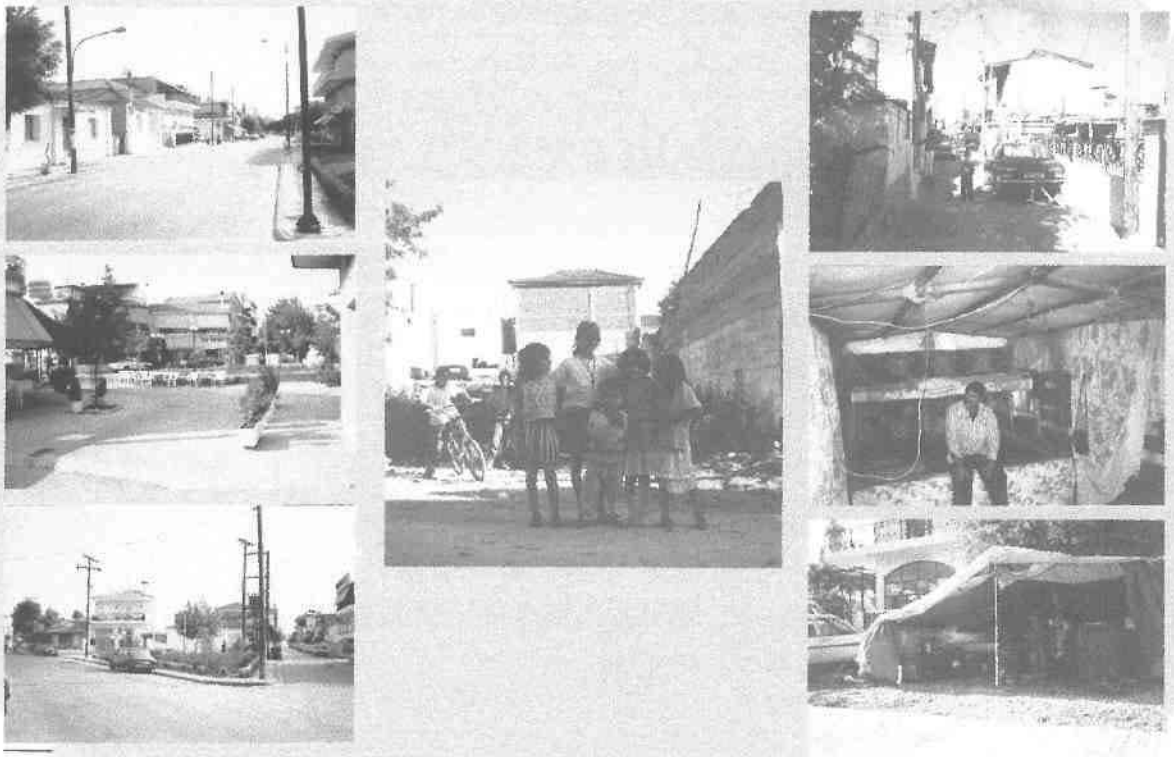
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΡΟΜ

Διπλωματική εργασία

Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς
Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος

Βόλος, Σεπτέμβριος 1998

αρ. εισ 131/π.Α.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
004000044185

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1425/1 v.1
Ημερ. Εισ.: 20-11-1998
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
1998
ΣΩΜ

Στους γονείς και

στους παππούδες μου

Επίσης στη μνήμη ενός φίλου,
που έφυγε άδικα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ 10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : Εισαγωγή 11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : Το φαινόμενο του Κοινωνικού Αποκλεισμού 19

2.1 Εισαγωγικά 19

2.2 Τα εμπειρικά προβλήματα ανάλυσης του όρου του κοινωνικού αποκλεισμού 20

2.3 Ο ορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού 22

2.4 Οι αιτίες του φαινομένου 23

2.5 Ομάδες που κινδυνεύουν να τον υποστούν 25

2.6 Ο ρόλος του κράτους στον κοινωνικό αποκλεισμό 26

2.7. Τρόποι λειτουργίας του κοινωνικού αποκλεισμού. Ανάλυση της διαδικασίας εμφάνισης και ανάπτυξής του στους διάφορους τομείς της κοινωνίας. 27

2.8 Οι επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού 33

2.9 Η σύνδεση του φαινομένου με τον χώρο - χωρικές διαστάσεις 35

2.10 Η κρατική πολιτική πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας και η σύνδεσή της με το φαινόμενο 37

2.11 Επίλογος - συνοψίσεις 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ 41

3.1 Εισαγωγή 41

3.2 Ιστορικά στοιχεία 41

3.3 Τρόπος ζωής, αξιακό σύστημα, θεσμοί και δομή της κοινωνίας των Ρομ 43

3.4 Τι είναι οι Ρομ; 46

3.5 Ιδεότυποι επαγγελμάτων-πρακτικές επιβίωσης 48

3.6 Προβλήματα εγκατάστασης - ενσωμάτωσης στην αστική κοινωνία 50

3.7 Ο κοινωνικός αποκλεισμός στους Ρομ, οι αιτίες, οι διαστάσεις και οι επιπτώσεις του φαινομένου 53

3.8 Η συμπεριφορά των Ρομ απέναντι στον αποκλεισμό τους 56

3.9 Οι χωρικές διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ 59

3.10 Επίλογος 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης και του πληθυσμού της 64

4.1 Εισαγωγικά στοιχεία 64

4.2 Η περιοχή της Νέας Σμύρνης 64

4.3 Η παρουσία των τσιγγάνων στη Λάρισα και στη Νέα Σμύρνη 66

4.3.1 Λάρισα 66

4.3.2 Οι Ρουμανόβλαχοι των Νταμαριών της Νέας Σμύρνης 69

4.4 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής έρευνας 71

4.5 Πληθυσμιακά στοιχεία των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής έρευνας 72

4.6 Πολεοδομικά Χαρακτηριστικά - Πολεοδομική οργάνωση - Υποδομές - Χρήσεις γης 78

4.6.1 Περιοχή κατοικίας των Ρομ της Νέας Σμύρνης 80

4.6.2 Περιβάλλον κατοικίας της υπόλοιπης περιοχής διεξαγωγής της έρευνας 83

4.6.3 Προγραμματισμένα έργα από το δήμο Λάρισας στην περιοχή 86

4.6.4 Προβλήματα περιοχής Νταμαριών 88

4.7 Συγκριτικά στοιχεία για το χώρο κατοικίας των Ρομ της Νέας Σμύρνης με την υπόλοιπη περιοχή μελέτης και με άλλες περιοχές. 90

4.8 Συμπεράσματα 94

Κεφάλαιο 5ο : Αποτελέσματα της έρευνας 96

5.1 Μεθοδολογία - προβληματική - μέρη της έρευνας 96

5.1.1 Εισαγωγή - σκοπός έρευνας 96

5.1.2 Οι επιδιώξεις του ερωτηματολογίου και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για το "στήσιμό του" 97

5.1.3 Διαδικασία επιλογής του δείγματος - περιοχή έρευνας 99

5.1.4 Διαδικασία και προβλήματα διεξαγωγής της έρευνας 100

5.1.5 Προβλήματα και διαδικασία ανάλυσης των στοιχείων της έρευνας 101

5.2 Ανάλυση Στοιχείων - αποτελέσματα - συμπεράσματα 103

5.2.1 Δημογραφικά στοιχεία - ταυτότητα δείγματος 103

5.2.2 Στοιχεία για την απασχόληση 108

5.2.3 Στοιχεία για τα δικαιώματα 113

5.2.4 Στοιχεία για την περιοχή κατοικίας 119

5.2.5 Στοιχεία για την εκπαίδευση των κατοίκων της περιοχής 124

5.2.6 Στοιχεία για τις σχέσεις και τον τρόπο ζωής στην περιοχή 127

5.2.7. Η επιθυμία για αφομοίωση των Ρομ. και η εικόνα που έχει το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο γι' αυτούς. 138

5.3 Σύγκριση των συμπερασμάτων της στατιστικής ανάλυσης για την περιοχή της Νέας Σμύρνης με τα αντίστοιχα άλλων ερευνών 140

5.3.1 Σύγκριση με άλλες περιοχές της Ελλάδας 140

5.3.2 Διαχρονική εξέλιξη των παραμέτρων της ζωής των Ρομ της Νέας Σμύρνης 142

5.4 Επίλογος 143

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : Η εφαρμοζόμενη πολιτική και οι απόψεις των φορέων πρόνοιας για το φαινόμενο 144

6.1 Εισαγωγή 144

6.2 Φορείς σχετικοί με την εκπαίδευση 145

6.2.1 Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΝΕΛΕ) 145

6.2.2 Διευθυντές 11ου και 33ου δημοτικού σχολείου και 11ου Γυμνασίου Νέας Σμύρνης 147

6.2.3 Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑΡΓΩ και ΕΥΡΩΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ 152

6.3 Φορείς σχετικοί με την απασχόληση 157

6.3.1 Γραφείο λαϊκών αγορών Δήμου Λάρισας 157

6.3.2 Διεύθυνση εμπορίου Νομαρχίας Λάρισας 157

6.3.3 Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) (Παράρτημα Λάρισας) 158

6.4 Φορείς σχετικοί με την Υγεία - Πρόνοια - Ασφάλιση 159

6.4.1 Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας (ΕΟΠ) (Παράρτημα Λάρισας) 159

6.4.2 Δημοτική υπηρεσία Πρόνοιας Δήμου Λάρισας 160

6.4.3 Σύλλογος Πολυτέκνων Νομού Λάρισας 160

6.4.4 Διεύθυνση Πρόνοιας νομού Λάρισας, Τμήμα κοινωνικών λειτουργών 162

6.4.5 Δημοτικός Οργανισμός Υγείας και Κοινωνικών θεμάτων Δήμου Βόλου (ΔΟΥΚ) 164

6.4.6 Διεύθυνση Υγιεινής Νομαρχίας Λάρισας-Τμήμα προστασίας προαγωγής υγείας 166

6.4.7 Ληξιαρχείο-Δημοτολόγιο Δήμου Λάρισας 167

6.4.8 Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ), Ανταποκριτής ΟΓΑ Δήμου Λάρισας 168

6.5 Φορείς σχετικοί με τη διαχείριση και οργάνωση του χώρου αστικών περιοχών 168

6.5.1 Αντιδήμαρχος Πολεοδομίας 168

6.5.2 Συνοικιακό Συμβούλιο Νέας Σμύρνης 169

6.5.3 Διεύθυνση Καθαριότητας Δήμου Λάρισας 171

6.5.4 Εκπρόσωποι των Ρουμανόβλαχων κατοίκων της περιοχής των Νταμαριών Νέας Σμύρνης 171

6.5.5 Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομικής Οργάνωσης και Σχεδιασμού (ΔΕΠΟΣ) 174

6.5.6 Απόψεις κατοίκων της περιοχής 175

6.6 Θεσμικοί φορείς Διοίκησης 176

6.6.1 Αστυνομική Ασφάλεια Λάρισας 176

6.6.2 Γενική Γραμματεία Εισαγγελίας Πρωτοδικών 178

6.6.3 Στρατολογικό Γραφείο Λάρισας 179

6.6.4 Ιερείς Ναού Αγίου Δημητρίου Νέας Σμύρνης 180

6.7 Φορείς κεντρικής πολιτικής 180

6.7.1 Συντονιστικό όργανο - Συμβούλιο για τους έλληνες Τσιγγάνους 180

6.7.2 Υπουργείο Χωροταξίας Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) 181

6.7.3 Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠΕΣ) 183

6.7.4 Υπουργείο Εργασίας (ΥΠΕΡΓ) 184
6.7.5 Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΥΠΥΠΚΑ) 186
6.7.6 Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ) 186
6.7.7 Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ)(Διεύθυνση Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης). Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΓΕΛΕ) 187
6.7.8. Πανελλαδικό διαδημοτικό δίκτυο για την υποστήριξη των Ελλήνων τσιγγάνων «Δίκτυο Ρομ» 189

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο : Επίλογος - Προοπτικές *191*

7.1 Συμπεράσματα **191**

8. Βιβλιογραφία *196*

8.1 Βιβλία **196**

8.2 Άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά **199**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΑΡΤΩΝ

Κεφάλαιο 3°
Χάρτης 3.1: Η πορεία των τσιγγάνων ανά τους αιώνες

Κεφάλαιο 4°
Χάρτης 4.1: Πόλοι πρώτης εγκατάστασης κατοίκων στην περιοχή μελέτης
Χάρτης 4.2.1 και 4.2.2: Περιοχές που ήταν οι Τσιγγάνοι κατά τα έτη 1881, 1926
Χάρτης 4.3: Πόλοι διαχρονικής χωροθέτησης των Ρομ στην Λάρισα
Χάρτης 4.4: Η πορεία των Ρομ της Νέας Σμύρνης
Χάρτης 4.5: Σημερινή εγκατάσταση των Ρομ και των Μπαλαμών στην περιοχή
Χάρτης 4.6.1: Δίκτυο ύδρευσης - αποχέτευσης
Χάρτης 4.6.2: Δρομολόγια απορριμματοφόρων, κάδοι απορριμμάτων
Χάρτης 4.6.3: Οδικό δίκτυο υποδομές
Χάρτης 4.6.4: Προβλήματα περιοχής
Χάρτης 4.7.1: Γενικές υπάρχουσες χρήσεις γης
Χάρτης 4.7.2: Σημειακές χρήσεις γης

Κεφάλαιο 5°
Χάρτης 5.1: Απεικόνιση του δείγματος της έρευνας σε χάρτη

Παράρτημα
Χάρτης Π1: κωδικοποίηση ΟΤ κατά ΕΣΥΕ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Κεφάλαιο 3°
Πίνακας 3.1: Ομιλούντες την Τσιγγάνικη και οι θρησκείες τους

Κεφάλαιο 4°
Πίνακας 4.1: Άτομα με ακαθόριστη υποκοότητα
Πίνακας 4.2 : Αριθμός των Ρομ που βρίσκονται στην Λάρισα
Πίνακας 4.3.1 : Αριθμός νοικοκυριών και ενεργός πληθυσμός κατά περιοχή
Πίνακας 4.3.2 : Ποσοστό ανεργίας κατά περιοχή (‰)
Πίνακας 4.3.3 : Κοινωνικόεπαγγελματικοί τύποι κατά περιοχή
Πίνακας 4.3.4 : Καθεστώς ενοίκισης κατά περιοχή (‰)
Πίνακας 4.4.1: Σύνολο κτιρίων στην περιοχή μελέτης μας
Πίνακας 4.4.2: Δομή κατοικιών κατά όροφο κτιρίων
Πίνακας 4.4.3: Μορφή επικάλυψης κτιρίου και υλικά κατασκευής της στέγης και των εξωτερικών τοίχων
Πίνακας 4.4.4: Οικοδομικά χαρακτηριστικά των κατοικιών δείγματός μου
Πίνακας 4.4.5: Άλλα χαρακτηριστικά των κατοικιών δείγματός μου
Πίνακας 4.4.6: Πίνακας σημειακών χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης

Πίνακας 4.5.1: Όροι δόμησης για την περιοχή έρευνας
Πίνακας 4.5.2: Πολεοδομικά χαρακτηριστικά της περιοχής έρευνας
Πίνακας 4.6.1: Εμβαδά υπαρχουσών χρήσεων γης στην περιοχή κατοικίας των Ρομ (γενικές σε κλίμακα ΟΤ)
Πίνακας 4.6.2: Εμβαδά υπαρχουσών χρήσεων γης στον υπόλοιπη περιοχή μελέτης (γενικές σε κλίμακα ΟΤ)
Πίνακας 4.7.1: Αιτήματα του ΣΣ Νέας Σμύρνης για το έτος 1998
Πίνακας 4.7.2: Προγραμματισμένα από τον Δήμο Λάρισας έργα για την περιοχή μελέτης (έτος 1998. οι τιμές είναι σε δρχ.)
Πίνακας 4.7.3: Προγραμματισμένα έργα από την ΔΕΥΑΛ και την ΔΕΗ. για την περιοχή μελέτης (έτος 1998. οι τιμές είναι σε δρχ.)

Κεφάλαιο 5ο

Πίνακας 3α: Ηλικιακή δομή Πληθυσμού Ρομ Νέας Σμύρνης (ερ.3)
Πίνακας 22.1 - ερ.39
Πίνακας 24.2 - ερ.αα
Πίνακας 25.1 - ερ.42
Πίνακας 27.2 - ερ45 με ερ24
Πίνακας 28.1 - ερ.46
Πίνακας 30.2 - ερ.48
Πίνακας 39.1- ερ.61
Πίνακας 44.1 -ερ.68
Πίνακας 44.4α - ερ.γ
Πίνακας 47.1- ερ.74
Πίνακας 51.4.1 - ερ.86 και ερ.εα
Πίνακας 53 – ερ.88
Πίνακας 54 – ερ.89
Πίνακας 66.1 - ερ.108
Πίνακας 68 - ερ.113
Πίνακας 71 - ερ.η

Κεφάλαιο 6ο

Πίνακας 6.1.1: Εγγεγραμμένοι μαθητές κατά σχολικό έτος και σχολείο
Πίνακας 6.1.2: Μαθητές που ενεγράφησαν από το 1993-1997 στο 11ο Γυμνάσιο Λάρισας
Πίνακας 6.1.3: Φοιτούντες Ρομ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. στο νομό Λάρισας (το 90% αυτών είναι στην Νέα Σμύρνη)
Πίνακας 6.2: Επιδόματα που δίνονται στους Ρομ της περιοχής της Νέας Σμύρνης από την Διεύθυνση Πρόνοιας του νομού Λάρισας

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ - ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΝΚΑ.	Αναπτυξιακή Καρδίτσας
ΓΓΛΕ	Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
ΓΓΝΓ	Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς
ΔΕΠΟΣ	Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας και Στέγασης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΤΑΑ	Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΚΕ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΚΕΠΑ	Εθνικό Κέντρο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΝΑΕ	Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος
ΕΟΠ	Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΝΕΛΕ	Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης
ΟΚΑΝΑ	Οργανισμός Κοινωνικής Αποκατάστασης Ναρκομανών Ατόμων
ΠΙΚΠΑ	Πανελλήνιο Ίδρυμα Κοινωνικής Προστασίας Ανηλίκων
ΣΣ	Συνοικιακό Συμβούλιο
ΤΑ	Τοπική Αυτοδιοίκηση
ΥΠ	Υπουργείο Πολιτισμού
ΥΠΕΡΓ	Υπουργείο Εργασίας
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Χωροταξίας Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων
ΥΠΕΠΘ	Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΥΠΥΠΚΑ	Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΥΠΕΣ	Υπουργείο Εσωτερικών

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αναλαμβάνοντας το συγκεκριμένο θέμα ως διπλωματική εργασία ήταν αναγκαίο εκ των πραγμάτων να ζητήσω τη βοήθεια πολλών ειδικών και μη για να μπορέσω να σχηματίσω άποψη τόσο για τις κοινωνικές του αιτίες και διαστάσεις όσο και για τις χωρικές του διαφοροποιήσεις και αποτυπώσεις στον χώρο που ζει η κάθε ομάδα των Ρομ (εγκατεστημένη, ημιεγκατεστημένη, νομάδες).

Νοιώθω, λοιπόν, την υποχρέωση να ευχαριστήσω τους υπευθύνους των φορέων και υπηρεσιών που μου διέθεσαν αρκετό από τον πολύτιμο χρόνο τους, όσες φορές και αν τους επισκέφτηκα, για να με ενημερώσουν τόσο για τις αρμοδιότητες που αναπτύσσουν για τους Ρομ, όσο και να μου εκφράσουν άποψη γι' αυτό καθαυτό το φαινόμενο της απόρριψης και του κοινωνικού αποκλεισμού που θέλω να προσεγγίσω κάνοντας αυτή τη διπλωματική εργασία.

Ιδιαιτέρως θέλω να ευχαριστήσω τους εκπροσώπους των Ρουμανόβλαχων που κατοικούν στα Νταμάρια κύριο Θ. Φλώρο και τον κύριο Θ. Σκέντζα για την πολύτιμη βοήθεια τους και τις πληροφορίες που μου δώσανε. Επίσης, οφείλω να ευχαριστήσω τους κυρίους Δ. Φετβατζή (πρόεδρο ΣΣ Νέας Σμύρνης) και Ι. Μαβίδη (παλιό κάτοικο περιοχής) για την ενημέρωση μου τόσο για τα προβλήματα της περιοχής όσο και για την ιστορία της Νέας Σμύρνης. Ακόμη ευχαριστίες οφείλω στην κυρία Γκολφινοπούλου (αντιδήμαρχο πολεοδομίας) για την ανάλυση σε μένα της πολιτικής που ακολουθεί ο δήμος στην περιοχή σχετικά με τους Ρομ, όπως επίσης και την κυρία Ε. Στρουσοπούλου για την πληροφόρηση μου σχετικά με τον ευρύτερο προβληματισμό και σχεδιασμό για τον κοινωνικό αποκλεισμό και τους Ρομ.

Ακόμα θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω θερμά τους κυρίους Α. Βαλασσόπουλο (ΚΕΚ ΑΡΓΩ), Στεργίου (ΔΟΥΚ) για τα σημαντικά στοιχεία που μου είπανε σχετικά με την «ένταξη» των τσιγγάνων και την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί για να επιτύχει αυτή.

Επιπρόσθετα, οφείλω να αναγνωρίσω την βοήθεια που μου παρείχαν οι συνάδελφοι Μ. Νικολαΐδου (Πολεοδομία Λάρισας), Σ. Καζάκη (Γενική γραμματεία διαχείρισης κοινοτικών κονδυλίων του Υπουργείου Εργασίας) και Δ. Καλαμαρά (ΔΗΜΕΚΑΒ) με την παροχή πολύτιμου υλικού πάνω στο θέμα της διπλωματικής μου. Ακόμη τον Π. Πανταζή για τις χρήσιμες συμβουλές του, τους Χ. Κόπανο, Β. Ράπτη και Σ.Φυσελιά για την υποστήριξη που μου παρείχαν κατά την οργάνωση και δημιουργία της βάσης δεδομένων της έρευνάς μου, όπως επίσης και τον Ν. Καραδημητρίου για την φιλοξενία του και την παροχή σε μένα ξένης βιβλιογραφίας.

Επίσης, θέλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Θωμά Μαλούτα για την εμπιστοσύνη με την οποία με περιέβαλε και τις χρήσιμες συμβουλές που μου έδινε στις δύσκολες στιγμές της υλοποίησης αυτής της διπλωματικής εργασίας. Δεν πρέπει να παραλείψω τον κύριο Γιώργο Λεπενιώτη (ΚΕΚ ΕΥΡΩΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ) στον οποίο οφείλω πολλά για την διεκπεραίωση αυτής της δουλειάς, ο οποίος μου γνώρισε μέσα από τις συναντήσεις μας, λίγα πράγματα για τους Ρομ και μου παρείχε σημαντικές συμβουλές και υλικό.

Τελευταίους από όλους θέλω να ευχαριστήσω τους Ρουμανόβλαχους και Τσιγγάνους της περιοχής οι οποίοι με δέχτηκαν με ξεστασιά, μου άνοιξαν τα σπίτια τους και με βοήθησαν στην υλοποίηση της έρευνας μου. Ακόμη πολλά ευχαριστώ οφείλω στους υπόλοιπους κατοίκους της περιοχής έρευνας μου για την ανοχή και την ευγενική προσφορά τους να με βοηθήσουν, όπως επίσης και στους φοιτητές του τμήματος και τους λοιπούς κατοίκους Λάρισας που είχαν την καλοσύνη να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια που τους έδωσα.

Κατάλογος ατόμων και φορέων που απευθύνθηκα και που τους ευχαριστώ για τη βοήθεια τους.

κα Νοτη (Διεύθυνση Πολεοδομίας Δήμου Λάρισας)

κ. Πουτσιάκας Ν. (Δήμος Λάρισας)

κ.κ. Γουλούλη - Κουτσονικόλας (Διευθυντές δημοτικών σχολείων)

τις υπαλλήλους του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πληροφόρησης (παράρτημα Βόλου)

Επίσης το προσωπικό των βιβλιοθηκών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Χατζηγιάνειου Πνευματικού Κέντρου Λάρισας.

Ακόμη το προσωπικό της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Λάρισας, των Ιδρυμάτων Μαραγκοπούλου και Μεσογειακών Μελετών, και του ΕΚΚΕ. Επιπρόσθετα πολλές ευχαριστίες στο αρχείο της Εφημερίδας Ελευθερίας και στην Νομαρχιακή Διεύθυνση Προγραμματισμού.

Ακόμη στα ΥΠΕΡΓ (Κόκκου Χ.), στο ΥΠΠΛΙΔ (κ. Κουλούρη, σύμβουλο υπουργού, κα Παϊζάνου Χ.), ΓΓΛΕ (Τερζοπούλου Μ.), ΕΣΥΕ και σε όλους του φορείς που απευθύνθηκα για να διεκπεραιώσω αυτή την έρευνα όπως αυτοί φαίνονται στο κεφ.6.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Ρομ, ένας λαός που γνώρισε και γνωρίζει τον διωγμό, και είναι μια από τις ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού της εποχής μας. Η συγκεκριμένη εργασία σκοπό έχει να προσεγγίσει το φαινόμενο σ' αυτούς. Θέλει επίσης να αναδείξει τις χωρικές του διαστάσεις και πως αυτές συμβάλλουν αρνητικά στην κοινωνική συνοχή και την ανάπτυξη. Ακόμα προσπαθεί να προσεγγίσει την ιδιαιτερότητά του αλλά και να συμβάλλει στην γνωριμία (όσο το δυνατόν γίνεται) με ένα «κόσμο» που η υπόλοιπη κοινωνία αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό, φόβο και πολλές φορές με απορριπτική στάση.

Όλη η ανάλυση γίνεται με την χρησιμοποίηση στοιχείων για τους εγκατεστημένους Ρομ, που ζουν στα Νταμάρια της Νέας Σμύρνης Λάρισας. Για την επίτευξη αυτής της προσέγγισης εκτός από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, διεξήχθη επιτόπια έρευνα στους εκεί εγκατεστημένους Ρομ, η οποία έχει ως σκοπό την διερεύνηση του φαινομένου του κοινωνικού τους αποκλεισμού, και τον τρόπο με τον οποίο τον βιώνουν και αντιδρούν σ' αυτόν. Επιπρόσθετα με συμπληρωματική έρευνα έγινε η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο βλέπουν και αντιμετωπίζουν τους Ρομ τόσο οι κάτοικοι της περιοχής όσο και κάποιο άλλοι που δεν έχουν επαφή με τους πρώτους.

Σε επιστέγασμα όλων αυτών έγινε μια τρίτη έρευνα, αυτή την φορά στους φορείς που ασχολούνται με τον κοινωνικό αποκλεισμό για να ληφθεί και η δική τους άποψη και να παρουσιαστεί όσο το δυνατόν καλύτερα, στα πλαίσια αυτής της εργασίας, το πολύπλευρο των απόψεων για το φαινόμενο, (απόψεις από αποκλείοντες, από αποκλεισμένους και από τους θεσμικούς φορείς κοινωνικής πρόνοιας και καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού)

Δεν ξέρουμε τελικά εάν προσεγγίσαμε όλες τις διαστάσεις του φαινομένου. Ακόμη δεν γνωρίζουμε αν μπορούν να βγουν εύκολα συμπεράσματα για τις αιτίες αυτού και αν μπορούν να γίνουν γενικεύσεις σ' αυτά. Η πολυμορφία, το πολυτομεακό, η αλληλοσυσχέτιση με άλλα φαινόμενα αλλά και η ιδιομορφία της κοινωνικής ομάδας των τσιγγάνων, η οποία δεν μπορεί να οριστεί σύμφωνα με τις υπάρχουσες θεωρίες (εκκρεμεί ο ορισμός τους, δεν έχει δοθεί απάντηση σε καίρια ερωτήματα όπως στο τι είναι και πως επιβίωσαν), κάνουν τις επιδιώξεις μας πολύ δύσκολες.

Αυτό πάντως που είχαμε ως στόχο και πιστεύουμε να το πετύχαμε, ήταν η γνωριμία με τις χωρικές διαστάσεις του φαινομένου σε μια συγκεκριμένη ομάδα (εγκατεστημένοι Ρομ), αλλά και η συναναστροφή με αυτούς που η υπόλοιπη κοινωνία θεωρεί ως «άλλους» ή ακόμη πολλές φορές ως «μίασμα». Νομίζουμε ότι ως προς αυτή την κατεύθυνση και εμείς αλλά και όσοι θα έρθουν, μέσω αυτής της εργασίας, σε επαφή με την συγκεκριμένη ομάδα τουλάχιστον θα προβληματιστούν για μια κατάσταση που όλοι είναι υπεύθυνοι και που δεν συμβαδίζει με την ανάπτυξη και εξέλιξη που επιδιώκουμε σαν κοινωνία οδεύοντας προς την δεύτερη χιλιετία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^{ο} : Εισαγωγή

Φτάνοντας κανείς στο τέλος της καριέρας του ως προπτυχιακός φοιτητής, πρέπει να επιλέξει κάποιο θέμα διπλωματικής εργασίας για να τελειώσει έτσι το κύκλο των σπουδών του.

Η επιλογή θέματος για την διπλωματική εργασία είναι μια δύσκολη διαδικασία γιατί πρέπει να σκεφτεί αυτός που την υλοποιεί τι τον εντυπωσίασε ή με τι θα του άρεσε να ασχοληθεί, και να το επιλέξει από όλα εκείνα τα ερεθίσματα που πήρε ερχόμενος σε επαφή με το γνωστικό αντικείμενο το οποίο κάλυψε το πρόγραμμα σπουδών της σχολής του, όλα αυτά τα χρόνια.

Μέσα, λοιπόν, από αυτή τη διαδικασία έπρεπε να επιλεγεί τέτοιο θέμα που να εξυπηρετεί το γνωστικό αντικείμενο και να προκαλεί ενδιαφέρον σ' αυτόν που θα αναλάβει την ευθύνη διεκπεραίωσης του. Η επιλογή λοιπόν της ενασχόλησης από την πλευρά μου με τον κοινωνικό αποκλεισμό είχε δυο λόγους.

Ο πρώτος ήταν το γεγονός ότι το φαινόμενο ενέχει πολιτικές διαστάσεις (μιας και απαιτεί πολιτική παρέμβαση) και συσχετίζεται με διαδικασίες που επηρεάζουν το σύγχρονο άνθρωπο της μεταβατικής, σε όλους τους τομείς, περιόδου που ζούμε σήμερα, και ήταν κάτι που με ενδιέφερε πολύ.

Ο δεύτερος ήταν το γεγονός ότι ως κοινωνικό φαινόμενο που είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός, έπρεπε πέρα από την θεωρητική διερεύνησή του, να υπάρξει μια ερευνητική τεκμηρίωση των συμπερασμάτων που θα έβγαιναν από την ενασχόληση με το φαινόμενο. Αυτό πιστεύω ότι θα μου προσέδιδε σημαντικές εμπειρίες.

Επειδή όμως ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι πολυδιάστατος, πολυτομεακός αλλά και αναφέρεται σε πολλές ομάδες πληθυσμού, και η προσέγγισή του θα έπρεπε να γίνει μέσα στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας, έγινε επιλογή μιας συγκεκριμένης ομάδας η οποία τον βιώνει (αυτής των εγκατεστημένων Ρομ της Νέας Σμύρνης Λάρισας). Επιπρόσθετα θέλησή μου ήταν να ασχοληθώ με κάποιο θέμα το οποίο απασχολεί την κοινωνία της πόλης που κατοικώ.

Ύστερα λοιπόν, από συζητήσεις με τον επιβλέποντα καθηγητή μου αποφάσισα να ασχοληθώ με τους Ρομ που κατοικούν στα Νταμάρια τη συνοικίας της Νέας Σμύρνης. Ήδη από την ερευνητική εργασία (Μαλούτας Θ., Σωμαράς Χ., 1997) είχε γίνει διάγνωση της παρουσίας τους εκεί. Στην παραπάνω προβληματική προστέθηκε αργότερα και το γεγονός ότι η συγκεκριμένη ομάδα είναι ιδιαίτερη περίπτωση αποκλεισμού (αυτό θα αποδειχθεί στο κεφ. 3).

Βεβαίως υπήρξαν αρχικά κάποιες αμφιβολίες για το αν θα μπορούσα να πετύχω κάτι ασχολούμενος με το θέμα, οι οποίες όπως διαπίστωσα εκ των υστέρων ήταν εξαιτίας των στερεοτύπων μου και της απόψεώς μου, για κάποιους ανθρώπους που ποτέ δεν είχα έρθει σε επαφή και δεν ήξερα τι είναι. Επίσης σε αυτό συνέβαλε και η νεφελώδη αντίληψη για το τι πραγματικά αυτοί είναι από τα ερεθίσματα που έπαιρνα ζώντας σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό περίγυρο. Πάντως αυτό που τελικά κέρδισα ήταν από την γνωριμία μαζί τους να ξεπεράσω τα παραπάνω.

Πέρα όμως από τους λόγους που με οδήγησαν αρχικά να επιλέξω αυτό το θέμα άλλη προβληματική για την επιλογή του ήταν το πόσο αυτό συνδέεται με τη χωροταξία και την γενικότερη φιλοσοφία του τμήματος που είμαι φοιτητής.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνήθως έχει χωρικές επιπτώσεις (γεωγραφικός αποκλεισμός) και πολλές φορές προκαλείται από την ύπαρξη γεωγραφικών ανισοτήτων. Συγκεκριμένα ο κοινωνικός αποκλεισμός στους τσιγγάνους έχει σημαντικές χωρικές διαστάσεις και επηρεάζει τόσο τη ζωή της τοπικής κοινωνίας στην οποία αυτοί κινούνται, όσο και τη δική τους. Η μελέτη άλλωστε της σχετικής βιβλιογραφίας με το φαινόμενο αλλά και με τους Ρομ έδειξε ότι αυτό ως φαινόμενο επηρεάζει την τοπική ανάπτυξη, έννοια αλληλένδετη με την χωροταξία (βλ. τα Ευρωπαϊκά κείμενα που αναφέρονται στη κοινωνική συνοχή που είναι βασική παράμετρος της τοπικής ανάπτυξης), αλλά και δημιουργεί περιοχές τόσο μέσα στον αστικό ιστό όσο και έξω από αυτόν, που υφίστανται έλλειψη υποδομών και χαρακτηρίζονται από υποβαθμισμένη ποιότητα ζωής.

Αυτό ζητά πολιτική παρέμβαση τόσο στα πλαίσια της πολεοδομίας όσο και στο πλαίσιο της ευρύτερης χωροταξικής πολιτικής για την καταπολέμηση των ανισοτήτων (χωρικών, κοινωνικών, οικονομικών κλπ.). Αυτές οι περιθωριοποιημένες ζώνες εκτός από την πολιτική αντιμετώπισης και στήριξης που χρειάζονται απαιτούν πρώτα απ' όλα ανάλυση των χαρακτηριστικών τους, κάτι που η συγκεκριμένη εργασία κάνει.

Έχοντας λοιπόν ως έναυσμα την παραπάνω ερευνητική εργασία (Μαλούτας Θ. 1997) ήθελα να διαγνώσω αν στην περιοχή και στη συγκεκριμένη ομάδα υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός. Επίσης, ήθελα να δω εάν η παρουσία στην εκεί περιοχή περιθωριακών κοινωνικοεπαγγελματικών κατηγοριών (βλ. Μαλούτας, 1996) συνδυαζόταν με υποβαθμισμένη ποιότητα ζωής, κακές υποδομές και χωρικές ανισότητες με άλλες περιοχές της πόλης.

Έτσι αποφάσισα να κάνω μια έρευνα πεδίου η οποία θα βοηθούσε στην διάγνωση των παραπάνω. Ήθελα δηλαδή μέσα από την έρευνα να διαγνώσω αν υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός στους Ρομ σε ποιους τομείς και πως οι ίδιοι τον βιώνουν και πως αντιδρούν σ' αυτόν. Απ' την άλλη ήταν ανάγκη να κάνω ένα δεύτερο ερωτηματολόγιο που θα ανσφερόταν στους υπόλοιπους κατοίκους της περιοχής για να δω, πως οι υπόλοιποι κάτοικοι βλέπουν την συμβίωση με τους Ρομ. Ήθελα επιπρόσθετα να δω αν υπάρχουν απορριπτικές σχέσεις μεταξύ τους, τις αιτίες αυτού και τελικά τι προτείνουν για ν' αλλάξει η κατάσταση. Επίσης προσπάθησα να διαγνώσω τα χαρακτηριστικά της ποιότητας ζωής των υπόλοιπων κατοίκων της περιοχής και να τα συγκρίνω με αυτά των Ρομ, και μέσα από την υπάρχουσα διαφορά να βγάλω το επίπεδο διαβίωσης.

Σαν επιστέγασμα της διάγνωσης των διαστάσεων του φαινομένου κρίθηκε απαραίτητο να συνεχίσω την έρευνά μου και σε κατοίκους της υπόλοιπης Λάρισας αλλά και σε δείγμα φοιτητών του τμήματος για να πάρω ενδεικτικές απόψεις, τόσο για το πως βλέπουν τους Ρομ και τον τρόπο ζωής τους όσο και πως βλέπουν την περιοχή της Νέας Σμύρνης (αν υπάρχει δηλαδή ο στιγματισμός της από τους κατοίκους της υπόλοιπης Λαρισας εξαιτίας του λόγου ότι εκεί κατοικούν οι Ρομ, κάτι που το ισχυρίστηκαν ότι ισχύει οι κάτοικοι της περιοχής).

Τέλος για την συλλογή των απόψεων από κάποιους φοιτητές μπορώ να πω ότι το έκανα με σκοπό να δω ενδεικτικά αν επηρεάζει το επίπεδο μόρφωσης που είναι διαφορετικό από το μέσο επίπεδο της περιοχής, την άποψη για τους Ρομ.

Βεβαίως η τελική παρουσίαση των αποτελεσμάτων στο κεφ. 5 γίνεται για δυο ομάδες (Μπαλαμοί και Ρομ) αλλά μέσα στην πρώτη ξεχωρίζουν οι απόψεις των φοιτητών.

Στην ανάλυση δεν υπάρχουν ξεχωριστά συμπεράσματα για τα δυο τελευταία δείγματα (υπόλοιπη Λάρισα, φοιτητές) διότι στατιστικά δεν θα αποδεικνυόταν τίποτα μιας και ο αριθμός συνεντεύξεων σ᾽ αυτούς είναι πολύ μικρός και έτσι εντάχθηκαν στην ανάλυση της ομάδας των Μπαλαμιών.

Για την καλύτερη κατανόηση από την πλευρά μου του φαινομένου, πήρα ενδεικτικά συνεντεύξεις από ένα αριθμό φορέων που ασχολούνται με την πολιτική της κοινωνικής πρόνοιας και προστασίας στους Ρομ. Ήθελα με αυτό να διαγνώσω την πολιτική που υπάρχει σήμερα για το θέμα και τον τρόπο που αυτοί βλέπουν τους Ρομ και το μέλλον αυτών. Επίσης προσπάθησα να διαγνώσω αν υπάρχει συγκεκριμένη και συντονισμένη πολιτική αλλά και γενικότερος σχεδιασμός από τους θεσμικούς φορείς του κράτους για το φαινόμενο.

Αφού λοιπόν, μέσα από αυτή την διαδικασία κατανόησα τις γενικές γραμμές τόσο της πολιτικής όσο και των διαστάσεων του φαινομένου προσπάθησα να αιτιολογήσω τις συμπεριφορές και την ύπαρξη του φαινομένου στη συγκεκριμένη ομάδα με την βοήθεια σχετικής βιβλιογραφίας.

Καλό είναι σ᾽ αυτό το σημείο να αναφερθεί ο τρόπος προσέγγισης του φαινομένου στους Ρομ, από την πλευρά μου. Ο βασικός μου στόχος ήταν να μπορέσω να διαγνώσω α. αν υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός και αν αυτός είναι ίδιος σε όλους τους Ρομ, β. τις αιτίες και τις επιπτώσεις και γ. τι καταστάσεις και τι συμπεριφορές δημιουργεί τελικά στην ομάδα που τον υφίσταται.

Τέλος, ήθελα να δω πως οι εξωτερικοί παρατηρητές το αισθάνονται και τι απόψεις έχουν γι᾽ αυτό.

Έτσι έπρεπε εννοιολογικά να ορίσω τι κατά την άποψή μου είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός. Αυτό γίνεται στο κεφ.2 όπου επίσης υπάρχει αναφορά στο προβληματισμό γύρω από το φαινόμενο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της πολιτικής (ο κοινωνικός αποκλεισμός εφευρέθηκε σαν έννοια γιατί απαιτούσαν παρέμβαση τα πολλά προβλήματα που το συνθέτουν), μιας και αυτά τα επίπεδα επηρεάζουν τους τρόπους προσέγγισης αυτού καθ᾽ αυτού του φαινομένου και του ορισμού του.

Αφού λοιπόν γίνεται γενικά μια αναφορά στο τι είναι κοινωνικός αποκλεισμός, πάντα κατά την άποψή μου, αναλύεται όλη η δομή του φαινομένου, η σχέση του με άλλα φαινόμενα αλλά και οι επιπτώσεις που έχει στους διάφορους τομείς και στις διάφορες ομάδες. Αναλύονται επίσης οι χωρικές εκφάνσεις που έχουν παρουσιαστεί εξαιτίας του.

Βεβαίως η συσχέτιση του φαινομένου με κάποια *άλλα*, τα οποία μπορεί να είναι αιτίες αλλά και αποτελέσματα αυτού, οι επιπτώσεις στους διάφορους τομείς και στις διαφορετικές ομάδες αποκλεισμένων αλλά και οι διαφορετικές πολιτικές που ασκούνται γι' αυτόν κατά τομέα και ομάδα, τον κάνουν πολυτομεακό και πολύμορφο φαινόμενο αλλά και τεράστιο πεδίο έρευνας. Εξαιτίας αυτού οι αναφορές από την πλευρά μου είναι γενικές και αφορούν συμπερασματικές κατηγοριοποιήσεις που προέκυψαν από την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας.

Επίσης όλα όσα αναφέρονται εδώ εμπεριέχουν και την χωρική διάσταση του φαινομένου, δηλαδή το τι δημιουργείται μετά από την ύπαρξη αυτού και πως φαίνεται στο χώρο.

Αφού λοιπόν γίνεται αυτή η γενική αναφορά ακολουθεί στο κεφ.3 όπου γίνεται η συγκεκριμενοποίηση της ύπαρξής του στους Ρομ. Γίνονται αναφορές στις διαστάσεις του όπως υπάρχουν στη συγκεκριμένη ομάδα, στις αιτίες και επιπτώσεις αυτού. Πριν όμως από αυτό γίνεται μια μικρή αναφορά στο τρόπο ζωής και δράσης των Ρομ, στη φιλοσοφία επιβίωσης και στους θεσμούς τους, για να μπορέσουμε να δούμε καλύτερα γνωρίζοντας την συμπεριφορά αυτής της ομάδας, το πως έχει εξελιχθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός σ' αυτή και το τι επιδράσεις έχει αλλά και τον τρόπο που τον βιώνει το βιώνει.

Ειδική αναφορά γίνεται στην περίοδο μετάβασης της ελληνικής κοινωνίας από τον αγροτικό τρόπο ζωής στον αστικό αφού τότε πάντα κατά την άποψή μου, αρχίζει να υφίσταται η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού σ' αυτούς. (πριν η απόρριψή τους από την ελληνική κοινωνία δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως κοινωνικός αποκλεισμός).

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να πούμε κάτι το οποίο συμφωνεί γενικότερα με την εννοιολογική προσεγγιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτός διαφέρει από φυλή σε φυλή αλλά και από ομάδα σε ομάδα των Ρομ (ως ομάδες θεωρούνται οι εγκατεστημένοι, οι ημινομάδες και οι νομάδες), τόσο χωρικά όσο και στις άλλες επιπτώσεις και παρεπόμενα που δημιουργεί.

Επιπρόσθετα θα αναπτυχθεί το τι δημιουργεί στο εσωτερικό και στην ομοιογένεια της ευρύτερης κοινότητας των Ρομ. Άλλωστε όπως είπαμε προηγουμένως ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ είναι ιδιαίτερη περίπτωση που έχει διαφορετικές μορφές από τόπο σε τόπο, από ομάδα σε ομάδα και από χώρα σε χώρα.

Ακόμη σημαντικό για την κατανόηση του φαινομένου είναι ότι η ομάδα των Ρομ δεν είναι όπως οι άλλες ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού στις οποίες τα άτομα δεν έχουν τίποτα κοινό μεταξύ τους εκτός από τις αιτίες και επιπτώσεις του φαινομένου. Οι Ρομ έχουν μια δομημένη κοινωνία με θεσμούς και συγκεκριμένη φιλοσοφία τρόπου ζωής και το φαινόμενο το βιώνουν συλλογικά και όχι ατομικά όπως συμβαίνει στις άλλες ομάδες.

Πέρα λοιπόν από τις θεωρητικές προσεγγίσεις των προηγουμένων κεφαλαίων στο κεφ.4 γίνεται ανάλυση των χαρακτηριστικών της περιοχής κατοικίας των Ρομ και της

ευρύτερης περιοχής μελέτης. Εδώ αναλύονται τα προβλήματα και αναφέρονται κάποια στοιχεία για την εγκατάσταση της συγκεκριμένης ομάδας στόχου (Ρουμανόβλαχοι). Αυτοί έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και τρόπο ζωής. Όλα αυτά αναλύονται για να πάρουμε μια εικόνα σχετικά με τον εκεί πληθυσμό. Ακόμη γίνεται η προσπάθεια να προσεγγιστεί ο πολεοδομικός χαρακτήρας της περιοχής με την περιγραφή των υποδομών αλλά και με την σύγκριση με διπλανές περιοχές που δεν κατοικούν οι Ρομ. Όλα αυτά γίνονται για να δούμε τόσο από απόψεως υποδομών όσο και από την άποψη των γεωγραφικών χαρακτηριστικών αν η περιοχή υστερεί και αν είναι υποβαθμισμένη κάτι που θα μας έδινε μια πρώτη εικόνα για το αν υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός. Επίσης προσπαθείται να ειδωθεί εάν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (κυρίως γεωγραφικά - πολεοδομικά) συμβάλλουν και γεννούν κοινωνικό αποκλεισμό.

Στη συνέχεια το κεφ. 5 γίνεται η ανάλυση της προβληματικής του στησίματος της έρευνας, των προβλημάτων που αντιμετωπίστηκαν τόσο κατά την οργάνωση των ερωτηματολογίων όσο και κατά την διεξαγωγή της έρευνας στα δυο δείγματα και γίνεται παράθεση των συμπερασμάτων που βγαίνουν απ την ανάλυση των συλλεγέντων στοιχείων. Θα πρέπει να πω ότι η κάθε ερώτηση του ερωτηματολογίου αντιστοιχεί σε μια ή περισσότερες μεταβλητές στη βάση δεδομένων που δημιουργήθηκε για την εξυπηρέτηση της στατιστικής ανάλυσης των στοιχείων.

Η ανάλυση γίνεται κατά μέρος του ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα πρώτα απ' όλα παρατίθενται κάποια δημογραφικά στοιχεία ξεχωριστά για τα δυο δείγματα. Εδώ θα πρέπει να πω ότι η λογική ανάλυσης και εξαγωγής συμπερασμάτων εμπεριέχει την σύγκριση σε πολλές ερωτήσεις μεταξύ των δυο δειγμάτων για να δούμε αν η διαφοροποίηση στις απαντήσεις ενέχει κοινωνικό αποκλεισμό.

Στο δεύτερο μέρος προσπαθούμε να διαγνώσουμε την κατάσταση και την απασχόληση στην περιοχή και των θεμάτων με τα οποία σχετίζεται αυτή μέσα στην κοινωνία.

Στο τρίτο μέρος γίνεται η προσπάθεια να προσεγγιστούν τα στοιχεία τα σχετικά με τα δικαιώματα των ερωτηθέντων και το κατά πόσο αυτοί αποκλείονται από αυτά όπως επίσης και τους λόγους που τους οδηγούν σ' αυτό τον αποκλεισμό.

Στο τέταρτο μέρος ερευνάται η ποιότητα κατοικίας και το περιβάλλον της περιοχής για να δούμε αν υπάρχουν χαρακτηριστικά τα οποία συμβαδίζουν με αυτά που είδα πηγαίνοντας εκεί. Επίσης προσεγγίζεται το γεγονός του αν αυτά είναι αποτελέσματα αποκλεισμού και αν προκαλούν αυτόν.

Στο πέμπτο μέρος υπάρχουν στοιχεία για την εκπαίδευση του ερωτώμενου και για το πως οι ίδιοι βλέπουν το μέλλον τους σ' αυτό τον τομέα.

Τέλος στο έκτο μέρος προσπαθούμε να διαγνώσουμε τι σχέσεις δημιουργούνται μέσα στην κοινωνία των Ρομ τόσο μεταξύ τους (μέσα στη φυλή, φάρα, οικογένεια και παράδοση) όσο και με τους υπόλοιπους κατοίκους της περιοχής. Επίσης προσπαθείται να προσεγγιστεί αν οι ίδιοι νιώθουν αποκλεισμένοι και τι τελικά προτίθενται να κάνουν αλλά και τι πρέπει να γίνει, για να ξεπεράσουν αυτή την κατάσταση.

Περίπου με τον ίδιο τρόπο είναι διαρθρωμένο και το ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε στους Μπαλαμούς. Απλά σ' αυτό υπάρχουν κάποιες ερωτήσεις για το πως βλέπουν την κατάσταση των Ρομ στους βασικούς τομείς αποκλεισμού αλλά και τι σχέσεις υπάρχουν μεταξύ τους. Το αν τελικά αποκλείονται οι Ρομ προκύπτει σταδιακά από την σύγκριση των απαντήσεων στις αντίστοιχες ερωτήσεις των δυο ερωτηματολογίων.

Πέρα όμως από τις απλές κατανομές που γίνονται για την αναγνώριση της στάσεως του δείγματος κατά ερώτηση, γίνονται και συσχετίσεις που περιγράφουν αναλυτικότερα κάποιες καταστάσεις στους βασικούς τομείς οργάνωσης του ερωτηματολογίου. Αυτό γίνεται για να προσεγγιστούν από πολλές πλευρές οι στάσεις για τα φαινόμενα που περιγράφουν οι ομάδες ερωτήσεων που συσχετίζονται, και για να γίνει κάποιο είδος κατηγοριοποίησης όσον αφορά την αφομοίωση των Ρομ. Επίσης μέσα απ αυτές τις συσχετίσεις προσπαθείται να ειδωθεί πως επηρεάζει το εισόδημα ή το μορφωτικό επίπεδο τις απαντήσεις.

Η ανάλυση των παραπάνω στοιχείων έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 8.0 αφού πρώτα δημιουργήθηκε στην Access 7.0 βάση δεδομένων με τις απαντήσεις κατά ερώτηση.

Κάτι το οποίο πρέπει επίσης να αναφερθεί είναι ότι πέρα από τα συμπεράσματα της έρευνας θεωρήσαμε απαραίτητο να αναφέρουμε και κάποιες δικές μας παρατηρήσεις από την πολύωρη επαφή μας με τους κατοίκους της περιοχής που συνδέονται με το φαινόμενο και εν μέρει το εξηγούν.

Πέρα από τα ενδεικτικά στοιχεία που πήραμε από την επιτόπια έρευνα στο κεφ.6 υπάρχει η παράθεση των απόψεων των φορέων που ασχολούνται με τον κοινωνικό αποκλεισμό και με τους τσιγγάνους (φορείς σχετικοί με θέματα όπως της πρόνοιας, υποστήριξης, διοίκησης, εκπαίδευσης, εργασίας, υγείας και κατοικίας). Η συλλογή αυτών των απόψεων είναι σημαντική, γιατί ήταν απαραίτητο να δούμε πως οι ίδιοι οι φορείς αντιμετωπίζουν το φαινόμενο (πολιτική) αλλά και πως βλέπουν την κοινωνική ομάδα των Ρομ (στάση απέναντί τους). Αυτό είναι σημαντικό για το τελικό αποτέλεσμα της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και της κοινωνικής προστασίας των Ρομ.

Μέσα απ την σύγκριση των στοιχείων των δυο τελευταίων κεφαλαίων μπορούν να βγουν σημαντικά πράγματα για το τι είναι τελικά αυτό το φαινόμενο, πως λειτουργεί στους Ρομ, τι πολιτική εφαρμόζεται και τι αποτελέσματα υπάρχουν. Όλα αυτά έχουν ως στόχο του να γίνει ένα είδος αξιολόγησης της κατάστασης γύρω από το φαινόμενο στη συγκεκριμένη ομάδα.

Σ' αυτό προσπαθεί να συμβάλει το κεφ.7 στο οποίο ανακεφαλαιώνονται τα γενικά συμπεράσματα από όλα τα μέρη με τα οποία ασχολήθηκε αυτή η διπλωματική εργασία.

Οι τομείς, η λογική και η φιλοσοφία της οργάνωσης αυτής της διπλωματικής πιστεύω ότι είναι υπό κρίση. Άλλωστε επαναλαμβάνω ότι το πολυδιάστατο του φαινομένου και η ασάφεια στον ορισμό του όπως επικρατεί στο θεωρητικό επίπεδο προσέγγισης του από έγκριτους επιστήμονες των χώρων που υπάρχει το φαινόμενο (κοινωνιολογικός, οικονομικός, πολιτικός κλπ.), ακόμα και σε συγκεκριμένες ομάδες αποκλεισμού όπως είναι οι Ρομ, αλλά και το ενδεικτικό κομμάτι της έρευνας περιγραφής και ανάδειξής του μπορούν να δημιουργήσουν προβληματισμούς και αμφισβητήσεις. Σ' αυτό αν προσθέσουμε και την ανυπαρξία ορισμού για το τι είναι οι Ρομ, βλέπουμε πόσο δύσκολο στην προσέγγιση γίνεται το φαινόμενο.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι τα βασικά χαρακτηριστικά του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ είναι τα παρακάτω:

1. Υπάρχει νεφελώδες τοπίο γύρω απ το φαινόμενο
2. Αναγεννάται και διογκώνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς
3. Δεν δίνεται ουσιαστική λύση από πουθενά (κράτος κοινωνία)
4. Δημιουργεί άλλα προβλήματα και παράγεται σε νέες μορφές από αυτά (παραβατικότητα, εγκληματικότητα, εσωστρέφεια κλπ.)

Είναι ανάγκη λοιπόν να υπάρξει πολιτική παρέμβαση. Άλλωστε τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγάλη ενεργητικότητα προς αυτό τον τομέα. Ακόμη πρέπει να υπάρξει έρευνα σε όλα τα μήκη και πλάτη που μπορεί να υφίσταται το φαινόμενο και σε όλες τις διαστάσεις που αυτό έχει.

Σ' αυτό το τελευταίο προσπάθησε να συντελέσει αυτή η διπλωματική εργασία με παραδοχές και υποθέσεις που μπορεί να αναιρεθούν. Πάντως υπάρχει κάποια συγκεκριμένη μεθοδολογία προσέγγισής του και αν αυτή η διπλωματική οδηγήσει σε προβληματισμό γύρω από το φαινόμενο αλλά και την ομάδα των Ρομ θεωρώ ότι έχει πετύχει τον σκοπό της. Γιατί πέρα από την διάγνωση και τον σχεδιασμό για την αντιμετώπιση του, σημαντική παράμετρος για την επίλυση του στη συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, είναι η γνωριμία με αυτή και η προσέγγισή της από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, γιατί έτσι θα γίνει το πρώτο βήμα για τη αρμονική συμβίωση. Και αυτό γιατί όπως προκύπτει μέσα στο όλο πλέγμα των παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου, σημαντικό ρόλο παίζει τόσο η συμμετοχή των αποκλεισμένων όσο και η αποδοχή τους από αυτούς που έχουν το ρόλο του αποκλείοντα.

Ο θεωρούμενος ως «γύφτος», «παρίας», «κατώτερος» δεν παύει να είναι έλληνας πολίτης με ίσα δικαιώματα και ίσες υποχρεώσεις. Καμία πολιτική δεν θα πετύχει αν ο γείτονας, ο περαστικός, ο συνάνθρωπος δεν αποφασίσει να αλλάξει την συμπεριφορά του. Και για να γίνει αυτό πρέπει να αποβληθούν τα εμπόδια και να γνωριστούν οι «διαφορετικοί»[1] για να δουν ότι είναι το ίδιο. Γιατί μόνο αυτός που αποτελεί το πλεονάζων κομμάτι της κοινωνίας μπορεί να δεχτεί την μειονότητα και αυτό θα γίνει μόνο με την παρότρυνση του τελευταίου από τον πρώτο. Είναι πανάκεια ο

[1] Όπως το εκλαμβάνει η κοινωνία με τα στερεότυπα τις προκαταλήψεις αλλά και την συνείδηση που έχει (ο οικείος - ο άλλος, ο έξω - ο μέσα)

αποδιωγμένος ποτέ να μην ζητά να τον αποδεχτούν γιατί φοβάται τον νέο διωγμό και την απόρριψη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^{ο} : Το φαινόμενο του Κοινωνικού Αποκλεισμού

2.1 Εισαγωγικά

Ο κοινωνικός αποκλεισμός (social closure, social exclusion) σύμφωνα με τον Βέμπερ ορίζεται ως «η δράση των κοινωνικών ομάδων που μεγιστοποιούν τα δικά τους οφέλη, περιορίζοντας την πρόσβαση στις αμοιβές μόνο στα μέλη τους και με τον τρόπο αυτό αποκλείουν τους ξένους».

Ο Πάρκιν επανεισάγωντας τον όρο κατέληξε πως ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι «ο μηχανισμός με τον οποίο γίνεται η κατανομή της ισχύος μεταξύ των τάξεων». τον διακρίνει σε δυο στρατηγικές «σ' αυτή του αποκλεισμού με βάση την οποία ομάδες με προνομιακή πρόσβαση στις αμοιβές επιχειρούν να αποκλείσουν τους ξένους και να μεταβιβάσουν τα προνόμια στους οικείους τους, και σ' αυτή του σφετερισμού όπου οι ξένοι, ομαδικά οργανωμένοι, προσπαθούν να αποκτήσουν μεγαλύτερο μερίδιο από τις προσόδους» (Ambercrombie N. and others. (Μετάφραση Καυκαλάς Σ., 1984. λεξικό κοινωνιολογίας. Αθήνα. Penguin)

Διαβάζοντας τα παραπάνω βλέπουμε ότι το φαινόμενο σχετίζεται άμεσα με τα οικονομικά μεγέθη και με τους μηχανισμούς κατανομής των αμοιβών. Αυτό το τελευταίο συνδέεται άμεσα με το κοινωνικό status αλλά και με τη διαστρωμάτωση των τάξεων. Ήδη ως τώρα έχουμε δει τρία διαφορετικά φαινόμενα τα οποία συσχετίζονται μεταξύ τους αλλά και με το αρχικό, αυτό του κοινωνικού αποκλεισμού.

Αν προχωρήσουμε παρακάτω θα δούμε το εξής. Ο κοινωνικός αποκλεισμός ως έννοια εφευρέθηκε για να καλύψει πολλά φαινόμενα - προβλήματα τα οποία στη σημερινή εποχή συσχετίζονται μεταξύ τους και χρειάζονται κοινή πολιτική αντιμετώπισης (από αυτό προκύπτει ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια πολιτική έννοια).

Οι παραπάνω ορισμοί οι οποίοι αναφέρουν ότι βάσει του κακού, είναι η κατανομή του εισοδήματος πιστεύουμε ότι δεν καλύπτουν εξ' ολοκλήρου το φαινόμενο. Όπως θα αποδείξουμε παρακάτω ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν προκαλείται μόνο από τις οικονομικές συνθήκες και το «παιχνίδι» αναδιανομής του εισοδήματος, αλλά σχετίζεται με πολλά διάφορα άλλα φαινόμενα με τα οποία δημιουργεί ένα φαύλο κύκλο.

Άλλωστε η αναφορά στους «ξένους» στους παραπάνω ορισμούς δίνει αμέσως μια νέα διάσταση του φαινομένου (συσχέτισή του με τα στερεότυπα - προκαταλήψεις, πολιτισμική ετερότητα).

Πριν προχωρήσουμε στον ακριβή ορισμό που εμείς έχουμε δώσει στο φαινόμενο για την διεκπεραίωση αυτής της εργασίας, θεωρούμε ότι σε αυτό το σημείο είναι καλό να αναφέρουμε την πορεία εξέλιξης και κατάληξης του φαινομένου και να δούμε τα εννοιολογικά προβλήματα που περιέχει. Ύστερα από αυτά θα είναι πιο εύκολο να καταλήξουμε σε έναν ορισμό που συμφωνεί με την σημερινή θεωρητική πρακτική.

2.2 Τα εμπειρικά προβλήματα ανάλυσης του όρου του κοινωνικού αποκλεισμού

Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι φαινόμενο πολυσύνθετο και πολυτομεακό το οποίο διαφοροποιείται χωρικά, κοινωνικά (διαφορά από κοινωνική ομάδα σε ομάδα) και τομεακά (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό επίπεδο). Επίσης αυτό έχει πολλές αιτίες, διαφορετικές επιπτώσεις και αποτελέσματα, αλλά και απαιτεί διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης και πολιτικής. Επίσης σ' όλα αυτά πρέπει να υπάρχει ένας σχεδιασμός συντονισμού των αποσπασματικών πολιτικών κατά τομέα για να επιτευχθεί η αντιμετώπισή του. Σ' αυτό που όλοι οι επιστήμονες καταλήγουν είναι το ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια διαδικασία: -εμφανίζεται, αλληλοσυσχετίζεται με άλλα φαινόμενα και ταυτόχρονα διογκώνεται.-

Ο αναγνώστης διαβάζοντας τα παραπάνω οδηγείται στο συμπέρασμα ότι όλη η κατάσταση γύρω από αυτό το φαινόμενο είναι νεφελώδεις και ασαφής. Αυτό είναι σωστό μιας και αυτό καθ' αυτό το φαινόμενο εκτός από τις πολλές αιτίες που έχει (οι οποίες πολλές φορές από μόνες τους είναι κοινωνικά φαινόμενα), έχει και διαφορετικές πολιτικές αντιμετώπισης οι οποίες εκ των πραγμάτων του δίνουν διαφορετικούς ορισμούς για να μπορέσουν να υλοποιηθούν. Ακόμη οι διαστάσεις και επιπτώσεις του σε πολλές διαφορετικές ομάδες τομείς και χώρους συνδυαζόμενες με την αποσπασματικότητα στην πολιτική αντιμετώπισης του συμβάλλουν και καθιερώνουν την παραπάνω διαπίστωση.

Τέλος το αποσπασματικό στη προσέγγισή του, εξαιτίας της δυσκολία ενιαίου ορισμού του, συμπληρώνει και αποδεικνύει περίτρανα την αδυναμία για αποσαφήνιση του θέματος. Η ανεύθυνη προσέγγισή του, πολλές φορές από σοβαρούς οργανισμούς και επιστήμονες, έχει φέρει την κατάσταση σε οριακό σημείο. Το φαινόμενο είναι σοβαρός κίνδυνος για την συνοχή της κοινωνίας και πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα. Γι' αυτό και εκτός από την μεγάλη πολιτική ενασχόληση έχει αρχίσει ταυτόχρονα να υπάρχει έντονη θεωρητική και ερευνητική ενασχόληση με τις αιτίες, τις διαστάσεις, τις επιπτώσεις και την πολιτική αντιμετώπισής του. Αυτή η έρευνα είναι η μοναδική λύση που θα συμβάλει άμεσα στην αντιμετώπισή του.

Καλό όμως σ' αυτό το σημείο είναι να πάρουμε τα πράγματα με την σειρά. Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού πρωτοεμφανίστηκε σ' ένα βιβλίο του Λενουάρ το 1974 (βλ., ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998, σελ. 68) με τη θεματική που υπάρχει σήμερα γύρω από αυτό. Πριν από την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού υπήρξε ενεργοποίηση της ευρωπαϊκής διανόησης για τα προβλήματα που απασχολούσαν τις μειονεκτούσες ομάδες της Ευρώπης με τον ορισμό των φαινομένων που χαρακτήριζαν αυτές, ως φτώχια αλλά και με πολιτική παρέμβαση για την επίλυση των αρνητικών καταστάσεων που η τελευταία τους προκαλούσε (βλ. ΚΕΚΜΟΚΟΠ 1998, σελ. 90, επίσης αναφορά σε πολιτική Ε.Ε. από το 1974 με τα προγράμματα ΦΤΩΧΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ). Η ακριβής μετάβαση απ τον όρο της φτώχειας (η οποία συνδέεται μόνο με οικονομικές παραμέτρους όπως αυτή της μη πρόσβασης σε δουλειά, της οικονομικής δυσχέρειας - απομόνωσης - βλ., ΦΤΩΧΕΙΑ Ι, ΙΙ) έγινε με το πρόγραμμα ΦΤΩΧΕΙΑ ΙΙΙ (τουλάχιστον στο ευρωπαϊκό επίπεδο).

Έπειτα από αυτό το πρόγραμμα (μετά το 1989) άρχισε να εμφανίζεται η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού και να μετεξελίσσεται σύμφωνα με τις αλληλοσυσχετίσεις με τα διάφορα άλλα κοινωνικά φαινόμενα, τις διαστάσεις του και τις επιπτώσεις του στους τομείς και στις ομάδες της κοινωνίας.

Σήμερα πολύς κόσμος ασχολείται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Άνθρωποι που κινούνται σε τομείς όπως η πολιτική, η ενημέρωση, η έρευνα κλπ. Εξαιτίας αυτού όπως ειπώθηκε δημιουργούνται διαφορετικοί ορισμοί του φαινομένου τόσο επειδή η έρευνα σε θεωρητικό επίπεδο δεν έχει προσεγγίσει πολυτομεακά το φαινόμενο, όσο επειδή ο καθένας δίνει το δικό του ορισμό για να καλύψει το πεδίο των πολιτικών παρεμβάσεων που θέλει να κάνει. Καλό είναι παρακάτω να δοθούν ορισμένοι από αυτούς για να δούμε την πολυπλοκότητα όσο και την ασάφεια που αυτοί δημιουργούν.

Θα ξεκινήσουμε παραθέτοντας τον ορισμό που η ΕΕ μέσα απ όταν κείμενά της, όπως το πράσινο βιβλίο της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Εν ολίγοις η ΕΕ ορίζει ως κοινωνικό αποκλεισμό *την ανεπάρκεια στο εισόδημα και την αδυναμία κάποιου να συμμετέχει στην εργασιακή ζωή και στο να αποκτά ποιοτική κατοικία, εκπαίδευση και υγεία, αλλά και να μπορεί ανεμπόδιστος να έχει πρόσβαση στις υπηρεσίες που σχετίζονται με τα δημόσια αγαθά* (ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998, σελ. 50 - 51). Έτσι οδηγείται αυτός στο να ζει με ανέχεια στο περιθώριο της κοινωνίας.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός ως φαινόμενο δεν θίγει μόνο τα άτομα *αλλά* και τις ευρύτερες κοινωνικές ομάδες που υφίστανται ανισότητες διακρίσεις και *αλλοτρίωση* στις συμπεριφορές και αλληλεπιδράσεις με το ευρύτερο περιβάλλον τους. Επιπρόσθετα σ' αυτά η ΕΕ αναφέρει ότι οι αιτίες του φαινομένου είναι η μακροχρόνια ανεργία, η διαρθρωτική αλλαγή στη βιομηχανία, οι νέες παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις, η εξέλιξη της αστικής κοινωνίας και η παρακμή των παραδοσιακών δομών μέσα σ' αυτή, η αύξηση του εγωκεντρισμού και του ατομικισμού όπως επίσης η μετανάστευση, η ετερότητα των συμβιούντων πολιτισμών μέσα σε κοινούς χώρους κ.α. (βλ. Ευρώπη 2000+, 1994, σελ. 100 - 105).

Κάτι ανάλογο στον ορισμό του φαινομένου παρατηρείται στον τύπο και τον ελεύθερο λόγο όταν γίνεται αναφορά στο φαινόμενο. Ακόμα και η έρευνα που γίνεται γύρω από το φαινόμενο καταλήγει στα ίδια αφού από τη μια η ΕΕ είναι αυτή που την αναθέτει ενώ από την άλλη πάντα έχει ως στόχο να δώσει περιγραφική αναφορά της κατάστασης του αποκλεισμού ώστε να υπάρξει άμεση πολιτική παρέμβαση. Αυτή η περιγραφική αναφορά και όχι η ουσιώδης εισχώρηση στην ουσία του προβλήματος του κοινωνικού αποκλεισμού, κάνει τις πολιτικές να είναι αποσπασματικές, επιδερμικές και να εφαρμόζονται χωρίς να δίνουν ουσιαστικές λύσεις.

Η περιγραφή και η έλλειψη ενοποιητικού στοιχείου για τα παραπάνω φαινόμενα που εμφανίζονται ως αιτίες του κοινωνικού αποκλεισμού οδηγούν στην προηγουμένως αναφερθείσα ασάφεια του ορισμού. Επιπρόσθετα η μη ανάδυση στην επιφάνεια των αιτιών του φαινομένου οδηγεί στην αδυναμία ερμηνείας και διάγνωσής του. Γιατί ναι μεν υπάρχει κοινό στοιχείο στον ορισμό των καταστάσεων όπως τις υφίστανται οι αποκλεισμένοι αλλά δεν ερευνώνται οι αιτίες που το προκαλούν.

Αν στα προηγούμενα προσθέσουμε και το γεγονός ότι ως έννοια ο κοινωνικός αποκλεισμός σχετίζεται άμεσα με την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής *αλλά* και της ολοκλήρωσης, σύμφωνα με το πνεύμα της ευρωπαϊκής πολυτομεακής ανάπτυξης, τότε καταλαβαίνουμε πόσο αναγκαία είναι η αποσαφήνιση αυτού. Βέβαια για το τελευταίο επειδή το φαινόμενο απαιτεί πολιτική παρέμβαση, η αποσαφήνισή του μπορεί να έθετε σε κίνδυνο υπάρχουσες θεωρίες *αλλά* και πρακτικές εθνικών πολιτικών (βλ. ΚΕΚΜΟΚΟΠ 1998, σελ. 53, 54)

Είδαμε λοιπόν πόσο αναγκαία είναι η αποσαφήνιση του φαινομένου. Πάντως αυτό που έμεινε από όλα τα παραπάνω είναι το ότι ο αποκλεισμός είναι μια πολύπλοκη διαδικασία. Παρακάτω ακολουθεί ο ορισμός του φαινομένου όπως βγήκε από την βιβλιογραφική έρευνα και όπως χρησιμοποιήθηκε για την διεκπεραίωση αυτής της εργασίας.

2.3 Ο ορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού

Αποδεχόμενοι λοιπόν το γεγονός ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός ξεπερνά το επίπεδο συσχέτισης μόνο με την οικονομική παράμετρο (φτώχεια, ανεργία, έλλειψη των απαραίτητων για να επιτύχει το άτομο την πρόσβαση στα διάφορα επίπεδα και να καρπωθεί τα επιτεύγματα της εξέλιξης της κοινωνίας) μπορούμε να ορίσουμε το φαινόμενο ως εξής.

Ως κοινωνικός αποκλεισμός νοείται το σύνολο των διαδικασιών που παρεμποδίζουν σε άτομα και ομάδες της κοινωνίας μας την πρόσβαση και την απορρόφηση όλων των κοινωνικών και δημόσιων αγαθών της κοινωνίας μας. Οι διαδικασίες αυτές μπορεί να οφείλονται και να προκαλούνται από άλλα φαινόμενα σχετιζόμενα με τον πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό τομέα της κοινωνίας.

Οι αλληλοσυσχετίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού με τα προαναφερθέντα φαινόμενα ακολουθούν σε επόμενη παράγραφο αυτού του κεφαλαίου. Στον παραπάνω ορισμό πρέπει να αποσαφηνίσουμε ορισμένα πράγματα.

Πρώτον οι ομάδες ή τα άτομα που βιώνουν τον αποκλεισμό μπορεί να μην είναι «νομιμοποιημένα» μέλη της κοινωνίας. Δεν πρέπει να απορρίψουμε από τον ορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού και επομένως από την πολιτική δράσης, για την οποία δημιουργείται ένας ορισμός, ομάδες όπως για παράδειγμα αυτές των μη νόμιμων μεταναστών οι οποίοι παραμένουν με την ανοχή της κοινωνίας και των θεσμικών φορέων της, μέλη δραστηριοποιημένα μέσα στους μηχανισμούς απασχόλησης και εκμεταλλεύσιμα πολλές φορές από αυτούς, γιατί έτσι δημιουργούμε εξ ορισμού πριν να αντιμετωπίσουμε τον αποκλεισμό νέα απόρριψη και ένα νέο αποκλεισμό (βλ. ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998, σελ. 56, όπως επίσης και για την αρχή της ισοπολιτείας -

ισότητας, σελ. 98. Ακόμη βλ. σελ. 152 - 158 νέες πρακτικές για μετάβαση από το μοντέλο Bismarck στο μοντέλο Beveridge).

Επίσης η παρεμπόδιση της πρόσβασης σε κάποιο από τα κοινωνικά αγαθά δεν ενέχει μόνο το γεγονός ότι εντιμετωπίζουμε μόνο αυτούς που τα είχαν, και με κάποια διαδικασία τα έχασαν και άρα πρέπει να τα ξαναπάρουν, αλλά επίσης και αυτούς που δεν έχουν το νομικό δικαίωμα να απαιτούν τα δημόσια και κοινωνικά αγαθά (πρώτα πρέπει να δημιουργηθούν οι μηχανισμοί «ένταξης» και νομιμοποίησής τους και έπειτα να αντιμετωπιστεί ο κοινωνικός αποκλεισμός (βλ. το αντίστοιχο σκεπτικό, σε ΙΣΚ σελ. 20).

Δεύτερο σημείο αποσαφήνισης είναι ο ορισμός των δημόσιων αγαθών ο οποίος σχετίζεται με τον μηχανισμό των τιμών, μιας και δημόσια αγαθά είναι εκείνα των οποίων το όφελος δεν διαιρείται και δεν εξατομικεύεται, αλλά διαχέεται σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο (Γεωργοσακόπουλος, 1997 σελ. 31, 32). Την παραγωγή τους και την διάθεσή τους την αναλαμβάνει το κράτος πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας (συνήθως ο δημόσιος φορέας τα παρέχει γιατί δεν δίνουν επιχειρηματικό αλλά κοινωνικό κέρδος, κάτι που είναι ασύμφορο για τον ιδιώτη να επενδύσει σε αυτά). Τα δημόσια αγαθά είναι ταυτόχρονα και κοινωνικά μιας και παρέχονται πάντοτε από την οργανωμένη κοινωνία και τους θεσμικούς της φορείς. Τέτοια είναι η εκπαίδευση, η υγεία, η άμυνα κλπ.

Όλο το φαινόμενο τελικά είναι μια διαδικασία με αίτια και αποτελέσματα. Ακόμη αποτελεί ταυτόχρονα μια υπάρχουσα κατάσταση (είναι εμφανής οι επιπτώσεις τους στις ομάδες αποκλεισμένων και στον χώρο τους).

Πέρα λοιπόν από τον ορισμό και την εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων που ο κοινωνικός αποκλεισμός εμπεριέχει καλό είναι να παρατεθούν οι σημερινές του αιτίες που συμβάλλουν στη δημιουργία του πολύπλευρου χαρακτήρα του. Ακόμη είναι ανάγκη να παρατεθούν αναλυτικά οι ομάδες επικινδυνότητας που μπορεί να υποστούν την εμφάνισή του.

2.4 Οι αιτίες του φαινομένου

Πριν προχωρήσουμε στην παράθεση των αιτιών του φαινομένου καλό είναι να αναφέρουμε ότι μεταξύ του αποκλεισμού των αιτιών και των επιπτώσεών που αυτός έχει, υπάρχει μια σημαντική αλυσιδωτή σχέση. Αν για παράδειγμα το Α είναι αιτία κοινωνικού αποκλεισμού, και το Β αποτέλεσμα αυτού τότε το Β μπορεί να οδηγήσει σε νέο κοινωνικό αποκλεισμό και να γίνει αιτία αυτού. Με την ύπαρξη του κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί να δημιουργηθεί νέο Α το οποίο προστιθέμενο στο παλιό διογκώνεται και τον αναδημιουργεί. Αν το Β που είναι παράγωγο του κοινωνικού αποκλεισμού βρεθεί σε κατάλληλες συνθήκες μπορεί να δημιουργήσει το φαινόμενο που το γέννησε είτε από μόνο του είτε συσχετιζόμενο με το Α. Τέτοια παραδείγματα είναι: α. η περίπτωση του σωρευτικού μειονεκτήματος που θα

αναλυθεί στην παρ.2.7 και που συσχετίζει το κοινωνικό αποκλεισμό με τη φτώχεια, την ανεργία, και την εκπαίδευση και β. ο συσχετισμός κατάσταση κατοικίας, ανεργίας και επιπέδου εκπαίδευσης. (βλ. Καραντινός, 1990, σελ. 21, 35).

Αυτός ο φαύλος κύκλος μπορεί να συνεχίζεται επ' αόριστο αν δεν υπάρξει η κατάλληλη πολιτική παρέμβαση και αν δεν προσεγγιστούν θεωρητικά οι αρχικές αιτίες.

Κλείνουμε την παραπάνω παρένθεση και ερχόμαστε στην αναφορά των αιτιών που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

1. Πολιτικοί - νομικοί και θεσμικοί παράγοντες (η πρόσβαση μόνο των ντόπιων κατοίκων σε κάποια αγαθά και όχι των μεταναστών επειδή δεν κατέχουν τα κατάλληλα δικαιολογητικά ή η μη παροχή δανείου στους τσιγγάνους επειδή τα σπίτια τους δεν μπορούν να μπουν ως υποθήκη αφού τα περισσότερα από αυτά είναι με προσύμφωνο)
2. Οικονομικοί παράγοντες (ανεργία, βιομηχανική αναδιάρθρωση, ελαστικό ωράριο εργασίας, παγκοσμιοποίηση οικονομίας, τεχνολογία, φτώχεια, μετανάστευση, ανταγωνισμός).
3. Πολιτισμική και ιδεολογικοί παράγοντες (θρησκεία, φύλλο, μη διαπολιτισμική εκπαίδευση, δόγματα, αντιλήψεις, προκαταλήψεις, στερεότυπα, ξενοφοβία, πολιτισμική ετερότητα).
4. Κοινωνικοί παράγοντες (αλλοτρίωση, αλλαγές στο αξιακό σύστημα, ταξική διαστρωμάτωση, κοινωνικό status, αλλαγή των κοινωνικών δομών και κρίση των άτυπων δικτύων στήριξης, πολιτική πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας).
5. Χωρικοί και γεωγραφικοί παράγοντες (περιθωριοποιημένες ζώνες κατοικίας, κακής ποιότητας κατοικία, υποδομές, υποβαθμισμένο περιβάλλον και ελλείψεις κοινωνικού εξοπλισμού).

(βλ. επίσης ΕΚΚΕ, 1996, σελ. 51, 24-29)

Όλα τα παραπάνω τόσο μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους όσο και να συσχετίζονται δίνοντας συσσωρευτική δυναμική δημιουργίας του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης πολλά από τα προαναφερθέντα φαινόμενα προκύπτουν από την ύπαρξη του κοινωνικού αποκλεισμού (και συνεχίζεται έτσι ο φαύλος κύκλος).

Συνεχίζοντας τώρα τις αιτίες με τον ορισμό που δώσαμε μπορούμε να δούμε ότι όλα τα παραπάνω φαινόμενα σχετίζονται με κάποια αγαθά κατά τομέα των οποίων η αποστέρηση δημιουργεί το κοινωνικό αποκλεισμό. Η απώλεια των τελευταίων οδηγεί στο περιθώριο, στην οικονομική εξαθλίωση και στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής. Τέλος, αναδεικνύει τις κοινωνικά και πολιτισμικά μειονεκτούσες ομάδες οι οποίες ταυτίζονται με το περιθώριο (τέτοιες είναι άνεργοι - φτωχοί, ΑΜΕΑ, ηλικιωμένοι, άστεγοι, άτομα με αυξημένη παραβατικότητα (ναρκομανείς και φυλακισμένοι), γυναίκες, μειονότητες και μετανάστες).

Αυτοί είναι σήμερα οι κοινωνικά αποκλεισμένοι οι οποίοι έχουν ανεπαρκές κοινωνικό εισόδημα (βλ., Καραντινός, 1990, σελ., 6).

Η ύπαρξη του κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί επίσης να αιτιολογηθεί και με το γεγονός ότι τόσο αυτός που αποκλείεται όσο και αυτός που αποκλείει δεν παρουσιάζουν την θέληση να λυθεί το θέμα. Ο μεν πρώτος γιατί δεν μπορεί και δεν έχει την δύναμη ενώ ο δεύτερος γιατί δεν θέλει να λύσει το πρόβλημα αφού τον εξυπηρετεί η υπάρχουσα κατάσταση. Πριν προχωρήσουμε στην παράθεση των ομάδων κινδύνου που τα παραπάνω φαινόμενα τις κάνουν να απειλούνται σοβαρά από την εμφάνιση του κοινωνικού αποκλεισμού σ' αυτές, καλό είναι ύστερα από την παραπάνω ανάλυση να συνοψίσουμε και να επαναδιατυπώσουμε τον αρχικό ορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού συμπληρούμενο με τα νέα δεδομένα που προέκυψαν.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια διαδικασία και μια κατάσταση που τις προσδιορίζουν:

1. ***η παρεμπόδιση και η έλλειψη κοινωνικών δικαιωμάτων***
2. ***Η άρνηση και η αδυναμία συμμετοχής στην παραγωγή και στην απόλαυση των κοινωνικών και δημοσίων αγαθών.***
3. ***Η απαγόρευση και η απραξία στη διαμόρφωση του τρόπου και της άσκησης της εξουσίας (ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998, σελ 67).***

Προχωρώντας στο σκεπτικό λίγο πιο κάτω μέσα από αυτή την διαδικασία δημιουργούνται πλειονότητα και μειονότητες, εσωομάδα και εξωομάδες (Αζίζη-Καλαντζή, 1996), κοινωνία και παρακοινωνία, τάξεις και υποτάξεις (ΙΣΚ, 1998, σελ 392) όπως επίσης οικείοι και άλλοι (Γκότοβος, 1996) τα οποία έχουν έναν συνδετικό κρίκο τον κοινωνικό αποκλεισμό και το διαχωριστικό όριο που αυτός δημιουργεί στο μέσα και το έξω. Υπάρχει δηλαδή αυτός ο εν δυνάμει δυϊσμός ο οποίος εκφράζεται με την δημιουργία του περιθωρίου (βλ. ΕΚΚΕ, 1996, σελ. 87). Εν κατακλείδι για να υφίσταται το φαινόμενο πρέπει να υπάρχει αυτός που αποκλείει αυτός που αποκλείεται και ο θεσμικός φορέας που δεν ισοκατανέμει τα κοινωνικά αγαθά.

2.5 Ομάδες που κινδυνεύουν να τον υποστούν

Ως συνέχεια αυτών που ειπώθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους, σ' αυτό το σημείο είναι καλό να αναφερθεί πως πλέον ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με τις ομάδες που αποκλείονται αλλά και πως οι διάφορες αιτίες του φαινομένου οδηγούν σ' αυτό (ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998 σελ. 70, 71). Δηλαδή εδώ θα αναφερθούν τα στάδια από τα οποία περνάει μια ομάδα ωσότου γίνει πλήρως κοινωνικά αποκλεισμένη.

α) Το πρώτο στάδιο είναι αυτό του κινδύνου. Σύμφωνα με αυτό μια ομάδα η οποία έχει κάποιες μειονεξίες έχει την πιθανότητα να τεθεί σε πορεία αποκλεισμού. Τέτοιες μειονεξίες μπορεί να είναι ο αναλφαβητισμός, η κακή ποιότητα κατοικίας, η συγκρουσιακές σχέσεις μέσα στην οικογένεια.

β) Το δεύτερο στάδιο είναι αυτό της απειλής. Αυτό εμφανίζεται όταν κάποιο άτομο εξαιτίας κάποιας σημαντικής αλλαγής χάνει την δυνατότητα και τον μηχανισμό

απόκτησης των βασικών αγαθών για την επιβίωσή του. Τέτοιες αλλαγές σχετίζονται κυρίως με τον οικονομικό τομέα της κοινωνίας (ανεργία λόγω ελλιπούς κατάρτισης ή αλλαγής της τεχνολογίας, σοβαρές ασθένειες, θάνατος μέλους της οικογενείας όπως ο αρχηγός του νοικοκυριού).

γ) Το τρίτο στάδιο είναι αυτό της αλλοτρίωσης και αποσταθεροποίησης της υπάρχουσας δομής του περιβάλλοντος αλλά και των σχέσεων που υπήρχαν βοηθούσαν και στήριζαν το άτομο. Τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να είναι αυτές των ηλικιωμένων και των ΑΜΕΑ τα οποία με την ρήξη των άτυπων δικτύων στήριξης όπως η οικογένεια, έχουν πλέον σημαντικό πρόβλημα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο και οδηγούνται στην εσωστρέφεια και στο περιθώριο αλλά επίσης και στον κίνδυνο να μην δέχονται από πουθενά φροντίδα.

δ) Ως τέταρτο στάδιο νοείται αυτό της έκπτωσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μερική και ολική πολλές φορές ρήξη των κοινωνικών δεσμών του ατόμου με το γύρω περιβάλλον του. Αυτή η ρήξη μπορεί να προκαλείται από οικονομικά αίτια (όπως ανεργία, φτώχεια) και συνδυάζεται με εξάρτηση του ατόμου από τους μηχανισμούς κοινωνικής προστασίας. Είναι το προηγούμενο βήμα πριν την πλήρη περιθωριοποίηση.

ε) Το τελευταίο και πιο σημαντικό στάδιο είναι αυτό του πραγματικού κοινωνικού αποκλεισμού. Σ' αυτό το στάδιο το άτομο ή ομάδα δεν έχει επαφή και δεν αλληλεπιδρά εποικοδομητικά με καμία άλλη κοινωνική ομάδα. Τα άτομα που βρίσκονται σ' αυτό στερούνται βασικά δικαιώματα και κοινωνικά αγαθά. Ως αντίδραση σ' αυτό ενεργούν είτε παραβατικά, είτε με εσωστρέφεια, είτε με αδιαφορία και απάθεια. Είναι το πιο επικίνδυνο στάδιο γιατί η επανένταξη είναι αρκετά δύσκολη, μιας και το ίδιο το άτομο την αρνείται αμφισβητώντας έτσι το σύστημα που το απέκλεισε.

Εκτός όμως από τις ομάδες που αποκλείονται και τον μηχανισμό με τις διαβαθμισμένες καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού, καλό είναι να εξεταστεί ο ρόλος που παίζει το κράτος πρόνοιας και η πολιτική που ακολουθείται για το φαινόμενο. Επίσης σε αντιδιαστολή παρακάτω θα παρατεθούν κάποια παραδείγματα λειτουργίας του φαινομένου, οι επιπτώσεις πού τελικά έχει αλλά και ο τρόπος που ανατροφοδοτείται και διογκώνεται.

2.6 Ο ρόλος του κράτους στον κοινωνικό αποκλεισμό

Αναντίρρητα έχει γίνει εμφανές το ότι υπάρχει μια πολύπλοκη σχεσιακή κατάσταση μεταξύ του κοινωνικού αποκλεισμού και πολλών άλλων κοινωνικών φαινομένων που είναι οι αιτίες του. Στη δημιουργία αυτών συμβάλλουν πολλές παράμετροι και μια από αυτές είναι η πολιτική που ακολουθείται για την πρόληψη και αντιμετώπισή τους.

Η πολιτική κοινωνικής προστασίας και πρόνοιας είναι ένα εργαλείο αντιμετώπισης του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Πολλοί όμως ισχυρίζονται πως η ίδια παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία του. Αυτό που

ακολουθείται μέχρι σήμερα ως πρακτική είναι η βοήθεια τόσο με υποστηρικτικές προτεραιότητες, όσο και με χρηματοοικονομική στήριξη (ΕΚΚΕ, 1996, σελ. 23). Γύρω από το θέμα έχει αναπτυχθεί μεγάλος διάλογος για το αν τελικά αυτή επιτελεί το σκοπό της. Αυτό στο οποίο καταλήγουν πολλοί επιστήμονες είναι το ότι πολλές φορές όταν αυτή δεν συνοδεύεται από ευρύτερο σχεδιασμό αντιμετώπισης του προβλήματος (οριζόντια παρέμβαση) οδηγεί στο να στιγματίζει τελικά αυτόν που προσπαθεί να ευεργετήσει.

Ο στιγματισμός αυτός πολλές φορές οδηγεί σε μια άνευ όρων εξάρτηση η οποία αφαιρεί τη θέληση για αγώνα και προσπάθεια για ένταξη. Έτσι αιτιολογείται το πως αυτή η πολιτική γίνεται αιτία κοινωνικού αποκλεισμού.

Από την άλλη οι νέες συνθήκες αναγκάζουν τα κράτη να περιορίζουν τις δαπάνες τους για την πρόνοια και να δημιουργούν έτσι αποκλεισμούς σε ομάδες που δεν έχουν νομικά κατοχυρωμένο το δικαίωμα της πρόνοιας (μετανάστες). Αυτό σε συνδυασμό με την όλο και ελαττούμενη υποστήριξη των ατόμων θυμάτων του κοινωνικού αποκλεισμού από τα άτυπα δίκτυα στήριξης προκαλεί προβλήματα στην αντιμετώπιση του φαινομένου (βλ. ανάλυση Καβουνίδου Γ., ΕΚΚΕ 1996). Όσον αφορά την αναλυτικότερη παράθεση της πολιτικής που ακολουθείται γίνεται αναφορά στο κεφ. 6.

2.7. Τρόποι λειτουργίας του κοινωνικού αποκλεισμού. Ανάλυση της διαδικασίας εμφάνισης και ανάπτυξής του στους διάφορους τομείς της κοινωνίας.

Η αξία αυτής της παραγράφου έγκειται στο ότι θα προσπαθήσει να δείξει τον τρόπο που το φαινόμενο προκαλείται και εμφανίζεται στους διάφορους τομείς της κοινωνίας (διαστάσεις του), πως αλληλοσυσχετίζεται με τις αιτίες και τις επιπτώσεις του και πως οδηγεί όλο αυτό το σύνολο των αλληλοσχετίσεων στον αποκλεισμό. Υπενθυμίζουμε ότι αποκλεισμός νοείται ως η παρεμπόδιση στη συμμετοχή τόσο στην άσκηση όσο και στην κάρπωση δικαιωμάτων και αγαθών που παρέχονται από την οργανωμένη κοινωνία.

Οι νέες εξελίξεις όπως η διαρθρωτική αλλαγή στην παραγωγή, που είναι επακόλουθο της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της εξέλιξης της τεχνολογίας, δημιουργούν προβλήματα στη βιομηχανία και ευρύτερα στην απασχόληση. Έτσι σήμερα υπάρχουν μεγάλες ομάδες ατόμων που είναι χρόνια άνεργοι και που στερούνται το δικαίωμα της εργασίας και οδηγούνται έτσι στο κοινωνικό αποκλεισμό.

Αυτόν τον επιτείνει επίσης η μη παροχή σ' αυτούς κατάρτισης και η αδυναμία του μηχανισμού της αγοράς να τους εντάξει πάλι στο εργατικό δυναμικό. Η μη ένταξή τους στο εργατικό δυναμικό και η μη απολαβή αποδοχών τότε οδηγούν στη φτώχια.

Η φτώχια με την σειρά της έχει ως αποτελέσματα ελλιπή εκπαίδευση, υγεία και κακή ποιότητα κατοικίας. Τα άτομα αυτά οδηγούνται σταδιακά στο περιθώριο και

αποκλείονται από την υπόλοιπη κοινωνία. Εκτός όμως από αυτά το φαινόμενο έχει και χωρικές διαστάσεις.

Η αδυναμία των αποκλεισμένων στο να έχουν καλή ποιότητα ζωής και ικανοποιητικό οικονομικό επίπεδο τους οδηγεί να εγκατασταθούν σε παρηκμασμένες περιοχές κυρίως μέσα στους αστικούς ιστούς των πόλεων. οι οποίες συχνά γίνονται γκέτο ή θύλακες περιθωριοποίησης (είτε στο κέντρο των πόλεων. είτε σε περιφερειακές ζώνες).

Από την άλλη η παρατεταμένη φτώχια και ο κοινωνικός αποκλεισμός πολλούς από αυτούς που τα υφίστανται. μπορεί να τους οδηγήσει τόσο στο να μείνουν άστεγοι όσο και στο να αλλοτριωθούν (παραβατικότητα. εγκληματικότητα).

Συναθροιζόμενα στα παραπάνω η αδυναμία πραγματικής κοινωνικής πολιτικής (λόγω των υπαρχουσών οικονομικών συνθηκών) αλλά και η καταστροφή των άτυπων δικτύων στήριξης που η αστική ζωή έχει επιβάλλει. δημιουργούν μια πολύπλοκη εικόνα για τον αποκλεισμό που δύσκολα επιλύεται.

Αν θέλουμε να επεκταθούμε στο παραπάνω παράδειγμα της διαδικασίας του κοινωνικού αποκλεισμού μπορούμε να πούμε ότι ταυτόχρονα με τη δημιουργία των μακροχρόνια ανέργων. οι νέες οικονομικές συνθήκες δημιουργούν μετανάστευση ατόμων από χώρες με χαμηλό οικονομικό επίπεδο. προς αυτές που είναι κάπως ανεπτυγμένες. Οι μετανάστες ερχόμενοι στη "Νέα Χώρα" αν και ανειδίκευτοι. αποτελούν εκμεταλλεύσιμο και χρήσιμο εποχιακό εργατικό δυναμικό δουλεύοντας σε παραεργασίες. μιας και δεν είναι νομιμοποιημένοι. Η χρησιμοποίησή τους ως φτηνά εργατικά χέρια. οδηγεί σε μείωση των θέσεων εργασίας στις οποίες μπορούν τελικά οι γηγενείς άνεργοι να απασχοληθούν, λόγω του ανταγωνισμού που δημιουργείται.

Αυτό επιτείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό των γηγενών ανέργων αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί ένα νέο. (ο νέος αποκλεισμός είναι η απορριπτική αντίδραση των ανέργων στο γεγονός ότι οι νέοι μετανάστες τους παίρνουν τις δουλειές)

Οι μετανάστες ερχόμενοι χρησιμοποιούνται μόνο ως εργατικό δυναμικό και δεν εντάσσονται στους νομικούς μηχανισμούς του κράτους υποδοχής και άρα αποκλείονται από την παροχή αγαθών από αυτό. Από την άλλη οι νέοι και οι μακροχρόνια άνεργοι. έχοντας όπως προείπαμε ανταγωνιστές τους νέους μετανάστες στις θέσεις εργασίας και άρα στα αγαθά και τα δικαιώματα που είναι βασικά για την επιβίωση. φέρονται επιθετικά-απορριπτικά προς αυτούς.

Σε ένα επόμενο στάδιο η οικονομική αιτία ξυπνά μέσα στον κάθε άνθρωπο την πολιτισμική και εθνική του ταυτότητα και συνείδηση. Ο μετανάστης που προέρχεται από εάν άλλο πολιτισμό είναι ο άλλος για τον γηγενή. Η έννοια του άλλου για να οριστεί εμπεριέχει στερεότυπα. προκαταλήψεις και ένα αξιακό σύστημα. Αυτά δημιουργούν τα διαχωριστικά όρια μεταξύ των πολιτισμών και αυτοπροσδιορίζουν τον καθένα απ᾽ αυτούς. Ο «άλλος» από την παραπάνω διαδικασία γίνεται απειλή για την επιβίωση του γηγενή ο οποίος προσπαθεί να προστατέψει τον εαυτό του με μηχανισμούς όπως ο αποκλεισμός. ο ρατσισμός. και ο κοινωνιοκεντρισμός. (βλ. Γκότοβος Α., 1996. σελ. 60 - 61. Λεπενιώτης Γ.. 1988. (άρθρο)). Ταυτόχρονα δημιουργείται και η ξενοφοβία που έχει ως εκφράσεις ακραίες συμπεριφορές. (βλ. γεγονότα πριν από 4-5 μήνες στην χώρα μας όπου χωριά οπλίστηκαν και πήραν το

νόμο στα χέρια τους για να αντιμετωπίσουν τους ξένους εγκληματίες. αρθρογραφία εφημερίδων μήνα Απριλίου. ενδεικτικά βλ. Εφημερίδα Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία. 5/4/98. και Εφημερίδα Ελευθερία. 9/6/98. σελ. 10)

Από το παραπάνω φαινόμενο σε συνδυασμό με κάποια άλλα μπορούν επιπρόσθετα να δημιουργηθούν πολλά καινούργια τα οποία συσχετίζονται και δημιουργούν κοινωνικό αποκλεισμό

Ας αναφέρουμε ένα άλλο παράδειγμα. Οι κοινωνικές ανισότητες οι οποίες παράγουν οικονομικές ανισότητες από περιοχή σε περιοχή. πολλές φορές δημιουργούν ελλιπείς υποδομές. κακής ποιότητας κατοικία και περιβάλλον ζωής. σε συγκεκριμένες περιοχές. Αυτό μπορεί να γίνει ακόμα πιο έντονο όταν τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά μιας περιοχής είναι τέτοια που κάνουν πιο έντονες τις ανισότητες της με άλλες περιοχές (γκέτο ή περιφερειακές ζώνες). Οι κάτοικοι λοιπόν αυτή της περιοχής αποκλείονται εν πρώτοις από βασικά αγαθά (υποδομές κλπ). Αυτά τους δημιουργούν νέους αποκλεισμούς γιατί τους αναγκάζουν να μην έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία. εκπαίδευση - κατάρτιση. πληροφορία και στην αγορά εργασίας. Έτσι μπορούν να υπεισέλθουν στη προηγούμενη κατάσταση (ανεργία) και στα επακόλουθα της όπως έχουν αυτά περιγραφεί.

Αν η ομάδα αυτή είναι ταυτόχρονα πολιτισμικά ιδιαίτερη και έχει άλλη γλώσσα. θρησκεία. τρόπο ζωής τότε το φαινόμενο και η ύπαρξη κοινωνικών ανισοτήτων σ' αυτή γίνονται ακόμη πιο έντονα (βλ. προηγούμενη διαδικασία αποκλεισμού).

Συνεχίζοντας τον συλλογισμό μπορούμε να πούμε ότι όλα τα παραπάνω δημιουργούν ένα χωροταξικό διαχωρισμό κατά ζώνες όπου τελικά στις περιθωριακές δημιουργούνται πόλοι συγκέντρωσης ατόμων με συγκεκριμένο πολιτισμικό. εργασιακό. εκπαιδευτικό επίπεδο (υπάρχει δημιουργία γκέτο). (βλ. ανάπτυξη του αστικού συστήματος της κοινότητας. ανακοίνωση της ΕΕ).

Βλέπουμε λοιπόν. το ότι από τα δυο αυτά παραδείγματα. την αλληλοσυσχέτιση των αιτιών που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό. αλλά και τον φαύλο κύκλο που δημιουργείται από την νέα δημιουργία τους. μετά την ύπαρξη του τελευταίου.

Σ' αυτό το σημείο είναι ανάγκη να αναφέρουμε ένα ακόμη κλασικό παράδειγμα συνδυασμένης διαδικασίας πρόκλησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτό περιγράφεται με την έννοια του σωρευτικού μειονεκτήματος ή φαινομένου (βλ. Καραντινός, 1990. σελ. 34, ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998. σελ 93). Σημαντικές αιτίες οι οποίες εμπλέκονται στην «παραγωγή» του φαινομένου είναι η ανεργία (φτώχια). η κατοικία και η εκπαίδευση. Όπως εύκολα μπορούμε να καταλάβουμε η ανεργία προκαλεί κακής ποιότητας κατοικία εξαιτίας της φτώχιας που προκαλεί και αυτό με την σειρά του επηρεάζει την εκπαίδευση των ατόμων. γιατί όλοι προσπαθούν πλέον να βρουν τρόπο για να επιβιώσουν και το να μορφωθούν αποτελεί πολυτέλεια πλέον γι' αυτούς.

Από την άλλη η ελλιπής εκπαίδευση οδηγεί σε ανεργία και αυτή σε φτώχια και κακή κατοικία. Κατά τον ίδιο τρόπο η φτώχια οδηγεί σε κακή εκπαίδευση και επομένως ανεργία.

Φαίνονται λοιπόν εμφανώς οι αιτιακές αλληλοσυσχετίσεις του φαύλου κύκλου που προκαλεί τον κοινωνικό αποκλεισμό. Τα τρία παραπάνω φαινόμενα συνδέονται

με τον κοινωνικό αποκλεισμό μιας και είναι κοινωνικά αγαθά τα οποία τα αποστερούνται κάποιοι.

Για να γίνει πιο κατανοητή η πολυπλοκότητα του φαινομένου κρίνεται απαραίτητο να παρατεθεί ένα ακόμα παράδειγμα. Έχει προαναφερθεί ότι τόσο από μόνη της όσο και συνδυαζόμενη, η πολιτισμική ιδιαιτερότητα προκαλεί κοινωνικό αποκλεισμό. Όπως είπαμε και προηγουμένως κάθε άνθρωπος με το που γεννιέται αυτομάτως βιώνει και δέχεται τα χαρακτηριστικά της κουλτούρας παράδοσης, και γενικότερα του πολιτισμού της κοινωνίας που είναι μέλος. Για να γίνει όμως αυτό ορίζει μέσα του, σύμφωνα με τη συνολική πρακτική που ισχύει για το περιβάλλον που ζει, το τι είναι ανήθικο και ηθικό σωστό ή λάθος. Επίσης στο τι είναι η κοινωνία που ζει το προσδιορίζουν τα σύμβολα, τα οποία είναι το κοινό σημείο αναφοράς και καθορίζουν την συλλογική ταυτότητα (ΙΣΚ, 1996, σελ. 729). Η υποσυνείδητη κωδικοποίηση και κατηγοριοποίηση των παραπάνω αποτελεί το αξιακό σύστημα που χαρακτηρίζει το άτομο και τον πολιτισμό του οποίου αυτό είναι μέλος. Παράλληλα δημιουργούνται διαχωριστικοί μηχανισμοί (όρια) του «οικείου» με το «άλλο» οι οποίοι συνδέονται με τα σύμβολα και προσδιορίζουν την εθνική ή κοινωνική συνείδηση της ομάδας που είναι μέλος το νέο άτομο που γεννιέται.

Επιπρόσθετα για να προσδιοριστεί τόσο η οικεία ομάδα όσο και η ξένη δημιουργούνται ιεραρχικοί κατηγοριοποιητικοί μηχανισμοί οι οποίοι υποσυνείδητα, για καλύτερο έλεγχο της κοινωνικής πληροφορίας που δέχεται το άτομο, λειτουργούν αφαιρετικά και ομαδοποιητικά και καταλήγουν στην παραγωγή ορισμένων αντιλήψεων. Αυτά κατηγοριοποιούν την πληροφορία δημιουργώντας υπεραπλουστεύσεις και γενικεύσεις.

Τέτοιου είδους αντιλήψεις είναι τα στερεότυπα τα οποία προσδιορίζουν τη θέση της ομάδας που ανήκει κάποιος μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Αυτά αναφέρονται τόσο σε παραδοχές για τους γύρω όσο και για την ίδια την ομάδα. Αυτό όμως που πρέπει να προσεχθεί είναι το γεγονός ότι αυτά αποτελούν τα παράγωγα της σύγκρισης του ξένου με το οικείο και αναφέρονται πάντοτε στο «άλλο». Έτσι μπορεί αυτά να είναι θετικά ή αρνητικά διακείμενα προς το «άλλο».

Το πρόβλημα για να έρθουμε στο θέμα στο πως η πολιτισμική ιδιαιτερότητα προκαλεί το κοινωνικό αποκλεισμό, είναι οι αρνητικές καταστασιακές αντιλήψεις τις οποίες η πλειονότητα έχει για το «άλλο» εξαιτίας φυλετικών, ιστορικών, εθνικών, κοινωνικών, οικονομικών και άλλων λόγων. Το πως δηλαδή το σύνολο απορρίπτει το ξένο εξαιτίας των διαφορετικών του πολιτισμικών του χαρακτηριστικών.

Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με δυο λόγους.

Πρώτος είναι η απειλή που νιώθει πολύ φορές η εσωομάδα εξαιτίας των νέων πολιτισμικών χαρακτηριστικών κάποιας εξωομάδας (ξένοι μετανάστες, τσιγγάνοι) με την οποία αλληλεπιδρά. Αυτή τη μετατρέπει σε αμυντικό μηχανισμό απόρριψης και περιθωριοποίησης του «ξένου», διαφυλάττοντας έτσι τα δικά της πολιτισμικά χαρακτηριστικά από την επαφή και την πιθανή αλλοτρίωση. Αυτό το ρόλο του αμυντικού μηχανισμού τον παίζουν οι προκαταλήψεις και σε ένα άλλο βαθμό η

πεποίθηση πολιτισμικής ανωτερότητας που έχει η εσωομάδα και που οδηγεί σε ρατσισμό. (Γκότοβος. 1996. κεφ.1). Στο επόμενο στάδιο προσπαθεί να αφομοιώσει το ξένο για να διαφύγει τον κίνδυνο που αυτό αποτελεί.

Δεύτερος είναι το γεγονός ότι πολλές φορές τα αγαθά του πολιτισμού αποτελούν τρόπο απόλαυσης και ψυχαγωγίας, επειδή πολλές φορές συσχετίζονται και με την οικονομική συμμετοχή για να επιτευχθεί η απόλαυση (διάθεση χρημάτων για «αγορά» των πολιτισμικών αγαθών). Έτσι οδηγείται αυτή η απόλαυση να αποτελεί κομμάτι της κοινωνικής ισχύος του ατόμου. Έτσι ο αποκλεισμός των πολλών από τα πολιτισμικά αγαθά οδηγεί στην ανύψωση στη ταξική κλίμακα της κοινωνίας αυτών που μπορούν να τα αποκτήσουν. Έτσι ορίζεται και το κοινωνικό status το οποίο με την σειρά του είναι αιτία για να δημιουργηθεί μια νέα διαδικασία αποκλεισμού (ΕΚΚΕ. 1996. σελ. 21).

Πριν προχωρήσουμε στο πως από μόνο του το κοινωνικό status αποτελεί αιτία δημιουργίας του αποκλεισμού πρέπει να πούμε ότι αυτή ακόμα η «διαφορά» είναι δικαίωμα και με το να μην την δέχεται και να την απορρίπτει η κοινωνία προσπαθώντας να αφομοιώσει αυτούς που χαρακτηρίζει. τους δημιουργεί ακόμα έναν αποκλεισμό.

Έχοντας λοιπόν μια συγκεκριμένη ταξική διαστρωμάτωση μέσα στην κοινωνία δημιουργούνται όρια μεταξύ των διαφορετικών μερών της. Όπως είπαμε η «κοινωνική κατάσταση» (κοινωνικό status) αποτελεί ένα διαχωριστικό μηχανισμό και αυτό διαφαίνεται από τον ορισμό της. αφού αυτή σχετίζεται με το τι κατανάλωση μπορεί να κάνει ένα άτομο ή μια κοινωνική ομάδα των αγαθών που υπάρχουν. (βλ. ΚΕΚΜΟΚΟΠ. 1998. σελ. 108).

Με το status συνδέεται και ο κατά προαίρεση ελεύθερος χρόνος. η οικονομική δύναμη, το επάγγελμα και γενικότερα η ελεύθερη πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά δημόσια και μη. Για να διατηρήσει τώρα την «κοινωνική της κατάσταση» μια ομάδα δημιουργεί εμπόδια απόρριψης στον άλλον σε αγαθά τα οποία πιστεύει ότι της ανήκουν και την προσδιορίζουν.

Ένας μηχανισμός εκπλήρωσης του παραπάνω στόχου είναι η δημιουργία στερεοτύπων, προκαταλήψεων. κοινωνικών διακρίσεων[2] και τέλος κοινωνικού αποκλεισμού. Έτσι επιβεβαιώνει την ανωτερότητά της η ομάδα που προσπαθεί να διαφυλάξει το κοινωνικό status και να επιβάλλει την δική της φιλοσοφία ζωής με αυτόν τον αποκλεισμό, και πετυχαίνει εν τέλει την επικράτησή της στο κοινωνικό στερέωμα. (Αζίζη - Καλαντζή. 1996. σελ. 32 - 33).

Επίσης με την επιρροή στο κράτος πρόνοιας αλλά και στους μηχανισμούς των τιμών της απασχόλησης και της εκπαίδευσης. μπορεί μια ομάδα συγκεκριμένου κοινωνικού status να επιβάλει τον κοινωνικό αποκλεισμό σε κάποιες άλλες αν θεωρήσει ότι τα προηγούμενα είναι δικά της κεκτημένα.

---

[2] Η διαφορά των τριών όρων είναι η εξής: το στερεότυπο είναι μηχανισμός κατάταξης, κατηγορικής ιεράρχησης σύμφωνα με σωστά ή λανθασμένα ερεθίσματα. Η προκατάληψη εμπεριέχει αρνητική κατηγορική στάση ενώ η διάκριση έχει και ενεργητική κατηγορική πράξη - μεταχείριση. (Γκότοβος. 1996. σελ.31)

Εν κατακλείδι η διατήρησή του κοινωνικού status από κάποια κοινωνική ομάδα επιτυγχάνεται μέσω του κοινωνικού αποκλεισμού που προσπαθεί να επιβάλλει, με στόχο τόσο τον αυτοπροσδιορισμό της όσο και την ρύθμιση της τύχης αυτών που "στρωματικά-ταξικά" είναι υποδιέστεροι. (ΙΣΚ. 1998. σελ.. 127).

Σ' αυτό το σημείο είναι καλό να αναφέρουμε ένα παράδειγμα για το πως η νομική ή πολιτική αποστέρηση κάποιων δικαιωμάτων ή αγαθών συνδέεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Όντας μια ομάδα μη νόμιμα εγκατεστημένη σε μια ξένη χώρα εκτός του ότι δεν καρπούται πρόνοιας, δεν μπορεί ταυτόχρονα να έχει πρόσβαση προς τα υπόλοιπα κοινωνικά αγαθά. Αυτό είναι ένα δείγμα αποκλεισμού της.

Η μη νομική αναγνώρισή της δηλαδή από το κράτος υποδοχής το δημιουργεί αυτό, αλλά και το διογκώνει. Εξαιτίας του συνδυασμού της κατάστασης που τους αναγκάζει να μεταναστεύσουν και του κοινωνικού αποκλεισμού που δέχονται αναγκάζονται να αντιδρούν παραβατικά. Το κράτος δεν μπορεί να τους ελέγξει γιατί η ύπαρξή τους δεν τεκμηριώνεται από πουθενά οπότε ενεργεί κατασταλτικά προς αυτούς και δεν αντιμετωπίζει τις μεμονωμένες πράξεις παράβασης αλλά το σύνολο ως ομάδα (π.χ. οι Αλβανοί είναι δολοφόνοι - πρέπει να προσαχθούν όλοι για εξέταση, οι τσιγγάνοι είναι έμποροι ναρκωτικών κλπ.).

Αυτό βέβαια δεν προέρχεται μόνο από την έλλειψη πολιτικής του κράτους για να προλάβει το φαινόμενο αποκλεισμού και τα παρεπόμενα αυτού αλλά συνδέεται άμεσα και με το αίσθημα ανωτερότητας που νιώθει η κοινωνία απέναντι στους μη νομικά κατοχυρωμένους πληθυσμούς. Επίσης η μη νομική κάλυψη διευκολύνει από την άλλη το κράτος και την κοινωνία στο να έχει εύκολα "εξιλαστήρια θύματα" και να κρύβει έτσι την ανυπαρξία του ευρύτερου σχεδιασμού και αντιμετώπιση των σύγχρονων προβλημάτων.

Τέλος θα πρέπει να κάνουμε ιδιαίτερη μνεία στα αγαθά της εκπαίδευσης, της υγείας και πρόνοιας, της κατοικίας και της απασχόλησης τα οποία είναι βασικά και πρέπει να διατίθενται σε όλους γιατί όπως είδαμε αν λείπει το ένα επηρεάζονται και τα άλλα και διογκώνουν το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο αποκλεισμός από αυτά είναι ο πιο σημαντικός γιατί η λειτουργία τους στην καταπολέμηση του είναι σημαντική και αυτό φαίνεται με το γεγονός ότι οι τομείς που καλύπτουν σχετίζονται άμεσα με την εφαρμοζόμενη πολιτική που προσπαθεί να αντιμετωπίσει τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η ουσία της παραπάνω πολιτικής έγκειται στο γεγονός ότι οι τέσσερις προαναφερθείσες έννοιες αποτελούν σημαντικά εργαλεία για το πλήθος των αποκλεισμένων ώστε να πετύχουν την ομαλή κοινωνική ένταξή τους. (βλ. ΙΣΚ. 1998. σελ. 760).

Στη συγκεκριμένη παράγραφο έγινε προσπάθεια να αναφερθούν οι αιτιακές σχέσεις που δημιουργούν το κοινωνικό αποκλεισμό. Αποδείχθηκε το πολυτομεακό, το πολυδιάστατο και το ασαφές του φαινομένου. Έγινε κατανοητό ότι πέρα από τις βασικές αρχές και ορισμούς του, πρέπει να υπάρχει σύνδεση για την επιτυχία της πολιτικής τόσο των προβλημάτων που το προκαλούν, όσο και του συγκεκριμένου

χώρου που υπάρχει και της ομάδα που ζει εκεί. Οι γενικές αρχές που αναλύθηκαν παραπάνω μπορούν να αποτελέσουν βάση για τη μεθοδολογία προσέγγισης του φαινομένου στη κάθε κλίμακα πολιτικής παρέμβασης για αυτό. Η δράση θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το τι χαίνει ως την προσέγγισή του στο συγκεκριμένο χώρο, χρόνο και ομάδα αποκλεισμού.

Συνοψίζοντας ύστερα από την παραπάνω λεπτομερειακή αναφορά οι διαστάσεις του φαινομένου υφίστανται σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, πολιτικό και γεωγραφικό επίπεδο (ΚΕΚΜΟΚΟΠ. 1998. σελ. 53).

2.8 Οι επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού

Εκτός από τις αιτίες και τις διαστάσεις του φαινομένου για να είναι πετυχημένη μια πολιτική παρέμβαση πρέπει να γνωρίζουμε και τις επιπτώσεις που έχει κατά περίπτωση. Βεβαίως η αναφορά των επιπτώσεων είναι κάπως αυθαίρετη γιατί θα γίνει η προσπάθεια γενίκευσης των επιμέρους φαινομένων κατά τόπο, ομάδα και τομέα. Όμως στο πλαίσιο αυτό της εργασίας είναι καλό να γίνει μια γενική αναφορά ώστε να δούμε που τελικά οδηγεί αυτό το φαινόμενο.

Με το που υφίσταται το συγκεκριμένο φαινόμενο όπως προείπαμε δημιουργούνται αυτομάτως νέες αιτίες κοινωνικού αποκλεισμού. Η επιδείνωση της φτώχιας, η διατήρηση της ανεργίας, η δημιουργία κακής οικογενειακής ζωής, η αδυναμία για εκπαίδευση, η απολαβή κακών συνθηκών πρόνοιας και η κακής ποιότητας κατοικία είναι ορισμένες από τις άμεσες επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, οι οποίες μπορεί να είναι μετά αιτίες του που θα οδηγήσουν σε νέα δημιουργία του (φαύλος κύκλος).

Αυτό πάντως που μπορεί να ειπωθεί γενικά είναι το ότι η παρουσία του φαινομένου βλάπτει την κοινωνική συνοχή και εμποδίζει την ισόρροπη ανάπτυξη σε όλους τους τομείς, ομάδες και χώρους της κοινωνίας. Ακόμη το φαινόμενο δημιουργεί στο επίπεδο των ομάδων, το περιθώριο στο οποίο πλέον κινούνται, και τις αναγκάζει να εξαρτώνται από την υπόλοιπη κοινωνία μη προσφέροντας σ' αυτή (έτσι χάνονται παραγωγικοί πόροι). Από την άλλη το περιθώριο μπορεί να οδηγήσει σε παρεκκλίνουσες συμπεριφορές οι οποίες πάλι θα συμβάλουν στη διόγκωση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Έτσι δημιουργούνται πλέον σημαντικές αντιδράσεις των κοινωνικά αποκλεισμένων απέναντι στο φαινόμενο. Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτές προκαλούνται κάθε φορά από διαφορετικές αιτίες.

Η πρώτη από αυτές είναι η αδιαφορία από την πλευρά τους. Η κατάσταση που βρίσκονται τους οδηγεί σε μια αμηχανία και ένα μοιρολατρικό τρόπο ζωής. Δεν περιμένουν τίποτα πλέον και εξαρτώνται από αυτά που θα τους δώσει το κράτος πρόνοιας μη προσπαθώντας να συμμετάσχουν στην αλλαγή της κατάστασης. Αυτή τους η στάση όλο και περισσότερο τους οδηγεί στο περιθώριο και τον αποκλεισμό (τέτοιες ομάδες είναι ηλικιωμένοι, ΑΜΕΑ, τσιγγάνοι, μονογονεϊκά νοικοκυριά κλπ.).

Η δεύτερη είναι παραβατικότητα. Οι καταστάσεις που ζουν οι αποκλεισμένοι τους κάνουν να αλλοτριώνονται και να χάσουν την επαφή με την οικογένεια την παράδοση, και το δίκαιο. Επίσης αρχίζουν νοιώθουν μίσος για το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο που τους στερεί τα δικαιώματά τους. Δεν δέχονται μερίδιο στην ευθύνη του αποκλεισμού τους και δρουν παραβατικά τόσο για λόγους επιβίωσης όσο και για να δείξουν ότι υπάρχουν, αλλά και για να εκφράσουν αυτό που νιώθουν λόγω της απόρριψης που βιώνουν. Τέτοιες ομάδες είναι οι ναρκομανής και οι φυλακισμένοι.

Η τρίτη είναι η τάση αφομοίωσης. Δεχόμενοι τον αποκλεισμό ορισμένοι συμπεριφέρονται μ' αυτό τον τρόπο για να τον υπερκεράσουν. Η μόνη τους διέξοδος είναι η ένταξη χωρίς όρους στο κοινωνικό σύνολο γιατί έτσι τουλάχιστον πιστεύουν ότι θα αποφύγουν το στιγματισμό και το περιθώριο. Επικρατεί μέσα τους η αλλοτρίωση και χάνουν το παλιό τρόπο ζωής που είχαν (εξαιτίας του οποίου οι άλλοι τους στιγμάτιζαν). Ταυτόχρονα υπεισέρχονται σε ένα νέο τρόπο ζωής χωρίς να ξέρουν αν θα γίνουν αποδεκτοί και χωρίς να έχουν στήριξη από κανένα παρά μόνο από την ομάδα που ανήκουν. Τέτοιες ομάδες είναι αυτή των Ρομ, των Ρωσοπόντιων, των ξένων μεταναστών.

Η τέταρτη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι η εσωστρέφεια και η δημιουργία αμυντικών μηχανισμών για τη διαφύλαξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών και για την προστασία από την απόρριψη του «ξένου». Κάτι τέτοιο ισχύει στους Ρομ. και θα αναλυθεί περισσότερο στο κεφ.3. Αυτό που αξίζει να αναφερθεί εδώ είναι το ότι η εσωστρέφεια αυτή εμπεριέχει ένα είδος αποκλεισμού της πλειονότητας, από τις κοινωνικές σχέσεις με την μειονότητα. Βέβαια πέρα από αυτό βασική προϋπόθεση για να ισχύει αυτός ο αποκλεισμός είναι η θέληση της πλειονότητας να προσεγγίσει τον κόσμο της μειονότητας.

Μια τελευταία αντίδραση και συμπεριφορά η οποία σχετίζεται με την «αφομοίωση» αλλά και την «αδιαφορία» είναι η δράση σύμφωνα με την οποία το αντικείμενο του αποκλεισμού δέχεται και υιοθετεί τον ρόλο που το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο του δίνει και ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες που οι άλλοι τον ορίζουν. Αυτό είναι το φαινόμενο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας. (βλ. Τάτσης Χ. Ν., 1988, Λυδάκη, 1997, σελ. 134)

Εκτός όμως από τους τρόπους που αντιδρούν οι ομάδες αποκλεισμού και τις επιπτώσεις που το φαινόμενο έχει σ' αυτές, πρέπει εδώ να αναφερθούν οι συμπληρωματικοί μηχανισμοί που αν δεν υπάρχουν κάνουν πιο έντονες τις επιπτώσεις του φαινομένου. Αναφερόμαστε στα *δίκτυα στήριξης* που παίζουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση φαινομένων όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Το πρώτο από αυτά είναι η οικογένεια. Βασική προϋπόθεση για να μπορέσει να ξεπεράσει σε πρώτο στάδιο τον αποκλεισμό του ένα άτομο είναι η στήριξη από την οικογένεια. Κάτι τέτοιο συνέβη στην Ελλάδα και συνεχίζει να συμβαίνει σήμερα, γι' αυτό και άργησε να εμφανιστεί το φαινόμενο τόσο της φτώχιας όσο και του κοινωνικού αποκλεισμού σε έντονη μορφή. Τα τελευταία χρόνια όμως ο θεσμός της οικογένειας δέχεται απανωτά πλήγματα (αύξηση μονογονεϊκών νοικοκυριών,

διαζύγια), τα οποία αποδυναμώνουν τον ως τώρα ευεργετικό της ρόλο στην καταπολέμηση του φαινομένου.

Ένας δεύτερος φορέας στήριξης είναι τα άτυπα δίκτυα στήριξης όπως φίλοι, συνάδελφοι, γείτονες κλπ. Αυτά επίσης λειτούργησαν ως ένα βαθμό στην Ελλάδα. Αλλά σήμερα με τους αυξανόμενους ρυθμούς αποξένωσης μέσα στον αστικό χώρο αυτά τείνουν να εξαλειφθούν. (βλ. Καραντινός, 1990 σελ. 8, 22, 35).

Ένας ακόμα τέτοιου είδους συμπληρωματικός μηχανισμός είναι το κράτος πρόνοιας για την κατάσταση του οποίου έχει γίνει προηγουμένως αναφορά. Αυτό που μπορούμε να δούμε πλέον είναι ότι και αυτό αρχίζει σιγά - σιγά να παίρνει την πορεία των δυο προηγούμενων και να μην μπορεί να αντιμετωπίσει τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμό αποκλεισμένων ατόμων που έχουν ανάγκη στήριξης. Σ' αυτή την μείωση του ρόλου του συμβάλλουν οι νέες συνθήκες της μεταβατικής εποχής που ζούμε με την οικονομική ύφεση, την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τον κοινωνικό διαχωρισμό που υπάρχουν και που δημιουργούν προβλήματα στη λειτουργία του.

Τελευταίος τέτοιος μηχανισμός είναι οι εσωτερικοί δεσμοί που υπάρχουν σε συγκεκριμένες πολιτισμικές ομάδες. Αυτός μπορεί να ενσωματωθεί στα άτυπα δίκτυα αλλά επειδή χαρακτηρίζεται από την πολιτισμική διάσταση, βασική για την προσέγγιση του προβλήματος του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ, που μελετά αυτή η διπλωματική εργασία, θεωρήσαμε σκόπιμο να αναφερθεί ξεχωριστά. Αυτοί οι δεσμοί οι οποίοι υπάρχουν λόγω της κοινής καταγωγής, γλώσσας, θρησκείας και τρόπου ζωής μιας συγκεκριμένης ομάδας, ενεργοποιούνται στη δική μας περίπτωση όταν όλη η ομάδα εξαιτίας της παρουσίας της σε ξένο περιβάλλον, πολιτισμικά διαφορετικό, βιώνει τάσεις απόρριψης. Μέσω αυτών των δεσμών διατηρείται η εσωστρέφεια αυτών των ομάδων και αποφεύγουν έτσι την απειλή της αφομοίωσης που τους επιβάλλει ο κοινωνικός περίγυρος μέσω της διαδικασίας του αποκλεισμού. Η λειτουργία και η σημαντικότητα τους στην περίπτωση των Ρομ θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

2.9 Η σύνδεση του φαινομένου με τον χώρο - χωρικές διαστάσεις

Σκοπός αυτής της παραγράφου είναι να δείξει πως το φαινόμενο που εξετάζει η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία σχετίζεται με τον χώρο. Βέβαια θα υπεισέλθουμε στα επόμενα κεφάλαια στα χωρικά ζητήματα που αφορούν τη συγκεκριμένη ομάδα αποκλεισμού που μελετάμε. Πέρα όμως από αυτό θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να γίνει μια επιτροχάδην αναφορά στο τι χωρικές διαστάσεις έχει τελικά ο κοινωνικός αποκλεισμός. Αυτά που θα ακολουθήσουν είναι γενικά. Απλά οι διαστάσεις του στο χώρο διαφέρουν από τόπο σε τόπο και από ομάδα σε ομάδα εμφάνισής του.

Μια πρώτη γενική διαπίστωση που μπορούμε να κάνουμε είναι ότι ως επί το πλείστον το φαινόμενο χωρικά εμφανίζεται στους αστικούς ιστούς των πόλεων, με τη δημιουργία χωροταξικού διαχωρισμού των διαφορετικών ομάδων αποκλεισμένων σε διάφορες συνοικίες και χωρικές ενότητες από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο (βλ. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1997, σελ. 6). Ακόμη όπου άλλου έχει επιρροή

το φαινόμενο η κατοικία και η χωρική πραγματικότητα δεν σχετίζονται με κάτι το μόνιμο (π.χ. καταυλισμοί μετακινούμενων τσιγγάνων).

Ένα δεύτερο που πρέπει να λεχθεί είναι το γεγονός ότι παρατηρείται μεταξύ των ευρύτερων περιοχών, πλήθος ανισοτήτων (κοινωνικές, οικονομικές κλπ.) σε διάφορους τομείς όπως υποδομές μεταφορές, εκπαίδευση, εργασία και οπότε ο κοινωνικός αποκλεισμός που προκαλούν αυτές σε ευρύτερες πλέον ομάδες να δημιουργεί χωροταξική απομόνωση. Σ' αυτή την περίπτωση ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με τις χωρικές ανισότητες και με την αδυναμία επίτευξης της συνοχής και της ισόρροπης ανάπτυξης του χώρου (πρόκληση μ' αυτό τον τρόπο γεωγραφικού αποκλεισμού σ' αυτές τις περιοχές). (βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ 171 - 196 και Karadinos, 1994, σελ. 1 - 6).

Σε ακολουθία με τα παραπάνω καλό είναι σ' αυτό το σημείο να αναφερθούν οι γενικές χωρικές διαστάσεις και εκφάνσεις του φαινομένου.

Μια πρώτη είναι η δημιουργία <u>θυλάκων αποκλεισμού</u> οι οποίοι είναι κυρίως δημιουργήματα οικονομικών αλλαγών που δημιούργησαν ανεργία και επομένως κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτοί βρίσκονται είτε στο κέντρο των πόλεων είτε διασκορπισμένοι σ' όλο το εύρος του αστικού ιστού. Αυτούς δεν τους χαρακτηρίζει η κατοίκηση συγκεκριμένης ομάδας αποκλεισμού αλλά ούτε και η ανυπαρξία βασικών υποδομών (νερό, ηλεκτρικό, αποχέτευση). Απλά είναι εγκαταλελειμμένες περιοχές λόγω κυρίως οικονομικών αιτιών αλλά και εξαιτίας της διαδικασίας του κοινωνικού διαχωρισμού (Μαλούτας, 1996, 96-01)

Μια δεύτερη χωρική διάσταση είναι η δημιουργία <u>περιθωριακών ζωνών</u> περιφερειακά της πόλης. Αυτές συχνά βρίσκονται κοντά σε κόμβους και πάσχουν από έλλειψη υποδομών και λειτουργιών. Συνήθως κατοικούνται από πλήθος ομάδων αποκλεισμένων ή περιθωριακών. Υπάρχει όμως περίπτωση να είναι εγκατεστημένοι εκεί συγκεκριμένη ομάδα αποκλεισμού.

Αυτή η περίπτωση εξετάζεται ξεχωριστά και αποτελεί την τρίτη χωρική διάσταση του φαινομένου. Αυτό είναι το <u>γκέτο</u> το οποίο είναι μια περιθωριοποιημένη ζώνη συνήθως στην περιφέρεια των πόλεων (αυτό δείχνει η ελληνική πρακτική, εξαίρεση η Αθήνα και κάποιες άλλες μεγάλες πόλεις), η οποία έχει προβλήματα υποδομών, λειτουργιών και κατοικείται κυρίως από ανθρώπους με συγκεκριμένη πολιτισμική, εθνική, θρησκευτική, πολιτική και φυλετική ταυτότητα.

Σ' αυτή την περίπτωση τα πράγματα είναι πιο δύσκολα όσον αφορά την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, γιατί πολλές φορές αυτός εκτός από την απόρριψη που εμπεριέχει προς τα άτομα της ομάδας που κατοικούν εκεί, έχει ως αιτίες στοιχεία ρατσιστικά (φυλετικές προκαταλήψεις) και έτσι το φαινόμενο παύει να είναι απλά αποκλεισμός αλλά συνδυάζεται με βίαιη συμπεριφορά και γίνεται ρατσισμός.

Από την άλλη αυτή είναι και η πιο ειδική περίπτωση γιατί ο συγκεκριμένος χώρος γίνεται πεδίο έκφρασης της άμυνας και της εσωστρέφειας της ομάδας που το κατοικεί κάτι που δεν το συναντάμε στις άλλες χωρικές εκφάνσεις. Εξαιτίας της ομοιογένειας της εγκατεστημένης ομάδας αποκλεισμού ο χώρος αυτός όπως και να

είναι, είναι ο χώρος τους και δύσκολα μπαίνει κανείς «ξένος» εκεί. Δημιουργεί δηλαδή από μόνος του ο χώρος διαδικασίες αποκλεισμού των ξένων προς αυτόν.

Η τέταρτη χωρική διάσταση συγκεκριμενοποιείται εκτός αστικού χώρου και δεν έχει μόνιμο χαρακτήρα. Προκαλείται όμως από την απόρριψη που δέχονται κάποιοι άνθρωποι από την κοινωνία, τον κοινωνικό αποκλεισμό ή τον ρατσισμό. Είναι οι μετακινούμενοι πόλοι εγκατάστασης κυρίως των νομαδικών πληθυσμών (όπως των τσιγγάνων). Αυτή είναι μια ιδιόρρυθμη χωρική διάσταση μιας και μπορεί να υπάρξει τόσο σε αγροτικό, ημιαστικό και αστικό χώρο (συνήθως περιφερειακά των πόλεων). Αυτή η μη μόνιμη εγκατάσταση έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με το γκέτο μόνο που είναι μεταφερόμενη.

Αυτές λοιπόν είναι οι βασικές χωρικές διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού όπως προέκυψαν από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας. Στην Ελλάδα εξαιτίας και του γεγονότος ότι υπάρχει μόνο μια σημαντική μητροπολιτική περιοχή (σε σχέση με τα μεγέθη που επικρατούν στην Ευρώπη) το φαινόμενο δεν εμφανίζεται με όλες τις παραπάνω διαστάσεις. Μόνο στην Αθήνα μπορεί να ισχύει κάτι τέτοιο (βλ. για κοινωνικό διαχωρισμό, ελληνική εμπειρία, Maloutas Th., 1993, Antipode, vol25-n3) Πάντως συχνά είναι τα φαινόμενα ανά τον ελλαδικό χώρο της τρίτης και τέταρτης περίπτωσης. (βλ. ΓΓΛΕ, 1996).

Εν κατακλείδι, συνοψίζοντας πρέπει να πούμε ότι κυρίως στις εκφράσεις στο χώρο του κοινωνικού αποκλεισμού επηρεάζουν οικονομικά (φτώχεια) αλλά και κοινωνικά μεγέθη (κοινωνικός διαχωρισμός) μιας και αυτά οδηγούν στην δημιουργία των προαναφερθέντων χωρικών εγκαταστάσεων. Επίσης οι προηγούμενοι χώροι με τις ελλείψεις και την κατάσταση που τις χαρακτηρίζει δημιουργούν αισθήματα στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο αποκλεισμού τους, αφού το τελευταίο δεν τους επισκέπτεται α. γιατί νομίζει ότι κινδυνεύει, β. γιατί δεν υπάρχει κάτι να το ελκύσει και γ. γιατί τους υποτιμά αφού στην συνείδηση του οι χώροι συνδυαζόμενοι με υπάρχοντα στερεότυπα χαρακτηρίζουν τις ομάδες που ζουν αποκλεισμένες εκεί. (σχετικά με το ότι ο χώρος προκαλεί αποκλεισμό βλ. ΙΣΚ, 1998, σελ. 753).

2.10 Η κρατική πολιτική πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας και η σύνδεσή της με το φαινόμενο

Η σημερινή πολιτική των κρατών της ΕΕ για τον κοινωνικό αποκλεισμό τίθεται υπό αμφισβήτηση. Έχει γίνει εμφανές ότι το φαινόμενο εξαιτίας της πολυμορφίας του απαιτούσε άμεση πολιτική παρέμβαση. Εξαιτίας αυτού η εφαρμοζόμενη πολιτική έγινε αποσπασματικά χωρίς να υπάρχει γενική κατεύθυνση που να εμπεριέχει τον συνολικό σχεδιασμό και την οριζόντια και πολυτομεακή παρέμβαση για το θέμα. Έτσι υπήρξε ένα είδος κοινωνικών παροχών και ευαισθητοποίησης για τις ομάδες που βιώνουν στη σημερινή κοινωνία το φαινόμενο, χωρίς να προσεγγιστούν οι γενεσιουργές αιτίες κατά περίπτωση. Καλή η κοινωνική πολιτική που στοχεύει στην εξισορρόπηση της οικονομίας της αγοράς με την παρέμβαση του κράτους, με

απώτερο στόχο την βελτίωση των όρων ζωής αλλά απαιτείται κάτι παραπάνω για το συγκεκριμένο φαινόμενο

Πολλά προγράμματα έχουν υλοποιηθεί από την ΕΕ τόσο από την εμφάνιση της έννοιας της φτώχιας όσο επίσης και από τον ορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού (1989 - φτώχια ΙΙΙ). Παρόλα αυτά όμως λύσεις δεν έχουν δοθεί αφού όπως είπαμε η πολιτική ως τώρα δεν είχε την φιλοσοφία της αντιμετώπισης των αιτιών του φαινομένου αλλά του αποτελέσματος του. Συν τοις άλλοις η παρέμβαση για την επίλυση του, κάπου δεν βόλευε τις κυβερνήσεις αφού αρνούνταν να παραδεχτούν ότι το φαινόμενο έχει τόσο ισχυρές ρίζες και πολυπλοκότητα.

Αυτές ενεργήσαν μ' αυτό τον τρόπο γιατί από την μια θα φαίνονταν η αδυναμία στην αντιμετώπισή του από την πλευρά του, ενώ από την άλλη θα αναγκάζονταν να ανατρέψουν τους προϋπολογισμούς τους για να δώσουν πραγματική κοινωνική βοήθεια, στους χαλεπούς καιρούς της μεταβατικής περιόδου που διανύουμε. Έτσι προτίμησαν την άμεση παρέμβαση με κοινωνικές παροχές για την μάζα και προγράμματα τα οποία τελικά δεν έδωσαν ουσιαστική βοήθεια. Πάντως η προσπάθεια συνεχίζεται τόσο με νέα προγράμματα (φτώχια IV) όσο και με συνέδρια, ημερίδες και διασκέψεις γύρω από την θεωρητική προσέγγιση του θέματος. (βλ ενδεικτικά άρθρα σε εφημερίδες Το Βήμα 28/9/1997, Ελευθερία 10/5/1998 και EC. social affairs. Κοινοτική Πρωτοβουλία Poverty IV).

Συν τοις άλλοις δεν υπάρχει και η συγκατάθεση ή απαίτηση από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα των αποκλεισμένων. Άλλωστε η αστική ζωή της πόλης μας εμποδίζει πολλές φορές να δούμε τα προβλήματα που υπάρχουν άλλου.

Ακόμη αυτοί που μπορούν να δώσουν λύσεις τουλάχιστον σε αρχικό στάδιο, είναι οι θεσμικοί φορείς και αυτοί που αποκλείουν ενώ ταυτόχρονα απαιτείται η συγκατάθεση των αποκλεισμένων. Επιπρόσθετα μπαίνοντας στην ουσία των προβλημάτων που δημιουργούνται για την επιτυχία της κοινωνικής πολιτικής στον τομέα του κοινωνικού αποκλεισμού μπορούμε να αναφέρουμε ότι η έως τώρα η πρακτική δείχνει ότι υπάρχει αναποτελεσματικότητα αυτής:

1. λόγω ταύτισης και αλληλοκάλυψης των αρμοδιοτήτων των φορέων της πρόνοιας
2. λόγω έλλειψη αποκέντρωσης και εθελοντισμού
3. λόγω ανυπαρξίας αξιολογημένων ερευνών των αρμοδιοτήτων των φορέων
4. λόγω γραφειοκρατίας
5. λόγω έλλειψης συντονισμού των τομεακών πολιτικών που σχετίζονται με την αντιμετώπιση των φαινομένων
6. λόγω του ότι στην πολιτική παρέμβαση δεν λαμβάνεται υπόψη η γνώμη του αντικειμένου για το οποίο γίνεται (του αποκλεισμένου)
7. λόγω της πρακτικής για παροχή μαζικών λύσεων και όχι ποιοτικής αντιμετώπισης.

Κάτι που πρέπει να γίνει σε όλα τα στάδια της πολιτικής παρέμβασης είναι ότι στη λύση που θα δοθεί πρέπει να συμμετέχει και να την αποδέχεται ο αποκλεισμένος. Επίσης πρέπει να στηριχθούν τα άτυπα δίκτυα, ο εθελοντισμός όπως επίσης και ο θεσμός της οικογένειας για να μπορέσει να αντισταθμιστεί η απώλεια της δράσης του κράτους πρόνοιας, το οποίο για να αντεπεξέλθει στις ανάγκες του μειώνει τις κοινωνικές παροχές. Πρέπει δηλαδή να ισχύσει η πρακτική ότι κράτος, η οικογένεια και οι υπόλοιποι φορείς πρέπει να δρουν συμπληρωματικά για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Ακόμη πρέπει να υπάρξει συνεργασία τόσο των αποκλεισμένων όσο και των φορέων των μηχανισμών κοινωνικής ένταξης οι οποίοι θα δώσουν λύση σε όλα, ακόμη και στην καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων. (διαπολιτισμική ή διεθνιστική εκπαίδευση, αλλαγή της νοοτροπίας ότι ο πολιτισμός της πλειονότητας απειλείται από τις μειονότητες).

Τώρα τελευταία παρουσιάζεται το φαινόμενο της δημιουργίας εταιρικών σχέσεων για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού οι οποίες έχουν ως στόχο την μετάβαση της πολιτικής αντιμετώπισης του φαινομένου από τον κεντρικό κρατικό μηχανισμό στους τοπικούς φορείς. Σ' αυτό συμβάλλουν οι νέες εξελίξεις που οδηγούν το κράτος πρόνοιας σε συρρίκνωση. Έτσι οι εταιρικές σχέσεις καλούνται να επιτύχουν τον στόχο της ισότητας για παροχή σε όλους των κοινωνικών αγαθών, που η έως τώρα πολιτική δεν εμπεριείχε. Δηλαδή της αντιμετώπισης του φαινομένου σε όλες τις ομάδες.

Σε τοπικό επίπεδο μπορεί να είναι εύκολη η παρέμβαση μιας και θα υπάρχει ευελιξία τόσο στη χρηματοδότηση και την αμεσότητα επίλυσης των προβλημάτων για όλους τους αποκλεισμένους. Ο ρόλος του κράτους θα περιοριστεί έτσι στη γενική εποπτεία.

Εδώ πρέπει να αναφέρουμε την συμμετοχή που πρέπει να έχει η τοπική αυτοδιοίκηση. Αυτή έχει την δυνατότητα να παρέμβει «από τα κάτω, στην ουσία του προβλήματος» και να επιτύχει τη συνεργασία με τους αποκλεισμένους, για να βρουν μαζί κοινή λύση. Κι αυτό θα γίνει αφού πλέον ο αποκλεισμένος θα έχει άμεση επαφή με αυτόν που προτίθεται να του δώσει λύση και που πραγματικά μπορεί να τον βοηθήσει. Επίσης η τοπική αυτοδιοίκηση έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Γνωρίζει καλύτερα τα τοπικά προβλήματα και μπορεί πιο εύκολα να διαγνώσει τι είδους ανάγκες σε κοινωνικά αγαθά έχει κάθε περιοχή αποκλεισμένων, που είναι υπό την αρμοδιότητά της. Η πολιτική που θα πρέπει να εφαρμοστεί θα πρέπει να συνδυάζεται με τις γενικές κατευθύνσεις που δίνει το κράτος, σε όσους τομείς απαιτείται. Το πολυδιάστατο και πολυτομεακό του φαινομένου χρειάζεται συντονισμένη οριζόντια και πολυτομεακή πολιτική.

2.11 Επίλογος - συνοψίσεις

Έγινε μια προσπάθεια μέσα σ' αυτό το κεφάλαιο να προσεγγιστούν τα γενικά χαρακτηριστικά, οι αιτίες, οι επιπτώσεις και οι σχέσεις του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά στη δομή

του φαινομένου που αφορά συγκεκριμένα την ομάδα των Ρομ που κατοικούν στην Ελλάδα.

Πριν τελειώσουμε είναι καλό να γίνει μια συνόψιση των γενικών γραμμών και των αιτιακών σχέσεων αλλά και ένας σχεδιασμός με τα άλλα φαινόμενα που συχνά έχουν κοινές αιτίες με τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Όπως έχει αναλυθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ταυτόχρονα μια διαδικασία και μια κατάσταση. Οι αιτίες μπορεί ταυτόχρονα να είναι και διαστάσεις και έτσι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος που αναγεννά διαρκώς το φαινόμενο. Πολλές φορές ο κοινωνικός αποκλεισμός διογκώνει υπάρχοντα προβλήματα και δημιουργεί νέα τα οποία με την σειρά τους οδηγούν σε αποκλεισμό κάποιων άλλων. Βεβαίως όλα αυτά σχετίζονται με το ότι υπάρχει παρεμπόδιση της συμμετοχής συγκεκριμένων ανθρώπων από την αναδιανομή των κοινωνικών και δημόσιων αγαθών.

Επιπρόσθετα, μέσα στο πολυδιάστατο του φαινομένου ο κοινωνικός αποκλεισμός σχετίζεται με τις κοινωνικές ανισότητες και τα κοινωνικά δικαιώματα, όπως επίσης με το κοινωνικό status και τον κοινωνικό διαχωρισμό.

Σ' ένα πιο εξελιγμένο στάδιο ο κοινωνικός αποκλεισμός οδηγείται στη δημιουργία ρατσιστικών συμπεριφορών όταν η ομάδα αποκλεισμού εκτός από την κακή οικονομική της κατάσταση έχει και το στοιχείο της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας σε σχέση με το υπόλοιπο σύνολο.

Έγινε λοιπόν μια παράθεση των γενικών χαρακτηριστικών του φαινομένου αλλά και της πολιτικής που ακολουθείται. Συνεχίζοντας στο επόμενο κεφάλαιο θα δουμε πως αυτό το φαινόμενο υπάρχει και ανακυκλώνεται σε μια ομάδα όπως είναι οι έλληνες Ρομ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ

3.1 Εισαγωγή

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, έγινε η προσπάθεια γενικής ανάλυσης και περιγραφής του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού όπως αυτό υφίσταται.

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια συγκεκριμενοποίησης του φαινομένου πάνω στην ομάδα των τσιγγάνων. Θα ιδωθούν οι αιτίες, οι διαστάσεις και οι επιπτώσεις του πάνω στους Ρομ, και θα επισημανθούν οι διαφοροποιήσεις του από ομάδα σε ομάδα αλλά και οι αντιδράσεις που αυτό προκαλεί. Επίσης θα γίνει προσπάθεια να προσεγγισθεί ο τρόπος με τον οποίο το φαινόμενο ανακυκλώνεται. Τέλος, θα γίνει αναφορά στις χωρικές του επιπτώσεις αλλά και στον τρόπο με τον οποίο αυτές οδηγούν σε νέο κοινωνικό αποκλεισμό.

Ακόμη ταυτόχρονα με τα παραπάνω θα περιγραφούν η ιστορική πορεία των τσιγγάνων και η έλευσή τους στην Ελλάδα, ο τρόπος ζωής τους αλλά και η ιστορική εξέλιξη των σχέσεων τους με το υπόλοιπο της ελληνικής κοινωνίας. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στους μηχανισμούς και τις διαδικασίες που αναπτύχθηκαν οι οποίες δημιούργησαν το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού όπως υπάρχει σήμερα.

Προτού όμως γίνει αναφορά στο φαινόμενο του αποκλεισμού τους και στις επιπτώσεις του σ' αυτούς καλό είναι να δούμε ποια γενικά χαρακτηριστικά απαρτίζουν την ομάδα στόχο αυτής της έρευνας.

3.2 Ιστορικά στοιχεία

Σχετικά με την γένεση, την καταγωγή, και την πορεία αυτών που σήμερα αποκαλούνται σε όλο το κόσμο τσιγγάνοι, έχουν υπάρξει και αναπτυχθεί πολλές θεωρίες. Βεβαίως μέχρι σήμερα όπως θα δούμε σε επόμενη παράγραφο δεν έχουν καταλήξει οι επιστήμονες στο τι τελικά αποτελούν οι τσιγγάνοι όλου του κόσμου. Πάντως σχετικά με τον τόπο καταγωγής τους οι επιστήμονες έχουν καταλήξει ότι είναι η Κεντρική Ινδία από όπου έφυγαν και εγκαταστάθηκαν στην ΒΔ. Ινδία για περισσότερο από μια χιλιετία. (Παντζάμπ, Πακιστάν)

Η ιδιαιτερότητά τους, έκανε πάντοτε τους μελετητές να τους έχουν στην φαντασία τους όπως αυτοί ήθελαν. Έτσι τόσο η καταγωγή, η πορεία τους αλλά και το τι τελικά είναι, είναι τόσο ασαφή σε σημείο που να έχουν παρουσιαστεί προσεγγίσεις των τσιγγάνων αρκετά εξωπραγματικές (βλ. Έξαρχος 1996 σελ. 11 - 24, Ντούσας Δ., 1997, σελ. 33 - 40, Καλαμαράς - Ξυδιανός 1995 σελ. 6 - 19, Τερζοπούλου Μ., Γεωργίου Μ., 1996, σελ. 4 - 7 κ.α.)

Οι αιτίες που προκάλεσαν την φυγή τους από την Ινδία και την αρχή της μακροχρόνιας πορείας τους μέσα στους αιώνες, δεν μπορούν να διευκρινιστούν ακριβώς. Και εδώ οι απόψεις διίστανται και αυτό οφείλεται στο ότι οι τσιγγάνοι, δεν

έχουν γραπτή ιστορία. Αυτό είναι που κάνει ενδιαφέρουσα την μελέτη τους και αυτό έχει δημιουργήσει ένα μύθο γύρω από την ομάδα αυτή.

Καταρχάς η φυγή τους από την Ινδία και η έναρξη της πορείας τους χρονολογείται μεταξύ του 8ου και 9ου αιώνα μ.Χ. Οι επικρατέστερες θεωρίες για τις αιτίες φυγής τους είναι οι εξής.

Όπως γνωρίζουμε η οργάνωση της Ινδικής κοινωνίας γινόταν με κάστες. Οι πρόγονοι των σημερινών Ρομ. ή Ρόμα ήταν οι Ντομ. οι οποίοι αποτελούσαν τμήμα της ομάδας που υπήρχε στην Ινδία (τους παρίες) και που δρούσε στο περιθώριο της καστικής κοινωνίας. Αυτοί ήταν οι δούλοι στην ινδική κοινωνία, μη έχοντας κανένα δικαίωμα και θεωρούνταν μιάσματα. Κάποια στιγμή άρχισε στην κοινωνία της Ινδίας από ορισμένους ευγενείς γαιοκτήμονες (μάλλον της Τζατ) να δημιουργείται ένα κίνημα αντίθεσης στο σύστημα των καστών. Οι Ντομ και οι υπόλοιποι παρίες ήταν το πολυπληθέστερο τμήμα της ινδικής κοινωνίας οπότε οι Τζατ με τις απόψεις που εξέφραζαν άρχισαν να υποστηρίζουν τις παρίες και τελικά τους δέχθηκαν να ζούνε κοντά τους στη ΒΔ Ινδία. Οι τελευταίοι βλέποντας ότι μπορούσαν να ξεφύγουν από τη ζωή που ζούσαν ως τότε, επαναστάτησαν μαζί με τους Τζατ. Το αποτέλεσμα όμως ήταν να πνιγεί στο αίμα η επανάσταση τους και να αναγκασθούν να φύγουν για να γλιτώσουν. Έτσι τους συναντάμε αργότερα ως Τζατ - Ζοτ, Λούρι ή Νούρι και Ρομ ή Λόμ. (βλ. Ντούσας Δ. σελ. 37 - 38. Έξαρχος Γ., 1996. σελ 17 - 18). Αυτοί οι τελευταίοι αρχικά οδηγούνται προς το Ιράκ, την Αίγυπτο, τον Καύκασο και την Αρμενία (βλ. Καλαμάρας Δ., Ξυδιανός Χ., 1995, σελ. 18).

Οι αρχικές ομάδες μετά την παρουσία τους στους τρεις χώρους που προαναφέραμε εξαπλώθηκαν στη μέση Ανατολή (10ος αιώνας), στο Βυζάντιο και τη Βαλκανική χερσόνησο (11ος - 15ος αιώνας), στην υπόλοιπη Ευρώπη (14ος - 17ος αιώνας) και μέχρι σήμερα έχουν κατακλύσει όλον το κόσμο. (βλ. τους αριθμούς πληθυσμού τους κατά χώρα στην Ευρώπη και στις Ηπείρους, εφημερίδα Καθημερινή 9/11/97, σελ 26 - 27, εφημερίδα Ελευθεροτυπία 4/12/97, σελ. 24 - 26, Επτά ημέρες, Εφημερίδα Καθημερινή 8/11/95, σελ 4)[3]

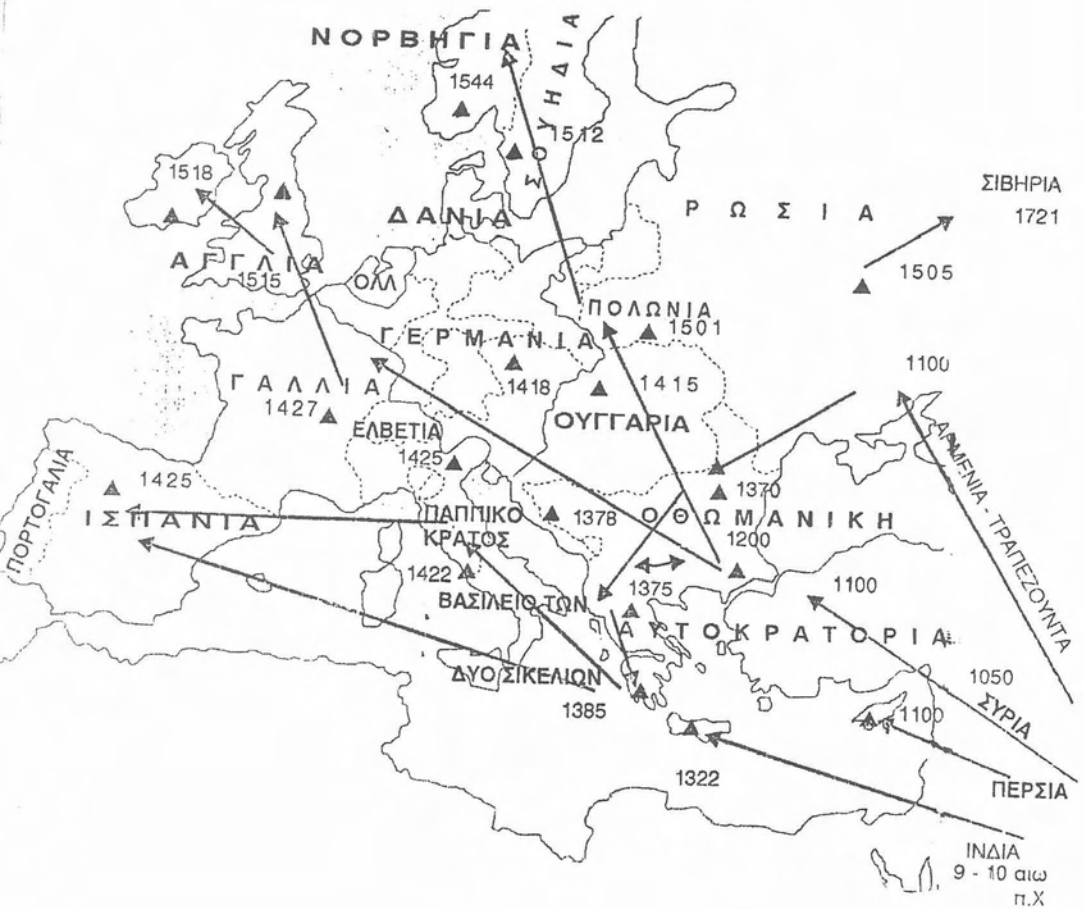
Η γλώσσα που μιλούσαν οι πρόγονοι των σημερινών τσιγγάνων είχε σχέση με τις σανσκριτικές διαλέκτους της Ινδίας. Σήμερα το μεγαλύτερο ποσοστό μιλά την Ρομανί Τσιπ η οποία όπως υποστηρίζουν πολλοί γλωσσολόγοι έχει ρίζες σανσκριτικές αλλά έχει εμπλουτιστεί με πολλά στοιχεία από τις γλώσσες των λαών με τις όποιες ήρθαν σε επαφή κατά την πορεία τους οι «τσιγγάνοι» (Ρομ. Σίντι-Μανούς, Καλέ)

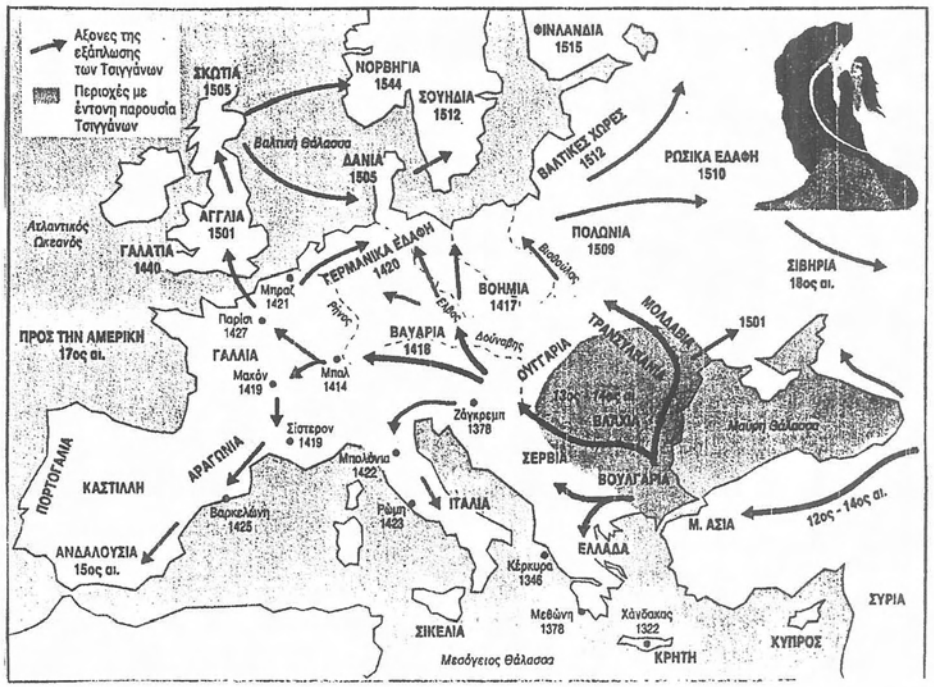
Ακόμη υπάρχουν περιπτώσεις Ρομ οι οποίοι δεν ομιλούν την Ρομανί αλλά άλλες γλώσσες όπως η Τούρκικη και η Ρουμάνικη.

Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα ήρθαν το 1323 (Κρήτη) - (βλ. εισήγηση της Βασιλειάδου Μ., 1997. Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα, μύθος και πραγματικότητα, β΄

[3] Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Ντούσας Δ., 1997, σελ.40 - 75, Έξαρχος Γ., 1996, σελ 38 - 42. Επίσης αναλυτική αναφορά στο θέμα της καταγωγής αλλά και της εξάπλωσης των τσιγγάνων - γυφτων έχουν κάνει οι Angous Fraser, 1995 και ο Kenrick D. 1997, όπου αναλύονται οι λόγοι και η πορεία των τσιγγάνων μέχρι σήμερα

Χάρτης 3.1: Η πορεία των Τσιγγάνων ανά τους αιώνες

Πηγή: Λεπενιώτης Γ., 1998. Επτά ημέρες Καθημερινή, 8/1/95

κοινό συνέδριο, κοινωνικών λειτουργών Ελλάδας - Κύπρου: πληθυσμιακές ομάδες σε κρίση).

Τους συναντάμε ακόμη και με την κατάληψη του Βυζαντίου από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Έτσι ζουν μέσα στην Ελλάδα μετακινούμενοι από χωριό σε χωριό όχι μόνο στα όρια αυτής αλλά και ολο .λιρης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (κυρίως στα Βαλκάνια). Επίσης σημαντικός αριθμός τσιγγάνων ήρθε στα τέλη του 19ου αιώνα κυρίως από βαλκανικές περιοχές.

Με την δημιουργία των εθνικών κρατών, μετά τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας οι υπάρχοντες πληθυσμοί τσιγγάνων στα Βαλκάνια αναγκαζονται να μετακινούνται μόνο στα όρια αυτών. Το τελευταίο έχει ως αποτέλεσμα πολλές οικογένειες τσιγγάνων να αποχωριστούν με τους συγγενείς τους, οι οποίοι παρέμειναν στα όρια ενός άλλου κράτους.

Η παρουσία τους στην Ελλάδα υπάρχει μέχρι σήμερα, αλλά ποτε δεν αντιμετώπιζαν τόσα προβλήματα όσο σήμερα επί ελληνικού εδάφους.

3.3 Τρόπος ζωής, αξιακό σύστημα, θεσμοί και δομή της κοινωνίας των Ρομ

Όπως όλοι γνωρίζουμε η ζωή των τσιγγάνων χαρακτηρίζεται από το νομαδικό τρόπο. Ανέκαθεν μέχρι πριν την μετάβαση προς την αστική κοινωνία οι τσιγγάνοι ζούσαν ως νομάδες. Αυτό γίνονταν γιατί πρώτον έπρεπε να βρουν τα απαραίτητα για να ζήσουν (εξασκούσαν τέτοια επαγγέλματα που δεν τους επέτρεπαν να είναι εγκατεστημένοι κάπου) και δεύτερον, εξαιτίας των ανεπτυγμένων συγγενικών δεσμών έπρεπε να μετακινούνται και να βλέπουν τα υπόλοιπα μέλη της φάρας τους, που ήταν άλλου.

Η δομή της κοινωνίας τους είναι οι φάρες και τα γένη. Αυτές αποτελούνται από πολλές γενιές, οι οποίες διακλαδώνονται σε περισσότερες διευρυμένες οικογένειες. Η συγγένεια μέσα στις αξιακό σύστημα των ρόμ, παίζει μεγάλο ρόλο και επεκτείνεται σε πολλές άλλες δραστηριότητες εκτός από αυτή της απλής συγγενικής σχέσης (οικονομικές συμμαχίες, επαγγελματικές κοινοπραξίες, γαμήλιες επιλογές).

Η κοινωνία των Ρομ έχει πατροπλευρική οργάνωση. Ο άνδρας παίζει κυρίαρχο ρόλο τόσο μέσα στο σπίτι, όσο και μέσα στη φάρα. Από την άλλη η γυναίκα είναι σε δεύτερη μοίρα, ακολουθεί τις επιλογές του άνδρα, αλλά ο ρόλος της είναι πιο σημαντικός γιατί αναλαμβάνει να μεταδώσει την παράδοση και τις βασικές αξίες στα παιδιά. (βλ., Fraser 1997, σελ. 239 - 244, Επτά μέρες, Εφημερίδα Καθημερινή 1995, σελ 15).

Αυτοί οι δύο λειτουργούν μέσα στο πλέγμα της οικογενειακής ζωής. Για τους Ρομ ο προορισμός τους είναι η τεκνογονία. Γι' αυτό και οι περισσότεροι από αυτούς έχουν πάνω από πέντε παιδιά. Στην οικογένεια αρχηγικό ρόλο παίζει ο πατέρας για τις εξωτερικές υποθέσεις, ενώ η μάνα είναι αυτή που φροντίζει τα υπόλοιπα. Η οικογένεια και ο γάμος είναι έννοιες τις όποιες οι μικροί Ρομ έχουν ως στόχο από την στιγμή που γεννιούνται, γι' αυτό και συναντάται πολύ συχνά το φαινόμενο της παντρειάς πολλών παιδιών σε μικρή ηλικία (βλ. στο Παυλή -Σιδέρη, 1990, 16 - 18

χρονών είναι η ηλικία παντρειάς για τους άνδρες και 12 - 15 για τις γυναίκες σελ. 42) κάτι που ισχύει και για την περιοχή του Νέας Σμύρνης (επίσης βλ. εφημερίδα Ελευθερία 30/12/86).

Στην κοινωνία των ρόμ δεν υπάρχουν διαχωρισμοί σύμφωνα με την ηλικία. Όλοι αντιμετωπίζονται ως ισότιμα μέλη αφού από πολύ νωρίς μπαίνουν στην διαδικασία της προσφοράς τόσο στην οικογένεια όσο και στην φυλή (βλ. Λυδάκη 1998, κεφ.2)

Όσον αφορά την θρησκεία οι περισσότεροι από αυτούς είναι χριστιανοί ορθόδοξοι. Επίσης υπάρχει σημαντικός αριθμός μουσουλμάνων. Ειδικά στις Σέρρες και στην Ανατολική Θράκη. Από τις απογραφές του 1928 και το 1951 μπορούμε να δούμε πως ήταν αρχικά η κατανομή των Ρομ ανάλογα την θρησκείας τους.

Πίνακας 3.1: Ομιλούντες την Τσιγγάνικη και οι Θρησκείες τους

	Σύνολο	Ορθόδοξοι	Μουσουλ-μάνοι*	Μονοφυ-σίτες	Καθολικοί	Διαμαρ-τυρόμενοι
Ελλάδα (1928)	**4998**	**3853**	**1130**	**14**	-	1
Ελλάδα (1951)	**7429**	**6774**	**494**	**154**	**3**	2
Αστικές	1604	1529	70	-	3	2
Ημιαστικές	2142	1985	157	-	-	-
Αγροτικές	3683	3260	269	154	-	-
Θεσσαλία	**875**	**875**	-	-	-	-
Αστικές	202	202	-	-	-	-
Ημιαστικές	279	279	-	-	-	-
Αγροτικές	394	394	-	-	-	-

* Σήμερα μόνο στην περιοχή της Θράκης υπάρχουν 25000 Τουρκόγυφτοι σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας του Χολέβα Ι., Η Θράκη κατηγορεί και αξιώνει. Αθήνα, 1993, Μάρκου Γ., σελ. 24-26

Πηγή: Καλατζόπουλος-Κορρές, 1977. Διάλεξη: Η αστικοποίηση των τσιγγάνων. ΕΜΠ (Τομέας Πολεοδομίας), και ΕΣΥΕ Στατιστική Επετηρίδα 1932.

Αναφορικά με τους θεσμούς της τσιγγάνικης κοινωνίας, αξίζει να αναφερθεί ότι παλιότερα που ήταν όλοι νομάδες αλλά, και σήμερα στους νομάδες που έχουν απομείνει, τις σχέσεις τους τις διευθετούσαν μόνοι τους με εσωτερικούς θεσμούς και δομές. Οι τσιγγάνοι όπως φαίνεται μέσα από την ιστορία τους δεν έχουν σημεία αναφοράς[4] παρά μόνο μια κίνηση, η οποία αποφασίζεται από τους αρχηγούς των φαρών και η οποία τους ένωνε και τους θωράκιζε για να καταφέρουν να επιβιώσουν.

Οι βασικοί θεσμοί της τσιγγάνικης «κοινωνίας» ήταν :

1. Ο αρχηγός, ο οποίος εκλέγονταν από τους πιο νέους και πιο αξιόπιστους της φυλής (ο ρόλος του ήταν ανακλητός)

[4] Δεν χαρακτήριζαν ποτέ με την παρουσία τους ένα συγκεκριμένο χώρο, δεν είχαν ποτέ κράτος

2. Το συμβούλιο των γερόντων, το οποίο απαρτίζανε οι πιο σεβάσμιοι γέροντες της φυλής (αυτό έπαιζε το ρόλο του συμβουλευτικού οργάνου του αρχηγού, αλλά και του δικαστηρίου μέσα στην τσιγγάνικη κοινότητα)
3. Η γριά μητέρα, η γηραιότερη από όλες τις γυναίκες (αυτή ήταν ο ιδεολογικός θεματοφύλακας της κοινότητας)

Οι τσιγγάνοι ποτέ δεν επεδίωξαν την εξουσία, και δεν είχαν ποτέ τέτοιου είδους μηχανισμούς με σκοπό την διατήρηση της παράδοσης και του τρόπου ζωής (όπως για παράδειγμα είχαν οι Εβραίοι τον Ραβίνο, επίσης βλ. Fraser A., 1997, σελ. 51). Απλά στόχος όλων ήταν το πως θα επιβιώσει η φυλή και πως θα λειτουργεί σωστά σύμφωνα με τους κανόνες που οι ίδιοι έχουν ορίσει, με στόχο πάντα το κοινό καλό. Κάτι άλλο που τους κάνει ξεχωριστούς είναι ότι οι παραδόσεις τους, οι θεσμοί τους, η γλώσσα τους είναι προφορικά και δεν έχουν το άγχος να τη διατηρήσουν[5].

Επιπρόσθετα το αξιακό τους σύστημα χαρακτηρίζεται από μια βαθιά ουμανιστική τοποθέτηση και η αντίληψη του κόσμου είναι καθαρά ολιστική.

Τους χαρακτηρίζει η έννοια της συλλογικότητας και ότι κάνουν το κάνουν μέσα από το σύνολο για το όφελος του. Επίσης χαρακτηριστική είναι η ομοιογένεια που τους διακρίνει όταν ένας ομόφυλός τους έχει αντιδικία με κάποιον ξένο. Αυτό είναι ένα σημαντικό παράδειγμα συμπεριφοράς των Ρομ το οποίο θα δούμε λεπτομερέστερα παρακάτω.

Επίσης ποτέ ο τσιγγάνος δεν επεδίωξε την ισχυροποίηση της θέσης του τόσο στο εσωτερικό της ομάδας του όσο και στην εξωτερική από αυτόν κοινωνία. Ακόμη το χρήμα δεν λειτουργούσε ως μηχανισμός άσκησης εξουσίας.

Επιπρόσθετα ένα σημαντικό χαρακτηριστικό γνώρισμά τους είναι η χαλαρότητα και η άνεση με την οποία αντιμετωπίζουν τα πάντα στη ζωή τους. Δεν έχουν αίσθηση του χρόνου και γενικά κάνουν ότι θέλουν, την ώρα που θέλουν χωρίς να μετανιώνουν για τίποτα. Τέλος οι τσιγγάνοι ουδέποτε είχαν την αντίληψη του να κάνουν τώρα κάτι για να έχουν στο μέλλον (ιδιοκτησία, μόνιμη δουλειά κλπ). Η φιλοσοφία ζωής τους είναι το σήμερα.

Παρόλα αυτά όμως χωρίς να ακολουθούν τις αξίες της υπόλοιπης κοινωνίας επιβιώνουν. Σ' αυτό βοηθάει η προσαρμοστικότητα που τους χαρακτηρίζει και η ευελιξία στη συμπεριφορά, που χωρίς αυτά μπορεί να μην υπήρχαν και να μην γινότανε αυτή η διπλωματική εργασία.

Όλα τα παραπάνω βέβαια αρχίζουν σιγά - σιγά να ξεπερνιόνται κυρίως από τους τσιγγάνους που έχουν ξεφύγει από τον νομαδικό τρόπο ζωής. Γι' αυτό από την μελέτη της βιβλιογραφίας αποκτήσαμε την αίσθηση ότι πλέον όποιος μιλάει για τους τσιγγάνους εννοεί μόνο εκείνους που συνεχίζουν να ζουν νομαδικά. (βλ. κεφ. 3. παρ. 3.7.4)

Επίσης ο συγκεκριμένος τρόπος ζωής τους ίσως να αποτελεί αιτία για την συμπεριφορά του υπολοίπου κοινωνικού συνόλου απέναντι τους, αφού το τελευταίο δεν τους «συγχωρεί» αυτή την διαφορετική αντιμετώπιση των πραγμάτων.

---

[5] Βλέπε Μαρσέλο και ΑΝΚΑ (Εφημερίδα Ελευθερία 15/4/98) που κάνουν προσπάθειες καταγραφής της Ρομανί Τσιπ.

Είδαμε λοιπόν, ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά των Ρομ σχετικά με την ζωή τους. Καλό είναι πριν προχωρήσουμε να δούμε τι τελικά αυτοί είναι και τι αποτελούν σε σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία τόσο μέσα στη χώρα μας, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

3.4 Τι είναι οι Ρομ;

Ανέκαθεν οι τσιγγάνοι ήταν ένα αντικείμενο το οποίο, εξαιτίας του μυστηρίου που καλύπτει την καταγωγή τους, τον τρόπο γένεσης τους, αλλά και τους τρόπους επιβίωσής τους, προκαλούσε τους επιστήμονες. Αυτό όμως δημιούργησε πολλούς μύθους γι' αυτούς μιας και οι μελετητές τους επηρεαζόταν πολλές φορές από τις προσωπικές τους καταστασιακές αντιλήψεις, και έβλεπαν στους τσιγγάνους πράγματα που ήθελαν να δουν, χωρίς αυτά να είναι πραγματικότητα και έτσι να καλυφθούν αλήθειες που δεν μπορούσαν να ομολογηθούν. Επίσης η μελέτη των τσιγγάνων γινότανε πάντα αποσπασματικά, κάτι που συντελούσε στη μη δημιουργία μιας γενικής εικόνας γι' αυτούς. Από την άλλη εκτός από την αποσπασματικότητα στην μελέτη των τσιγγάνων υπάρχει αποφυγή να γίνει θεωρητικοποίηση αυτών ως αντικείμενο. Και αυτό πολύ συχνά οφείλεται στο ότι δεν μπορούσαν οι επιστήμονες να τους ορίσουν σύμφωνα με τις υπάρχουσες θεωρίες της κοινωνιολογίας. Είναι κοινωνία, έθνος, προέθνος, κοινωνική ομάδα, τάξη;

Για να βρούμε όμως τι τελικά είναι πρέπει να δούμε τα βασικά χαρακτηριστικά που έχουν. Αυτά που παρουσιάζονται ως κοινά στοιχεία σε όλες τις ομάδες των «τσιγγάνων», σε όλους τους χώρους που έχουν βρεθεί, είναι οι διωγμοί που έχουν υποστεί, η νομαδική ζωή και ο γενικότερος τρόπος ζωής τους, η φιλοσοφία τους. Βλέπουμε, λοιπόν, σαν κοινωνία να έχουν δικούς τους εσωτερικούς θεσμούς, ίδιες δομές, ίδια επιφυλακτική αμυντική συμπεριφορά προς τον εκάστοτε φορέα τόσο εξουσίας όσο και απόρριψης, ίδιες αξίες (για τη ζωή, την ιδιοκτησία, το χρήμα, τον συνάνθρωπο κλπ), ίδιο τρόπο κοινωνικοποίησης.

Αυτά τα γενικά χαρακτηριστικά δεν μπορούν να ομαδοποιηθούν και να μπορέσει μια θεωρεία να τους ερμηνεύσει και να καταλήξει στο τι είναι. Για παράδειγμα αν πούμε ότι είναι κοινωνία πρέπει να βρούμε την κεντρική της ιδεολογική αναφορά, τις κρατικές δομές και αξίες της και το κοινό γλωσσικό της σημείο αναφοράς, αυτά όμως δεν υπάρχουν για το σύνολο των τσιγγάνων (ανά τον κόσμο). Αυτό συμβαίνει με όλες τις υπάρχουσες θεωρίες. (Τώρα γίνονται προσπάθειες στην Γαλλία και στην Αμερική (Diana Donk), για την καταγραφή των θεωριών και των προϋποθέσεων ή αξιωμάτων που αυτές χρησιμοποιούν στους ορισμούς τους και σύγκριση αυτών με τα χαρακτηριστικά των τσιγγάνων, για να ειδωθεί που τελικά μπορούν να καταταγούν οι τσιγγάνοι.). Βέβαια πολλοί ισχυρίζονται ότι αυτοί αποτελούν ένα προέθνος εξαιτίας της κοινής ιστορικής και κοινωνικής καταγωγής τους, και εξαιτίας του πανομοιότυπου τρόπου ζωής των διάφορων ομάδων Roma (Σίντι-Μανούς, Καλέ, Ρομ)

Επεκτείνουν επίσης το συλλογισμό τους λέγοντας ότι τουλάχιστον για την Ελλάδα αυτοί θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως εθνική ομάδα. Βέβαια για όλα αυτά υπάρχει και η άποψη η οποία μιλά για ένα έθνος της Ρομανί - Τσιπ. Παραταύτα δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος θεωρητικός μηχανισμός από κανένα χώρο κοινωνικής και θεωρητικής σκέψης ο οποίος να επεξηγεί ακριβώς το τι είναι οι Ρόμα (Ντούσας Δ. 1997. σελ 3 - 84).

Συνεχίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι τσιγγάνοι δεν είναι ενιαία ομάδα τόσο σε παγκόσμια κλίμακα όσο και σε τοπικό επίπεδο. Για παράδειγμα στην Λάρισα υπάρχουν οι εγκατεστημένοι στην Νέα Σμύρνη όπως επίσης και οι νομάδες στο Μεζούρλο (διαχωρισμός κατά τρόπο εγκατάστασης). Ακόμη οι τσιγγάνοι και οι Ρουμανόβλαχοι (διαχωρισμός κατά φυλή). Όλοι αυτοί έχουν τελείως διαφορετικές αντιλήψεις, φιλοσοφία, έθιμα, γλώσσα και τρόπο ζωής μεταξύ τους, παρόλο που ζούνε δίπλα. (έπαιξε ρόλο η αφομοίωση που υπέστησαν ορισμένοι από αυτούς εξαιτίας του τρόπου ζωής τους). Και όμως επιστημονικά όλοι είναι Ρομα. Αυτή επίσης η διαφοροποίηση τους έχει διαφορετικές χωρικές εκφάνσεις όπως θα δούμε παρακάτω (παρ.3.9).

Ακόμα πολλοί τους ορίζουν, (αυτό φαίνεται και από την έρευνα) σύμφωνα με το είδος τον επαγγελμάτων που κάνουν, ως μια κοινωνική τάξη το λούμπεν - προλεταριάτο[6] ή αλλιώς περιθωριακοί, επειδή ακριβώς κάνουν εργασίες που οι υπόλοιποι δεν κάνουν μιας και τις θεωρούν υποτιμητικές. Όμως αυτός ο χαρακτηρισμός δεν ταυτίζεται με την ιδιότητα που έχουν, αυτή των τσιγγάνων, απλά χαρακτηρίζει τα επαγγέλματά τους ή την οικονομική κατάστασή τους και θέση στο στερέωμα της ταξικά στρωματοποιημένης ελληνικής κοινωνίας (βλ. Έξαρχος. 1996. σελ. 204).

Έτσι βλέπουμε να είναι αναγκαίες οι έρευνες γύρω από την οντότητα των τσιγγάνων. Πάντως εμείς τους αντιμετωπίζουμε εδώ σαν μια κοινωνική ομάδα η οποία μέσα από τις αντιθέσεις της, συνιστά ένα σύνολο που έχει ως κοινό σημείο, το συγκεκριμένο αξιακό σύστημα και τρόπο ζωής (στις βασικές τουλάχιστον αρχές) και τον «διωγμό» που υφίσταται. Αυτό το ενισχύει το γεγονός ότι ακόμα και αν ορισμένοι Ρομ ξεφεύγουν από το τρόπο ζωής της φυλής τους, οι άλλοι, οι «ξένοι» συνεχίζουν να τους βλέπουν ως το διαφορετικό. (Δηλαδή σαν μια άλλη κοινωνία, εξωομάδα ή παρακοινωνία. Αιτίες γι' αυτό μπορεί να είναι το επάγγελμα που ασκούν, ο τρόπος ζωής και τα στερεότυπα του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου).

Ακόμη η πρακτική δείχνει, και αυτό πρωτοφάνηκε στην εργασία του Καλατζόπουλου - Κορρέ (1977, σελ. 12), ότι ακόμη και μέσα στην ομάδα των τσιγγάνων υπάρχει ένα είδος διαχωρισμού ανάλογα με το επάγγελμα που κάνει ο καθένας. Έτσι η βάση της κοινωνίας των τσιγγάνων είναι οι εργάτες γης (και συνήθως αυτοί που ταυτόχρονα είναι και νομάδες) ενώ ως «υψηλή τάξη»

[6] Όσο μπορεί να λεχθεί αυτό σύμφωνα με τις απόψεις και τις διατυπώσεις των νεομαρξιστών οι οποίοι υποστηρίζουν ότι πλέον στο προλεταριάτο ανήκουν οι εργαζόμενοι στο χαμηλό τριτογενή και στις υπηρεσίες.

εμφανίζονται οι αστικοποιημένοι που εξασκούν κυρίως τα επάγγελμα του εμπόρου - γυρολόγου - μουσικού όπως επίσης και αυτό του επιχειρηματία ανακύκλωσης.

Τέλος, υπάρχει και μια άλλη άποψη η οποία θεωρητικά έχει ξεπεραστεί με την πολιτογράφηση των τσιγγάνων το 1979, αλλά ουσιαστικά υφίσταται. Αυτή ισχυρίζεται ότι οι τσιγγάνοι είναι μια εθνική μειονότητα. Βεβαίως, από την στιγμή που είναι πολιτογραφημένοι Έλληνες αλλά και που δεν είναι ξεκαθαρισμένο αν αποτελούν έθνος, αυτή είναι εσφαλμένη. Η διαδικασία όμως συμπεριφοράς που κρύβεται πίσω της την δικαιολογεί. Η χρησιμοποίηση αυτού του όρου μπορεί να είναι η ηθελημένη προσπάθεια των μηχανισμών της καπιταλιστικής κοινωνίας να εκμεταλλεύεται αυτούς που ανήκουν στην μειονότητα. Και για να συνεχίζει να κερδίζει από αυτούς, τους διατηρεί το περιθώριο (έχοντάς τους ως μειονότητα) και δεν τους παρέχει βασικά δικαιώματα. Έτσι τους οδηγεί έξω από τον μηχανισμό της πάλης για την αναδιανομή του εισοδήματος και τους μετατρέπει σε υπόταξη ή εξωομάδα, κάνοντάς τους μόνιμους κατοίκους του περιθωρίου.

Αν στα παραπάνω προσθέσουμε και την ανομοιογένεια που έχουν ως ομάδα μιας και διαχωρίζονται σε φυλές (πολλές φορές με εχθρικές σχέσεις μεταξύ τους) αλλά και σε ομάδες[7], τότε βλέπουμε ότι όλοι οι ορισμοί που μπορούν να δοθούν σήμερα μπορούν να προκαλέσουν αμφισβήτηση αφού δεν καλύπτουν αυτή τη διαφοροποίηση μέσα στην ομάδα των Ρομα.

Παρά ταύτα, αυτό που είναι το σημαντικότερο από όλα, είναι ότι από όπου πέρασαν και έμειναν δεν έχουν χαθεί. Ενώ αντίθετα η ιστορία, ανά τους αιώνες, μας έδειξε ότι ισχυρές κοινωνικές τάξεις, έθνη, πολιτισμοί, αυτοκρατορίες και κράτη χάθηκαν μέσα σε μια νύχτα. Μόνο η έρευνα της εσωτερικής λογικής της ομάδας των τσιγγάνων θα δώσει απάντηση για το πως επιβίωσαν και ποιες είναι οι αξίες τους, πως κατάφεραν να είναι τόσο προσαρμοστικοί. Όμως και εδώ δεν υπάρχει το θεωρητικό εργαλείο το οποίο θα ερμηνεύσει το πως επιβίωσαν. Συμβαίνει το ίδιο πράγμα ακριβώς με το πως προήλθαν (κοινωνιογεννήθηκαν). Εδώ λοιπόν βρίσκεται η γοητεία αυτού του θέματος, η ανάγκη για περαιτέρω συγκροτημένη και πολυτομεακή έρευνα αλλά και ο κίνδυνος της εσφαλμένης προσέγγισης στην περίπτωση που ληφθούν λάθος παραδοχές.

Τελειώνοντας αυτή την παράγραφο μας έρχονται τα λόγια του J.P.Liegeois "Οι Τσιγγάνοι αποτελούν έναν αντικείμενο ο οποίος ορίζεται εκ του αντιθέτου και όχι θετικώς. (βλ. Έξαρχος., 1996, σελ. 186)

3.5 Ιδεότυποι επαγγελμάτων-πρακτικές επιβίωσης

Τα επαγγέλματα που ασκούσαν πριν τη μετάβαση στην αστική κοινωνία ήταν πάρα πολλά. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά: μουσικός, γανωματής, ελεύθερος καλλιεργητής, αρκουδιάρης, σιδηρουργός, καρεκλάς, ζωέμπορος, μάντισσα, επαίτης κ.α. Όπως παρατηρούμε κανένα από αυτά δεν σχετίζεται με την μισθωτή εργασία

[7] Η γλώσσα, η θρησκεία, το είδος και ο βαθμός εγκατάστασης, η γενεαλογική καταγωγή και η γεωγραφική περιοχή που κατάγονται, παίζουν ρόλο στη δημιουργία των τσιγγάνικων ομάδων.

(πλήρης απασχόληση) και με την επιδίωξη δημιουργίας ιδιοκτησίας, γιατί ο τσιγγάνος αυτά τα αμφισβητούσε με τον τρόπο που ζούσε.

Αυτά όμως τα οποία ήταν ευεργετικά για την ελληνική αλλά και για την ευρωπαϊκή κοινωνία χωρίς ποτέ να τους αναγνωρισθεί αυτή η προσφορά τους, ήταν αυτά του γανωματή - σιδερά - επιδιορθωτή και του μουσικού.

Το πρώτο βοήθησε γιατί παρείχε υλική αναπαραγωγή στην ελληνική και ευρωπαϊκή ύπαιθρο. Όταν έπαψε η φεουδαρχία και μοιράστηκε η καλλιεργούμενη γη, ο αγρότης ήθελε εργαλεία μιας και ως τότε του τα παρείχε ο φεουδάρχης. Οπότε όσα έπαιρνε του ήταν χρήσιμα. Όταν τα εργαλεία ή τα σκεύη του αγρότη χαλούσαν είχε δύο επιλογές ή να τα πετάξει και να πάρει καινούργια στην πόλη ή να τα επιδιορθώσει. Αν πήγαινε στην συντεχνία στην πόλη το κόστος θα ήταν πολύ μεγαλύτερο και θα έχανε επίσης πολύτιμο χρόνο δουλειάς. Ο «γύφτος» (ο σιδεράς - αυτό σημαίνει η λέξη γύφτος, όπως μας είπαν οι εκπρόσωποι των Ρουμανόβλαχων) ο οποίος γυρνούσε όλη την αγροτική ύπαιθρο προσφέροντας τις υπηρεσίες του, του έδινε φθηνή και γρήγορη λύση. Δεν είναι τυχαίο ότι οι αγρότες το εκτιμούσαν αυτό και σε κάποια ελληνικά χωριά υπήρχε χτισμένο σπίτι για να μένει με την οικογένεια του όσο καιρό τον χρειαζόντουσαν να τους επιδιορθώσει τα εργαλεία και τα σκεύη. Ακόμη μεγάλη ήταν η συμβολή του στην αγροτική οικονομία μιας και χωρίς ποτέ να έχει στην ιδιοκτησία του καλλιεργούμενη γη, πάντα μέχρι και σήμερα την καλλιεργούσε ως εργάτης γης και την έκανε παραγωγική.

Το δεύτερο ήταν πολύ σημαντικό για τον λαϊκό διαφωτισμό που προσέφερε. Μετέτρεψε ο τσιγγάνος μουσικός τη θρησκευτική εκδήλωση (πανηγύρια) με την μουσική του σε λαϊκή εκδήλωση. Όντας "υπάλληλος" στα πανηγύρια, παίζει και διατηρεί την ελληνικό δημοτικό τραγούδι, ενώ στις ιδιωτικές στιγμές του παίζει την μουσική της φυλής του. Χάρη σ' αυτόν διατηρήθηκαν η ουγγρική μουσική Verbuskas, το ισπανικό Flamenco και το ελληνικό δημοτικό τραγούδι. (φαίνεται λοιπόν πόσο μεγάλη είναι προσφορά του στην διατήρηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας)[8].

Ένα τρίτο είναι το γεγονός ότι στην επανάσταση του 1821 έλαβαν ενεργό μέρος (συνήθως ως διασκεδαστές των ελληνικών στρατευμάτων - Εφημερίδα Ελευθερία, 4/3/96, σελ. 6). Ακόμα εικάζεται ότι τέσσερα από τα μέλη της Φιλικής εταιρείας ήταν Ρομα (βλ. Ντούσας Δ., 1997, σελ. 85).

Τα παραπάνω επιτεύχθηκαν χάρη στους τσιγγάνους εξαιτίας των επαγγελμάτων τους των επαγγελμάτων που ασκούσαν τα οποία δεν προτιμούσε το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο αφού θεωρούνταν υποτιμητικά.(βλ. Γιανακόπουλος,1981, σελ. 15)

[8] Βλέπε Γιανακόπουλος,1981, σελ.24

3.6 Προβλήματα εγκατάστασης - ενσωμάτωσης στην αστική κοινωνία[9]

Οι τσιγγάνοι πάντοτε σε όποια κοινωνία και αν βρέθηκαν ήταν οι παρίες της. Αυτός μπορεί να ήταν και ο λόγος που κατάφερναν να επιβιώσουν, γιατί ανεπτυσσαν έξυπνες δραστηριότητες (επαιτεία, μάγια κ.α., επαγγέλματα που δεν τα έκανε το άλλο σύνολο), αλλά αυτό ταυτόχρονα τους στιγμάτιζε ακόμη περισσότερο. Έχουν βιώσει σαν λαός ίσως τους περισσότερους διωγμούς, όμως παρόλα αυτά κατάφερναν με άγνωστους μηχανισμούς, τους οποίους η επιστήμη σήμερα μελετά να ανακαλύψει, να επιβιώνουν και να συνεχίζουν την πορεία τους. Στο Βυζάντιο και γενικά στα Βαλκάνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας βίωσαν τις λιγότερες κακουχίες από οπουδήποτε άλλου. Αυτό οφείλεται στους παρακάτω λόγους.

Η πολυπολιτισμικότητα του Βυζαντίου και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στο χώρο των Βαλκανίων τους έδινε την δυνατότητα να μην φαίνονται διαφορετικοί και να μην ενοχλείται κανείς από την παρουσία τους. Άλλωστε ο νομαδικός τρόπος ζωής που ακολουθούσαν ήταν χαρακτηριστικό πολλών άλλων ομάδων που κινούνταν στα όρια του Βυζαντίου και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Από την άλλη ο αγροτικός χαρακτήρας της οικονομίας, έδινε μεγάλη αξία στις τέχνες και τις ικανότητές τους μιας και ήταν αρκετά παραγωγικοί, και τους «εκμεταλλευόταν» τόσο οι Βυζαντινοί φεουδάρχες όσο και οι Τούρκοι μπέηδες και πασάδες, αλλά και ο λοιπός πληθυσμός (μιας και ο τσιγγάνος τους επιδιόρθωνε τα πάντα)

Όμως παρόλα αυτά το ορθόδοξο Βυζάντιο τους έβλεπε ως απειλή γιατί ήταν παγανιστές[10] (μαγεία, μαντική κλπ). Ερχόμενοι τώρα στην χρονική περίοδο από την απελευθέρωση της Ελλάδας μέχρι πριν το 1940, η ελληνική κοινωνία συνεχίζει να έχει τα θρησκευτικά αυτά κατάλοιπα του Βυζαντίου (τα σχετικά με τον τσιγγάνο), και τους αποδέχεται εν μέρει επειδή εξακολουθούν να κάνουν χρήσιμες δουλειές. Είναι επίσης ο ελεύθερος τρόπος ζωής του τσιγγάνου που δεν συμφωνεί με αυτόν του αγρότη (με τις σκοτούρες τις έννοιες για το πως θα φτιάξει περιουσία, ιδιοκτησία, για να αποκτήσει κύρος και να προικίσει καλύτερα τα παιδιά του), που κάνει τον δεύτερο να απορρίπτει τον πρώτο (όχι όμως και να του συμπεριφέρεται άσχημα). Όμως παρόλα αυτά οι Ρομ δεν έζησαν στην Ελλάδα τους διωγμούς που βίωσαν σε άλλες χώρες, που πολλοί από αυτούς δεν είναι γνωστοί, (το ολοκαύτωμα των τσιγγάνων από την Ναζιστικη Γερμανία κ.α.). Η ελληνική κοινωνία μπορεί ποτέ να μην τους δέχτηκε αλλά τουλάχιστον τους έβλεπε πάντοτε με κάποια συγκατάβαση (βλ. Λεπενιώτης Γ.,1988, (άρθρο), σελ. 40)

Συνεχίζοντας οι δύο ιστορικοί σταθμοί που αναγκάζουν τους τσιγγάνους να «χάσουν τον κόσμο κάτω από τα πόδια τους» και να αναζητούν νέους τρόπους για να

---

[9] Αναλυτική αναφορά στους μηχανισμούς αυτής της μετάβασης και της επιρροής της στους Ρομ κάνει ο Λεπενιώτης Γ., 1988, μεταπτυχιακή εργασία ΑΠΘ

[10] Ακόμη και σήμερα διατηρούν μια παγανιστική στάση με την θρησκεία, αυτό το αποδεικνύει η συμπεριφορά τους στην γιορτή της Παναγίας στην Τήνο, στην Αγία Παρασκευή Τεμπών κ.α. (βλ. συνέντευξη ιερέα Αγ. Δημητρίου Νέας Σμύρνης, κεφ.6, παρ.6.6.4. (βλ. Εφημερίδα Ελευθερία, 27/7/96))

επιβιώσουν. είναι **α.** η δημιουργία των εθνικών συνόρων στα Βαλκάνια. που πλέον αναγκάζονται να κινούνται μέσα σε συγκεκριμένο χώρο και να χάσουν την επαφή με συγγενείς τους που εγκλωβίστηκαν σε άλλα κράτη. και **β.** η αλλαγή των παραγωγικών και πολιτιστικών δεδομένων της ελληνικής κοινωνίας (μετάβαση από την αγροτική στην αστική κοινωνία μετά το 1940). Αυτό το τελευταίο του δημιουργεί πρόβλημα επιβίωσης εξαιτίας των φθηνών βιομηχανικών προϊόντων (φθίνουν τα επαγγέλματα του χαλκιά του σιδερά. καρεκλά κλπ). Ακόμη ο έλληνας φεύγοντας από το χωριό και πηγαίνοντας στην πόλη αλλάζει κουλτούρα. συμπεριφορά (δημιουργία αστικής κοινωνίας). Ξεχνά τις σχέσεις του με το δημοτικό τραγούδι. ξεπερνά τις δραστηριότητες της αγροτικής κοινωνίας. και αρνείται την επαφή με τον τσιγγάνο που την είχε ως τότε μέσω των παραπάνω. Παύουν λοιπόν να υφίστανται κάποιες προϋποθέσεις οι οποίες έκαναν τον τσιγγάνο μέλος της ευρύτερης κοινωνίας.

Αυτός με την σειρά του αντιδρά και αναγκάζεται να οδηγηθεί σε νέα επαγγέλματα για να επιβιώσει (εποχικός εργάτης γης. γυρολογικό εμπόριο (μεγάλος και μικρός έμπορος). συλλέκτης - παλαιοπώλης (επιχειρηματίας ανακύκλωσης)). Ταυτοχρόνως αναπτύσσεται η υποπρολεταριακή κατοικία. στις παρυφές των πόλεων ή των μεγάλων χωριών (μετά το 1922 αρχίζει έντονη και βίαιη αστικοποίηση των τσιγγάνων. η οποία δεν συνοδεύεται από σωστές συνθήκες στέγασης. υποδομών και υγιεινής). Το τελευταίο είναι αποτέλεσμα της φτώχειας αλλά και της ανυπαρξίας πολεοδομικής πολιτικής σε ένα κράτος που μετά το 1950 αρχίζει να στέκεται στα πόδια του. Αυτόματα οι νομάδες τσιγγάνοι χωρίζονται σε τρεις υποομάδες τους εγκατεστημένους που πλέον έχουν μόνιμη κατοικία. τους ημιεγκατεστημένους που έχουν κατοικία (συνήθως πρόχειρη αλλά μπορεί και μόνιμη. σε αγορασμένο συνήθως οικόπεδο) αλλά μετακινούνται κάποιους μήνες. και τους νομάδες.

Η εγκατάσταση κάποιων από αυτούς τους δημιουργεί προβλήματα αφού πρέπει πλέον να ζουν με διαφορετικούς ρυθμούς και κάτω από κανόνες που δεν τους ορίζουν οι ίδιοι. Αλλοιώνονται τα έθιμα ο αρχικός τρόπος συμπεριφοράς τους και δημιουργούνται προβλήματα και μέσα στις φυλές. διαφορετικής φύσης από ότι ήταν αρχικά. Οι εγκατεστημένοι αντιπαθούν τους νομάδες γιατί δεν είναι σαν κι αυτούς (με ιδιοκτησία κλπ). Ίσως να κρύβεται και μια ζήλια για την ζωή που έχασαν. Ίσως ακόμη να διοχετεύεται στους τελευταίους η απόρριψη που δέχονται οι εγκατεστημένοι από την υπόλοιπη κοινωνία. παρά την προσπάθειά τους για αλλαγή (βλ.παρ.3.8).

Πλέον οι εγκατεστημένοι δεν έχουν καμία σχέση με τους νομάδες. Έχουν χαθεί οι παλιές αξίες και θεσμοί αλλά και η δομή της κοινωνίας τους. από την βίαιη αστικοποίηση και τη σύγκρουση του παλιού τρόπου ζωής με τον καινούργιο. Το μόνο που τους μένει είναι κάποια «απολιθώματα» της παλιάς ζωής τους.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα το πως τελικά υιοθετούν κάποιες συμπεριφορές οι οποίες φαίνονται ακόμη και σήμερα. είναι καλό σ' αυτό το σημείο να δούμε πως η υπόλοιπη πλέον αστική κοινωνία βλέπει την αστικοποίηση τους. Με την απορριψη του αγροτικού τρόπου ζωής και την πορεία προς τον αστικό τρόπο. χάνεται όπως προείπαμε. η συνεργασία με τον τσιγγάνο. Έτσι βγαίνει γρήγορα από την παραγωγική διαδικασία και εφόσον δεν είναι πλέον χρήσιμος. και απορρίπτεται αφού θεωρείται

«διαφορετικός» (τρόπος ζωής - πολιτισμός). Με τον καιρό και με την εξέλιξη της αστικής κοινωνίας, δημιουργούνται οι προσδιοριστικοί μηχανισμοί της δομής της ελληνικής ταξικής κοινωνίας και οι τσιγγάνοι κατατασσονται εξαιτίας του τρόπου ζωής και των επαγγελμάτων τους στους περιθωριακούς (υποπρολετάριοι). Αυτό με τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις αιώνων οδηγεί σε συγκεκριμένη συμπεριφορά της υπόλοιπης κοινωνίας προς τους τσιγγάνους, που μπορεί να εκφράζεται με τις μορφές του ρατσισμού, του κοινωνιοκεντρισμού[11], ή της κοινωνικής αμφιθυμίας. Όλα αυτά μπορούν να έχουν μια εξήγηση. Ότι ποτέ η κοινωνία δεν μπορούσε να δεχθεί αυτό τον «ανέμελο» τρόπο ζωής των τσιγγάνων (το διαφορετικό), που έχει περίπου τις ίδιες βασικές αξίες με τον αγροτικό τρόπο ζωής, που έχασε η ελληνική κοινωνία με την μετάβασή της στην αστική κοινωνία. Από την άλλη η ίδια η κοινωνία με τον αποκλεισμό που δείχνει στους τσιγγάνους προσπαθεί να τους διατηρήσει σε υποπρλεταριακή κατάσταση για να εξακολουθεί να τους εκμεταλλεύεται προς όφελος της χωρίς να αναλαμβάνει καμία υποχρέωση απέναντί τους.

Έτσι σήμερα βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και την απόρριψη όλοι ως σύνολο, (ως τσιγγάνοι και γύφτοι). Αυτό πληγώνει τους εγκατεστημένους οι οποίοι ενώ θυσίασαν τον τρόπο ζωής τους για να «αλλάξουν» και να γίνουν αποδεκτοί, βλέπουν ότι κανείς δεν ενδιαφέρεται γι' αυτούς και όλοι τους απορρίπτουν, δεν θέλουν ούτε να τους γνωρίσουν. Έτσι δύο τρόπους αντίδρασης επιλέγουν. Ο πρώτος συνδέεται με την μεταβίβαση της απόρριψης σ' αυτούς που οι ίδιοι θεωρούν κατώτερούς τους (τους σκηνίτες και τώρα τους Αλβανούς[12]). Ο δεύτερος συνδέεται με τον αυτόκλητο μηχανισμό άμυνας (ένα από τα απολιθώματα του παλιού τρόπου ζωής τους) ο οποίος εκφράζεται με την εσωστρέφεια και την τόνωση της ομαδικότητας (της φυλής). Σ' αυτό παίζει ρόλο η ομιλία διαφορετικής γλώσσας, όταν θέλουν οι «άλλοι» να μην καταλάβουν τι λένε. Αυτός άλλωστε ήταν και ένας από τους λόγους που επιβίωσαν και σήμερα οι συνθήκες είναι τέτοιες που πρέπει να επιβιώσουν. Αυτή η εσωστρέφεια τους (ως μηχανισμός άμυνας) αν προστεθεί στην ήδη διαμορφωμένη, από ιστορικούς και κοινωνικο-οικονομικούς λόγους, απόρριψή τους, αναπαράγει τον κοινωνικό αποκλεισμό που τελικά υφίστανται, και τους τοποθετεί όλο και περισσότερο στο περιθώριο, κάνοντάς τους έτσι μια εξωομάδα της κοινωνίας.

Ο αποκλεισμός μεταβάλει τα χαρακτηριστικά τους (των εγκατεστημένων). Έτσι πλέον χάνεται η αλληλεγγύη και η δημοκρατία μέσα στην κοινότητα. Παρουσιάζεται ο ισχυρός (μεγαλέμπορος ή επιχειρηματίας με πολλά χρήματα) ο οποίος εκμεταλλεύεται τους άλλους τους αδύνατους και τους καθοδηγεί για δικό του όφελος.

---

[11] Βλ. Λεπενιώτης Γ., 1988. (άρθρο), σελ.40. Ο κοινωνιοκεντρισμός είναι μια συμπεριφορά που προσπαθεί να διαφυλάξει την πολιτισμική ομοιογένεια του οικείου από τις ξένες επιρροές απορρίπτοντας αυτές αλλά και τις ομάδες που τις εκφράζουν, ως ξένα ή ως απόβλητα με επικράτηση έτσι του "οικείου". Αυτός δεν ενέχει βίαιη συμπεριφορά.

[12] Αυτό προκύπτει τόσο από την έρευνα βλ. κεφ.5, αλλά και από τις συμπεριφορές που διαγνώσαμε κατά την παρουσία μας στην περιοχή κατοικίας των Ρομ. Συγκεκριμένα έτυχε πολλές φορές να βλέπουμε ομάδες παιδιών να παίζουν. Πολλά από αυτά ήταν είτε Βορειοηπειρώτες είτε Αλβανοί. Τα παιδιά των Ρουμανόβλαχων όταν τους απεύθυναν το λόγο, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, δεν το φωνάζανε με το όνομά τους αλλά με την προσφώνηση «Αλβανέζο».

Ο νέος τρόπος ζωής που αναγκάζονται να ακολουθούν όντας μέλη των πόλεων, πολλές φορές τους οδηγεί στην παραβατικότητα και στα ναρκωτικά (ανεργία, φτώχεια, απόρριψη). Επειδή δεν έχουν από πουθενά βοήθεια για να υπερπηδήσουν τα δύσκολα προβλήματα που συναντούν δεν συμπεριφέρονται κατά το δοκούν, αλλά μόνο διεκδικούν χωρίς να αναγνωρίζουν ότι έχουν υποχρεώσεις. Τέλος πολλές φορές μη μπορώντας να αντιδράσουν στη γενική απόρριψη συμβιβάζονται με την ιδέα ότι αυτοί είναι οι μοναδικοί φταίχτες και προσπαθούν να γίνουν ισότιμα μέλη αναγνωρίζοντας ότι είναι «κατώτεροι»[15] (άνευ όρων αφομοίωση).

Όλα αυτά δεν συμβαίνουν στους νομάδες. Αυτοί έχουν διατηρήσει πολλά από τα στοιχεία της παλιάς τους ζωής, ενώ πλέον χαρακτηρίζονται από μεγάλη φτώχεια γιατί δεν βρίσκουν εύκολα εργασίες. Από την άλλη έχουν αδιάρρηκτα τα στοιχεία του νομαδισμού της ομαδικότητας, και δύσκολα δέχονται επεμβάσεις από τρίτους. Κάτι που τους κάνει πιο απορριπτέους από την υπόλοιπη κοινωνία αλλά και από τους εγκατεστημένους γιατί οι τελευταίοι πιστεύουν ότι οι νομάδες προσβάλουν την αισθητική του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Έτσι έχουμε, στους Ρομ που ζουν στον ίδιο τόπο αλλά κάτω από διαφορετικές συνθήκες, έναν αποκλεισμό που οφείλεται σε διαφορετικές αιτίες και που εμφανίζεται χωρικά εξίσου διαφορετικά. Αλλά πριν προχωρήσουμε στην περιγραφή των διαφορών του φαινομένου σ' αυτές τις ομάδες, καλό είναι να δούμε αναλυτικά ποιες αιτίες πιθανόν να προκαλούν το φαινόμενο αλλά και σε ποιους τομείς το βιώνουν αυτό οι Ρομ.

3.7 Ο κοινωνικός αποκλεισμός στους Ρομ, οι αιτίες, οι διαστάσεις και οι επιπτώσεις του φαινομένου

Σε συνδυασμό με την παράγραφο 2.4 του κεφ.2, γίνεται εδώ η προσπάθεια ανάλυσης των αιτιών που προκαλούν σήμερα τον κοινωνικό αποκλεισμό στους Ρομ. Πρέπει να πούμε ότι και μέσα ακόμα στην ομάδα των Ρομ σε ένα συγκεκριμένο χώρο όπως είναι η Ελλάδα, παραμένει το πολυδιάστατο και πολυτομεακό στοιχείο του φαινομένου. Απλά η προσέγγιση που γίνεται εδώ, έχει στόχο την συγκεκριμενοποίηση πάνω στους έλληνες Ρομ.

Ως βασικές αιτίες του φαινομένου στους Ρομ θα μπορούσαν να αναφερθούν η πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα και ο τρόπος ζωής τους, αλλά και η αλλαγή στο τρόπο παραγωγής και γενικότερα η μετάβαση προς τις αξίες της αστικής κοινωνίας.

Εξαιτίας του διαφορετικού πολιτισμού αλλά και του νομαδικού τρόπου ζωής που χαρακτηρίζει τους έλληνες Ρομ έχουν δημιουργηθεί μέσα στους αιώνες αλληλεπίδρασης τους με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, πολλά στερεότυπα αρνητικά προς αυτούς. Αυτά πολλές φορές έχουν καταντήσει να είναι προκαταλήψεις οι οποίες δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα. Συχνά δημιουργούν ένα κλίμα καχυποψίας, φόβου και απόρριψης των Ρομ, σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Ο

[15] Αυτοεκπληρούμενη προφητεία, βλ. Τάτσης Ν.Χ. 1988,σελ21 και Λυδάκη Α.,1997, επίσης κεφ.2, παρ.2.8

φόβος για το διαφορετικό, το ξένο (ξενοφοβία), ο οποίος μπορεί να γίνει και αίσθημα απειλής από αυτό (του οικείου πολιτισμού) οδηγεί στις προκαταλήψεις. Αυτές ενεργούν ως αμυντικοί μηχανισμοί και πολλές φορές οδηγούν στο κοινωνικό αποκλεισμό και τις κοινωνικές διακρίσεις (όταν η στάση γίνεται συμπεριφορά - βλ. Γκότοβος 1996, σελ 31).

Άλλες βασικές αιτίες του αποκλεισμού στους Ρομ είναι η μετάβαση στην αστική κοινωνία, οι αλλαγές στη διάρθρωση της παραγωγής και οι γενικότερες οικονομικές συνθήκες, ανταγωνισμού στη κοινωνία. Οι Ρομ μη έχοντας τα εφόδια και τις ικανότητες να αντεπεξέλθουν σ' αυτές τις νέες καταστάσεις οδηγούνται στο να επιλέγουν περιθωριακά επαγγέλματα και έτσι να ακολουθούν την πορεία προς το περιθώριο. Σ' αυτό συντελεί και η ελλιπής εκπαίδευση τους η οποία τους στερεί τα εφόδια και τις πιθανότητες στον να κερδίσουν θέσεις, από τον κοινωνικό καταμερισμό στις θέσεις εργασίας.

Ως επακόλουθα αλλά και ως αιτίες του φαινομένου μπορούν να αναφερθούν και τα εξής:

Ο νομαδικός τρόπος ζωής εκτός από τη διαφορετικότητα που προσδίδει σ' αυτούς που το ακολουθούν και τα εναντίον τους στερεότυπα που προκαλεί, αποτελεί σημαντική αιτία στο να μην καρπώνονται οι νέοι Ρομ αγαθά όπως η εκπαίδευση - απασχόληση κ.α., αφού οι υπάρχουσες συνθήκες δεν τους το επιτρέπουν. (Δεν υπάρχει ανεπτυγμένο σύστημα εκπαίδευσης ή κατάρτισης στους χώρους των τσιγγάνων).

Ακόμη η έλλειψη πολιτικής αντιμετώπισης του θέματος του κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων τόσο στην πρόληψη αυτού, όσο και στην υποστήριξη μετά τη δημιουργία των καταστάσεων που αυτό προκαλεί, μπορεί να θεωρηθεί σημαντική αιτία του.

Για παράδειγμα η παροχή ποσοτικών μέσων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του κοινωνικού αποκλεισμού και η μη ποιοτική αντιμετώπιση των αιτιών αυτού (έλλειψη σχεδιασμού) είναι η μια διάσταση της υπάρχουσας προβληματικής πολιτικής παρέμβασης. Η άλλη σχετίζεται με το κακό προγραμματισμό και την αποσπασματική παρέμβαση η οποία ηθελημένα δεν οδηγεί σε επίλυση των προβλημάτων αλλά σε χειροτέρευση αυτών.

Αυτές οι δυο πραγματικότητες μπορεί να σχετίζονται είτε με την αδυναμία παρέμβασης του κρατικού μηχανισιού, είτε με την άρνηση για πραγματική βοήθεια από μεριάς του και την εκμετάλλευση από αυτόν των νομάδων, που βιώνουν το φαινόμενο τόσο από την ίδια την πολιτεία, όσο και από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Ακόμη η πολιτική παρέμβαση σε επίπεδο ομάδας δημιουργεί ένα στιγματισμό ο οποίος οδηγεί σε κοινωνικό αποκλεισμό αυτής από το υπόλοιπο σύνολο.

Η ελλιπής εκπαίδευση των Ρομ η οποία σχετίζεται άμεσα με τις κακές συνθήκες εργασίας (περιθωριακά επαγγέλματα) και ποιότητα ζωής (καταυλισμοί, γκέτο, περιθωριακές αστικές ζώνες), οδηγεί σε μεγαλύτερο κοινωνικό αποκλεισμό και αποστέρηση των παραπάνω κοινωνικών αγαθών.

Η φτώχια στην οποία ζουν οι Ρομ. τους αναγκάζει να έχουν κακές συνθήκες κατοικίας και υγιεινής. Η μη παρέμβαση του κράτους στην ενημέρωση και στην πρόληψη για την καλύτερη υγεία αυτών μαζί με την προηγούμενη κατάσταση αποτελεί μια νέα αιτία του κοινωνικού τους αποκλεισμού.

Τέλος, οι ενυπάρχουσες απόψεις ορισμένων περί φυλετικών διαφοροποιήσεων ενισχύονται από την κατάσταση που όλα τα προηγούμενα έχουν δημιουργήσει για τους Ρομ. και οδηγεί ένα μέρος της κοινωνίας να τους αντιμετωπίζει ρατσιστικά ως κατώτερους. Τέτοια είναι και η συμπεριφορά ενός μέρους της πολιτείας και των φορέων της, απέναντί τους.

Βέβαια η τελευταία συμπεριφορά μπορεί να μην έχει ιδεολογική βάση όπως οι προηγούμενες απόψεις των μεμονωμένων πολιτών, αλλά είναι μια πραγματικότητα επηρεασμένη από προκαταλήψεις ετών.

Το αποτέλεσμα όλων των προηγούμενων είναι η τοποθέτηση των Ρομ στο περιθώριο. Έτσι αυτοί ζουν σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες απομονωμένοι, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε νέους αποκλεισμούς. Γιατί δεν υπάρχει πολιτική παρέμβαση για αναβάθμιση τους (αφού εκεί κατοικούν οι Ρομ. διατήρηση της κατάστασης για εκμετάλλευση τους - προκατάληψη) και η κατάσταση αυτών των περιοχών δεν επιτρέπει την ανάπτυξη μηχανισμών μέσω των οποίων οι Ρομ θα έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά. (υποδομές κλπ.).

Από την άλλη η ίδια η περιοχή δημιουργεί αποκλεισμό της, από το υπόλοιπο σύνολο εξαιτίας της ύπαρξης σ' αυτή των Ρομ. μιας και αυτό δεν επιδιώκει την αλληλεπίδραση με τους τελευταίους. Αυτό ανακυκλώνει τον αποκλεισμό των Ρομ και τους φέρνει ακόμα περισσότερο στο περιθώριο. Έτσι πλέον οι Ρομ ενεργούν σαν μια εξωκοινωνία η οποία με τη συμπεριφορά της, που επηρεάζεται απ την συμπεριφορά αποκλεισμού του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου (όπως περιγράφεται προηγουμένως), οδηγείται σε νέους αποκλεισμούς μιας και δεν εναρμονίζεται η ομάδα των Ρομ με αυτά που η υπόλοιπη κοινωνία θεωρεί ως σωστά.

Τέλος, η διατήρηση του κοινωνικού status είναι εν δυνάμει αιτία κοινωνικού αποκλεισμού. Πολλές φορές οι Ρομ καταφέρνουν να ξεφύγουν από την οικονομική εξαθλίωση της φυλής του. Αυτομάτως αυτοί επιδιώκουν να δείξουν ότι έχουν οικονομική δύναμη και ότι είναι ισότιμα μέλη με το υπόλοιπο σύνολο, αφού δεν στερούνται πια χρημάτων (που μέσω αυτών μπορούν να καρπωθούν τα πάντα). Αυτό οδηγεί τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις να ενεργούν απορριπτικά προς τους Ρομ γιατί από την μια δεν μπορούν να δεχτούν πως ο «γύφτος» τα κατάφερε, ενώ από την άλλη προσπαθούν να διαφυλάξουν την κοινωνική τους θέση από την είσοδο σ' αυτή ενός «μιάσματος» (Λυδάκη, 1998, σελ. 95).

Το ίδιο ακριβώς ισχύει με την συμπεριφορά αυτών που γειτονεύουν με τους Ρομ και που τους απορρίπτουν για να διατηρήσουν το δικό τους προφίλ.

Ερχόμενοι στις επιπτώσεις και τις διαστάσεις του φαινομένου μπορούμε να πούμε ότι ομαδοποιούνται ως εξής:

1. Στην εκπαίδευση
2. Στην απασχόληση

3. Στην κατοικία και την ποιότητα του περιβάλλοντος του χώρου εγκατάστασης
4. Στις κοινωνικές σχέσεις, τον πολιτισμό και την ψυχαγωγία
5. Στην υγεία και την υγιεινή
6. Στην παροχή των δημοσίων υπηρεσιών και των δικαιωμάτων

Οι επιπτώσεις του με τη σειρά τους ανατροφοδοτούν το φαινόμενο το οποίο ακόμα και μέσα στην ομάδα δημιουργεί ένα φαύλο κύκλο αναγέννησης και διόγκωσής του. Γι' αυτό σήμερα ο αναλφαβητισμός, η εποχιακή απασχόληση, η φτώχια, το περιθώριο, η κακή υγιεινή, η κοινωνική απόρριψη και η αδυναμία άσκησης των δικαιωμάτων είναι χαρακτηριστικά της κοινωνικής ομάδας των Ρομ. Αυτό βγαίνει από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας για την κατάσταση που βιώνουν σήμερα οι έλληνες Ρομ. (επίσης βλ., κεφ. 5, πως υπάρχει αποστέρηση και κοινωνικός αποκλεισμός στους εγκατεστημένους της Νέας Σμύρνης Λάρισας).

Σημαντική παράμετρος για την κατανόηση του φαινομένου όπως θα δούμε παρακάτω, είναι η αναφορά στα είδη συμπεριφοράς των τσιγγάνων που τελικά αυτό δημιουργεί.

3.8 Η συμπεριφορά των Ρομ απέναντι στον αποκλεισμό τους

Όπως ισχύει και για τις προηγούμενες παραγράφους έτσι και εδώ γίνεται η προσπάθεια της γενικής προσέγγισης της συμπεριφοράς των Ρομ στις αιτίες αλλά και στον αποκλεισμό που υφίσταται. Η συμπεριφορά τους διαφοροποιείται από ομάδα σε ομάδα.

Κυρίως αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι γενικά οι αιτίες οι επιπτώσεις και η συμπεριφορά εξαρτώνται απ το είδος και το βαθμό εγκατάστασης της ομάδας των Ρομ (εγκατεστημένοι, ημινομάδες, νομάδες, Ερλία και Φιτσίρια).

Μέσα από την βιβλιογραφική έρευνα έχουν παρατηρηθεί οι ακόλουθοι τύποι συμπεριφοράς.

Συνήθως οι Ρομ που βιώνουν πολλά χρόνια την απόρριψη από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο αντιδρούν με τη δημιουργία εσωστρέφειας. Δεν επιτρέπουν να παρεισφρήσει καθετί το ξένο μέσα στο πολιτισμό τους και την κοινωνία τους. Για παράδειγμα στους νομαδικούς πληθυσμούς δεν επιτρέπεται ο γάμος με άτομο ξένο προς τη φυλή. Αυτό είναι κάτι αντίστοιχο με την συμπεριφορά του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου που θέλει να διατηρήσει τον οικείο πολιτισμό και απορρίπτει αυτούς που πρεσβεύουν το πολιτισμικά διαφορετικό. Επίσης επειδή από παντού διώκονται έχουν αναπτύξει μηχανισμούς άμυνας και αποκλεισμού αυτών που θεωρούν επικίνδυνους για τον πολιτισμό τους και για την διατήρηση της ύπαρξής τους. Το τελευταίο μπορεί να αποτελεί αιτία για κοινωνικό αποκλεισμό από τους υπόλοιπους αλλά δεν είναι τόσο σημαντική γιατί προϋπάρχει αυτής η απόρριψη και ο αποκλεισμός. Παράλληλα η γλώσσα παίζει μεγάλο ρόλο στην επιτυχία αυτής της εσωστρέφειας γιατί από τη μια τους προστατεύει και μπορούν να συνεννοούνται χωρίς να τους καταλαβαίνουν οι υπόλοιποι, ενώ απ την άλλη διατηρεί τον πολιτισμό

τους (η διατήρηση αυτού είναι το μοναδικό τους στήριγμα για την συνέχεια της ζωής και της επιβίωσής τους).

Το παραπάνω φαινόμενο το συνοδεύει η καχυποψία και η αμφισβήτηση που νιώθουν απέναντι στο «ξένο» προς αυτούς. Αυτό που έχουμε διαπιστώσει είναι ότι οι Ρομ βλέποντας τόσα χρόνια να μένουν στην ίδια κατάσταση, έχουν πάψει να εμπιστεύονται την υπόλοιπη κοινωνία. Έτσι οποιαδήποτε ενέργεια κάνει αυτή για να τους βοηθήσει, την θεωρούν σαν ένα είδος επίθεσης για την επίτευξη της αφομοίωσής τους από αυτή και γι' αυτό αντιδρούν με τον παραπάνω τρόπο.

Ένα τρίτο είδος συμπεριφοράς που σχετίζεται με τα προηγούμενα είναι η επιθετική αντίδραση σε καθετί που το θεωρούν κίνδυνο και η άρνηση συμμόρφωσης με τους κανόνες που η υπόλοιπη κοινωνία θέτει (κυρίως έτσι ενεργούν οι εγκατεστημένοι).

Για το συγκεκριμένο είδος συμπεριφοράς, για το οποίο είχαμε προσωπική εμπειρία μπορούμε να πούμε ότι δικαιολογείται από την αγανάκτηση λόγω της απόρριψης που δέχονται οι Ρομ. Αυτοί είναι ένας λαός αρκετά ευσυγκίνητος οπότε σε συμπεριφορές που θεωρούν ότι τους μειώνουν αντιδρούν με το παραπάνω τρόπο. Βέβαια αυτό πολλές φορές φτάνει σε συναισθηματικές εξάρσεις του τύπου «όταν γίνουμε πιο πολλοί από εσάς θα σας κυβερνήσουμε», οι οποίες δείχνουν το χάσμα που η υπόλοιπη κοινωνία έχει δημιουργήσει με τους Ρομ, και την καταπίεση που οι ίδιοι νιώθουν από την κακή συμπεριφορά του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου. Επίσης αυτό πιθανώς να κρύβει στερεότυπα και προκαταλήψεις όπως ότι «ο μπαλαμός είναι ρατσιστής, αρα κίνδυνος για μένα», και να οδηγεί έτσι σε αποκλεισμό από «τον κόσμο τους» της υπόλοιπης κοινωνίας.

Όλα όσα έχουν προαναφερθεί θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως συμπεριφορές άμυνας και διατήρησης της εσωτερικής συνοχής της φυλής.

Παρακάτω ακολουθούν κάποιες άλλες που συνδέονται άμεσα με την αφομοίωση που πολλές φορές επιδιώκουν οι Ρομ για να ξεφύγουν από το στιγματισμό της υπόλοιπης κοινωνίας, που η πολιτισμική ιδιαιτερότητά τους, τους προκαλεί.

Έτσι λοιπόν, εξαιτίας του αποκλεισμού τους, οι Ρομ αρχίζουν να ζουν παρασιτικά, ζητώντας συνεχώς να τους δοθούν τα δικαιώματά τους χωρίς όμως να κάνουν προσπάθεια γι' αυτό. Συχνά αναπτύσσουν μια συμπεριφορά εξάρτησης από τον κρατικό μηχανισμό και οι ίδιοι δεν κάνουν τίποτα άλλο από το να ζητάνε. Το κράτος βέβαια τους δίνει κάποια βοήθεια μέσω των επιδομάτων και αυτό κάπως τους καθησυχάζει.

Τέλος, πολλοί από αυτούς αρχίζουν να συμπεριφέρονται όπως το υπόλοιπο σύνολο. Παύουν να έχουν επαφές με την φυλή τους, και προσπαθούν ν' αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους για να γίνουν αποδεκτοί αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα αυτό που η υπόλοιπη κοινωνία θεωρεί για αυτούς, ότι είναι κατώτεροι. Έτσι ενεργούν επηρεαζόμενοι από το σύνδρομο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας (βλ. Τάτσης Ν.Χ. 1981. Λυδάκη. 1997), και απορρίπτουν την παράδοση, τον τρόπο ζωής και τη φυλή τους. Προσπαθούν να αφομοιωθούν για να γλυτώσουν απ το στιγματισμό. Τελικά όμως πολύ λίγοι το πετυχαίνουν γιατί το τείχος με την υπόλοιπη κοινωνία είναι πολύ ψηλό.

Οπότε καταλήγουν να ενεργούν με τον τρόπο που αναλύεται παρακάτω. Πολλές φορές όταν οι τσιγγάνοι συναναστρέφονται με κάποιον που δεν είναι της φυλής τους και εξαιτίας του αποκλεισμού που βιώνουν, προσπαθούν να του δείξουν ότι είναι σαν και αυτόν. Έτσι του συμπεριφέρονται με ωραίο τρόπο τονίζοντας του ότι θέλουν να ξεφύγουν από τη φυλή τους. Αυτή η συμπεριφορά τους όμως αλλάζει τις στιγμές που είναι μαζί με τους «οικείους» τους, όπου προσπαθούν να είναι αξία μέλη της ομάδας που ανήκουν. Βλέπουμε λοιπόν μια αλλοτρίωση και μια διχασμένη συμπεριφορά. Αν τώρα το άτομο θελήσει να ξεφύγει από τη φυλή του και τελικά δεν πετύχει να γίνει αποδεκτό από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, τότε διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να οδηγηθεί στην επόμενη συμπεριφορά.

Αναγκάζεται να ενεργεί παραβατικά μπαίνοντας στον «κόσμο» των ναρκωτικών και της εγκληματικότητας, αφού πλέον δεν έχει καμία διέξοδο. Από την μια η φυλή του πλέον δεν τον δέχεται πίσω γιατί την «πρόδωσε» ενώ το υπόλοιπο σύνολο εξακολουθεί να τον απορρίπτει αφού συνεχίζει να είναι γι' αυτούς «ο ξένος».

Πέρα από τις παραπάνω αντιδράσεις αναπτύσσονται και στο εσωτερικό της ομάδας των Ρομ συμπεριφορές που έχουν ως αφορμή τον υπάρχοντα κοινωνικό αποκλεισμό και την απόρριψη απ το κοινωνικό σύνολο.

Έτσι οι εγκατεστημένοι, επειδή σκριβώς θυσίασαν τον νομαδικό τρόπο ζωής τις παραδόσεις τους και το αξιακό τους σύστημα, περιμένουν υπομονετικά την αποδοχή από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Όταν αυτή δεν έρχεται και εκτός αυτού όταν ενισχύεται ακόμη περισσότερο η απόρριψη όλων όσων ανήκουν στην ομάδα των εγκατεστημένων Ρομ από τα νέα δεδομένα της εποχής (βλ. παρ. 3.6), προσπαθούν οι εγκατεστημένοι να βρουν «εξιλαστήριο θύμα» για να ρίξουν το βάρος, και να βρουν μια συγκεκριμένη αιτιολόγηση για την παραπάνω απόρριψή τους. Έτσι το βάρος πέφτει στον νομαδικό πληθυσμό και στην εχθρική φυλή.

Βλέπουμε, λοιπόν, τον εγκατεστημένο να φέρεται εχθρικά στον νομάδα, κάτι που το διαπιστώσαμε στην περιοχή μελέτης που κατοικούν δυο διαφορετικές φυλές Ρομ και διαφέρουν στη φιλοσοφία και τρόπο ζωής, και να διατυμπανίζει ότι δεν είναι ίδιος με τον νομάδα.

Από την άλλη ο νομάδας μπορεί το συγγενή του που είναι εγκατεστημένος να μην τον απορρίπτει (υπάρχει ο δεσμός της φυλής, όταν βέβαια ο δεύτερος συνεχίζει να έχει σχέσεις με τον πρώτο), νοιώθει όμως απέναντι του μειονεκτικά. Επίσης ο εγκατεστημένος δεν πολυθέλει ο σκηνίτης να τον επισκέπτεται στον τόπο κατοικίας του εξαιτίας του επιπρόσθετου στιγματισμού που του δίνει, η παρουσία του τελευταίου (βλ. Λυδάκη, 1997, σελ. 36). Για τον ξένης φυλής εγκατεστημένο ο νομάδας έχει αρνητική στάση η οποία εξελίσσεται πολλές φορές σε άγονη αντιπαράθεση.

Επιπρόσθετα ένα άλλο είδος συμπεριφοράς του νομάδα προς τον εγκατεστημένο είναι η απόρριψη του πρώτου από τον δεύτερο, όταν ο εγκατεστημένος κόβει τις διόδους επικοινωνίας με τον νομαδικό τρόπο ζωής, πλέον χαρακτηρίζεται ως προδότης (αφού στη συνείδηση του νομάδα ισχύει ότι ο εγκατεστημένος άλλαξε τον πολιτισμό τους με αυτό των «ξένων»).

Τέλος από την πλευρά του εγκατεστημένου παρατηρείται μια συμπεριφορά που το αξιακό σύστημα της νομαδικής ζωής προηγουμένως δεν δεχόταν, αυτή της εκμετάλλευσης των φτωχών μελών της φυλής από τα πλούσια. Συνήθως αυτοί που έχουν τα χρήματα αποκτούν και τον τρόπο ελέγχου των πολλών. Οπότε ενεργούν ως εκπρόσωποί τους με σκοπό όχι το κοινό καλό (συλλογικότητα) αλλά το δικό τους.

Όλα τα παραπάνω αναφέρθηκαν στο πλαίσιο στο ότι ο καθένας δεν συνδέεται μονοδιάστατα με τις παραπάνω συμπεριφορές. Απλά ορισμένες από αυτές αντιπροσωπεύουν σημαντικό αριθμό Ρομ μέσα στην κάθε ομάδα. Ακόμη είναι δύσκολο να αντιστοιχήσουμε το κάθε άτομο με μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, μιας και πολλές από αυτές μπορεί να τις ακολουθούν τα ίδια τα άτομα, ανάλογα τις περιστάσεις, τις συνθήκες και τις διαστάσεις του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν, σε διαφορετικές χρονικές στιγμές.

3.9 Οι χωρικές διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ

Όπως έχει γίνει κατανοητό, οι επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ στους τομείς που έχουν αναφερθεί στην παράγραφο 3.7, διαφέρουν κατά ομάδα και φυλή. Το ίδιο ισχύει και για τις χωρικές του διαστάσεις.

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση αυτών και στην αναφορά στο πως ενεργούν αρνητικά στη τοπική ανάπτυξη, πρέπει να αναφέρουμε εδώ τα είδη εγκατάστασης των Ρομ ανά την Ελλάδα. Έτσι έχουμε σήμερα τέσσερα είδη εγκατάστασης: α. μόνιμοι σε σπίτια, β. ημιεγκατεστημένοι, γ. διερχόμενοι - νομάδες, δ. μόνιμοι σε καταυλισμούς (βλ. ΓΓΛΕ, 1996, σελ 5 -15).

Οι χώροι στους όποιους συναντάμε τις κατοικίες των Ρομ μπορεί να είναι είτε σε αγροτικές περιοχές, είτε σε περιφερειακές ζώνες των αστικών κέντρων, είτε σε περιοχές που επιτρέπουν την ανάπτυξη των διαφόρων μορφών εμπορίου. Ακόμη ανάλογα με τον βαθμό εγκατάστασης και ένταξης οι Ρομ χωρίζονται σε Ερλία (πλήρως ενταγμένοι) και Φιτσίρια (νομαδική κατάσταση). Πριν αναφερθούμε στον τρόπο που επηρεάζει το φαινόμενο το χώρο των Ρομ και στα περαιτέρω προβλήματα που δημιουργεί, καλό είναι να δούμε τους παράγοντες που επηρεάζουν την συγκέντρωση των Ρομ.

Αυτοί είναι:

1. οι δυνατότητες για απασχόληση και οι εργασιακές σχέσεις που υπάρχουν στην περιοχή
2. η παρουσία άλλων ομάδων που καλύπτουν παρόμοιες θέσεις εργασίας
3. ο γεωφυσικός χαρακτήρας της περιοχής
4. το υπάρχων δίκτυο υποδομών για τη μετακίνηση προς τις άλλες περιοχές
5. η υπάρχουσα εγκατάσταση των ομοφύλων και τα δίκτυα σχέσεων επικοινωνίας
6. η συμπεριφορά των μη τσιγγάνων προς τους τσιγγάνους

Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ έχει πολλές χωρικές διαστάσεις οι οποίες τον αναγεννούν και τον διογκώνουν. Παρακάτω θα αναλυθούν ορισμένες από αυτές όπως επίσης και τα χαρακτηριστικά που προσδίδουν στην κάθε περιοχή, δικαιολογώντας έτσι την ύπαρξη του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τόσο οι χώροι των καταυλισμών των Ρομ όσο και οι ζώνες κατοικίας τους στην περιφέρεια των αστικών κέντρων έχουν προβλήματα βασικών υποδομών και κοινωνικού εξοπλισμού. Η κατάσταση βέβαια είναι χειρότερη στους καταυλισμούς όπου εκεί υπάρχουν περιπτώσεις μη παροχής ηλεκτρικού ρεύματος και νερού. Τα βασικά προβλήματα και των δυο περιοχών είναι οι υπόνομοι και ο φωτισμός των δρόμων. Επιπρόσθετα δεν υπάρχει αστυνόμευση και καθαριότητα των χώρων αυτών.

Αυτά είναι κάποια βασικά προβλήματα που τις περισσότερες φορές είναι αποτέλεσμα του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ. (εξαιτίας των καταστάσεων που αναλύθηκαν σε προηγούμενη παράγραφο 3.7).

Η αποστέρηση αυτών των κοινωνικών αγαθών επηρεάζει περισσότερο την ζωή των κατοίκων αυτών των περιοχών. Έτσι στις περιοχές των καταυλισμών υπάρχει μεγάλη εξαθλίωση, κακή υγιεινή και δύσκολες συνθήκες διαβίωσης. Αν σ' αυτά συνυπολογιστεί και η κακής ποιότητας κατοικίας (σκηνές - παραπήγματα) τότε παρατηρούμε ότι τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα για τους εκεί κατοίκους.

Αντίθετα η εξαθλίωση σήμερα δεν είναι τόσο μεγάλη στους εγκατεστημένους στις αστικές περιοχές. Όπως αποδεικνύουν οι έρευνες[14] μεγάλο ποσοστό των εκεί κατοίκων διαθέτουν δικό τους σπίτι. Βεβαίως η αποχέτευση είναι σημαντικό πρόβλημα αλλά τουλάχιστον η υγιεινή είναι καλύτερη από τους ανοργάνωτους καταυλισμούς.

Σ' αυτές όμως τις περιοχές έχουμε άλλα προβλήματα που δημιουργούν την εικόνα του αποκλεισμού και τις θέτουν στο περιθώριο. Υπάρχουν επίσης άναρχη πολεοδόμηση, έλλειψη ελεύθερων χώρων και χώρων στάθμευσης, κακοί δρόμοι, πολυκοσμία-μεγάλη πυκνότητα πληθυσμού κ.α. Όλα αυτά τις κάνουν υποβαθμισμένες και απαγορευτικές για επίσκεψη άλλων κατοίκων εκτός από αυτούς που ζουν εκεί.

Έτσι οι ίδιες περιοχές προκαλούν τον περαιτέρω αποκλεισμό τους και μετατρέπονται πολλές φορές σε γκέτο. Αν τώρα οι ίδιοι οι κάτοικοι μη περιμένοντας τίποτα από τους φορείς παρέμβασης προσπαθήσουν να τις οριοθετήσουν σαν τον χώρο παρουσίας τους για να προστατευτούν από τον έξω κόσμο (διατήρηση της εδαφικότητας, βλ. Καραθανάση, 1996 σελ. 29) τονώνεται ακόμα περισσότερο ο αποκλεισμός τους (βλ. παρ. 4.7).

Σ' αυτό το σημείο είναι καλό να δούμε πως εξελίχθηκε η κατάσταση και έχουμε σήμερα την παραπάνω εικόνα. Είναι γεγονός πως εξαιτίας της απόρριψης που είχαν ανέκαθεν οι Ρομ, επέλεγαν πάντα να κατοικούν σε περιοχές στις οποίες δεν είχαν άμεση αλληλεπίδραση με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Και αυτό γιατί εκεί τους επέτρεπε να εγκατασταθούν τόσο το οικονομικό τους επίπεδο όσο και η μη αντίδραση

[14]Βλ. Ιωαννίδου Α., 1990, Παυλή - Σιδερη, 1990, Λυδάκη α., 1997, ΓΓΛΕ, 1996, Κοκκινάκη, 1983 κ.α.

το υπόλοιπου κόσμου. Από την άλλη αυτοί οι χώροι γίνονταν «κάστρα» διαφυλαξης του ιδιαίτερου τρόπου και της επιβίωσης της φυλής (γκέτο).

Όταν όμως πολλοί Ρομ μετά το 1940 αναγκάστηκαν να εγκατασταθούν βιαία σε περιθωριακές περιοχές στη περιφέρεια των πόλεων το πράγμα άρχιζε ν' αλλάζει. Αναγκαστικά έμειναν δίπλα με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Αυτό ένοιωθε ότι υποβαθμιζόταν η περιοχή του από την παρουσία των Ρομ. που όλοι θεωρούσαν και θεωρούν ως «μίασμα». και αντιδρούσε απορριπτικά για να διαφυλάξει τόσο το προφίλ. όσο και την εδαφοκυριαρχία της περιοχής κατοικίας του. Από την άλλη οι Ρομ που οδηγήθηκαν εκεί λόγω των οικονομικών συνθηκών 9δυσκολία στην εύρεση επαγγελμάτων) έπρεπε να βρουν στέγη και εξαιτίας του αριθμού τους που συνεχώς αυξανόταν (με νέα μετανάστευση και αυξημένη γεννητικότητα). οδηγήθηκαν στο να κτίσουν αυθαίρετα και ακανόνιστα τις περιοχές τους[15].

Ενεργώντας έτσι έχαναν τον παλιό τρόπο ζωής και έμπαιναν βιαίως στο νέο. Στη παραπάνω εικόνα των περιοχών κατοικίας των εγκατεστημένων συνέβαλε ακόμη πιο πολύ αρνητικά. η ανυπαρξία πολιτικής παρέμβασης σ' αυτές τις περιοχές και η έλλειψη καθοδήγησης για την πολεοδόμησή τους. από τους θεσμικούς φορείς της κοινωνίας.

Αυτό οφειλόταν σε δυο λόγους τοσο στην εκ των πραγμάτων αδυναμία του κράτους που τότε οργανώνονταν (μετά τα χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου). όσο και στην ηθελημένη απραξία του (που συνεχίζεται ως σήμερα). για την εξυπηρέτηση των κατοίκων που δεν είναι Ρομ και που δεν ήθελαν τους τελευταίους στην περιοχή τους.

Οι διωγμοί λοιπόν που υφίσταντο και υφίστανται ακόμη οι Ρομ. για να μην εγκατασταθούν μόνιμα σε κάποιες αστικές περιοχές. έπαιξαν και παίζουν ρόλο στη μορφή που έχει σήμερα η περιοχή κατοικίας τους. (Όταν είσαι σε αβέβαιο περιβάλλον και θέλεις να μονιμοποιήσεις τη θέση σου μέσα σ' αυτό κανείς κάτι το πρόχειρο το οποίο θα σου δώσει κάποιο πλεονέκτημα για την επιτυχία της μονιμοποίησής σου). Αυτό ήταν το αποτέλεσμα του πρώτου αποκλεισμού.

Τα χαρακτηριστικά που πλέον συνθέτουν αυτές τις περιοχές και που προαναφέρθηκαν είναι οι αιτίες για τη συνέχιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Έτσι η κατάσταση είναι δύσκολη γιατί τέτοιες περιοχές απειλούν την πολύκεντρικη και πολυτομεακή τοπική ανάπτυξη. Γιατί οι γεωγραφικοί αποκλεισμοί σε ένα αστικό κέντρο ή μια αγροτική περιοχή δημιουργούν προβλήματα συνοχής και εμποδίζουν την ισόρροπη ανάπτυξη.

Υπάρχει ανάγκη λοιπόν. για άμεση παρέμβαση όχι μόνο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την βελτίωση της ποιότητας ζωής σ' αυτές τις περιοχές. αλλά και για να υπάρξει εξοπλισμός τους και ν' αυξηθούν έτσι οι δυνατότητες για εκπαίδευση. εργασία κλπ.. για τον εκεί πληθυσμό.

---

[15] Αυτό είναι. ένα δείγμα της αλλοτρίωσης τους αφού όπως παρατηρείται από μελέτες. οι κατασκηνώσεις πριν την αστικοποίηση των Ρομ είχαν άριστη οργάνωση μιας και επιδίωκαν. να υπάρχει ο κοινός τόπος που όλοι έπρεπε να είχαν πρόσβαση. και στον οποίο γινόταν η επικοινωνία και η τόνωση της συλλογικότητας).

Όσον αφορά λοιπόν, τους καταυλισμούς πρέπει να γίνει ένα σύστημα οργανωμένων χώρων υποδοχής των Ρομ σε περιοχές που οι ίδιοι επιθυμούν να εγκαθίστανται, εξοπλισμένο με υποδομές. Ακόμη πρέπει αυτές οι περιοχές υποδοχής να εξοπλιστούν με υπηρεσίες όπως (εκπαίδευσης, υγείας κλπ.) για να υπάρχει άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων των Ρομ (αναλφαβητισμός, μη ύπαρξη εμβολιασμού) και να γίνει έτσι το πρώτο βήμα για την βελτίωση της κατάστασης και του βιοτικού επιπέδου τους.

Στους μόνιμους χώρους εγκατάστασης των Ρομ είναι απαραίτητη μια παρέμβαση βελτίωσης του εκεί αστικού συστήματος και της πολεοδομίας της περιοχής. Πρέπει επίσης να προσεχθούν τα στοιχεία που δημιουργούν στις περιοχές αυτές γεωγραφικό αποκλεισμό. Η παρέμβαση όμως που θα γίνει δεν πρέπει να είναι όπως σε άλλες περιοχές, που τελικά δεν καταπολέμησαν την άναρχη και αυθαίρετη δόμηση. Πρέπει να διαφυλαχθεί επίσης η φιλοσοφία του νομαδικού τρόπου ζωής και του πολιτισμού που οι Ρομ κουβαλάνε. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να γίνουν παρεμβάσεις οι οποίες θα πλήξουν την επαφή και τον τρόπο ζωής που υπάρχουν μεταξύ των μελών των Ρομ στις υπάρχουσες περιοχές. Δεν πρέπει η παρέμβαση να καταστρέψει τα δίκτυα ανθρώπινης επικοινωνίας που ήδη υπάρχουν στις περιοχές.

Τέλος, πρέπει να τους αναγνωριστεί η εδαφοκυριαρχία τους στο τόπο κατοικίας τους (βλ. Καραθανάση, 1996, σελ 32 - 33).

Αυτό που πρέπει γενικά να προσεχθεί, είναι το ότι για τους χώρους κατοικίας τους πρέπει να ερωτηθούν οι ίδιοι οι Ρομ. Δεν πρέπει να ενεργήσει ο φορέας παρέμβασης αφομοιωτικά, ορίζοντάς τους αυτός το που θα ζουν. Άλλωστε όλες οι ενέργειες που γίνονται από το 1995 και μετά, τουλάχιστον εμπεριέχουν αυτή την προβληματική της συμμετοχής των Ρομ για την επίλυση των προβλημάτων τους.

3.10 Επίλογος

Προσπαθήσαμε, λοιπόν, μέσα σ' αυτό το κεφάλαιο να προσεγγίσουμε τόσο την ομάδα των Ρομ όσο και το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού πάνω σ' αυτούς. Βεβαίως οι παρατηρήσεις και τα αναλυθέντα εκφράζουν γενικές απόψεις για το φαινόμενο. Δεν πρέπει να ξεχνάμε την ιδιαιτερότητα και ανομοιογένεια που έχουν οι Ρομ ως κοινωνική ομάδα (εξού και ο διαχωρισμός κατά φυλή, βαθμό και είδος εγκατάστασης κλπ.). Ακόμη η αναφορά και η ανάλυση του φαινομένου σ' αυτούς, προσπαθεί να το προσεγγίσει συνολικά βγάζοντας γενικά συμπεράσματα, μιας και οι αιτίες, οι επιπτώσεις και οι διαστάσεις του είναι διαφορετικές σε κάθε ομάδα των Ρομ.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να κανουμε κάποιες τελικές επισημάνσεις. Ότι έχει γραφτεί αντιπροσωπεύει την προσωπική άποψη μας για το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ. Οι κατηγοριοποιήσεις και ομαδοποιήσεις που έχουν γίνει βοηθούν στο να γίνουν πιο κατανοητά τα χαρακτηριστικά αυτής της κοινωνικής ομάδας, αλλά και γενικότερα του φαινομένου σ' αυτούς. Είναι δηλαδή μέρος της μεθοδολογικής προσέγγισης που ακολουθήσαμε σ' αυτή την εργασία. Τέλος,

σταθήκαμε περισσότερο στην ανάλυση των χωρικών επιπτώσεων και διαστάσεων του φαινομένου μιας και ο ρόλος τους στην ανάπτυξη και στην καλυτέρευση των συνθηκών ζωής των Ρομ αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου είναι σημαντικός. Άλλωστε στο κεφάλαιο 5 θα γίνει αναλυτική αναφορά στις διαστάσεις του φαινομένου στους τομείς όπως της παιδείας, της απασχόλησης κ.α. και στις επιπτώσεις στους Ρομ και πιο συγκεκριμένα στους εγκατεστημένους.

Στο επόμενο κεφάλαιο ακολουθεί η αναφορά στη περιοχή μελέτης και στα χωρικά χαρακτηριστικά αυτής. Η συγκεκριμένη περιοχή είναι χώρος κατοικίας εγκατεστημένων Ρομ. Ο λόγοι που επιλέξαμε την ομάδα αυτή για να εξετάσουμε το φαινόμενο αναλύονται στο κεφ. 5 (παρ.5.1.1). Πάντως ο πιο σημαντικός λόγος από όλους ήταν το γεγονός ότι από την βιβλιογραφία αλλά και από τη συμπεριφορά των φορέων κατά την έρευνά μας φάνηκε πως το υπόλοιπο σύνολο τους βλέπει διαφορετικά από τους νομάδες (είναι περισσότερο κοινωνικά ενταγμένοι). Αυτό όμως δεν επεκτείνεται στην συμπεριφορά απέναντί τους. (παραμένουν τουλάχιστον για τους φορείς να είναι οι γύφτοι όπως συμβαίνει και με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. βλ. παρ. 3.8).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης και του πληθυσμού της

4.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Σ' αυτό το κεφάλαιο στόχος μας είναι να παραθέσουμε κάποια στοιχεία τα οποία συνθέτουν την εικόνα της περιοχής μελέτης μας. Είναι αναγκαία η αναφορά στο πως δημιουργήθηκε και πως εξελίχθηκε η περιοχή με την ταυτόχρονη αναφορά στην παρουσία των τσιγγάνων εκεί, γιατί θα διαγνώσουμε έτσι το αν το φαινόμενο που εξετάζουμε υπήρχε ιστορικά, και αν επηρέασε την πολεοδόμηση αλλά και την ανάπτυξη της συνοικίας.

Άλλωστε κάτι τέτοιο έχει πολύ μεγάλη αξία για να καταλήξουμε στο πως ενεργεί το φαινόμενο αυτό χωρικά (εκμεταλλευόμενοι το συγκεκριμένο παράδειγμα που είναι ενδεικτικό) και αν επιβεβαιώνονται αυτά που σε προηγούμενο κεφάλαιο έχουν λεχθεί (βλ. κεφ.2. παρ.2.9)

Επίσης θα γίνει διεξοδική αναφορά στα προβλήματα που έχει η περιοχή και στις παρεμβάσεις που γίνονται, αλλά και στην πολιτική που ακολουθείται για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της απόρριψης, που όπως φαίνεται έχει εμφανείς χωρικές εκφάνσεις.

Πριν προχωρήσουμε στην αναφορά των στοιχείων που συνθέτουν την περιοχή μελέτης, καλό είναι να δούμε σ' αυτό το σημείο κάποια ιστορικά στοιχεία αυτής από τη δημιουργία της μέχρι σήμερα. Επίσης θα γίνει ταυτόχρονα αναφορά στην ιστορική εξέλιξη του πληθυσμού των Ρομ της Νέας Σμύρνης.

4.2 Η περιοχή της Νέας Σμύρνης

Σύμφωνα με την μαρτυρία του κ. Μαβίδη, παλιού κάτοικου της περιοχής, οι πρώτοι κάτοικοι ήταν μερικοί πρόσφυγες από την Μικρά Ασία, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν περίπου το 1917 και ζούσαν αρχικά μέσα σε παράγκες[16]. Μέχρι το 1955 ο ερχομός προσφύγων τόσο από την Μικρά Ασία (μετά το 1922), όσο και από τον Καύκασο και γενικότερα από την Ρωσία (μέσα στην δεκαετία 1940-50), ήταν όλο και περισσότερο αυξανόμενος.

Οι κάτοικοι δεν έρχονταν κατευθείαν στην Λάρισα αλλά ύστερα από μια δίχρονη περίπου περιπλάνηση σε όλη την Ελλάδα, κατέληγαν εδώ αφού είχαν εγκατασταθεί πιο πριν κάποιοι συγγενείς τους. Επίσης σημαντικός λόγος για τους Μικρασιάτες ήταν το γεγονός ότι στην περιοχή δίδονταν χωράφια ως αντάλλαγμα των περιουσιών που έχασαν φεύγοντας από την Μικρά Ασία (εκτάσεις που ανήκαν στους Μπέηδες

[16] Η συνοικία της Νέας Σμύρνης ιδρύθηκε το 1922. Όπως όλες οι συνοικίες προσφύγων έτσι και αυτή πρωτοσυστάθηκε σε περιοχή απομονωμένη από την τότε πόλη, (φυσικό εμπόδιο το ποτάμι). Ο Τσουγιόπουλος την εντάσσει στην μελέτη του «Το ελληνικό αστικό κέντρο», στην συνοικία των Αγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων (1977).

και οι οποίες έμειναν ελεύθερες με την αποχώρηση αυτών). Ο Βενιζέλος στους πρώτους πρόσφυγες (περίπου 50 οικογένειες), είχε παραχωρήσει με την ανταλλαγή των πληθυσμών μικρές εκτάσεις για να χτίσουν παράγκες και να μείνουν.

Μετά το 1934-35 λόγω πλημμύρας του Πηνειού, στο νότιο τμήμα των Νταμαριών μετεγκαταστάθηκαν οι λεγόμενοι Καλυβιώτες, από την περιοχή Καλύβια[17] (περίπου 100 οικογένειες).

Οι «Τσιγγάνοι» άρχισαν να έρχονται περίπου στα μέσα της δεκαετίας του '40, αφού πρώτα αγόρασαν οικόπεδα από τους Καλυβιώτες στην περιοχή των Νταμαριών. Η περιοχή αυτή ονομάζεται έτσι γιατί εκεί γινόταν εξόρυξη αμμοχάλικου. Οι «Τσιγγάνοι» οδηγήθηκαν σ' αυτή γιατί τα οικόπεδα ήταν πολύ φτηνά, λόγω της προηγούμενης χρήσης τους.

Την ίδια εποχή προς τα τέλη της δεκαετίας του '40 (1947-48) εγκαταστάθηκαν πολλές οικογένειες χωρικών από τα γύρω χωριά, αναπτύσσοντας τη Νέα Σμύρνη προς τον βορρά. Ένα ακόμη ισχυρό κύμα επέκτασης της υλοποιήθηκε το 1960-65 οπότε και ήρθε γενικότερα από τα θεσσαλικά χωριά πληθυσμός.

Το 1948 μια αμερικάνα αγόρασε οικόπεδα στην περιοχή που βρίσκεται σήμερα η πλατεία και τα παραχώρησε μαζί με παράγκες στους Πόντιους πρόσφυγες. Το 1957 η Πρόνοια έδωσε δάνειο 25000 δρχ. σε καθένα από τους Πόντιους πρόσφυγες και ένα οικόπεδο για να χτίσουν σπίτια αφού τους γκρέμισε τις παλιές παράγκες.

Όσον αφορά τη ζωή του εκεί προσφυγικού πληθυσμού, στην αρχή ήταν δύσκολη, υπήρχε μεγάλη φτώχεια αλλά και πολλές συγκρούσεις τόσο μεταξύ των Ποντίων και των άλλων κατοίκων (Καλυβιωτών, Μικρασιατών)[18], όσο και με τους τσιγγάνους (κλοπές, φασαρίες).

Σήμερα υπάρχουν στην Νέα Σμύρνη Βλάχοι, Καραγκούνηδες, Μικρασιάτες, Τσιγγάνοι, Ρουμάνοι, Αλβανοί και Πόντιοι οι οποίοι όπως τονίζει ο κ. Φετβατζής, ζουν αρμονικά χωρίς σημαντικά προβλήματα. Επίσης οι Πόντιοι πρόσφυγες είναι περισσότεροι από τους Μικρασιάτες στην περιοχή.

Τη δεκαετία του '50 στην περιοχή είχε δημιουργηθεί ένα τρίγωνο γύρω από τον χώρο κατοικίας των «Τσιγγάνων», βόρεια ήταν οι Πόντιοι, νότια οι Καλυβιώτες και δυτικά οι Μικρασιάτες. (βλ. χάρτη 4.1)

---

[17] Μικρός οικισμός από έλληνες αυτόχθονες που δημιουργήθηκε επί Τουρκοκρατίας και ο οποίος βρίσκονταν δίπλα στον παλιό ναό της Αγίας Μαρίνας στο βόρειο τμήμα της Λάρισας, κοντά στην δεξιά κοίτη του Πηνειού ποταμού. Βλέπε Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τχ.25, σελ.201-202, όπως επίσης και Παλιούγκα Θ., 1988, σελ.28.

[18] Θεωρούσαν οι υπόλοιποι κάτοικοι τους Πόντιους κομουνιστές και τους κατέδιδαν συνεχώς στην αστυνομία. Επίσης οι Καλυβιώτες φθονούσαν τόσο τους Μικρασιάτες όσο και τους Πόντιους γιατί οι τελευταίοι ήταν πιο κοσμοπολίτες και πιο ευγενείς. Τέλος, οι Πόντιοι δεν μπορούσαν αν χωνέψουν ότι την περιοχή που προορίζονταν από το κράτος για αυτούς στα χτήματα του Χασάν μπέη (Καραγάτς, σημερινά Σουφλάρια) τους την πήραν με έμμεσο τρόπο οι Καλυβιώτες επειδή δούλευαν εκεί παλιά.

Χάρτης 4.1: Πόλοι πρώτης εγκατάστασης των κατοίκων στην περιοχή μελέτης[1]

Χάρτης 4.2.1: Περιοχή εγκατάστασης των "Γύφτων" (μουσουλμάνοι) κατά το 1881 στην πόλη της Λάρισας

[1] Πηγή: ΕΣΥΕ. 1990. Ιδία επεξεργασία (ο χάρτης έγινε από πληροφορίες των κατοίκων και την παρατήρηση των χρονολογιών που είναι χτισμένα τα σπίτια κατά ΟΤ)

4.3 Η παρουσία των τσιγγάνων στη Λάρισα και στη Νέα Σμύρνη

4.3.1 Λάρισα[19]

Η πρώτη αναφορά που περιγράφει την παρουσία τσιγγάνων στη Λάρισα στις αρχές του 19ου αιώνα, είναι αυτή του J.L.S Bartholdy στο βιβλίο του «Ταξιδιωτικές Εντυπώσεις από την Ελλάδα, 1803-1804»[20]. Αυτοί όπως λέει ζούσαν σε έναν άθλιο συνοικισμό. Βεβαίως δεν μπορούμε να αποκλείσουμε την παρουσία τους από πιο πριν αλλά δεν υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά γι' αυτούς από τους περιηγητές[21].

Η χωροθέτηση της «συνοικίας των γύφτων» όπως ονομάζονταν, στις αρχές του 19ου αιώνα ήταν λίγο πιο πάνω από τα παλιά σφαγεία της Λάρισας, πολύ κοντά στην περιοχή που είναι σήμερα εγκατεστημένοι. Ο αριθμός των κατοίκων της ήταν μεγάλος και όλοι τους ήταν μουσουλμάνοι στο θρήσκευμα (Τουρκόγυφτοι), παρόλο που σε όλη την υπόλοιπη Ελλάδα οι τσιγγάνοι ήταν Χριστιανοί. Οι κύριες εργασίες τους ήταν μουσικοί στις αυλές των μπέηδων, σιδηρουργοί, μάντεις και επαίτες. Το 1840 πολλοί από αυτούς πέθαναν από επιδημία ευλογιάς που έπεσε στην Λάρισα, λόγω του ότι οι δεισιδαιμονίες δεν επέτρεπαν τον εμβολιασμό του πληθυσμού[22].

Ο Ornstein αναφέρει ότι το 1881 υπήρχε στο ΒΑ[23] άκρο της Λάρισας στην περιοχή του νεκροταφείου, στην δεξιά όχθη του Πηνειού (περίπου στο ίδιο σημείο με τις αρχές του 19ου αιώνα) συνοικία τσιγγάνων. Ο πληθυσμός της ήταν περίπου 900 άτομα (ποσοστό 6.7% επί του συνολικού πληθυσμού) που στο σύνολό τους ήταν μουσουλμάνοι. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο περιηγητής «ήταν εύρωστη και δυνατή φυλή με μεγάλο βαθμό ακαθαρσίας, σε βαθμό που να γίνονται αρκετά αποκρουστικοί. Οι κατοικίες τους έμοιαζαν με σπηλιές γεμάτες απόβλητα κάθε είδους»[24]. (βλ. χάρτες 4.2.1, 4.2.2)

Παλιότερα παρουσία τσιγγάνων υπήρχε στον χώρο του σημερινού πάρκου του Αλκαζάρ, στην συνοικία Παπασταύρου, όπου σύμφωνα με μαρτυρίες των κατοίκων αυτοί δημιουργούσαν πολλά προβλήματα συνήθως υγιεινής και φασαριών. Οι εκεί τσιγγάνοι ήταν σκηνίτες. (βλ. άρθρο Λυτρώστε την Παπασταύρου, Θεσσαλικές Επιλογές, τχ.26, σελ. 41-47).

---

[19] Πληροφορίες για την ανάπτυξη αυτή της παραγράφου μας έδωσαν οι κ.κ Θύμιος Φλώρος, Θύμιος Σκέντζας. Από την έρευνα που κάναμε στην περιοχή οι παραπάνω πληροφορίες αποδείχτηκαν ορθές (βλ. κεφ. 5, παρ.5.2.1).

[20] Βλέπε σχετικό άρθρο για τους μαχαλάδες στη Λάρισα της Τουρκοκρατίας, Ελευθερία 4/3/86, σελ.10 και Παλιούγκα Θ., 1996, σελ.157

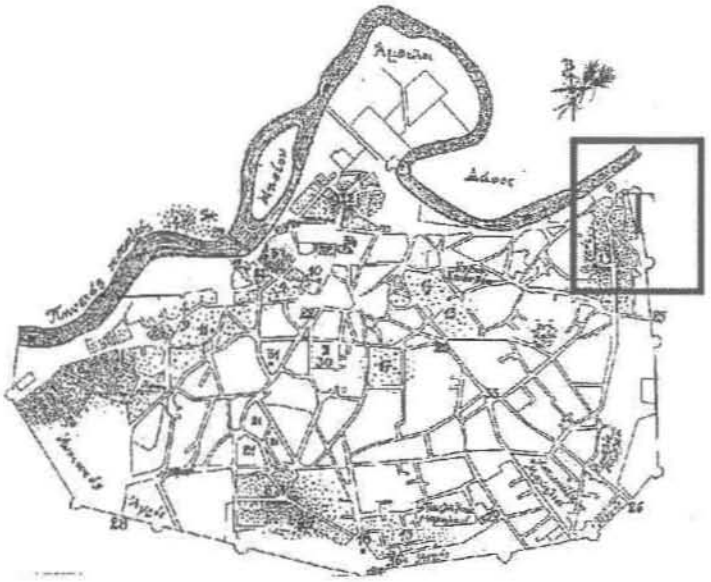
[21] Βλέπε Brawn E., 1993, σελ 180, 184 και Παλιούγκας Θ., 1994, σελ.95-97. Χαρακτηριστικά πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι στο βιβλίο του Παλιούγκα (1996, σελ.134, 153), υπάρχει στα μέσα του 15ου αιώνα μια συνοικία των «σιδηρουργών» που μάλλον κατοικούνταν από τσιγγάνους.

[22] Βλέπε Σπυρόπουλος Α. (μετ. Ούντρια Λ.), 1994, Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τχ.25 σελ.114, τχ.26 σελ.234, 239-240. Επίσης βλ. Παλιούγκα (1996, σελ.157)

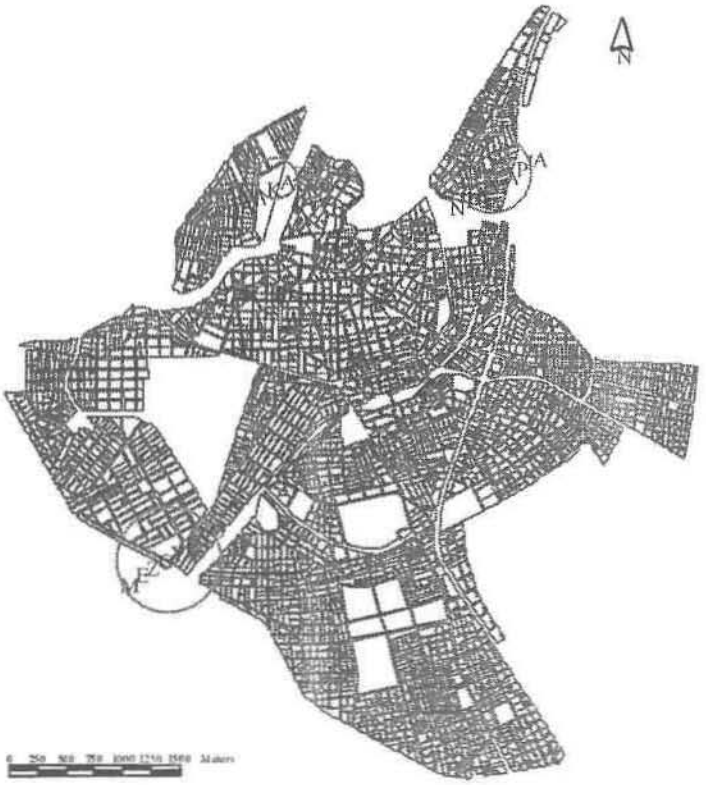
[23] Βλέπε Ζδάνης Ν., 1992

[24] Βλέπε Ζδάνης Ν., 1992, σελ.218. Επίσης, αυτή η συνοικία δεν ξέρουμε αν είναι η ίδια με την παλιότερη των σιδηρουργών (βλ. Παλιούγκας Θ., 1996, σελ.157)

Χάρτης 4.2.2: Περιοχή εγκατάστασης των Τσιγγάνων κατά το 1926 στην πόλη της Λάρισας

Χάρτης 4.3: Πόλοι διαχρονικής παρουσίας των Ρομ στην Λάρισα

Αναφορικά με τα παραπάνω οι εκπρόσωποι των Ρουμανόβλαχων μας είπαν ότι στην Λάρισα ομόφυλοί τους ήρθαν από το 1914-1920 (πολύ λίγοι σε αριθμό). Από το 1900 και μετά που ήρθαν στην Ελλάδα μετακινούνταν σε περιοχές της Μακεδονίας και Θεσσαλίας με τα κάρα τους. Η παραπάνω μαρτυρία επιβεβαιώνεται αφού το 1926, ο Stahlin αναφέρει τη συνοικία των τσιγγάνων στην ίδια περιοχή ως «Γύφτικα»[25]. Την δεκαετία του `40 αρχίζουν πλέον οργανωμένα να έρχονται με σκοπό την μόνιμη εγκατάσταση.

Το 1944 ορισμένοι είχαν εγκατασταθεί στο σταθμό και μετέπειτα στην οδό Βόλου σε σκηνές και παράγκες (στο ύψος της σημερινής αερογέφυρας). Μόλις βρήκαν ευκαιρία να αγοράσουν οικόπεδα στα Νταμάρια το έπραξαν και το 1949 20-30 οικογένειες (150 άτομα περίπου) ήταν πλέον μόνιμα εγκατεστημένες στα νέα αγορασμένα οικόπεδά τους. Αυτό τους λύτρωσε από τους διωγμούς και τους έδινε μια αίσθηση εξασφάλισης του μέλλοντος των παιδιών τους.

Από τον παρακάτω πίνακα μπορούμε να πάρουμε μια ενδεικτική εικόνα για την παρουσία των τσιγγάνων στην Ελλάδα, στην Θεσσαλία και στην Λάρισα μετά την απογραφή του 1951.

Πίνακας 4.1: Άτομα με ακαθόριστη υποκούτητα

	Σύνολο	Αστικές	Ημιαστικές	Αγροτικές
Ελλάδα	5230	3485	653	1092
Θεσσαλία	639	348	165	126
Λάρισα	310	-	-	-

Πηγή: Καλατζόπουλος-Κορρές, 1977. Διάλεξη: Η αστικοποίηση των τσιγγάνων. ΕΜΠ (Τομέας Πολεοδομίας)

Ο κύριος λόγος που επέλεξαν τη Νέα Σμύρνη για εγκατάσταση εκτός από το ότι πουλιόνταν φτηνά οικόπεδα ήταν και η εργασία που μπορούσαν να βρούν στα βαμβάκια, ως εργάτες γης στην γύρω περιοχή. Μετά την πρώτη εγκατάσταση ακολούθησαν και άλλοι ομόφυλοί τους διαχρονικά (στην περιοχή έρχονταν κατά 5-10 οικογένειες κάθε φορά) κάτι που δεν γίνεται σήμερα (δεν υπάρχει χώρος για να έλθουν άλλοι). Ακόμη η αύξηση του πληθυσμού είναι τέτοια που χρειάζεται περισσότερο χώρο για να μπορεί να ζήσει άνετα. Επειδή όμως αυτός δεν υπάρχει και δεν μπορούν να χτιστούν άλλα σπίτια αναγκάζονται οι κάτοικοι να ζούνε πολλοί μαζί σε μικρούς χώρους ή αγοράζουν έτοιμα σπίτια που πουλάνε οι μη «Ρουμανόβλαχοι» που πάνε να μείνουν αλλού.

---

[25] Πιθανολογούμε ότι οι παλιοί τσιγγάνοι (που ήταν νομάδες Τουρκόγυφτων-ζούσαν σε παράγκες και σκηνές) όπως αναφέρουν οι περιηγητές, άρχισαν να φεύγουν από την περιοχή (με την προσάρτηση στην Ελλάδα της Λάρισας) και στη θέση τους ήρθαν σιγά-σιγά οι σημερινοί κάτοικοι (Ρουμανόβλαχοι). Η περιοχή εξαιτίας του οτι ήταν εξωτερικά της πόλης βόλευε τους νομάδες-σκηνίτες που περιφέρονταν στο νομό και μάλλον αυτή ήταν ο χώρος κατασκήνωσης όταν επισκέπτονταν τη Λάρισα. (βλ. Παλιούγκας Θ., 1996, σελ.178)

Σήμερα στην περιοχή υπάρχουν εγκατεστημένες δύο φυλές οι Ρουμανόβλαχοι[26] και οι Τσιγγάνοι.

Των πρώτων η καταγωγή κρατάει από την Ρουμανία (Κωστάντζα και από ευρύτερη περιοχή Μολδοβλαχίας). Σημαντικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι δεν δέχονται τον χαρακτηρισμό του Τσιγγάνου και προσβάλλονται όταν τους αποκαλέσει κανείς έτσι[27]. Έχουν συγγενείς στην Αγ. Παρασκευή της Νέας Ιωνίας Βόλου. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι έχουν καλές σχέσεις με τους Ρουμάνους της περιοχής.

Οι Ρομ της Νέας Σμύρνης ανήκουν στην υποομάδα Καλντεράσα και είναι Νατσίγια Μολδοβάγια (σύμφωνα με τις διαρθρώσεις της κοινωνίας των τσιγγάνων κατά Liegeois, βλ. Έξαρχος σελ. 195, 200). Έφυγαν από την Ρουμανία το 1857 περίπου οπότε και καταργείται η δουλεία εκεί (Βλ. Ντούσας, 1997, σελ. 67, Έξαρχος, 1996, 200 και Fraser A, 1997, σελ. 230-232, 68). Έχουν αποβάλει κάθε ιδίωμα της Ρομανί Τσιπ και μιλούν Βλάχικα (Ρουμάνικα)[28]. Αυτοί αυτοαποκαλούνται Ρουμανόβλαχοι-Ρουντάρηδες[29]. Όπως μας είπε ο κ. Λεπενιώτης από την έρευνα που έχει κάνει, έχει ενδείξεις οι οποίες αποδεικνύουν ότι η συγκεκριμένη ομάδα για να έρθει και να καταλήξει στην Λάρισα ακολούθησε την πορεία κατά μήκος της Οροσειράς του Αίμου. Για να επιβιώσει και για να συνεννοείται αναγκάστηκε να μάθει καλά την ρουμανική, ώστε να μπορεί να επικοινωνεί με τους αυτόχθονες βλαχόφωνους πληθυσμούς. Από εκεί συνέχισε στην οροσειρά της Πίνδου (στο Μέτσοβο, Ζαγοροχώρια, Τρίκαλα, (χωριό Αμάραντος) ώσπου έφθασαν στην Θεσσαλία. Για λίγο καιρό περιπλανήθηκαν σε Θεσσαλία-Μακεδονία και τελικά εγκαταστάθηκαν στην Λάρισα και στην Αγία Παρασκευή Νέας Ιωνίας Βόλου. (βλ. χάρτη 4.4)

Η δεύτερη φυλή από την οποία ζουν εκεί σήμερα γύρω στις δέκα οικογένειες δηλώνει ως χώρα καταγωγής της τη Ινδία και την Βουλγαρία (αυτό προέκυψε από συζητήσεις που είχαμε με κάποια μέλη της). Οι τελευταίοι είναι συγγενείς με τους Τσιγγάνους που κατοικούν στον Τίρναβο, και στην Αγία Βαρβάρα. Η γλώσσα που μιλάνε είναι η Ρομανί Τσιπ και μάλιστα η Vlach διάλεκτος.

---

[26] Ο Έξαρχος, 1996, σελ.114 τους αναφέρει ως Ρουμανόγυφτους, επίσης λέει ότι είναι απόγονοι αρχαίων Αγυπτίων.

[27] Βλέπε Έξαρχο Γ., 1996, σελ.114, Περιοδικό Θεσσαλικές Επιλογές, τχ.11, σελ.40-42, Ντούσας Δ., 1997, Λυδάκη Α., 1997 κ.α.

[28] Κάτι αντίστοιχο πρέπει να συνέβη και με τους Τουρκόγυφτους που κινήθηκαν στην Τουρκία και ειδικότερα στην Μικρά Ασία που για να επιβιώσουν μιλούσαν αποκλειστικά Τούρκικα και απέβαλαν την Ρομανί Τσιπ. Εκτός όμως από τη γλωσσα, από την από την επαφή με τους πληθυσμούς των χωρών που επισκέπτονταν, άλλαξαν πολλά από τα έθιμά και τις παραδόσεις τους (Fraser a., 1997, σελ.239)

[29] Στην Ελλάδα όπως προκύπτει από τον Angus Fraser, (1997, σελ.232) και τον Έξαρχο Γ., 1996, σελ.181, έχουν διαφορετικά ονόματα για να ξεχωρίζονται μεταξύ τους αυτοί που ανήκουν στην ίδια υποομάδα, τα οποία δηλώνουν τα αρχικά επαγγέλματά τους στην Ρουμανία. (Μπογιάς (χρυσοπλύτες), Rudari (αναθρακωρύχοι), Ursari (αρκουδιάρηδες))

Ο τωρινός αριθμός των Ρουμανόβλαχων είναι γύρω στις 300-400 οικογένειες (περίπου 2000-3000 άτομα)[30]. Οι Τσιγγάνικες οικογένειες πρέπει να είναι γύρω στις 10-15 (γύρω στα 150 άτομα. βλ.. ΓΓΛΕ. 1996. σελ. 14).

Οι περισσότερες από τις οικογένειες που κατοικούν στην περιοχή είναι πολύτεκνες με μέσο όρο 6-7 παιδιά. Εκτός από της κάθε μιας φυλής τη μητρική γλώσσα. μιλούν και την ελληνική.

Σήμερα στη Λάρισα εκτός από τους εγκατεστημένους Ρομ στην Νέα Σμύρνη βρίσκεται μια ομάδα ορισμένων οικογενειών τσιγγάνων οι οποίες περιφέρονται μεταξύ του Γηροκομείου και του Μεζούρλου[31]. (χάρτης 4.3)

4.3.2 Οι Ρουμανόβλαχοι των Νταμαριών της Νέας Σμύρνης

Ο τρόπος ζωής των Ρουμανόβλαχων όπως οι ίδιοι μας τον περιέγραψαν. σχετίζεται άμεσα με την επαφή με τα άλλα μέλη της φυλής (ομαδικότητα) αλλά και με την επικοινωνία μέσα στην οικογένεια. Κρατούν ακόμα πολλά από τα παλιά έθιμα και παραδόσεις όπως επίσης και τη γλώσσα τους που είναι μηχανισμός άμυνας από τον «άλλο» (βλ. Αζίζη-Καλαντζή. 1996). Από τα έθιμα τους μας ανέφεραν το μπαμπακ (εξαγορά της νύφης)[32]. το γαϊτανάκι κ.α. Το χρήμα γι' αυτούς δεν σημαίνει τίποτα και βοηθάει ο ένας τον άλλο στην ανάγκη (στο πλαίσιο της ομάδας. βλ.. σχετικά Λυδάκη Α., 1996). Υπάρχει αλληλοκατανόηση. αγάπη και σεβασμός μεταξύ των παλαιότερων και των νεότερων.

Όλοι όσοι ζουν σήμερα στην περιοχή έχουν στην ιδιοκτησία τους ένα οίκημα ή φιλοξενούνται σε κοντινούς τους συγγενείς. Είναι δηλαδή στο μεγαλύτερο ποσοστό τους εγκατεστημένοι ενώ υπάρχουν και αρκετοί οι οποίοι αναγκάζονται κάποιους μήνες τον χρόνο, εξαιτίας των δουλειών τους που είναι εποχιακές[33]. να μετακινούνται (Άρτα. Άργος. Σπάρτη). Επίσης είναι όλοι τους χριστιανοί ορθόδοξοι.

Τα αρχικά τους επαγγέλματα ήταν του καλαθοπλέκτη. του ζωέμπορου. του καρεκλοποιού. του γανωματή και του αρκουδιάρη. Η φιλοσοφία τους όταν ήρθαν στην Ελλάδα ήταν πολύ διαφορετική από ότι είναι σήμερα. Ήταν ανέμελος λαός χωρίς σκοτούρες. δεν τους ένοιαζε το να κάνουν περιουσία. κοιτούσαν απλώς πως να περνάνε καλά και δούλευαν για ένα κομμάτι ψωμί. Άλλωστε ενώ μπορούσαν μετά τα γεγονότα με την επανάσταση των κολίγων στην Θεσσαλία να πάρουν γη. δεν το επεδίωξαν ποτέ.

Όλα αυτά όμως τα παρατησαν γιατί από κάποιο σημείο και μετά δεν μπορούσαν να εξοικονομήσουν τα προς το ζην. Μετά το 1970 άρχισαν να δουλεύουν ως εργάτες γης, έμποροι και μικροπωλητές σε λαϊκές και γυρολόγοι. Κάποιοι από αυτούς είχαν

---

[30] Η απογραφική έρευνα της ΓΕΛΕ το 1996 τους έβγαλε γύρω στα 350 σπίτια και 3000 άτομα και 250 άτομα σε 25 παράγκες (ΓΓΛΕ. 1996, σελ.14).

[31] Βλ. την ειδησεογραφία στις Εφημερίδες Ελευθερία και Ημερήσιος Κήρυκας. Ο αριθμός αυτών κυμαίνεται στα 124 με 274 άτομα. 19-35 παράγκες-σκηνές και (ΓΓΛΕ. 1996. σελ.14)

[32] Βλ. Έξαρχος Γ.. 1996, σελ.60-61

[33] Συνήθως δουλεύουν ως εργάτες γης και πλανόδιοι μικροπωλητές. αυτό προκύπτει από την έρευνα μου, βλέπε επίσης Εφημερίδα Ελευθερία 30/12/86 και προηγούμενο κεφ.3. παρ.3.5

την τύχη να δουλέψουν στην χαρτομάζα για κάμποσο καιρό (βλ.. Θεσσαλικές Επιλογές. τχ.11. σελ. 37).

Σ' αυτό το σημείο μας τόνισαν πόσο χρήσιμη είναι γι' αυτούς μια μόνιμη δουλειά (είτε σε εργοστάσιο είτε σε κάποια τέχνη). Όλες οι οικογένειες όπως μας είπαν χαρακτηριστικά. οδηγούν τα παιδιά τους προς αυτή την κατεύθυνση. Έχουν αλλάξει ιδέες και δεν εμποδίζουν πλέον τα παιδιά να ακολουθούν αυτό το δρόμο. Γιατί μ' αυτό τον τρόπο θα καταφέρουν να ανεβάσουν το βιοτικό τους επίπεδο και θα πάψουν να μετακινούνται. Αλλά για να το πετύχουν αυτό πρέπει το κράτος να τους παρέχει μόρφωση και επιμόρφωση όπως επίσης και μόνιμες θέσεις εργασίας[14]. γιατί οι ιδιώτες τόσο λόγω της προκατάληψης που έχουν απέναντί τους όσο και των ελλιπών προσόντων εξαιτίας της αγραμματοσύνης τους. δεν θα τους προτιμήσουν.

Το επίπεδο εκπαίδευσης που έχουν είναι πολύ χαμηλό. Παρόλο που αγαπάνε τα γράμματα δεν έχουν τη δυνατότητα να συνεχίζουν στο σχολείο και το παρατάνε πολύ γρήγορα. εξαιτίας της δύσκολης οικονομικής τους κατάστασης αλλά και των μετακινήσεων για εύρεση εργασίας. Ένας ακόμη λόγος που αναγκάζει τα μικρά παιδιά να παρατάνε το σχολείο είναι το ότι παντρεύονται μικρά ακολουθώντας τις παραδόσεις τους και αναλαμβάνουν πολύ νωρίς υποχρεώσεις. Τώρα πάνε στο δημοτικό περίπου 200 άτομα. Επίσης πολύ λίγα παιδιά ξεπέρασαν τις δυσκολίες και τελείωσαν το γυμνάσιο. αλλά το αν θα συνεχίσουν στο Λύκειο ή αν θα το τελειώσουν κανείς δεν ξέρει. Αυτό όμως που υποστήριξαν είναι ότι πρέπει με κάποιο τρόπο να βοηθηθούν για να τελειώσουν πολλά άτομα το δημοτικό και το γυμνάσιο και για να βρουν καλύτερες δουλειές από τις τωρινές.

Αναφερόμενοι στο είδος της ψυχαγωγίας τους. μας είπαν ότι καλύπτουν τον λίγο ελεύθερο χρόνο. κάνοντας επισκέψεις σε συγγενικά ή φιλικά σπίτια στην περιοχή (όσο είναι στην Λάρισα) και πηγαίνοντας στα καφενεία και ταβέρνες που υπάρχουν εκεί. Οι πιο νέοι κυκλοφορούν και έξω από τα «Νταμάρια». Η πιο καλή όμως ευκαιρία για διασκέδαση είναι η τέλεση ενός γάμου και το γλέντι που ακολουθεί. Επιπρόσθετα η οικογένεια αποτελεί γι' αυτούς χώρο ψυχαγωγίας αλλά και ξεστασιάς.

Ερωτώμενοι για το αν κάνουν στα παιδιά τους όλα τα εμβόλια μας είπαν ότι όλα τα παιδιά πλέον τα εμβολιάζουν και ότι όλοι οι κάτοικοι είναι ασφαλισμένοι είτε στον ΟΓΑ είτε στην Πρόνοια (βιβλιάριο απορίας).

Οι νέοι όπως ανακαλύψαμε, κατά την παρουσία μας εκεί. έχουν μια τάση για αποκόλληση από την παράδοση την οποία θεωρούν την αιτία όσων κακών τους συμβαίνουν, και κακίζουν γι' αυτό τους γονείς τους. Επίσης πολλοί από αυτούς πιστεύουν ότι για να ξεφύγουν από τον στιγματισμό του «Γύφτου» πρέπει να απαρνηθούν τη φυλή τους. Αν όμως το έκαναν αυτό οι «δικοί» τους θα τους θεωρούσαν προδότες. Επίσης πολλοί από αυτούς ανέφεραν το γεγονός ότι πολλές από τις παραδόσεις και τις συνήθειες είναι τόσο ξεπερασμένες (όπως η εξαγορά της

[14] Όπως μας είπαν τα επαγγέλματα που ασκούν, φθίνουν χρόνο με τον χρόνο τόσο λόγω των ξένων εργατών που ήρθαν στη χώρα όσο και εξαιτίας της γενικότερης ύφεσης της ελληνικής οικονομίας (εκμηχάνιση γεωργίας, αυξανόμενη ανεργία). Αναφορικά με τους Παλιννοστούντες μας είπαν ότι «το κράτος αυτούς τους βοηθάει ενώ εμάς ποτέ δεν μας πρόσεξε». Ακόμη πρέπει ο δήμος να πάρει κάποιους από τους δικούς τους στις υπηρεσίες του. Εκεί που αυτοί μπορούν να είναι χρήσιμοι.

νύφης (μπαμπακ). το ότι η νύφη για κάποιο διάστημα πρέπει να υπηρετεί την πεθερά. το ότι δεν μπορούν να κάνουν ελεύθερες σχέσεις) που τους κάνει να φαίνονται ότι ζουν 100 χρόνια πίσω. (Το γεγονός της αποκόλλησης από τα έθιμα. της αφομοίωσης και της άρνησης του παλιού τρόπου ζωής. περιγράφεται στην έρευνα της Ιωαννίδου Α., 1990. σελ. 435, 446)

Ο κόσμος στην περιοχή είναι αρκετά φιλόξενος. και ιδιόρρυθμος. Επίσης. όλοι τους θέλανε να μας πούνε την δύσκολη κατάσταση που βιώνουν στην περιοχή και να γνωρίσουν τι ακριβώς ζητούσαμε από αυτούς και αν μπορούσαμε να τους βοηθήσουμε. Επίσης νοιώσαμε την ευχαρίστηση τους. να συζητάνε με τις ώρες μαζί μας τα προβλήματα και τη ζωή τους. κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων. Πολλοί από αυτούς ζητούσαν βοήθεια από το κράτος μιας και θεωρούσαν ότι αποτελούν αποκλεισμένη ομάδα παρόλο που υπηρετούν και είναι «Χριστιανοί Ορθόδοξοι». όπως μας τόνισαν. Ακόμη μας προέτρεπαν να αναφέρουμε ότι η κατάσταση ήταν χειρότερη από ότι είναι στην πραγματικότητα. μήπως και έτσι ευαισθητοποιηθεί κάποιος και δώσει λύσεις.

Κάτι σημαντικό που μας έκανε εντύπωση είναι ότι το κατά τη διάρκεια της ημέρας οι εξωτερικές πόρτες των σπιτιών είναι ακλείδωτες και ο καθένας μπορούσε να μπει και να ζητήσει τον ιδιοκτήτη (σε πολλά δεν υπήρχε κουδούνι). Ακόμη υπήρχε διάχυτο κυρίως στις πολύ μικρές και απάντρευτες κοπέλες το αίσθημα του να βρουν το ταίρι τους και να παντρευτούν.

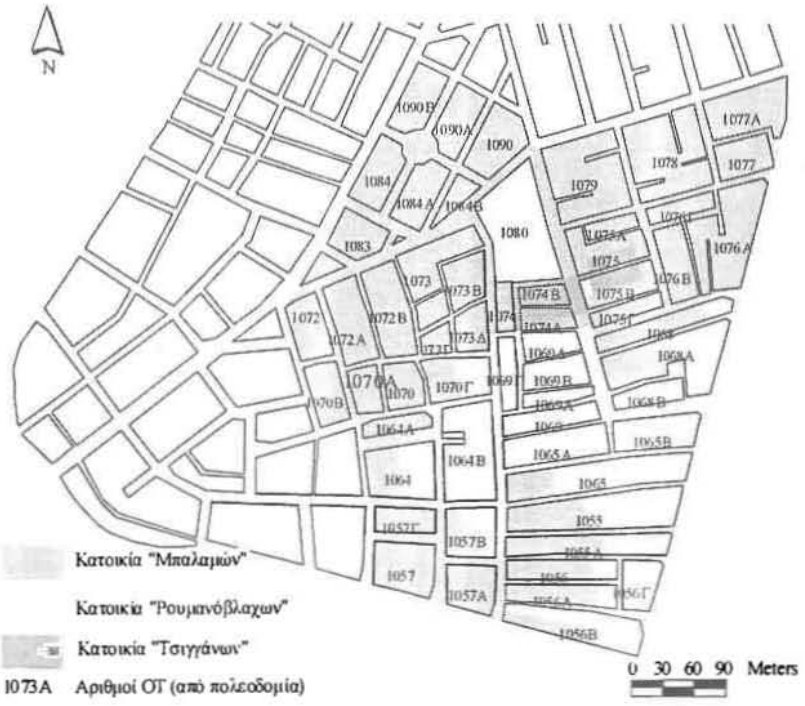
4.4 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής έρευνας

Η περιοχή των Νταμαριών. τόπος εγκατάστασης των Ρομ. βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της συνοικίας της Νέας Σμύρνης (βλ. χάρτη 4.3). Αυτή «περικυκλώνεται» από τη σιδηροδρομική γραμμή. την εθνική οδό Αθηνών-Θεσσαλονίκης. και τον ποταμό Πηνειό (όλη η συνοικία βρίσκεται χτισμένη στην δεξιά όχθη τού). Η περιοχή είναι από τα πρώτα χτισμένα τμήματα της συνοικίας (εκεί έχουν κτίσει τόσο οι καλυβιώτες (νότιο τμήμα της). όσο και οι Ρουμανόβλαχοι). Η έκτασή της φτάνει τα 60 στρέμματα και όπως μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε είναι χτισμένη σε ένα μεγάλο «λάκκο». Αυτό οφείλεται στο ότι χτίστηκε σε οικόπεδα τα οποία παλιά χρησιμοποιούνταν ως λατομείο για εξόρυξη αμμοχάλικου. Τα γεωγραφικά της όρια με την περιοχή κατοικίας του υπόλοιπου δείγματος που δεν είναι Ρομ. είναι οι οδοί Βοιωτίας. Βοσπόρου. Γοργία. Δάφνης. Ειρήνης και Δανάης (βλ. χάρτη 4.5). Σ' αυτό το χάρτη φαίνονται οι περιοχές που κατοικεί η κάθε ομάδα ανθρώπων. Η συνολική έκταση της περιοχής έρευνάς μας είναι γύρω στα 205 στρέμματα.

Χάρτης 4.4: Η πορεία των Ρουντάρηδων της Νέας Σμύρνης Λάρισας

Χάρτης 4.5: Σημερινή εγκατάσταση των Ρομ και των Μπαλαμών στην περιοχή

Πηγή : ΕΣΥΕ, 1990, Ιδία επεξεργασία

4.5 Πληθυσμιακά στοιχεία των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής έρευνας[35]

Ο πληθυσμός που κατοικεί σήμερα στην Νέα Σμύρνη είναι περίπου στις 15000 κάτοικοι (πληροφορία από κ. Φετβατζή). Από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (απογραφή του 1991) φαίνεται ότι ο πληθυσμός της Νέας Σμύρνης είναι 5218. επίσης η πολεοδομική μελέτη Λάρισας (1990) δίνει 5570 άτομα. Στην περιοχή των Νταμαριών υπάρχουν γύρω στις 2500-3000 Ρομ. Ενώ ο πληθυσμός των μη τσιγγάνων στην περιοχή της έρευνας μας φτάνει τα 1000-1200 άτομα. Παρακάτω φαίνεται η διάρθρωση του πληθυσμού κατά είδος εγκατάστασης στη Λάρισα.

Πίνακας 4.2 : Αριθμός των Ρομ που βρίσκονται στην Λάρισα

	Μόνιμοι σε σπίτια	Ημιεγκατε-στημένοι	Διερχόμενοι	Μόνιμοι σε καταυλισμό	Σύνολο
Νέα Σμύρνη*	3000 (350)	250 (25)	-	-	3250
Νέα Σμύρνη**	110 (9)	50 (5)	-	-	160
Νεάπολη	-	24 (3)	150 (16)	100 (11)	174
Σύνολο	3110 (359)	324 (33)	150 (16)	100 (11)	3584

* Ρουμανόβλαχοι. ** Τσιγγάνοι

Στην παρένθεση φαίνεται ο αριθμός σπιτιών για τους μόνιμους. και παραγκών-σκηνών για τους υπόλοιπους.

Πηγή: ΓΓΛΕ. Χαρτογράφηση τρόπου εγκατάστασης των τσιγγάνων. 1996

Αξίζει σ' αυτό το σημείο να αναφερθούν κάποια γενικά χαρακτηριστικά τα οποία συνθέτουν το εργασιακό προφίλ του ενεργού πληθυσμού που κατοικεί στην περιοχή μελέτης. Επίσης, αυτά τα στοιχεία συγκρινόμενα με την έρευνα που κάναμε στο πλαίσιο αυτής της διπλωματικής εργασίας συμφωνούν απόλυτα και αναδεικνύουν την πραγματική ταυτότητα της περιοχής. (κεφ.5. παρ.5.2.2)

Στην ερευνητική εργασία (Μαλούτας Θ.. Σωμαράς Χ.. 1997. πιν.6. σελ. 12) φαίνεται ότι ο πληθυσμός το 1991. της περιοχής ήταν 2548 άτομα. Από αυτούς οι 907 ήταν μέλη του ενεργού πληθυσμού και αποτελούσαν το 2.27% του συνολικού της πόλης. του οποίου ο αριθμός φαίνεται στον πίνακα 4.3.1. Πριν προχωρήσουμε την ανάλυση η περιοχή στην οποία αναφέρονται όσα θα παρατεθούν συμπίπτει με την ζώνη Ζ18 (όπως φαίνεται στην παρυπάνω ερευνητική εργασία. χάρτης 3. σελ. 14). Αυτή περιλαμβάνει ως τμήμα της. την περιοχή μελέτης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

[35] Αναφερόμαστε γενικά στην περιοχή Ζ18. (ερευνητική εργασία. Μαλούτας Θ. Σωμαράς Χ.. 1997)

Πίνακας 4.3.1 : Αριθμός νοικοκυριών και ενεργός πληθυσμός κατά περιοχή

	Νοικοκυριά	Ενεργός
Περιοχή μελέτης	645	907
Λάρισα	33323	39897

Πηγή: Μαλούτας, Σωμαράς, 1997

Πίνακας 4.3.2 : Ποσοστό ανεργίας κατά περιοχή (‰)

	Άνεργοι	‰
Περιοχή μελέτης	110	121
Λάρισα	3527	88

Πηγή: Μαλούτας, Σωμαράς, 1997

Από τον πίνακα 4.3.2 προκύπτει ότι στην περιοχή υπάρχει υψηλή ανεργία η μεγαλύτερη στην πόλη[36], πράγμα που επαληθεύει το περιθωριακό στοιχείο της περιοχής (κοινωνικό αποκλεισμός, φτώχεια, ανεργία). Επίσης στον ενεργό πληθυσμό της περιοχής φαίνονται να υπάρχουν τρεις ξένοι οι οποίοι είναι είτε Αλβανοί είτε Ρουμάνοι, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού κατοίκων από αυτές τις χώρες που κατοικούν στην περιοχή (προς οδό Βοιωτίας και αρχή Πλάτωνος προς το νότιο τμήμα).

Η κατανομή του ενεργού πληθυσμού της περιοχής με βάση τα επαγγέλματα που ασκεί φαίνεται παρακάτω στον πίνακα 4.3.3. Όπως προκύπτει από τον πίνακα αυτό, 184 άτομα από τους απογεγραμμένους είναι Ρομ (βλ. στήλες καλλιτέχνες, περιθωριακές ΚΕΚ και παραδοσιακές κατηγορίες). Επίσης από τα ποσοστά φαίνεται ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται από τις περιθωριακές ΚΕΚ (η συμμετοχή αυτών στον καθορισμό της κοινωνικοεπαγγελματικής εικόνας της περιοχής είναι η μεγαλύτερη από όλη της Λάρισα (βλ. Μαλούτας, Σωμαράς, 1997, σελ 12-13, 17)). Αυτός άλλωστε ήταν ένας από τους λόγους που επιλέξαμε τη συγκεκριμένη περιοχή την επιτόπια έρευνα της παρούσης εργασίας.

Πίνακας 4.3.3 :Κοινωνικόεπαγγελματικοί τύποι κατά περιοχή

	Υψηλές ΚΕΚ	Μεσαίες ΚΕΚ	Καλλιτέχνες	Χαμηλός Τριτογενής	Περιθωριακές ΚΕΚ	Εργάτες ανεξάρτητοι	Εργάτες μισθωτοί	Παραδοσιακές κατηγορίες	Αγρότες
Απόλυτα Νούμερα									
Περιοχή μελέτης	25	120	5	70	164	113	270	15	50
Λάρισα	3666	11937	309	3726	512	4301	8604	968	1209
Ποσοστά (‰)									
Περιοχή μελέτης	30	144	6	84	197	136	325	18	60
Λάρισα	104	339	9	106	15	122	244	28	34

Πηγή: Μαλούτας, Σωμαράς, 1997

[36] Βλ. Μαλούτας, Σωμαράς, 1997, σελ.19

Όσον αφορά το βασικό κλάδο απασχόλησης των κατοίκων της περιοχής το 1/3 αυτών απασχολούνται στην γεωργία και το εμπόριο, επαγγέλματα που χαρακτηρίζουν τους Ρομ κατοίκους της περιοχής. ακόμη όσον αφορά στην ευρύτερη κοινωνικοεπαγγελματική εικόνα της περιοχής θα μπορούσαμε να πούμε ότι εκεί κατοικούν κυρίως εργατικά, αγροτικά και περιθωριακά στρώματα (βλ. Μαλούτας, Σωμαράς, 1997, σελ. 18).

Παρατηρώντας την ηλικιακή δομή του ενεργού πληθυσμού (βλ. Μαλούτας, Σωμαράς, 1997, σελ. 19), υπάρχουν σημαντικά ποσοστά ατόμων με ηλικία κάτω των 18 ετών τα οποία εργάζονται (το 16-18% του συνολικού ενεργού πληθυσμού της περιοχής). Ακόμη αν αυτό το συνδυάσουμε με το συμπέρασμα που βγάζουμε, βλέποντας τον πίνακα 12 (σελ. 20), ότι δηλαδή το 41% του ενεργού πληθυσμού έχει τελειώσει το δημοτικό και το 27.6% δεν έχει ούτε την στοιχειώδη εκπαίδευση τότε το μυαλό μας πηγαίνει στους Ρομ κατοίκους της περιοχής και τον τρόπο ζωής που ακολουθούν, αλλά και μια από τις βασικές αιτίες που δεν μορφώνονται, την παιδική εργασία. Επίσης μπορούμε να πούμε ότι ο αναλφαβητισμός στην περιοχή (οργανικός και λειτουργικός) φτάνει το 68.6% (αντίστοιχα νούμερα αναφέρονται και σε άλλες μελέτες για τους Τσιγγάνους και την εκπαίδευση αυτών (Ντούσας, 1997 σελ. 119-122, Βασιλειάδου, 1996, σελ. 42, Παυλή-Σιδέρη, 1990, σελ. 50-51). Συγκρίνοντας με την δική μας έρευνα το παραπάνω νούμερο συμπίπτει (βλ. κεφ.5 παρ.5.2.5).

Επιπρόσθετα στην περιοχή υπάρχει το μεγαλύτερο ποσοστό διευρυμένων νοικοκυριών (20% του συνόλου στην περιοχή) όπως αναμενόταν, ενώ πολύ σημαντικό είναι αυτό των πολυμελών (2% του συνόλου της περιοχής, βλ. Μαλούτας, Σωμαράς, 1997, σελ. 21).

Τέλος, έχουμε στην περιοχή ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά ιδιοκατοίκησης (αυτό ισχύει σε όλες της ελληνικές πόλεις όπου όσο απομακρυνόμαστε από το κέντρο τόσο αυξάνεται το ποσοστό ιδιόκτητης κατοικίας, βλ. Μαλούτας, Σωμαράς, 1997, σελ. 21). Ακόμη για την περιοχή μελέτης υπάρχει το μεγαλύτερο ποσοστό από όλη τη Λάρισα, όσον αφορά τους άλλους τρόπους κατοικίας (όπως φιλοξενία, παραχώρηση κλπ), το οποίο παραπέμπει τόσο στην φτώχεια των Ρομ όσο και στους στενούς δεσμούς της οικογένειας που βοηθά τα νέα μέλη της (βλ. κεφ.5, παρ.5.2.4).

Πίνακας 4.3.4 : Καθεστώς ενοίκισης κατά περιοχή (‰)

	Ιδιοκατοί-κηση	Ενοίκιο	Άλλο
Περιοχή μελέτης	803	129	68
Λάρισα	682	290	28

Πηγή: Μαλούτας Θ., Σωμαράς Χ., 1997

Σχετικά με τα χαρακτηριστικά της κατοικίας πλέον στην **περιοχή μελέτης** μας, προκύπτει ότι υπάρχει ένας συνολικός αριθμός 644 σπιτιών εκεί (απογραφή κτιρίων

ΕΣΥΕ. 1990). Στο 68% αυτών κατοικούν μη Ρομ ενώ στα υπόλοιπα είναι εγκατεστημένοι οι Ρομ της περιοχής (βλ. πιν.4.4.1)

Πίνακας 4.4.1: Σύνολο κτιρίων στην περιοχή μελέτης μας

Σύνολο κτιρίων	Υπόλοιπο Δείγμα		Ρομ		Σχολείο
645	434	67,29%	210	32,56%	1

Πηγή: ΕΣΥΕ 1990. Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 4.4.2: Δομή κατοικιών κατά όροφο κτιρίων

Μόνο ισόγεια με ή χωρίς υπόγειο	Αριθμός ορόφων		
	Μονώροφα	Διώροφα	Τριώροφα
64,96%	30,08%	4,81%	0,16%

Πηγή: ΕΣΥΕ 1990. Ιδία επεξεργασια

Πίνακας 4.4.3: Μορφή επικάλυψης κτιρίου και υλικά κατασκευής της στέγης και των εξωτερικών τοίχων

Με δώμα ή ταράτσα	Με κεκλιμένη στέγη			Κύρια υλικά κατασκευής των εξωτερικών τοίχων				
	Κεραμίδι	Μπετόν	Άλλα υλικά	Τούβλα μπετόν	Πέτρα	Τσιμεντόλιθοι	Πλίθρα	Ξύλο
63,72%	32,09%	0,31%	3,88%	94,73%	0,47%	3,57%	0,93%	0,31%

Πηγή: ΕΣΥΕ 1990. Ιδία επεξεργασία

Επίσης ως επί τω πλείστον τα σπίτια στην περιοχή είναι ισόγειες μονοκατοικίες (65%). Παραπάνω φαίνονται ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν την ποιότητα κατασκευής των οικιών στην περιοχή.

Από τον πίνακα Β3 του παραρτήματος, μπορούμε ενδεικτικά να δούμε πως εξελίχθηκε η δόμηση στην περιοχή. Όπως προκύπτει τα μισά περίπου σπίτια χτίστηκαν την δεκαετία 1961-1970. Τα σπίτια στα οποία είναι εγκατεστημένοι στην αρχή οι πρόσφυγες ήταν στις περιοχή μεταξύ των οδών Σωκράτους, Μιλτιάδου, Πλάτωνος, Βοιωτίας, Αντιγόνης, Δημοσθένους, Πλάτωνος, Αρχιμήδου, Δάφνης και Προμηθέως. Η περιοχή πρωτοχτίστηκε κυρίως από το 1946 ως το 1960 ενώ σημαντικό κομμάτι αυτής αναδομήθηκε τα χρόνια μεταξύ του 1960-1980. Η νότια περιοχή (κάτω από την οδό Διαγόρα) χτίστηκε κυρίως την δεκαετία 1961-1970 και συνεχίστηκε η δόμηση της από το 1971-1980. Τα ίδια χρόνια άρχισε να οικοδομείται και η δυτική περιοχή (αριστερά της Αρχιμήδους) όπου η ανοικοδόμηση οικημάτων συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Παλιά κτισμένη περιοχή είναι η κεντρική μεταξύ των οδών

Αρχιμήδους και Δημοσθένους όπου και πρωτοεγκατατάθηκαν οι Ρομ. Αυτοί όπως φαίνεται από τα στοιχεία αρχίζουν να κτίζουν μετά το 1961.

Στους πίνακες Β1 και Β2 του παραρτήματος φαίνονται κατά ΟΤ. οι χρήσεις και τα οικοδομικά χαρακτηριστικά των κτιρίων όπως προκύπτουν από την έρευνα απογραφής της ΕΣΥΕ (1990). Ο χάρτης Π1 (στο παράρτημα) δείχνει την κωδικοποίηση των ΟΤ κατά ΕΣΥΕ. Επίσης ο Πίνακας Α παρουσιάζει την συσχέτιση των αριθμών των ΟΤ κατά ΕΣΥΕ με αυτούς της πολεοδομίας.

Συγκρίνοντας τα νούμερα των πινάκων 4.4.1. 4.4.2 και 4.4.3 με αυτά στους πίνακες 4.4.4. 4.4.5 μπορούμε να πούμε ότι συμφωνούν απόλυτα (οι διαφορές είναι στο όριο του στατιστικού λάθους). Έτσι μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η έρευνα και η στρωματοποίηση στον τρόπο επιλογή των ερωτηματολογίων είναι έγκυρες. σε σχέση με το οικονομικό επίπεδο των ερωτώμενων. και αυτό το δείχνει η παραπάνω σύγκριση.

Πέρα όμως αυτού συγκρίνοντας τα νούμερα που αντιστοιχούν σε Ρομ και μη Ρομ βγάζουμε σημαντικά συμπεράσματα για την ποιότητα της κατοικίας και για το τι διαφορές υπάρχουν μεταξύ των δύο ομάδων που ζουν στην ίδια περιοχή και τις χαρακτηρίζει πολιτισμική ετερότητα.

Έτσι μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των σπιτιών των δύο παραπάνω ομάδων. εκτός από το γεγονός ότι το 1/3 περίπου του συνόλου των σπιτιών των Ρομ έχει στην σκεπή τσίγκο. Επίσης παρατηρείται σε 1 από τα 10 σπίτια των μπαλαμών. ότι υπάρχει χώρος στάθμευσης (πάρκινγκ) κάτι που δεν ισχύει για τους Ρομ. (βλ. πιν.4.4.4)

Από τον πίνακα 4.4.5 προκύπτει ότι οι μονοκατοικίες είναι περισσότερες στα σπίτια των Ρομ (περίπου τα 2/3 του συνόλου). Αντίθετα στους υπόλοιπο δείγμα είναι περίπου τα μισά. Αντιθέτως διώροφα υπάρχουν πολύ λίγα στην περιοχή κατοικίας των Ρομ κάτι που δεν ισχύει για τους μπαλαμούς (τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 17% και 43%).

Όσον αφορά το μέγεθος της κατοικίας μπορούμε να πούμε ότι για τους Ρομ το 1/5 των κατοικιών τους είναι κάτω από 50 τ.μ. Αν αυτό συνδυαστεί με το γεγονός ότι ο μέσος αριθμός μελών κατά νοικοκυριό είναι τα 8 άτομα τότε αναλογούν περίπου 6 τ.μ. κατά άτομο (ο αντίστοιχος δείκτης που δίνει το ΥΠΕΧΩΔΕ για να μπορεί ένα άτομο να κινείται άνετα μέσα στο σπίτι του είναι 30 τ.μ. - 5 φορές περισσότερο από αυτό που ισχύει στην περιοχή). Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για το δήμο Μενεμένης όπου το 8.43% των κατοίκων έχουν αναλογία τετραγωνικών μέτρων οικίας κατά άτομο 3.88. Παρακάτω ακολουθούν οι πίνακες 4.4.4 και 4.4.5.

Το ποσοστό κατοικιών με εμβαδόν κάτω των 50 τ.μ. για τους μπαλαμούς είναι πολύ μικρό στο όριο του στατιστικού λάθους (3% επί του συνόλου των σπιτιών τους). Ακόμη σε κάθε νοικοκυριό αντιστοιχούν 4 άτομα κατά μέσο όρο. οπότε προκύπτει ότι σε κάθε άτομο αναλογούν 13 τ.μ. κατοικίας.

Στους Ρομ σπίτια από 50-100 τ.μ. συναντάμε περίπου στο 40% (όλα τα σπίτια που ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία είναι πάνω από 65 τ.μ.). Το αντίστοιχο ποσοστό για τους μπαλαμούς αγγίζει τα 5/6 του συνόλου των σπιτιών. Τέλος. ιδιαίτερης αναφοράς αξίζει το γεγονός ότι το 36% των σπιτιών των Ρομ είναι πάνω από 100 τ.μ.

Αντίθετα μόλις το 13% φτάνει το αντίστοιχο ποσοστό για τους Μπαλαμούς. Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί ως εξής. Εξαιτίας των πολλών μελών των νοικοκυριών, όσοι Ρομ κατάφερναν να αποκτήσουν κάποια χρήματα έχτισαν μεγάλα σπίτια για να ζουν πιο άνετα. Το ότι έχουν μεγάλα σπίτια δεν σημαίνει ότι είναι και πολύ πλούσιοι. Απλά είναι σε πιο καλή οικονομική κατάσταση από τους υπόλοιπους. Αυτοί που δεν είχαν την δυνατότητα παρέμειναν να ζούνε σε μικρά σπίτια.

Τέλος, όσον αφορά την κατάσταση κατοικίας μόνο στην χαρακτηριζόμενη ως κακή έχουμε διαφορά μεταξύ Ρομ και Μπαλαμών. Ένα 10% των σπιτιών των Ρομ είναι σε κακά χάλια ενώ για τους μπαλαμούς το ποσοστό φτάνει μόλις το 3% (στο όριο του στατιστικού λάθους. Αυτά τα σπίτια ταυτίζονται με αυτά που ανήκουν στην κατηγορία μεγέθους κατοικίας (0 - 50 τ.μ.).

Από τα παραπάνω στοιχεία σε συνδυασμό με τις απαντήσεις που εδόθησαν στην ερ.93 του ερωτηματολογίου, για το ποσοστό των ατόμων που είναι φτωχά βγαίνει ότι αυτό κυμαίνεται από 20-30% στον συνολικό πληθυσμό των Ρομ.

Σχετικά με τις χρήσεις γης κατά κτίριο σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής κτιρίων της ΕΣΥΕ (1990), μπορούμε να πούμε ότι το 90% αυτών που βρίσκονται στην περιοχή μελέτης έχει αποκλειστικά μια χρήση, ενώ το υπόλοιπο 10% έχει μικτή. Η διάρθρωση των σημειακών χρήσεων επί του συνόλου των κτιρίων της περιοχής φαίνεται στον πίνακα 4.4.6. Τις σημερινές υπάρχουσες σημειακές μπορούμε να τις δούμε στο χάρτη 4.7.2.

Πίνακας 4.4.4: Οικοδομικά χαρακτηριστικά των κατοικιών δείγματός μου

	Ρομ (41)		Υπόλοιπο δείγμα (30)		Σύνολο (71)	
αυλή	28	68,29%	25	83,33%	53	74,65%
πάρκινγκ	1	2,44%	3	10,00%	4	5,63%
πιλοτή	2	4,88%	1	3,33%	3	4,23%
βεράντα	23	56,10%	19	63,33%	42	59,15%
κλινοσκεπή	9	21,95%	12	40,00%	21	29,58%
από αυτά:						
Κεραμίδι	6	66,67%	12	100,00%	18	85,71%
Τσίγκος	3	33,33%	0	0,00%	3	14,29%
πλάκα	32	78,05%	18	60,00%	51	71,83%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 4.4.5: Άλλα χαρακτηριστικά των κατοικιών δείγματός μου

	Ρομ		Υπόλοιπο δείγμα		Σύνολο	
Τύπος κατοικίας	Αριθμός	Στους Ρομ (41)	Αριθμός	Στο υπόλοιπο δείγμα (30)	Αριθμός	Σε όλο το δείγμα
Μονοκατοικία	29	70.73%	16	53.33%	45	63.38%
Διώροφο	12	29.27%	13	43.33%	25	35.21%
Διαμέρισμα	0	0.00%	1	3.33%	1	1.41%
Μέγεθος κατοικίας						
Μικρό (κάτω των 50 τ.μ.)	8	19.51%	1	3.33%	9	12.68%
Μεσαίο (από 50 έως 100 τ.μ.)	18	43.90%	25	83.33%	43	60.56%
Μεγάλο (πάνω από 100 τ.μ.)	15	36,59%	4	13.33%	19	26.76%
Κατάσταση κατοικίας						
Καλή	23	56.10%	18	60.00%	41	57.75%
Μέτρια	14	34.15%	11	36.67%	25	35.21%
Κακή	4	9.76%	1	3.33%	5	7.04%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 4.4.6: Πίνακας σημειακών χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης

Σύνολο κτιρίων	Αποκλειστική Χρήση	Μικτή Χρήση
645	90,23%	9,77%

	Κατοικίες	Εργοστάσια Εργαστήρια	Σχολικά κτίρια	Καταστήματα - Γραφεία	Parking	Άλλες χρήσεις
Κτίρια με αποκλειστική χρήση	97,08%	0.69%	0.17%	0.86%	0.34%	0.86%
Κτίρια με μικτή χρήση						
Κύρια (σε μικτή)	98,41%	1,59%				
Δευτερεύουσα (σε μικτή)	1,59%	6,35%		58,73%	1.59%	31.75%

Πηγή: ΕΣΥΕ 1990. Ιδία επεξεργασία

4.6 Πολεοδομικά Χαρακτηριστικά - Πολεοδομική οργάνωση - Υποδομές - Χρήσεις γης

Όλη η περιοχή της συνοικίας της Νέας Σμύρνης έχει συντελεστή δόμησης 1.2. Δεν επιτρέπεται μεγαλύτερος γιατί, πάνω από την συνοικία είναι ο αεροδιάδρομος προσγειώσεων και απογειώσεων των μαχητικών αεροπλάνων στο στρατιωτικό

αεροδρόμιο της Λάρισας. Στον πίνακα 4.5.1 φαίνονται οι παρεκκλίσεις και τα όρια αρτιότητας που ισχύουν για την περιοχή έρευνας.

Πίνακας 4.5.1: Όροι δόμησης για την περιοχή έρευνας

			Παρεκκλίσεις		
ΣΔ	**Πρόσοψη**	**Αρτιότητα**	**Προ**	**Πρόσοψη**	**Αρτιότητα**
1,2	10	200	15/3/76	8	120

Πηγή: Πολεοδομία Λάρισας

Στον πίνακα 4.5.2 μπορούμε να δούμε κάποια γενικά πολεοδομικά χαρακτηριστικά που ισχύουν για την περιοχή. Η παρουσίαση των στοιχείων γίνεται κατά ομάδα (Ρομ και Μπαλαμοί) για να μπορέσουν να γίνουν κάποιες συγκρίσεις που θα βοηθήσουν στη διάγνωση των πιθανών ανισοτήτων και του αποκλεισμού.

Πίνακας 4.5.2: Πολεοδομικά χαρακτηριστικά της περιοχής έρευνας

	Ρομ	Υπόλοιπο δείγμα
Αριθμός σπιτιών (συμφ. Με ΕΣΥΕ)	210	434
Μέσο εμβαδόν σπιτιού (από δείγμα) σε τ.μ.	81,95	78.6
Εμβαδόν κατοικίας κατά μέλος νοικοκυριού σε τ.μ.	10.12	19,95
Συνολική έκταση περιοχής (μετρήσεις μου) σε τ.μ.	60000	138000
Έκταση σχολείου σε τ.μ.		7000
Συνολικό Εμβαδόν κατοικίας σε τ.μ.	17209.5	34112.4
Αδόμητο σε τ.μ.	42790.5	103887.6
Μέσος αριθμός μελών νοικοκυριού	8,1	3,94
Συνολικός πληθυσμός	1701	1710
Ποσοστό δόμησης	28.68%	24.72%
Μικτή πυκνότητα πληθυσμού σε κατ/Ha	283.5	123,90
Μικτή πυκνότητα πληθυσμού* σε κατ/Ha	416.6	

*(αν ισχύει αυτό που μας είπαν οι Ρομ ότι είναι 2500 κάτοικοι εκεί)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Παρατηρώντας τα στοιχεία του πίνακα 4.5.2 μπορούμε να βγάλουμε κάποια σημαντικά συμπεράσματα για την ποιότητα ζωής που υπάρχει τόσο μέσα στην περιοχή κατοικίας των Ρομ όσο και έξω από αυτή. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι τα 2/3 του συνολικού χώρου της κατοικίας των Ρομ είναι αδόμητα. Βεβαίως μη μας γελάει αυτό γιατί στο αδόμητο τμήμα συνυπολογίζεται ο χώρος που καλύπτουν οι δρόμοι αλλά και ο ακάλυπτος χώρος των οικοπέδων που δεν είναι χτισμένα ή που έχουν άλλους ελεύθερους χώρους (κυρίως αυλές). Συγκρινόμενο αυτό με την εικόνα της περιοχής

που έχουμε από την επιτόπια έρευνα μας καταλήγουμε στο ότι ο ελεύθερος χώρος στον οποίο μπορεί να χωροθετηθεί κάποια δραστηριότητα όπως πάρκο ή πλατεία, είναι πολύ λίγος.

Από την άλλη, στην περιοχή κατοικίας των μη Ρομ, το 1/5 του συνολικού χώρου είναι δομημένο. Αν βγάλουμε το χώρο του σχολείου αλλά και τους δρόμους, δεν μπορούμε να πούμε ότι μένει πολύς χώρος για άλλες λειτουργίες. Όμως η όλη πολεοδόμηση στο τμήμα αυτό της περιοχής όπως φαίνεται στην παρ. 4.6.2 βοηθά στο να έχουν οι κατοικούντες εκεί καλύτερη ποιότητα ζωής από αυτή των Ρομ.

Επιπρόσθετα η μικτή πληθυσμιακή πυκνότητα διαφέρει μεταξύ των δύο περιοχών κατά 2.5 φορές (είναι μεγαλύτερη αυτή στην περιοχή των Ρομ). Όταν λοιπόν, η επιδιωκόμενη μικτή πυκνότητα στην περιοχή είναι 105 κάτοικοι/Ha (όπως φαίνεται από την πολεοδομική μελέτη του 1990) μπορούμε να φανταστούμε το πρόβλημα που υπάρχει όταν στα Νταμάρια η πυκνότητα φτάνει τους 283 κατοίκους/ Ha. Αν τώρα δεχτούμε ότι ο πληθυσμός στην περιοχή φτάνει τους 2500 Ρομ τότε το παραπάνω νούμερο είναι ακόμα πιο μεγάλο και οι συνθήκες διαβίωσης ακόμα πιο απάνθρωπες.

Πήραμε, Λοιπόν, μια πρώτη γεύση για τις συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν στις περιοχές κατοικίας των Ρομ και του υπόλοιπου δείγματος. Παρακάτω γίνεται αναλυτική περιγραφή της κατάστασης. Αυτό όμως που φαίνεται ότι ισχύει και πρέπει να το τονίσουμε είναι ότι σε μια περιφερειακή περιοχή που για να πάς από το ένα άκρο στο άλλο θέλεις 5-10 λεπτά, υπάρχει τέτοια διαφορά στις συνθήκες διαβίωσης και τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά, που νομίζεις ότι συγκρίνεις δύο διαφορετικές συνοικίες της Λάρισας που απέχουν η μία από την άλλη 2 με 3 χιλιόμετρα. (π.χ. τα Ταμπάκικα με την Νέα Πολιτεία). Το ότι κατοικούν εκεί Ρομ μας κάνει να σκεφτούμε ότι μάλλον υπάρχει στην περιοχή μια από τις χωρικές εκφράσεις του κοινωνικού αποκλεισμού που συναντώνται πιο συχνά (το γκέτο ή τουλάχιστον η περιθωριακή ζώνη) και η αιτία του φαινομένου μάλλον προέρχεται από την πολιτισμική ετερότητα και την απόρριψη που η υπόλοιπη κοινωνία νοιώθει για τους Ρομ.

4.6.1 Περιοχή κατοικίας των Ρομ της Νέας Σμύρνης

Το πρώτο πράγμα που διαπιστώσαμε κάνοντας μια βόλτα στην περιοχή που ζουν οι Ρομ, είναι ότι σε όλη την έκτασή της ήταν άναρχα πολεοδομημένη. Ακόμη και ύστερα από την επέκταση του σχεδίου πόλεως και την είσοδο της σ' αυτό το 1984-85 (Βλ. Λάρισα, 1987, μελέτη Επέκτασης - Αναθεώρησης) δεν έχει δοθεί λύση γιατί ποτέ δεν εφαρμόστηκε η μελέτη.

Καταρχάς μέσα στην περιοχή δεν υπήρχαν κοινόχρηστοι χώροι (πλατείες, πάρκα, παιδική χαρά). Τα σπίτια ήταν κολλητά το ένα με το άλλο και η περιοχή ήταν αρκετά στενάχωρη αφού δεν υπήρχε κομμάτι χώρου που να μην έχει δομηθεί. Σ' αυτό έπαιξε ρόλο η ανάγκη των κατοίκων για νέα σπίτια, ώστε να στεγασθούν οι νέες οικογένειες που ερχόταν αλλά και δημιουργούνταν με τον καιρό. Ακόμη και σήμερα γίνεται ανέγερση αυθαιρέτων κτισμάτων, κυρίως στο νοτιοανατολικό τμήμα, όπου οι παράγκες που υπήρχαν μετατράπηκαν σε σπίτια.

Ως επί το πλείστον η κατάσταση των κατοικιών που είδαμε στην περιοχή ήταν καλή. Προς το ανατολικό τμήμα ήταν τα νεόχτιστα σπίτια, ενώ κατά μήκος της οδού Αρχιμήδους, όπως επίσης και στο νότιο τμήμα της περιοχής ήταν αυτά που χτίστηκαν γύρω στο 1950-60.

Γενικά υπήρχαν και ωραία σπίτια αλλά και κακοδιατηρημένα και άσχημα. Επιπλέον στην περιοχή παρατηρήσαμε 3-4 παράγκες με ελενίτ, ενώ σκηνές δεν υπάρχουν πουθενά. Από τα συνολικά σπίτια, το 10% ήταν απαράδεκτα για να κατοικούνται. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοικιών ήταν μονοκατοικίες (πολλές από αυτές στο νότιο τμήμα εκεί που κατοικούν και μη Ρομ, από την οδό Γοργία και κάτω, είχαν αυλές και κήπους), ενώ σημαντικός αριθμός διώροφων υπήρχε κυρίως κατά μήκος τον κεντρικών δρόμων. Οι πιο άνετες γειτονιές πάντως μέσα στα Νταμάρια ήταν οι νοτιοανατολικές προς την οδό Βοιωτίας και οι νοτιοδυτικές παραπλεύρως της οδού Ειρήνης, όπου επικρατούσε αρκετή ησυχία. Οι υπόλοιπες ήταν στενάχωρες και επικρατούσε αρκετή φασαρία.

Σχετικά με το πολεοδομικό σύστημα που επικρατεί στην περιοχή θα μπορούσαμε να πούμε, ότι είναι σε κάποια σημεία, το συνεχές οικοδομικό σύστημα (κυρίως στα σημεία που κατοικούνται από Ρομ και μη Ρομ, μιας και εκεί οι πρώτοι αγόρασαν τα σπίτια των δεύτερων που έφυγαν) ενώ σε κάποια άλλα σημεία δεν μπορεί να διακριθεί, αφού εκεί δεν τηρείται κανένα από τα πολεοδομικά κριτήρια (βλ. χάρτη 4.7.2).

Πέρα όμως από την στενότητα λόγω υψηλού και άναρχου βαθμού πολεοδόμησης της περιοχής υπάρχει ακόμα κάτι που ενισχύει την παραπάνω εικόνα. Αυτό είναι οι μικροί και κακοφτιαγμένοι δρόμοι. Αυτοί στο μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής είναι στενοί, κακοφτιαγμένοι και γεμάτοι παρκαρισμένα αυτοκίνητα. Εκτός από τους κεντρικούς δρόμους που ήταν ασφαλτοστρωμένοι (οι οδοί Αρχιμήδους, Δημοσθένους και Ειρήνης) και αυτούς της νότιας περιοχής (εκεί που κατοικούν οι μη Ρομ), οι υπόλοιποι ήταν από τσιμέντο. Υπήρχαν βέβαια και ορισμένοι που ήταν χωματόδρομοι κυρίως προς το μέρος της οδού Βοιωτίας, στο κάτω δεξιό μέρος της περιοχής. Πέραν όμως αυτού πολύ λίγοι ήταν εκείνοι που δεν είχαν επικίνδυνες λακκούβες, (κυρίως οι οδοί Αρχιμήδους, Ειρήνης, και το νότιο τμήμα, από την οδό Διομήδους και κάτω). Αυτές όταν έπλεναν οι κάτοικοι τις περιοχής τα χαλιά τους ή όταν έβρεχε γεμίζανε νερά και λάσπες και δυσκολεύανε την κίνηση των πεζών.

Η αιτία αυτού ήτανε η έλλειψη τόσο αγωγών όμβριων όσο και ακαθάρτων. Όπως φαίνεται από την έρευνα που έγινε στην περιοχή και της οποίας τα αποτελέσματα ακολουθούν παρακάτω στο κεφ.5, τα περισσότερα σπίτια χρησιμοποιούν για τα ακάθαρτα βόθρους (πολλές φορές περισσότερα από ένα σπίτια εξυπηρετούνται από ένα βόθρο). Αγωγούς όμβριων καταφέραμε να δούμε στην περιοχή μόνο στις οδούς Αρχιμήδους, Δημοσθένους και Ειρήνης. Στον χάρτη 4.6.1 φαίνονται οι κεντρικοί αγωγοί όμβριων και ακαθάρτων. Αυτό που πρέπει να σημειωθεί και μας έκανε μεγάλη εντύπωση είναι ότι κατά την διάρκεια της έρευνας μας και όποτε βρισκόμασταν στην περιοχή είδαμε να γίνονται συνεχώς έργα τόσο ύδρευσης-αποχέτευσης όσο και της ΔΕΗ (βέβαια όλα αυτά σε μεγαλύτερο ποσοστό στις γειτονιές των μη Ρομ, μέσα στα Νταμάρια).

Πηγή: ΔΕΥΑΛ, Ιδία επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική εργασία

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ.
Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική
και οι επιπτώσεις του φαινομένου.

Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος
Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς

Χάρτης 4.6.1: Δίκτυο ύδρευσης-αποχέτευσης

- Συλλεκτήρες ομβρίων
- Παντοροϊκό βασικοί αγωγοί
- Συλλεκτήρες ακαθάρτων
- Βασικοί αγωγοί ακαθάρτων
- Περιοχή που εξυπηρετείται με βόθρους
- Διεύθετηση ρέματος με ανάχωμα
- Κέντρικοί αγωγοί ύδρευσης

Βόλος,Σεπτέμβριος 1998

Επίσης στην περιοχή παρατηρήθηκε μεγάλη κίνηση αυτοκινήτων. τα οποία έτρεχαν με μεγάλη ταχύτητα (40-50 χλμ. / ώρα). κυρίως στους κεντρικούς δρόμους (Αρχιμήδους. Δημοσθένους. Πλάτωνος. Διαγόρα- βλ. χάρτη 4.6.4)

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι υπήρχαν πολύ λίγα πεζοδρόμια έστω και υποτυπώδη. (σε πολύ λίγα σημεία κυρίως σε περιοχές που ζούνε μη Ρομ βόρεια και νότια. όπως επίσης και στους κεντρικούς δρόμους από τη μια πλευρά).

Αναφορικά με τον φωτισμό των οδών. η Αρχιμήδους ως πιο κεντρικός δρόμος ήταν από τους λίγους που είχαν ισχυρό φωτισμό σε όλο του το μήκος. Στις άλλες περιοχές κυρίως στο κεντρικό τμήμα προς την οδό Βοιωτίας δεν υπήρχε φωτισμός (άλλού υπήρχαν κολώνες που είχαν σπασμένες λάμπες. ενώ αλλού δεν υπήρχαν κολώνες).

Κάτι άλλο που πρέπει να σημειωθεί ενώ στην γύρω περιοχή από τα Νταμάρια υπήρχαν 3-4 καρτοτηλέφωνα. μέσα στα Νταμάρια δεν υπήρχε κανένα. Όλος ο πληθυσμός που κατοικεί εκεί εξυπηρετείται από αυτό που βρίσκεται στο δημοτικό σχολείο. Όπως φαίνεται από την έρευνα μας ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού που κατοικεί εκεί δεν έχει τηλέφωνο (μόνο το 50% έχει σταθερό ή κινητό τηλέφωνο) και η παραπάνω παρατήρηση γίνεται ακόμα πιο σημαντική. (κεφ.5. παρ.5.2.4)

Αναφορικά με την καθαριότητα της περιοχής. θα λέγαμε ότι έχει αρκετά σκουπίδια (κυρίως παλιοσίδερα αλλά και μικροαπορρίμματα στο νοτιοανατολικό της τμήμα). Στο κεφ.6 αναφερόμαστε στο πως η διεύθυνση καθαριότητας του δήμου. αντιμετωπίζει την κατάσταση. Στον χάρτη 4.6.2 μπορούμε να δούμε τους κάδους που κατά τα πλάνα της διεύθυνσης καθαριότητας υπάρχουν στην περιοχή. (από αυτούς που φαίνονται το χάρτη στην περιοχή κατοικίας των Ρομ. ζήτημα να είδαμε γύρω στους 15 κατά την παρουσία μας εκεί) και τα δρομολόγια των αυτοκινήτων καθαριότητας. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το ότι η περιοχή που κατοικούν οι Ρομ εξυπηρετείται από άλλη γραμμή από ότι η υπόλοιπη συνοικία.

Όσον αφορά τις γενικές χρήσεις γης (υπάρχουσες) στην περιοχή. η επικρατούσα είναι αυτή της κατοικίας (βλ. χάρτη 4.7.1). Στον πίνακα 4.6.1 φαίνονται τα συνολικά εμβαδά κάθε μιας από τις υπάρχουσες. σε κλίμακα οικοδομικού τετραγώνου. Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι δεν υπάρχει κανένας ελεύθερος κοινόχρηστος χώρος.

Πίνακας 4.6.1: Εμβαδά υπαρχουσών χρήσεων γης στην περιοχή κατοικίας των Ρομ (γενικές σε κλίμακα ΟΤ)

Χρήση	Εμβαδόν	% επί της συνολικής επιφάνειας
Κατοικία	45 στρ.	66.6%%
Δρόμοι	15 στρ.	33.3%
Κοινόχρηστοι χώροι	0 στρ.	0%
Συνολική έκταση	60στρ.	100%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πηγή: Διεύθυνση Καθαριότητας Δήμου Λάρισας, Ιδία επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική εργασία

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ.
Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική
και οι επιπτώσεις του φαινομένου.

Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος
Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς

Χάρτης 4.6.2: Δρομολόγια απορριματοφόρων και κάδοι απορριμάτων

——— Δρομολόγιο απορριματοφόρου περιοχής κατοικιας Μπαλαμών

– – – Δρομολόγιο απορριματοφόρου περιοχής κατοικιας Ρομ

● Κάδος καθαριότητας

Βόλος,Σεπτέμβριος 1998

Συγκρίνοντας τα στοιχεία αυτού του πίνακα με τα στοιχεία τα στοιχεία του πίνακα 4.6.2 βλέπουμε ότι υπάρχουν διαφορές στους ελεύθερους χώρους. Επίσης το ίδιο ποσοστό κατοικίας δεν σημαίνει ότι η περιοχή των μη τσιγγάνων είναι τόσο δομημένη γιατί στα σπίτια τηρούνται οι οικοδομικοί όροι κάτι που στην περιοχή των Ρομ δεν ισχύει και τα σπίτια δεν εμφανίζουν ελεύθερους χώρους.

Σχετικά με τις σημειακές αυτό που μπορούμε να πούμε είναι ότι διαφορετικές χρήσεις από αυτή της κατοικίας, συγκεντρώνονται στις κεντρικές οδούς Αρχιμήδους και Δημοσθένους και είναι καφενεία, ταβέρνες και ψιλικά ήδη. (βλ. χάρτη 4.7.2)

Συγκρινόμενη η σημερινή εικόνα της περιοχής με αυτή πριν 10 χρόνια (όπως φαίνεται από τα άρθρα στο Περιοδικό Θεσσαλικές Επιλογές, 1987 και την Εφημερίδα Ελευθερία 30/12/86), έχει αλλάξει από απόψεως ποιότητας κατοικιών, δεν υπάρχουν πλέον παράγκες εξαιτίας της βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης, μεγάλου ποσοστού των κατοίκων. Βεβαίως το στεγαστικό πρόβλημα παραμένει αφού έχει αυξηθεί ο πληθυσμός στην περιοχή κατά 1000 άτομα περίπου. Τέλος, λειτουργίες αλλά και χρήσεις γης όπως πάρκα και εξωραϊστική λέσχη, κέντρο νεότητας κλπ ακόμη δεν έχουν γίνει στην περιοχή.

4.6.2 Περιβάλλον κατοικίας της υπόλοιπης περιοχής διεξαγωγής της έρευνας

Συγκρίνοντας αυτήν την περιοχή κατοικίας των Ρομ με αυτή του υπόλοιπου δείγματος μπορούμε να πούμε ότι δεν επικρατεί η ίδια κατάσταση. Η περιοχή, για την οποία γίνεται σ' αυτή την παράγραφο λόγος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι χωρίζεται σε τρεις περιοχές, σύμφωνα με τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά που επικρατούν.

Η πρώτη είναι η περιοχή μεταξύ των οδών Πλάτωνος, Σωκράτους και Μιλτιάδου, η οποία έχει άριστη πολεοδόμηση. Οι δρόμοι σ' αυτή είναι αρκετά ευρύχωροι και επικρατεί σχετική ησυχία. Επίσης η κυκλοφορία των αυτοκινήτων στην περιοχή είναι ελάχιστη. Το μόνο τμήμα που έχει πρόβλημα είναι οι κατοικίες κατά μήκος της Σωκράτους όπου και μεγάλη κίνηση αυτοκινήτων υπάρχει, ηχορύπανση, καυσαέριο και σκόνη. Το σύστημα πολεοδόμησης είναι το συνεχές οικοδομικό σύστημα. Είναι όπως φαίνεται και στον χάρτη 4.1 η περιοχή κατοικίας των προσφύγων από τη Μικρά Ασία και τον Πόντο, και είναι από τις αρχικά πολεοδομημένες περιοχές. Τα τελευταία χρόνια όμως έχει αναδομηθεί με νέες κατοικίες (μετά το 1970). Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοικιών στην περιοχή είναι διώροφα και μονοκατοικίες, εξαιτίας του ΣΔ που είναι 1.2 (βλ. προηγούμενη παράγραφο).

Η δεύτερη είναι η περιοχή που περιβάλλουν οι οδοί Πλάτωνος, Προμηθέως, Βοιβηΐδος και Ειρήνης, η οποία στο νότιο τμήμα της είναι νεόκτιστη (μετά το 1985). Εκεί παρατηρήσαμε πολλά διώροφα αλλά και πολύ μικρούς δρόμους. Αρκετά ήσυχη περιοχή με συνεχές οικοδομικό σύστημα. Όσο προσεγγίζεις τα όρια της με την περιοχή που κατοικούν οι Ρουμανόβλαχοι (δυτικό της τμήμα), τα σπίτια είναι χτισμένα πιο παλιά. Η κυκλοφοριακή κίνηση στην περιοχή είναι ελάχιστη. Η περιοχή είναι προς το νότιο τμήμα της ευρύχωρη και αρκετά ήσυχη.

Τέλος, η τρίτη περιοχή που βρίσκεται μεταξύ των οδών Δημοσθένους, Γοργίας, Βοιωτίας και Πλάτωνος είναι η πιο ανομοιογενής από τις άλλες δύο. Ενώ στο δυτικό της τμήμα υπάρχει κάπως οργανωμένη δόμηση, όσο πάμε προς το ανατολικό της τμήμα, προς την οδό Βοιωτίας, εκεί αρχίζουν τα πράγματα να γίνονται πιο περίπλοκα και άναρχα. Καλής ποιότητας κατοικίες παρατηρήσαμε στο κεντρικό τμήμα της περιοχής. Σ' αυτή κατοικούν επίσης πρόσφυγες. Κίνδυνος από την κυκλοφορία των αυτοκινήτων δεν υπήρχε αφού μόνο στην οδό Πλάτωνος υπήρχε κίνηση. Η περιοχή γενικά ήταν ήσυχη, στενάχωρη όσο πηγαίναμε πιο νότια, ενώ η ποιότητα των κατοικιών και οι όροφοι ελαττώνονταν.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι στα ΟΤ 1076Γ, 1076Α, 1076Β επικρατούσε πολεοδομικό χάος (παντού δρόμοι αδιέξοδα). Κάτι ανάλογο συμβαίνει στα ΟΤ 1073, 1073Α, 1073Β, 1073Γ, 1073Δ (βλ., χάρτη 4.7.2).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των δρόμων στην περιοχή είχαν πεζοδρόμια, ενώ εκεί που παρατηρήσαμε έλλειψη ήταν στην οδό Βοιωτίας και στα ΟΤ 1076Α, 1076Β, 1076Γ.

Η ποιότητα και κατάσταση των δρόμων μπορεί να κριθεί ικανοποιητική μιας και όλοι ήταν ασφαλτοστρωμένοι (εκτός τμημάτων της Δάφνης και Βοιβηΐδος μεταξύ των οδών Αρχιμήδους και Προμηθέως όπου εκεί γίνονται έργα (ΔΕΗ, ΔΕΥΑΛ) και ήταν χωματόδρομοι (βλ. χάρτη 4.6.3). Πρόβλημα υπήρχε επίσης στις οδούς Θεμιστοκλέους, Γοργία, όπου επίσης ήταν σκαμμένοι λόγω έργων αλλά και η ποιότητα τους δεν ήταν καλή.

Δίκτυο υπονόμων υπήρχε στην Πλάτωνος, Σωκράτους όπως επίσης και αγωγοί για τα όμβρια (βλ. χάρτη 4.6.1)

Η φωταγώγηση της περιοχής ήταν ικανοποιητική μιας και παντού υπήρχαν κολώνες της ΔΕΗ πλην ελάχιστων εξαιρέσεων κυρίως στα νότια κάτω από την οδό Βοιβηΐδος (στα αριστερά της οδού Ειρήνης). Αναφορικά με τις τηλεφωνικές συνδέσεις υπήρχαν κολώνες του ΟΤΕ και πολύ μεγάλο ποσοστό των κατοίκων είχε τηλέφωνο (βλ. κεφ.5, παρ.5.2.4).

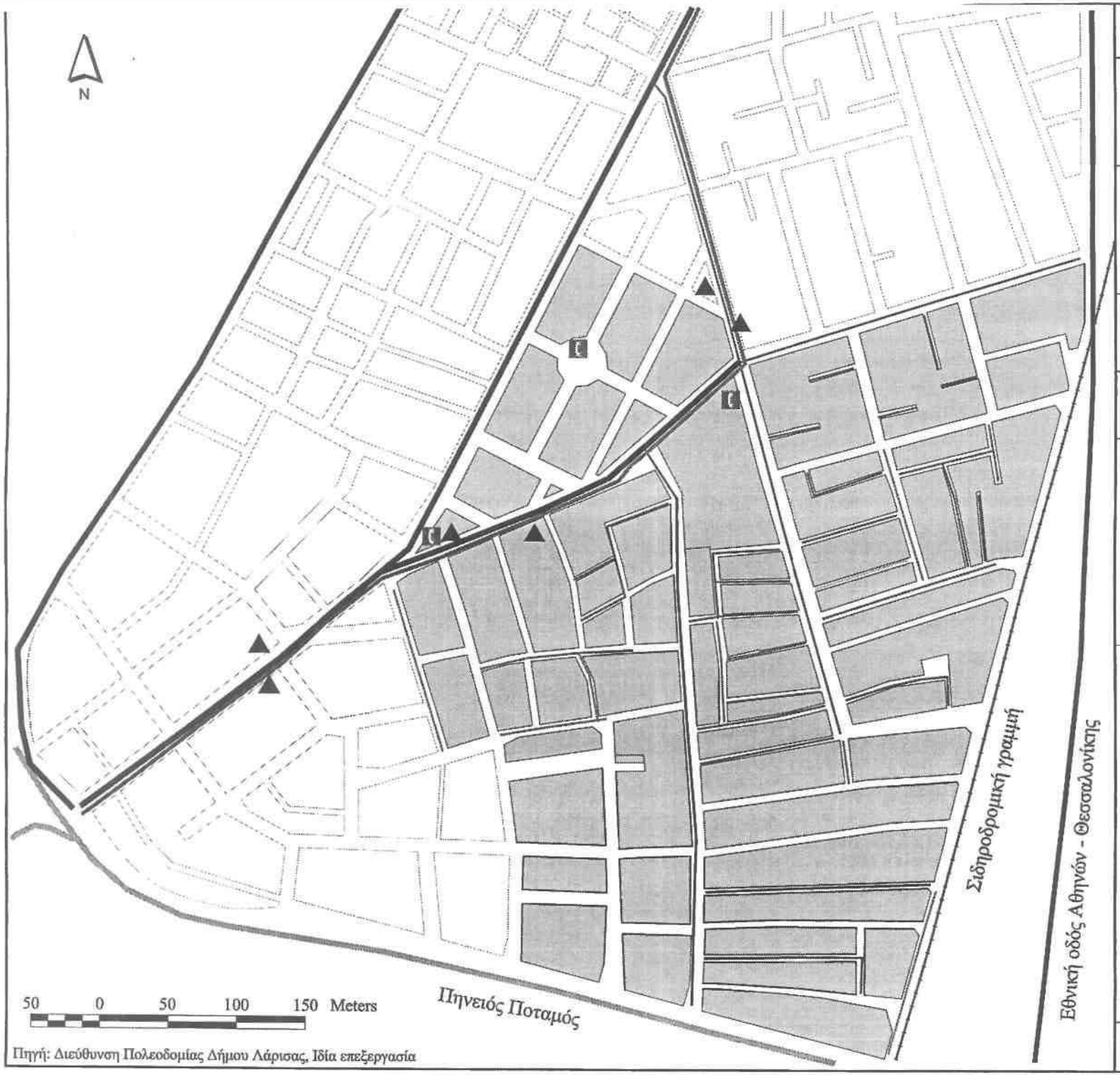
Η περιοχή ήταν αρκετά καθαρή. Τέλος, η τοποθέτηση των κάδων και τα δρομολογίων των απορριμματοφόρων φαίνονται στον χάρτη 4.6.2. Το «σάρωθρο» αλλά και τα απορριμματοφόρα επισκέπτονται την περιοχή 3 φορές την εβδομάδα.

Η κατάσταση των σπιτιών μπορεί να κριθεί πολύ καλή. Όλα στο σύνολό τους ήταν καλοδιατηρημένα, και όλες οι μονοκατοικίες είχαν αυλές και κήπους. Προβλήματα παλαιότητας αλλά και κακοκατασκευής υπήρχαν στην περιοχή μεταξύ των οδών Ελλησπόντου και Βοιωτίας (ΟΤ 1076Α).

Όπως προκύπτει καλή ποιότητα ζωής με άνεση και ησυχία, ζούνε οι κάτοικοι κυρίως της πρώτης και δεύτερης περιοχής και αυτοί που ζουν στο βορινό τμήμα της τρίτης περιοχής (πάνω από την οδό Αντιγόνης).

Τα παραπάνω μπορούν να διαπιστωθούν βλέποντας το χάρτη 4.7.2 (διάταξη κτιρίων - περιβάλλοντας χώρος).

Η υπόλοιπη περιοχή της έρευνας όπου κατοικούν κυρίως μη Ρομ, χαρακτηρίζεται από μεγάλο ποσοστό κατοικίας. Διαφορετικές της κατοικίας σημειακές χρήσεις

Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας Δήμου Λάρισας, Ιδία επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική εργασία

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ. Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική και οι επιπτώσεις του φαινομένου.

Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος
Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς

Χάρτης 4.6.3:	Οδικό δίκτυο - υποδομές

- Αρτηρία
- Συλλεκτήριος
- Δίκτυο λεωφορειακής γραμμής
- Στάση λεωφορείου
- Χωματόδρομος
- Τσιμέντο
- Θάλαμος τηλεφώνου

Βόλος,Σεπτέμβριος 1998

υπάρχουν κυρίως στις οδούς Πλάτωνος. Σωκράτους. στην πλατεία. αλλά και στις οδούς Θεμιστοκλέους και Αντιγόνης. Επίσης όσον αφορά τις γενικές χρήσεις σε κλίμακα ΟΤ. στην περιοχή υπάρχουν τέσσερα μικρά πάρκα. μια πλατεία. δύο σχολεία και πολλά κενά οικόπεδα. (βλ. χάρτη 4.7.1)

Πίνακας 4.6.2: Εμβαδά υπαρχουσών χρήσεων γης στον υπόλοιπη περιοχή μελέτης (γενικές σε κλίμακα ΟΤ)

Χρήσεις	Έκταση	% επί της συνολικής επιφάνειας
Κατοικία	95 στρ.	65.5%
Δρόμοι	41 στρ.	28.3%
Κοινόχρηστοι χώροι (πλατεία. πάρκα)	1200 τ.μ.	1%
Σχολείο	6730 τ.μ	4.6%
Αίθουσες πολιτιστικών χώρων και κοινωνικών εκδηλώσεων	200 τ.μ	0.2%
Συνολική έκταση	145	100%

Πηγή : Πολεοδομική μελέτη Λάρισας 1990. Ιδία επεξεργασία

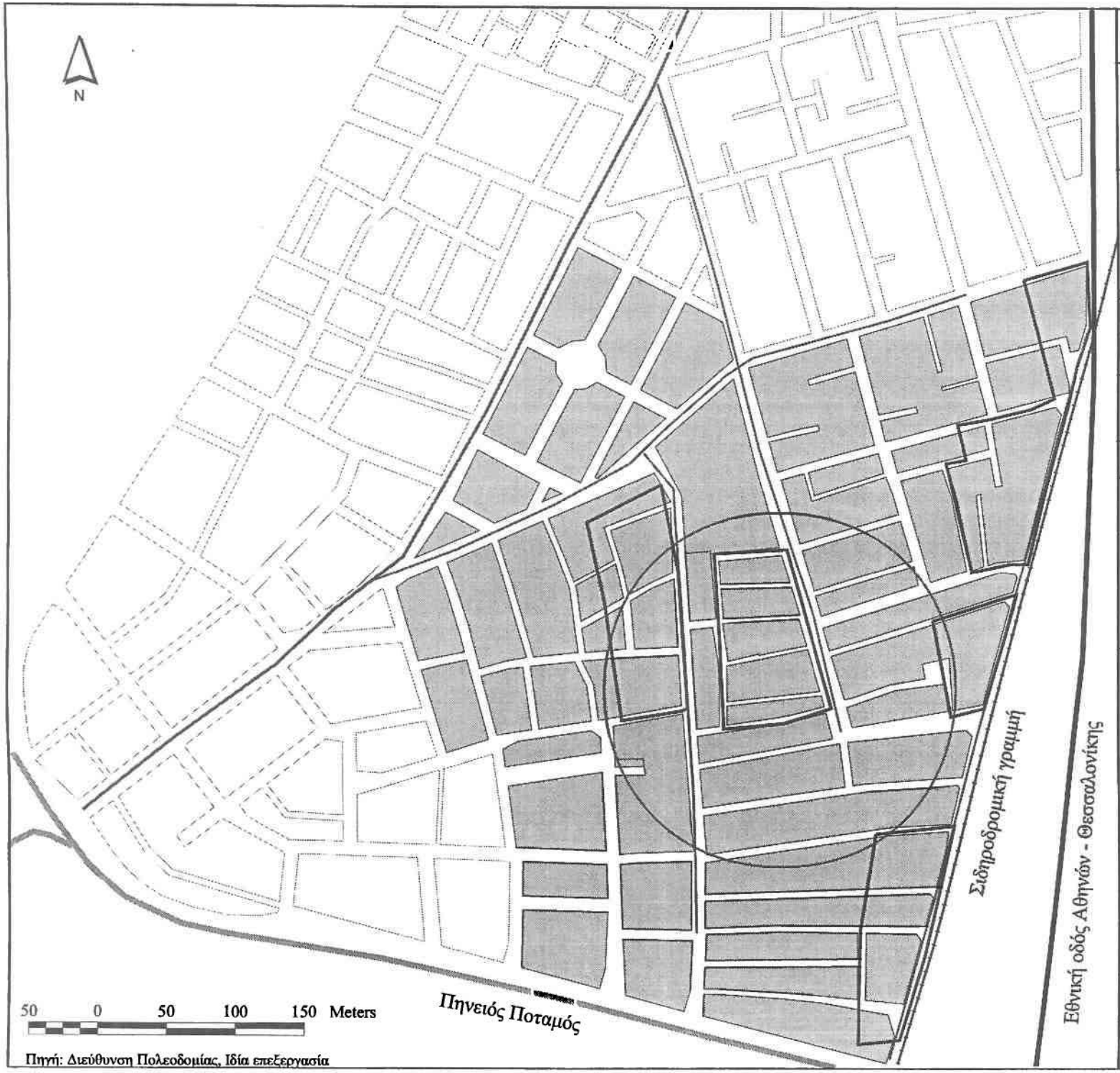
Γενικά για τις χρήσεις, μπορούμε να δούμε στο παράρτημα τους πίνακες Β1 και Β2, της απογραφή κτιρίων του 1991 που δείχνουν κατά οικοδομικό τετράγωνο τι αριθμός κτιρίων υπάρχει και τι χρήσεις έχουν. Αυτό που μπορούμε εδώ να συμπληρώσουμε είναι ότι πουθενά δεν υπάρχει οργανωμένος χώρος στάθμευσης.

Αναφερόμενοι τώρα συνολικά και στις δύο περιοχές αυτά που μπορούν να αναφερθούν κοινά και για τις δύο είναι ότι η κατοικίες κατά μήκος της οδού Βοιωτίας ταλαιπωρούνται από την ηχορύπανση. λόγω της σιδηροδρομικής γραμμής. της εθνικής οδού. Όλη η περιοχή ταλαιπωρείται από την ηχορύπανση εξαιτίας της διέλευσης των αεροπλάνων της πολεμικής αεροπορίας που πετάνε πάνω από την περιοχή για να προσγειωθούν στο πολεμικό αεροδρόμιο Λάρισας.

Η περιοχή καλύπτεται από την γραμμή Νο1 (Φιλιππούπολη-Λιβαδάκι) των αστικών συγκοινωνιών Λάρισας της οποίας η πορεία φαίνεται στον χάρτη 4.6.3. Τα λεωφορεία περνάνε κάθε 15-20 λεπτά.

Τέλος, η κυκλοφορία στην περιοχή είναι αυξημένη στις οδούς Πλάτωνος. Αρχιμήδους. Δημοσθένους και Σωκράτους. Οι τρεις πρώτες όπως φαίνεται στο χάρτη 4.6.3 παίζουν το ρόλο τοπικών αρτηριών ενώ η τελευταία είναι η ελεύθερη λεωφόρος που διοχετεύει την κίνηση προς το κέντρο και προς την εθνική οδό Αθηνών-Θεσσαλονίκης.

Τα σπίτια των μπαλαμών ήταν πιο περιποιημένα και πιο προσεγμένα από τα αντίστοιχα των Ρομ. Ακόμη οι σημειακές χρήσεις που αναφέρθηκαν και φαίνονται στον χάρτη 4.7.2 ισχύουν για τον πρώτο όροφο. Οι υπόλοιποι ήταν όλοι κατοικία.

Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας, Ιδία επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική εργασία

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ.
Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική
και οι επιπτώσεις του φαινομένου.

Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος
Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς

Χάρτης 4.6.4: Προβλήματα περιοχής

Περιοχές με προβλήματα φωτισμού, υποδομών και κακής ποιότητας ζωής (άναρχη δόμηση)

Προβλήματα ηχορρύπανσης

Οδοί με αυξημένη κυκλοφορία αυτοκινήτων

Βόλος,Σεπτέμβριος 1998

Πηγή: Επιτόπια έρευνα, Δήμος Λάρισας, Ιδία επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική εργασία

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ. Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική και οι επιπτώσεις του φαινομένου

Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος
Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς

Χάρτης 4.7.1:	Γενικές χρήσεις γης (υπάρχουσες)

- Δομημένο
- Εκπαίδευση
- Κοινόχρηστος Χώρος
- Πλατεία

Βόλος, Σεπτέμβριος 1998

N

0 50 100 150 200

Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας, Ιδία επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματικη εργασία.
Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ.
Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική και οι επιπτώσεις του φαινομένου.

Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος
Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς

ΕΘΝ ΚΗ ←ΠΡΟΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

Χάρτης 4.7.2: Σημεισκές χρήσεις γης

- Εκπαίδευση
- Χονδρικό εμπόριο
- Πολιτισμικές δραστηριότητες
- Λοιπές υπηρεσίες
- Βιοτεχνία
- Τουρισμός
- Λιονικό εμπόριο

Βόλος, Σεπτέμβριος 1998

4.6.3 Προγραμματισμένα έργα από το δήμο Λάρισας στην περιοχή

Όσον αφορά τα προγραμματιζόμενα έργα από τον δήμο για τη συνοικία της Νέας Σμύρνης και για το κομμάτι της περιοχής μελέτης μας, μπορούμε να πούμε ότι αρκετά από αυτά γίνονταν την περίοδο που ήμασταν στην περιοχή και κάναμε την έρευνα. Επίσης, από τα στοιχεία που μας εδόθησαν βγαίνει το συμπέρασμα ότι υπάρχει σχέδιο εξοπλισμού της περιοχής μιας και από τα συνολικά έργα υποδομών-οδοποιίας που έχει προγραμματίσει ο δήμος να κάνει στην συνοικία (39.969.200 δρχ.), το 1/3 (12.247.000 δρχ.) πάνε στην περιοχή μελέτης. Επίσης, από τα (34.583.710 δρχ.) που θα διατεθούν για έργα υπονόμων το 91% διατίθεται στην περιοχή μελέτης (31.308.621 δρχ.). Ακόμη από τα είκοσι αιτήματα που έθεσε το ΣΣ Νέας Σμύρνης προς υλοποίηση από το δήμο, τα οχτώ ήταν για την συγκεκριμένη περιοχή. Αυτό μπορεί να συνδυαστεί με το γεγονός, ότι τώρα παρατηρείται οικοδομική αξιοποίηση του νοτίου τμήματος της Νέας Σμύρνης. Όλα τα υπόλοιπα έργα, αναφέρονταν στον εξοπλισμό του βορείου τμήματος της Νέας Σμύρνης.

Αυτό που προξενεί ενδιαφέρον, παρατηρώντας τους παρακάτω πίνακες, είναι το ότι στην γύρω περιοχή από την κατοικία των Ρουμανόβλαχων υπάρχει ανεπτυγμένη δραστηριότητα για έργα, κάτι που δεν συμβαίνει για την πρώτη (εκτός από τις οδούς Γοργία και το τέρμα Βοιωτίας, (σε περιοχές που κατοικούν μη Ρομ)). Επίσης, ο πίνακας με τα αιτήματα του ΣΣ Νέας Σμύρνης, πλην του μεγάλου ποσοστού αυτών που έχουν συμπεριληφθεί στο διάγραμμα προγραμματιζόμενων έργων του δήμου, περιλαμβάνει μόνο δύο για την περιοχή κατοικίας των Ρομ (τα σκιασμένα στον πίνακα 4.7.1).

Σχετικά με τα ποσά που θα διατεθούν στην περιοχή κατοικίας των Ρομ, για τα μεν έργα υποδομών-οδοποιίας το ποσό ανέρχεται στα 1.200.000, για δε τα έργα υπονόμων 1.513.000.

Παρακάτω ακολουθούν ο πίνακας με τα αιτήματα που έθεσε το ΣΣ Νέας Σμύρνης για το 1997 και τα προγραμματιζόμενα έργα από το δήμο για το 1998. Τα σκιασμένα αποτελούν τα έργα που γίνονται στην περιοχή κατοικίας των Ρομ.

Πίνακας 4.7.1: Αιτήματα του ΣΣ Νέας Σμύρνης για το έτος 1998

Τμήμα Δήμου	Περιγραφή αιτήματος
ΔΕΥΑΛ	Επέκταση δικτύου όμβριων τέρμα οδού Δημοσθένους
Ηλεκτρομηχανολογικό	Ηλεκτροφωτισμός συνοικίας
Ηλεκτρομηχανολογικό	Ενίσχυση Φωτισμού στο τρίγωνο Πλουτάρχου-Κίμωνος
Πολεοδομία	Διάνοιξη οδού Μεσοράχης
Πολεοδομία	Εξαγορά Κ.Χ. ΟΤ 1057Γ, (Ειρήνης-Ζάννου, Πανόρμου) -αυτό προορίζεται για πλατεία.-
Νέα Έργα	Να διαμορφωθεί το τρίγωνο στην συμβολή των οδών Πλάτωνος και Σωκράτους
Οδοποιία	Ασφαλτόστρωση (νέος τάπητας) των οδών Ευριπίδους (από πλατεία ως οδό Ομήρου), Μιλτιάδου και τμήμα Κίμωνος
Οδοποιία	Τσιμεντόστρωση τμήματος οδού Γοργία (από Αρχιμήδους ως Ερατούς)

Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας,

Πίνακας 4.7.2: Προγραμματισμένα από τον Δήμο Λάρισας έργα για την περιοχή μελέτης (έτος 1998, οι τιμές είναι σε δρχ.)

Επένδυση	Οδός	Μήκος	Πλάτος	Τιμή	Κόστος	Κόστος
		m	m	μονάδας		κατά επένδυση
Κράσπεδα	Προμηθέως	60	2	6200	744000	**1404000**
	Πανόρμου	60	2	5500	660000	
Υποδομές	Προμηθέως	60	7	4300	1806000	**3392000**
	Πανόρμου	60	6	2600	936000	
	Αριστοφάνη	50	5	2600	650000	
Ασφαλτικά	Σωκράτους	231	10	1300	3003000	**6251000**
	Ευριπίδους	110	6	1300	858000	
	Μιλτιάδου	110	5	1300	715000	
	Κίμωνος	37	7	1300	336000	
	Προμηθέως	60	7	1300	546000	
	Πανόρμου	60	6	1300	468000	
	Αριστοφάνη	50	5	1300	325000	
Τσιμέντο	Πάροδος Ειρήνης	22	6	5000	660000	**1200000**
	Γοργία (Αρχιμήδους-Ερατούς)	18	6	5000	540000	
						12.247.000

Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας, Τεχνικό Πρόγραμμα έργων. Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 4.7.3: Προγραμματισμένα έργα από την ΔΕΥΑΛ και την ΔΕΗ, για την περιοχή μελέτης (έτος 1998, οι τιμές είναι σε δρχ.)

Επένδυση	Οδός	Τύπος	Τιμή	
			Κόστους	
Ηλεκτροφωτισμός	Σωκράτους (231m)	-	4137313	
	Δημοσθένους (σχολεία)	-		Συμβούλιο περιοχής
			4.137.313	
Υπόνομοι (όμβρια)	Βοιβηΐδος (προς Προμηθέως)			Εξυπηρέτηση πελατών
	Δίρφυς-Βοιβηΐδος			Εξυπηρέτηση πελατών
	Μιλτιάδου	Φ500	5677152	
	Προμηθέως	Φ400	3050085	
Υπόνομοι (ακάθαρτα)	Δημοσθένους	Φ200	1513532	
	Δίρφης-Βοιβηΐδος-Κάδμου			Εξυπηρέτηση πελατών
	Ευριπίδους	Φ200	8365507	
	Ζάννου			Εξυπηρέτηση πελατών
	Ηρακλέους	Φ200	3986254	
	Θεμιστοκλέους & Παράλληλος	Φ200	2130620	
	Μιλτιάδου	Φ200	6585471	
			31.308.621	

Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας, Τεχνικό Πρόγραμμα έργων. Ιδία επεξεργασία

4.6.4 Προβλήματα περιοχής Νταμαριών

Όπως διαπιστώσαμε με την επίσκεψή μας στην περιοχή και όπως μας είχαν τονίσει τόσο οι εκπρόσωποι των Ρουμανόβλαχων όσο και ο πρόεδρος το Σ.Σ. Νέας Σμύρνης, η περιοχή έπασχε από τα παρακάτω προβλήματα[37].

1. Έλλειψη υποδομών (πεζόδρομοι, αποχέτευση, φωτισμός)
2. Έλλειψη κοινωνικού εξοπλισμού (πλατεία, πάρκο, Παιδική Χαρά)
3. Έλλειψη κοινωνικών δραστηριοτήτων-λειτουργιών (Κέντρο νεότητας, Παιδικοί σταθμοί, Εξωραϊστικός Σύλλογος-(οίκημα))
4. Έλλειψη δημοτικής προστασίας και περιποίησης της περιοχής (Δεν περνάει υδροφόρο όχημα να καθαρίσει την περιοχή, δεν υπάρχουν κάδοι για τα σκουπίδια)
5. Στενότητα χώρου, τόσο για το παιχνίδι των παιδιών όσο και για να μπορέσουν να στεγαστούν οι νέες οικογένειες στην περιοχή (να ζήσουν τα παιδιά κοντά στους γονείς). Αναγκάζονται πολλοί από αυτούς να μένουν δύο και τρεις

[37] Κάποια από τα αιτήματα των κατοίκων της περιοχής όπως μας εκφράστηκαν είναι η σηματοδότηση της οδού Αρχιμήδους ή η δημιουργία πεζόδρομου εκεί λόγω της επικίνδυνης κυκλοφορίας αυτοκινήτων. Επίσης είναι η δημιουργία πλατείας ή ενός μικρού αθλητικού κέντρου στα οικόπεδα δίπλα από το σχολείο. (Για τα αιτήματα του ΣΣ Νέας Σμύρνης, που αφορούν την περιοχή βλ. προηγούμενη παράγραφο)

οικογένειες σε ένα σπίτι[38] (βλ. στοιχεία έρευνας αριθμός οικογενειών κεφ.5. παρ.5.2.1)

6. Ελλιπής αστυνόμευση της περιοχής κυρίως το βράδυ

Μας εκφράστηκε επίσης το παράπονο ότι από τις δημοτικές αρχές τόσα χρόνια σε όλη την συνοικία γίνονταν έργα ενώ στην περιοχή δεν γίνεται τιποτα. Παρά τις συνεχείς ενοχλήσεις μόνο υποσχέσεις παίρνανε και τίποτα άλλο. Όπως μας είπαν κάτι πάει να γίνει τα τελευταία χρόνια, πάντως αυτοί ήταν πάντοτε καλόπιστοι.

Για την σημερινή εικόνα της περιοχής με την άναρχη δόμηση και τα πολλά αυθαίρετα, μας είπαν ότι δεν ευθύνονται αποκλειστικά οι ίδιοι γιατί τότε που χτίζονταν το κύριο μέλημα τους ήταν να βρουν ένα μέρος να κάνουν μια στέγη για να αποφύγουν τους διωγμούς που η νομαδική ζωή τους δημιουργούσε. Αν ο δήμος τότε είχε προβλέψει και είχε απαλλοτριώσει κάποιες εκτάσεις σήμερα η εικόνα θα ήταν διαφορετική.

Αναφορικά με το τι ζητάνε οι εκπρόσωποι των Ρουμανόβλαχων μπορούμε να πούμε ότι από το 1987 δεν έχει γίνει τίποτα αφού τα αιτήματα τους τότε είναι ακριβώς ίδια με τα σημερινά (βλ. περιοδικό Θεσσαλικές Επιλογές, 1987, σελ., 37)

Σχετικά με την αυθαίρετη δόμηση, όπως μας τόνισε η αντιδήμαρχος πολεοδομίας, αυτή συνεχίζεται. Ακόμη υπάρχει πίεση από τους Ρομ για παροχή ρεύματος και νερού αλλά δεν μπορεί ο δήμος να τους δώσει βεβαιώσεις ότι δεν είναι αυθαίρετα για να πάρουν από τη ΔΕΗ ρεύμα (υπάρχει θεσμικό θέμα για τα αυθαίρετα). Όσον αφορά τα αυθαίρετα που έγιναν πριν το 1984 έχουν νομιμοποιηθεί με την ένταξή τους στο σχέδιο πόλης.

Επιπρόσθετα για την επίλυση των προβλημάτων των Ρομ ο δήμος Λάρισας εντάχθηκε πρόσφατα στο Πανελλήνιο διαδημοτικό δίκτυο Ρομ και ευελπιστεί μέσω αυτού να υλοποιήσει κάποια έργα πνοής για τα Νταμάρια της Νέας Σμύρνης.

Αναφορικά με τα προβλήματα στην περιοχή ο κ. Φετβατζής μας ανέφερε ότι υπάρχει πρόβλημα με τους ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους στην περιοχή. Επίσης κρίνει ότι ο φωτισμός, η ύδρευση και αποχέτευση στην «Τσιγγάνικη» γειτονιά δεν είναι ικανοποιητική. Γι' αυτό μας είπε ότι πλέον ο δήμος έχει εξασφαλίσει ένα κονδύλι 130 εκατομμυρίων[39] από το ΥΠΕΧΩΔΕ για αναβάθμιση της περιοχής και για δημιουργία έργων όπως πλατείας, παιδικής χαράς, πεζοδρόμησης κλπ. Επίσης θα αρχίσει να εφαρμόζεται ένα πρόγραμμα για δημιουργία αποχετεύσεων μιας και οι

---

[38] Στο περιοδικό Θεσσαλικές Επιλογές, 1987, είχε αναφερθεί πάλι αυτό το θέμα και τότε είχε εκφραστεί όπως και σήμερα η θέληση των Ρουμανόβλαχων να φύγουν από τη περιοχή και να πάνε προς το Μεζούρλο αφού πρώτα απαλλοτριώσει ο δήμος τα σπίτια του.

[39] Σχετικά με τα έργα που υλοποιούνται ή είναι προς υλοποίηση σύμφωνα με το διάγραμμα υλοποίησης έργων κατά συνοικία που έχει εκπονήσει ο Δήμος Λάρισας (βλ., παρ.4.6.3), η χρηματοδότηση τους προέρχεται από το ΥΠΕΧΩΔΕ (περίπου 100 εκ. για τέσσερα χρόνια), και από ιδίους πόρους του δήμου από το ΦΑΠ και τέλος από τον κρατικό προϋπολογισμό. Τελικά όπως φαίνεται στην προηγούμενη παράγραφο στην περιοχή των Ρομ πάνε 4.000.000 δρχ. από τα έργα οδοποιίας και υπονόμων. Και εκκρεμεί η αγορά του οικοπέδου (Ζάννου, Ειρήνης και Πανόρμου) αλλά και ο φωτισμός κάποιων περιοχών (βλ. πίνακες προγραμματιζόμενων έργων 4.7.2, 4.7.3, παρ.4.6.3).

«Τσιγγάνοι» δεν έχουν την δυνατότητα από μόνοι τους να κάνουν βόθρους και πολλά σπίτια χρησιμοποιούν έναν. πράγμα που δημιουργεί προβλήματα.

Από την άλλη κρίνει ικανοποιητική την παρουσία των συνεργείων καθαριότητας αλλά και τον αριθμό των κάδων που υπάρχουν. Ως λύση στο στεγαστικό προτείνει να γίνει αλλαγή του συντελεστή δόμησης από 1.2 σε μεγαλύτερο νούμερο. Τέλος, ανέφερε δύο σημαντικά προβλήματα κατά την άποψη του που ταλαιπωρούν την συνοικία για πολλά χρόνια την ηχορύπανση από τα αεροπλάνα και την σιδηροδρομική γραμμή.

4.7 Συγκριτικά στοιχεία για το χώρο κατοικίας των Ρομ της Νέας Σμύρνης με την υπόλοιπη περιοχή μελέτης και με άλλες περιοχές.

Έχοντας στο νου την περιοχή και κοιτώντας τα ενδεικτικά στοιχεία της έρευνάς μας μπορούμε να πούμε μετά βεβαιότητας τα εξής.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η ποιότητα ζωής στην περιοχή κατοικίας των Ρομ είναι χειρότερη από αυτή που υπάρχει στην υπόλοιπη περιοχή. Δεν είναι όλη η περιοχή όμως κακή. Σε περιοχές όπως αυτή μεταξύ των οδών Δάφνης, Διομήδους, Αρχιμήδους και Ειρήνης συναντάμε πολύ καλά σπίτια (νεόχτιστα) και αρκετά προσεγμένα. Επίσης γενικώς η περιοχή αριστερά της οδού Αρχιμήδους έχει άπλα και οι δρόμοι είναι πιο μεγάλοι. Μία ακόμα εξαίρεση στον κανόνα είναι οι περιοχές κατά μήκος της οδού Διαγόρα και το βόρειο τμήμα της Αρχιμήδους. Όλη η ζωή στην περιοχή αναπτύσσεται γύρω από την οδό Αρχιμήδους η οποία παίζει το ρόλο του κέντρου (εκεί μαζεύεται αρκετός πληθυσμός στα υπάρχοντα καφενεία και περνά τον ελεύθερο χρόνο του) αλλά υπάρχουν και υποδομές αφού είναι η μόνο εναλλακτική λύση μιας και δεν υπάρχει πλατεία στην περιοχή.

Επίσης στην περιοχή στο νοτιοανατολικό τμήμα που χτίστηκε πρόσφατα μετά το (1980) υπάρχει άπλα λόγω της γραμμής και της Εθνικής οδού αλλά και αρκετή ηχορύπανση. Πέρα όμως από τα παραπάνω η υπόλοιπη περιοχή κατοικίας των Ρομ εξαιτίας της άναρχης δόμησης της, προκαλεί άσχημες συνθήκες διαβίωσης για τον πληθυσμό. Αυτό μαζί με την έλλειψη υποδομής κάνει τη ζωή δύσκολη.

Αντιθέτως, πιο δίπλα (ένα οικοδομικό τετράγωνο πιο πάνω) υπάρχει η περιοχή κατοικίας των «Μπαλαμών» όπου χαρακτηρίζεται στο σύνολό της από άπλα με πολύ λίγα προβλήματα (στην οδό Βοιωτίας). Η ησυχία είναι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της περιοχής. Η έλλειψη υποδομής σε κάποιες από τις γειτονιές είναι αρνητικός παράγοντας που δεν δυσκολεύει όμως τη ζωή των κατοίκων.

Στα παραπάνω πρέπει να προσθέσουμε κάτι ακόμα. Η μόνη διέξοδος της περιοχής κατοικίας των Ρομ προς το υπόλοιπο της Νέας Σμύρνης υπάρχει μόνο από το αριστερό τμήμα της (από την οδό Ειρήνης). Αυτό γίνεται γιατί από τα υπόλοιπα τμήματα η περιοχή είναι κυκλωμένη από τα ανατολικά υπάρχει σιδηροδρομική γραμμή ενώ από τα νότια υπάρχει το ανάχωμα διευθέτησης της κοίτης του Πηνειού ποταμού. Αυτό που μας έκανε μεγάλη εντύπωση είναι ότι κινούμενος κάποιος μέσα στους δρόμους της Νέας Σμύρνης, χωρίς να έχει σκοπό να πάει στο νότιο τμήμα

(ακολουθώντας τις οδούς Σωκράτους και Πλάτωνος). αν δεν το γνωρίζει δεν μπορεί να δει την περιοχή που ζούνε οι Ρομ. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι επί της Πλάτωνος υπάρχει συνεχής δόμηση με διώροφες κατοικίες και χρήσεις διαφορετικές της κατοικίας οι οποίες μαζί με τα κτιριακά συγκροτήματα των σχολείων δημιουργούν ένα «τεχνητό τείχος» στο βόρειο τμήμα. Αν αυτό συνδυαστεί με τα εμπόδια που προείπαμε. μπορούμε πλέον να μιλάμε σίγουρα αν όχι για γκέτο. για περιθωριοποιημένη ζώνη κατοικίας.

Ένα χαρακτηριστικό που συμβάλλει στο να μην είναι η περιοχή γκέτο. το οποίο το διαπιστώσαμε κατά την παρουσία μας εκεί είναι ότι συχνά οι Ρομ τριγυρνούσαν στην ευρύτερη περιοχή και επισκέπτονταν τα καταστήματα στις οδούς Πλάτωνος και Δημοσθένους. αναπτύσσοντας οικονομικές σχέσεις με τους κατοίκους χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Στην περίπτωση που αρχίσει να δομείται[40] το δυτικό τμήμα αριστερά της οδού Δίρφυς (βλ. χάρτη 4.7.2). η περιοχή κατοικίας των Ρομ θα κλείσει ασφυκτικά.

Πέραν όμως από το τι θα γίνει στο μέλλον. αυτό που μας έκανε μεγάλη εντύπωση είναι ότι κατά μήκος της οδού Ειρήνης τα σπίτια ιδιοκτησίας των Ρομ είναι διώροφα. Αυτό πιθανώς μπορεί να εξηγείται ως εξής: επειδή είναι αρκετά προσεγμένα και περιποιημένα (πέτρα στους τοίχους. κάγκελα. σύγχρονος οικιακός εξοπλισμός κλπ) οι ίδιοι προσπαθούν να δείξουν ότι έχουν ξεφύγει από αυτό που η υπόλοιπη κοινωνία θεωρεί ότι είναι (δείχνουν πλούτο – δύναμη: υψηλό κοινωνικό status) και ταυτόχρονα δημιουργούν τείχος για να μην φαίνεται η κακή κατάσταση της περιοχής κατοικίας των υπόλοιπων Ρομ όπως συμβαίνει στην πραγματικότητα. Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό το οποίο συναντάται και σε άλλες περιοχές κατοικίας των εγκατεστημένων Ρομ (Σλα μαχαλάς – Λαμία μαρτυρία αστυνομικού διευθυντή Λάρισας, Αλιβέρι - βλ. Καλαμαράς – Ξυδιανός. 1995. χωροθέτηση κτισμάτων περιμετρικά των παραγκών και σκηνών. χάρτης 9). Εκτός όμως από αυτό. από τις συνεντεύξεις που ελήφθησαν από τους κατοίκους της περιοχής προκύπτει ότι δήλωναν μεγάλο εισόδημα. ζούσαν άνετη ζωή και εξέφραζαν θέληση για αφομοίωση (θέλουν να ξεφύγουν από τη φυλή χωρίς να θέσουν όρους για την ένταξή τους). Αυτό δεν μπορούμε να το αξιολογήσουμε ως πραγματικό. πάντως είναι μία ένδειξη (βλ. Λυδάκη κεφ. 3 παρ.). Μια δεύτερη εξήγηση μπορεί να είναι το γεγονός ότι μπορεί ηθελημένα οι Ρομ να έχτισαν έτσι τα σπίτια τους για να δημιουργήσουν ένα συνεχόμενο τείχος ώστε να προσδιορίσουν το χώρο τους και να προστατεύσουν τη φυλή τους από το «ξένο» (το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο). Πάντως και η δύο έχουν κάποια λογική

Επίσης. αν στην περιοχή προσθέσουμε την στάση των κατοίκων που στην πλειονότητά τους θεωρούν πρόβλημα τους Ρομ χωρίς να έχουν πολλές επαφές μαζί τους. αξιολογώντας τον τρόπο ζωής τους τον οποίο όμως δεν γνωρίζουν (από τη μία βρωμιά, κακές συνθήκες διαβίωσης και από την άλλη εκφράζουν ότι έχουν πολλά λεφτά) (βλ κεφ. 5).

---

[40] Αν και περιοχή θεωρείται υποβαθμισμένη εξαιτίας το Ρομ. τα τελευταία χρόνια υπάρχει ανοικοδόμηση στο δυτικό τμήμα. Τα σπίτια που χτίζονται είναι όλα διώροφα παρόμοια με αυτά που χτίζονταν στην Νεράιδα την δεκαετία του 1980.

Μπορούμε να πούμε διαχρονικά ότι οι ίδιοι οι κάτοικοι αφού τους απέκλειαν και εξακολουθούν να τους αποκλείουν από τις σχέσεις μαζί τους, μετέτρεπαν αυτόν τον αποκλεισμό και σε «γεωγραφικό» (πολεοδομική περιοχή) με στόχο να κρύψουν την «κατοικία» των Ρομ, αφού δεν μπορούν να τους διώξουν για να μην θεωρούν οι υπόλοιποι κάτοικοι της Λάρισας την περιοχή κατοικίας τους υποβαθμισμένη εξαιτίας των «γύφτων». (αυτό το διαπιστώσαμε από τις απόψεις των κατοίκων της υπόλοιπης Λάρισας που συμμετείχαν στο δείγμα μας που θεωρούν την Νέα Σμύρνη ότι στιγματίζεται εξαιτίας των Ρομ, όσο και από την προσωπική μας εμπειρία ζώντας στην Λάρισα και ερχόμενοι σε επαφή με άλλους κατοίκους)

Αυτό μας θυμίζει τον χαμηλόμισθο εργάτη που αποκλείει τον Ρομ επειδή πρέπει να μεταβιβάσει την πίεση που δέχεται από τους ανήκοντες σε υψηλότερη βαθμίδα της ταξικής κλίμακας από αυτόν (βλ. Λυδάκη, 1997, σελ. 95) και να διατηρήσει τη θέση του νοιώθοντας ότι δεν είναι στο τελευταίο επίπεδο της κλίμακας. Ίσως ο «τσιγγάνος» να είναι το «επιχρυσωμένο χάπι» για την αιτιολόγηση της γενικότερης υποβάθμισης της συνοικίας της Νέας Σμύρνης (σε σχέση με άλλες συνοικίες) τόσο εξαιτίας των ελλιπών υποδομών όσο και των γεωγραφικών χαρακτηριστικών και του κοιωνικοεπαγγελματικού χαρακτήρα της (βλ. Μαλούτας Θ. Σωμαράς Χ., 1997). Ακόμη στην υποβάθμιση αυτή συντείνουν ο βιολογικός καθαρισμός, οι μεταποιητικές βιομηχανίες και τα συνεργεία αυτοκινήτων που βρίσκονται εκεί. Έτσι έχοντας όλα αυτά τα στοιχεία η περιοχή, τα οποία δεν αλλάζουν εύκολα, αναγκάζει τους κατοίκους να προσπαθούν να βρουν το εξιλαστήριο θύμα για να αποδώσουν την γενικότερη υποβάθμιση και επιλέγουν έτσι τον Ρομ μιας και κανείς από την υπόλοιπη κοινωνία δεν τον αποδέχεται.

Ίσως με τον παραπάνω τρόπο να εξηγείται το γεγονός ότι ενώ πωλούνται τα σπίτια των μπαλαμών που είναι μέσα στην περιοχή των Νταμαριών και οι καλυβιώτες ιδιοκτήτες τους αρχίζουν να φεύγουν, ταυτόχρονα οι ίδιοι χτίζουν στο δυτικό τμήμα της περιοχής. Αν και η δεύτερη περιοχή είναι αρκετά καλύτερη δεν παύει να είναι πάλι στον ίδιο χώρο που η υπόλοιπη κοινωνία έχει στιγματίσει. Όμως οι καλυβιώτες όντας κάποιου συγκεκριμένου οικονομικού επιπέδου δεν μπορούν προφανώς να φύγουν από την περιοχή, οπότε αναγκάζονται να πάνε λίγο παραδίπλα (πάντως έξω από την περιοχή των Ρομ) και να χτίσουν (μάλλον σε κληρονομημένα οικόπεδα) καλά και ψηλά σπίτια (διώροφα και τριώροφα) με σκοπό να κρύψουν την αιτία στιγματισμού τους. Επίσης το ότι κάνουν καλά σπίτια μπορεί να γίνεται γιατί υποσυνείδητα μπορεί να πιστεύουν ότι έτσι διαχωρίζουν ακόμα περισσότερο τη θέση τους από τους Ρομ. Αυτό δεν ξέρουμε αν είναι σωστό πάντως οι Ρομ τους Καλυβιώτες τους χαρακτήρισαν ως τους πιο «ρατσιστές». Τα παραπάνω τα παραθέτουμε με κάθε επιφύλαξη.

Αυτή μπορεί να είναι μια πιθανή εξήγηση της συμπεριφοράς αποκλεισμού προς τον Ρομ. Πάντως σ' αυτό το σημείο είναι απαραίτητη μια συγκριτική συνόψιση των χαρακτηριστικών και των διαφορών των περιοχών κατοικίας των Ρομ και των Μπαλαμών. Επίσης καλό είναι να γίνει μια επιπλέον σύγκριση της περιοχής των Ρομ με άλλες περιοχές της Ελλάδας (που υπάρχουν Ρομ) για να δούμε αν υπάρχουν χωρικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με τον βαθμό εγκατάστασης και την φυλή.

Αν πάρουμε την περίπτωση των Φαρσάλων εκεί συναντάμε το ίδιο μοτίβο με την Νέα Σμύρνη που εκτός από τα ιδιόκτητα σπίτια υπάρχει και κάποιο σημαντικό ποσοστό που ζει σε σκηνές. Ακόμη η περιοχή βρίσκεται στις παρυφές της πόλης (βλ.. Λεπενιώτης. 1998. σελ. 50) και έχει σημαντικά προβλήματα υποδομών. Οι εγκατεστημένοι εκφράζουν πολλά παράπονα και ζητούν απεγνωσμένα να τους δοθεί καλλιεργήσιμη γη όπως και σπίτια στις εργατικές κατοικίες. Για τους ίδιους λόγους που τα θέλουν και οι Ρομ της Νέας Σμύρνης (πρόβλημα χώρου πολλά μέλη στο νοικοκυριό).

Στην Γιάννουλη έχουμε επίσης παρουσία Ρομ (αυτοί είναι τσιγγάνοι. Η κατάσταση τους εκεί μπορεί να θεωρηθεί πιο καλή από την Νέα Σμύρνη από απόψεως υποδομών. αφού εκτός από τα όμορφα σπίτια που έχουν βρίσκονται και σε καλό σημείο. Πέρα όμως από αυτά η κατάσταση στις σχέσεις τους με τους μπαλαμούς είναι πολύ άσχημη. Υπάρχουν πολλές συγκρούσεις οι οποίες τους οδήγησαν στο να αποφασίσουν να πουλήσουν τα σπίτια τους και να φύγουν. (βλ.. για το θέμα σχετική βιβλιογραφία από ημερήσιο τύπο (στο τέλος της εργασίας). αλλά και Εφημερίδα Ελευθερία 7/2/98). Αυτή η απόρριψη μπορεί να είναι και ο ηθικός αυτουργός για την δημιουργία προστριβών μέσα στην ίδια την ομάδα οι οποίες κατέληξαν σε εγκληματική πράξη (βλ. Εφημερίδα Ελευθερία 27. 29. 30/5/98).

Επίσης και σε άλλες περιοχές της Θεσσαλίας διαφαίνεται αυτή η απόρριψη προς τους Ρομ (ασχέτως αν αυτοί είναι εγκατεστημένοι ή όχι) η οποία οδηγεί πολλές φορές σε σύγκρουση αλλά και η μη παροχή σ' αυτούς βασικών αγαθών. Περιπτώσεις «διωγμών» σε Φαλάνη. Τρίκαλα. Σοφάδες Καρδίτσα. (βλ. Εφημερίδα Ελευθερία. 25/8/98. Θεσσαλικές Επιλογές τχ.19 και 20. σελ. 46. 43 αντίστοιχα).

Τα ίδια και χειρότερα ισχύουν για τους τσιγγάνους των άνω Λιοσίων όπως περιγράφονται στο βιβλίο της Λυδάκη (1997) και στην έρευνα της Κοκκινάκη (1983. σελ. 113). Έλλειψη υποδομών. ακατάλληλοι δρόμοι. κακής ποιότητας κατοικίες. σκηνές και παράγκες. Συγκρίνοντας τις δύο αυτές μελέτες οι οποίες απέχουν 14 χρόνια είναι σαν να βλέπουμε το σενάριο εξέλιξης της Νέας Σμύρνης από το 1986 (Εφημερίδα Ελευθερία, 30/12/86,) ως τη σημερινή κατάσταση. Η μόνη αλλαγή είναι το ότι οι πιο εύποροι έχτισαν καλύτερα σπίτια (διώροφα και στις δύο περιπτώσεις. εκπομπή «Ζούγκλα». ΑΝΤ1 αφιέρωμα στα προβλήματα των τσιγγάνων).

Το ίδιο σκηνικό επικρατεί και στον Δενδροπόταμο Θεσσαλονίκης. Εκεί βέβαια τα πράγματα είναι πιο καλά και παρατηρείται μεγάλη δραστηριότητα του δήμου Μενεμένης με την ανάληψη προγραμμάτων μέσω του «δικτύου Ρομ» (βλ.. Ιωαννίδου 1990. και Χατζηπαντελής. ΙΣΚ. 1998). Αυτά όμως από ότι φαίνεται είναι παροδικά εξαιτίας της έξαρσης χρηματοδότησης από την ΕΕ σε προγράμματα που ασχολούνται με τον κοινωνικό αποκλεισμό και πολύ φοβόμαστε ότι θα πάψει να υπάρχει δραστηριότητα μόλις πάψουν και τα κονδύλια.

Τέτοια και χειρότερη είναι η κατάσταση και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας όπως φαίνεται από τις έρευνες του Ντούσα Δ. (1997. σελ 138-139. 200-216).

Τα παραπάνω προβλήματα παρατηρούνται σε περιοχές που είναι εγκατεστημένοι Ρομ. Η κατάσταση στους καταυλισμούς των Ρομ είναι χειρότερη. Δεν μπορεί να γίνει

σύγκριση των δύο περιοχών σχετικά με τις συνθήκες ζωής αφού αυτές είναι κατά πολύ καλύτερες στους εγκατεστημένους πληθυσμούς Ρομ των αστικών περιοχών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Τίρναβος όπου ο καταυλισμός των τσιγγάνων είναι τελείως απομονωμένος από την υπόλοιπη κοινωνία και τα αγαθά που αυτή προσφέρει. Ο κοινωνικός αποκλεισμός πολλές φορές φτάνει στα όρια του κοινωνικού ρατσισμού μιας και υπάρχει έντονη η θέληση από τους δημότες του Τιρνάβου, να εκδιωχθούν οι τσιγγάνοι από την περιοχή. Έτσι σ' αυτή την προσπάθεια έχουν συμμέτοχο τον δήμο μιας και προσπαθούν να πετύχουν το σκοπό τους στερώντας από τους τελευταίους το ηλεκτρικό ρεύμα, το πόσιμο νερό και άλλες βασικά αγαθά. Τέλος το σύνολο των καταλυμάτων είναι παράγκες και σκηνές. (βλ. αρθρογραφία στο τέλος της εργασίας και εργασία Πιτσίλκας Χ. και Κατέβας, 1993, ΝΕΛΕ Λάρισας).

4.8 Συμπεράσματα

Βλέπουμε, λοιπόν, από την μελέτη της βιβλιογραφίας ότι η παρουσία της μιας ή της άλλης μορφής ή διάστασης του κοινωνικού αποκλεισμού που υφίστανται οι Ρομ δεν οφείλεται αποκλειστικά στην φυλή τους αλλά στο είδος της εγκατάστασης τους. Αυτό που προξενεί ενδιαφέρον και απαιτεί μεγαλύτερη έρευνα είναι το πως εξακολουθούν να βιώνουν την απόρριψη οι εγκαταστημένοι στις πόλεις, αφού έχουν περίπου (οι περισσότεροι από αυτούς) μισό αιώνα άμεσης αλληλεπίδρασης με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Ακόμη σημαντικό ερώτημα που μένει αναπάντητο είναι το πως και δεν έχει επέλθει τόσα χρόνια η ολοκληρωτική «ένταξή» τους.

Σ' αυτό μάλλον παίζει ρόλο το ότι το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο τους βλέπει ως κάτι το διαφορετικό, το ξένο και γι' αυτό δεν τους δεχόμαστε, παρόλο που έδωσαν άθελά τους (η ανάγκη τους οδήγησε) τα πρώτα σημάδια «υποταγής» με το να εγκατασταθούν μόνιμα και να αλλάξουν το νομαδικό τρόπο ζωής και σκέψης που τους χαρακτήριζε για παραπάνω από 1000 χρόνια. Μερικές απαντήσεις σ' αυτά που αναλύονται εδώ εδόθησαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Πέρα όμως από αυτά, ρόλο στην δημιουργία του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού έπαιξε το γεγονός ότι ποτέ δεν υπήρξε σχεδιαστική παρέμβαση από πλευράς τη Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το ότι τόσα χρόνια δεν υπάρχει μια πλατεία στην περιοχή τους, σημαίνει κάτι.

Από την άλλη οι Ρομ όπως κάθε αποκλεισμένος δεν έχουν προσβάσεις προς τους μηχανισμούς εξουσίας οπότε δύσκολα θα τους έδινε κάποιος «ξένος» λύση. Έτσι ο θεσμικός φορέας ικανοποιεί μ' αυτό τον τρόπο (ενεργώντας πολιτικάντικα αφού δεν έχει ανάγκη τους Ρομ) τον εγωισμό των μπαλαμών που πιθανότατα μόλις έβλεπαν κάποιο έργο στην περιοχή θα διαμαρτύρονταν γιατί δεν γίνεται αυτό στην δικής τους. Τέτοιες περιπτώσεις οι οποίες δεν μένουν μόνο εκεί αλλά οδηγούν σε συμπεριφορές ανάρμοστες έως ρατσιστικές, είναι αυτές πολλών δήμων της Ελλάδας οι οποίοι αναγκάζουν τους τσιγγάνους είτε να μεταδημοτεύσουν, είτε τους αρνούνται την παροχή αδειών για να χτίσουν με σκοπό να τους διώξουν από την περιοχή τους για να

μην κακοχαρακτηρίζεται. Βλ. Λυδάκη. 1997. σελ. 18-22. περιοδικό ΜΑΧ τχ. Μαρτίου. 1998. και Εφημερίδα Ελευθερία 25/01/97). Άλλωστε δεν υπάρχει περιοχή της Ελλάδας που έχει τσιγγάνους στα όρια της και να μην έχει επιχειρήσει να τους διώξει. Στη Λάρισα όπως έχει προειπωθεί. τέτοιες διώξεις έχει υποστεί μια ομάδα τσιγγάνων η οποία κινείται στις περιοχές Μεζούρλο-Γηροκομείο-Νεάπολη.

Βέβαια τον τελευταίο καιρό γίνονται προσπάθειες για την καλυτέρευση των όρων ζωής στην περιοχή. Ήδη ο δήμος μπήκε στο δίκτυο Ρομ και ευελπιστεί μέσω αυτού να δώσει λύσεις στα προβλήματα. Έχει δημιουργήσει ή πρόκειται να δημιουργήσει το τμήμα Κοινωνικού Αποκλεισμού. το οποίο θα αντιμετωπίσει τα προβλήματα των Τσιγγάνων. Ακόμα πολλοί ιδιωτικοί και μη φορείς έχουν αναπτύξει δραστηριότητες γενικά στα θέματα των τσιγγάνων. (Εφημερίδα Ελευθερία. 17/6/96. σελ. 8). Πάντως χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια ακόμα για να έλθουμε στην θέση να πούμε ότι αρχίζει να εξαλείφεται το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ. Και αυτό γιατί δεν μπορεί να πει ότι. ύστερα από τις πολλές προσπάθειες που έγιναν (όπως έγιναν). έχουν δοθεί λύσεις και πλέον οι Ρομ αντιμετωπίζονται ως ισότιμα μέλη της κοινωνίας. Σ' αυτό απόδειξη είναι τα αποτελέσματα της έρευνας που έγινε για το σκοπό αυτής της διπλωματικής εργασίας που συμφωνούν απόλυτα με την υπάρχουσα κατάσταση γύρω από τον αποκλεισμό των Ρομ.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρατίθενται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας.

Κεφάλαιο 5^{0} : Αποτελέσματα της έρευνας

5.1 Μεθοδολογία - προβληματική - μέρη της έρευνας

5.1.1 Εισαγωγή - σκοπός έρευνας

Στα προηγούμενα κεφάλαια είχαμε την ευκαιρία να δούμε το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού γενικά, και ειδικότερα όπως αυτός υφίσταται στους Ρομ αλλά και να αναφερθούμε στην περιοχή μελέτης και στα χαρακτηριστικά αυτής. Σ' αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην έρευνα που διεξήχθη από εμάς και που είχε ως σκοπό να διαγνώσει το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού και τις διαστάσεις του στους εγκατεστημένους Ρουμανόβλαχους της Νέας Σμύρνης.

Πέρα, λοιπόν, από την προαναφερθείσα γενική προσέγγιση του φαινομένου η έρευνα η οποία διεξήχθη σκοπό είχε να το διαγνώσει όπως αυτό υπάρχει (αν υπάρχει) στην συγκεκριμένη ομάδα των Ρομ της Νέας Σμύρνης Λάρισας. Έτσι μέσα από τα ενδεικτικά αποτελέσματα της θα έχουμε την ευκαιρία να κάνουμε μια σύγκριση με την βιβλιογραφία και να δούμε αν αυτά συμφωνούν με τις καταστάσεις που περιγράφονται γύρω από το θέμα. Επίσης το ότι στην περιοχή έχουν γίνει πολύ λίγες έρευνες ήταν ένας ακόμη λόγος που ενίσχυσε την σκέψη μας για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης.

Ένας τρίτος λόγος ήταν το γεγονός ότι ως τώρα γίνονταν αναφορές για τον κοινωνικό αποκλεισμό των Ρομ αλλά δεν ελάμβαναν την άποψη αυτών για το φαινόμενο. Επίσης δεν υπάρχει σε καμία από αυτές που υπέπεσαν στην αντίληψή μας, σύγκριση των απόψεων μεταξύ των Ρομ και των μπαλαμών[41] τόσο για το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού στους τσιγγάνου όσο και για τις σχέσεις τους. Τέλος, το ότι ασχοληθήκαμε με τους εδραίους Ρομ της Νέας Σμύρνης Λάρισας οφείλεται στο ότι αυτοί έχουν ένα χαρακτηριστικό, την εδραιοποίησή τους που έρχεται σε αντίθεση με τη βασική αιτία του αποκλεισμού τους (πολιτισμική ιδιαιτερότητα) μιας και έχουν αλλοιωθεί μέσα τους οι θεσμοί και οι παραδόσεις της νομαδικής ζωής. Έτσι ήταν μια ευκαιρία να δούμε γιατί ενώ έχουν αφομοιωθεί (ακόμη και πολιτισμικά), η υπόλοιπη κοινωνία δεν τους δέχεται και τους αντιμετωπίζει όπως όλους τους υπόλοιπους μη εδραιοποιημένους. (Αυτός ήταν ο βασικός προβληματισμός της έρευνας, δηλαδή αν ισχύει ο κοινωνικός αποκλεισμός και αν οφείλεται στα ίδια αίτια με αυτόν που βιώνουν οι νομάδες, κάτι που θα αναλυθεί παρακάτω από τα δεδομένα της έρευνας).

Αξία έχει σ' αυτό το σημείο να αναφερθούμε για λίγο στον τρόπο με τον οποίο έγινε η έρευνα, στα προβλήματα που συναντήσαμε κατά την διάρκεια διεξαγωγής της αλλά και σ' αυτά κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων των απαντήσεων που εδόθησαν.

---

[41] Ως μπαλαμοί στην έρευνα μας θεωρούνται οι μη Τσιγγάνοι. Θα χρησιμοποιείται απο εδώ και πέρα αυτή η έκφραση για να υπάρχει ευκολία στην παράθεση των συμπερασμάτων κατά αναλυμένη ερώτηση του ερωτηματολογίου.

5.1.2 Οι επιδιώξεις του ερωτηματολογίου και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για το "στήσιμό του"

Για να πετύχουμε τους προαναφερθέντες στόχους, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της συνέντευξης με ερωτηματολόγιο. Ταυτόχρονα όμως με την διεξαγωγή της συνέντευξης με τον κάθε ερωτώμενο (κυρίως με τους Ρουμανόβλαχους) υπήρχε συζήτηση και για άλλα θέματα εκτός αυτών που εμπεριείχε το ερωτηματολόγιο. Ακόμη την ώρα των συνεντεύξεων υπήρχε ταυτόχρονη παρατήρηση από την πλευρά μας του τρόπου ζωής και της συμπεριφοράς των οικείων με το πρόσωπο, το οποίο έπαιρνε μέρος στην συνέντευξη.

Σ' αυτό βοήθησε επίσης, ο χρόνος που απαιτούσε η κάθε μια συνέντευξη ο οποίος ήταν περίπου μία ώρα ανά συνέντευξη (η παρατήρηση γινόταν κυρίως κατά τις συνεντεύξεις με τους Ρουμανόβλαχους και τους Τσιγγάνους που ζούσαν εκεί στην Νέα Σμύρνη). Βεβαίως σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της παραπάνω παρατήρησης έπαιξε και η συμπεριφορά των Ρομ οι οποίοι ήταν αρκετά φιλόξενοι και έδειχναν να ενδιαφέρον και ταυτόχρονα διασκέδαζαν σε όλη την διαδικασία διεξαγωγής της συνέντευξης.

Στην παραπάνω προσπάθεια για παρατήρηση της ζωής των Ρομ στην Νέα Σμύρνη συνέβαλε επίσης και η πολύωρη παρουσία μας στην περιοχή τόσο κατά την έρευνα όσο και γιατί το επέβαλαν άλλοι λόγοι (καταγραφή σημειακών χρήσεων γης, έλεγχος για υποδομές, φωτογράφηση περιοχής και ανάγκη για επικοινωνία με φίλους που αποχτήσαμε εκεί). Έτσι προσπαθήσαμε όσο ήταν δυνατόν να μπούμε στην ουσία της συμπεριφοράς των Ρομ και να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο ενεργούν στην καθημερινή ζωή τους. Αυτή η έστω επιδερμική γνώση κάποιων στοιχείων της ζωής τους μας βοήθησε να προσεγγίσουμε το φαινόμενο της απόρριψης τους καλύτερα.

Η έρευνα έγινε σε τέσσερις διαφορετικές ομάδες ανθρώπων με διαφορετικούς σκοπούς για την κάθε μία. Παρακάτω θα γίνει ανάλυση των σκοπών αυτών.

Σ' αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο διαρθρώσαμε τα ερωτηματολόγια της έρευνάς μας όπως επίσης και η φιλοσοφία που ακολουθήσαμε για την προσέγγισή του φαινομένου.

Έτσι το ερωτηματολόγιο για τους Ρομ διαρθρώθηκε σε εφτά μέρη. Στο κάθε μέρος έγινε η προσπάθεια να διαγνωσθεί η υπάρχουσα κατάσταση στα θέματα που αυτό ασχολείται και περιγράφει. Μέσα από το καθένα θελήσαμε να διαγνώσουμε τις αιτίες, τις επιπτώσεις και τις διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στον τομέα που αυτό περιέγραφε. Επίσης προσπαθήθηκε με την μορφή που πήρε το κάθε μέρος, να γίνει η διάγνωση της αποστέρησης (αν υπάρχει) των αγαθών και των δικαιωμάτων στον τομέα που αυτό περιέγραφε. Επίσης έγινε προσπάθεια να ιδωθεί ο τρόπος που ο κάθε ερωτώμενος βιώνει και δικαιολογεί αυτή την αποστέρηση (βλ. κεφ. 3, παρ. 3.7).

Οι τομείς που περιγράφει τα στοιχεία που λαμβάνει γι' αυτούς είναι:

1. Δημογραφικά στοιχεία ερωτώμενου προσωπικής και οικογενειακής κατάστασης (καταγωγή, γάμος, εισόδημα, φυλή, κλπ)

2. Στοιχεία για την απασχόληση του ερωτώμενου
3. Στοιχεία για τα δικαιώματα του ερωτώμενου (Δημόσιες υπηρεσίες, ασφάλιση, υγεία - πρόνοια, υγιεινή)
4. Στοιχεία για την περιοχή κατοικίας και του καταλύματος που ζει ο ερωτώμενος (συνθήκες ζωής, υποδομές κλπ)
5. Στοιχεία για την εκπαίδευση του ερωτώμενου
6. Στοιχεία για τις σχέσεις και τον τρόπο ζωής του ερωτώμενου (σχέσεις με παράδοση, με φυλή, με ξένους, και πως βιώνει τον κοινωνικό αποκλεισμό)
7. Δημογραφικά στοιχεία νοικοκυριού - κατοικίας του ερωτώμενου

Επίσης, προσπαθήσαμε να διαγνώσουμε αν υπάρχει ομοιογένεια τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και στην φυλή. Ακόμη προσπαθήσαμε να δούμε αν οι Ρομ δημιουργούν αμυντικούς αποκλεισμούς των υπολοίπων από την κοινωνία τους. (στο παράρτημα φαίνονται κάποια ερωτήματα που προσπαθήσαμε να απαντήσουμε μέσω του ερωτηματολογίου).

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο αναφερότανε στους «μπαλαμούς» κατοίκους της περιφερειακής περιοχής από τον τόπο κατοικίας των Ρομ. Η συνέντευξη σ' αυτούς διαρκούσε κατά μέσο όρο περίπου 40 λεπτά.

Το ερωτηματολόγιο των «μπαλαμών» διαρθρώνεται στους εξής άξονες:

1. Στοιχεία για την προσωπική και οικογενειακή κατάστασης του ερωτώμενου
2. Στοιχεία για την απασχόληση του ερωτώμενου και για το τι γνωρίζει στο ίδιο θέμα για τους Ρομ
3. Στοιχεία για την περιοχή κατοικίας και το κατάλυμα του ερωτώμενου (τι προβλήματα υπάρχουν κατά την γνώμη του)
4. Στοιχεία για την εκπαίδευση του ερωτώμενου και για το τι γνωρίζει στο ίδιο θέμα για τους Ρομ
5. Στοιχεία για τις σχέσεις και τις απόψεις του ερωτώμενου για τους Ρομ και τον κοινωνικό αποκλεισμό τους
6. Δημογραφικά στοιχεία του νοικοκυριού του ερωτώμενου

Αυτό έχει κοινές ερωτήσεις με αυτό των Ρομ αλλά έχει και κάποιες οι οποίες προσπαθούν να διαγνώσουν τη γνώση και στάση των κατοίκων απέναντι στους Ρομ, μιας και ζουν μαζί πολλά χρόνια.

Σημαντικό στοιχείο σ' αυτά είναι ότι εκτός από τις απόψεις και την συμπεριφορά των μπαλαμών για τους Ρομ μπορούμε να βγάλουμε σημαντικά συμπεράσματα και από την σύγκριση των απαντήσεων στις κοινές ερωτήσεις των δύο ερωτηματολογίων σε σχέση με την παροχή από τους κρατικούς φορείς και την κάρπωση από τον ερωτώμενο, των κοινωνικών αγαθών.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκαν και τα δύο άλλα ερωτηματολόγια τα οποία μοιράσθηκαν σε κατοίκους της υπόλοιπης Λάρισας και σε φοιτητές του τμήματος. Αυτά είχαν λιγότερες ερωτήσεις από το δεύτερο ερωτηματολόγιο (των μπαλαμών), και προσπαθούσαν επιπλέον να διαγνώσουν, αν οι απόψεις διαφοροποιούνταν

εξαιτίας α. της μη ύπαρξης άμεσης επαφής με τους Ρομ της Νέας Σμύρνης (κατοικοι υπόλοιπης Λάρισας), και β. του διαφορετικού εκπαιδευτικού επιπέδου (φοιτητες). Επίσης, θέλαμε να δούμε μέσω αυτών, αν στην συνείδηση των φοιτητών και των κατοίκων της υπόλοιπης Λάρισας η παρουσία των Ρομ σε μια περιοχή οδηγεί σε άμεσοι στιγματισμό αυτής.

Βεβαίως εξαιτίας του μικρού αριθμού του δείγματος στο οποίο μοιράσθηκαν τα δύο τελευταία ερωτηματολόγια, αυτά που βγαίνουν ως συμπέρασμα είναι ενδεικτικά, δίνουν όμως κάποιο στίγμα στον προβληματισμό για το φαινόμενο. Ο χρόνος συμπλήρωσής τους ήταν από 20-30 λεπτά.

Τα ερωτηματολόγια φαίνονται στο παράρτημα όπως επίσης και οι κανόνες που ακολουθήθηκαν για την σύνταξή τους και την διεξαγωγή της έρευνας. Για την επιλογή των θεμάτων που τελικά προσπαθούν να διαγνώσουν τα ερωτηματολόγια της έρευνάς μας χρησιμοποιήθηκε η εμπειρία από άλλες έρευνες (Δήμος Νέας Ιωνίας-Αλιβέρι, Παυλή - Σιδέρη- Αγία Βαρβάρα - Κάτω Αχαία, Χατζηπαντελής, Εύοσμος - Μενεμένη - Δενδροπόταμος).

5.1.3 Διαδικασία επιλογής του δείγματος - περιοχή έρευνας

Όπως προείπαμε για τις ανάγκες αυτής της διπλωματικής εργασίας έγινε μια έρευνα στους Ρομ μιας άλλη στους γείτονες τους μπαλαμούς της συνοικίας της Νέας Σμύρνης Λάρισας. Η πρώτη περιελάμβανε 41 ερωτηματολόγια ενώ η δεύτερη 30. Η επιλογή του αριθμού των ερωτηματολογίων έγινε σύμφωνα με τον αριθμό των νοικοκυριών τόσο από τους Ρομ όσο και από τους μπαλαμούς, που υπήρχαν στην περιοχή.

Το βασικό μας μέλημα σχετικά με τον αριθμό του δείγματος, ήταν και για τις δύο περιπτώσεις, αυτό να αποτελεί το 8-10% του συνολικού αριθμού των νοικοκυριών που βρίσκονται εκεί. Επιλέγηκε αυτό το ποσοστό αντιπροσώπευσης γιατί η πρακτική στις έρευνες έχει αποδείξει ότι διασφαλίζεται η αντιπροσωπευτικότητα της έρευνας. Βεβαίως ο αριθμός των δειγμάτων είναι πολύ μικρός για να βρουν γενικευμένα συμπεράσματα, και αυτό φάνηκε στην παραγοντική ανάλυση που θελήσαμε να κάνουμε για να καταλήξουμε σε ιδεοτύπους συμπεριφοράς των μπαλαμών προς τους Ρομ αλλά και το αντίθετο όπως επίσης και με το βαθμό αφομοίωσης που οι Ρομ επιζητούν. (βλ. παρ 5.1.5)

όμως στα πλαίσια αυτής της εργασίας και με τα δεδομένα της έρευνας (μη ύπαρξη πόρων, περιορισμένος χρόνος - 6 μήνες, ανθρώπινο δυναμικό - ένα άτομο). Αυτό ήταν το καλύτερο δυνατόν που μπορούσε να γίνει. Άλλωστε όπως θα δούμε παρακάτω τα νούμερα δεν διαφέρουν από αυτά που δίνουν άλλες έρευνες σε περιοχές με τα ίδια περίπου χαρακτηριστικά. Πάντως αυτό που πρέπει να τονίζουμε είναι ότι, οτιδήποτε θα αναπτυχθεί σ' αυτό το κεφάλαιο είναι ενδεικτικό και δίνει μια εικόνα για το τι επικρατεί στην περιοχή μελέτης.

Ερχόμενοι στην διαδικασία επιλογής του δείγματος θα μπορούσαμε να πούμε ότι η επιλογή του έγινε με την μέθοδο της στρωματοποιημένης δειγματοληψίας. Υστερα από επιτόπια παρατήρηση στην περιοχή, και από σύγκριση του αριθμού των κτιρίων

κατά ΟΤ (ΕΣΥΕ) (υποθέσαμε ότι κάθε κτίριο αποτελεί ένα νοικοκυριό) με τον πραγματικό αριθμό, όπως αυτός φαίνεται στον χάρτη 5.1 καταλήξαμε στους πίνακες Γ και Δ του παρατήματος και στην επιλογή του αριθμού κτιρίων κατά ΟΤ που θα γινότανε η έρευνα.

Για την διαδικασία επιλογής η οποία περιγράφεται στο παράρτημα θα μπορούσαμε να πούμε γενικά τα εξής:

1. Η πρώτη μας φροντίδα ήταν ύστερα από μια βόλτα στην περιοχή να βρούμε τον αριθμό κτιρίων κατά ΟΤ που ανήκουν στους Ρομ και στους Μπαλαμούς
2. Το δεύτερο που κάναμε ήταν να βρούμε έναν αριθμό βαρύτητας κατά ΟΤ. Σ' αυτό μας βοήθησε η καταμέτρηση του αριθμού κτιρίων κατά ΟΤ, γιατί αυτός διαιρούμενος με τον συνολικό αριθμό κτιρίων της περιοχής μας έδινε τον αριθμό βαρύτητας κατά ΟΤ. Αυτή η διαδικασία έγινε ξεχωριστά για τα δύο δείγματα (Ρομ και Μπαλαμοι).
3. Έπειτα αυτό το βάρος το πολλαπλασιάσαμε με τον αριθμό ερωτηματολογίων που θέλαμε κατά δείγμα και βγήκε τελικά ένας αριθμός ερωτηματολογίων που έπρεπε να πάρουμε από κάθε ΟΤ για τα δύο δείγματα.

Η τελική δειγματοληψία έχει διαφορές σε ορισμένα ΟΤ. Ο αριθμός συνεντεύξεων που πήραμε δεν συμφωνούσε με την αρχική επιλογή). Το δείγμα για τις δύο έρευνες φαίνεται στον χάρτη 5.1.

Η περιοχή μελέτης (δηλαδή ο αριθμός των ΟΤ που την αποτελούν) επιλέχθηκε τυχαία. Απλά σ' αυτό έπαιξαν ρόλο κάποια γεωγραφικά, πολεοδομικά και άλλα χαρακτηριστικά που αντιπροσώπευαν τα διάφορα τμήματά της. Απλά φροντίσαμε μέσα σ' αυτή να βρίσκεται η περιοχή κατοικίας των Ρομ. Επίσης η υπόλοιπη περιοχή θέλαμε να είναι κοντά με την πρώτη ώστε να διαφυλάξουμε την υπόθεση ότι τα δύο δείγματα θα έχουν σχέσεις και άρα αυτά που θα πουν θα έχουν βαρύτητα (παρόλα αυτά όμως αίσθησή μας είναι ότι παρότι τους μπαλαμούς από τους Ρομ τους χωρίζουν ένα-δυο τετράγωνα η επαφή δεν υπάρχει. βλ. παρ. 5.2.7).

Τέλος η επιλογή των ατόμων που μας απάντησαν σε κάθε νοικοκυριό ήταν τυχαία.

Οι υπόλοιπες συνεντεύξεις όπως προείπαμε ελήφθησαν από 5 κατοίκους της υπόλοιπης Λάρισας και 5 φοιτητές. Η χρονική διάρκεια της διεξαγωγής των ερευνών έφτασε περίπου τους δύο μηνες. (η πρώτη έγινε τις 14/4/98 και η τελευταία 10/6/98).

5.1.4 Διαδικασία και προβλήματα διεξαγωγής της έρευνας

Πριν ξεκινήσει η διαδικασία της δειγματοληψίας αλλά και η σύνταξη του ερωτηματολογίου θεωρήσαμε τότε σκόπιμο να κάνουμε μια ανίχνευση τόσο στην περιοχή όσο και στους κατοίκους της αλλά και στις απόψεις που αυτοί είχαν. Έτσι πήραμε κάποιες συνεντεύξεις επί των θεμάτων που είχαμε σκοπό να προσεγγίσουμε μέσω της έρευνας από τους εκπροσώπους των «Ρουμανόβλαχων». (στοιχεία από αυτές φαίνονται στην παρ. 6.5.4)

Κατά την διεξαγωγή της έρευνας κάναμε στην αρχή ένα pre-testing για να δοκιμάσουμε το ερωτηματολόγιο που είχαμε φτιάξει. Δυστυχώς εξαιτίας της απειρίας

N

0 50 100 150 200

Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας, Ιδία επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματικη εργασία.
Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ.
Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική και οι επιπτώσεις του φαινομένου.

Φοιτητής: Σωμαράς Χρήστος
Επιβλέπων: Μαλούτας Θωμάς

ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Χάρτης 5.1: Απεικόνιση του δείγματος της έρευνας

- **Νοικοκυριά δείγματος "Μπαλαμών"**
- **Νοικοκυριά δείγματος "Ρουμανόβλαχων"**
- **Νοικοκυριά δείγματος "Τσιγγάνων"**

Βόλος, Σεπτέμβριος 1998

μας υπήρξαν πολλά λάθη τα οποία αργότερα διορθώθηκαν με αποτέλεσμα όμως να αργήσουν την διεξαγωγή της έρευνας. Όσον αφορά την συμπεριφορά των Ρομ απέναντί μας θα λέγαμε ότι ήταν άψογη και όλοι τους ήταν πρόθυμοι να βοηθήσουν (4 ή 5 άτομα αρνήθηκαν να μας μιλήσουν. Κάτι που δεν συνέβη με το δείγμα των «μπαλαμών» αφού το 50% αυτών που ζητήσαμε την βοήθειά τους αρνήθηκε να μας απαντήσει.

Στην αρχή υπήρξε κάποια δυσκολία των ερωτηθέντων (κυρίως των Ρομ) να μας απαντήσουν γιατί δεν καταλάβαιναν τι τους λέγαμε. Με τον καιρό όμως αρχισαμε να επικοινωνούμε πιο εύκολα. Πολλά από αυτά που μας είπαν μπορεί να ήταν απόψεις «της στιγμής» τις οποίες εξέφραζαν σε ένα «ξένο» προς αυτούς (ειδικά όταν συζητούσαμε για τις σχέσεις τους με τους μη τσιγγάνους). Πάντως μετά από κάποιο αριθμό συνεντεύξεων μπορούσαμε να διαγνώσουμε αυτή την συμπεριφορά και τους οδηγούσαμε να την ξεπεράσουν και να μιλήσουν ειλικρινά. Αντιθέτως κάτι τέτοιο δεν το συναντήσαμε στην επαφή μας με τους μη τσιγγάνους.

Τέλος, αυτό που πραγματικά μας έμεινε από αυτή τη διαδικασία είναι η επαφή με κάτι το μέχρι πριν άγνωστο το οποίο δεν έχει καμία σχέση με τις καταστασιακές αντιλήψεις που οι «οικείοι» μας έχουν δημιουργήσει.

5.1.5 Προβλήματα και διαδικασία ανάλυσης των στοιχείων της έρευνας

Τελειώνοντας, λοιπόν, με τη συλλογή των ερωτηματολογίων έπρεπε να βρούμε κάποιο τρόπο για να ξεκινήσουμε την επεξεργασία. Το πρώτο βήμα ήταν να περαστούν τα στοιχεία από τις απαντήσεις που εδόθησαν κατά ερώτηση σε κάποια βάση δεδομένων. Σ' αυτό το σημείο υπήρξαν πολλά προβλήματα.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα:

1. Όπως διαπιστώσαμε εκ των υστέρων (αφού τελείωσε η έρευνα) μεγάλο πλήθος των ερωτήσεων μας ήταν ανοικτές. Αυτό δημιούργησε μεγάλο πρόβλημα στην κωδικοποίηση τους. (βλ. παράρτημα - κωδικοποίηση απαντήσεων κατά ερώτηση). Αυτή η διαδικασία πήρε αρκετό χρόνο (τουλάχιστον ένα μήνα) οπότε βγήκε όλη η διαδικασία υλοποίησης της εργασίας αυτής αρκετά έξω από τους αρχικούς υπολογισμούς.
2. Επίσης ο αριθμός των ερωτήσεων ήταν πολύ μεγάλος. Αυτό σε συνδυασμό με τις πολλές απαντήσεις που δίδονταν (κυρίως στις ανοικτές ερωτήσεις). Μας ανάγκασε να δημιουργήσουμε μια βάση με 380 μεταβλητές και 81 εγγραφές. πράγμα αρκετά κοπιαστικό και χρονοβόρο. Αφού εν τέλει ξεπεράστηκαν αυτά τα προβλήματα σ' αυτό το στάδιο της έρευνας χρησιμοποιήσαμε το πρόγραμμα Access 7.0 για την εισαγωγή των στοιχείων. Όμως και σ' αυτό το στάδιο υπήρχαν προβλήματα σχετικά με την δημιουργία ελέγχων ιδίως στις ερωτήσεις φίλτρα.

Μετά τον έλεγχο της βάσης, οδηγηθήκαμε στην διαδικασία της επεξεργασίας των στοιχείων. Αυτή έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 8.0. Η επεξεργασία έγινε με τον εξής τρόπο:

α. Κάναμε τις κατανομές κατά μεταβλητές αφού χωρίσαμε το συνολικό δείγμα σε Ρομ και Μπαλαμούς (41 και 40 άτομα) για αν γίνει μετέπειτα σύγκριση μεταξύ τους κατά ερώτηση για να δούμε αν υπάρχουν διαφορές (cross tabulation)

β. Σε δεύτερο στάδιο κάναμε πολλαπλές συσχετίσεις (multiple-response table) μεταξύ των ερωτήσεων που περιμέναμε να δώσουν κάποια πληροφορία σχετική με τα φαινόμενα που προσπαθούσαμε να διαγνώσουμε (αυτό έγινε πάλι κατά ομάδα)

γ. Σε ένα τρίτο στάδιο προσπαθήσαμε να κάνουμε παραγοντική ανάλυση με σκοπό την κατηγοριοποίηση του δείγματος κατά οικονομικό επίπεδο (με συνυπολογισμό των ερωτήσεων που δίνουν στοιχεία γ' αυτό εισόδημα, τ.μ. κατοικίας, τρόπος ψυχαγωγίας κ.α.) αλλά και την δημιουργία ιδεοτύπων σε σχέση με τις στάσεις, κατά ηλικία, οικονομικό επίπεδο και επάγγελμα. Δυστυχώς αυτό δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί διότι ο αριθμός του δείγματος γι' αυτές τις περιπτώσεις ήταν πολύ μικρός και η παραγοντική ανάλυση δεν έδινε αποτέλεσμα (ακολουθήθηκε η διαδικασία όπως περιγράφεται στο (Μαλούτας Θ., 1995).

Παρακάτω ακολουθεί η ανάλυση των στοιχείων αρχικά κατά τμήμα του ερωτηματολογίου και στο τέλος φαίνονται κάποια σημαντικά αποτελέσματα των συσχετίσεων μεταξύ μεταβλητών διαφορετικών μερών.

Η παρουσίαση των στοιχείων γίνεται κατά ομάδα (Ρομ και Μπαλαμοί). Επειδή το πλήθος των μεταβλητών (φαίνεται στο παράρτημα) είναι πολύ μεγάλο κάναμε μια αντιπροσωπευτική επιλογή από αυτές για να δώσουμε απαντήσεις στους βασικούς προβληματισμούς που οδήγησαν στην διενέργεια αυτής της έρευνας, και αυτή παραθέτουμε στην ανάλυση.

Τέλος, όπως θα δούμε δεν υπάρχει ξεχωριστή αναφορά στις δύο επόμενες ομάδες ερωτηθέντων (κάτοικοι υπόλοιπης Λάρισα, φοιτητές). Γίνεται απλά μια αναφορά στις συμπεριφορές που από την μελέτη των ερωτηματολογίων τους μπορούσε εύκολα να ιδωθεί. Οι απόψεις αυτών συνυπολογίζονται κατά παράβαση στο δείγμα των μπαλαμών κατοίκων της Νέας Σμύρνης. Άλλωστε το γενικό συμπέρασμα (είναι ενδεικτικό) είναι ότι οι αρχικοί μας προβληματισμοί επιβεβαιώθηκαν αρνητικά. Ούτε η μη επαφή με τους Ρομ αλλά ούτε και το διαφορετικό εκπαιδευτικό επίπεδο επηρεάζει προς μια πιο ευνοϊκή στάση απέναντι στους Ρομ. Άλλωστε αποδείχτηκε περίτρανα ότι οι αντιλήψεις για τους Ρομ δεν επηρεάζονται από την συναναστροφή με αυτούς, αφού αυτή όπως αποδείχτηκε είναι τυπική και υπάρχει επειδή ζουν στον ίδιο τόπο και πρέπει να συμβιβαστούν οι δύο ομάδες μεταξύ τους.

Όμως αυτό που ήταν ο πιο σημαντικός λόγος που μας οδήγησε να εντάξουμε αυτά τα 10 ερωτηματολόγια στο συνολικό δείγμα των «Μπαλαμών» της Νέας Σμύρνης ήταν ότι από μόνα τους δεν μπορούσαν να δώσουν αποδεικτικά στοιχεία.

5.2 Ανάλυση Στοιχείων - αποτελέσματα - συμπεράσματα

5.2.1 Δημογραφικά στοιχεία - ταυτότητα δείγματος

Όπως έχουμε πει προηγουμένως ο συνολικός αριθμός του δείγματος μας ήταν 81 ερωτηματολόγια. Εξ αυτών τα 41 έγιναν σε Ρομ, τα 30 σε μη τσιγγάνους κατοίκους της περιοχής της Νέας Σμύρνης, τα 5 σε κατοίκους της ευρύτερης περιοχής της Λάρισας, και τα 5 τελευταία σε φοιτητές του τμήματος.

Εδώ πρέπει να πούμε πριν προχωρήσουμε ότι οι πίνακες από τους οποίους γίνεται η εδώ ανάλυση υπάρχουν στο παράρτημα αυτής της διπλωματικής εργασίας (μέρος 4).

Από τις 41 συνεντεύξεις στο δείγμα των Ρομ, οι 22 έγιναν σε άνδρες (ποσ.53.7%) και οι υπόλοιπες σε γυναίκες. Κάτι ανάλογο ισχύει και στο δείγμα των μπαλαμών. Εδώ είχαμε 21 άνδρες (ποσ.52.5%) και 19 γυναίκες.

Όσον αφορά την ομάδα των μπαλαμών που είναι κάτοικοι της περιοχής της Νέας Σμύρνης οι 15 ήταν σε άνδρες και οι υπόλοιπες 15 σε γυναίκες. Τα αντίστοιχα νούμερα για τις δύο άλλες ομάδες (υπόλοιποι κάτοικοι Λάρισας και φοιτητές) ήταν 3 άνδρες και 2 γυναίκες (βλ. πιν.1)

Σχετικά με την ηλικία των ερωτηθέντων προέκυψαν τα εξής:

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες από τους Ρομ ήταν μεταξύ των ηλικιών 15-24 (10 άτομα, ποσ.24.4%), 25-34 (10 άτομα, ποσ.24.4%), 35-44 (11 άτομα, ποσ.26.9%) και 45-54 (7 άτομα, 17.1%).

Για τους μπαλαμούς τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν, μεταξύ των ηλικιών 15-24 (8 άτομα, ποσ.20%), 25-34 (10 άτομα, ποσ.25%), 35-44 (7 άτομα, ποσ.17.5%) και 45-54 (5 άτομα, ποσ.12.5%) και μεταξύ των ηλικιών 55-64 (8 άτομα, ποσ.20%). (βλ. πιν.2)

Ο μέσος όρος ηλικίας των ερωτηθέντων ήταν για τους μπαλαμούς τα 40 χρόνια (διάμεσος τα 36.5 χρόνια) ενώ για τους Ρομ τα 34 χρόνια (διάμεσος τα 34χρ.). (βλ. πιν.3)

Στον πίνακα 3α μπορούμε να δούμε την ηλικιακή δομή του πληθυσμού της Νέας Σμύρνης. Αυτή προκύπτει από τις απαντήσεις που πήραμε στην ερ.3 για το πόσα άτομα υπάρχουν στο κάθε νοικοκυριό και τι ηλικίες έχουν αυτά. Κάνοντας μια αναγωγή αυτών που βγάλαμε από το δείγμα ενδεικτικά μπορούμε να πούμε ότι η δομή του πληθυσμού περιγράφεται από τον παρακάτω πίνακα

Πίνακας 3α: Ηλικιακή δομή Πληθυσμού Ρομ Νέας Σμύρνης (ερ.3)

Ηλικιακή ομάδα	Άτομα	Ποσοστό
Κάτω από 5 ετών	60	17.96%
Μεταξύ 6-12 ετών	72	21.56%
Μεταξύ 13-18 ετών	48	14.37%
Μεταξύ 19-65 ετών	148	44.31%
Πάνω από 65 ετών	6	1.80%
Σύνολο ατόμων	334	100%

Σχετικά με τα χαρακτηριστικά των σπιτιών έχει γίνει αναφορά στις παρ.4.5 του κεφ.4 (για αυτά που βρίσκονται στην περιοχή της Νέας Σμύρνης).

Από τον πιν.3 επίσης προκύπτει ότι το μέσο νοικοκυριό για τους Ρομ είχε 8 μέλη και 1.6 οικογένειες ενώ για τους μπαλαμούς τα αντίστοιχα νούμερα ήταν 4 μέλη και μια οικογένεια. Δυο φορές περισσότερα μέλη έχει ένα νοικοκυριό Ρομ από ότι ένα μπαλαμών.

Εισχωρώντας ακόμη περισσότερο στην δομή των νοικοκυριών μπορούμε να πούμε ότι στο σύνολο 41 ερωτηθέντων που ήταν Ρομ κανένα δεν ήταν μονομελές.

Από αυτά το 14.6% είχε 3-5 άτομα (6 νοικοκυριά), το 63,4% από 6-10 άτομα (26 νοικοκυριά) και το 19,5% από 11 μέλη και πάνω (8 νοικοκυριά). Συνολικά τα πολυμελή νοικοκυριά στην περιοχή κατοικίας των Ρομ είναι το 82.9% του συνόλου.

Συμπληρώνοντας τα προηγούμενα μπορούμε να πούμε ότι στα 35 νοικοκυριά των μπαλαμών τα 29 έχουν από 3-5 μέλη (ποσ.82.9%) ενώ τα 3 από αυτά είναι διευρυμένα (έχουν από 6-10 άτομα, ποσ.8.6%). (βλ. πιν.4.1)

Από τον πιν.4.2 προκύπτει ότι από τα 41 νοικοκυριά των Ρομ τα 25 αποτελούνται από μια οικογένεια (ποσ.61%), 10 από δύο οικογένειες (ποσ.24,4%) και 6 από 3 και πάνω οικογένειες (ποσ.14,7%).

Το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει για τους μπαλαμούς αφού σε σύνολο 35 νοικοκυριών τα 31 αποτελούνται από μια οικογένεια (ποσ.88.6%) και μόνο 3 έχουν δύο οικογένειες (ποσ.8,6%). (βλ. πιν.4.2)

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι το ποσοστό των πολυμελών νοικοκυριών των Ρομ είναι κατά 10 φορές μεγαλύτερο από αυτό των μπαλαμών. Επίσης κατά 4 φορές περισσότερο έχουμε την πιθανότητα να συναντήσουμε στους Ρομ νοικοκυριά με δύο και περισσότερες οικογένειες από ότι στους μπαλαμούς. Η δομή λοιπόν των νοικοκυριών σχετικά με τον ακριβή αριθμό μελών είναι αντιστρόφως ανάλογη μεταξύ των Ρομ και των μπαλαμών.

Όσον αφορά το τι δήλωσαν οι ερωτώμενοι ως αρχηγό των νοικοκυριών, το 7.3% των Ρομ απάντησε ότι το νοικοκυριό έχει αρχηγό μέλος θηλυκού γένους ενώ το 92,7% απάντησε ότι αυτό είναι άνδρας.

Από τους ερωτηθέντες μπαλαμούς το 8.6% δήλωσε ως αρχηγο γυναίκα. Υπάρχει επίσης ένα 14.3% το οποίο υποστηρίζει πως υπάρχει ισότητα μέσα στην οικογένεια (το ανδρόγυνο από κοινού αντιμετωπίζει τα προβλήματα). Τέλος το 77.2% υποστηρίζει ότι ο άνδρας διαχειρίζεται τα θέματα του νοικοκυριού. (βλ.. πιν.5)

Βλέπουμε. λοιπόν. σ` αυτές τις ερωτήσεις να μην υπάρχει μεγάλη διαφορά. Βέβαια οι απόψεις των μπαλαμών είναι πιο νεωτεριστικές αφού το 22.9% υποστηρίζει ότι στις αποφάσεις παίζει ρόλο και η γυναίκα. Αυτό το τελευταίο είναι κατά 3 φορές μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό στους Ρομ οι οποίοι παρά την μόνιμη εγκατάσταση διατηρούν τον ισχυρό ρόλο του άνδρα μέσα στην κοινωνία τους.

Πηγαίνοντας στις απαντήσεις για τον τόπο καταγωγής των ερωτηθέντων Ρομ. σημαντικό ποσοστό μας είπε ως τόπο μακρινής καταγωγής του την Ρουμανία 928 άτομα. ποσ.68.3%). Επίσης το 4.9% των ερωτηθέντων μας είπε την Μολδοβλαχία. ενώ ένα άλλο 2.4% την Βουλγαρία. Το υπόλοιπο 19.4% έδωσε ως τόπο καταγωγής την Ελλάδα (κυρίως περιοχές της κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας). ενώ υπήρξαν και δύο άτομα που δεν ήξεραν την καταγωγή τους (ποσ.4.9%).

Από την άλλη οι μπαλαμοί σε ποσοστό 57.5% εδώ ως τόπο καταγωγής την Λάρισα ενώ το 5% απάντησε την Αίγυπτο. Επίσης ένα 12.5% είπε ότι κατάγεται από την υπόλοιπη Θεσσαλία και οι υπόλοιποι από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. (βλ.. πιν.6)

Εδώ θα σταθούμε στις απαντήσεις των Ρομ. Βλέπουμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό 25% περίπου δίνει ως τόπο μακρινής καταγωγής του την Ελλάδα. Ή δεν απαντά. Αυτό μπορεί να δηλώνει την θέληση να ξεχάσουν την μακρινή τους καταγωγή. Έτσι αυτή η συμπεριφορά μπορεί να είναι ένα πρώτο σημάδι αφομοίωσης. (βέβαια τρία ή τέσσερα άτομα από τους ερωτηθέντες μπορεί να είναι μη Ρομ οι οποίοι παντρεύτηκαν με Ρομ και ζουν μαζί τους (όπως θα δούμε παρακάτω). αλλά δεν αναιρείται το ποσοστό εκείνων που έχουν δηλώσει ως μακρινή τους καταγωγή την Ελλάδα απλά γίνεται λίγο πιο μικρό. περίπου 16%)

Σχετικά με τον τρόπο που έμαθαν την καταγωγή τους οι Ρομ που μας απάντησαν. προκύπτει ότι ένα 87.2% έχει ενημερωθεί γι` αυτό από την οικογένεια. Κάποιοι άλλοι απάντησαν ότι τους οδήγησε σ` αυτό η γλώσσα και η διάλεκτος που μιλάνε (ποσ.5.1%) ενώ ένα ακόμη 5.1% είπε ότι και η γλώσσα αλλά και η οικογένεια συνέβαλε στο να μάθει την καταγωγή του. (βλ. πιν.7)

Αναλύοντας τις απαντήσεις στην ερ.7 προκύπτει ότι το 36.6% των ερωτηθέντων Ρομ (15 άτομα) ισχυρίζονται ότι είναι Ρουμανόβλαχοι-Ρουντάρηδες. Ένα 31.7% (13 άτομα) δέχεται τον χαρακτηρισμό των Ρομ. Από αυτούς το 76.9% υποστηρίζει ότι ανήκει στην φυλή των Ρουμανόβλαχων-Ρουντάρηδων (10 άτομα) ενώ το 23.1% (3 άτομα) είπαν ότι ανήκουν στην φυλή των τσιγγάνων. Όσον αφορά τα υπόλοιπο δείγμα από τους Ρομ δυο από αυτούς απαντάνε ότι είναι μπαλαμοί (ποσ.4.9%). τρεις ότι είναι Ρουμάνοι (ποσ.7.3%) και έξι ότι είναι έλληνες-Ρουμανόβλαχοι (14.6%) ενώ δύο δεν ήξεραν τι είναι (ποσ.4.9%). Από αυτούς που απάντησαν Ρουμάνοι ο ένας

υποστήριξε ότι είναι Ρουμανόβλαχος στην φυλή ενώ οι άλλοι δεν είπαν τίποτα. (βλ.. πιν.8.1 και 8.2)

Οι παραπάνω απαντήσεις μας δείχνουν ότι επικρατεί μια σύγχυση στους Ρομ. Εκτός από τους τρεις που απάντησαν τσιγγάνοι και που όντως είναι, αρκετοί από τους υπόλοιπους άλλο ήταν και άλλο έλεγαν ότι είναι. Αυτή η σύγχυση που επικρατεί μπορεί να είναι πραγματική ή εσκεμμένη. Όπως προέκυψε στην συνέχεια από τους 41 ερωτηθέντες οι 32 (ποσ.78%) ήταν Ρουμανόβλαχοι-Ρουντάρηδες, οι 4 τσιγγάνοι (ποσ.9.8%) και οι 5 μπαλαμοί (ποσ.12.2%). (βλ.. πιν.8.3)

Για να δούμε λοιπόν τι συμβαίνει συσχετίσαμε τις δύο μεταβλητές που έδειχναν τι απάντησε ο καθένας και τι είναι στην πραγματικότητα. Όπως προκύπτει για τους Ρουμανόβλαχους το 43.8% αυτών (14 άτομα) είπε ότι είναι Ρουμανόβλαχοι αρνούμενο τον χαρακτηρισμό του Ρομ. Το 28.1% (9 άτομα) απάντησε ότι είναι Ρομ αλλά στη φυλή Ρουμανόβλαχοι. Τα 6.3% (2 άτομα) υποστήριξαν ότι είναι Ρουμάνοι ενώ το 18.8% (6 άτομα) είπε ότι είναι έλληνες-Ρουμανόβλαχοι. Τέλος ένα άτομο δεν ήξερε να πει τι είναι. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω ένα 22% των ερωτηθέντων Ρουμανόβλαχων (7 άτομα) αποδείχτηκε εκ των υστέρων ότι είναι Ρουμανόβλαχοι. «αρνήθηκε» εν μέρει την καταγωγή του. Ακόμη το 43.8% Ακόμη όπως προειπώθηκε το 43.8% των ερωτηθέντων δεν δέχεται τον χαρακτηρισμό του Ρομ γιατί αυτός όπως μας είπαν χαρακτηρίζει τους τσιγγάνους με τους οποίους αυτοί δεν έχουν και δεν θέλουν να έχουν καμία σχέση.

Από τα παραπάνω είναι εμφανής η αντιπάθεια που υπάρχει από την πλευρά των Ρουμανόβλαχων προς τους τσιγγάνους και η προσπάθεια να διαχωρίσουν την θέση μεταξύ Ρουμανόβλαχων και Τσιγγάνων και να δείξουν στον «ξένο» (που τα θεωρεί και τα δύο το ίδιο - γύφτοι και τσιγγάνοι) ότι δεν είναι έτσι.

Ακόμη θέλουν να τον πείσουν ότι αυτοί διαφέροντας από τον τσιγγάνο δεν έχουν πλέον καμία διαφορά με αυτόν. Επίσης αυτή η στάση ως ένα σημείο μπορεί να κρύβει και την τάση για άνευ όρους αφομοίωση μιας και η πρώτη προσπάθεια έγινε με την μόνιμη εγκατάσταση. Αυτό θα τα δούμε λίγο παρακάτω.

Όσον αφορά τη θρησκεία όλο το δείγμα απάντησαν ότι Χριστιανοί ορθόδοξοι.

Στην ερώτηση 10 για την μητρική γλώσσα του ερωτώμενου η πλειοψηφία των ερωτώμενων που ανήκε στους Ρομ απάντησε την Ρουμάνικη (29 άτομα. ποσ.70.7%). Βεβαίως όλοι τους είναι δίγλωσσοι (μιλάνε ακόμη την ελληνική). Αυτό που προξενεί εντύπωση είναι το εξής. Πέρα από τους 5 «μπαλαμούς» που έχουν παντρευτεί με Ρουμανόβλαχους παρουσιάζονται ακόμη 4 Ρουμανόβλαχοι να εμφανίζουν ως μητρική τους γλώσσα την ελληνική (ποσ.9,8%). Αυτό αποτελεί ένα σημαντικό δείγμα αφομοίωσης. (βλ. πιν.9). Τέλος οι τρεις τσιγγάνοι μιλούνε την Ρομανί Τσιπ και ειδικότερα την τσιγγάνικη διάλεκτο όπως μας είπαν (μάλλον την VLACH διάλεκτο).

Στην ερώτηση 11 από τις απαντήσεις που πήραμε από τους Ρομ επιβεβαιώνεται ακόμα περισσότερο η παραπάνω διαπίστωση. Συγκεκριμένα από τα 32 άτομα που δηλώσανε ως μητρική διαφορετική γλώσσα της ελληνικής (27 άτομα. ποσ.88.4%) δήλωσαν ότι θέλουν τα παιδιά τους να συνεχίσουν να τη μιλάνε ενώ ένα ποσοστό 12.5% δεν το επιθυμεί. Το ότι 8 στα 10 άτομα θέλουν να διατηρηθεί η γλώσσα τους σημαίνει ότι θέλουν τα παιδιά τους να γαλουχηθούν με τα ίδια ήθη και έθιμα που οι

ίδιοι μεγάλωσαν. Σ' αυτό μπορεί να κρύβεται η ασυνείδητη ή συνειδητή βούληση για τη διατήρηση ενός αμυντικού μηχανισμού που η γλώσσα προσφέρει για κάθε ενδεχόμενο. Αυτά τα δύο υφίστανται μιας και το 67% αιτιολογεί τη θετική του απάντηση στην ερ.11 με αυτούς τους λόγους. Το 12,55 όμως που «απαρνιέται» τη γλώσσα και την παράδοση δίνει μια σημαντική πληροφορία για το ότι σιγά - σιγά αρχίζουν ορισμένοι να προσπαθούν να ξεφύγουν από τη φυλή και η μη διατήρηση της γλώσσας είναι ένας τέτοιος.

Αυτό το τελευταίο το ενισχύει το γεγονός ότι όσοι αρνούνται την συνέχιση της ομιλίας της γλώσσας τους από τα παιδιά τους το δικαιολογούν με το ότι θέλουν να χάσουν την προφορά τους και να ξεφύγουν από τη φυλή. (για τα παραπάνω βλ.. πίνακες 10.1 και 10.2).

Όλα τα παραπάνω ισχύουν για τους Ρουμανόβλαχους. Αντίθετα οι τσιγγάνοι θέλουν να διατηρηθεί η παράδοση και η γλώσσα τους.

Όπως είπαμε πιο πριν οι περισσότεροι από τους Ρομ είναι δίγλωσσοι. Το 78% αυτών μιλά την ελληνική (οι υπόλοιπη έχουν μητρική την ελληνική) ενώ ένα 7,3% γνωρίζει την αγγλική. Τέλος ένα 4.9% ξέρει Ιταλικά. Ακόμη οι πέντε μπαλαμοί που είναι παντρεμένοι με Ρουμανόβλαχους δηλώνουν ότι γνωρίζουν την Ρουμάνικη. (βλ.. πιν.11)

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση των Ρομ φαίνεται ότι το 68.3% αυτών που ρωτήσαμε είναι παντρεμένοι. Ανύπανδροι είναι το 17.1% ενώ έχουν χωρίσει το 7,3%. Το ποσοστό των διαζυγίων βλέπουμε ότι είναι αρκετά μεγάλο. Αυτοί που χωρίζουν περισσότερο είναι οι τσιγγάνοι. Αντίθετα για τους κατοίκους της Νέας Σμύρνης που δεν είναι Ρομ το 77.1% είναι παντρεμένοι και το 11.4% ανύπανδροι. Το ποσοστό των χωρισμένων στο σύνολο είναι γύρω στο 6% ενώ υπάρχει και μια χήρα και μια αρραβωνιασμένη. (βλ. πιν.12.1)

Η μέση ηλικία παντρειάς για τους Ρομ είναι τα 18 χρόνια ενώ για τους «μπαλαμούς» τα 24 χρόνια όπως προέκυψε από το δείγμα (πιν.3). Μια διαφορά 6 ετών η οποία δείχνει την διαφορετική φιλοσοφία που υπάρχει για τον γάμο αλλά και την τήρηση του παραδοσιακού στοιχείου που θέλει τους Ρομ από μικρή ηλικία να παντρεύονται.

Όπως φαίνεται από την ανάλυση των απαντήσεων που εδόθησαν στην ερ.16. το 64,5% παντρεύτηκε σε ηλικία 15-19 ετών. Ακόμη το 12,9% σε ηλικία κάτω των 14 χρονών (κυρίως γυναίκες) ενώ πάνω από 30 δεν υπάρχει κανείς που να παντρεύτηκε σ' αυτή την ηλικία.

Αντίθετα οι μπαλαμοί παντρεύτηκαν κατά 23% σε ηλικία 15-19 ετών. 63,4% σε ηλικία από 20-29 ενώ υπάρχουν 4 άτομα τα οποία παντρεύτηκαν πάνω από τα 30 χρόνια. (βλ. πιν.12.2)

Η ίδια κατάσταση επικρατεί ακόμα και σήμερα αφού μόλις συμπληρώσουν τα αγόρια τα 18 χρόνια και τα κορίτσια τα 14-16. οι γονείς τους τα λογοδίνουνε.

Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να αναφερθεί εδώ είναι ότι τσιγγάνος στην περιοχή να έχει παντρευτεί μπαλαμό δεν υπάρχει. αντίθετα το 17.6% (6 άτομα από τα

34) του συνόλου των οικογενειών που ο ερωτώμενος ήταν παντρεμένος, ήταν γάμοι μεταξύ μπαλαμου/ης και Ρουμανόβλαχου/ας. Ακόμη ένα σημάδι της δεκτικότητας επιδίωξης της αποδοχής από την υπόλοιπη κοινωνία αλλά και της δεκτικότητας που έχουν οι ίδιοι δεν θωρακίζονται όπως οι τσιγγάνοι. (τελικά στον τρόπο ζωής εκτός από την εγκατάσταση παίζει ρόλο και η φυλή που ανήκει ο καθένας)

Το είδος του γάμου που επέλεξαν για να παντρευτούνε ήταν ο θρησκευτικός και γιατί δύο ομάδες. Ο πιο σημαντικός λόγος που τους οδήγησε να τον επιλέξουν ήταν επειδή είναι έτσι καθιερωμένο από την παράδοση, θρησκεία, οικογένεια. Οι 22 μπαλαμοί και οι 24 Ρομ επέλεξαν αυτό από τους αντίστοιχα 31 ερωτηθέντες. Σχετικά με το κάθε πόσο πηγαίνει στην εκκλησία, ο πληθυσμός έδωσε τις εξής απαντήσεις. Οι Ρομ κατά 29.7% πάνε από μία μέχρι τέσσερις φορές το μήνα ενώ το 59.5% αυτών την επισκέπτονται μόνο στα μυστήρια και στις μεγάλες γιορτές. Αντίθετα οι μπαλαμοί κατά 50% πάει μια με τέσσερις φορές το μήνα ενώ το 37.5% αυτών πάει μόνο στα μυστήρια και τις γιορτές (βλ. πιν13)

Από ότι φαίνεται οι Ρομ δεν πολυσυνηθίζουν να επισκέπτονται την εκκλησία.(τουλάχιστον πάνε στην εκκλησία σε μικρότερο βαθμό από ότι οι μπαλαμοί)

Το 30% των Ρομ που επισκέπτονται την εκκλησία πρέπει να είναι κάπως μικρότερο γιατί όπως μας είπε ο ιερέας της περιοχής πολύ σπάνια επισκέπτεται τον ναό Ρομ. Ίσως αυτό πάλι είναι ένα στοιχείο με το ποίο προσπαθούν να δείξουν ότι ενεργού με τον ίδιο τρόπο όπως το υπόλοιπο σύνολο.

Επίσης το σύνολο των Ρομ που μας δήλωσε ότι είναι πολύτεκνοι φτάνει το 48.8%. Αντίθετα δεν υπάρχει ούτε ένας μπαλαμός που να έχει πάνω από τρία παιδιά. Το 68.8 αυτών έχει 2-3 παιδιά. Πρέπει να σημειωθεί ότι όσους Ρομ ρωτήσαμε για αν ζουν όλα τα παιδιά τους μας απάντησαν όλοι θετικά.

Τέλος συγκρίνοντας του πίνακες 2 και 14 βλέπουμε ότι όσοι Ρομ είναι πάνω από 20 ετών είναι παντρεμένοι και έχουν παιδιά.

5.2.2 Στοιχεία για την απασχόληση

Όπως ήταν αναμενόμενο οι περισσότεροι από τους Ρομ απασχολούνται σε επαγγέλματα όπως πλανόδιοι, αγρότες κλπ. Προκύπτει λοιπόν ότι το 24.4% είναι πλανόδιοι πωλητές που απασχολούνται κυρίως σε λαϊκές αλλά και ως γυρολόγοι πουλώντας από σπίτι σε σπίτι και τόπο σε τόπο, είδη προικός, εργαλεία, ψιλικά κ.α. Από την άλλη περίπου οι μισοί από αυτούς που ρωτήθηκαν (41.5%) απάντησαν ότι είναι εργάτες γης (χωρίς όμως να έχουν δική του περιουσία). Το 17.1% (κυρίως γυναίκες) ασχολούνταν με οικιακά ενώ το 4.9% είναι μουσικοί (κυρίως τσιγγάνοι). Τέλος ένα άλλο 4.9% είναι έμποροι σκραπ (παλαιοπώλες).

Από την άλλη στην ομάδα των μπαλαμών ένα 7.5% ανήκει στις υψηλές ΚΕΚ[42] ασκώντας ελεύθερα επαγγέλματα ή αυτό του εμπόρου. Ένα άλλο ποσοστό 12.5% ανήκει στις μεσαίες ΚΕΚ ασκώντας επαγγέλματα όπως τεχνικοί βοηθοί ελευθέρων επαγγελμάτων, λογιστές, υπάλληλοι γραφείου. Τέλος, ένα σημαντικό ποσοστό (20%) απασχολείται στην βιομηχανία και τον χαμηλό τριτογενή τομέα. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι το 30.5% που απάντησε ήταν συνταξιούχοι και απασχολούνταν με τα οικιακά.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι μάλλον έχει πετύχει ως προς τη διάγνωση των επαγγελμάτων η έρευνά μας (αν σημειωθεί ότι συνυπολογίζονται και 5 άτομα που δεν ζουν στην περιοχή και ανήκουν στους συνταξιούχους δημοσίου ή στα υψηλά ελεύθερα επαγγέλματα), αφού η δειγματοληψία και οι απαντήσεις που εδόθησαν συμφωνούν με αυτά που αναφέρονται στην παρ.4.5 και στο (Μαλούτας Θ., Σωμαράς Χ., 1997). Ότι δηλαδή η περιοχή είναι ζώνη περιθωριακών ΚΕΚ με ταυτόχρονη παρουσία επαγγελμάτων χαμηλού τριτογενή τομέα και βιομηχανίας. (βλ. πιν.15.1)

Για να έχουμε πλήρη εικόνα για το παραπάνω πρέπει να πούμε εδώ ότι από τους 33 Ρομ που επαγγέλλονται κάτι, οι 32 (97%) δήλωσαν ότι αυτή η απασχόληση τους είναι μη πλήρης. Κάτι που στους Μπαλαμούς είναι τρεις φορές μικρότερο περίπου 36,8%. (βλ. πιν.15.2)

Ρωτώντας τα δύο δείγματα για να μας πουν τους λόγους που επέλεξαν το επάγγελμα που ασκούν, οι πιο σημαντικές απαντήσεις ήταν οι επόμενες. Οι Ρομ απάντησαν ότι η ανεργία που υπάρχει (15,2%), τα ελλιπή προσόντα, ικανότητες και μόρφωσή τους (36,4%), αλλά και το ότι από αυτά τα επαγγέλματα που μπορούν να εξασκήσουν το παρόν με το οποίο απασχολούνται τους δίνει τα περισσότερα χρήματα (18,2%) είναι οι σημαντικότερη λόγοι που επέλεξαν το επάγγελμα απασχόλησής τους.

Αντίθετα οι μπαλαμοί είπαν κατά 36.8 το πρώτο, κατά 15.8% το ότι το αγαπούσανε γι' αυτό και το ακολούθησαν, ενώ το 10.5% το απέδωσε στην τύχη. Εδώ πρέπει να κάνουμε δύο επισημάνσεις.

Η πρώτη είναι ότι οι Ρομ αναγνωρίζουν ότι στους λόγους για τους οποίους δεν έχουν επιλέξει να κάνουν άλλα επαγγέλματα είναι τα ελλιπή προσόντα τους (ποσ.54,6%). (από τους 18 που το παραδέχτηκαν αυτό οι 16 είναι πλανόδιοι και αγρότες, βλ. πιν16.1)

Η δεύτερη είναι ότι κανείς τους δεν ανέφερε την τύχη σαν λόγο που να τους οδήγησε στο επάγγελμα που κάνουν. Αυτό ταιριάζει με την φιλοσοφία που έχουν που θέλει να καθορίζουν οι ίδιοι την τύχη τους αλλά και με το γεγονός ότι δεν σκέφτονται για το μέλλον αλλά ζουν το παρόν. (βλ. πιν.16.2)

Από τους 33 Ρομ που ασχολούνται επαγγελματικά με κάτι οι 12 (36,4% επί του συνόλου) ασκούν δεύτερο επάγγελμα. Το 67% αυτών (8 άτομα) ακολουθεί αυτό του πλανόδιου ενώ το 33% (4 άτομα) αυτό του εργάτη γης. Επίσης 2 από τα 12 άτομα κάνουν πάνω από δύο δουλειές.

---

[42] Βλ. ομαδοποίηση επαγγελματικών κατηγοριών στο παράρτημα, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος ομαδοποίησης που περιγράφεται στο Μαλούτας, 1996, σελ 35.

Το 91.7 αυτών που απάντησαν ότι ασκούν δεύτερο επάγγελμα μας είπε ότι τους αναγκάζουν οι οικονομικές συνθήκες και οι υποχρεώσεις τους να ενεργούν με αυτό τον τρόπο. (βλ.. πι.17.1)

Αυτό που πρέπει να τονίζουμε είναι ότι όσοι άλλαξαν το επάγγελμα τους για να ασχοληθούν με το εμπόριο (10 άτομα), πριν ήταν ως επί το πλείστον εργάτες γης (6 άτομα). Αντιθέτως 5 άτομα που απασχολούνταν σε μόνιμες δουλειές εξασκούν τώρα το επάγγελμα του εργάτη γης. Συνολικά 17 άτομα έγιναν εργάτες γης. Όλοι όσοι άλλαξαν δουλειά μας είπαν ότι το έκανα επειδή το μεροκάματο δεν ήταν αρκετό. (βλ.. πιν.17.2)

Όπως προκύπτει από τον πιν.18 ο μέσος όρος Ρομ που δουλεύουν κατά νοικοκυριό (εκτός από τον ερωτώμενο) είναι 2.22 άτομα. Αν σ' αυτό προσθέσουμε τον μέσο όρο ατόμων των ερωτώμενων οι οποίοι απάντησαν ότι εργάζονται (33 από τα 41 άτομα) τότε προκύπτει ένας μέσος όρος 3 εργαζομένων ατόμων κατά νοικοκυριό. Έτσι προκύπτει ότι από τα 8 άτομα που υπάρχουν κατά νοικοκυριό τα 3 εργάζονται.

Αυτό που προξενεί μεγάλη εντύπωση είναι ότι το 66.7% των ερωτηθέντων εργαζομένων Ρομ απαντά ότι δεν το ικανοποιεί η εργασία του. Ερχόμενοι στα βασικά επαγγέλματα των Ρομ μπορούμε να πούμε ότι μόνο 1 άτομο (ποσ.10%) από τα 10 που είναι πλανόδιοι είναι ευχαριστημένο από την εργασία που κάνει. Κάτι ανάλογο ισχύει και για αυτούς που απασχολούνται στην γεωργία. (Το 17.65% μένει ικανοποιημένο από το επάγγελμά του). Το υπόλοιπο ποσοστό και για τα δύο επαγγέλματα είτε δεν απάντησε στην ερώτηση είτε εξέφρασε την μη ικανοποίηση του (βλ.. πιν.19.1). Θέλοντας να υπεισέλθουμε στην λογική που έχει αυτή η μη ικανοποίηση των Ρομ με τα επαγγέλματά τους κάναμε την συσχέτιση των απαντήσεων στην ερ.24 και 33α. Αυτό που προκύπτει είναι το γεγονός ότι από τους 8 πλανόδιους που δεν μένουν ικανοποιημένοι, το 50% δηλώνει ότι φταίει το μικρό μεροκάματο, ενώ το 25% δηλώνει ότι φταίει το ότι δουλεύει για τους χονδρεμπόρους και όχι για τον εαυτό του. Από την άλλη από του 10 ανικανοποίητους εργάτες γης το 60% δίνει ως αιτία το κακό μεροκάματο, ενώ το 30% υποστηρίζει ότι φταίει η εποχικότητα της εργασίας. (βλ.. πιν.19.2)

Πηγαίνοντας στην ερ.36 βλέπουμε από τις απαντήσεις, ότι μόνο το 4.9% επιθυμεί για τα παιδιά του εργασία παραδοσιακού τύπου (γυρολόγος, πλανόδιος, μουσικός, - αυτοί είναι κυρίως τσιγγάνοι). Το μεγαλύτερο ποσοστό επιθυμεί να βρουν τα παιδιά του μόνιμη εργασία (70,7%)-(είτε στο δημόσιο, είτε σε εργοστάσιο, είτε σε μαγαζί). Ένα 14.6% θέλει τα παιδιά του πρώτα να σπουδάσουν και έπειτα να ασκήσουν κάποιο επάγγελμα όπως (γιατρός, δικηγόρος κλπ), ενώ ένα 9.8% δεν απάντησε λέγοντας ότι θα δεχθεί την επιθυμία των παιδιών του. Οι απαντήσεις εδώ σίγουρα δείχνουν ότι οι Ρομ θέλουν να ξεφύγουν από τον τρόπο ζωής τους και τα δεδομένα της φυλής τους (κυρίως οι Ρουμανόβλαχοι). (βλ. πιν.20.1)

Ερωτώμενοι οι Ρομ αν υπάρχει κάποιος λόγος που εμποδίζει τα παιδιά τους να πετύχουν την επιθυμία τους (τουλάχιστον στο επαγγελματικό επίπεδο) το 97.3% αυτών που μας απάντησαν στην ερ.36. είπε ότι υπάρχει.

Πιο συγκεκριμένα οι σημαντικότεροι λόγοι ήταν η απόρριψη που υφίστανται κατά 32.4%. τα ελλιπή προσόντα που έχουν τα παιδιά τους κατά 18.9%. και το γεγονός ότι υπάρχει οικονομική δυσχέρεια (16.2%). Τέλος. το 13.5 δεν μας είπε συγκεκριμένα κάποιο λόγο (βλ.. πιν.20.2)

Αυτοί που υποστήριξαν ότι λόγω της απόρριψης που δέχονται τα παιδιά τους. αυτά δεν θα εκπληρώσουν την επιθυμία τους. δηλαδή να μορφωθούν. Αυτό το αιτιολόγησαν ως εξής Το 75% αυτών υποστήριξε ότι ο λόγος απόρριψης αποτελεί το ότι το υπόλοιπο σύνολο τους βλέπει διαφορετικά και πολλές φορές ρατσιστικά. (βλ.. πιν.20.3)

Το τελευταίο τμήμα αυτής της παραγράφου αναφέρεται στα προβλήματα που δημιουργούνται στον χώρο της εργασίας των Ρομ. Πιο συγκεκριμένα από τους 33 Ρομ που εργάζονται το 24.2% απάντησε ότι θα μπορεί να εξοικονομήσει τα προς το ζην την επόμενη χρονιά. Αντίθετα το 63% ήταν αρνητικό ή είχε αμφιβολίες. Αυτές οι απαντήσεις επαληθεύουν το μεγάλο ποσοστό των Ρομ που απάντησε ότι οι οικονομικοί λόγοι τους κάνουν να είναι δυσαρεστημένοι με την εργασία τους (ερ.33α-πιν 19.2). Ένα 12.1% σ' αυτή την ερώτηση προτίμησε να μην απαντήσει. Αντίθετα οι μπαλαμοί κατά 36.8% φαίνονται ικανοποιημένοι από τα χρήματα που λαμβάνουν από την δουλειά τους. Όμως και εδώ ένα 52.7% έχει πρόβλημα στην εξοικονόμηση των προς των ζην. (βλ. πιν.21). Το ποσοστό δυσαρέσκειας είναι μεγαλύτερο αν δεν συνυπολογισθούν στους μπαλαμούς οι 5 ερωτηθέντες κάτοικοι της Λάρισας.

Επιπρόσθετα στην ερ.39. για το ποια προβλήματα θεωρούν έχουν οι Ρομ αλλά και οι μπαλαμοί εργαζόμενοι στον χώρο εργασίας τους μας είπαν τα εξής. (βλ. πιν.22.1):

Το 75.8% των Ρομ. θεωρεί σημαντικό πρόβλημα τις αποδοχές ενώ κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες παρακάτω το ισχυρίζονται αυτό οι μπαλαμοί. Επίσης το 39.4% των πρώτων προβληματίζεται από το ωράριο εργασίας ενώ στους μπαλαμούς το ποσοστό είναι υποδιπλάσιο. Ένα άλλο σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει από την σύγκριση των στοιχείων μεταξύ μπαλαμιών και Ρομ είναι ότι κατά 8 φορές περισσότερο αυτοί έχουν προβλήματα με τους ξένους εργάτες από ότι οι μπαλαμοί. (αυτό εν μέρει δικαιολογείται από την υφή και το είδος των επαγγελμάτων των Ρομ. που πλέον έχουν ανταγωνιστές με τους αλλοδαπούς και τους παλιννοστούντες.)

Τέλος επίσης από την πλευρά των Ρομ υπάρχει μια δυσαρέσκεια προς το κράτος που δεν τους προσλαμβάνει σε δουλειές. (Το 12.1% απάντησε ότι το κράτος δεν τους προσέχει και δεν τους δίνει ουλειές).

Αναφερόμενοι στα προβλήματα που μας απάντησαν ότι έχουν κατά την ώρα της εργασίας τους το 39.4% των εργαζομένων Ρομ απάντησε ότι δεν έχει κανένα

πρόβλημα. Αντίθετα το 27% ανέφερε την κακή συμπεριφορά των μπαλαμών προς αυτούς και το 18.2% την αστυνομία που τους κάνει ελέγχους για τις άδειες του μικροπωλητή. Τέλος το 15.2 αυτών δεν μας έδωσε καμία απάντηση αποφεύγοντας την ερώτηση. (βλ. πιν.22.2)

Πίνακας 22.1 - ερ.39

Προβλήματα στο χώρο εργασίας	Μπαλαμοί	Ρομ
Ανεργία	84.2%	84,8%
Χαμηλές αποδοχές	63.2%	75,8%
Χαμηλές συντάξεις	63.2%	63,6%
Ωράριο εργασίας	21.1%	39,4%
Ξένοι εργάτες (Αλβανοί, Παλιννοστούντες κλπ)	10.5%	81,8%
Ακρίβεια - οικονομική ύφεση	31.6%	42,4%
Μη μόνιμη εργασία	15.8%	12,1%
Μη παροχή εργασιών από το κράτος	5.3%	12,1%
Μεγάλη ηλικίας	5.3%	3%
Ελλιπής μόρφωση - κατάρτιση	0%	3%
Κακή ασφάλιση	0%	3%
Σύνολο ερωτηθέντων	19	33

Από την ερώτηση 41 θέλαμε να δούμε ποια είναι η άποψη των ερωτώμενων για την εργασία έτσι από την ανάλυση προκύπτει ότι το 60% των μπαλαμών είναι θετικά διακείμενο προς την εργασία και την βλέπει ως τρόπο ζωής, δημιουργία και προσπάθεια για κάτι καλύτερο. Αντίθετα ένα 32,5% την αντιμετωπίζει ως αναγκαίο κακό (άγχος, κούραση, τρόπος επιβίωσης).

Στην ίδια ερώτηση οι Ρομ είπαν ότι είναι καλό να υπάρχει και αρέσκονταν στην ιδέα της αφού μέσω αυτών θα επιτύγχαναν ότι ήθελαν (48.8%). Αντίθετα το 41.5% αυτών την έβλεπε ως αναγκαία, «για να γεμίσει το κατσαρόλι» όπως μας είπε κάποιος από τους ερωτώμενους. (βλ. πιν.23)

Προηγουμένως αναλύθηκε λεπτομερέστατα η κατάσταση των Ρομ από πλευράς απασχόλησης. Φάνηκε επίσης ο αποκλεισμός που έχουν από τις καλύτερες συνθήκες για δουλειά αλλά και το τι αισθάνονται εξαιτίας της συγκεκριμένης υπάρχουσας κατάστασης σ' αυτούς. Πριν τελειώσουμε την ανάλυση γι' αυτό τον τομέα αποκλεισμού των Ρομ καλό είναι να δούμε τι απόψεις έχουν για την απασχόληση των Ρομ οι μπαλαμοί.

Έτσι προκύπτει από τον πίνακα 24.1 το 37,5% των ερωτηθέντων μπαλαμών, να θεωρεί ότι οι Ρομ έχουν πρόβλημα στην απόκτηση επαγγέλματος. Υπάρχει όμως και ένα 37,5% που υποστηρίζει ότι οι Ρομ βρίσκουν εύκολα δουλειά. Αυτό το δικαιολογούν με το γεγονός ότι όλοι από αυτούς δουλεύουν ως αγρότες ή πλανόδιοι. Προκύπτει δηλαδή ότι στην συνείδηση των 4 από τους 10 μπαλαμούς οι Ρομ έχουν τις ίδιες πιθανότητες για να βρουν δουλειά με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο.

Αυτοί που απαντήσανε ότι έχουν πρόβλημα στην απόκτηση εργασίας οι Ρομ. μας είπαν ότι σ' αυτό παίζει ρόλο η απόρριψη που δέχονται από την υπόλοιπη κοινωνία (ποσ.69,6%) αλλά και η άγνοια από αυτούς καλών τρόπων συμπεριφοράς (ποσ.60,9%).

Ακόμη παραπάνω από τους μισούς ανέφεραν την ελλιπή βοήθεια από το κράτος προς αυτούς και τα ελλιπή προσόντα που τους χαρακτηρίζουν (ποσ.60.8% και 52.2% αντίστοιχα)

Αξίζει να σημειώσουμε εδώ ότι 3 στους 10 μπαλαμούς πιστεύουν ότι οι Ρομ είναι εσκεμμένα αντιπαραγωγικοί. ενώ 4 στους 10 ότι πλέον έχουν πρόβλημα στο να βρούν δουλειά εξαιτίας των ξένων εργατών που είναι ανταγωνιστές με τους Ρομ στις λίγες θέσεις εργασίας.

Προηγουμένως ανεφέρθη ότι σημαντικό ρόλο στην μη εύρεση από τους Ρομ εργασίας παίζει η απόρριψη που δέχονται. Αυτοί που εξέφρασαν αυτή την άποψή την αιτιολόγησαν. λέγοντας ότι η υπόλοιπη κοινωνία δεν δέχεται τους Ρομ α. επειδή είναι προκατειλημμένη απέναντί τους (25%), β. επειδή οι ίδιοι είναι αμόρφωτοι και έχουν κακή κοινωνική συμπεριφορά (25%) και γ. επειδή νοιώθει η κοινωνία ρατσισμό απέναντί τους (50%)- «ο νεοέλληνας είναι ρατσιστής». όπως μας είπε χαρακτηριστικά κάποιος ερωτώμενος. (βλ. πίνακες 24.1 και 24.2.1)

Πίνακας 24.2 - ερ.αα

Λόγοι αποκλεισμού Ρομ από εργασία	**Μπαλαμοί**
Ελλιπή προσόντα	52.2%
Απόρριψη	69.6%
Ελλιπής βοήθεια από το κράτος	60.8%
άγνοια καλών τρόπων συμπεριφοράς	60.9%
Εσκεμμένη αντιπαραγωγική συμπεριφορά	30,4%
Ξένοι εργάτες	43.5%
Δυσκολία προσαρμογής στην κοινωνία	4.3%
Τρόπος ζωής - παραδόσεις - φιλοσοφία	17.4%
Σύνολο ερωτηθέντων	23

5.2.3 Στοιχεία για τα δικαιώματα

Σ' αυτή την παράγραφο θέλαμε να διαγνώσουμε αν οι Ρομ τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης από τους δημόσιους φορείς αλλά και να δούμε αν γνωρίζουν τα δικαιώματα τους όπως και αν καρπώνονται τα κοινωνικά αγαθά που προσφέρει το κράτος στους τομείς της υγείας και της πρόνοιας.

Έτσι στην ερώτηση για το που απευθύνονται όταν έχουν προβλήματα. το 72.2% των Ρομ μας ανάφερε ότι ζητά βοήθεια τόσο από την οικογένεια όσο και από το κράτος. Ακόμη σε ποσοστό μεγαλύτερο του 60% μας είπαν ότι απευθύνονται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. ενώ οι μισοί περίπου έχουν σαν επιλογή την φυλή αλλά και

την εκκλησία. Επίσης το 12% περίπου είπε ότι δεν απευθύνεται πουθενά και προσπαθεί να λύσει μόνο του τα προβλήματα που συναντά.

Από τα παραπάνω βγάζουμε τα εξής συμπεράσματα:

Το πρώτο είναι ότι οι Ρομ βασίζονται πολύ στην οικογένεια τους (πρώτο σε ποσοστό από όλες τις απαντήσεις που εδόθησαν), αλλά και στη φυλή.

Το δεύτερο είναι ότι πιστεύουν πως μόνο το κράτος και η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορούν να τους βοηθήσουν όταν πρόκειται για δουλειά. Τέλος, η εκκλησία παίζει σ' αυτούς τον ρόλο του παρηγορητή αλλά και είναι μια λύση για κάποια οικονομική βοήθεια. Όλα τα παραπάνω δείχνουν μια εξάρτηση των Ρομ η οποία αρχίζει σιγά-σιγά να παρέρχεται. Σ' αυτό παίζει ρόλο το μικρό ποσοστό του 12% που προσπαθεί να τα καταφέρει μόνο του. Είναι το ίδιο ποσοστό περίπου με αυτό που επιθυμεί να αφομοιωθεί όπως φαίνεται στην παρ.5.2.1). Για τα παραπάνω βλ. πιν.2.5.1.

Πίνακας 25.1 - ερ.42

Απευθύνονται για βοήθεια:	**Ρομ**
Οικογένεια - φάρα	72,2%
Φυλή	52,8%
Τοπική κοινωνία	36,1%
Εκκλησία	52,8%
Τοπική αυτοδιοίκηση	66,7%
Κράτος	72,2%
Άλλοι επιστήμονες	16,7%
Πουθενά **(στους 41)**	12,2%
Σύνολο ερωτηθέντων	36

Στην επόμενη ερώτηση όπου ζητούνταν να μας πουν αν τελικά βρίσκουν λύση, αυτοί απάντησαν σε ποσοστό 63,4% αρνητικά. Από αυτούς που μας απάντησαν αρνητικά το 38.5% είπε ότι οδηγείται στην ζητιανιά ως εναλλακτική λύση αφού κανείς δεν βοηθάει, ή κάνει άλλες δουλειές. Ενώ το υπόλοιπο 61,5% δεν κάνει τίποτα και δέχεται στωικά την απόρριψη από τους παραπάνω φορείς. Δηλαδή προκύπτει ότι έξι στους δέκα Ρομ είναι εξαρτημένοι από το τι θα τους προσφέρει ο φορέας που απευθύνονται για βοήθεια. (βλ. πιν.25.2)

Προχωρώντας θέλαμε να διαγνώσουμε ποια είναι η συμπεριφορά των δημοσίων υπηρεσιών απέναντι στους Ρομ. Έτσι προκύπτει ότι ένα 39% θεωρεί καλή έως πολύ καλή τη συμπεριφορά των υπηρεσιών απέναντί τους. Το υπόλοιπο 39% την χαρακτηρίζει μέτρια ενώ το 22% από κακή έως πολύ κακή.

Από την άλλη οι μπαλαμοί κατά 17,5% μας είπαν ότι είναι καλή η συμπεριφορά των δημοσίων υπηρεσιών προς αυτούς. Ένα άλλο 45% ισχυρίστηκε ότι είναι μέτρια ενώ το 32,5% την θεωρεί κακή έως πολύ κακή. (βλ. πιν.26)

Βλέπουμε ότι οι Ρομ είναι πιο επιεικείς με τις υπηρεσίες. Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί ως εξής.

1. Είτε δεν έχουν επαφή με αυτές
2. Είτε φοβούνται να εκφράσουν άποψη και θέλουν να κρυφτούν, λέγοντας καλά λόγια.
3. Είτε τώρα επειδή τους δέχονται (ενώ πριν αυτό δεν γινότανε σε μεγάλο ποσοστό) δίνοντάς τους την εντύπωση ότι του φέρονται καλά.

Αυτά προέκυψαν κατά την συζήτηση που είχαμε με τους ερωτώμενους, οι οποίοι μόλις περνούσε κάποια ώρα άρχιζαν να κακίζουν το κράτος για την κατάστασή τους.

Πάντως από τι απαντήσεις προκύπτει ότι οι δημόσιες υπηρεσίες συμπεριφέρονται διαφορετικά στους Ρομ από ότι στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο.

Ερχόμενοι στην ασφάλιση των ερωτώμενων διαπιστώσαμε κάτι που ήταν βέβαια αναμενόμενο αλλά όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό. Οι δύο στους δέκα ήταν ασφαλισμένοι στον ΟΓΑ. Το 5% αυτών ήταν ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ και το 7.3% στο ΤΕΒΕ. Ακόμη μόλις 2 άτομα δεν ήταν ασφαλισμένα (ποσ.4.9%). Αυτό το τελευταίο είναι πολύ σημαντικό αφού στους νομάδες το ποσοστό είναι πολύ μεγαλύτερο (βλ. παρ.5.3.1). Τέλος, το 61% είχαν ασφάλιση απορίας. Όμως παρόλα αυτά η διαφορά από πλευράς ασφαλιστικών ταμείων και παροχών που αυτά δίνουν είναι μεγάλη με την υπάρχουσα κατάσταση του ασφαλιστικού επιπέδου του πληθυσμού των μπαλαμών.

Σ' αυτούς το 62,5% είναι ασφαλισμένο στο ΙΚΑ ενώ ένα 20% έχει ασφάλιση δημοσίου. Τα υπόλοιπο 10% έχει ΤΕΒΕ, ενώ υπάρχει και ένας ανασφάλιστος μέσα στους μπαλαμούς. (βλ. πιν.27.1)

Αναφερόμενοι στην ασφάλιση κατά επάγγελμα προκύπτει για τους Ρομ που εξασκούν το επάγγελμα του πλανόδιου, ότι το 30,3% αυτών έχει ασφάλιση ΟΓΑ, το 10% του ΤΕΒΕ και το 50% έχει απορίας, ενώ ένα 10% δεν είναι ασφαλισμένο. Παράλληλα από τους εργάτες γης το 16,7% είναι ασφαλισμένο στον ΟΓΑ, το 5,6% έχει ασφάλιση δημοσίου, ενώ το 72,2% έχει απορίας (βλ. πιν.27.2). Το συμπέρασμα που βγαίνει από εδώ είναι ότι οι εργάτες γης δεν προτιμούν την ασφαλιστική κάλυψη από τον ΟΓΑ (γιατί πρέπει εκεί να πληρώνουν βλ. την εγκύκλιο 6/1997 του ΟΓΑ)

Πίνακας 27.2 - ερ45 / ερ24

	Είδος Ασφάλισης					Σύνολο
	ΟΓΑ	**ΤΕΒΕ**	**Δημοσίου**	**Απορίας**	**Δεν έχω**	ερωτηθέντων
Πλανόδιοι	30%	10%	0%	50%	10%	10
Εργάτες γης	16,7%	0%	5,6%	72,2%	5,6%	18

Όπως προκύπτει από την ερ.46 οι Ρομ προτιμούν κατά 90% να απευθυνθούν στο νοσοκομείο όταν πρόκειται για ελαφρά περιστατικά. Ακριβώς υποδιπλάσιο είναι το ποσοστό για τους μπαλαμούς που πράττουν έτσι.

Επιπρόσθετα το 50% των μπαλαμών προτιμά τον εξωτερικό γιατρό ενώ το ποσοστό για τους Ρομ φτάνει το 19,5%. (Προκύπτει από τη σύγκριση με τα προηγούμενα στοιχεία ότι ένα 9,5% από τους Ρομ προτιμά ανάλογα τη σοβαρότητα του «ελαφρού περιστατικού» να πηγαίνει είτε γιατρό είτε σε νοσοκομείο)

Όταν πρόκειται για σοβαρό περιστατικό το 97,6% των Ρομ επιλέγουν το νοσοκομείο . Επίσης μόλις ένα 14,6% (από τα 41 άτομα) έχει ως λύση τον εξωτερικό γιατρό.

Κάτι ανάλογο ισχύει και για τους μπαλαμούς όπου το 85% απευθύνεται στο νοσοκομείο όταν υπάρχει σοβαρό περιστατικό. Επίσης ένα 17,5% προτιμά σε τέτοιες περιπτώσεις να πηγαίνει σε εξωτερικό γιατρό.

Την παραπάνω εμπιστοσύνη τους στα νοσοκομεία για τα ελαφρά περιστατικά την αιτιολογούν, οι Ρομ σε ποσοστό 70% και οι μπαλαμοί σε ποσοστό 42,5% με το ότι αυτό τους επιτρέπει η ασφάλιση αλλά και τα οικονομικά τους να μπορούν να έχουν.

Την παραπάνω εμπιστοσύνη τους στα νοσοκομεία για τα σοβαρά περιστατικά την αιτιολογούν, οι Ρομ σε ποσοστό 61% και οι μπαλαμοί σε ποσοστό 31,6% με τον ίδιο λόγο όπως παραπάνω. Επίσης ως δεύτερο λόγο προβάλλουν σε ποσοστό 9,8 και 15,8 αντίστοιχα με την αιτιολόγηση ότι κάνουν καλή δουλειά εκεί. (βλ. πίνακες 28.1. 28.2. 28.3)

Πίνακας 28.1 - ερ.46

	Ελαφρά Περιστατικά		**Βαριά περιστατικά**	
	Μπαλαμοί	**Ρομ**	**Μπαλαμοί**	**Ρομ**
Εξωτερικό γιατρό	50%	19,5%	17,5%	14,6%
Νοσοκομείο	45%	90,2%	85%	97,6%
Σύνολο ερωτηθέντων	40	41	40	41

Ερχόμενοι στις συνθήκες υγιεινής ρωτήσαμε τους Ρομ που έχουν μικρά παιδιά να μας πουν ποια εμβόλια έχουν κάνει αυτά. Οι απαντήσεις που δώσανε βγάλανε ένα σημαντικό συμπέρασμα. Οι Ρομ σε ποσοστό 42,9% μας είπαν ότι κάνανε από 0-3 εμβόλια ή δεν μας απάντησαν καθόλου. Κάποιοι άλλοι μας είπαν (το 17,9% του συνολικού αριθμού των ερωτηθέντων Ρομ) ότι τα έχουν κάνει όλα όσα πρέπει, αλλά δεν ξέρουν να μας πούνε ποια (μάλλον ήταν ανειλικρινείς). Τέλος ένα 39,3% ήταν αυτοί που μας είπαν ότι είχαν όλα τα απαραίτητα εμβόλια και μας είπαν επακριβώς και ποια εμβόλια είναι αυτά.

Βλέπουμε λοιπόν, περίπου το 60% των οικογενειών των Ρομ που έγινε η συνέντευξη έχει μη εμβολιασμένα τα μικρά του μέλη. (βλ. πιν.29)

Σχετικά με την βοήθεια που έχουν από το κράτος, προέκυψε ότι το 71% αυτών λαμβάνουν επίδομα πολυτέκνου. Επίσης το 12,2% του συνολικών νοικοκυριών λαμβάνει δύο επιδόματα (το δεύτερο είναι ή χωρισμένης μάνας ή αναπηρίας). (βλ. πιν.30.1)

Τέλος ένα 70% του πληθυσμού των Ρομ εμφανίζεται να παίρνει επίδομα πολυτέκνου.

Από τον πίνακα 30.2 προκύπτει ότι εκτός από τα επιδόματα οι κάτοικοι δεν έχουν ευεργετηθεί σε τίποτα άλλο από το κράτος. Εξαίρεση μπορεί να ήταν ένα 12.2% των νοικοκυριών τα οποία έχουν την συμπαράσταση των κοινωνικών λειτουργών του ΠΙΚΠΑ αλλά από ότι μας είπαν οι κάτοικοι δεν είναι τακτική η παρουσια των τελευταίων.

Πίνακας 30.2 - ερ.48

Κρατική βοήθεια προς τους Ρομ	
Προγράμματα για επιμόρφωση κατάρτιση	4.9%
Ενημέρωση για τα δικαιώματά τους	2.4%
Δάνεια	0%
Συμβουλευτικά Προγράμματα	12.2%
Σύνολο ερωτηθέντων	41

Γενικά από την εφαρμοζόμενη πολιτική του κράτους για αυτούς οι Ρομ (αυτοί που έχουν συνδιαλλαγή με αυτό) σε ποσοστό 75% είναι δυσαρεστημένοι. Επίσης το 78% από αυτούς που παίρνουν επιδόματα και δεν είναι ικανοποιημένοι από αυτά ζητάνε αύξηση στα χρήματα που δίνονται. (βλ. πίνακες 30.3. 30.4)

Σχετικά με το πόσο ευχαριστημένοι είναι οι ερωτηθέντες αλλά και πως βλέπουν την συμπεριφορά των φορέων της υγείας και πρόνοιας απέναντί τους. Οι Ρομ απάντησαν κατά 56% ότι είναι καλή έως πολύ καλή, ενώ οι μπαλαμοί μόνο κατά το 32,5% συμφώνησαν με το παραπάνω. Μέτρια θεωρούν την συμπεριφορά των φορέων απέναντί τους το 29,3% των Ρομ και το 47,5% των μπαλαμών. Τέλος, κακή έως πολύ κακή την θεωρεί μόνο το 14,6% για τους Ρομ και το 15% για τους μπαλαμούς. Η επιεικέστερη άποψη για τους φορείς υγείας είναι πάλι των Ρομ όπως συνέβη και για τις δημόσιες υπηρεσίες. (βλ. πιν.31)

Καλό είναι να δούμε τι απάντησαν οι μπαλαμοί για το τι μεταχείριση πιστεύουν ότι υφίστανται οι Ρομ στους χώρους παροχής υπηρεσιών (δημόσιους - ιδιωτικούς). Το 62,5% πιστεύει ότι τους Ρομ τους κακομεταχειρίζονται οι διάφοροι φορείς υπηρεσιών. Αντίθετα ένα 15% έχει αντίθετη άποψη ενώ το 22.5% δεν έχει άποψη επί του θέματος.

Προκύπτει λοιπόν ότι ο «τρίτος» έχει άποψη αρνητική όσον αφορά την μεταχείριση των Ρομ. Ενώ οι ίδιοι δηλώνουν ότι δεν έχουν προβλήματα. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί ως εξής:

1. Είτε με το ότι λέει ψέματα ο Ρομ
2. Είτε με το ότι ο μπαλαμός προσπαθεί να επιβεβαιώσει μέσα του ότι ο Ρομ είναι κατώτερος και επειδή είναι κατώτερος άρα του φέρονται και άσχημα. Πάντως η αλήθεια πρέπει να είναι κάπου στη μέση. (βλ. πιν.32.1)

Πέρα όμως από αυτό οι μπαλαμοί απάντησαν ότι η παραπάνω κακή συμπεριφορά των φορέων προς τους Ρομ οφείλεται σε ποσοστό 36% στην άγνοια από την πλευρά των Ρομ καλών τρόπων συμπεριφοράς, σε ποσοστό 32% στην αδυναμία συμμόρφωσης των Ρομ με τους κανόνες της κοινωνίας και σε ποσοστό 42% στο αίσθημα απόρριψης που υπάρχει γι' αυτούς από όλη την κοινωνία.

Το ότι υπάρχει αυτό το αίσθημα απόρριψης αυτοί που το απάντησαν το αιτιολόγησαν ως εξής. Το 53.8% είπε ότι φταίει ο ρατσισμός και ο φόβος που νοιώθει το κοινωνικό σύνολο για αυτή την φυλή, ενώ το 38.5% το απέδωσε στην έλλειψη καθαριότητας, στα αρνητικά στερεότυπα που έχει το σύνολο γι' αυτούς και στο ντύσιμο των Ρομ. (βλ. πιν.32.2, 32.3)

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνουν τη δεύτερη εξήγηση ότι οι μπαλαμοί προσπαθούν αν αποδείξουν ότι ο Ρομ είναι διαφορετικός και κατώτερος.

Σ' αυτό το κομμάτι θα αναλυθούν κάποια στοιχεία που δείχνουν κατά ποσο είναι οι Ρομ εξοικειωμένοι με τις διαδικασίες που σχετίζονται με τα δικαιώματα του πολίτη.

Έτσι όπως προκύπτει από την στατιστική ανάλυση της ερ.51, το 19.5% των Ρομ έχει αυτοκίνητο ΙΧ ενώ το αντίστοιχο για τους μπαλαμούς είναι 62.9%. Αντίθετα το 61% των ερωτηθέντων Ρομ έχουν για βασικό μεταφορικό μέσο κλούβα ή φορτηγό, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μπαλαμούς είναι 2.9%. (παίζουν ρόλο οι μετακινήσεις και τα επαγγέλματα που κάνουν οι Ρομ στην κατοχή των παραπάνω μεταφορικών μέσων). Τέλος ένα 20% και από τις δύο ομάδες δεν έχει μεταφορικό μέσο, ενώ από τους μπαλαμούς το 14.3% διαθέτει για βασικό μεταφορικό μέσο μηχανάκι. (βλ. πιν.33.1)

Από τους άντρες Ρομ που διαθέτουν όχημα και οδηγούν προκύπτει ότι το 28.6% αυτών δεν έχει δίπλωμα οδήγησης. Τέλος καμία γυναίκα δεν οδηγεί. (βλ. πιν33.2)

Όσον αφορά το αν οι ερωτώμενοι Ρομ έχουν καταθέσεις στη τράπεζα, το 41.5% μας είπε ότι έχει. Οι υπόλοιποι αιτιολογήσανε την μη ύπαρξη τραπεζικού λογαριασμού με το ότι επικρατεί οικονομική δυσχέρεια.

Στην ερώτηση αν ξέρουν τα δικαιώματά τους (οι περισσότεροι από αυτούς ταύτισαν τα δικαιώματά τους μόνο με την ψήφο. Όταν τους εξηγήσαμε τι ζητάμε μας είπαν κατά 17.1% ότι τα ξέρει πολύ καλά. Το 22% απάντησε καλά. Ενώ το υπόλοιπο 60.9% από λίγο έως καθόλου. Το τελευταίο μπορούμε να το συνδυάσουμε με την έλλειψη ενημέρωσης που υπάρχει προς τους Ρομ όπως οι ίδιοι έχουν πει προηγουμένως. (βλ. πιν.33.3)

Τέλος, το 97.6% των οικογενειών τους είναι γραμμένες στο δημοτολόγιο κάποιου δήμου και έχει οικογενειακή μερίδα εκεί. (το 90% περίπου των Ρομ της Νέας Σμύρνης είναι γραμμένοι στον δήμο Λάρισας)

5.2.4 Στοιχεία για την περιοχή κατοικίας

Είδαμε αναλυτικά στο κεφ.4 κάποια χαρακτηριστικά της περιοχής κατοικίας των Ρομ και των μπαλαμών. Σ' αυτή την παράγραφο θα προσπαθήσουμε να δείξουμε πώς οι κάτοικοι βλέπουν οι ίδιοι την περιοχή τους, τα προβλήματα που έχουν αλλά και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες αναγκάζονται να ζουν.

Όπως προκύπτει το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της Νέας Σμύρνης πριν έρθει στη Λάρισα κατοικούσε κυρίως σε κάποια περιοχή της Θεσσαλίας (ποσ.70.7%). Επίσης το 36.6% των οικογενειών των ερωτηθέντων απ' τη στιγμή που ήρθαν απ' τη Ρουμανία στη Λάρισα κατοίκησαν σε αυτή. Τέλος οι υπόλοιποι μας είπαν ότι προέρχονται από περιοχές όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, η Σέρρες και η Χαλκίδα. (βλ. πιν.34.1).

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι αυτοί που δεν κατοικούσαν απ' την αρχή στη Λάρισα ήταν νομάδες ως επί το πλείστον, αφού το κατάλυμα που είχαν στην προηγούμενη περιοχή κατοικίας τους, ήταν είτε καρό (ποσ.25%), είτε σκηνή-παράγκα (ποσ.45%), ενώ το 30% αυτών ζούσαν σε σπίτι είτε δανεικό είτε με ενοίκιο. (εδώ είναι κυρίως οι 5 μπαλαμοί που έχουν παντρευτεί με Ρομ) (βλ. πιν.34.2).

Σχετικά τώρα με το πότε εγκαταστάθηκαν μόνιμα στη Νέα Σμύρνη τόσο οι Ρομ όσο και οι μπαλαμοί, μπορούμε να πούμε τα εξής. Ένα 9.8% των Ρομ εγκαταστάθηκε πριν το 1945, ενώ για τους μπαλαμούς το ποσοστό φτάνει το 3.3%. Οι περισσότεροι Ρομ εγκαταστάθηκαν μεταξύ των ετών 1946-1965 (αυτοί αποτελούν το 58.6% του συνόλου των ερωτηθέντων Ρομ). Αντιθέτως οι μπαλαμοί άρχισαν να εγκαθίστανται σταδιακά κυρίως τις χρονικές περιόδους 1956-1980 (ποσ.66.6%) και 1986-1995 (ποσ.23.3%). (βλ. πιν.35).

Όσον αφορά το είδος της πρώτης εγκατάστασης είναι σημαντικό να πούμε ότι διαφέρει από Ρομ σε μπαλαμό. Το 78% των Ρομ στεγάστηκε σε σκηνή η παράγκα, ενώ οι περισσότεροι μπαλαμοί (ποσ.73.3%) έμειναν κατευθείαν σε σπίτι. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα ποσοστό 7.3% των Ρομ έμεινε φιλοξενούμενο σε συγγενείς, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μπαλαμούς είναι 6.7%.

Τέλος, χαρακτηριστικό είναι ότι το 12.2% των Ρομ έμεινε σε σπίτι όταν πρωτοήλθε στη Νέα Σμύρνη, είτε σε ενοίκιο είτε δικό του, αλλά και το ότι υπήρξε και ένα 6.7% των μπαλαμών που πρωτοέμεινε σε παράγκα. (βλ. πιν.36). Ο ποιο σημαντικός λόγος που οδήγησε τους Ρομ να εγκατασταθούν σε σκηνή ή παράγκα όταν πρωτοήλθαν στην περιοχή ήταν ο οικονομικός κατά 94.1%.

Σχετικά με το καθεστώς ενοικίσης αρχικά οι ερωτώμενοι Ρομ μας είπαν σε ποσοστό 75.6% (31 άτομα) ότι το σπίτι που κατοικούν είναι ιδιόκτητο από κάποιο μέλος του νοικοκυριού. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με τους μπαλαμούς όπου το ποσοστό φτάνει το 77%. Επίσης υπάρχει ένα 17% και 11% από Ρομ και μπαλαμούς αντίστοιχα, που είναι φιλοξενούμενο σε οίκημα που δεν είναι δικό του, χωρίς ο

ιδιοκτήτης να συγκατοικεί εκεί. Τέλος το 7.3% των Ρομ νοικιάζει σπίτι, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μπλαμούς είναι το 11.4%. (βλ. πιν.37)

Από τα 31 ερωτώμενους Ρομ που έχουν δηλώσει ότι το σπίτι είναι ιδιόκτητο από κάποιο μέλος του νοικοκυριού, το 54.8% αυτών (16 άτομα) υποστήριξε το σπίτι είναι γραμμένο είτε στο όνομα το δικό του είτε στου/στης συζύγου του/της, είτε στων παιδιών του/της. Το αντίστοιχο ποσοστό για τους μπαλαμούς φτάνει 77% (21 από τα 27 άτομα).

Τελειώνοντας πρέπει να πούμε ότι το μέσο ενοίκιο για τους μπαλαμούς είναι 12000 δρχ. περισσότερο από αυτό στους Ρομ, δηλαδή το κόστος γης διαφέρει από τους Ρομ στους μπαλαμούς κατά 22% (βλ. πιν.40)

Σχετικά με τη χρονολογία που χτίστηκε το σπίτι των ερωτώμενων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπιτιών των Ρομ οικοδομήθηκε τα χρόνια από το 1966-1980 (ποσ.36.6%) και τα χρόνια 1981-1995 (ποσ.29.3%). Τα τελευταία χρόνια απ' το 1991 ως σήμερα είχε χτιστεί το 17.1% των σπιτιών. Βλέπουμε λοιπόν ότι οι Ρομ αρχίζουν να χτίζουν περίπου κατά μέσο όρο μετά από τα πρώτα 15 χρόνια παραμονής τους στη Νέα Σμύρνη

Όσον αφορά τους μπαλαμούς τα σπίτια τους είναι χτισμένα κυρίως τις χρονικές περιόδους 1951-1965 (ποσ.39.9%), αλλά και 1971-1985 (ποσ.28.6%) αντίστοιχα με τους χρόνους έλευσης τους στην περιοχή. (βλ.πιν.38)

Ερωτώμενο τώρα το δείγμα για τον βασικό εξοπλισμό της κατοικίας του, μας απάντησε τα εξής

Πίνακας 39.1- ερ.61

Έχει το νοικοκυριό:	**Μπαλαμοί**	**Ρομ**
Ηλεκτρικό ρεύμα	100%	95.1%
Νερό	100%	95.1%
Αποχέτευση υπόνομοι	31.4%	0%
Βόθρος	68.6%	97.6%
Κεντρική θέρμανση	62.9%	4.9%
Σόμπα	37.1%	95.1%
Τηλεόραση	100%	100%
Ψυγείο	100%	95.1%
Σύνολο ερωτηθέντων	35	41

Βλέπουμε λοιπόν ότι όλοι σχεδόν οι Ρομ έχουν νερό και ηλεκτρικό, (οι υπόλοιποι δήλωσαν ότι ή δεν έχουν ή παίρνουν παράνομα από άλλους).

Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι κανένας Ρομ δεν έχει αποχέτευση σε υπόνομο, είτε επειδή δεν υπάρχουν, είτε επειδή ο ίδιοι δεν θέλουν να μπουν σε έξοδα κάνοντας τα απαραίτητα για να συνδεθούν με τον υπόνομο, οπότε προτιμούν τους βόθρους.

Ακόμη οι μπαλαμοί διαθέτουν κατά 15 φορές περισσότερο στα σπίτια τους. κεντρική θέρμανση. από ότι οι Ρομ. που προτιμούν τις σομπες (πετρελαίου. καυσόξυλα). Τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων βλέπουμε ότι έχει ψυγείο και τηλεόραση.

Όσον αφορά το εσωτερικό μπάνιο. το 51.2% των Ρομ μας είπε ότι έχει. ενώ ένα 36.6% χρησιμοποιεί τη σκάφη. Σημαντικό είναι το ποσοστό αυτών που έχει στο εσωτερικό του σπιτιού τον μπάνιο (9.8%). Στους μπαλαμούς τα πράγματα είναι διαφορετικά αφού 9 στους 10 έχουν στο εσωτερικό του σπιτιού τους μπάνιο ενώ μόλις το 8.6%. έχει εκτός της οικίας τους.

Εσωτερική τουαλέτα έχει το 88.6% των μπαλαμών. ενώ οι Ρομ διαθέτουν στα σπίτια τους τέτοια σε ποσοστό 63.4%. Οι εναλλακτική λύση για τους μπαλαμούς είναι η εξωτερική τουαλέτα σε ποσοστό 11.4%. ενώ για τους Ρομ είναι α. η εσωτερική σε ποσοστό 24% και β. αλλού σε κάποιο συγγενικό σπίτι (ποσ.12.2%)

Σχετικά με την ύπαρξη εσωτερικού WC μόλις το 17.1% και 14.6% από τους μπαλαμούς και τους Ρομ διαθέτει στο σπίτι του τέτοιο. Οι περισσότεροι μπαλαμοί και Ρομ το έχουν μαζί με την τουαλέτα ((είτε στο εσωτερικό είτε έξω από την κατοικία τους) – 77.1% και 75.6%). ενώ το 5.7% των μπαλαμών και το 4.9% των Ρομ έχει WC ξεχωριστά από το μπάνιο στο εξωτερικό των οικιών τους.

Επιπρόσθετα ηλεκτρική κουζίνα διαθέτει το 94.3% των μπαλαμών και το υπόλοιπο 5.7% αρκείται στο πετρογκαζ. Κάτι ανάλογο αλλά σε μικρότερο βαθμό ισχύει και για τους Ρομ αφού το 71% έχει ηλεκτρική κουζίνα ενώ το 29.1% έχει πετρογκαζ.

Παράλληλα περίπου όλοι οι μπαλαμοί έχουν τηλέφωνο (ποσ.97.1%) κάτι που δεν ισχύει για τους Ρομ αφού οι μισοί από αυτούς διαθέτουν τέτοιο (34% σταθερό. 14.6% κινητό).

Τέλος. σχετικά με τον τρόπο πλυσίματος των ρούχων. φαίνεται ότι το 94.35 των μπαλαμών και το 66% των Ρομ χρησιμοποιούν πλυντήριο. Αντίθετα μόλις το 5.7% των μπαλαμών χρησιμοποιούν σκάφη ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους Ρομ είναι εφταπλάσιο. Σημαντική διαφορά μεταξύ μπαλαμών και Ρομ υπάρχει στην κατοχή κουζίνας. τηλεφώνου. πλυντηρίου και εσωτερικού μπάνιου όπου το ποσοστό στους πρώτους είναι τουλάχιστον εξαπλάσιο. (βλ. πίνακες 39.2. 39.3. 39.4. 39.5. 39.6. 39.7)

Σχετικά με τον αριθμό των δωματίων κατά οικία. προκύπτει ότι στους Ρομ αντιστοιχούν περίπου 3 δωμάτια ενώ στους μπαλαμούς 4. Φανταστείτε λοιπόν πόσο δύσκολο είναι για τους Ρομ. όταν 8 άτομα πρέπει να ζουν σε 3 δωμάτια (βλ.. πιν.40.1)

Όσον αφορά στα προβλήματα που ισχυρίστηκαν οι Ρομ και οι μπαλαμοί. ότι έχουν τα σπίτια τους. θα μπορούσαμε να πούμε ότι το 39% και το 20% αντίστοιχα ανέφερε την έλλειψη χώρου. Επίσης σημαντικό είναι κατά 22.9% και 9.8% σε μπαλαμούς και Ρομ η παλαιότητα των κτιρίων. Τέλος. το 36.6% των Ρομ και το 45.7% των μπαλαμών ισχυριστήκανε ότι η κατοικία του δεν έχει κανένα πρόβλημα.

Αυτό τουλάχιστον για τους Ρομ μπορεί να σημαίνει δύο πράγματα ή ότι συγκριτικά με την παλιά ζωή τους (κάρα-παράγκες) τώρα ζουν καλύτερα οπότε και λίγα προβλήματα να έχει το σπίτι τους δεν τους ενοχλούν. ή ότι κρύβουν τη

δυσαρέσκειά τους για να μην υποβαθμίσουν έτσι στα μάτια του συνομιλητή τους (του ξένου) τον εαυτό τους και το περιβάλλον που ζούνε. (βλ.. πιν.40.2)

Παρατηρώντας τον πίνακα 41 μπορούμε να πούμε ότι ως επί το πλείστον οι Ρομ κατοικούν κατά 39%, 6 μήνες και κατά 31.7% όλο το χρόνο στην περιοχή. Επίσης το 68.3% δεν είναι μόνιμα εγκατεστημένος πληθυσμός.

Στην ερώτηση γιατί ήρθαν στην περιοχή της Νέας Σμύρνης μας απάντησαν ότι βασικό ρόλο έπαιξε η εκεί προηγούμενη παρουσία συγγενών τους (ποσ.34.1%) αλλά και το γεγονός ότι εκεί τα οικόπεδα ήταν φτηνά (ποσ.43.9%). Τέλος ορισμένοι είπανε (ποσ.12.2) ότι μπορεί να έπαιξε ρόλο η τύχη. Το μικρό ποσοστό σ' αυτή την τελευταία απάντηση επιβεβαιώνει αυτό που είπαμε σε προηγούμενη παράγραφο, ότι οι Ρομ δεν αφήνονται εύκολα στην τύχη. (βλ.. πιν.42)

Στην ερώτηση πως θα χαρακτήριζαν οι ερωτώμενοι την περιοχή τους το 43% των μπαλαμών την κρίνουν μέτρια ενώ το 36.7% κακή. Οι αρνητικές γνώμες για τους μπαλαμούς φτάνουν το 20%. Αντιθέτως οι Ρομ που την θεωρούν κακή πλησιάζουν το 41%, ενώ μέτρια την κρίνει το 31.7%. Τέλος καλή ως πολύ καλή πιστεύει ότι είναι το 27%. (βλ. πιν.43.1)

Η αρνητική αυτή στάση για την περιοχή επιβεβαιώνεται και από τις απαντήσεις στην ερώτηση αν θα έφευγε ο ερωτώμενος από την περιοχή, αφού το 56.7% των μπαλαμών και το 58.5% των Ρομ απάντησαν θετικά. Βέβαια υπάρχουν κάποιοι και από τις δύο ομάδες που ενώ είπαν ότι τους αρέσει η περιοχή απάντησαν ότι θα ήθελαν να φύγουν και το αντίθετο. Αλλά από την ανάλυση δεν μπορούσε να βγει κάποιος συγκεκριμένος λόγος που τους οδήγησε να απαντήσουν έτσι. (βλ.. πιν.43.2).

Για την αιτιολόγηση της προηγούμενης στάσης, οι απαντήσεις στην ερώτηση 68 μας δίνουν κάποιες απαντήσεις.

Ως σημαντικά προβλήματα οι μπαλαμοί και οι Ρομ θεωρούν τα εξής:

Πίνακας 44.1 -ερ.68

Προβλήματα περιοχής κατοικίας	**Μπαλαμοί**	**Ρομ**
Στενότητα χώρου-πολυκοσμία	0%	46.3%
Κακή ποιότητα δρόμων	0%	43.9%
Κακή υγιεινή	0%	63.4%
Έλλειψη υποδομής	50%	58.5%
Επειδή κατοικούν τσιγγάνοι	63.4%	0%
Σύνολο ερωτηθέντων	30	41

Επίσης οι 3 στους 10 μπαλαμούς ανέφεραν ως πρόβλημα την κακή υγιεινή – σκουπίδια και την ηχορύπανση από τα αεροπλάνα. Έτσι σε ένα ποσοστό πάνω από το 36% οι Ρομ πιστεύουν ότι σοβαρό πρόβλημα προς αυτούς είναι η συμπεριφορά του δήμου (στις υποδομές και στην καθαριότητα της περιοχής).

Από τον παραπάνω πίνακα (44.1) δύο πράγματα επιπλέον θα επισημάνουμε. το πρώτο είναι το γεγονός ότι οι Ρομ είναι απελπισμένοι από την κατάντια του χώρου που ζουν (ποσοστό άνω του 40%). Το δεύτερο είναι ότι οι μπαλαμοί. σε ποσοστό κάτω από 65%. θεωρούν πρόβλημα το ότι στην περιοχή τους κατοικούν οι Ρομ.

Στην ερώτηση για το αν η γειτονιά τους υστερεί σε σχέση με την υπόλοιπη Λάρισα. οι μπαλαμοί το υποστήριξαν σε ποσοστό 56.7%. ενώ για τους Ρομ το ποσοστό ήταν μεγαλύτερο (78%). (βλ. πιν.44.2).

Ακόμη στην ερώτηση για το αν υστερεί η Νέα Σμύρνη από τις άλλες συνοικίες. οι μπαλαμοί απάντησαν θετικά σε ποσοστό 27.1%. Από αυτούς το 41% έδωσε ως λόγο την παρουσία εκεί των τσιγγάνων. ενώ το 20% των ερωτηθέντων ανέφερε την στενότητα του χώρου και την έλλειψη υποδομών (βλ. πίνακες 44.3. 44.4 και 44.4α)

Πίνακας 44.4α - ερ.γ

Προβλήματα συνοικίας	**Μπαλαμοί**
Στενότητα χώρου	20.6%
Έλλειψη υποδομών	23.5%
Επειδή κατοικούν οι Ρομ	35.3%
Σύνολο ερωτηθέντων	34

Τα προηγούμενα δίνουν μια εικόνα για τους λόγους που οδηγούν το δείγμα να απαντήσει ότι θέλει να φύγει. Σχετικά με τους Ρομ από τους 24 που εξέφρασαν την άποψη ότι θέλουν να φύγουν οι 11 (ποσ.45.85) το είπαν με αιτιολογία το γεγονός ότι ξεφεύγοντας από την φυλή θα αρχίσουν να ζουν άνετα και θα αποκτήσουν καλύτερη δουλειά. Αυτό είναι ένα δείγμα αφομοίωσης και απόρριψης του τρόπου ζωής τους.

Στην ερώτηση 70 για το ποιος μπορεί να δώσει λύση στα προβλήματα τους οι 4 στους 10 και από τις δύο ομάδες. απάντησαν ότι ο δήμος μπορεί να παρέμβει. Από την άλλη οι μπαλαμοί ισχυρίζονται σε ποσοστό 27% ότι κανείς δεν μπορεί να βοηθήσει (γιατί δεν υπάρχει βούληση). ενώ με αυτό συμφωνεί το 15% των Ρομ. Τέλος οι Ρομ σε ποσοστό 20% πιστεύουν ότι με τους εκπροσώπους τους μπορεί να πετύχουν κάποια πράγματα. (βλ. πιν 45)

Αναφορικά με τον τρόπο ζωής των Ρομ το 22.5% των μπαλαμών τον βρίσκει καλό. Ενώ το 50% θεωρεί ότι ζουν άσχημα. Υπάρχει βέβαια και ένα 25% το οποίο πιστεύει ότι οι Ρομ ζουν μέτρια.

Ζητώντας να αιτιολογήσουν τις απαντήσεις τους. αυτοί που τον θεωρούν καλό. το απάντησαν κατά 55% με την αιτιολόγηση. ότι είναι μόνοι τους απομονωμένοι και με τον δικό τους τρόπο ζωής χωρίς άγχος και φροντίδα για το αύριο. Ένα άλλο 22% από αυτούς θεωρεί ότι η εγκατάσταση τους ωφέλησε στο να βελτιώσουν το επίπεδο ζωής τους. οπότε πλέον ζούνε καλά.

Αυτοί που είπαν ότι είναι μέτριος (ποσ.60%), το αιτιολόγησαν με τη φτώχεια και τη βρωμιά, την έλλειψη υποδομών, τον αποκλεισμό και τις κακές συνθήκες διαβίωσης που θεωρούν ότι υπάρχουν στην περιοχή κατοικίας των Ρομ.

Τέλος αυτοί που υποστηρίζουν ότι είναι κακός, το απέδωσαν στις κακές συνθήκες διαβίωσης των Ρομ κατά 35% - 40% και στο ότι δεν συμμορφώνονται οι τελευταίοι με τους κανόνες της κοινωνίας, κατά 60% περίπου. (βλ. πιν.46.1 και πιν.46.2)

5.2.5 Στοιχεία για την εκπαίδευση των κατοίκων της περιοχής

Σ' αυτή την παράγραφο προσπαθούμε να διαγνώσουμε το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων και τα προβλήματα που αυτοί συνάντησαν και συναντούν σ' αυτό τον τομέα της κοινωνίας.

Από την ερ.74 προσπαθήσαμε να βρούμε σε τι ποσοστό φτάνει ο λειτουργικός αναλφαβητισμός. Όπως προκύπτει ένα 54-59% δεν μπορεί να διαβάσει αλλά ούτε και να συμπληρώσει δημόσια έγγραφα για τους Ρομ. Αντίθετα το 78% αυτών μπορεί να κάνει λογαριασμούς (εξαιτίας των εργασιών που κάνουν έχουν μάθει, *πλανόδιοι*). (βλ. πιν.47.1). Αντίθετα στους μπαλαμούς το ποσοστό για τα παραπάνω (διάβασμα και δημόσια έγγραφα) μόλις που φτάνει το 20%[43], όλοι οι υπόλοιποι μπορούνε και να διαβάσουνε και να συμπληρώσουν δημόσια έγγραφα.

Πίνακας 47.1- ερ.74

Μπορεί να:	**Μπαλαμοί**	**Ρομ**
διαβάζει εφημερίδα	94.3%	46.3%
συμπληρώνει δημόσια έγγραφα	77.1%	41.5%
κάνει λογαριασμούς	97.1%	78%
Σύνολο ερωτηθέντων	35	41

Πέρα όμως από τη διάγνωση του λειτουργικού αναλφαβητισμού έπρεπε να διαγνώσουμε και τον οργανικό. Αυτός θα έβγαινε από την ανάλυση των απαντήσεων στην ερ.75 (μέχρι ποια τάξη έχει πάει ο ερωτώμενος). Έτσι προκύπτει ότι το 36.6% των Ρομ δεν έχει πάει καθόλου σχολείο, το 41.5% πήγε από την 1η ως την 5η τάξη του δημοτικού σχολείου (από αυτά τα στοιχεία ο οργανικός αναλφαβητισμός φτάνει το 78.1%). Ένα 14.6% τελείωσε το δημοτικό και τέλος το 4.9% αυτών τελείωσε το γυμνάσιο.

Τα πράγματα για τους μπαλαμούς είναι τελείως διαφορετικά το σχολείο δεν το τελείωσε το 7.5%. Ενώ όσοι πήγαν στο δημοτικό το τελείωσαν (27.5%) ενώ από το γυμνάσιο έχει αποφοιτήσεις το 5%. Τέλος το λύκειο και κάποιες άλλες κατώτερες σχολές έχει βγάλει το 30%. Τέλος οι φοιτητές και οι απόφοιτοι ανωτέρων και ανωτάτων σχολών είναι το 25%. (βλ. πιν.47.2).

---

[43] Τόσο περίπου (23.2 %) είναι το ποσοστό του αναλφαβητισμού στην Ελλάδα

Βέβαια μην ξεχνάμε ότι τα ποσοστά λογικά θα είναι πιο μεγάλα για τις κατώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης των κατοίκων της περιοχής αν βγουν τα 10 άτομα που δεν κατοικούν στην περιοχή. δεν θα είναι όμως σε καμία περίπτωση όπως το ποσοστό των Ρομ.

Όπως προκύπτει από τον πιν.48 οι πιο σημαντικοί λόγοι που έκαναν τους Ρομ να αφήσουν το σχολείο είναι οι μετακινήσεις της οικογένειας τους κατά 34.1% όπως επίσης και η οικονομική κατάσταση της. κατά 51.2%

Στην ερώτηση αν κάνανε καλά που σταματήσανε το σχολείο το 90.2% των Ρομ απάντησε αρνητικά. Σε συνδυασμό με αυτό. ερωτώμενοι οι Ρομ. αν θα ήταν διατεθειμένοι να συνεχίσουν το σχολείο απάντησαν θετικά σε ποσοστό 73.2%. Από αυτούς όμως ένα 6.7% όταν ερωτήθηκαν αν θα συμμετείχαν σε κάποιο σεμινάριο επιμόρφωσης-κατάρτισης αρνήθηκε ενώ ένα 3.3% δεν απάντησε. Από την άλλη από αυτούς που απαντήσανε αρνητικά στο αν ήθελαν να συνεχίζουν το σχολείο. όταν ερωτήθηκαν για το αν θα συμμετείχαν σε κάποιο σεμινάριο απάντησαν κατά 50% θετικά.

Ερωτώμενοι οι Ρομ για το ποιος θα ήταν ο σημαντικότερος λόγος που θα τους οδηγούσε να παρακολουθήσουν ξανά μαθήματα στο σχολείο. σε ποσοστό 14.6%. απάντησαν ότι θα το έπρατταν για να έβρισκαν καλύτερη δουλειά όπως επίσης για να μάθουν να διαβάζουν. Για λόγους κοινωνικής αναγνώρισης θα πήγαινε στο σχολείο το 29.3% των ερωτηθέντων ενώ το 12.2% θα ήθελε να βρεθεί ξανά στα θρανία τόσο για να βοηθά τα παιδιά του όσο και για οικονομικούς λόγους (επιδότηση προς αυτούς) (βλ.. πιν.49).

Όπως έχει προειπωθεί πολύ λίγοι από τους κατοίκους έχουν παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο επιμόρφωσης-κατάρτισης. Αν γινότανε κάποιο για την περιοχή. το 78% δήλωσε πως θα ήθελε να το παρακολουθήσει (βλ πιν.50.1). Όταν τους ρωτήσαμε σε ποιο αντικείμενο θα ήθελαν να αναφέρονταν αυτό πήραμε τις παρακάτω απαντήσεις.

Το 46,9% επιθυμεί να αναφέρεται σε γραφή - ανάγνωση και αριθμητική. Ένα 21.9% θέλει να αναφέρεται σε πρακτικά θέματα όπως ηλεκτρολογίας - μηχανολογίας - ηλεκτρονικών. Ακόμη ένα 18.8% (κυρίως γυναίκες) επιθυμούσαν αυτό να αναφέρεται σε μεθόδους κοπτικής-ραπτικής. Τέλος ένας στους δέκα ήθελαν αυτό να αναφέρεται σε σύγχρονα θέματα (προβλήματα χώρου. περιβάλλοντος) (βλ.. πιν.50.2)

Όπως διαπιστώσαμε οι Ρομ έχουν τη διάθεση για να μορφωθούν και σ' αυτό συμβάλλουν οι απαντήσεις στην ερ.84. Το 100% των Ρομ θέλει τα παιδιά του να μορφωθούν ενώ στους μπαλαμούς αυτό αγγίζει το 78.6% αλλά το 21.4% των ερωτηθέντων μπαλαμών δεν απάντησε. (βλ.. πιν.51.1).

Τελικά όμως τα παιδιά των Ρομ δεν μορφώνονται. Αρά οι απαντήσεις σ' αυτή την ερώτηση είναι παραπλανητικές.

Οι λόγοι που προτάσσουν οι Ρομ για να αιτιολογήσουν την παραπάνω άποψη τους είναι οι ίδιοι με αυτούς που απάντησαν στην ερ.79 (βλ. πιν.49) μόνο που εδώ είναι πιο μεγάλα τα ποσοστά στήριξης

Αντίθετα οι μπαλαμοί υποστηρίζουν την άποψη τους θέτοντας ως λόγους που θα ήθελαν τα παιδιά τους να μορφωθούν την επιτυχία μέσω της μόρφωσης, καλύτερης ζωής (59.%) και της δημιουργίας σ' αυτά καλής συμπεριφοράς-ευγένειας (27.3%) (βλ. πιν.51.2)

Τέλος σε ποσοστό 12.8% οι Ρομ πιστεύουν ότι τα παιδιά τους θα καταφέρουν να μορφωθούν. Αντίθετα το ποσοστό για τους μπαλαμούς είναι εφταπλάσιο (βλ. πιν.51.3). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Ρομ όταν ερωτήθηκαν είπαν ότι πιστεύουν ότι θα μορφωθούν τα παιδιά τους σε ποσοστό 48.7%. Αυτό δεν ήταν σωστό και το πραγματικό προέκυψε από την σύγκριση αυτής της ερώτησης με την επόμενη (ερ.86).

Οι λόγοι για τους οποίους οι Ρομ απάντησαν μ' αυτό τον τρόπο παραπάνω φαίνονται στον πιν.51.4.1 Οι πιο σημαντικοί οι οποίοι εμποδίζουν τα παιδιά τους να μορφωθούν είναι η αδυναμία του σχολείου να προσαρμοστεί στον τρόπο ζωής τους, η εχθρική αντιμετώπιση από τα άλλα παιδιά, και οι μετακινήσεις της οικογένειας. Όλα αυτά τα απάντησε ένα 40% των ερωτηθέντων.

Πίνακας 51.4.1 - ερ.86 και ερ.εα

Λόγοι ελλιπούς εκπαίδευσης	Μπαλαμοί για Ρομ	Ρομ
Μετακινήσεις	77.5%	38.5%
Αδυναμία προσαρμογής των παιδιών	67.5%	17.9%
Αδυναμία προσαρμογής του σχολείου	35%	41%
Εχθρική αντιμετώπιση από τα άλλα παιδιά	37.5%	38.5%
Απόρριψη από το σχολείο	17.5%	56.4%
Οικονομική κατάσταση οικογένειας	25%	41%
Προβλήματα γλώσσας	22.5%	2.6%
Σύνολο ερωτηθέντων	40	41

Οι μπαλαμοί ερωτώμενοι για το τι πιθανότητες πιστεύουν ότι έχουν τα παιδιά των Ρομ σχετικά με την μόρφωσή τους απάντησαν (ερ.εα) κατά 55% ότι αυτά δεν έχουν την ίδια πιθανότητα για μόρφωση όπως την έχουν τα άλλα παιδιά. Ενώ ένα 5% είπε ότι δεν ήξερε τι συμβαίνει. (βλ. πιν.51.5)

Ερωτώμενοι για το ποιοι είναι οι λόγοι που τελικά δεν μορφώνονται αυτά μας είπαν ότι ο πιο σημαντικός είναι οι μετακινήσεις τους (κατά 77%). Επίσης σημαντικοί λόγοι για την αμορφωσιά των Ρομ είναι η αδυναμία προσαρμογής του σχολείου στον τρόπο ζωής τους και η εχθρική αντιμετώπιση από τα άλλα παιδιά. (τα ποσοστά για τους προηγούμενους λόγους είναι 67.5%, 35% και 37.5%)

Επίσης 2 στα 10 άτομα μας ανέφεραν ως λόγο την οικονομική κατάσταση των οικογενειών των Ρομ, τα προβλήματα γλώσσας αλλά και το ότι η ίδια η οικογένεια δεν θέλει και δεν στέλνει τα παιδιά στο σχολείο. Βλέπουμε λοιπόν από τα παραπάνω

ότι οι Ρομ ρίχνουν την ευθύνη της αμορφωσιάς των παιδιών τους σε παράγοντες που ίδιοι δεν μπορούν να ελέγξουν ενώ οι μπαλαμοί λένε ότι για την κατάσταση αυτοί φταίνε αποκλειστικά οι Ρομ.

Τέλος, οι ερωτώμενοι μπαλαμοί για το αν θα είναι θετικό για το κοινωνικό σύνολο να υπάρξει μόρφωση των Ρομ απάντησαν στην συντριπτική τους, πλειοψηφία θετικά. Μόνο 2 άτομα από τα 40, δεν το πιστεύουν αυτό και το αιτιολόγησαν με το σκεπτικό ότι δεν *αλλάζουν* αυτοί ότι και να γίνει, μέχρι που ανέφεραν ότι αν γίνει αυτό θα μας κυβερνήσουν.

Πάντως η πλειοψηφία που απάντησε θετικά στην παραπάνω ερώτηση το αιτιολόγησε αυτό λέγοντας ότι έτσι θα αφομοιωθούν αφού θα αποκτήσουν το τρόπο ζωής του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου οπότε και θα ενταχθούν σ' αυτό. Ακόμη ένα 22,5 είπε ότι με τη μόρφωση θα βελτίωναν το βιοτικό τους επίπεδο και τις ευκαιρίες τους και έτσι θα έκαναν καλό στον ίδιο τους τον εαυτό. Τέλος, ένα 12,5% είπε ότι αποκτώντας γνώσεις οι Ρομ θα μπορούσαν πιο εύκολα να ενταχθούν *αλλά* και θα γινότανε περισσότερο κοινωνικοί. (βλ. πι.52)

Αυτό που αξίζει εδώ να σχολιαστεί είναι ότι τουλάχιστον το 50% με τις απαντήσεις που έδωσε για το τι θα πετύχουν οι Ρομ αφού μορφώνονταν, θεωρεί ότι αυτοί ως τώρα είναι «άχρηστοι».

5.2.6 Στοιχεία για τις σχέσεις και τον τρόπο ζωής στην περιοχή

Σ' αυτή την παράγραφο θα αναλυθούν οι σχέσεις των Ρομ με τους μπαλαμούς αλλά και αυτές υφίστανται όπως στο εσωτερικό της ομάδας τους.

Προκύπτει από τις απαντήσεις τους στην ερ.87 ότι οι μισοί Ρομ ισχυρίζονται ότι δεν τους επηρεάζει η παράδοση τους.

Αυτοί που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση το αιτιολόγησαν λέγοντας ότι αναγκάζονται να ενεργούν όπως αυτή ορίζει και καθορίζεται έτσι ο τρόπος ζωής και συμπεριφοράς τους. Όταν λοιπόν τους ρωτήσαμε για το ποιοι λόγοι θα ήταν τόσο σημαντικοί για να εγκαταλείψουν τα έθιμα τους και τις παραδόσεις τους οι απαντήσεις που πήραμε δείχνουν σίγουρα τάσεις για αφομοίωση από την πλευρά τους. Έτσι το 49% μας είπε ότι ο κοινωνικός στιγματισμός που αυτά τους προσδίδουν θα τους έκανε να τα εγκαταλείψουν. Επίσης ανάλογο ήταν το ποσοστό το ποίο έδωσε ως αιτιολόγηση τους λόγους για εύρεση καλύτερης εργασίας *αλλά* και τις δεισιδαιμονίες ή προκαταλήψεις που πολλά από αυτά έχουν (ποσ.46%). Πάντως οι περισσότεροι ανέφεραν ως τον πιο σημαντικό λόγο για να ξεπεράσουν την παράδοση τους την επιλογή ενός νέου τρόπου ζωής με σκοπό την καλύτερη διαβίωση. Αυτό προφανώς σημαίνει τάση για άνευ όρων αφομοίωση.

Επιβεβαιώνεται λοιπόν αυτό που έχει ήδη αναφερθεί και το έχουμε ως ένδειξη για τους εγκατεστημένους, ότι τελικά αυτοί θέλουν να ξεφύγουν με σκοπό την καλύτερη ζωή (βλ. πιν.53). Εν κατακλείδι αν δούμε καλύτερα τα ποσοστά μόνο ένα 9,8% θέλει να ζήσει όπως ζει και τώρα με τις ίδιες παραδόσεις, έθιμα και τρόπο ζωής.

Πίνακας 53 – ερ.88

Θα απέρριπτα την παράδοση, ήθη και έθιμα	**Ρομ**
Λόγω κοινωνικού στιγματισμού	48.8%
Για λόγους ευρέσεως καλύτερης εργασίας	46.3%
Για επιλογή νέου τρόπου ζωής	68.3%
Λόγω δεισιδαιμονίες	46.3%
Για κανένα λόγο	9.8%
Σύνολο ερωτηθέντων	41

Επίσης από τις απαντήσεις μπορούμε να δούμε ότι ένα 29.3% επιθυμεί την κατάργηση του εθίμου μπαμπακ[44]. Αυτό μην προξενεί έκπληξη μιας και συνήθως αυτοί που το απαίτησαν είχαν αγόρι να παντρέψουν.

Σε επόμενο στάδιο προσπαθήσαμε να δούμε τι τρόπους διασκέδασης έχει εκεί πληθυσμός. Όπως προέκυψε πολύ λίγοι πήγαιναν σε άλλες περιοχές της Λάρισας για να ψυχαγωγηθούν ενώ όπως μας είπαν μόνο μες' την περιοχή περνάνε καλά (στα εκεί καφενεία). Αυτό δεν ισχύει για τους νέους αφού αρκετοί από αυτούς πηγαίνουν και ψυχαγωγούνται σε άλλα περιοχές. Έτσι οι πιο δημοφιλείς τρόποι διασκέδασης είναι οι επισκέψεις σε συγγενείς, η τηλεόραση και η μουσική (πάνω από 80%). Λίγο πιο κάτω έρχονται οι βόλτες στην περιοχή, το διάβασμα (συνήθως περιοδικά και εφημερίδες) αλλά και οι επισκέψεις στα καφενεία της περιοχής των Νταμαριών (κατά το 40%). Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι μόνο το 19,5% των ερωτηθέντων έχει πάει διακοπές. Ενώ το 36% επισκέπτεται άλλες περιοχές της Λάρισας για να περάσει ευχάριστα την ώρα του. (βλ. πιν.54)

Πίνακας 54 – ερ.89

Τρόποι διασκέδασης των Ρομ	
Κάνουν αθλητισμό	24,4%
Κάνουν επισκέψεις	82,9%
Κάνουν βόλτες	58,5%
Πάνε σε κέντρα διασκέδασης (στα Νταμάρια)	39%
Βλέπουν τηλεόραση	100%
Πηγαίνουν θέατρο	12,2%
Ακούνε μουσική	82,9%
Διαβάζουν	41,5%
Πάνε σε κέντρα διασκέδασης στη Νέα Σμύρνη	36,6%
Πάνε διακοπές	19,5%
Ασχολούνται με την οικογένεια	4,9%
Σύνολο ερωτηθέντων	41

[44] Εξαγορά της νύφης

Ερχόμενοι στην ερ.90 το 92.7% απάντησε ότι έχει στενές σχέσεις με τους συγγενείς του και προέταξε ως πιο σημαντικό λόγο το γεγονός το ότι αυτοί είναι οι δικοί του άνθρωποι που θα τον βοηθήσουν και θα τον στηρίξουν στην δύσκολη ώρα (ποσ.78.9%. των 36 ατόμων που είπαν ότι έχουν καλές σχέσεις με τους συγγενείς τους). Από αυτό φαίνεται περίτρανα η διατήρηση ενός άτυπου δικτύου στήριξης μέσα στην κοινωνία των Ρομ.

Στη συνέχεια αναφερθήκαμε στο επίπεδο ζωής και αν βλέπουν οι κάτοικοι της περιοχής κάποια φαινόμενα τα οποία εικάζαμε ότι μπορεί να υφίστανται στην περιοχή.

Έτσι ρωτήσαμε τους κατοίκους αν ανάμεσα τους υπάρχουν άνθρωποι που ζουν στα όρια της φτώχειας. Οι Ρομ κατά 97.6% απάντησαν θετικά. ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μπαλαμούς ήταν 63%. Στην ερώτησή μας αν υπάρχουν φτωχοί στην περιοχή οι απαντήσεις στους Ρομ δεν διαφέρουν από αυτά που απάντησαν προηγουμένως ενώ στους μπαλαμούς έπεσε κατά 13 ποσοστιαίες μονάδες. Τέλος. 7 στους 10 Ρομ μας είπαν ότι στην περιοχή υπάρχουν πολύ φτωχοί άνθρωποι που δεν έχουν να φάνε. κάτι που οι μπαλαμοί το υποστήριξαν με ένα όχι ευκαταφρόνητο 37%. (βλ. πίνακες 55.1.55.2. 55.3)

Από την ανάλυση επίσης βγήκε ότι οι μπαλαμοί θεωρούν ότι το 25% των Ρομ είναι στα όρια της φτώχειας ενώ το 5% από τον συνολικό πληθυσμό έχει πρόβλημα με την εύρεση των προς των ζην. Αντίθετα οι Ρομ είπαν ότι το 35% είναι στα όρια της φτώχειας. το 30% είναι φτωχοί και το 2.5% δεν έχουν να φάνεί του συνόλου του πληθυσμού τους. Τέλος. οι μπαλαμοί θεωρούν ότι το μέσο νοικοκυριό της περιοχής χρειάζεται κατά μέσο όρο 350000 δρχ. για να τα βγάλει πέρα ενώ οι Ρομ αρκούνται με 320000 δρχ. (οι μπαλαμοί χρειάζονται 87500 δρχ. κατά άτομο το μήνα. ενώ οι Ρομ χρειάζονται 40000 δρχ. κατα άτομο το μήνα για να μπορούν να ζουν άνετα). (βλ. πιν.56)

Για να βρούμε το ακριβές επίπεδο φτώχειας στους Ρομ ακολουθήσαμε την εξής διαδικασία. Ο μέσος μισθός του έλληνα (ΑΕΠ κατά κεφαλήν) για το 1995 ήταν 208000δρχ. περίπου (7873 δολάρια. πηγή ENCARTA ENCYCLOPEDIA 1995, Microsoft co.).

Ως "φτωχό" θεωρήσαμε εκείνο το νοικοκυριό που το μηνιαίο του εισόδημα του είναι μικρότερο του 50% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ[45]. Έτσι για την περίπτωση μας προκύπτει ότι για να είναι ένα νοικοκυριό στα όρια της φτώχειας πρέπει να έχει μηνιαίο εισόδημα κάτω από 104000δρχ.

Στην ερ.115 ζητήσαμε από τους Ρομ και τους μπαλαμούς μας πουν το εισόδημά τους. Από αυτά που είπαν βγαίνει ότι το12% είναι σίγουρα φτωχοί. (Βέβαια πολλοί από αυτούς μπορεί να μας είπαν ψέματα. αν όμως συνυπολογίσουμε τόσο το γεγονός ότι κατά νοικοκυριό είναι 8 μέλη όσο και τις απαντήσεις των Ρομ και των μπαλαμών που μας δόθηκαν τότε πιστεύουμε ότι το ποσοστό των φτωχών Ρομ στην περιοχή είναι από 10-20%.

[45] Βλέπε ΚΕΚΜΟΚΟΠ. 1998. σελ.160)

Πάντως το 63% των Ρομ λέει ότι τα μεροκάματα των κατοίκων της περιοχής των Νταμαριών έχουν μειωθεί κάτι που δεν δέχεται το 48.6% των μπαλαμών που πιστεύει ότι έχουν αυξηθεί. (αναφορικά πάντα με τους Ρομ). (βλ. πιν.57)

Τέλος, το 56% των Ρομ θεωρεί ότι με πολλές προσπάθειες τα καταφέρνει να τα βγάλει πέρα, ενώ το 24.4% λέει ότι έχει πρόβλημα στην απόκτηση των προς των ζην. Αυτό το τελευταίο ενισχύει ακόμη τον παραπάνω συλλογισμό μας, για το ποσοστό φτώχειας στην περιοχή. Χαρακτηριστικό είναι ότι μόνο το 7.3% των Ρομ είναι ευκατάστατοι. (βλ. πιν.58)

Σχετικά με το φαινόμενο της ζητιανιάς, το οποίο η κοινωνία θεωρεί ως κύρια δραστηριότητα των Ρομ πήραμε τις εξής απαντήσεις. Το 56.1% των Ρομ και το 77.5% των μπαλαμών θεωρεί ότι είναι κακό και ότι δεν πρέπει να το κάνει κανείς. Την απάντηση ότι ναι μεν είναι κακό αλλά αν δεν έχει από πουθενά βοήθεια μπορεί να οδηγηθεί σ' αυτό κάποιος μας της έδωσε το 12.5% των μπαλαμών και το 41.5% των Ρομ. (βλ. πιν.59)

Σ' αυτό το σημείο θα αναφερθούμε σε μια από τις πιο σημαντικές ερωτήσεις που υπήρχαν στο ερωτηματολόγιο την ερ.99, που όταν μπήκε είχε ως στόχο να διαγνώσει την κοινωνική απόσταση, αν υπάρχει μεταξύ των ομάδων (βλ. Τάτσης Ν.Χ., 1988)

Από τους πίνακες της ανάλυσης των απαντήσεων στην παραπάνω ερώτηση, προκύπτει ότι σχετικά με το Ρουμανόβλαχο, το 90% των Ρομ θα τον ήθελαν σε συγγένεια σε γάμο ενώ το 4,9% θα τον ήθελα ως προσωπικό φίλο (αυτοί είναι Ρουμανόβλαχοι).

Οι τσιγγάνοι απάντησαν ότι θα τον ήθελαν είτε σαν συνεργάτη στη δουλειά τους, είτε σαν γείτονα. (ποσ.2,4% αντίστοιχα)

Οι μπαλαμοί από την άλλη όπως φαίνεται θα τον θέλανε σαν προσωπικό φίλο (ποσ.42,5%), ενώ ένα 10% αυτών δεν θα είχαν πρόβλημα για σχέση σε συγγένεια δια γάμου. Τέλος ένα 15% θα τον ήθελε απλά σαν υπήκοο στη χώρα του.

Για τον Τουρκόγυφτο το 25% των μπαλαμών τον θέλει σαν φίλο, ενώ ίδιο είναι το ποσοστό και στους Ρομ. Αυτό που προξενεί μεγάλη εντύπωση είναι ότι το 34% των Ρομ δεν τον θέλει καθόλου στη περιοχή του, σε ποσοστό διπλάσιο από αυτό των μπαλαμών. Εδώ επίσης πρέπει να πούμε ότι ένα 15% των μπαλαμών δεν ήξεραν τι είναι αυτός και δεν απάντησαν.

Ερχόμενοι στον τσιγγάνο το 31,7% των Ρομ ισχυρίστηκε ότι τον ήθελε σε συγγένεια δια γάμου. Ενώ το 29,3% τον δέχεται ως φίλο. Τέλος, το 19,5% δεν τον θέλει καθόλου.

Από την άλλη οι μπαλαμοί δέχονται τον τσιγγάνο ως φίλο σε ποσοστό 37,5% ενώ ως υπήκοο στην χώρα τους τον θέλει το 17,5%.

Αυτό που πρέπει να πούμε είναι ότι στην συνείδηση των μπαλαμών ο Τουρκόγυφτος είναι στην χειρότερη μοίρα. Μετά έρχεται ο τσιγγάνος και πρώτος από όλους ο Ρουμανόβλαχος.

Το ίδιο σκεπτικό ισχύει για τους Ρομ που το ποσοστό απορριψης των Τουρκόγυφτων από αυτούς είναι το μεγαλύτερο από όλα. Τέλος οι τσιγγάνοι δείχνουν να έχουν τάση για να μην θέλουν τον Ρουμανόβλαχο στην περιοχής τους, μεγαλύτερη από αυτή που έχει ο Ρουμανόβλαχος για αυτούς.

Όπως προκύπτει στη συνέχεια ο Αλβανός είναι σε χειρότερη μοίρα από όλους όσους χρησιμοποιήθηκαν για να δούμε τις στάσεις των κατοίκων της περιοχής. Το 30% των μπαλαμών και το 65.9% των Ρομ δεν τον θέλουν στην περιοχής τους. Επιπρόσθετα μόνο το 12.2% τον επιθυμεί ως φίλο του από τους Ρομ και το 32.5% από τους μπαλαμούς.

Επίσης εδώ πρέπει να αναφέρουμε ο Ρωσοπόντιο προτιμάται περισσότερο για γάμο 37% ενώ το ποσοστό που τον θέλει για φίλο του είναι 25%. Τέλος μόλις το 5% δεν τον επιθυμεί στην περιοχή κατοικίας του.

Τέλος, ο Τούρκος συγκεντρώνει την ίδια αντιπάθεια με τον Αλβανό. Τόσο από τους μπαλαμούς όσο και από τους Ρομ. Αυτό που εδώ πρέπει να αξίζει να σημειωθεί είναι το ότι το ποσοστό αντιπάθειας των Ρομ προς τον Αλβανό και τον Τούρκο είναι το διπλάσιο αυτού των μπαλαμών για τους Ρομ.

Τελειώνοντας μπορούμε να πούμε ότι οι Ρομ (όντας Ρουμανόβλαχοι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους) επιθυμούν τον γάμο αλλά και τη φιλία με τους Ρουμάνους λόγω της κοινής γλώσσας. (ποσ.46% και 24% αντίστοιχα). Υπάρχει όμως και εδώ ένα σημαντικό ποσοστό αντιπάθειας που φτάνει το 20%. (βλ. πίνακες 60.1 και 60.2)

Η αιτιολόγηση της ερ.99 μπορεί να δείξει κάποια από τα στερεότυπα που έχουν οι δύο πληθυσμοί για αυτούς που ερωτήθηκαν.

Έτσι προκύπτει ότι οι μπαλαμοί κατά 14.7% πιστεύουν πως ο Ρουμανόβλαχος είναι βρώμικος, κάνει φασαρίες και ζημιές. Επίσης υποστηρίζουν ότι τους τσιγγάνους και τους Τουρκόγυφτους δεν τους ξέρουν (ποσ.60-65%). Αντίθετα οι Ρομ ισχυρίζονται ότι οι Τουρκόγυφτοι είναι βρώμικοι, κάνουν φασαρίες και προκαλούν ζημιές κατά 13.9% ενώ δεν έχει ειπωθεί κάποιος συγκεκριμένος λόγος που να ξεχωρίζει.

Για τον Αλβανό και οι μπαλαμοί και οι Ρομ ισχυρίζονται σε ποσοστά 33% και 27,5% αντίστοιχα ότι είναι δολοφόνος και έμπορος ναρκωτικών κλπ. Ακόμη ένα 17,5% των Ρομ πιστεύει ότι αυτός είναι βρώμικος, και κάνει φασαρίες. Επίσης για τον μπαλαμό δεν εκφράζεται κάποια συγκεκριμένη άποψη από αυτούς. Τέλος για τον Τούρκο προκύπτει ότι το 26.5% των μπαλαμών και το 53.8% των Ρομ, τον θεωρεί εχθρό της Ελλάδας και ότι είναι επικίνδυνος για την εθνική ασφάλεια.

Όλα τα παραπάνω ποσοστά βγαίνουν ως προς αυτούς που δεν απάντησαν στην ερ.99 το 1 ή το 2 (σε συγγένεια δια γάμου, σαν προσωπικό φίλο).

Τελειώνοντας με την αναφορά στις σχέσεις μεταξύ των κατοίκων της περιοχής, οι μπαλαμοί σε ποσοστό 45% λένε ότι οι Ρομ τους φέρονται καλά. Επίσης ένα 20% λέει ότι δεν έχει σχέσεις μαζί τους.

Οι Ρομ από την άλλη υποστηρίζουν ότι η μεταχείρισή τους από τους μπαλαμούς είναι καλή (ποσ.48.8%), ενώ ένα 41% υποστηρίζει ότι είναι από μέτρια έως κακή. Το αντίστοιχο ποσοστό των μπαλαμών που υποστηρίζουν ότι η συμπεριφορά των Ρομ απέναντί τους είναι μέτρια έως κακή είναι 20%. (βλ. πιν.61)

Το 63% των μπαλαμών και το 55% των Ρομ αιτιολογεί την καλή στάση της άλλης ομάδας απέναντί του με το γεγονός ότι τους φέρεται καλά. Οι Ρομ επίσης σε ποσοστό 20% είπαν ότι ο τρόπος συμπεριφοράς τους είναι κακός όταν ο τρόπος των μπαλαμών είναι ο τέτοιος.

Τέλος, από τους Ρομ που πιστεύουν ότι οι μπαλαμοί τους φέρονται άσχημα (όχι τόσο καλά ως κακά) ένα 30% πιστεύει ότι αυτό οφείλεται στα στερεότυπα των μπαλαμών γι' αυτούς, και στο ότι τους βλέπουν σαν παρακατιανούς και δεν θέλουν να συμφιλιωθούν μαζί τους.

Αντίθετα οι μπαλαμοί που πιστεύουν ότι οι Ρομ τους φέρονται άσχημα, το αποδίδουν περισσότερο στο ότι δεν γνωρίζονται μεταξύ τους.

Αναλύοντας τις απαντήσεις στην ερ.102 βλέπουμε ότι δεν έχουν υπάρξει σημαντικά στην περιοχή όπως μας έχουν πει οι ερωτώμενοι (55% μπαλαμοί, 61% Ρομ). Από ότι φαίνεται μόνο λίγα μικροπροβλήματα υπάρχουν κυρίως μεταξύ των Ρουμανόβλαχων. Οι μπαλαμοί όπως μας είπαν στο ίδιο ποσοστό περίπου (ποσ.15-20%) έχουν προβλήματα με τους τσιγγάνους και τους Ρουμανόβλαχους.

Αυτό που είναι σημαντικό και πρέπει να αναφερθεί είναι ότι από τις απαντήσεις στην ερ.103 προκύπτει ότι το 66% των τσιγγάνων αντιπαθεί τους Ρουμανόβλαχους. Το αντίστοιχο ποσοστό αντιπάθειας των Ρουμανόβλαχων για τους τσιγγάνους (οι Ρουμανόβλαχοι ταυτίζουν τους τσιγγάνους με τους σκηνίτες) είναι στο 30%. Ένα ακόμη 30% θεωρεί ότι διαφέρουν μεταξύ τους.

Όσον αφορά την άποψη των Ρομ για τους μπαλαμούς, αυτοί θεωρούν κατά 50% περίπου ότι οι μπαλαμοί είναι διαφορετικοί από αυτούς συμπληρώνοντάς το με το αντίστοιχο αιτιολογικό ότι αυτό ισχύει αφού οι μπαλαμοί έχουν καλύτερο και διαφορετικό τρόπο ζωής (σε ποσ.61,9%). Από την άλλη ένα 39% ισχυρίζεται το αντίθετο. (βλ. πίνακες 62.1, 62.2, 62.3).

Όσον αφορά τους μπαλαμούς αυτοί θεωρούν διαφορετικούς τους Ρομ σε ποσοστό 35% ενώ υπάρχει και ένα ποσοστό αντιπάθειας προς αυτούς γύρω στο 15%. Ακριβώς ίδια είναι η στάση των μπαλαμών απέναντι στους Ρουμανόβλαχους με λίγο μεγαλύτερο ποσοστό αντιπάθειας (ποσ.22,5%). (βλ. πίνακες 62.4, 62.5). Το ότι υποστηρίζουν οι μπαλαμοί ότι είναι διαφορετικοί από τους Ρομ το αιτιολογούν με το ότι οι τελευταίοι έχουν διαφορετικά ήθη, έθιμα και τρόπο ζωής (ποσ.64-69%). Επίσης γίνεται κατανοητό ότι οι μπαλαμοί δεν διαχωρίζουν τους Ρουμανόβλαχους από τους τσιγγάνους ή τους σκηνίτες, τους θεωρούν όλους το ίδιο.

Αυτό που πρέπει να τονισθεί εδώ είναι ότι τόσο οι Ρομ όσο και οι μπαλαμοί έχουν πανομοιότυπη στάση προς τους σκηνίτες

Και στις δύο περιπτώσεις ένα 30% πιστεύει ότι με την προσαρμογή σε μόνιμο τρόπο εγκατάστασης θα επιτευχθεί η εξέλιξη του. Οι Ρομ σε ποσοστό 26.8% είναι περισσότερο διατεθειμένοι να βοηθήσουν από ότι οι μπαλαμοί τους σκηνίτες για να ενταχθούν. Αντίθετα ένα 17% των Ρομ πιστεύει εν τέλει ότι οι σκηνίτες δεν θέλουν να εξελιχθούν και πως ότι όλα είναι μάταια. Αυτό το τελευταίο οι μπαλαμοί το υποστηρίζουν σε ποσοστό μεγαλύτερο κατά δέκα μονάδες από αυτό των Ρομ. (βλ. πιν.63.1.63.2)

Στην ερώτηση προς τους μπαλαμούς για το τι πιστεύουν ότι αποτελούν οι Ρομ το 65% μας τους χαρακτήρισε τάξη και το αιτιολόγησε αυτό λέγοντας ότι το κοινό σημείο που έχουνε οι Ρομ το οποίο τους κάνει τάξη. είναι ο διαφορετικός τρόπος ζωής. τα ήθη και οι δικοί του κανόνες. (ποσ.53.8%) (βλ. πιν.64)

Πρέπει εδώ να επισημάνουμε ότι πολύ μικρό ποσοστό των Ρομ είναι ενταγμένο σε κάποιο σύλλογο. Αυτό είναι ακόμη ένα φαινόμενο αποκλεισμού. αφού σαν αιτιολόγηση στο ότι δεν εντάσσονται σε κάποιο σύλλογο οι Ρομ δίνουν το ότι δεν τους έχει καλέσει κανείς για να γίνουν μέλη όπως και την ανυπαρξία κάποιου συλλόγου στην περιοχή. (σε ποσοστά 53% και 19% αντίστοιχα)

Στο παρακάτω κομμάτι θα αναλυθούν οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους Ρομ σε ερωτήσεις που προσπαθούσαν να διαγνώσουν το αν οι ίδιοι καταλάβαιναν τον κοινωνικό αποκλεισμό. σε ποιους τομείς τον βιώνουν και τι πιστεύουν ότι πρέπει να γίνει για να αλλάξει η κατάσταση.

Ρωτώντας τους στην αρχή για το αν υπάρχουν στην περιοχή που ζουν κοινωνικά αποκλεισμένοι έδειχναν να μην καταλαβαίνουν. Όταν τους επεξηγούσαμε το τι ακριβώς τους ζητούσαμε. ένα σημαντικό ποσοστό αυτών απάντησε.

Έτσι προκύπτει ότι το 65.9% των Ρομ πιστεύει ότι στην περιοχή υπάρχουν κοινωνικά αποκλεισμένοι ενώ στο ίδιο περίπου ποσοστό ήταν και οι απαντήσεις των μπαλαμών. Τα ποσοστό όμως είναι ακόμη μεγαλύτερο γιατί όπως προέκυψε μετά από τις επόμενες ερωτήσεις. αφού κατάλαβαν τι τους ζητούσαμε μας είπαν κάποια πράγματα παραπάνω για τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Όσον αφορά το ποίους χαρακτηρίζουν οι ερωτώμενοι ως αποκλεισμένους το 63.4% των Ρομ απάντησε τους Ρουμανόβλαχους (δηλαδή τους εαυτούς τους). ενώ το 85% των μπαλαμών είπε γενικά τους Ρομ. (βλ. πιν. 65).

Χαρακτηριστικό είναι ότι ένας στους 10 Ρομ πιστεύει ότι κοινωνικά αποκλεισμένοι είναι οι τσιγγάνοι (η άλλη φυλή της περιοχής).

Αυτοί που μας είπαν ότι υπάρχουν αποκλεισμένοι. διευκρίνισαν και τους τομείς στους οποίους βιώνουν αυτό τον αποκλεισμό. Όπως προκύπτει το 51.9% των Ρομ

απάντησε ότι τον βιώνουν στον τομέα της απασχόλησης. Αντίθετα οι μπαλαμοί σε 67,9% υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει τέτοιο θέμα στους Ρομ.

Μια άλλη μερίδα των Ρομ είπε τους τομείς της ψυχαγωγίας, της υγείας και της περίθαλψης σε ποσοστό γύρω στο 26%. Το αντίστοιχο ποσοστό για τους μπαλαμούς φτάνει το 15%.

Επίσης 3 στους 10 Ρομ και 4 στους 10 μπαλαμοί πιστεύουν ότι οι Ρομ βιώνουν τον αποκλεισμό στις κοινωνικές σχέσεις και στη φιλία με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο.

Για όλους τους άλλους τομείς όπως τις δημόσιες υπηρεσίες, υποδομές και εκπαίδευση οι Ρομ είπαν ότι υπάρχει αποκλεισμός σε ποσοστό κοντά και κάτω από το 10%.(το χαμηλότερο από όλα ήταν για την εκπαίδευση 3,7%).

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι γι' αυτούς η εκπαίδευση δεν είναι τόσο χρήσιμη. Απαντώντας έτσι δείχνουν ότι δεν καταλαβαίνουν πόσο αυτή σχετίζεται με την εργασία και την υγεία στα οποία δηλώνουν ότι έχουν πρόβλημα. Ακόμη αυτό δείχνει ότι δεν την θέλουν από τη στιγμή που θα μάθουν τα βασικά.

Όσον αφορά τις υποδομές και την ποιότητα ζωής βλέπουμε ότι μόνο το 11% πιστεύει ότι αποκλείονται από αυτά. Αυτό μπορεί να συνδυαστεί με το γεγονός ότι αφού τόσα χρόνια δεν έχει γίνει τίποτα, προφανώς έχουν συμβιβαστεί με την κατάσταση και πλέον δεν τους πειράζει αυτός ο αποκλεισμός όπως η ανεργία ή κάποιοι άλλοι αποκλεισμοί, που θέτουν σε κίνδυνο την επιβίωσής τους.

Από την άλλη οι μπαλαμοί εκτός από τους τομείς που έχουν προαναφερθεί σε όλους τους άλλους υποστηρίζουν ότι τα πράγματα βαίνουν καλώς. (μόλις ένας στους δέκα λέει ότι έχουν πρόβλημα αποκλεισμού οι Ρομ από τις δημόσιες υπηρεσίες, τις υποδομές και την ποιότητα ζωής, την υγεία-περίθαλψη κλπ).

Αντίθετα για την εκπαίδευση το 32% υποστηρίζει ότι οι Ρομ αποκλείονται από αυτήν (το ποσοστό εδώ είναι 10 φορές μεγαλύτερο από το ποσοστό στο οποίο απάντησαν αυτό οι Ρομ). (βλ. πιν.66.1)

Πίνακας 66.1 - ερ.108

Τομέας που βιώνουν οι Ρομ αποκλεισμό	**Μπαλαμοί**	**Ρομ**
Παρέα κοινωνικές σχέσεις	39,3%	29,6%
Απασχόληση	32,1%	51,9%
Ψυχαγωγία	14,3%	25,9%
Δημόσιες υπηρεσίες	14,3%	14,8%
Υποδομές	0%	11,1%
Υγεία - Περίθαλψη	10,7%	25,9%
Σε όλους τους τομείς	14,3%	7,4%
Εκπαίδευση	32,1%	3,7%
Σύνολο ερωτηθέντων	28	27

Οι αιτίες του αποκλεισμού όπως προκύπτει από τις δοσμένες απαντήσεις. των Ρομ είναι τα στερεότυπα. η προκατάληψη. ο φόβος και η άγνοια του τρόπου ζωής των αποκλεισμένων. που χαρακτηρίζουν αυτόν που τους αποκλείει.

Αντίθετα οι μπαλαμοί πιστεύουν ότι η μια αιτία είναι τα παραπάνω σε ποσοστό 21.4%. Η δεύτερη είναι η κακία που νοιώθει το υπόλοιπο σύνολο για τους Ρομ που τους βλέπει ως κατώτερους (ποσ.21.4%). Και η τρίτη αφορά την εσωστρέφεια των Ρομ (ποσ.32.1%). Επίσης σημαντικό ρόλο πιστεύουν ότι παίζει επίσης η αγραμματοσύνη και η κακή συμπεριφορά των Ρομ (ποσ.25%). Το τελευταίο απαντήθηκε και από τους Ρομ αλλά σε ποσοστό μόλις 18.5% (βλ. πιν.66.2)

Όπως είδαμε το 30% των Ρομ ενοχλείται από τον αποκλεισμό που υφίσταται. Αυτό όμως που φαίνεται να υπάρχει είναι ότι εκτός από την ενόχληση που νοιώθουν μόλις το 29.6% κάνει προσπάθειες για να την αλλάξει. Οι υπόλοιποι την δέχονται στωικά και συνεχίζουν να ζουν με το στιγματισμό και την απόρριψη.

Από την άλλη οι μπαλαμοί οι οποίοι δεν δέχονται αποκλεισμό υποστηρίζουν ότι τους πειράζει που υπάρχει αυτός αλλά δεν μπορούν να κάνουν τίποτα. Ο συνδυασμός των παραπάνω συμπεριφορών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην περιοχή έχει επέλθει μια άτυπη συμφωνία. που έχει ως όρους την μη δίωξη των Ρομ από την πλευρά των μπαλαμών και την μη διεκδίκηση από τους Ρομ. των δικαιωμάτων τους για να μην υπάρχει έτσι σύγκρουση.

Πιο απλά οι Ρομ έχουν συμβιβαστεί με την ζωή που ζουν και δεν ενοχλούν το υπόλοιπο σύνολο κινούμενοι περιθωριακά αυτού. (βλ.. πιν. 66.3)

Όσον αφορά το που οδηγεί ο κοινωνικός αποκλεισμός τους αποκλεισμένους. οι ερωτώμενοι Ρομ απάντησαν σε ποσοστό 70.4% την στεναχώρια και την απελπισία. Αντίθετα οι μπαλαμοί ισχυρίζονται ότι οι αποκλεισμένοι οδηγούνται στην εσωστρέφεια και στο περιθώριο (γκετοποίηση. να ζουν οπισθοδρομικά).

Στη συνέχεια αυτό που μας προκάλεσε μεγάλη έκπληξη ήταν ότι οι Ρομ αναγνώριζαν κατά 85% ότι οι ίδιοι ευθύνονται ως ένα σημείο για την υποβάθμιση της Νέας Σμύρνης.

Όπως είδαμε πιο πάνω το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων Ρομ είπε ότι ως αποκλεισμένο θεωρεί τον εαυτό του (μεταβλητή 107α. πιν.65). Στην ερώτηση 112 αναγνώρισαν ότι με το να είναι στη Νέα Σμύρνη οι Ρομ (δηλαδή οι ίδιοι). τη στιγματίζουν. Από τη σύγκριση των δύο παραπάνω συμπερασμάτων βγαίνει ένα νέο. Οι Ρομ. επειδή οι μπαλαμοί τους αποκλείουν και τους θεωρούν περιθώριο. αρχίζουν να πιστεύουν ότι όντως έτσι είναι. και αναφέρουν ότι ένας από τους λόγους του στιγματισμού της Νέας Σμύρνης είναι και αυτοί. Αυτή η συμπεριφορά τους ερμηνεύεται πλήρως από το θεώρημα της αυτοεκπληρούμενης προφητείας. (βλ.. πιν.67)

Πίνακας 68 - ερ.113

Τι πρέπει να γίνει, για να υπάρξει λύση στον κοινωνικό αποκλεισμό:	**Μπαλαμοί**	**Ρομ**
1.Συνεργασία αυτών που αποκλείουν με τους αποκλεισμένους	8.3%	42.9%
2.Δεν υπάρχει θέληση για λύση	8.3%	2.9%
3.Εναρμόνιση των αποκλεισμένων με τους κανόνες της κοινωνίας	8.3%	8.6%
4.Φιλική συμπεριφορά απέναντι στους αποκλεισμένους από αυτούς που αποκλείουν	2.5%	42.9%
5. Ίση μεταχείριση από την πολιτεία	36.1%	31.4%
6.Μόρφωση των αποκλεισμένων	22.2%	20%
7.Εκδίωξη των αποκλεισμένων	0%	5.7%
8.Αφομοίωση των αποκλεισμένων	11.1%	2.9%
9.Πρέπει να ζουν σε ξεχωριστό μέρος	0%	2.9%
10.Δεν αλλάζουν οι τσιγγάνοι	13.9%	0
Σύνολο ερωτηθέντων	36	35

Σχετικά για τον τρόπο με τον οποίο οι ερωτώμενοι πιστεύουν ότι θα μπορέσει να δοθεί λύση. Οι Ρομ μας είπαν ότι μόνο εάν οι αποκλεισμένοι και οι αποκλείοντες συνεννοηθούν και γνωριστούν τότε θα υπάρξει λύση. Επίσης το ίδιο ποσοστό (42,9%) των Ρομ, μας είπαν ότι πρέπει οι αποκλείοντες να φέρονται πιο ανθρώπινα και φιλικά, ενώ ένα 31.4% είπε πως το κράτος πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες του και να αρχίσει να φέρεται ίσα σε όλους. Ακόμα αυτό πρέπει να δώσει δουλειές να φτιάξει υποδομές και γενικά να μεριμνήσει για τους Ρομ. Τέλος μόλις 2 στους 10 Ρομ μας είπαν ότι πρέπει οι ίδιοι να μορφωθούν και να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους.

Αντιθέτως οι μπαλάμοι υποστηρίζουν ότι ο ρόλος αυτών που αποκλείουν (λόγος 4) και του κράτους (λόγος 5) είναι σημαντικός για την επίλυση (πιν.68), ενώ είπαν επίσης ότι η μόρφωση των Ρομ θα παίξει σημαντικό ρόλο για να βρεθεί λύση.

Στην ερώτηση 114 το 92% των Ρομ είπαν ότι θα ωφεληθεί το σύνολο ενώ υποστήριξε το ίδιο υποστήριξε το ίδιο το 87.5% των μπαλαμών. Όπως όμως φάνηκε από τον πιν.66.3 πολύ μικρό ποσοστό και από τους δύο, έχει την θέληση για να προσπαθήσει να αλλάξει την κατάσταση.

Ερχόμενοι τώρα στην πολιτική που εφαρμόζει το κράτος για τους Ρομ το 22.5% των μπαλαμών θεωρεί ότι είναι κακή, ενώ μέτρια την θεωρεί το 12.5%. Το ποσοστό που τη θεωρεί καλή είναι 30% και το αιτιολογεί με το γενικό φαινόμενο της τακτικής της πολιτικής με το τι χρήμα παίρνει κανείς (βλ. πιν.69)

Τέλος οι μπαλαμοί στην ερώτηση 1 μας είπαν σε ποσοστό 30% ότι για να υπάρξει επιτυχία στην πολιτική αντιμετώπισης των Ρομ πρέπει από τη μια η πολιτεία, να

προσφέρει σε αυτούς καλύτερη μόρφωση –επιμόρφωση-κατάρτιση και από την άλλη να δοθούν σ' αυτούς αυτά που τους ανήκουν από τα προγράμματα που γίνονται, όπως επίσης να αρχίσει να εφαρμόζεται σωστή κοινωνική πολιτική, τόσο στην πρόνοια όσο και στην εργασία, κατοικία υποδομές, κλπ (βλ. πιν.70)

Πίνακας 71 - ερ.η

Είναι ο Ρομ...:	**Μπαλαμοί**
Βρώμικος	7.21
Κλέφτης	5.97
Ψεύτης	6.64
Παραγωγικός	7.9
Αλήτης	4.46
Κοινωνικός	3.92
Φασαριόζος	8.03
Δολοφόνος	2.18
Επικίνδυνος	4.10
Οπισθοδρομικός	6.59
Ναρκομανής	4.89
Σύνολο ερωτηθέντων	40

Αφήσαμε για το τέλος την ανάλυση της ερώτησης Η. η οποία είναι ερώτηση θερμόμετρο και με την οποία θελήσαμε να δούμε τι συναισθήματα υπάρχουν για τον Ρομ από την πλευρά των μπαλαμών. Όπως προκύπτει οι μπαλαμοί θεωρούν τον Ρομ βρώμικο, παραγωγικό (για τον εαυτό του) και φασαριόζο (με βαθμολογία πάνω από 7). Επίσης σε δεύτερο επίπεδο (με βαθμό πάνω από 6) τον θεωρούν κλέφτη, ψεύτη, οπισθοδρομικό και αντικοινωνικό.

Το θετικό είναι ότι ο Ρομ δεν θεωρείται ούτε δολοφόνος ούτε επικίνδυνος. Τέλος, με βαθμό κοντά στο 5 τον χαρακτηρίζουν αλήτη και ναρκομανή.

Όσον αφορά το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών στα οποία έγινε η έρευνα, για τους μπαλαμούς είναι 311000 δρχ. το μήνα ενώ το αντίστοιχο για αυτά των Ρομ είναι 184000 δρχ. Όπως είδαμε και προηγουμένως (βλ. πιν.72.1) ένα 12% του πληθυσμού είναι κάτω από το επίπεδο της φτώχειας. Όμως αυτό που πρέπει να προσθέσουμε εδώ είναι ότι το μέσο νοικοκυριό των Ρομ που έχει 8 μέλη μπορεί να σπαταλά το μήνα για κάθε μέλος του 23000 δρχ.

Αυτά δεν πρέπει να μας παρασύρουν στο συμπέρασμα ότι τελικά έχουν περισσότερα προβλήματα φτώχειας. Γιατί δεν μπορούμε να γνωρίζουμε κατά πόσο είναι ειλικρινείς οι απαντήσεις για το μηνιαίο εισόδημα. Πάντως αυτό που μπορούμε να πούμε είναι ότι οι κάτοικοι δεν ζουν άνετα.

Παρατηρώντας το πώς κατανέμεται ο πληθυσμός κατά κατηγορία εισοδήματος, βλέπουμε ότι το 51% των Ρομ δήλωσε ότι έχει εισόδημα κάτω των 200000δρχ.

Αντιθέτως το 17% των ερωτηθέντων Ρομ μας είπε ότι το εισόδημά τους είναι πάνω από 300000δρχ.

Η κατάσταση στους μπαλαμούς είναι καλύτερη απ' αυτήν των Ρομ από πλευράς εισοδήματος, αλλά παραμένει ένα 25% που έχει εισόδημα κάτω από 200000 δρχ. Το 28% δήλωσε ότι λαμβάνει εισόδημα από 300000-400000 δρχ., ενώ το 21.1% έχει μηνιαίο μισθό πάνω από 400000 δρχ. (βλ. πιν.72.2).

Επομένως η κατάσταση από πλευράς οικονομικού επιπέδου για τους μπαλαμούς είναι καλύτερη κατά 3,5 φορές σε σχέση με τους Ρομ, αφού για κάθε μέλος του νοικοκυριού μπορούν και διαθέτουν 78000δρχ.

Σε αυτό το σημείο τελείωσε η ανάλυση των ερωτήσεων που εμείς κρίναμε ότι είχαν ενδιαφέρον να δούμε για να σχηματίσουμε μια καλύτερη εικόνα για την κατάσταση των εγκατεστημένων Ρομ που ζουν στη Νέα Σμύρνη Λάρισας.

5.2.7. Η επιθυμία για αφομοίωση των Ρομ, και η εικόνα που έχει το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο γι' αυτούς.

Σε αυτό το σημείο θα αναφερθούμε σε δύο μεταβλητές που εμείς κατασκευάσαμε, παρατηρώντας ένα σύνολο απαντήσεων που ήταν σχετικές τόσο με την αφομοίωση (αν την θέλουν οι Ρομ ή όχι) όσο και με το αν ξέρουν τις φυλές των Ρομ οι μπαλαμοί..

Για την πρώτη περίπτωση ισχύει το εξής.

Το 56,1% των Ρομ εξέφρασε άποψη θετική σχετικά με το αν θέλει την αφομοίωσή του (βλ. πιν.73.1). Δηλαδή οι απαντήσεις που πήραμε σε μεταβλητές που είχαν μπει για αυτό το σκοπό (ενδεικτικά αναφέρουμε ερ.7, ερ.10, ερ.87, ερ.88, ερ.109, κ.ά.) οδηγούσαν προς αυτό το συμπέρασμα. Βεβαίως ο βαθμός που ήθελε ο καθένας να "παραδοθεί άνευ όρων" στο νέο τρόπο ζωής ήταν διαφορετικός. Πάντως γενικά τα άτομα που εξέφρασαν συνολικά αρνητική στάση για τη φυλή τους ήταν γύρω στα 10.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να πούμε ότι ο γάμος με την ξένη φυλή (μπαλαμός με ρουμανόβλαχο) δεν επηρεάζει προς θετική ή αρνητική στάση για αφομοίωση. (βλ. πιν.73.2).

Για επιβεβαίωση αυτών που ειπώθηκαν κάναμε τη συσχέτιση μεταξύ της ερ.7 όπου μας δήλωσαν οι Ρομ τι είναι, και της κατασκευασμένης μεταβλητής "Afomiosi" (βλ. πιν.73.3).

Έτσι προκύπτει ότι όσοι δήλωσαν Έλληνες-Ρουμανόβλαχοι, όλοι θέλουν την αφομοίωσή τους. Από την άλλη αυτοί που είπαν ότι είναι Ρομ βλέπουμε ότι κατά 40% επιθυμούν το παραπάνω. Τα πράγματα σε αυτούς που δήλωσαν Ρουμανόβλαχοι είναι περίπου τα ίδια με προηγουμένως, όσον αφορά την αφομοίωση (ποσ.53%). Τέλος όλοι οι υπόλοιποι (αυτοί που δήλωσαν Ρουμάνοι και Μπαλαμοί) θέλουν επίσης να αφομοιωθούν.

Αυτά που αναφέρθηκαν εδώ επιβεβαιώνουν τα όσα ελέχθησαν για το θέμα της αφομοίωσης στην παρ.5.2.1.

Για το δεύτερο μπορούμε να πούμε εδώ ότι το 87.5% των ερωτηθέντων μπαλαμών τους θεωρεί γύφτους ή τσιγγάνους, και δεν τους διαχωρίζει είτε είναι εγκατεστημένοι είτε όχι. (βλ. πιν.74). Αυτό προκύπτει από την μελέτη των απαντήσεων στις ερ.99 και 103 και 104. Υπάρχει μια πιο φιλικά προσκείμενη συμπεριφορά προς τους ενταγμένους αλλά εξακολουθεί το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο να τους απορρίπτει επειδή φέρουν τον διαφορετικό πολιτισμό τους (εδώ ενεργούν οι υπάρχουσες προκαταλήψεις).

Το παραπάνω ποσοστό επίσης έδειξε απόλυτη άγνοια για την συμπεριφορά των Ρομ, τα ήθη και έθιμά τους, και περισσότερο οι απαντήσεις που δίνονταν ήταν από τη γενική εικόνα που είχαν, και όχι από την εμπειρία τους μέσα από την αλληλεπίδραση με αυτή την κοινωνική ομάδα.

Τέλος πρέπει να πούμε το εξής. Βλέποντας τα ποσοστά που έβγαιναν για την κάθε ομάδα κατά ερώτηση προσπαθήσαμε να δούμε εάν η στάση των μπαλαμών ήταν ομοιογενής (μην ξεχνάμε ότι το δείγμα αυτών το αποτελούν, οι κάτοικοι της περιοχής, κάτοικοι της υπόλοιπης Λάρισας, φοιτητές).

Όσο και αν είναι αυθαίρετο αυτό που θα λεχθεί δεν παύει να είναι μια ένδειξη την οποία εμείς προσωπικά την πιστεύουμε. Πέρα λοιπόν, από την άγνοια που χαρακτηρίζει το δείγμα των μπαλαμών (είτε ζουν στην περιοχή είτε όχι), για το τι είναι οι Ρομ, η μη επαφή με αυτούς οδηγεί στο να τους απορρίπτει αλλά με έναν πιο ήπιο τρόπο. Ακόμη όλοι θεωρούν, ασχέτως αν ζουν κοντά στην περιοχή των Ρομ, ότι αυτή στιγματίζεται εξαιτίας τους.

Επίσης δεν καταφέραμε να αποδείξουμε αν το μορφωτικό ή το επαγγελματικό επίπεδο, επηρεάζει τη στάση απέναντί τους. (Ο λόγος αναλύθηκε στην παρ.5.1.5). Πάντως αίσθησή μας είναι ότι ισχύει η ίδια στάση με αυτή που έχουν όσοι δεν κατοικούν με τους Ρομ, όπως αναλυθηκε παραπάνω. Αυτό ισχύει γιατί όπως αποδεικνύεται το μορφωτικό και επαγγελματικό επίπεδο επηρεάζει στην επιλογή του τόπου κατοικίας και όσο πιο υψηλό είναι τόσο οδηγεί προς εγκατάσταση πιο μακριά από τις περιφερειακές ζώνες. (για τη Λάρισα βλέπε Μαλούτας Θ., Σωμαράς Χ., 1997).

Τέλος θα πρέπει να πούμε ότι σε πολλά διαφορετικά σημεία της έρευνας όπου οι ερωτήσεις προσπαθούσαν να διαγνώσουν τη στάση του ερωτώμενου για τα ίδια θέματα με σκοπό τον έλεγχό της, παρατηρήθηκε διαφορετική συμπεριφορά, η οποία δικαιολογεί τα όσα ελέχθησαν για την άμυνα του ερωτώμενου απέναντι στις ερωτήσεις.

Στο παράρτημα (μέρος 4) υπάρχουν οι διαγραμματικές απεικονίσεις των βασικών ερωτήσεων - μεταβλητών που κατά τη γνώμη μας αναδεικνύουν το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ.

5.3 Σύγκριση των συμπερασμάτων της στατιστικής ανάλυσης για την περιοχή της Νέας Σμύρνης με τα αντίστοιχα άλλων ερευνών

5.3.1 Σύγκριση με άλλες περιοχές της Ελλάδας

Πέρα από την προηγούμενη ανάλυση καλό είναι σ' αυτό το σημείο να γίνει μια σύγκριση των συμπερασμάτων που βγήκαν, με την συνολική εικόνα που επικρατεί στους Ρομ που ζουν στην Ελλάδα.

Η σύγκριση αυτή θα γίνει στους βασικούς τομείς στήριξης δικαιωμάτων των Ρομ όπως αυτόν της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγείας-υγιεινής, της στέγης και της περιοχής κατοικίας, των κοινωνικών σχέσεων και των δικαιωμάτων.

Πριν ξεκινήσουμε την λεπτομερειακή αναφορά στα παραπάνω πρέπει σ' αυτό το σημείο να παραθέσουμε κάποια δημογραφικά στοιχεία. Μπορούμε να πούμε ότι στην περιοχή μας από το δείγμα των Ρομ βγαίνει ένας μέσος αριθμός μελών κατά νοικοκυριό που αγγίζει τα 8 άτομα, κάτι που σε άλλες έρευνες φτάνει τα 6.25 (Κοκκινάκη, 1983), τα 7 (Παυλή-Σιδέρη, 1990) και 7.9 (Καλαμαράς, 1995). Ακόμη το 48,8% των Ρομ της Νέας Σμύρνης Λάρισας έχουν πάνω από 4 παιδιά ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για την Αγία Βαρβάρα και την Κάτω Αχαία είναι 22.8% και 21,1% (Παυλή-Σιδέρη, 1990). Επίσης η έρευνα της Κοκκινάκη (1983) δείχνει ποσοστό 68%.

Από την άλλη η μέση ηλικία γάμου στην περιοχή μας είναι τα 17-18 χρόνια ενώ στον Δενδροπόταμο η ηλικία ήταν τα 20 χρόνια (Ιωαννίδου, 1990). Οι περισσότεροι Ρουμανόβλαχοι της Νέας Σμύρνης παντρεύτηκαν όταν ήταν 15-19 ετών κατά 64.5% κάτι που συμβαίνει και στην Κάτω Αχαία όπου μεταξύ των ηλικιών 16-18 έχουν παντρευτεί το 57.9% των ανδρών και το 50% των γυναικών. Επίσης για την Αγία Βαρβάρα τα ποσοστά ήταν 46.6% και 43.8% αντίστοιχα. (Παυλή-Σιδέρη, 1990)

Ερχόμενοι στα επαγγέλματα που ασκούνται από τους Ρομ προκύπτει ότι στην έρευνα που έκανε η Κοκκινάκη (1983) στα Άνω Λιόσια - Ζεφύρι - Μενίδι, το 80% των Ρομ ήταν γυρολόγοι. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει τόσο στην Κάτω Αχαία (ποσ.97,4%) (Μουχέλη Α., 1996, ΕΚΚΕ, τόμος Α). Στην περιοχή μας το 48.8% των Ρομ ασχολείται με το πλανόδιο εμπόριο ενώ το 53.6% είναι εργάτες γης. (Εδώ πρέπει να πούμε ότι τουλάχιστον στην περιοχή μας υπάρχει ένα ποσοστό γύρω στο 10% με 15% που κάνει και τα δύο επαγγέλματα και πιστεύουμε ότι το ίδιο ισχύει για όλες τις περιοχές). Τέλος, στις Σοφάδες το 80% των κατοίκων Ρομ είναι αγρότες ενώ το 20% ασχολείται με το γυρολογικό εμπόριο (Ντούσας Δ., 1997).

Ερχόμενοι τώρα στα δικαιώματα των Ρομ θα μπορούσαμε να πούμε ότι στις Σοφάδες ένα 10-15% των Ρομ είναι χωρίς υπηκοότητα (ΒΛ. Ντούσας, 1997, σελ. 192-207). Αντίθετα στην περιοχή μας περίπου όλοι όσοι ερωτήθηκαν είναι εγγεγραμμένοι στα δημοτολόγια κάποιου δήμου και άρα είναι πολιτογραφημένοι.

Σχετικά με την ασφάλιση των Ρομ το 13.7% αυτών που ζουν στην Αγία Βαρβάρα και το 88.5% της Κάτω Αχαίας είναι ανασφάλιστοι. Επιπλέον στην έρευνα της η Κοκκινάκη αποδεικνύει ότι το ποσοστό αυτό στα Άνω Λιόσια - Ζεφύρι - Μενίδι

φτάνει 92.4%. Στην περιοχή μας το ποσοστό των ανασφαλίστων ανέρχεται μόλις στο 4.9%. Πιθανότατα σ' αυτό οφείλεται το γεγονός της ανυπαρξίας της παιδικής θνησιμότητας στην περιοχή. αλλά και της μη παρουσίας σοβαρών προβλημάτων υγείας που σε άλλες περιοχές είναι πανάκεια.

Συνεχίζοντας την ανάλυση προκύπτει ότι όσον αφορά την εκπαίδευση στους Ρομ η κατάσταση είναι τραγική. Η ΓΓΛΕ δίνει ότι το ποσοστό των αναλφάβητων Ρομ στην Ελλάδα φτάνει το 65% (Βασιλειάδου. 1996). Για την Αγία Βαρβάρα και την Κάτω Αχαία προκύπτει ότι αυτό ξεπερνά το 35% (τόσοι είναι αυτοί που δεν πήγαν ποτέ σχολείο). Αντίστοιχα για τον Δενδροπόταμο Θεσσαλονίκης το ποσοστό των οργανικά αναλφάβητων φτάνει το 48.7% ενώ για τα άνω Λιόσια ο συνολικός αναλφαβητισμός είναι στο 81.8%. Ενώ στο Αλιβέρι τα άτομα που δεν έχουν πάει στο σχολείο αγγίζουν το 86% (Καλαμαράς Δ. Ξυδιανός Χ.. 1995). Τέλος, στην Νέα Σμύρνη ο αναλφαβητισμός ξεπερνά το 77% ενώ καθόλου δεν έχουν πάει στο σχολείο το 36.6%. Το ανησυχητικό είναι ότι αυτός όπως φαίνεται από την παρ.6.22 θα συνεχίσει να υπάρχει όμως σε λίγο χαμηλότερα επίπεδα.

Συνεχίζοντας με τις συνθήκες διαβίωσης στις περιοχές κατοικίας των Ρομ θα μπορούσαμε να πούμε ότι γενικά αυτές είναι πολύ άσχημες. (βλ. παρ.4.7)

Πιο συγκεκριμένα στην Αγία Βαρβάρα το 73.18% των κατοίκων δεν έχει ιδιόκτητη κατοικία. κάτι που ισχύει για το 75.64% στην Κάτω Αχαία. Το 73% των καταλυμάτων των Ρομ στα Άνω Λιόσια - Μενίδι - Ζεφύρι. είναι σπίτια ενώ το υπόλοιπο 27% είναι σκηνές και παράγκες (Κοκκινάκη. 1983). Ακόμα υψηλό είναι το ποσοστό των σπιτιών στην περιοχή του Δενδροπόταμου. Στην περιοχή μας το ποσοστό ιδικτησίας φτάνει το 75.6% ενώ υπάρχουν μόνο 2-3 παράγκες στην περιοχή.

Το ποσοστό υψηλής ποιότητας κατοικίας για τους Ρομ πανελληνίως είναι περίπου στο 10%. Στην Αγία Βαρβάρα και την Κάτω Αχαία το 3% και το 2% των συνολικών σπιτιών δεν έχει τρεχούμενο νερό και ηλεκτρικό ρεύμα αντίστοιχα. ενώ το 29.68% δεν έχει λουτρό. Ακόμη κανένα σπίτι δεν έχει κεντρική θέρμανση (Παυλή -Σιδέρη. 1990). Επίσης στα Άνω Λιόσια το 65% δεν έχει νερό και το 45%. ηλεκτρικό ρεύμα. Ακόμα πιο υψηλό είναι το ποσοστό ανυπαρξίας WC ενώ κεντρική θέρμανση δεν υπάρχει πουθενά (Κοκκινάκη. 1983). Την εικόνα συμπληρώνει η έρευνα στα Βλυχά Μεγάρων από την οργάνωση «ΣΩΣΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ» όπου το 36% των κατοικιών δεν έχει νερό και το 40% δεν έχει ηλεκτρικό ρεύμα (Μουχέλη Α. ΕΚΚΕ. 1996). Στην περιοχή μας τα ποσοστά είναι λίγο πιο καλύτερα όσον αφορά την παροχή τρεχούμενου νερού και ηλεκτρικού ρεύματος υπάρχουν όμως προβλήματα με το λουτρό και το μαγείρεμα. (βλ. παρ.5.2.4)

Αναφορικά με τις σχέσεις των μπαλαμών με τους Ρομ. προκύπτει ότι ένα 35.9% και 23.4% στην Κάτω Αχαία και Αγία Βαρβάρα έχει πρόβλημα με τους υπόλοιπους κατοίκους της περιοχής. Επίσης ένα 11.5% και 1.21% στις αντίστοιχες περιοχές δηλώνει ότι ενοχλείται από την συμπεριφορά των αρχών απέναντί του. Στο Αλιβέρι το 23% των Ρομ δεν έχει καλές σχέσεις με τους μπαλαμούς ενώ από την άλλη οι δεύτεροι δήλωσαν σε ποσοστό 90% ότι δεν έχουν καλές σχέσεις με τους πρώτους. Το ίδιο επαληθεύεται και στην δική μας έρευνα. (βλ.. παρ.5.2.6)

Η άποψη των Ρομ για τους σκηνίτες ήταν κακή σε ποσοστό 67%. Οι μπαλαμοί δήλωσαν σ' αυτή την ερώτηση ότι δεν είναι καλές σε ποσοστό 47%, ενώ ένα ποσοστό 45% δεν ήξερε τη διαφορά μεταξύ του σκηνίτη και του εγγεγραμμένου Ρομ. Αν σ' αυτό προσθέσουμε την αντιπάθεια που νοιώθει ένα 20% των εκπαιδευτικών προς τους τσιγγάνους (βλ. Ντούσας Δ., σελ. 241) τότε έχουμε μια πλήρη εικόνα για το φαινόμενο του αποκλεισμού των Ρομ από τις κοινωνική αλληλεπίδραση με τα άλλο σύνολο.

Στην περιοχή μας μπορούμε να πούμε ότι το 45% των μπαλαμών ισχυρίζεται ότι έχει καλές σχέσεις μαζί τους. Περίπου ίδιο είναι και το ποσοστό που ισχύει για την μεταχείριση των Ρομ από τους μπαλαμούς. Επίσης ένα 18% παραπονιέται για την συμπεριφορά της αστυνομίας. Τέλος το 30% και το 15% των Ρομ αντιπαθεί τους σκηνίτες και τους μπαλαμούς αντίστοιχα.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι σε ορισμένους τομείς οι Ρομ της Νέας Σμύρνης δεν είναι αποκλεισμένοι όπως κάποιοι άλλοι, σε άλλες περιοχές της Ελλάδας. Όμως στους τομείς της εκπαίδευσης, απασχόλησης αλλά και στις κοινωνικές σχέσεις με το «άλλο» το πρόβλημα είναι πολύ σημαντικό και κάνει την αντιμετώπιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού πολύ δύσκολη.

5.3.2 Διαχρονική εξέλιξη των παραμέτρων της ζωής των Ρομ της Νέας Σμύρνης

Πέρα όμως από την προηγούμενη ενδεικτική ανάλυση της κατάστασης των Ρομ σε Ελλαδικό επίπεδο, θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να αναφέρουμε την διαχρονική εξέλιξη της Νέας Σμύρνης από την σύγκριση της δικής μας έρευνας με αυτή που έκανε ο Βελώνης Φ. το 1986. (Εφημερίδα Ελευθερία, 30/12/86).

Έτσι σε ποσοστό 80% τα παιδιά το 1986 παντρεύονταν σε ηλικία από 16-20 ετών κάτι που ισχύει και σήμερα.

Τα επάγγελμα στο οποίο κυρίως απασχολούνταν ήταν αυτό του εργάτη γης (90%), όπου σήμερα η απασχόληση σ' αυτό έχει μειωθεί αισθητά (περίπου στο μισό).

Από την άλλη το ποσοστό αναλφαβητισμού ήταν 80% κάτι που σήμερα δείχνει να είναι στα ίδια επίπεδα έχοντας μια πολύ μικρή τάση μείωσης.

Επίσης η περιοχή εξακολουθεί να έχει τα ίδια προβλήματα με τότε αλλά και να εκφράζονται πάλι τα ίδια αιτήματα από την πλευρά των Ρομ προς τους φορείς εξουσίας.

Θετική εξέλιξη για την περιοχή ήταν το ποσοστό ανασφαλίστων οι οποίοι έχουν μειωθεί από 60% που ήταν τότε σε 5%.

Την ίδια εξέλιξη έχουν και τα εισοδήματα των Ρομ που έχουν βελτιωθεί κατά πολύ από τα αντίστοιχα του 1986. Αυτό αποδεικνύεται με το γεγονός ότι τότε υπήρχε πολύ μεγάλος αριθμός φτωχών ενώ σήμερα αυτός έχει περιοριστεί στο 12-15% επί του συνόλου.

Επίσης οι σχέσεις με τους μπαλαμούς έχουν αλλάξει προς το καλύτερο αφού πλέον δεν υπάρχει συγκρουσιακή κατάσταση αλλά η απόρριψη συνεχίζει να υπάρχει.

5.4 Επίλογος

Προσπαθήσαμε πριν κλείσουμε το κεφάλαιο της ανάλυσης των στοιχείων να δείξουμε τόσο διαχρονικά όσο και σε σύγκριση με άλλες περιοχές όπου κατοικούν Ρομ, τι διαστάσεις έχει το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ της περιοχής της Νέας Σμύρνης.

Η γενική διαπίστωσή μας είναι ότι γενικά οι εγκατεστημένοι Ρομ αποκτούν περισσότερες πιθανότητες στην πρόσβαση των διαφόρων αγαθών και το επίπεδο ζωής τους έχει βελτιωθεί σε σχέση με το επίπεδο ζωής των νομάδων. Δεν παύει όμως να υστερεί κατά πολύ από αυτό που έχουν άλλες ομάδες της κοινωνίας μας.

Ταυτόχρονα όμως αυτή η καλυτέρευση συνοδεύτηκε από ένα κόστος σ' αυτούς. Αυτό της αλλοτρίωσης που δημιουργήθηκε από την σύγκρουση του νέου τρόπου ζωής που επιλέξανε να ζούνε με τον παλιό, αφού αυτή η μετάβαση δεν συνοδεύτηκε από την αποδοχή από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο.

Εν τέλει έγινε προσπάθεια να προσεγγιστεί η ύπαρξη του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, οι αιτίες του, και οι διαστάσεις του σε μια συγκεκριμένη ομάδα εγκατεστημένων Ρομ.

Αποδείχτηκε ότι η πολιτισμική ιδιαιτερότητα των Ρομ και οι προκαταλήψεις που έχει το υπόλοιπο σύνολο για αυτούς παίζουν μεγάλο ρόλο στην απόρριψή τους.

Επίσης διαγνώστηκαν οι αιτίες και επιπτώσεις του φαινομένου σε κάθε τομέα της κοινωνίας. Αυτό που μπορούμε να πούμε εδώ συνοψίζοντας είναι ότι:

1. Οι συνθήκες ζωής των εγκατεστημένων Ρομ είναι χειρότερες από αυτές του υπόλοιπου πληθυσμού της χώρας
2. Το επίπεδο εκπαίδευσης τους παραμένει πολύ χαμηλό
3. Η απόρριψη από τη σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό όλο και μεγαλώνει
4. Η θέληση από την πλευρά τους για αφομοίωση όλο και γίνεται ο μοναδικός τρόπος για να ξεφύγουν από τη θέση του στιγματισμένου που είναι τώρα.
5. Δεν κάνουν προσπάθεια να αλλάξουν την κατάστασή τους, αλλά και το υπόλοιπο σύνολο να τους προσεγγίσει και να τους γνωρίσει.

Από την άλλη η κοινωνική πολιτική είναι αποσπασματική και δεν μπορεί να βοηθήσει ολοκληρωτικά στην καταπολέμηση του κοινωνικού τους αποκλεισμού αλλά και στην ομαλή κοινωνική ένταξη των Ρομ. Αυτό θα φανεί περισσότερο αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο που θα ιδωθούν οι ενέργειες που γίνονται με σκοπό την βοήθεια σ' αυτούς, από τους φορείς πρόνοιας και αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : Η εφαρμοζόμενη πολιτική και οι απόψεις των φορέων πρόνοιας για το φαινόμενο

6.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η συμπλήρωση της εικόνας του φαινομένου του Κοινωνικού Αποκλεισμού με τις απόψεις των θεσμικών φορέων πολιτικής αντιμετώπισης του. Είναι γεγονός ότι στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκε πλήρως από τα συμπεράσματα της έρευνας, το πως οι Ρομ της περιοχής της Νέας Σμύρνης βιώνουν την απόρριψη αλλά και το τι τρόπους αντίδρασης χρησιμοποιούν για να αντεπεξέλθουν στην σκληρή πραγματικότητα. Επιπροσθέτως είχαμε την δυνατότητα να καταλάβουμε το πώς δέχονται οι μη Ρομ τους πρώτους, τι σκέφτονται γι' αυτούς και πως τους αντιμετωπίζουν, και να συμπληρωθεί έτσι ένα ακόμα κομμάτι στο παζλ του πολυδιάστατου φαινομένου με το οποίο ασχολείται αυτή η διπλωματική εργασία.

Είναι, λοιπόν, αναγκαίο σ' αυτό το σημείο να αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, οι φορείς εξουσίας και ενασχόλησης αυτή, το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και την πολιτική πρόνοιας και αντιμετώπισης των κοινωνικών διακρίσεων και ανισοτήτων στην Ελλάδα και ειδικότερα στην περιοχή της Λάρισας.. Επίσης είναι σημαντικό να διερευνηθεί τι άποψη έχουν για τις αιτίες του φαινομένου και ποια φιλοσοφία επικρατεί για την αντιμετώπιση αυτού. Συν τοις άλλοις, ένας ακόμη λόγος που επιλέχθηκε να γίνει αυτή η συμπληρωματική έρευνα ήταν για να φανεί τι διαφορές υπάρχουν στην ερμηνεία της συμπεριφοράς και της κατάσταση που βιώνουν οι Ρομ ερχόμενοι σε επαφή με τους παραπάνω φορείς.

Στο φαινόμενο του Κοινωνικού αποκλεισμού εμπλέκονται τρεις φορείς (ο αποκλειόμενος, αυτός που αποκλείει και ο θεσμικός φορέας που προσπαθεί να αντιμετωπίσει το φαινόμενο), και για να είναι πλήρης η προσέγγιση έπρεπε να υπάρχει και η άποψη του τελευταίου.

Η επιτυχία στην συλλογή των απόψεων αλλά και η επιλογή των φορέων που μας παράθεσαν την άποψή τους είναι υπό κρίση γιατί έγινε τυχαία. Βεβαίως αυτά που θα ακολουθήσουν στις επόμενες παραγράφους είναι ενδεικτικά και εμπεριέχουν την υποκειμενική άποψη των ανθρώπων των διαφόρων υπηρεσιών και φορέων που μας μίλησαν, αλλά πιστεύουμε ότι βασίζονται σε μεγάλο ποσοστό στην φιλοσοφία που έχει εμπνεύσει η κάθε υπηρεσία και φορέας στους υπαλλήλους του, για τον τρόπο λειτουργίας και αντιμετώπισης των πολιτών και των προβλημάτων που ο καθένας έχει στις αρμοδιότητές του. Οι άμεσα εμπλεκόμενοι σ' αυτή τη διπλωματική εργασία φέρουν την ευθύνη της απόδοσης του τι ειπώθηκε στις διάφορες συνεντεύξεις.

Στις επόμενες παραγράφους αναφέρονται οι λόγοι επιλογής των φορέων που αποτέλεσαν το δείγμα μας. Η ομαδοποίηση τους κατά την παράθεση τους στις παρακάτω παραγράφους έγινε σύμφωνα με τον τομέα αρμοδιότητας που είχε ο

καθένας. Πριν όμως προχωρήσουμε στην αναφορά σ' αυτούς πρέπει να αναφερθούν οι βασικοί στόχοι που είχαμε ενώ παίρναμε την κάθε συνέντευξη.

Ο πρώτος στόχος μας ήταν να πάρουμε πληροφορίες για τις αρμοδιότητες που έχει ο καθένας για τους Ρομ. Επίσης προσπαθούσαμε να διαγνώσουμε πώς οι ίδιοι βλέπουν την συμπεριφορά των Ρομ όταν έρχονται σε επαφή μαζί τους.

Δεύτερον, αναφερόμασταν στο πώς αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της απόρριψης και του Κοινωνικού Αποκλεισμού στους Ρομ και το ποιες είναι οι αιτίες και οι επιπτώσεις του σ' αυτούς.

Στο τέλος τους ζητούσαμε να μας κάνουν μια αποτίμηση των ενεργειών τους και αν τελικά αυτές συμβάλλουν στη καλυτέρευση της κατάστασης. Ακόμη ζητούσαμε την άποψη τους για το τι πρέπει να γίνει για να δοθεί λύση στο συγκεκριμένο πρόβλημα.

Ένα σχόλιο που πρέπει να γίνει σ' αυτό το σημείο είναι ότι ενώ στους τοπικούς φορείς ζητούσαμε την άποψή τους για τους Ρομ της περιοχής της Λάρισας, πολλοί μας απάντησαν για το τι επικρατεί γενικά στο νομό, ενώ άλλοι αναφέρθηκαν γενικά. Αυτή τους η στάση επηρεάζονταν από την χωρική κλίμακα παρέμβασης που ο κάθε φορέας είχε (Νομός, Πόλη, Περιφέρεια). Μπορούμε να πούμε όμως ότι όποια πληροφορία μας δώσανε ήταν βγαλμένη από την προσωπική τους εμπειρία και συνδιαλλαγή με τους Ρομ.

Τέλος, ερχόμενοι στο επιστημονικό κομμάτι της οργάνωσης της έρευνας στους φορείς, χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο η δομημένη συνέντευξη. Η όλη διαδικασία ήταν περισσότερο ένα είδος συζήτησης εστιασμένης στο αντικείμενο, με οδηγό κάποιες ερωτήσεις, οι οποίες αναλόγως το πως εξελίσσονταν η κουβέντα την διευκόλυναν ζητώντας διευκρινήσεις[46]. Η χρονική διάρκεια της διεξαγωγής της ήταν από τον Φλεβάρη του 1998 μέχρι τα τέλη του Ιουλίου του 1998 (η πρώτη ελήφθη την 15/2 και η τελευταία 27/7). Οι περισσότερες όμως από αυτές ελήφθησαν μεσα στον μήνα Ιούλιο.

6.2 Φορείς σχετικοί με την εκπαίδευση

6.2.1 Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΝΕΛΕ)

Όπως προκύπτει από την έρευνα αλλά και από την σχετική μελέτη της βιβλιογραφίας το μεγαλύτερο ποσοστό των Ρομ είναι λειτουργικά αναλφάβητοι. Επίσης σημαντικό είναι το ποσοστό των οργανικά αναλφάβητων[47]. Το ποσοστό των αναλφάβητων αυτό στους εγκατεστημένους ξεπερνά το 60% όπως φαίνεται ενδεικτικά από την έρευνα στην περιοχή μας και σε άλλες μελέτες (βλ. Παυλή-Σιδέρη, 1990, Ντούσας, 1997)

---

[46] Στην δόμηση και διεξαγωγή αυτών χρησιμοποιήσαμε την μεθοδολογία που περιγράφεται στους Κωνσταντοπούλου Χ., 1985, σελ.92-106, Φιλίας Β., 1977, σελ.129-144 κ.ά

[47] Βλέπε Βασιλειάδου-Κορρέ, 1996, σελ.42, όπου το 65% του συνολικού πληθυσμού που κατοικεί στην Ελλάδα είναι αναλφάβητοι.

Έπρεπε, λοιπόν, να αποταθούμε σε φορείς όπως το ΥΠΕΠΘ, τα σχολεία της περιοχής, τη ΝΕΛΕ νομού Λάρισας, και άλλους, για να δούμε τι ακριβώς συμβαίνει, ποια είναι η άποψη τους για το φαινόμενο του αποκλεισμού τους και του αναλφαβητισμού τους, ποιες οι αιτίες των φαινομένων αλλά και τι λύσεις μπορούν να δοθούν. Μπορεί τελικά η μόρφωση να εξαλείψει την απόρριψη;

Συγκεκριμένα στην ΝΕΛΕ του νομού Λάρισας μας ανάλυσαν στην αρχή του σκοπούς και στόχους που έχει αυτή, το πλαίσιο πολιτικής της και τα προγράμματα που καταρτίζει και υλοποιεί.

Η νομαρχιακή επιτροπή λαϊκής επιμόρφωσης καταρτίζει πολλά προγράμματα για τους τσιγγάνους του νομού. Το κύριο τμήμα της επιμόρφωσης που κάνει αναφέρεται σε προγράμματα καταπολέμησης του αναλφαβητισμού. Η διαδικασία για την υλοποίηση ενός προγράμματος έχει ως εξής: το ΥΠΕΠΘ ή το ΥΠΠΟΑ δίνει κάποιο κονδύλι το οποίο μέσω της ΓΓΛΕ μοιράζονται οι ΝΕΛΕ για την υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης ανάλογα με τις προτάσεις που η καθεμιά έχει κάνει. Αναλόγως τα χρήματα που λαμβάνονται, γίνεται σχεδιασμός από την τοπική ΝΕΛΕ. Η πρακτική που ακολουθείται είναι η ακόλουθη:

Τα πρώτα χρήματα από το κονδύλι πάνε σε σεμινάρια αλφαβητισμού (γραφή, ανάγνωση, αριθμητική). Αν το επιτρέπουν τα χρήματα τα σεμινάρια αυτά εμπλουτίζονται με μαθήματα από ειδικούς επιστήμονες πάνω σε γενικά θέματα (όπως ιστορίας, για τα δικαιώματα του πολίτη, προληπτικής ιατρικής, προφύλαξης από το ΕΗΤΖ, ναρκωτικών, μαζικού εμβολιασμού κ.ά.).

Αυτό γινόταν από το 1982, οπότε και ιδρύθηκε η ΓΕΛΕ, και την αποκλειστική αρμοδιότητα επιμόρφωσης-κατάρτισης την είχαν οι ΝΕΛΕ, ως το 1991. Τότε ιδρύθηκαν τα διάφορα ΚΕΚ τα οποία έχουν πάρει μέρος από τα προγράμματα που γίνονται για επιμόρφωση-κατάρτιση. Οι ΝΕΛΕ πλέον κάνουν ως επί το πλείστον προγράμματα αλφαβητισμού (εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας). Από το 1991 και μετά τα προγράμματα που αναλάμβαναν τα ΚΕΚ ήταν επιδοτούμενα. Ως την χρονολογία αυτή στην Νέα Σμύρνη γίνονταν κάθε χρόνο προγράμματα αλφαβητισμού, όχι μόνο σε ενήλικες αλλά και ενισχυτικής διδασκαλίας σε μικρούς "Τσιγγάνους" (φροντιστηριακά μαθήματα)[48]. Τότε υπήρχε συμμετοχή αλλά δεν ήταν μεγάλη. Από το '91 και μετά, οι "Τσιγγάνοι" έμαθαν ότι τα προγράμματα αυτά ήταν επιδοτούμενα και επειδή η ΝΕΛΕ δεν έδινε επιδότηση (δεν έφταναν τα χρήματα να δώσει), θεώρησαν οι πρώτοι ότι πάνε να τους εκμεταλλευτούν και να παίρνουν άλλοι τα χρήματα που δικαιούνταν οι ίδιοι, συμμετέχοντας στο πρόγραμμα, οπότε δεν προσήλθαν ποτέ στα επιμορφωτικά προγράμματα. Γι' αυτό έχει τουλάχιστον 6 χρόνια να κάνει πρόγραμμα η ΝΕΛΕ στην Νέα Σμύρνη.

Τον τελευταίο χρόνο η ΝΕΛΕ εκπονεί δύο προγράμματα για τους τσιγγάνους. Το ένα είναι για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας (Τίρναβος) και το άλλο για κηπουρική (Τίρναβος) το οποίο επιδοτείται από το ΥΠΕΡΓ.

Οι υπάλληλοι της ΝΕΛΕ υπεισήλθαν στην συνέχεια σε λεπτομέρειες για το ποια είναι η σχέση της υπηρεσίας με τους τσιγγάνους κατά την επαφή τους. Οι Τσιγγάνοι μας είπαν είναι πονηροί και όταν συμμετέχουν σε ένα πρόγραμμα το βλέπουν

[48] Για πολιτική της ΓΓΛΕ, βλέπε Βασιλειάδου-Κορρέ, 1996, σελ.52-66

κακόπιστα και με επιφύλαξη[49]. Αναπτύσσουν μια ισχυρή αυτοάμυνα και εσωστρέφεια που τους οδηγεί στο να εξετάζουν για οτιδήποτε τους αναφερθεί. τι κρύβει από πίσω του αυτό. Επίσης αρνούνται να πεισματικά να μιλάνε για τα έθιμα τους και φοβούνται πολύ τους μη τσιγγάνους. Τέλος, μας ανεφέρθη ότι δεν είναι και τόσο αγνός λαός και πολύ συχνά παρουσιάζουν φαινόμενα εκφυλισμού (βλ.. αναφορές για παραβατικότητα και φαινόμενα εκφυλισμού της γραμματείας εισαγγελίας πρωτοδικών παρ.6.6.2).

Όσον αφορά την πολιτική που εφαρμόζεται για τους Ρομ. μας ανέφεραν ότι η υπηρεσία τους δεν μπορεί να κάνει πολλά πράγματα γιατί δεν έχει χρηματοδότηση. Οι κύριοι φορείς που αναπτύσσουν κάποια σχετική με το θέμα δραστηριότητα είναι οι ΓΓΛΕ και η ΔΕΠΟΣ. Η τελευταία συνεργάζεται με τις κατά νομούς ΝΕΛΕ και κάνει μια καταγραφή των νομαδικών πληθυσμών της χώρας[50]. Σχετικά με την ένταξη των «Τσιγγάνων» μας είπαν ότι πολύ δύσκολα θα αλλάξουν και θα προσαρμοστούν στον τρόπο ζωής μας. Είναι δύσκολη η επίλυση του συγκεκριμένου προβλήματος. Ακολούθως μας ανέφερε ότι κυρίως στην περιοχή του νομού Λάρισας έχουν εκδιωχθεί τσιγγάνοι από πολλές περιοχές όπου ήταν μόνιμα εγκατεστημένοι (Γαλήνη. Γιάννουλη βλ. κεφ. 4, παρ. 4.7). Τέλος οι τσιγγάνοι στον Τίρναβο έρχονται σε σύγκρουση με τους φορείς της πόλης αλλά και με τους υπόλοιπους κατοίκους κάτι που το επαληθεύει η ειδησεογραφία των τελευταίων χρόνων. (βλ. Εφημερίδες Ελευθερία και Ημερήσιος Κήρυκας,(στο τέλος))

6.2.2 Διευθυντές 11ου και 33ου δημοτικού σχολείου και 11ου Γυμνασίου Νέας Σμύρνης

Αναφερθήκαμε λίγο πιο πριν στον αναλφαβητισμό που μαστίζει τους Έλληνες Ρομ. Όπως προκύπτει από την έρευνα μας παρά το ότι οι Ρουμανόβλαχοι της Νέας Σμύρνης είναι εγκατεστημένοι στα Νταμάρια, τουλάχιστον για 50-60 χρόνια και παρά το γεγονός ότι τα σχολεία βρίσκονται δίπλα στον συνοικισμό τους, παραμένουν αναλφάβητοι σε μεγάλο ποσοστό.

Για επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων της έρευνας απευθυνθήκαμε στους διευθυντές των σχολείων στα οποία συνήθως φοιτούν οι νεαροί Ρουμανόβλαχοι και Τσιγγάνοι.

Αναφερόμενοι στο πρόβλημα οι δύο διευθυντές των δημοτικών σχολείων μας είπαν ότι εφαρμόζουν ως πολιτική το να περνάνε τους μικρούς «Τσιγγάνους» στις τάξεις και να τους δίνουν απολυτήρια (λειτουργικός αναλφαβητισμός) χωρίς αυτοί να το παρακολουθούν συχνά (λόγω μετακινήσεων των οικογενειών τους) και χωρίς να έχουν το επίπεδο γνώσεων που έπρεπε να έχουν. Άλλωστε αυτό τους το «επιβάλει» το Υπουργείο Παιδείας. Από την πλευρά τους πλέον, αυτούς τους μαθητές που δεν παρακολουθούν συχνά τους κόβουν στην πέμπτη τάξη (τους αφήνουν δυο χρονιές ανεξεταστέους και μετά τους διαγράφουν ακολουθώντας πιστά τις εντολές του Υπουργείου Παιδείας).

---

[49] Θεωρούν κίνδυνο για την παράδοσή τους τον πολιτισμό μας, βλ. Λυδάκη Α., 1997, σελ.71

[50] Βλ. παρ.6.5.5 του παρόντος κεφαλαίου

Επίσης μας ανέφεραν δυο περιστατικά που δείχνουν το πόσο ανήμποροι είναι να ελέγξουν την κατάσταση σχετικά με τα παιδιά που πρέπει να φοιτούν. Πρώτα από όλα μας είπαν ότι οι ίδιοι οι «Τσιγγάνοι» γράφουν τα παιδιά τους σε περισσότερα του ενός σχολεία εξαιτίας των μετακινήσεών τους (σ' αυτό δεν είναι δυνατόν αν υπάρξει έλεγχος). Δεύτερον το ληξιαρχείο ποτέ δεν έστειλε καταστάσεις στο σχολείο με τα νέα παιδιά που πρέπει να φοιτήσουν στο δημοτικό[51]. Είναι δηλαδή αρμοδιότητα του κάθε γονιού τελικά να στείλει το παιδί του για να αποκτήσει έστω την στοιχειώδη μόρφωση.

Τέλος μου ανέφεραν ότι παλιότερα (4-5 χρόνια πριν) υπήρξε ένα επιμορφωτικό τμήμα για μεγάλους από την ΝΕΛΕ αλλά δεν το παρακολούθησε κανείς «Τσιγγάνος» γιατί δεν ήταν επιδοτούμενο.

Στην ερώτηση για το πως βλέπουν το μέλλον για την μόρφωση των Ρομ απάντησαν ότι ορισμένοι θέλουν να «αφομοιωθούν» και να ακολουθήσουν τον δικό μας τρόπο ζωής αλλά οι περισσότεροι (λόγω της αγραμματοσύνης) δεν επιθυμούν να αλλάξουν. Αισθάνονται απομονωμένοι και δεν αντέχουν τον διαχωρισμό που υφίστανται αλλά οι αντιλήψεις τους, τους οδηγούν σε άρνηση τόσο του σχολείου αλλά και του τρόπου ζωής, του οποίου στοιχείο είναι το σχολείο.

Η γραμματεία του 11ου γυμνασίου Λάρισας μας είπε ότι όλα τα παιδιά που τελειώνουν το δημοτικό εγγράφονται αυτόματα στο γυμνάσιο. Από αυτούς πολύ λίγοι παρακολουθούν τα μαθήματα και ακόμα λιγότεροι συνεχίζουν. Συγκεκριμένα στα έξι χρόνια θητείας της υπαλλήλου που μας εξυπηρέτησε, μόνο δύο ή τρία παιδιά κατάφεραν να τελειώσουν το γυμνάσιο. Από την έρευνά μας στις καταστάσεις των μαθητών που γράφτηκαν στο γυμνάσιο προκύπτει ότι, ως επί το πλείστον, οι βαθμοί απόλυσης από το δημοτικό ήταν όλοι πέντε με λίγα εξάρια. Μία ή δύο περιπτώσεις Ρουμανόβλαχων μαθητών είχαν οκτώ ή εννέα. Η μέση ηλικία εγγραφής ήταν τα 12,5-13 χρόνια.

Επίσης μας αναφέρθη ότι κατά την λειτουργία του σχολείου υπάρχουν κατά καιρούς διάφορα προβλήματα όπως φασαρίες (στη διαπασών τα κασετόφωνα). Έχει ειδοποιηθεί πολλές φορές η αστυνομία αλλά μετά από αυτό το σχολείο υφίσταται καταστροφές ως «αντίποινα», οπότε πλέον τους αφήνουν να κάνουν ότι θέλουν.

Όσον αφορά το αν μικροί Ρομ φιλοξενούνται στα νηπιαγωγεία της περιοχής (2ο και 31ο), μόνο στο 31ο νηπιαγωγείο υπάρχουν 10-12 παιδάκια τα οποία όμως δεν πάνε τακτικά

Παρακάτω ακολουθούν κάποιοι πίνακες με στοιχεία από τα μαθητολόγια που συμπληρώνουν τα σχολεία κάθε σχολική χρονιά κατ' εντολή του Υπουργείου Παιδείας[52]. Ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο φαίνεται (βλ. παράρτημα) είναι ότι οι Έλληνες Ρομ μαθητές αναφέρονται ως αθίγγανοι και η μη Τσιγγάνοι ως **Ελληνόπαιδες**. Επίσης στους αλλοδαπούς προσμετρώνται και οι έλληνες Βορειοηπειρώτες μαθητές. Ακόμη στις παρατηρήσεις του πίνακα εγγραφών του γυμνασίου υπάρχει ο χαρακτηρισμός τσιγγάνος.

---

[51] Δεν έχει στείλει το ληξιαρχείο ή το δημοτολόγιο τέτοια στοιχεία γιατί από την έρευνά μας προφανώς δεν έχει (τουλάχιστον για τους τσιγγάνους)

[52] Η δομή ενός τέτοιου μαθητολογίου φαίνεται στο παράρτημα

Πίνακας 6.1.1: Εγγεγραμμένοι μαθητές κατά σχολικό έτος και σχολείο

11ο Δημοτικό

1996-97		
Τάξη	Αθίγγανοι (εγγεγρ.)	Μέσος όρος ηλικίας (96-97)
1η	12	7,08 χρ.
2η	22	7,9 χρ.
3η	27	9,33 χρ.
4η	17	10,17 χρ.
5η	18	10,44 χρ.
6η	11	11 χρ.

1997-98	Εγγεγραμένοι					Φοιτούντες	Διαφορά	Τμήματα	
Τάξη	Ελληνό παιδες	Αλλο-δαποί	Αθίγγανοι	Σύνολο μαθητών					Αποκλειστικά Αθίγγανοι
1η	16	3	24	43	39	4	3		1
2η	21	1	37	59	45	14	3		1
3η	25	1	39	65	46	19	3		1
4η	27	2	6	35	31	4	2		
5η	28	3	16	47	34	13	3		
6η	20	3	22	45	27	18	2		
Σύνολο			144	294	222	72			

33ο Δημοτικό

1996-97	Εγγεγραμένοι					Φοιτούντες*	Τμήματα
	Ελληνό παιδες	Παλινο-στούντες	Αλλοδαποί	Αθίγγανοι	Σύνολο μαθητών		
1η	19		1	13	33	33	2
2η	24	1	0	13	37	37	2
3η	24		0	21	45	44	2
4η	24		0	13	37	37	2
5η	24		4	13	41	41	2
6η	36		1	7	44	44	2

* Δεν είναι πραγματικά τα στοιχεία, προέρχονται από τον υπολογισμό του διευθυντή

(συνέχεια πίνακα 6.1.1)

1997-98	Εγγεγραμένοι				Φοιτούντες	Διαφορά	Τμήματα	
Τάξη	Ελληνό παιδες	Άλλο-δαποί	Αθίγγανοι	Σύνολο μαθητών				Αποκλειστικά Αθίγγανοι
1η	27	1	23	51	45	6	3	1
2η	19	1	16	36	30	6	2	
3η	26	1	13	40	36	4	2	
4η	24	0	21	45	34	11	2	
5η	27	0	18	45	35	10	2	
6η	27	3	5	35	32	3	2	
Σύνολο			96	252	212	40		

Πηγή: 11ο και 33ο δημοτικό σχολείο Λάρισας, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 6.1.2: Μαθητές που ενεγράφησαν από το 1993-1997 στο 11ο Γυμνάσιο Λάρισας

	Δημοτικό προέλευσης		Σύνολο μαθητών
	11ο	33ο	
1993-94	13	19	32
1994-95	14	9	23
1995-96	20	14	34
1996-97	14	8	22
1997-98	9	10	19

Πηγή: 11ο γυμνάσιο Λάρισας, Ιδία επεξεργασία

Στους πίνακες η στήλη "Διαφορά" δείχνει τους Ρομ που δεν φοιτούν λόγω στο σχολείο (κατά έτος και κατά τάξη)

Ερχόμενοι στην ουσία του προβλήματος όπως προκύπτει από τα στοιχεία, για το έτος 1997-1998 το 46,6% των Ρομ μαθητών δεν φοιτά στο σχολείο ενώ έχει εγγραφεί. Να ένας λόγος που δικαιολογεί το μεγάλο ποσοστό αναλφαβητισμού στην περιοχή. Συγκρινόμενο αυτό με τα αποτελέσματα από την έρευνα του Βεργίδη Δ., (ΓΓΛΕ,1995, Διεθνές συμπόσιο, σελ. 140) προκύπτει ότι στην περιοχή της Νέας Σμύρνης το ποσοστό των παιδιών που φοιτούν είναι κατά 9-15 μονάδες μεγαλύτερο. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι οι Νεοσμυρνιώτες Ρομ μορφώνονται περισσότερο.

Συνεχίζοντας καλό είναι να βρούμε πόσα τελικά παιδιά πάνε στο δημοτικό σχολείο. Βεβαίως αυτό που θα βγει από τα παρακάτω είναι ενδεικτικό αλλά δείχνει κάποια τάξη μεγέθους για τον αριθμό των παιδιών που δεν εγγράφονται στο σχολείο. Από την έρευνα μας βγήκε ότι 1,76 παιδιά κατά νοικοκυριό είναι μεταξύ των ηλικιών 6 και 12 ετών. Σ' αυτές οι ηλικίες στις οποίες τα υπόλοιπα παιδιά φοιτούν στο

δημοτικό. Αν πολλαπλασιάσουμε αυτόν τον αριθμό με τα σπίτια-νοικοκυριά που υπάρχουν στην περιοχή σύμφωνα με την απογραφή του 1990 (210 σπίτια για τους Ρομ) βγαίνει ότι σε ηλικία για να φοιτούν στο δημοτικό είναι 370 παιδιά. Από αυτά ήταν εγγεγραμμένα και στα δύο δημοτικά σχολεία για το σχολικό έτος 1997-1998 240 άτομα. Άρα δεν πήγαν την προηγούμενη χρονιά στο σχολείο περίπου 130 άτομα που είναι σε ηλικία για να πάνε. (αυτά δεν είχαν καν εγγραφεί, μιλάμε δηλαδή για το 35% του συνολικού αριθμού των παιδιών). Το παραπάνω συμπέρασμα μπορεί να είναι κάπως αυθαίρετο γιατί γίνεται αναγωγή από μια μερίδα νοικοκυριών της έρευνάς μας σε ένα σύνολο νοικοκυριών το οποίο μπορεί να έχει αυξηθεί μέσα στα 8 τελευταία χρόνια. Δεν παύει όμως το παραπάνω νούμερο να είναι μια ένδειξη. Η κατάσταση όμως μπορεί να είναι πιο άσχημη στην περίπτωση που τα νοικοκυριά δεν είναι 210 αλλά περισσότερα. Επίσης υπάρχει κάποια επιφύλαξη για το μέσο όρο παιδιών στην ηλικία των 5-12 ετών του δείγματος μας γιατί δεν ξέρουμε κατά πόσο είναι ειλικρινείς οι απαντήσεις των ερωτηθέντων.

Αν τώρα προσθέσουμε τα άτομα που δεν παρακολουθούν και που πιθανότατα δεν θα τελειώσουν το σχολείο σε αυτά που δεν έχουν καν εγγραφεί και δεν θα πάρουν απολυτήριο δημοτικού, έχουμε έναν αριθμό 242 ατόμων. Έτσι τα παιδιά που δεν θα τελειώσουν το δημοτικό φτάνουν να είναι το 65.4% του συνολικού αριθμού των μικρών Ρομ που είναι σε ηλικία για να φοιτήσουν στο δημοτικό. Δηλαδή ο οργανικός αναλφαβητισμός είναι ίδιος με αυτόν που υπάρχει σήμερα σε πολλούς οικισμούς των Ρομ ανά την Ελλάδα αλλά και στους μεγάλους Ρομ της περιοχής των Νταμαριών (κεφ. 5, παρ.5.2.5). (βλ. Βασιλειάδου-Κορρέ, 1996, σελ 42-43 και Ντούσας Δ., 1997, σελ 119-123).

Ακόμη από τα στοιχεία του 11ου Γυμνασίου βλέπουμε ότι φθίνει ο αριθμός των μικρών Ρομ που τελειώνει το δημοτικό και που γράφεται αυτόματα στο γυμνάσιο. Αυτό κάνει ακόμη πιο απογοητευτική την κατάσταση για την εκπαίδευση των νέων Ρομ. Όλα αυτά δείχνουν ότι απαιτείται άμεση λύση γιατί η μόρφωση είναι ένα από τα σημαντικά εργαλεία για την κοινωνική ένταξη των Ρομ και για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού τους.

Πίνακας 6.1.3: Φοιτούντες Ρομ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στο νομό Λάρισας (το 90% αυτών είναι στην Νέα Σμύρνη)

Σχολικό έτος	Δημοτικό (μαθητές)	Κάρτες μετακινούμενου μαθητή	Νηπιαγωγείο (μαθητές)
1995-96	270	-	-
1996-97	156	-	10
1997-98	285	5	-

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Διεύθυνση σπουδών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
Διεύθυνση ομογενών - διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αποκέντρωσης

Στον πίνακα 6.1.3 φαίνεται η εξέλιξη των ελλήνων τσιγγάνων μαθητών σύμφωνα με τα στοιχεία του ΥΠΕΠΘ για τον νομό Λάρισας τις τρεις τελευταίες σχολικές χρονιές. Σ' αυτόν φαίνεται αύξηση του αριθμού των μαθητών όπως συμβαίνει και στους πίνακες που αφορούν τα σχολεία της Λάρισας (πιν.6.6.1. πιν.6.6.2). Το πρόβλημα όμως παραμένει μεγάλο γιατί δεν σημαίνει ότι θα τελειώσουν το δημοτικό όλοι όσοι το παρακολουθούν.

6.2.3 Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑΡΓΩ και ΕΥΡΩΠ.ΠΗΡΟΦΟΡΙΣΗ

Εκτός από την ΓΓΛΕ και τις κατά νομούς ΝΕΛΕ. σημαντική δραστηριότητα για τους Ρομ και γενικά για την υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης και κατάρτισης κάνουν πολλά ΚΕΚ τα οποία πρωτοεμφανίστηκαν το 1991 και ενεργούν κυρίως με χρηματοδότηση από την Ε.Ε είτε μέσω των υπουργείων ή των ΠΕΠ. αλλά και κατευθείαν κάνοντας πρόταση και συμμετέχοντας στις διάφορες κοινοτικές πρωτοβουλίες (Το ΕΚΤ έχει πεδία για κατάρτιση στα οποία μπορεί ο οποιοσδήποτε να κάνει πρόταση και να πάρει χρηματοδότηση απευθείας).

Απευθυνθήκαμε, λοιπόν, σε δύο από αυτά τα οποία έχουν αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα πάνω στους Ρομ (όχι στην περιοχή μελέτης) και τα στελέχη τους ήταν είτε παλιά μέλη της ΝΕΛΕ είτε έχουν κάνει πολύχρονες έρευνες γύρω από το θέμα των Τσιγγάνων γενικότερα. Πιστεύουμε ότι η άποψη τους θα μας βοηθούσε να κατανοήσουμε περισσότερο το φαινόμενο.

Απευθυνόμενοι στο ΚΕΚ ΑΡΓΩ μας είπαν ότι πρώτα από όλα πρέπει να γίνει καταγραφή της Ρομανί Τσιπ. Αυτό θα είναι καλή αρχή για την επιτυχία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που με τα κείμενα της τόσο η ΕΕ όσο και η ΓΓΛΕ πρεσβεύει.

Το δεύτερο βήμα που πρέπει να γίνει είναι να δημιουργήσουν οι επιμορφωτές ιδία αντίληψη για τον τρόπο ζωής των Τσιγγάνων ώστε να μπορέσουν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους και να δημιουργήσουν καλές σχέσεις κατά την ώρα επιμόρφωσης-κατάρτισης. Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί ο Τσιγγάνος πλέον δεν θα αμύνεται απέναντι στον επιμορφωτή που είναι ο «άλλος» και που νοιώθει ως «ανώτερο» και τον απορρίπτει.

Επίσης πρέπει να αλλάξει η φιλοσοφία στο θέμα της επιμόρφωσης-κατάρτισης. Πρέπει πλέον να το προσεγγίσουμε θεωρητικά και όχι πρακτικά (όχι με τη λογική του προσωπικού κέρδους το οποίο συνεπάγεται κακής ποιότητας επιμορφωτές και υλικό. αλλά με την λογική του σχεδιασμού, ο οποίος ναι μεν απαιτεί χρόνο και χρήμα αλλά έχει σημαντικά αποτελέσματα). Ακόμη πρέπει να βρούμε τον σωστό τρόπο να κάνουμε ελκυστικό τον αλφαβητισμό (γνώση της ελληνικής γλώσσας). Σ' αυτό οι καλές σχέσεις μεταξύ επιμορφωτή-επιμορφούμενου θα παίξουν σημαντικό ρόλο. Επιπρόσθετα πρέπει να πείσουμε τον αναλφάβητο ή μη καταρτισμένο Ρομ ότι είναι ανάγκη να μορφωθεί πρώτα για τον ίδιο. Πρέπει να τον κάνουμε να νοιώσει ότι είναι ένας από τους πολλούς που έχουν το πρόβλημα αλλά ότι δεν είναι προβληματικός και άχρηστος, γι' αυτό πρέπει να βελτιωθεί. Τέλος, οι επιμορφωτές πρέπει να είναι άριστοι σ' αυτό που διδάσκουν.

Όσον αφορά την επιτυχία της επίλυσης των προβλημάτων απόρριψης και αποκλεισμού που υφίστανται οι Ρομ, πρέπει να ξεπεραστεί η άποψη της αφομοίωσης-ενσωμάτωσης ακόμα και αυτή της ένταξης[53]. Με βίαια μέτρα και με συγκεντρωτική προσέγγιση του φαινομένου δεν θα δοθεί ποτέ λύση γιατί οι αποκλειόμενοι Ρομ δεν θα το δεχθούν. Πρέπει με δημοκρατικό τρόπο και με το δικαίωμα της επιλογής δικό τους, να αφεθούν να επιλέξουν το τι θέλουν. Πέρα από αυτό όμως έχει την υποχρέωση η πολιτεία να τους προσφέρει υποδομές και μόρφωση, συμπεριφερόμενη προς αυτούς πλέον ισότιμα όπως στις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες, κάτι που θα τους κάνει να πάψουν να την βλέπουν με επιφύλαξη. Αφού αποκτήσει η πολιτεία την έξωθεν καλή μαρτυρία θα μπορεί μετά να τους ζητήσει να επιλέξουν το τι θέλουν. Έτσι όπως μας είπε ο υπεύθυνος του ΚΕΚ θα αρχίσουν αυτοί να ακολουθούν πλήρως τους κανόνες της κοινωνίας, θα προσαρμόσουν οι ίδιοι τον τρόπο ζωής τους στα δεδομένα τα δικά μας γιατί έτσι θα αποκτήσουν καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Δεν θα επέμβει έτσι κανείς με βίαιο τρόπο στις παραδόσεις και τα έθιμα τους, και θα τους αφήσει μόνους τους να κάνουν εκείνες τις μεταστροφές σε σχέση με την παράδοση και τα έθιμα τους, ώστε να γίνουν ισότιμα μέλη της κοινωνίας.

Πως μπορεί τώρα το παραπάνω να εφαρμοστεί στην επιμόρφωση-κατάρτιση που στοχεύει στην ένταξή τους με την έννοια της καλυτέρευσης της ζωής τους, της παροχής εφοδίων. Πολύ απλά με το να δούνε οι φορείς τι ανάγκες έχει η κάθε περιοχή με τσιγγάνους ή τι ενδιαφέροντα και δεξιότητες έχουν οι κατά τόπους κάτοικοι και να τους τα προσφέρει με ένα καλά σχεδιασμένο πρόγραμμα.

Ακολουθώντας αυτή την πολιτική το ΚΕΚ ΑΡΓΩ είχε προτείνει ένα πρόγραμμα στον Τίρναβο για παραγωγή σταμπωτών (χαλιά παραδοσιακά τα οποία έκαναν παλιά οι τσιγγάνοι), ένα άλλο για οργάνωση δικτύου προώθησης-εμπορίου υφαντών των τσιγγάνων μέσω αποθηκών και επιχειρήσεων στα Φάρσαλα αλλά και ένα τρίτο για μηχανολογία στην Λάρισα (Νέα Σμύρνη).

Η διαδικασία της ανάληψης ενός προγράμματος από τα ΚΕΚ έχει ως εξής. Το ΥΠ.ΕΡΓ ή η περιφέρεια ή το ΕΚΤ προκηρύσσει διαγωνισμό σε κάποιο τομέα (π.χ. Καταπολέμηση Κοινωνικού Αποκλεισμού στους Τσιγγάνους) για τον οποίον οι ενδιαφερόμενοι καταθέτουν προτάσεις. Έπειτα ο αρμόδιος φορέας ανάθεσης επιλέγει τις πιο ενδιαφέρουσες προτάσεις για να υλοποιηθούν (ύστερα από βαθμολόγηση του η οποία περιλαμβάνει παραμέτρους κόστους - ωφέλειας κλπ.).

Όπως μας αναφέρθηκε πρέπει οι προτάσεις να μην είναι "μπροστά από την εποχή τους" και άσχετες με τα οράματα που έχει ο καθένας γιατί το σύστημα αξιολόγησης δεν τις καταλαβαίνει και τις απορρίπτει αν είναι διαφορετικές από τις προϋποθέσεις που αυτό θέτει. Αυτό που όλοι πρέπει να αποζητούμε είναι η βήμα με βήμα παρέμβαση προς την καλυτέρευση του βιοτικού επιπέδου κυρίως των νομάδων. Επίσης δεν πρέπει να παρασύρονται οι μη τσιγγάνοι σε αψυχολόγητες ενέργειες καθαρά επηρεασμένες από τα στερεότυπα που έχουν για τους τσιγγάνους[54]. Κάτι

[53] Όλες αυτές έχουν αποτύχει γιατί επέβαλαν στους Ρομ πράγματα που οι ίδιοι δεν ήθελαν και έτσι δεν τις δέχονταν. Πλέον μιλάμε για την πολιτική της αρμονικής συμβίωσης (βλ. κεφ.7)

[54] Παράδειγμα Αγ. Αναργύρων Αθηνών που καταστρέψανε κτίσμα προοριζόμενο για την εκπαίδευση των ζητιάνων επειδή οι μη τσιγγάνοι δεν τους θέλανε στην περιοχή.

σημαντικό που πρέπει να γίνει είναι η κατοχύρωση από την πολιτεία της συνεργασίας του υπόλοιπου ελληνικού πληθυσμού (με επιμόρφωση και ενημέρωση του - διαπολιτισμική εκπαίδευση) και μετά να παρέμβει και να εκσυγχρονίσει την κοινωνία των τσιγγάνων.

Καταλήγοντας, μας ειπώθηκε ότι τρία πράγματα πρέπει να γίνουν άμεσα για να αρχίσει μετά από κάμποσο καιρό να έχει αποτελέσματα η πολιτική της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού στους τσιγγάνους.

1. Καταπολέμηση των προκαταλήψεων που έχει η υπόλοιπη κοινωνία για τους τσιγγάνους (διαπολιτισμική εκπαίδευση)
2. Στήριξη της εμπιστοσύνης των τσιγγάνων από το κράτος με πραγματική κοινωνική πολιτική (κάρτα μετακινούμενου μαθητή σε όλα τα τσιγγανόπουλα, δημιουργία κάμπινγκ υποδοχής όπως και όπου τα θέλουν οι τσιγγάνοι και να μην συγκρούονται με άλλες χρήσεις γης).
3. Πραγματική επιμόρφωση-κατάρτιση με προγράμματα που θέλουν να δώσουν λύσεις και αλλαγή της νοοτροπίας επιλογής από τους. Η λύση και η επιτυχία πρέπει να είναι ο σκοπός και όχι η εξοικονόμηση χρημάτων και ότι άλλο συνεπάγεται η λειτουργία των κρατικών μηχανισμών.

Τα αποτελέσματα δεν θα είναι βραχυπρόθεσμα *αλλά* αν ακολουθηθεί σωστή πολιτική με μακροπρόθεσμους στόχους ίσως να δοθεί κάποια λύση στον κοινωνικό αποκλεισμό και στην απόρριψη που δέχονται οι τσιγγάνοι.

Το ΚΕΚ ΕΥΡΩΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ έκανε το πρώτο πρόγραμμα για τσιγγάνους στις Σοφάδες του νομού Καρδίτσας το 1991. Όλα αυτά τα χρόνια έχει αναπτύξει δυναμική δραστηριότητα στο θέμα των τσιγγάνων. Ο κ. Λεπενιώτης εκπρόσωπος του ΚΕΚ, έχοντας αποκτήσει μεγάλη πείρα από την επαφή με τους τσιγγάνους και με την βιβλιογραφία γύρω από αυτούς, μας είπε αναφορικά με τη διαδικασία υποβολής των προτάσεων και του μηχανισμού αξιολόγησης αυτών, ότι όταν υποβάλλεται από τους περισσότερους μια πρόταση κοιτάνε να μην είναι «ριζοσπαστική». Άλλωστε αυτοί που επιλέγουν το ποιες θα υλοποιηθούν, δεν μπορούν να καταλάβουν ποιο μπορεί να είναι το σκεπτικό μιας τέτοιας πρότασης οπότε την «κόβουν» αν δεν συμβαδίζει με αυτά που περιμένουν να δουν [χρειάζεται φαντασία στην εξουσία].

Ερχόμενος σ' αυτό καθαυτό το πρόβλημα του αποκλεισμού των τσιγγάνων και στο τι λύσεις πρέπει να δοθούν, μας ,είπε ότι πρέπει να αλλάξει η φιλοσοφία της πολιτικής αντιμετώπισης των τσιγγάνων, και αυτή πλέον να μην ταυτίζεται με τις γενικές κατευθύνσεις που υπάρχουν για όλες τις ομάδες-στόχους του Κοινωνικού Αποκλεισμού. Γιατί εντάσσοντας την σ' αυτό το γενικό πλαίσιο θα χαθούν τα χαρακτηριστικά που τους διαφοροποιούν.

Πρώτον οι τσιγγάνοι δεν είναι επιγενήματα της βιομηχανικής-αστικής κοινωνίας (όπως είναι τα ΑΜΕΑ, οι ναρκομανείς, κλπ). Δεν είναι, γιατί προϋπήρχαν της βιομηχανικής-αστικής κοινωνίας. Ήταν ανέκαθεν μια διαφορετική κοινωνία, μια εξωομάδα, μια μη πολιτική αντιπολίτευση της δυτικής κοινωνίας[55], με συγκεκριμένη

[55] Αυτές τις εκφράσεις έχει συχνά χρησιμοποιήσει ο J.P.Liegeois τόσο σε συνέδρια όσο και στα βιβλία του.

συμπεριφορά, τρόπο ζωής, κουλτούρα και παράδοση. Απλά με την μετάβαση της αγροτικής ελληνικής κοινωνίας στην αστική μετατράπηκαν πλέον σε υποπρολεταριάτο[56].

Δεύτερον, τα ρήγματα που υφίστανται τόσο στην ψυχική τους ηρεμία όσο και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους με τα «συγκρουόμενα» ερεθίσματα που παίρνουν από την επαφή με το οικογενειακό και το εξωτερικό περιβάλλον (κατάρρευση παραδοσιακών θεσμών, αξιών και συμπεριφορών[57]), αλλά και με τη διαδικασία αλλαγής του νομαδικού τρόπου ζωής σε αυτόν της εγκατάστασης, τους κάνουν να μη βρίσκουν πλέον σημείο προσδιορισμού τους μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι και τους οδηγούν σε συμπεριφορές μη αποδεκτές από την υπόλοιπη κοινωνία, και επομένως στο περιθώριο και στον αποκλεισμό. Αυτό δεν το δέχονται μεμονωμένα αλλά ομαδικά γιατί εξακολουθεί να λειτουργεί ανάμεσά τους η ομαδικότητα στην αντιμετώπιση των διαφόρων καταστάσεων.

Αναφερόμενος στην πολιτική που έχει ακολουθηθεί κατά καιρούς μας είπε ότι έχει εξελιχθεί σε τρία στάδια τα οποία όμως συνυπάρχουν ακόμα και σήμερα, ανάλογα με την φιλοσοφία που έχει στην πολιτική που εφαρμόζει για τους Ρομ ο κάθε φορέας.

Το πρώτο στάδιο ήταν η επιβολή της ενσωμάτωσης των Τσιγγάνων στον αποδεκτό τρόπο ζωής της κοινωνίας. Αυτός ο οποίος χρησιμοποιούσε αστυνομικά μέτρα επιβολής του γενικά αποδεκτού ως «σωστού», είχε ως στόχο την αφομοίωση των τσιγγάνων και των ιδιαιτεροτήτων τους. Προξένησε όπως φαίνεται από την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, τραυματικές εμπειρίες στους τσιγγάνους που την υπέστησαν και τους δημιούργησε την πρώτη επιφύλαξη και την ανάπτυξη εσωστρέφειας και εσωτερικής άμυνας απέναντι στους θεσμικούς φορείς.(βλ. τρόπους αντίδρασης κεφ.3, παρ.3.8)

Το δεύτερο στάδιο ήταν αυτό της ένταξής, το οποίο αφορούσε παρεμβάσεις στις οποίες πάλι ο τρίτος έδινε τις οδηγίες για το πως θα γίνει ο τσιγγάνος ισότιμο μέλος. Απλά δεν εφάρμοζε τα ίδια σε όλες τις περιπτώσεις, όπως στο πρώτο στάδιο.

Σήμερα έχουμε φτάσει να μιλάμε για την πολιτική αρμονικής συμβίωσης η οποία προϋποθέτει την δημιουργία από την πλευρά των θεσμικών φορέων των υποδομών και των παροχών εκείνων που θα βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο των τσιγγάνων, και το δικαίωμα επιλογής σ' αυτούς για το πώς και το που θα ζήσουν.

Συνδέοντας τις παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις της πολιτικής καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού με το πώς συμπεριφέρονται όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετιζόμενα με τους τσιγγάνους οι διάφοροι φορείς εξουσίας μας, ο κ. Λεπενιώτης μας είπε τα παρακάτω.

Υπάρχουν τρεις συμπεριφορές στην αντιμετώπιση των Ρομ.

Η πρώτη περίπτωση συμπεριφοράς είναι αυτή που εμπεριέχει την άποψη «ότι οι τσιγγάνοι δεν αλλάζουν με τίποτα». Άρα πρέπει με μέτρα καταστολής να τους εντάξουμε στον τρόπο ζωής μας. Αυτή η πολιτική ενέχει ρατσιστικά στοιχεία και έχει

---

[56] Βλ. σχετική ανάπτυξη στο κεφ. 3, παρ.3.4 της παρούσας εργασίας.

[57] Στο κεφ.3, παρ.3.6, γίνεται αναφορά στη «μετάβαση» προς την αστική κοινωνία και στο τι αλλάζει με την εγκατάσταση, στις αξίες, θεσμούς, συμπεριφορές.

ιδεολογικό ντύσιμο. Ακολουθείται συχνά από τους κρατικούς φορείς όχι γιατί είναι ρατσιστές (τουλάχιστον όχι στην συντριπτική πλειονότητα τους) αλλά γιατί είναι η πιο εύκολη λογική αντιμετώπισης του προβλήματος και έχει εμφανή αποτελέσματα. ασχέτως του ότι δεν δίνει πραγματική λύση (δεν λαμβάνει υπ' όψη την άποψη αυτού για τον οποίο γίνεται η παρέμβαση)

Η δεύτερη περίπτωση. εμπεριέχει την ελευθεριακή πολιτική άποψη του «ότι οι τσιγγάνοι είναι κάτι ξεχωριστό. πολιτισμικά διαφορετικό και συναρπαστικό». Άρα πρέπει να βοηθηθούν χωρίς να τους αλλάξουμε τα «ρομαντικά» παραδοσιακά έθιμα. ήθη. τρόπο ζωής. Αυτή όμως κρύβει την αδυναμία αλλά και την έλλειψη θελήσεως να δώσουμε λύση στα προβλήματα των τσιγγάνων.

Οι δύο παραπάνω προϋποθέτουν παρέμβαση εκ των άνω χωρίς συμμετοχή του υποκειμένου για το οποίο γίνεται παρέμβασης.

Η τρίτη και τελευταία εμπεριέχει την θέληση για πραγματική κοινωνική πολιτική με παροχή βοήθειας προς τους τσιγγάνους και με γνωριμία με αυτούς και τα προβλήματά τους (από τα κάτω παρέμβαση). Η συνεργασία είναι ένας όρος που χαρακτηρίζει αυτό το είδος πολιτικής κάτι που πρώτη φορά το συναντάμε.

Πέρα όμως από την τριπλή αυτή πολιτική συμπεριφορά αντιμετώπισης των τσιγγάνων από τους φορείς εξουσίας. και από τον επιστημονικό κόσμο έχουμε τρεις προσεγγίσεις στο θέμα του αποκλεισμού αυτών και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Όπως ανέφερε ο κ. Λεπενιώτης:

Η πρώτη μετατρέπεται σε έναν μη επιστημονικό λόγο σκληρής υπεράσπισης των τσιγγάνων.

Η δεύτερη είναι μια αποσπασματική (τομεακή) περιγραφή του τρόπου ζωής τους ή της ιστορίας τους (άλλος ασχολείται με τη γλώσσα. άλλος με την ιστορία τους. άλλος με τα έθιμά τους. άλλος με την εκπαίδευσή τους).

Η τρίτη είναι μια λαογραφική αντίληψη των τσιγγάνων. Οι τσιγγάνοι αντιμετωπίζονται σαν μουσειακό αντικείμενο (μουσική. ντύσιμο) και όχι σαν κοινωνία με περιεχόμενο και αλληλεπιδράσεις.[58]

Αυτό που πρέπει να γίνει. είναι να υπάρξει μόρφωση και κοινωνική συμπεριφορά στους τσιγγάνους. Ο κ. Λεπενιώτης πιστεύει ότι η πλειονότητα πρέπει να μάθει να ζει αρμονικά με την μειονότητα. πριν γίνει έτοιμος να τη δεχθεί. Τέλος. πρέπει να δοθούν οι δυνατότητες στους τσιγγάνους να λυσουν μόνοι τους τα προβλήματα τους. Να τους παραχωρηθούν οι υλικοτεχνικές δυνατότητες και από κει και πέρα να αφεθούν να επιλέξουν αν θέλουν να ζουν ως νομάδες. ημινομάδες ή εγκατεστημένοι. Προέχει να βελτιωθεί το βιοτικό τους επίπεδο και οι συνθήκες υγιεινής τους. Άλλωστε η επίλυση του προβλήματος της απόρριψης είναι πολύ δύσκολη και θα χρειαστεί πολύς χρόνος για να υπερκεραστούν προκαταλήψεις και στερεότυπα αιώνων.

[58] Ότι αναφέρθηκε εδώ το διαπιστώσαμε και εμείς από την βιβλιογραφική έρευνα που κάναμε για τη ζωή των Ρομ αλλά και για τον τρόπο που αντιμετωπίζονται από τις πολιτικές και ερευνητικές προσεγγίσεις των τομέων της ζωής τους (βλ. κεφ.3)

6.3 Φορείς σχετικοί με την απασχόληση

Στο κεφ.3. παρ.3.5 έχουν αναφερθεί οι σημερινοί επικρατέστεροι ιδεότυποι επαγγελμάτων με τους οποίους ασχολούνται οι Ρομ στην Ελλάδα. Πολλοί από αυτούς εξασκούν το επάγγελμα του πλανόδιου μικροπωλητή τόσο σε λαϊκές αγορές όσο και ως γυρολόγοι (είτε με το γνωστό Datsun είτε με έναν σάκο στον ώμο).

Εξαιτίας αυτού του γεγονότος απευθυνθήκαμε τόσο στο γραφείο λαϊκών αγορών όσο και στην διεύθυνση εμπορίου του νομού Λάρισας για να πάρουμε κάποιες πληροφορίες σχετικά με το αν ενεργούν νόμιμα ή παράνομα στην παραπάνω δραστηριότητα τους οι Ρομ (όπως έχει επισημανθεί και από την αστυνομία) και να ενημερωθούμε για τα προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν μπαίνοντας στη διαδικασία έκδοσης μιας άδειας για λαϊκές αγορές ή για γυρολογικό εμπόριο.

6.3.1 Γραφείο λαϊκών αγορων Δήμου Λάρισας

Το συγκεκριμένο γραφείο εκδίδει άδειες για την παραχώρηση χώρου στις λαϊκές αγορές. Οι άδειες που δίδονται στους τσιγγάνους είναι στο ίδιο ποσοστό με αυτές που δίδονται στους υπόλοιπους. Για να σου εκδοθεί μια τέτοια άδεια πρέπει αναγκαστικά να είσαι δημότης Λάρισας.

Οι "Τσιγγάνοι" της Νέας Σμύρνης όπως μας είπαν οι υπάλληλοι, ξέρουν τη διαδικασία και όσοι από αυτούς θέλουν μπορούν και έχουν τέτοιου είδους άδειες μιας και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών είναι δημότες Λάρισας (εγκατεστημένοι πολλά χρόνια στη Νέα Σμύρνη). Η άδεια που τους δίνεται είναι ετήσια και κοστίζει 80-90000 δρχ. το χρόνο.

6.3.2 Διεύθυνση εμπορίου Νομαρχίας Λάρισας

Για να μπορεί κάποιος τσιγγάνος να χρησιμοποιήσει την άδεια που παίρνει από το γραφείο λαϊκών αγορών του Δήμου πρέπει πρωτίστως να κάνει τα δικαιολογητικά του για να του παράσχει η διεύθυνση εμπορίου της Νομαρχίας άδεια πλανόδιου μικροπωλητή ή πωλητή λαϊκών αγορών.

Ερωτώμενος ο εκεί υπεύθυνος για τον αριθμό των αδειών που έχουν παραχωρηθεί σε Ρομ μας απάντησε πως στην διάθεσή του δεν έχει τέτοια στοιχεία, αφού η υπηρεσία του δεν κάνει διαχωρισμό σε τσιγγάνους και μη τσιγγάνους.

Εμπειρικά όμως μας είπε ότι από 3500 άδειες για λαϊκές αγορές στο νομό που έχουν παραχωρηθεί αυτή την χρονιά (1998) οι 300 είναι σε τσιγγάνους. Επιπρόσθετα η υπηρεσία του έδωσε για την ίδια χρονιά 200 άδειες μικροπωλητή από τις οποίες το μεγαλύτερο ποσοστό είναι σε τσιγγάνους.

Χαρακτηριστικά μας είπε ότι οι τσιγγάνοι δεν ξέρουν να κινηθούν στις υπηρεσίες και για να αποφύγουν την γραφειοκρατία και την ταλαιπωρία πάνε σε λογιστές οι

οποίοι τους ετοιμάζουν τα δικαιολογητικά[59] τους που απαιτούνται για να πάρουν τις άδειες. Του έχουν τύχει πολλές περιπτώσεις που φοβούνται ακόμη και να μιλήσουν.

Εν κατακλείδι μας είπε ότι υπάρχουν πολλές φορές προβλήματα για τους χώρους των λαϊκών αγορών μεταξύ των Τσιγγάνων και των Ρωσοπόντιων, Αλβανών.

6.3.3 Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) (Παράρτημα Λάρισας)

Κατά την επίσκεψη μας στον ΟΑΕΔ, απευθυνθήκαμε στο γραφείο εργασίας (κλίμακα νομού), στο γραφείο ασφάλισης (υπηρεσία νομού), και στο γραφείο ειδικών κοινωνικών ομάδων.

Στο πρώτο γραφείο[60] ο εκεί υπεύθυνος, μας είπε ότι πλέον το γραφείο αυτό δεν έχει καμία επαφή με τους τσιγγάνους του νομού. Παλιότερα αυτούς που είχαν ως επάγγελμα την εποχιακή εργασία σε αγροτικές ασχολίες τους επιδοτούσε την μετακίνηση τους (μεταφορικά και κάτι παραπάνω).

Σήμερα οι τσιγγάνοι δεν ενδιαφέρονται να πάρουν από τον ΟΑΕΔ αυτή την επιδότηση. Επίσης πολύ λίγοι έχουν απευθυνθεί σ' αυτό το γραφείο για να βρουν κάποια εργασία κάτι που δικαιολογείται με το ότι βρίσκουν μόνοι τους άλλες όπως επίσης και με το ότι δεν περιμένουν και πολλά από τον ΟΑΕΔ, μιας και είναι δύσκολο με τα προσόντα που έχουν να βρουν μια μόνιμη εργασία. Επίσης το μεγάλο ποσοστό ανεργίας αλλά και η προκατάληψη των εργοδοτών κάνουν ακόμη πιο δύσκολη την εύρεση δουλειάς.

Απευθυνόμενοι στο γραφείο ασφάλισης, μας ελέχθη ότι για να πάρει ένας τσιγγάνος αλλά και οποιοσδήποτε επίδομα[61] ανεργίας χρειάζεται να έχει κολλήσει έναν αριθμό ενσήμων τον χρόνο. Επειδή οι τσιγγάνοι δεν έχουν τον απαραίτητο αριθμό από ένσημα λόγω της μη μόνιμης εργασίας αλλά και της μη παροχής αυτών σ' αυτούς από τους εργοδότες πολλοί λίγοι καταφέρνουν και παίρνουν επίδομα ανεργίας.

Επίσης λίγοι τσιγγάνοι πληρούν τις προϋποθέσεις για να παίρνουν εφάπαξ μια φορά το χρόνο επιδόματα οικογενείας ή ειδικά εποχιακά βοηθήματα τα οποία καθορίζονται ανάλογα τα παιδιά και το εισόδημά που έχει ο καθένας.

Τέλος στο γραφείο ειδικών κοινωνικών ομάδων, δεν έχει υπάρξει δραστηριοποίηση τουλάχιστον για τον νομό Λάρισας σχετικά με την καταπολέμηση του Κοινωνικού αποκλεισμού των Τσιγγάνων (άτομα με ειδικές πολιτισμικές, θρησκευτικές ή άλλες ιδιαιτερότητες). Απλά περιμένουν την χρηματοδότηση και την καθοδήγηση από το Υπουργείο Εργασίας για να αναπτύξουν σχέδιο δράσης για το

---

[59] Στο παράρτημα αυτής της εργασίας βρίσκεται η λίστα με τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για να πάρει κάποιος άδεια μικροπωλητή

[60] Η αρμοδιότητα του γραφείου εργασίας είναι να προωθεί ανέργους σε θέσεις που επιδοτούν ή επιχορηγούν νέοι επαγγελματίες και εργοδότες.

[61] Για περισσότερες πληροφορίες για τα είδη των επιδομάτων και τι διαδικασίες διέπονται, βλέπε www.forthnet.gr/oaed/equal.html

νομό. Η χρηματοδότηση θα είναι από την Ε.Ε μέσω των κοινοτικών πρωτοβουλιών INTEGRA, YOUTHSTART, NOW[62].

6.4 Φορείς σχετικοί με την Υγεία - Πρόνοια - Ασφάλιση

6.4.1 Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας (ΕΟΠ) (Παράρτημα Λάρισας)

Ένα σημαντικό στοιχείο που συναντήσαμε και πρέπει να αναφερθεί, αλλά το τόνισαν και οι ίδιοι οι φορείς που μας μίλησαν, ήταν ότι τουλάχιστον στον τομέα της πρόνοιας υπάρχουν πολλοί φορείς οι οποίοι αλληλοκαλύπτονται σε διάφορους τομείς. Αυτοί είναι ο ΕΟΠ, η νομαρχιακή διεύθυνση Πρόνοιας, ο σύλλογος πολυτέκνων, η δημοτική υπηρεσία πρόνοιας κ.α.

Εξαιτίας αυτής της κατάστασης το Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων σκέφτεται να συμπτύξει όλες τις υπηρεσίες και να αναθέσει αυξημένες αρμοδιότητες στους κατά τόπους ΟΤΑ.

Ο πρώτος σε σειρά είναι ο ΕΟΠ (Ελληνικός Οργανισμός Πρόνοιας- ΚΕΦΟ Αμπελοκήπων Λάρισας) ο οποίος ιδρύθηκε το 1990. Στην Λάρισα αναπτύσσει δραστηριότητες στις οποίες εντάσσονται και αρκετές οικογένειες Ρομ, με στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση αυτων που πλήττονται από φτώχεια, ανεργία, απομόνωση.

Τα προγράμματα που προσφέρει είναι:

1. Ανάδοχη φροντίδα παιδιών ύστερα από απώλεια του ενός γονέα (τοποθέτηση μικρών παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες εξαιτίας ακαταλληλότητας ή ανικανότητας του γονέα που απέμεινε.
2. Φιλοξενία οικογενειών στον κοινωνικό ξενώνα. Αυτός είναι ιδιοκτησία του ΕΟΠ και εκεί φιλοξενούνται για 3-4 βράδια οικογένειες ώσπου να τακτοποιηθούν. (στέγη, φαγητό, επίδομα Σαββατοκύριακου για σίτιση). Συνήθως φιλοξενούνται κακοποιημένες γυναίκες, άγαμες μητέρες στις οποίες προσφέρεται και συμβουλευτική υποστήριξη.
3. Ημερήσια απασχόλησης στον παιδικό σταθμό παιδιών που οι οικογένειες τους αναγκάζονται να δουλεύουν
4. Εμβολιασμός

Στα παραπάνω προγράμματα υπάρχει συμμετοχή τσιγγάνων από όλη την Θεσσαλία, όμως ο αριθμός τους είναι πολύ μικρός. Αυτά γίνονται με ιδία κονδύλια του ΕΟΠ που επιχορηγείται από το ΥΠΥΠΚΑ. Η χρηματοδότηση δεν έχει σχέση με τα Ευρωπαϊκά προγράμματα.

Επίσης ο ΕΟΠ μέσω του ΕΚΤ και των ΠΕΠ παίρνει κονδύλια για να οργανώσει σεμινάρια και σχολές επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης μειονεκτουσών ομάδων αλλά και των επιμορφωτών αυτών.

Σχετικά με το πως βλέπουν οι απασχολούμενοι στον οργανισμό τους τσιγγάνους αλλά και το πρόβλημα του αποκλεισμού τους μας ελέχθη ότι η λύση είναι η αλλαγή

---

[62] Αναλυτικότερη αναφορά στα προγράμματα καταπολέμησης και γενικότερα στην πολιτική για τον κοινωνικό αποκλεισμό, βλ. κεφ.6.7.1-6.7.8

του τρόπου ζωής και της συμπεριφοράς των ίδιων των τσιγγάνων. Πρέπει να αλλάξουν την νοοτροπία τους, και να αποκτήσουν θέληση για ένταξη. Να προσπαθήσουν οι ίδιοι να ενταχθούν μιας και τώρα δεν είναι έτοιμοι για κάτι τέτοιο.

Το βασικότερο όμως είναι η μόρφωσή τους. Γιατί αν μορφωθούν θα μπορέσουν να αλλάξουν. Η γενική αίσθηση που έχουν αποκτήσει οι υπάλληλοι του ΕΟΠ. είναι ότι οι τσιγγάνοι είναι μη έμπιστοι, βρώμικοι και έχουν κακή κοινωνική συμπεριφορά.

Όσον αφορά την πολιτική που θα πρέπει να ακολουθηθεί για να υπάρξει βελτίωση της κατάστασης των τσιγγάνων πιστεύουν ότι το πρώτο βήμα που πρέπει να γίνει, είναι η δημιουργία κάμπινγκ κοντά σε βασικές υποδομές της πόλης με ντουζιέρες, τουαλέτες, υπαλλήλους καθαρισμού και αστυνόμευσης αυτού. Επίσης εκεί πρέπει να υπάρχουν ειδικοί επιστήμονες οι οποίοι θα στηρίζουν και θα επιμορφώνουν τους διερχόμενους τσιγγάνους.

Αφού ωριμάσει αυτή η κατάσταση θα ακολουθήσει το επόμενο βήμα. Αυτό θα πρέπει να είναι η «διάχυση» αυτών μέσα στους αστικούς ιστούς των πόλεων.

6.4.2 Δημοτική υπηρεσία Πρόνοιας Δήμου Λάρισας

Πέρα από τον ΕΟΠ. ο δήμος Λάρισας προσφέρει υποστήριξη προς τους τσιγγάνους με την παροχή τροφοκαρτών, ιατρικών συμβουλών από εξειδικευμένους γιατρούς, και διοργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις.

6.4.3 Σύλλογος Πολυτέκνων Νομού Λάρισας

Όπως όλοι γνωρίζουμε οι Ρομ από πολύ μικρή ηλικία αποκτούνε πολλά παιδιά. Αυτό επιβάλει η παράδοσή τους η οποία θεωρεί ευτυχία τα πολλά παιδιά και σκοπό του ανθρώπου το να φτιάξει οικογένεια και να κάνει απογόνους για να διατηρηθεί το όνομα, η φάρα, η φυλή.

Αυτό μπορεί να είναι μια πρακτική που εξελίχθηκε μέσα στους αιώνες, σαν τρόπος για να επιβιώσουν από τους διωγμούς που βίωναν, από το κυνήγι που υπέστησαν οι Ρομ, σε όποιο μέρος του κόσμου και αν βρίσκονταν.

Ως πολύτεκνοι που είναι παίρνουν από την πολιτεία όλα τα επιδόματα που υπάρχουν για του πολύτεκνους.

Απευθυνόμενοι στο σύλλογο πολυτέκνων νομού Λάρισας, ο πρόεδρός του μας είπε ότι πολλοί τσιγγάνοι είναι εγγεγραμμένοι και παίρνουν τα επιδόματα.

Αυτά τα επιδόματα είναι δύο ειδών:

1. Η σύνταξη της πολύτεκνης μητέρας, όταν όλα τα παιδιά έχουν συμπληρώσει τα 23 χρόνια (πρέπει η οικογένεια να έχει 4 παιδιά και το ποσό είναι 23000 δρχ. το μήνα)
2. Το επίδομα της πολύτεκνης μητέρας, όταν τα παιδιά είναι κάτω από 23 χρονών και είναι 10000 δρχ. το μήνα για κάθε παιδί, το οποίο αναπροσαρμόζεται όπως το μεροκάματο του ανειδίκευτου εργάτη.

Όσον αφορά τη συμπεριφορά και τις σχέσεις που έχει ο σύλλογος με τους Ρομ, μας ανεφέρθη ότι δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα, αυτοί πειθαρχούν και είναι τυπικοί όπως επίσης γνωρίζουν τι ακριβώς πρέπει να κάνουν για να τα πάρουν αυτά.

Μεγάλο ποσοστό των μελών του συλλόγου κατοικεί στην Νέα Σμύρνη Λάρισας.

Σχετικά με το αν είναι αληθή τα στοιχεία που δηλώνουν οι Ρομ για να πάρουν τα επιδόματα, η απάντηση που πήραμε ήταν αποκαλυπτική. Υπάρχουν περιπτώσεις κυρίως νομάδων, στις οποίες οι γονείς ενώ ζουν μαζί δεν είναι επίτηδες παντρεμένοι. Έτσι η μάνα δηλώνοντας την κατάσταση της στην πρόνοια δικαιούται και παίρνει το επίδομα παιδικής προστασίας (αν έχει πάνω από 4 παιδιά κάτω από 16 ετών), αλλά και αυτό των πολυτέκνων από το σύλλογο πολυτέκνων. Το ίδιο ίσχυε και σε περιπτώσεις ψεύτικων διαζυγίων. Αυτό είναι κάτι που πρέπει να ελεγχθεί από την πολιτεία.

Από την άλλη μας υποστήριξε ότι πρέπει να γίνουν καταυλισμοί για τους νομάδες, στους τόπους μετακίνησής και εγκατάστασής τους, εξοπλισμένοι με τις βασικές υποδομές (παροχή νερού, ηλεκτρικού ρεύματος κλπ). Μας ανέφερε επίσης ότι συχνά αυτοί ζητάνε σπίτια στις εργατικές κατοικίες αλλά δεν έχουν τα απαραίτητα ένσημα για να μπορέσουν να τα πάρουν.

Επιπροσθέτως είπε ότι είναι δύσκολο να αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους και να ενταχθούν αφού ούτε οι ίδιοι φαινομενικά το θέλουν αλλά ούτε και η πολιτεία έχει τη διάθεση να το κάνει. Εκτενή αναφορά μας έκανε στο γεγονός ότι οι Ρομ δεν θέλουν να συμμετέχουν στα έξοδα. Δεν φορολογούνται, δεν θέλουν να πληρώνουν την ασφάλιση τους όταν είναι ενταγμένοι σε κάποιο ταμείο ασφάλισης (ΟΓΑ, ΙΚΑ κλπ) και κατέληξε ότι πρέπει οι ίδιοι να αποφασίσουν αν θέλουν την «ένταξή» τους.

Από το γενικό σύνολο έκανε διαχωρισμό για τους «Τσιγγάνους» της Νέας Σμύρνης οι οποίοι θεωρεί ότι είναι ενταγμένοι γιατί πολλοί από αυτούς κάνουν φορολογικές δηλώσεις και πληρώνουν προς το κράτος.

Τέλος, για τον αυξανόμενο αριθμό των Ρομ στην Νέα Σμύρνη λόγω του μεγάλου αριθμού γεννήσεων ανάφερε ότι η νομαρχία έχει συζητήσει το θέμα με το σύλλογο και σκέφτεται να διαχύσει τις νέες οικογένειες μέσα στην Λάρισα. Πρέπει να «Λαρισοποιήσουμε» τους «Τσιγγάνους» μας είπε.

Σε παράλληλη αναφορά με τα παραπάνω νοιώσαμε την ανάγκη να παραθέσουμε σ' αυτή την παράγραφο τις σκέψεις και τις απόψεις για το δημογραφικό πρόβλημα που παράμετρός του είναι η υπεργεννητικότητα των ελλήνων Ρομ. Στο ημερολόγιο του 1998 που έβγαλε η «Πανελλήνια Ένωση Φίλων των Πολυτέκνων» αναφέρονται πράγματα που πραγματικά αξίζουν να αναφερθούν.

Είναι γεγονός ότι η χώρα μας μαστίζεται από την υπογεννητικότητα και την ταυτόχρονη γήρανση του πληθυσμού. Αναφέρεται στην σελ. 5 του παραπάνω ημερολογίου, ότι σε 12500 κατοίκους της χώρας μας αναλογεί μια γέννηση παιδιού και συνεχίζει «ίσως αυτό να μην είναι καθαρόαιμο ελληνόπουλο αλλά μουσουλμανάκι ή τσιγγανάκι ή προσφυγόπουλο». Και τελειώνει με την εξής φράση αιτιολογώντας τα παραπάνω «αυτό είναι πραγματικότητα, αφού στα 844 πλεονάζοντα παιδάκια (το 1996), πολλά ανήκαν σε γονείς πρόσφυγες και αλλοδαπούς, που συνολικά οι τελευταίοι πλησιάζουν σε πληθυσμό το 1000000 και έχουν μεγαλύτερη

γεννητικότητα από τους καθαρόαιμους έλληνες». Πληροφοριακά αναφέρουμε ότι οι Ρομ της Ελλάδας πολιτογραφήθηκαν ως έλληνες το 1978 με το υπ' αριθμ. 69468/ 212/ 20.10.78 Γενικό Διάταγμα[63]. Αλλά και στο πόρισμα της διακομματικής κοινοβουλευτικής επιτροπής για τη μελέτη του δημογραφικού προβλήματος της χώρας και για τη διατύπωση προτάσεων για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του (Απόφαση 6355/410/25.10.91) δεν αναφέρεται τίποτα για τους πολύτεκνους Ρομ, ενώ για άλλες ομάδες που έχουν κι' αυτές σημαντικά προβλήματα υπάρχει κάποια αναφορά (π.χ. Παλλινοστούντες).

6.4.4 Διεύθυνση Πρόνοιας νομού Λάρισας, Τμήμα κοινωνικών λειτουργών

Όπως αναφέρθηκε στην παράγραφο για τον σύλλογο πολυτέκνων οι Ρομ είναι ως επί το πλείστον πολύτεκνοι. Ένας ακόμη φορέας που τους παρέχει επιδόματα για αυτή τους την κατάσταση είναι η Πρόνοια. Τα προγράμματα επιδομάτων και κοινωνικής υποστήριξης[64] στα οποία εντάσσεται μεγάλος αριθμός τσιγγάνων είναι τα εξής (βλ. Οδηγό 97. Κοινωνικοί φορείς και υπηρεσίας Πολεοδομικού Συγκροτήματος Βόλου. ΔΟΥΚ. σελ 20-21):

1. παιδικής προστασίας (έλλειψη πατρικής προστασίας. αρρώστιας. θανάτου. 67% αναπηρίας. στρατιώτης. φυλακισμένος. όταν το ζευγάρι είναι διαζευγμένο ή όταν δεν υπάρχει πατέρας (το ζευγάρι δεν παντρεύτηκε). Το επίδομα αυτό δίνεται με οικονομικό κριτήριο. εισόδημα. παιδιά κλπ (δίνεται μέχρι το παιδί να φτάσει 16 χρονών και μετά από κοινωνική έρευνα). Το ποσό είναι 15000 δρχ. κατά παιδί το μήνα.
2. αναπηρίας 67% (για τα παιδιά δίνεται μέχρι το παιδί να φτάσει 16 χρονών και μετά από κοινωνική έρευνα). Το ποσό είναι 40000 δρχ. για τον ανάπηρο το μήνα.
3. Μητρότητας (όταν γεννάει ανασφάλιστη γυναίκα) μετά από κοινωνική έρευνα
4. Βιβλιάρια απορίας. ιατρικοφαρμακευτικής περίθαλψης
5. Τυφλότητας. κωφαλαλίας. νοητικής καθυστέρησης. μεσογειακής αναιμίας. παραπληγίας. τετραπληγίας.
6. Εισαγωγή σε Ιδρύματα λόγω σοβαρής ασθένειας (συνήθως νοητικής κλπ).

Ένας ενδεικτικός αριθμός επιδοτούμενων οικογενειών για την Νέα Σμύρνη με ορισμένα από τα παραπάνω επιδόματα ακολουθεί στον παρακάτω πίνακα. Τα στοιχεία που ακολουθούν είναι ενδεικτικά και ανεπίσημα. Πάντως μπορούν να βγουν χρήσιμα συμπεράσματα για τη μέση χρηματική βοήθεια κατά οικογένεια το μήνα. Επιπρόσθετα η ίδια οικογένεια μπορεί να πάρει επιδόματα από περισσότερα από ένα προγράμματα αν πληροί τις προϋποθέσεις. Συνολικά από τους τσιγγάνους του νομού Λάρισας παίρνουν 200 άτομα επίδομα αναπηρίας 67%. 25 τυφλότητας. 30 διανοητικά καθυστερημένου και 6 κωφαλάλου. Τέλος οι περισσότερες οικογένειες παίρνουν

---

[63] Βλ. Μουχέλη Α.. 1996. ΕΚΚΕ. τόμος Α. σελ.496

[64] Το ΠΙΚΠΑ είναι αρμόδιο για την ενημέρωση και τον οικογενειακό προγραμματισμό ενώ η κοινωνική λειτουργός της Πρόνοιας δραστηριοποιείται όταν υπάρχουν προβλήματα στο ζευγάρι που επηρεάζουν την οικογενειακή γαλήνη. για ψυχολογική υποστήριξη περισσότερο.

επιδόματα παιδικής προστασίας πολυτέκνων (είτε παράνομα είτε νόμιμα- βλέπε στην επόμενη σελίδα).

Πίνακας 6.2: Επιδόματα που δίνονται στους Ρομ της περιοχής της Νέας Σμύρνης από την Διεύθυνση Πρόνοιας του νομού Λάρισας

Είδος επιδόματος	Αριθμός οικογενειών	Συνολικό ποσό επιδότησης για τα παιδιά	Συνολικός αριθμός παιδιών	Μέσος όρος χρημάτων / οικογένεια	Πρόγραμμα επιδόματος
Εξώγαμα	19	780000	52	41060	1ο ΠΠ**
Εγκυμοσύνη[65]	38	1620000	108	50625	1ο ΠΠ
Αναπηρίας (67 %)	66	3420000 / 9120000*	228	190000	2ο ΒΣΨΑ***

Πηγή: Ανεπίσημα στοιχεία από την Διεύθυνση Πρόνοιας. Ιδία επεξεργασία

* Το ποσό αυτό αναφέρεται στις παροχές που παίρνουν οι ανάπηροι ασχέτως το πόσα παιδιά έχουν

** Πρόγραμμα Παιδικής Προστασίας

*** Πρόγραμμα Βαριάς Σωματικής και Ψυχικής Αναπηρίας

Όπως μας είπαν οι υπάλληλοι εκεί οι τσιγγάνοι επισκέπτονται την πρόνοια μόνο όταν χρειάζονται χρηματική βοήθεια. Δεν τους απασχολούν τα άλλα προβλήματα που έχουν αλλά ούτε και οι διάφορες υποστηρικτικές δραστηριότητες που μπορεί να τους δοθούν από τους κοινωνικούς λειτουργούς[66]. Η επιδότηση τους από την πρόνοια γίνεται μόνο όταν είναι τελείως ανασφάλιστοι. Είναι συνήθως πρακτική τους να βγαίνουν εύκολα ανάπηροι με 67% αναπηρία (για επιδόματα και απαλλαγή από τον στρατό). Συνήθεις αναπηρίες είναι η επιληπτική κρίση, αλκοολισμός, ψυχισθένεια..

Ερωτώμενη η υπάλληλος του τμήματος κοινωνικών λειτουργών για τον κοινωνικό αποκλεισμό αυτών, μας απάντησε ότι οι ίδιοι οι Ρομ δεν θέλουν να αλλάξουν, δεν θέλουν να μορφωθούν, προτιμούν τον τρόπο ζωής τους. Θέλουν μόνο να ζητάνε.

Αναφορικά με τους Ρουμανόβλαχους της Νέας Σμύρνης μας είπε ότι έχουν προϋποθέσεις για να «ενταχθούν» αλλά δεν τις εκμεταλλεύονται (μόνιμη εγκατάσταση, πλήρης οικιακός εξοπλισμός). Προτιμά η πλειοψηφία να συντηρείται από τα επιδόματα παρά να δουλεύει. Έχουν συνηθίσει τον τρόπο ζωής τους και δεν νουθετούν τα παιδιά τους για να μορφωθούν. Ζητάνε δουλειές αλλά δεν έχουν προσόντα.

---

[65] Σ' αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι κατηγορίες της ηθικής αναξιότητας (όταν ο πατέρας δεν δουλεύει λόγω προβλημάτων, του διαζυγίου, ορφανών, ασθένειας

[66] Βλ. Λυδάκη Α., 1997. κεφ.3. για εσωστρέφεια και αναζήτηση στήριξης στην οικογένεια-φυλή. Τις δραστηριότητες που έχει δημιουργήσει το «ξένο» σύνολο, τις θεωρούν επικίνδυνες για να «μιολύνουν» την φυλή τους. Γι' αυτό δεν επισκέπτονται τους φορείς πρόνοιας για άλλου είδους βοήθεια εκτός της χρηματικής.

Αναφερόμενη γενικά στους τσιγγάνους που επισκέπτονται την πρόνοια είπε ότι υπάρχει γενικά φτώχεια, όμως είναι ψεύτες (ακόμη και στα δικαιολογητικά που προσκομίζουν όταν είναι να πάρουν κάποιο επίδομα)[67] και ξέρουν τρόπους να επιβιώνουν παρασιτικά (συνήθως οι νομάδες). Ακόμη υπάρχει κάποια αδικία γιατί πολλοί από αυτούς δεν κάνουν φορολογικές δηλώσεις μπορούν εύκολα να δηλώνουν ότι είναι άποροι και παίρνουν τα επιδόματα στερώντας τα από κάποιους άλλους κυρίως μη τσιγγάνους οι οποίοι δηλώνουν τα εισοδήματά τους κανονικά, ενώ στην ουσία έχουν περισσότερη ανάγκη από τους πρώτους.

Ο ρόλος της πρόνοιας απέναντί τους, όπως μας υποστήριξε η υπάλληλος, όταν απευθύνονται για υποστηρικτική βοήθεια είναι να τους ευαισθητοποιήσει για να το λύσουν με την βοήθειά της οι ίδιοι. Πολλές φορές επειδή οι Ρομ είναι επιφυλακτικοί απέναντι στις υπηρεσίες δεν πολυπιστεύουν τι τους λένε και έτσι αναγκάζονται να τους στέλνουν από υπηρεσία σε υπηρεσία για να πιστέψουν ποια είναι η πραγματικότητα. Αυτό το τελευταίο βέβαια ενέχει και την αδυναμία που έχουν οι υπηρεσίες να συνεννοηθούν και να αντιμετωπίσουν από κοινού ένα συγκεκριμένο πρόβλημα.

Τέλος, η συμπεριφορά της πρόνοιας προς τους Ρομ δεν ενέχει διαχωρισμό ή απόρριψη.

Τελειώνοντας η υπάλληλος μας είπε ότι όλη η κατάσταση με τα επιδόματα είναι μια διαδικασία που βολεύει την πολιτεία. Γιατί από τη μια με μικρό κόστος (δεν παρέχει υποδομές, λειτουργίες που κοστίζουν, παρά δίνει λίγα επιδόματα) καταφέρνει να μην έχει αντίδραση από τους τσιγγάνους και να τους ικανοποιεί κάνοντάς τους να νομίζουν ότι το ξεγελάσανε.

Επιπρόσθετα εκμεταλλευόμενη την αμορφωσιά και την ανάγκη τους, τους απομυζά είτε εξαγοράζοντας την ψήφο τους είτε διατηρώντας τους στο επίπεδο που βρίσκονται για να μπορεί να τους εκμεταλλεύεται συνεχώς (σ' αυτό συμβάλλουν και οι διάφοροι που ζουν από τα προγράμματα για τους τσιγγάνους). Από την άλλη αυτοί δεν συνειδητοποιούν ότι πρέπει να βελτιώσουν το οικονομικό και βιοτικό τους επίπεδο, υπνωτίζονται από τα λιγοστά που τους δίνει το κράτος και ζουν ήσυχα και απομονωμένα ξέροντας και πιστεύοντας βαθιά μέσα τους πως αυτή είναι η μοίρα τους.

6.4.5 Δημοτικός Οργανισμός Υγείας και Κοινωνικών θεμάτων Δήμου Βόλου (ΔΟΥΚ)

Εκ πρώτης όψεως θα μπορούσε ο οποιοσδήποτε να πει ότι η αναφορά σε ένα φορέα ο οποίος βρίσκεται σε άλλη πόλη και δεν ξέρει την περίπτωση της Νέας Σμύρνης, παρά την επαφή που έχει με τα προβλήματα των Τσιγγάνων, είναι περιττή. Όμως θεωρήσαμε απαραίτητη την επίσκεψή σ' αυτόν, γιατί στις αρμοδιότητες του είναι η παροχή συμβουλευτικών και άλλων συνοδευτικών δραστηριοτήτων στήριξης

[67] Βλ. Εφημερίδα, Ελευθερία, 10/11/98, όπου μια τσιγγάνα δήλωσε σε διάφορα δημοτολόγια δήμων της Θεσσαλίας ότι γέννησε τρία από τα παιδιά της μέσα σε διάστημα 1,5 χρόνου.

των Ρομ και στο είδος αυτό είναι από τους λίγους στην Ελλάδα[68]. Πέρα από αυτό ως φορέας έχει ασχοληθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό με το αντικείμενο του Κοινωνικού Αποκλεισμού των τσιγγάνων αλλά και γενικότερα, και πιστέψαμε ότι η εμπειρία του μπορούσε να μας δώσει κάποια στοιχεία για να κατανοήσουμε το φαινόμενο καλύτερα.

Όσον αφορά την δραστηριότητα του ΔΟΥΚ έχει αναλάβει να διεκπεραιώσει, ύστερα από έγκριση του υπουργείου εργασίας και της ΕΕ, δεκατρία προγράμματα επιμόρφωσης-κατάρτισης σχετικά με τον κοινωνικό αποκλεισμό από την αγορά εργασίας για τις διάφορες ομάδες στόχους (βλ. πολιτική υπουργείου εργασίας, παρ.6.7.4). Τα έξι από αυτά αναφέρονται στους Ρομ και έχουν σχέση με την κατάρτιση και υποστήριξη[69] αυτών.

Απευθυνόμενοι στην υπηρεσία αυτή πήραμε, την απάντηση ότι αρχικά για να υπάρξει ένταξη των Τσιγγάνων στην υπόλοιπη κοινωνία πρέπει να θελήσουν οι ίδιοι να αποδεχθούν τους κανόνες της κοινωνίας. Χαρακτηριστικά μας ειπώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των τσιγγάνων (περίπου 70%) δεν έχει δίπλωμα οδήγησης. Πρέπει επίσης να αρχίζουν να φορολογούνται για να έχουν άλλοθι όταν ζητάνε κάτι.

Δεύτερον για να υπάρξει λύση στο πρόβλημα του κοινωνικού τους αποκλεισμού πρέπει να αλλάξει η δομή της κοινωνίας.

Τι σημαίνει αυτό; Ότι για να μιλάμε για αρμονική συμβίωση αλλά και για ισότιμη μεταχείριση όλων των πολιτών, αφού είναι ήδη διαμορφωμένη μια κατάσταση, πρέπει να αλλάξουν με κάποιο τρόπο οι δομές της κοινωνίας και η λειτουργία της. Αυτό όμως είναι πολύ δύσκολο σε μια κοινωνία Δυτικού τύπου να γίνει, το να αποδεχθεί δηλαδή αυτή κάποιο μοντέλο ή ακόμη και σε τελική ανάλυση να μπορέσει να υπάρξει ένα τέτοιο μοντέλο, το οποίο θα άρει τα ποιοτικά και στερεοτυπικά κριτήρια που υπάρχουν για κάποιον που θεωρείται κατώτερος. Άρα γι αυτό το οποίο μπορούμε να μιλάμε αν θέλουμε να δώσουμε λύση είναι μια προσπάθεια ένταξής τους στον τρόπο ζωή που η πλειοψηφία αποδέχεται ως «σωστό».

Από την άλλη είναι δύσκολο να πεισθεί ο τσιγγάνος να ακολουθήσει κάποιες νόρμες που θα του υποδειχθούν ώστε να ξεφύγει από τον κοινωνικό του περίγυρο (τη φυλή), να «διαχυθεί» μέσα στην υπόλοιπη κοινωνία και μετέπειτα να αφομοιωθεί και να ενταχθεί (θα είναι πάντα μια διαφορετική κοινωνία).

Βεβαίως οι ενταγμένοι έχουν κάνει κάποια βήματα για να αρχίσουν να γίνονται πλέον αποδεκτοί. Αλλά χρειάζονται βοήθεια.

---

[68] Αυτός έχει αναπτύξει συνεργασία με πολλούς φορείς από άλλες περιοχές εκτός Μαγνησίας για παροχή δραστηριοτήτων συνοδευτικής υποστήριξης. Έχει συνεργαστεί με την ΑΝΚΑ, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, το ΕΛΚΕΠΑ Λάρισας αλλά και με άλλους. (βλ. ενημερωτικό φυλλάδιο Υγεία και Πόλη του ΔΟΥΚ, τχ.7, σελ.7).

[69] Η υποστηρικτικές ενέργειες περιλαμβάνουν πληροφόρηση για τις νέες εξελίξεις, σεμινάρια για καθημερινά θέματα, παροχή κοινωνικών και υγειονομικών υπηρεσιών, και στήριξη μέσω της υπηρεσίας άμεσης κοινωνικής παρέμβασης όταν υπάρχουν προβλήματα χρόνιας εγκατάλειψης, κακή υγείας, φτώχειας κ.α..

Καταλήγοντας μας αναφέρθη. ότι αυτό που χρειάζεται να γίνει χωρίς να εθελοτυφλούμε και να περιμένουμε άμεση επίλυση του προβλήματος της απόρριψης τους. είναι να τους βελτιώσουμε τις συνθήκες διαβίωσης. Σ' αυτό θα συμβάλει η δημιουργία οργανωμένων καταυλισμών με υποστηρικτικές λειτουργίες στο εσωτερικό αυτών. και με υποδομές όπως σχολεία. εκκλησία. φωτισμό. αποχέτευση. Ταυτόχρονα πρέπει το κράτος να τους δείξει ότι πράγματι ενδιαφέρεται να τους λύσει τα προβλήματα τους με την προσφορά εκπαίδευσης. περίθαλψης και υγιεινής. και αφού καταλάβουν ότι πράγματι δεν είναι εχθρός τους να τους «ρίξει το μπαλάκι της ενσωμάτωσης».

Τέλος. σημειώθηκε ότι σημαντικό ρόλο στην παραπάνω διαδικασία «ένταξής» των Ρομ πρέπει να παίξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Και αυτό γιατί ξέρει τα τοπικά προβλήματα. τους αντιμετωπίζει καθημερινά και τους γνωρίζει και γιατί πλέον οι Ρομ θα μπορούν να έχουν άμεση επαφή με αυτόν που θα τους βοηθήσει.

6.4.6 Διεύθυνση Υγιεινής Νομαρχίας Λάρισας-Τμήμα προστασίας προαγωγής υγείας

Απευθυνόμενοι στο τμήμα προστασίας προαγωγής υγείας ζητήσαμε από τους υπεύθυνους να μας ενημερώσουν σχετικά με το τι γίνεται από πλευράς εμβολιασμού των Ρομ.

Αυτό που αναφέρθηκε είναι ότι οι τσιγγάνοι δεν μπαίνουν σε πρόγραμμα εμβολιασμού. Δεν ευαισθητοποιούνται και δεν κάνουν στα παιδιά τους όλο το «σχήμα» του εμβολιασμού[70] (όλα τα εμβόλια και όλες τις φάσεις του κάθε εμβολίου) παρόλη την ενημέρωση που τους γίνεται.

Από την Νέα Σμύρνη πολύ μικρό ποσοστό είναι ευαισθητοποιημένο. Γύρω στις 20 οικογένειες έρχονται και κάνουν τακτικά στα παιδιά τους τα εμβόλια.

Η πολιτεία αλλά και η συγκεκριμένη υπηρεσία προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει τους τσιγγάνους κάνοντας συχνές επισκέψεις στις περιοχές που ζουν και ενημερώνοντάς τους είτε απευθείας είτε μέσω των εκπροσώπων τους. Το δεύτερο βήμα που κάνει είναι η οργάνωση υπαίθριων μονάδων εμβολιασμού στον χώρο κατοικίας των τσιγγάνων. Τέτοιες ενέργειες έγιναν και φέτος από τις 30/4/98 ως 28/5/98 οπότε έγινε και το Πανελλήνιο Πρόγραμμα Εμβολιασμού όπου στο νομό έγιναν συνολικά 20600 εμβόλια (πολύ μικρό ποσοστό έγινε σε τσιγγάνους).

Όλα αυτά τα κρίνουν θετικά οι υπεύθυνοι του τμήματος και δεν βλέπουν τι άλλο μπορεί να κάνει το κράτος για να τους ευαισθητοποιήσει. Από ένα σημείο και μετά είναι υπεύθυνοι και υπαίτιοι οι ίδιοι οι τσιγγάνοι οι οποίοι δεν συμμορφώνονται και αδιαφορούν.

Όπως συμπεράναμε η μη ευαισθητοποίηση[71] αφορά όλους του Ρομ εδραίους και μη. Οι αιτίες που συμβαίνει αυτό δεν είναι λειτουργικές. όπως ο φόβος των παιδιών

---

[70] Συνήθως τα εμβόλια που κάνουν οι τσιγγάνοι είναι αυτά της πολιομυελίτιδας. διφθερίτιδας. εχινόκοκκου και τετάνου

[71] Έχουν υπάρξει περιπτώσεις όπου ενώ ενημερώθηκαν κάποιοι νομάδες. συμφώνησαν να εμβολιαστούν και κλείσανε με τους αρμόδιους ραντεβού. όταν πήγαν οι δεύτεροι το μόνο που βρήκαν στην περιοχή ήταν κάποια σκουπίδια

για την βελόνα (ποτέ τσιγγανάκι δεν φοβήθηκε τον εμβολιασμό). Είναι περισσότερο ο τρόπος ζωής τους και η φιλοσοφία που έχουν, αλλά και η επιφύλαξη τους (γιατί ο «μπαλαμός» να θέλει το καλό μου;)

6.4.7 Ληξιαρχείο-Δημοτολόγιο Δήμου Λάρισας

Απευθυνόμενοι στις συγκεκριμένες υπηρεσίες περιμέναμε να βρούμε ακριβή αριθμό τόσο για τον πληθυσμό της Νέας Σμύρνης, όσο και για τον πληθυσμό των Ρομ της Νέας Σμύρνης. Τελικά όμως δεν βρήκαμε ούτε το ένα ούτε το άλλο γιατί δεν υπήρχαν ομαδοποιημένα στοιχεία.

Αναφερόμενοι στους Ρομ οι υπάλληλοι των συγκεκριμένων υπηρεσιών μας είπαν ότι δεν δηλώνονται όλοι όσοι ζουν στην Λάρισα στα δημοτολόγια. Παλιότερα το κάνανε αυτό για να μην υπηρετούν ως φαντάροι. Σήμερα «αναγκάζονται» πολλοί από αυτούς να δηλώνονται γιατί πρέπει να έχουν ληξιαρχική πράξη γέννησης των παιδιών τους, για να πάρουν τα επιδόματα πολυτέκνου τόσο από την πρόνοια, όσο και από τον σύλλογο πολυτέκνων και από τον ΟΓΑ (αν είναι ασφαλισμένοι σ' αυτόν). Όσον αφορά τις δηλώσεις των παιδιών, πολλές είναι ψευδείς. Δηλαδή δηλώνονται παιδιά που δεν έχουν καν γεννηθεί. Αυτό γίνεται για αύξηση του ποσού των πολυτεκνικών επιδομάτων που παίρνουν ή για να πάρουν βιβλιάρια απορίας.

Οι δηλώσεις αυτές γίνονται με την προσκόμιση χαρτιού από εισαγγελέα ή από ιερέα που να αποδεικνύει την γέννηση. Ξεγελάνε πολλές φορές τους παραπάνω θεσμικούς φορείς λέγοντας τους ότι το γέννησαν το παιδί στο χωράφι και δεν το δήλωσαν σε κλινική και ζητάνε από αυτούς να τους το επισημοποιήσει. Το παιδί πολλές φορές που χρησιμοποιούν ως απόδειξη στα μάτια του θεσμικού φορέα, μπορεί να μην είναι καν δικό τους. Επίσης πολλές φορές για να προλάβουν τις προθεσμίες υποβολής των αιτήσεων για να πάρουν τα επιδόματα, «αναγκάζονται» να δηλώνουν ότι γεννάνε παιδιά σε λιγότερους από 9 μήνες[72].

Ακόμη οι υπάλληλοι του δημοτολογίου-ληξιαρχείου μας είπαν ότι προτιμούν να κάνουν πολλά παιδιά για να υπηρετούν λιγότερους μήνες στον στρατό. Επίσης εκούσια πολλά παιδιά δεν είναι αναγνωρισμένα από τον εν ζωή πραγματικό πατέρα τους, για να καρπώνεται η οικογένεια τους την κοινωνική (συνήθως χρηματική) βοήθεια των φορέων κοινωνικής πρόνοιας

Όσον αφορά το αν ξέρουν τα δικαιώματα τους και αν μπορούν να κινούνται στις υπηρεσίες, μας είπαν ότι η μισή δουλειά τους ως υπηρεσίες είναι για θέματα των τσιγγάνων. Επίσης οι τσιγγάνοι κατά την εκεί παρουσία τους δημιουργούν προβλήματα αφού έρχονται πολλά άτομα με πρωτοπόρους τις γυναίκες, για να πάρουν ένα πιστοποιητικό και εξαιτίας της αμορφωσιάς τους δεν φέρονται καλά και προκαλούν αγανάκτηση στους υπαλλήλους. Επιπρόσθετα πολλοί από τους σκηνίτες αλλά και τους εγκατεστημένους δεν έχουν παραλάβει τα εκλογικά τους βιβλιάρια.

[72] Βλέπε σχετικό άρθρο Εφημερίδας Ελευθερίας, 10/7/98 (όπως προηγουμένως)

Τέλος, μας διαχώρισαν τους Ρουμανόβλαχους τσιγγάνους όπως μας τους χαρακτήρισαν που ζουν στην Νέα Σμύρνη από τους υπόλοιπους. Αυτοί είναι πιο συνενοήσιμοι και δεν δημιουργούν προβλήματα όπως τα παραπάνω.

Γενικά μας ανέφερε ότι δεν μπορούν να ενταχθούν οι σκηνίτες αν δεν αλλάξουν τρόπο ζωής.

6.4.8 Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ). Ανταποκριτής ΟΓΑ Δήμου Λάρισας

Όπως μας πληροφόρησαν από τον οργανισμό πολλοί τσιγγάνοι έχουν ασφάλιση ΟΓΑ, κυρίως αυτοί που εργάζονται ως εργάτες γης, αυτή όμως δεν είναι κύρια και στερείται βασικών δικαιωμάτων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι τσιγγάνοι δεν πληρώνουν το ποσό που απαιτείται για να πάρουν την κύρια. Η συγκεκριμένη ασφάλεια ανανεώνονταν κάθε χρόνο. Τώρα, όμως με την εγκύκλιο αριθ. 6/1997 (βλ. παράρτημα) παύει να ανέχεται ο οργανισμός την κατάσταση αυτή και υποχρεώνει όλους τους ασφαλισμένους του, για να συνεχίσουν να έχουν την ασφάλισή του, να είναι τυπικοί προς τις υποχρεώσεις τους.

Αν δηλαδή οι τσιγγάνοι δεν πληρώσουν δεν θα έχουν ασφάλιση από τον ΟΓΑ.

6.5 Φορείς σχετικοί με τη διαχείριση και οργάνωση του χώρου αστικών περιοχών

6.5.1 Αντιδήμαρχος Πολεοδομίας

Ύστερα από την επίσκεψή μας στην περιοχή των Νταμαριών της Νέας Σμύρνης αντιληφθήκαμε τα εμφανή προβλήματα πολεοδομίας[75] που έχει η περιοχή. Ήταν λοιπόν υποχρέωσή μας πέραν από τη διερεύνηση των έργων που έχουν προγραμματισθεί να γίνουν στην περιοχή να απευθυνθούμε στην υπεύθυνη αντιδήμαρχο Πολεοδομίας του Δήμου Λάρισας για να δούμε πώς βλέπει ο δήμος τα προβλήματα που δημιουργούνται εκεί και ποιες είναι οι προθέσεις του στο πλαίσιο της γενικότερης πολιτικής που ακολουθεί για την πόλη της Λάρισας.

Η βασική αρχή πολιτικής του δήμου όπως μας είπε η κα Γκολφινοπούλου είναι ο σεβασμός και η βοήθεια για ένταξη στους ανθρώπους που θέλουν να ζουν διαφορετικά (ήθη, έθιμα, κουλτούρα). Τη βοήθεια την εξηγεί ως δημιουργία υποδομών και έργων τα οποία θα καλυτερεύσουν την ποιότητα ζωής στην περιοχή και θα βοηθήσουν την ένταξη των ανθρώπων αυτών. Αυτό δεν είναι εύκολο πράγμα, όπως μας είπε, γιατί πέρα από το οικονομικό που πρέπει να εξασφαλιστεί χρειάζεται και ο ελεύθερος χώρος για να γίνει μια πλατεία, ένα πάρκο ή μια παιδική χαρά, ο οποίος δυστυχώς στην περιοχή δεν υπάρχει. Αυτό οφείλεται στην άναρχη αυθαίρετη δόμηση που υπέστη η περιοχή πριν ακόμα μπει στο σχέδιο πόλης. Επίσης, ο χώρος που θα χρησιμοποιηθεί δεν πρέπει να είναι εντελώς μέσα στην περιοχή των Νταμαριών γιατί έτσι θα συμβάλει στη δημιουργία «γκέτο». Πρέπει δηλαδή να

[75] Διεξοδική αναφορά σ' αυτά υπάρχει στο κεφ.4 παρ. 4.6.1

χωροθετηθεί έτσι αυτή η λειτουργία ώστε να συμβάλει στην επαφή των Ρομ με τους υπόλοιπους κατοίκους της περιοχής. Έτσι και θα φτιαχτεί κάτι όμορφο στην περιοχή αλλά και θα λειτουργήσει ως χώρος επικοινωνίας των δύο κοινωνικών ομάδων που ως τώρα δεν συνδιαλέγονται και δεν γνωρίζονται.

Αυτός ο χώρος όμως για να βρεθεί πρέπει να γίνουν απαλλοτριώσεις από ιδιώτες αφού το να γκρεμιστούν τα αυθαίρετα που βρίσκονται στο χώρο που προβλεπόταν το πάρκο (όπως προβλέπεται από την μελέτη επέκτασης-αναθεώρησης. Μπομπότης Θ., 1987-1990) είναι άδικο αλλά και θα έχει πολιτικό κόστος. Οπότε ο δήμος κινείται στην κατεύθυνση (έχει ήδη υπάρξει κονδύλι) και βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις στο να αγοράσει από κάποιους ιδιώτες τις ιδιοκτησίες τους και να φτιάξει ένα πάρκο ή μια πλατεία.

Σχετικά τώρα με τις σχέσεις που έχει ο δήμος με τους εκπρόσωπους των Ρουμανόβλαχων μας είπε ότι αυτές είναι άριστες και ότι συνεργάζονται για να δώσουν λύση στο θέμα. Ακόμη μας ανέφερε ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ των Ρουμανόβλαχων και των Τσιγγάνων που ζουν στην περιοχή. Προβλήματα κυρίως ο δήμος είχε με τους διερχόμενους νομάδες από την Λάρισα. Σ' αυτό το σημείο αναφέρθηκε στο θέμα της εκδίωξης των τσιγγάνων από το Μεζούρλο[74]. Αναγκάστηκε ο δήμος να επέμβει και να τους εκδιώξει από δημοτική έκταση γιατί με τη συμπεριφορά τους ενοχλούσαν τους κατοίκους της γύρω περιοχής οι οποίοι παραπονιόταν συνεχώς. αλλά και από το γεγονός ότι ένας καταυλισμός σε μια από τις εισόδους της πόλης δεν είναι και το καλύτερη διαφήμιση για την πόλη.

Αυτή η ομάδα που είναι γύρω στις 5-10 οικογένειες κινείται όλα αυτά τα χρόνια στο Μεζούρλο. στην περιοχή των μεταξύ των φυλακών-Αθλητικού Πυρήνα Β-και των σχολείων (4ο ΤΕΛ) και στο γηροκομείο. Η απομάκρυνσή τους έγινε με καλό τρόπο και με σκοπό να σταματήσουν τις καταστροφές που έκαναν στην περιοχή με την παρουσία τους.

6.5.2 Συνοικιακό Συμβούλιο Νέας Σμύρνης

Ήταν η πρώτη συνέντευξη που έγινε πριν ξεκινήσει ακόμα η έρευνα στην περιοχή μελέτης με το ερωτηματολόγιο. Οι απόψεις του συγκεκριμένου φορέα είναι σημαντικές γιατί είναι ο μόνος που γνωρίζει καλύτερα τα προβλήματα της περιοχής και τις απόψεις που υπάρχουν για τους Ρομ στην τοπική κοινωνία. Άλλωστε ήταν ο μόνος επίσημος παράγοντας που μπορούσε να μας ενημερώσει για την πορεία των σχέσεων μεταξύ Ρομ και μη Ρομ στην περιοχή.

Πέρα από κάποια ιστορικά και προγραμματικά-αναπτυξιακά στοιχεία που μας έδωσε για την Νέα Σμύρνη[75]. αναφέρθηκε εκτεταμένα στους "Τσιγγάνους" όπως τους χαρακτήρισε οι οποίοι ζουν στην περιοχή "Νταμάρια" της Νέας Σμύρνης και τους οποίους χαρακτήρισε ως πρώτο πρόβλημα στην περιοχή.

---

[74] Βλέπε σχετική ειδησεογραφία σε Εφημερίδες Ελευθερία και Ημερήσιο Κήρυκα (στο τέλος)

[75] Στο 4ο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας υπάρχει εκτενή αναφορά στις συγκεκριμένες πληροφορίες που μας έδωσε ο κ. Φετβατζής πρόεδρος του συνοικιακού συμβουλίου Νέας Σμύρνης.

Καταρχάς τους διαχώρισε σε δύο φυλές: τους Ρομ κατοίκους της περιοχής, τους Ρουμανόγυφτους και τους Τσιγγάνους. Ανέφερε ότι πολλά χρόνια πριν υπήρχαν προβλήματα στην περιοχή αλλά τώρα έχουν καλυτερέψει οι σχέσεις. Αυτό το απέδωσε στην αλλαγή του τρόπου ζωής των "Τσιγγάνων", αφού θεωρεί και πιστεύει ότι αρχίζουν να ενσωματώνονται και να προσαρμόζονται στα δικά μας δεδομένα και έθιμα. Αυτό το θεωρεί καλό γιατί εμείς οι μη "Τσιγγάνοι" τους καλοδεχόμαστε πλέον.

Όσον αφορά τις σχέσεις που έχουν οι "Τσιγγάνοι" με τους υπόλοιπους κατοίκους της περιοχής, μας είπε ότι υπάρχουν παρεξηγήσεις με τους Αλβανούς οι οποίες έχουν φτάσει να γίνουν βίαιοι ξυλοδαρμοί, για ασήμαντες αφορμές. Επίσης μικροπροβλήματα παρουσιάζονται μεταξύ "Τσιγγάνων" και ντόπιων[76] ειδικά με τους γάμους των πρώτων (διατάραξη κοινής ησυχίας), για τα οποία γίνεται συχνά κλήση της αστυνομίας και τα οποία όπως υποστήριξε θα υπάρχουν πάντοτε. Στην συνέχεια αναφέρθηκε λεπτομερειακά στο πως ζούνε οι "Τσιγγάνοι" στην περιοχή. Παραδέχθηκε ότι συχνά οι μη "Τσιγγάνοι" κάτοικοι της περιοχής φέρνονται άσχημα και τους αντιμετωπίζουν επιφυλακτικά τους πρώτους[77]. Επιπρόσθετα πολλές φορές το συνοικιακό συμβούλιο αναγκάζεται να παρεμβαίνει για να λύσει τις διαφορές των "Τσιγγάνων" με τους υπόλοιπους κατοίκους.

Σχετικά με το οικονομικό επίπεδο των Τσιγγάνων μας είπε ότι είναι σε γενικές γραμμές καλό. Οι "Τσιγγάνοι" έχουν πολλά λεφτά γιατί παίρνουν τα επιδόματα από το κράτος και δουλεύουν όλα τα μέλη της οικογένειας.

Αναφορά μας έκανε επίσης στο γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών είναι αγράμματοι και δεν θέλουν το σχολείο[78] παρά τις προσπάθειες που κάνει ο δήμος και το συνοικιακό συμβούλιο, γιατί κερδίζουν περισσότερα χρήματα από το εμπόριο που κάνουν από αυτά που θα κέρδιζαν αν ήταν γραμματισμένοι

Τέλος, όπως μας ανέφερε το συνοικιακό συμβούλιο κάνει εκδηλώσεις (με τη βοήθεια του Δήμου) στις οποίες καλεί τους "Τσιγγάνους" να συμμετάσχουν και με τις οποίες ευελπιστεί να δώσει χαρά σε όλους τους κατοίκους της συνοικίας αλλά και μέσα από αυτές να γνωρισθούν μεταξύ τους. Τέτοιου είδους είναι το καρναβάλι κάθε Καθαρή Δευτέρα, τα Δημήτρια όπου συμμετέχουν και "Τσιγγάνοι" καλλιτέχνες (μουσικοί). Σε ερώτηση μας στους κατοίκους της περιοχής για το σχετικό θέμα

---

[76] Ο κ. Φετβατζής εννοεί ντόπιους τους κάτοικους που δεν κατοικούν στα Νταμάρια (τους μη Τσιγγάνους).

[77] Μας είπε ότι γάμος "ντόπιου" με "Τσιγγάνο" δεν υπάρχει στην περιοχή. Επίσης οι μόνοι "τσιγγάνοι" που φεύγουν από την περιοχή για διασκέδαση είναι οι νέοι. Οι παλιοί έχουν τα δικά τους στέκια μέσα στην περιοχή (βλ. χάρτη 4.7.2). Τέλος, ανέφερε ότι πολλές φορές γίνεται "εκμετάλλευση" των Ρομ στις συνοικιακές εκλογές με το να μπαίνουν κάποιοι από αυτούς στα ψηφοδέλτια των συνδυασμών. Όμως πολύ λίγοι από αυτούς εκλέγονται μιας και οι μη "Τσιγγάνοι" δεν τους ψηφίζουν. Το τελευταίο όπως μας είπε ο κ Θ. Φλώρος "εκπρόσωπος" των Ρουμανόβλαχων που κατοικούν στα Νταμάρια, οφείλεται στο ότι οι Ρουμανόβλαχοι μετακινούνται λόγω των εργασιών τους (γεωργικές εργασίες) και όταν γίνονται οι εκλογές δεν είναι στην περιοχή για να ψηφίσουν κάτι που το ανέφερε και ο κ. Φετβατζής. Παρόλα αυτά έχουν υπάρξει κατά καιρούς εκπρόσωποι των Ρομ στο συνοικιακό συμβούλιο.

[78] Ανέφερε ότι από τα 500 περίπου παιδιά που είναι σε ηλικία να φοιτούν στις τάξεις του δημοτικού πάνε μόνο καμιά δεκαριά. (το ακριβής αριθμός είναι περίπου 370 άτομα βλ. παρ.6.2.2)

πήραμε την απάντηση ότι οι ίδιοι "σνομπάρουν" αυτού του είδους τις εκδηλώσεις αφού δεν μπορούν να τις ευχαριστηθούν μιας και είναι εκεί οι "Τσιγγάνοι".

6.5.3 Διεύθυνση Καθαριότητας Δήμου Λάρισας

Όπως διαφαίνεται στο κεφάλαιο 4 η περιοχή είναι αρκετά παραμελημένη ως ένα σημείο που εύκολα μπορεί κανείς να μιλήσει για υποβαθμισμένη αστική περιοχή. Πέραν, όμως τούτου, που προέκυψε από την επιτόπια μελέτη των στοιχείων της περιοχής, έντονη ήταν η ανησυχία και το παράπονο που εξέφραζαν οι ίδιοι οι κάτοικοι των Νταμαριών για την έλλειψη υγιεινής στον χώρο κατοικίας τους.

Ήταν, λοιπόν, απαραίτητη η επίσκεψη στην διεύθυνση καθαριότητας του δήμου Λάρισας και η διερεύνηση για το πόσο αληθή είναι αυτά που λένε οι ίδιοι οι κάτοικοι (ελλιπή δρομολόγια αυτοκινήτων καθαριότητας, μικρός αριθμός κάδων, κακή υγιεινή, νερά, σκουπίδια) όπως επίσης και για το ποια είναι η αιτία της πραγματικής εικόνας στην περιοχή[79].

Η απάντηση των υπευθύνων ήταν ότι ο δήμος έχει τακτικό αριθμό δρομολογίων αυτοκινήτων καθαριότητας και υδροφόρας, και η περιοχή καθαρίζεται τακτικά όσο και οι κάδοι με την ίδια συχνότητα που γίνεται σε όλη τη Λάρισα (Δευτέρα - Τετάρτη - Παρασκευή). Την έλλειψη καθαριότητας στην περιοχή την απέδοσαν στην ανευθυνότητα των κατοίκων που δεν χρησιμοποιούν τους κάδους και στο ότι πετάνε βαριά αντικείμενα (σίδερα τα οποία δεν μπορεί να περισυλλέξει το αυτοκίνητο καθαριότητας. Τέλος, πολλές φορές οι κάτοικοι δεν διευκολύνουν τα αυτοκίνητα καθαριότητας στην κίνησή τους μέσα στην περιοχή εξαιτίας των πολλών παρκαρισμένων αυτοκινήτων μέσα στους μικρούς δρόμους.

6.5.4 Εκπρόσωποι των Ρουμανόβλαχων κατοίκων της περιοχής των Νταμαριών Νέας Σμύρνης

Πέρα από την συζήτηση με τον πρόεδρο του συνοικιακού συμβουλίου ήταν απαραίτητη η επίσκεψη στους εκπροσώπους των Ρουμανόβλαχων που κατοικούν στην περιοχή, για να δούμε από την πλευρά τους πώς βλέπουν την ζωή εκεί, τι προβλήματα βιώνουν και τι λύση περιμένουν οι ίδιοι. Απευθυνθήκαμε λοιπόν στους κ. Θύμιο Φλώρο και Θύμιο Σκέντζα.

Είναι απαραίτητο να αναφερθεί εδώ, ότι οι Ρουμανόβλαχοι κάτοικοι της Νέας Σμύρνης είχαν ιδρύσει παλαιότερα τον εξωραϊστικό σύλλογο των Νταμαριών (βλ. Θεσσαλικές Επιλογές, τχ.11, σελ. 37), ο οποίος πλέον δεν υφίσταται, μιας και διαλύθηκε με τον θάνατο του προηγούμενου προέδρου. Σήμερα δεν έχουν κάποιον σύλλογο που να τους εκπροσωπεί. Βέβαια γίνονται προσπάθειες για την ίδρυση ενός

[79] Κάθε φορά που επισκεπτόμασταν την περιοχή (Φεβρουάριο, Απρίλιο, Μάιο, Ιούνιο, Ιούλιο) τα σκουπίδια τα νερά και οι άσχημες συνθήκες υγιεινής ήταν εμφανείς κυρίως στο νοτιοανατολικό τμήμα της περιοχής.

νέου[80] που να έχει την ιδιότητα να τους εκπροσωπεί προάγοντας τα αιτήματα τους. Αντίθετα υπάρχει σήμερα ο Αθλητικός σύλλογος ποδοσφαίρου με την επωνυμία «Πανιώνιος Νέας Σμύρνης» ο οποίος έχει ανδρικό και παιδικο-εφηβικά τμήματα και συμμετέχει στα τοπικά πρωταθλήματα.

Οι άνθρωποι, λοιπόν, με τους οποίους ήρθαμε σε επαφή είναι «αθεμίτως» οι οποίοι αγωνίζονται για τα προβλήματα της περιοχής και καταλήξαμε σ' αυτούς ύστερα από υπόδειξη άλλων κατοίκων. Όσον αφορά τα προβλήματα της περιοχής, τον τρόπο ζωής αλλά και το ιστορικό κομμάτι της πορείας και της εγκατάστασης της συγκεκριμένης ομάδας στο χώρο που βρίσκεται σήμερα αναφερθήκαμε σε προηγούμενο κομμάτι αυτής της διπλωματικής εργασίας (βλ. κεφ.4. παράγραφοι 4.6.1. 4.7). Από τους τσιγγάνους κατοίκους της περιοχής δεν μας υποδείχθηκε κάποιος ο οποίος θα μπορούσε να μας ενημερώσει για τα προβλήματά τους αλλά κρίνουμε ότι είναι περίπου τα ίδια με των Ρουμανόβλαχων αφού ζούνε στον ίδιο χώρο. (επίσης βλ. κεφ.5. παρ.5.2.4)

Εδώ θα ακολουθήσουν κάποιες απόψεις για τις σχέσεις τους με τους άλλους κατοίκους αλλά και για τον αποκλεισμό που υφίστανται.

Γενικά επιδιώκουν οι ίδιοι καλές σχέσεις με τους υπόλοιπους κατοίκους. Υπάρχει βέβαια μια αντιπάθεια με τους τσιγγάνους κατοίκους της περιοχής για την οποία δεν μπορούν να μας αναφέρουν τι την προκαλεί. Τρέφουν επίσης, μια αντιπάθεια προς τους Αλβανούς[81] και τους Παλιννοστούντες γιατί τους πήραν τις αγροτικές τους εργασίες όπως λένε (παίρνουν φθηνότερα μεροκάματα οι τελευταίοι). Ακόμη έχουν συχνές αντιδικίες με τους «Μπαλαμούς», τις οποίες ερμηνεύουν με το γεγονός ότι οι τελευταίοι έχουν «ρατσιστικές» τάσεις απέναντί τους. Αυτό οφείλεται όπως είπανε, κατά κάποιο βαθμό στους ότι οι ίδιοι δεν έχουν ενημερώσει τον κόσμο για το τι είναι. (χαρακτηριστικά μας είπανε ότι "δεν είμαστε γύφτοι ούτε τσιγγάνοι").

Από την άλλη οι «Μπαλαμοί» δεν τους καταλαβαίνουν και πιστεύουν πράγματα γι αυτούς που δεν είναι πραγματικά (κλέφτες, έμποροι χασίς, εγκληματίες). Αυτές τις κατηγορίες χαρακτηριστικά τις μεταβιβάζουν στους νομάδες. Επιπρόσθετα οι μη Ρομ κάτοικοι δεν έχουν αίσθημα κατανόησης προς αυτούς, αφού συχνά στους γάμους που κάνουν τους φέρνουν την αστυνομία για να σταματήσουν το γλέντι.

Αναφορικά με την περιοχή που ζούνε την χαρακτήρισαν απομομμένη και υποβαθμισμένη. Άλλωστε κάτι τέτοιο πιστεύουν και οι γείτονές τους αλλά και οι υπόλοιποι κάτοικοι της Λάρισας, γι αυτό δεν την επισκέπτεται κανείς. Την συμπεριφορά αυτή για τους γείτονες την δικαιολογούν με το ότι πιστεύουν ότι ολόκληρη η Νέα Σμύρνη κακοχαρακτηρίζεται επειδή ζουν οι Ρομ εκεί. Εδώ ανέφεραν ότι το κράτος αλλά και ο δήμος πρέπει να εφαρμόσει τα προγράμματα που παίρνει γι' αυτούς και να τους κάνει υποδομές (βλ. κεφ.4. παρ.4.6.3). Πρέπει να βοηθήσει επίσης με την παροχή καλά οργανωμένων προγραμμάτων κατάρτισης για

[80] Έχουν μαζευτεί υπογραφές από τον κ. Θ. Φλώρο για να κατατεθούν στο πρωτοδικείο για την ίδρυση του νέου

[81] Έχουν υπάρξει επεισόδια με Αλβανούς τόσο στους χώρους εργασίας όσο και στην περιοχή.

τους κατοίκους της περιοχής[82] (π.χ. ανακύκλωσης) και να επιδοτεί και να βοηθά μέσω αυτών τους τσιγγάνους, να μην τα κάνει απλά για το θεαθήναι και για να απορροφηθούν τα κονδύλια. Έτσι θα μπορέσει να τους εντάξει καλύτερα μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Ερχόμενοι στο πως χαρακτηρίζουν την συμπεριφορά των φορέων προς αυτούς από την επαφή που έχουν, μας είπαν ότι συχνά συναντούν προβλήματα. Για παράδειγμα μας ανέφεραν ότι τους έχουν «κόψει» από τον ΟΑΕΔ ένα επίδομα[83] για τις μετακινήσεις τους εξαιτίας της μη μόνιμης εργασίας τους και δεν ξέρουν το γιατί.

Ακόμη όσον αφορά την παροχή δανείων αναφέρουν ότι δεν τους δίνουν, επειδή τα σπίτια τους είναι με "προσύμφωνο" (δεν έχουν συμβόλαιο στα χέρια τους ότι τους ανήκει το οικόπεδο) και δεν μπορούν να μπουν ως υποθήκη. Συν τοις άλλοις παραπονιούνται γιατί δεν τους δίδεται ο ίδιος αριθμός αδειών μικροπωλητή λαϊκών αγορών όπως παλιότερα (το συνδέσανε με την είσοδο των Αλβανών και των Παλιννοστούντων). Τώρα παρουσιάζεται ένα νέο πρόβλημα κυρίως με αυτούς που ασκούν το επάγγελμα του εργάτη γης, μιας και ο ΟΓΑ θα «κόψει» σε πολλούς από αυτούς την ασφάλιση που τους παρείχε[84]. Επιπρόσθετα μας ανέφεραν ότι πολλές φορές τα όργανα τις αστυνομίας τους συμπεριφέρονται άσχημα επειδή είναι αυτό που «είναι».

Τέλος, τα δικαιώματα τους ως πολίτες οι περισσότεροι από αυτούς δεν τα γνωρίζουν (πως να κινηθούν στις υπηρεσίες κλπ). Την ψήφο τους τη βλέπουν ως όπλο στα χέρια τους για να πετύχουν τις επιδιώξεις τους. Όταν πληθύνουν μας είπαν χαρακτηριστικά θα αποκτήσουν μεγάλη δύναμη και θα τους κοιτάξουν γιατί θα τους έχουν ανάγκη (θα «εκδικηθούν»). Εδώ έκαναν αναφορά στο γεγονός ότι κατά τις συνοικιακές εκλογές δεν τους κάλεσαν να γραφτούν στους καταλόγους για να ψηφίσουν.

Στην ερώτηση μας αν ποτέ θα φεύγανε από την περιοχή μας είπανε ότι αν τους εξαγόραζαν τα οικόπεδά τους ευχαρίστως θα έφευγαν και θα πήγαιναν σε άλλη περιοχή της Λάρισας πιο ευρύχωρη για να μπορούν να ζουν άνετα όλοι μαζί. Βέβαια υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις νέων κυρίως ανθρώπων που επιζητούν την απομάκρυνση από την φυλή και την οικογένεια, τον τρόπο ζωής[85].

---

[82] Από την μελέτη των προγραμμάτων για την Θεσσαλία αλλά και από τις συνεντεύξεις από τους φορείς προκύπτει ότι για τους Ρομ της Νέας Σμύρνης εκτός από κάποια μη επιδοτούμενα προγράμματα επιμόρφωσης (από την ΝΕΛΕ) τα τελευταία χρόνια δεν έχει γίνει κάτι άλλο για την περιοχή (βλ. έρευνα κεφ.5, παρ.5.2.3)

[83] Ο ΟΑΕΔ μας είπε ότι δεν το ζητάνε πλέον οι ίδιοι οι «Τσιγγάνοι»

[84] Βλ. σχετικά στην παρ.6.4.8 του παρόντος κεφαλαίου

[85] Μια τέτοια περίπτωση είναι αυτή του Βαλάντη. Είναι ένα παιδί μόλις 20 χρονών και είναι παντρεμένος όχι με ομόφυλή του αλλά με Ρουμάνα, μιας και δεν είχε τα χρήματα για να πληρώσει το μπαμπάκ και να πάρει δικιά τους. Παρόλα αυτά όμως είναι ευχαριστημένος. Έχει σταματήσει το σχολείο στην πέμπτη δημοτικού λόγω των οικονομικών δυσχερειών της οικογένειάς του. Κακίζει την οικογένεια του που δεν τον οδήγησε σε κάποια τέχνη, μιας και τωρα με το επάγγελμα που ασκεί (εργάτης γης) δυσκολεύεται να τα βγάλει πέρα. Πιστεύει ότι πρεπει να αλλάξουν τρόπο ζωής να γίνουν σαν τους υπόλοιπους. Σκέφτεται με προβληματισμό το μέλλον. Αν τα καταφέρει θα φυγει από την Νέα Σμύρνη και θα πάει να ζήσει σε ένα χωριό με την οικογένεια του. Αν του πάνε όλα καλά θα

Κάτι που πρέπει να αναφέρουμε είναι ότι κοινή πεποίθηση τους για να αλλάξει η κατάσταση που αναφέρεται παραπάνω, είναι ότι πρέπει να ενωθούν και να στηρίξουν δικούς τους ανθρώπους, οι οποίοι μπαίνοντας σε ισχυρές θέσεις θα βοηθήσουν πραγματικά την περιοχή. Πλέον καταλήγουν ότι υπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις για να βελτιωθεί η κατάσταση γιατί και δεσμεύσεις πήρανε από τον δήμο και αρκετές γνωριμίες έχουν για να λυθεί το πρόβλημα και να αρχίσουν να τους προσεγγίζουν οι «Μπαλαμοί».

6.5.5 Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομικής Οργάνωσης και Σχεδιασμού (ΔΕΠΟΣ)

Όταν στο ξεκίνημα της έρευνας μας στους διάφορους φορείς αρχίσαμε να συλλέγουμε πληροφορίες τόσο για τη συμπεριφορά και την κίνηση των Ρομ μέσα στις υπηρεσίες, όσο και για το πώς οι φορείς βλέπουν αυτούς και το πρόβλημα του αποκλεισμού που βιώνουν, σκεφτήκαμε ότι δεν έπρεπε να περιοριστούμε μόνο σε τοπικούς, αλλά θα ήταν καλό να πάρουμε και την γνώμη κάποιων άλλων που έχουν μια πανελλήνια εικόνα του προβλήματος.

Επειδή το πρόβλημα που εξετάζουμε έχει σημαντικές χωρικές διαφοροποιήσεις ανάλογα την ομάδα των Ρομ που μελετάμε και το είδος εγκατάστασης της, σκεφτήκαμε να απευθυνθούμε στην ΔΕΠΟΣ, η οποία τελευταία έχει ξεκινήσει να ασχολείται διεξοδικά με το θέμα.

Απευθυνόμενοι, λοιπόν, στην κα Στρουσοπούλου της ΔΕΠΟΣ ρωτήσαμε για τις δραστηριότητες που έχει αναπτύξει η υπηρεσία της σχετικά με τους Ρομ πανελλαδικά. Όπως μας είπε από τον Σεπτέμβρη του 1996 ανατέθηκε στη ΔΕΠΟΣ από το ΥΠΕΧΩΔΕ να κάνει ένα σχέδιο πρότασης για την επίλυση των στεγαστικών προβλημάτων των Ρομ που ζουν σε καταυλισμούς. Το ότι δεν επεκτείνονται στους αστικούς συνοικισμούς των Ρομ είναι επειδή αυτοί έχουν τα ίδια προβλήματα με τις περιοχές που έχουν γίνει αυθαίρετα και δεν παρουσιάζουν καμία ομοιότητα με αυτά που έχει ένας καταυλισμός των νομάδων Ρομ (έλλειψη βασικών υποδομών).

Το σχέδιο πρότασης της ΔΕΠΟΣ προϋποθέτει συνεργασία της με τις κατά νομούς ΝΕΛΕ και έχει ως στόχο την καταγραφή των υπαρχόντων καταυλισμών ανά την Ελλάδα με αναφορά για τον καθένα στη στεγαστική κατάσταση που υπάρχει. Είναι κάτι συμπληρωματικό στη χαρτογράφηση πληθυσμού που έχει κάνει η ΓΓΛΕ το 1996. Ταυτόχρονα θα γίνουν και σε ορισμένες περιοχές ειδικές μελέτες με ερωτηματολόγια για να διαγνώσει τις γενικότερες συνθήκες διαβίωσης. Όσον αφορά τις προτάσεις οι οποίες θα περιέχονται μέσα στο παραπάνω σχέδιο δεν ξέρει αν πάντα θα οδηγούν προς επίλυση των προβλημάτων (γιατί αυτό φαίνεται μόνο κατά την φάση της υλοποίησης). Το αποτέλεσμα όμως αυτής της δουλειάς θα είναι ένα σχέδιο προδιαγραφών και αρχών το οποίο θα μπορεί ο οποιοσδήποτε να το χρησιμοποιήσει για να κάνει ένα έργο (π.χ. ένας Δήμος) ή να αξιολογήσει μια ενέργεια που

πάρει και κάποια χτήματα να έχει μια εξασφάλιση. Θέλει τα παιδιά του να μάθουν γράμματα και θα επιδιώξει να τα μορφώσει. Τέλος, πιστεύει ότι για να έχει μέλλον η φυλή του πρέπει να ενσωματωθεί.

προτείνεται για κάποια περιοχή (π.χ. ένα υπουργείο). Κάτι σαν ένας «μπούσουλας» βελτίωσης των περιοχών των καταυλισμών των Ρομ.

Η ανάθεση της παραπάνω υλοποίησης σχεδίου πρότασης για τους σκηνίτες Ρομ από τη ΔΕΠΟΣ, βασίστηκε στο μέτρο 2 της πολιτικής εγκατάστασης - στέγης - διαμονής για τους έλληνες τσιγγάνους, όπως προκύπτει από την ανακοίνωση για την συνεργασία των τριών υπουργείων (Εργασίας, Παιδείας, ΠΕΧΩΔΕ) με τον συντονισμό από το υπουργείο Εσωτερικών.

Επίσης η ΔΕΠΟΣ έχει ανοίξει διαύλους συνεργασίας και με το διαδημοτικό δίκτυο Ρομ. Το τελευταίο προωθεί προγράμματα (κυρίως από το ΥΠΕΣ το ΥΠΕΡΓ) κατάρτισης-επιμόρφωσης (μέσω κοινοτικής πρωτοβουλίας INTEGRA). Ακόμη μέσω του τελευταίου θα γίνουν μελέτες καταγραφής των κοινωνικών αναγκών[86] των Ρομ (κυρίως των καταυλισμών). Αυτά θα προωθηθούν είτε ανεξάρτητα από κάθε ΟΤΑ είτε μέσω του πανελλαδικού διαδημοτικού δικτύου Ρομ στα υπουργεία για να λάβουν χρηματοδότηση (πολλοί δήμοι ζήτησαν χρήματα από το ΥΠΕΧΩΔΕ για να φτιάξουν υποδομές σε περιοχές οπού ζουν Ρομ). Στο δίκτυο Ρομ και στις αρμοδιότητες που έχει, θα έχουμε την ευκαιρία σε επόμενη παράγραφο να αναφερθούμε διεξοδικότερα.

Τελειώνοντας η κα Στρουσοπούλου αναφέρθηκε στο γεγονός ότι πολλοί φορείς ασχολούνται με το ίδιο θέμα και συχνά αλληλοκαλύπτονται. Συνδυαζόμενο αυτό με την έλλειψη συντονισμού, οδηγεί στο να γίνονται παρεμβάσεις που είναι αναποτελεσματικές και αποσπασματικές[87].

6.5.6 Απόψεις κατοίκων της περιοχής

Στο κεφ.5 αναλύεται διεξοδικά η στάση των υπόλοιπων κατοίκων της περιοχής. Σ' αυτή την παράγραφο θεωρήσαμε απαραίτητο να αναφέρουμε κάποιες απόψεις αυτών, τις οποίες θεωρούμε αντιπροσωπευτικές των συμπεριφορών που υπάρχουν στην περιοχή απέναντι στους Ρομ.

Υπήρχαν τρεις κατηγορίες απόψεων. Αυτές που ήταν αρκετά επιθετικές απέναντι τους όπως ότι «οι γύφτοι είναι επιθετικοί, καταστρέφουν ότι καλό γίνεται στην περιοχή τους, κάνουν ότι θέλουν στην Νέα Σμύρνη και κάποια μέρα θα μας κυβερνήσουν». Επίσης, «παραμένουν ατιμώρητοι μιας και η αστυνομία φοβάται να τους αγγίξει» και «αυτοί είναι οι ρατσιστές και έχουν πετύχει να πιστέψει η κοινή γνώμη ότι είναι αδικημένοι». Αυτές τις εξέφρασαν άτομα που γειτονεύουν μαζί τους άμεσα.

Από την άλλη υπήρχαν απόψεις πιο μετριοπαθείς κυρίως κατοίκων που δεν κατοικούσαν κοντά τους, ότι δηλαδή «στιγματίζεται η συνοικία εξαιτίας των γύφτων

---

[86] Η καταγραφή αυτή θα περιλαμβάνει στοιχεία για την απασχόληση, την υγεία, στεγαστικά δεδομένα, εκπαίδευση, αστικοδημοτική κατάσταση κ.ά

[87] Σ' αυτό πιστεύει ότι η συνεργασία των υπουργείων αλλά και όλων των φορέων (ΔΕΠΟΣ, δίκτυο Ρομ, ΓΓΛΕ) μέσα στο πλαίσιο της Εθνικής πολιτικής για τους Τσιγγάνους θα δώσει μια λύση στην ως τώρα αλληλοκάλυψη.

αλλά εμάς δεν μας δημιουργούν προβλήματα» όπως επίσης και ότι «η Νέα Σμύρνη έχει ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα με τους τσιγγάνους».

Τέλος, υπήρχαν και κάποιοι, λίγοι στον αριθμό, οι οποίοι δεν γειτονεύουν με τους τσιγγάνους αλλά όπως μας είπαν έχουν πολύ καλές σχέσεις μαζί τους, που υποστήριζαν ότι «οι γύφτοι είναι καλά παιδιά και δεν δημιουργούν προβλήματα», «εμείς φταίμε, οι νεοέλληνες είμαστε ρατσιστές και τους συμπεριφερόμαστε άσχημα», όπως επίσης ότι «μετά το 1970 έχουν αλλάξει συμπεριφορά και τα παιδιά τους (κυρίως τα μεγάλα) είναι πολύ ευγενικά».

6.6 Θεσμικοί φορείς Διοίκησης

6.6.1 Αστυνομική Ασφάλεια Λάρισας

Ένα από τα πιο διαδεδομένα στερεότυπα για τον Ρομ που έχει η ελληνική κοινωνία, το οποίο φάνηκε από την έρευνα μας, είναι αυτό του κλέφτη (ότι ενεργεί παραβατικά). Έτσι ήταν αναγκαία η διερεύνησή του.

Αρμόδιοι φορείς οι οποίοι θα μας έδιναν μια απάντηση σ' αυτό ήταν η αστυνομία και η εισαγγελία πρωτοδικών, που έχουν ολοκληρωμένη άποψη για τις παραβάσεις και τα εγκλήματα τόσο στην πόλη και το νομό Λάρισας, όσο και για την ευρύτερη ελληνική επικράτεια.

Οι παραβάσεις στις οποίες υποπίπτουν οι τσιγγάνοι από την εμπειρία που είχε ο αστυνομικός διευθυντής Λάρισας, τόσο στην Λάρισα όσο και στις προηγούμενες περιοχές που υπηρετούσε ήταν κυρίως:

1. υποτιμολογήσεις στα προϊόντα που εμπορεύονται
   και μη έκδοση αποδείξεων λιανικής πώλησης
2. ανυπαρξία αδειών μικροπωλητή
3. μικροκλοπές στο ζύγι και στις τιμές
4. μικροκλοπές σε μαγαζιά (με τη μέθοδο της «απασχόλησης»)
5. κακοσυντηρημένα και ανασφάλιστα αυτοκίνητα
6. μεγάλο ποσοστό δεν έχει άδεια κυκλοφορίας ακόμη και
   άδεια ικανότητας οδηγήσεως (δίπλωμα αυτοκίνητου)
7. δεν πληρώνουν τέλη κυκλοφορίας

Παρά όμως τις παραπάνω παραβάσεις του ΚΟΚ δεν είναι κακοί οδηγοί. Σχετικά με την καταδίωξη τους πολλές φορές η αστυνομία κάνει τα «στραβά μάτια» τουλάχιστον στα μικροαδικήματα γιατί θεωρεί ότι είναι «ανήθικο» να πιάνεις τους μικροκλέφτες και τους μικροαπατεώνες όταν πολλοί με μεγαλύτερα αδικήματα δεν διώκονται.

Ειδικότερα για τους «Τσιγγάνους» της Νέας Σμύρνης όπως μας είπε δεν είναι παραβατικοί. Συχνά γεγονότα αποτελούν οι μεταξύ τους καυγάδες στην περιοχή αλλά και η οπλοχρησία στους γάμους και τις γιορτές τα οποία επιβάλουν πολλές φορές την επέμβαση της αστυνομίας. Η επέμβαση αυτή γίνεται άμεσα χωρίς «υπερβάλλοντα ζήλο» όπως μας τόνισε και χωρίς διαχωρισμούς (φυλετική προκατάληψη).

Γενικά μας τόνισε ότι οι τσιγγάνοι έχουν μια αυξημένη παραβατικότητα σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Αυτό το αιτιολόγησε ως εξής:

1) Πρώτη αιτία είναι οι κοινωνικές συνθήκες που ζουν (κακή διαβίωση, φτώχεια, δυσκολία στην απόκτηση των προς το ζην, στέρηση).

2) Δεύτερη αιτία είναι η έλλειψη κοινωνικής συμπεριφοράς (κακή αγωγή, έλλειψη εκπαίδευσης), ο τρόπος ζωής και οι καταβολές τους[88].

3) Τρίτη αιτία είναι το ότι το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο δεν τους αποδέχτηκε ως ισότιμα μέλη και ως αντίδραση αυτοί μας μισούν και γίνονται παραβατικοί. Στην απόρριψη που υφίστανται οι τσιγγάνοι συμβάλλει η ελληνική οικογένεια γιατί είναι ο φορέας μετάδοσης και αναπαραγωγής των στερεοτύπων που έχει η κοινωνία μας γι' αυτούς[89].

4) Τέλος, ως τέταρτη αιτία μας ανέφερε την επιβολή σ' αυτούς του νέου τρόπου ζωής χωρίς ταυτόχρονη βοήθεια, στήριξη, που τους οδηγεί στην αλλοτρίωση (ναρκωτικά, καταστροφές, κλοπές)-(σύγκρουση των δύο κόσμων και έλλειψη βάσης για να αυτοπροσδιοριστούν).

Συνεχίζοντας μας ειπώθηκε ότι υπάρχει μια μερίδα τσιγγάνων που ασχολείται με εγκληματικές δραστηριότητες (ναρκωτικά, εμπόριο λευκής σάρκας, εμπόριο όπλων κ.ά.) αλλά είναι μικρή, στο ίδιο ποσοστό όπως στον υπόλοιπο πληθυσμό.

Όλα τα παραπάνω δεν μπορεί να τα τεκμηριώσει με στατιστικά στοιχεία γιατί η καταγραφή των εγκλημάτων ή των παραβάσεων γίνεται κατά έλληνες και αλλοδαπούς. Τα εγκλήματα που διαπράττουν τσιγγάνοι περιλαμβάνονται στην κατηγορία έλληνες.

Όσον αφορά την «ένταξή» τους μας ανεφέρθη ότι είναι δύσκολο να γίνει άμεσα. Αυτό οφείλεται στην εσωστρέφεια και την επιφυλακτικότητα των τσιγγάνων προς το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και στις προκαταλήψεις του τελευταίου για αυτούς.

Ένα πρώτο βήμα όμως που πρέπει να γίνει είναι να αρχίσουν να εγκαθίστανται μόνιμα (παραδείγματα Αγ. Βαρβάρας, Σλα μαχαλάς -Λαμία) όπου εκεί έχουν ενταχθεί. Για να γίνει όμως αυτό θέλει προγραμματισμό και δουλειά πολλών ετών. Ταυτόχρονα πρέπει να αναπτυχθούν σχέσεις μεταξύ των άλλων κατοίκων με τους τσιγγάνους. Γιατί με την επαφή πιστεύει, ο αστυνομικός διευθυντής Λάρισας ότι θα αρχίσουν να ενσωματώνονται, να βιώνουν το νέο τρόπο ζωής τους (της εγκατάστασης) και να αλλάξουν τον παλιό (εννοεί την νοοτροπία του «ζω το σήμερα δεν σκέφτομαι το αύριο»).

Τέλος, πέρα από την προσπάθεια την δική τους και την αποδοχή τους από την υπόλοιπη κοινωνία, πρέπει η πολιτεία και οι θεσμικοί φορείς να φτιάξουν υποδομές

---

[88] Είναι θερμόαιμοι, κάνουν καυγάδες, οι σκηνίτες ρυπαίνουν το περιβάλλον αφού βέβαια δεν υπάρχουν εκεί υποδομές, κάδοι κλπ

[89] Βλ. Γκότοβος Α. 1996, σελ.102-107

(σχολεία, κατοικίες) και να τους συμπεριφέρονται πιο ανθρώπινα. Η «ένταξή» τους εξαρτάται από όλους όχι μόνο από αυτούς. Το κοινωνικο σύνολο πρέπει να πάψει να τους βλέπει καχύποπτα με αποστροφή και υποκρισία. Τέλος, πιστεύει ότι οι νέοι τσιγγάνοι είναι καλύτεροι από τους γηραιότερους σε συμπεριφορά και σκεψη και θα ενταχθούν πιο εύκολα.

Το κέρδος που θα έχει η κοινωνία από την «ένταξή» τους και από την καταπολέμηση του αποκλεισμού θα είναι μεγάλο. Περισσότερα μορφωμένα και καλλιεργημένα άτομα με σωστή κοινωνική συμπεριφορά, αυξημένη παραγωγικότητα και λιγότεροι διαχωρισμοί.

6.6.2 Γενική Γραμματεία Εισαγγελίας Πρωτοδικών

Η γραμματεία της εισαγγελίας πρωτοδικών μας ανέφερε ότι ως επί το πλείστον, τα αδικήματα τα οποία φτάνουν στο γραφείο τους είναι κλοπές σε μαγαζιά και σπίτια, διπλοί γάμοι (διγαμία-κυρίως σε σκηνίτες), καθυστερημένες ή μη αναγνωρίσεις παιδιών, αποπλανήσεις, απαγωγές, βιασμοί (μεταξύ των τσιγγάνων). Γενικά οι τσιγγάνοι δεν είναι βίαιοι. Πολλές φορές όμως έχουν τσακωμούς και φτάνουν στα δικαστήρια για επίλυση διαφορών ή για ξυλοδαρμούς (αυτό συμβαίνει στους εγκατεστημένους, οι τσιγγάνοι-νομάδες έχουν το δικό τους εθιμικό δίκαιο και λύνουν τις διαφορές τους μέσα στην φυλή όχι με τη "δικαιοσύνη του ξένου", (βλ. Λεπενιώτης, 1988, (μεταπτυχιακή εργασία), σελ. 63-65). Κατά τη δίκη υπάρχει μεγάλη ένταση.

Συνήθως όταν εμπλέκονται σε δίκη έχουν χρήματα και ορίζουν αυτοί τον συνήγορό τους. Η έδρα κατά τη ακροαματική διαδικασία τους συμπεριφέρεται όπως σε κάθε έλληνα πολίτη. Όταν υπάρχει αντιδικία μεταξύ Μπαλαμού - Τσιγγάνου συνήθως ο κατηγορούμενος είναι τσιγγάνος. Οι τσιγγάνοι είναι αρκετά θερμόαιμοι και κάνουν συχνά φασαρίες αλλά στο ίδιο ποσοστό όπως οι άλλοι έλληνες.

Στις ποινές δεν υπάρχει προκατάληψη και ορίζονται ακολουθώντας πιστά το νόμο. Σχετικά με την παραβατικότητα-εγκληματικότητα των τσιγγάνων και για κάποια στατιστικά στοιχεία δεν ήξερε η γραμματέας πρωτοδικών να μας απαντήσει αν καταχωρούνται από την στατιστική υπηρεσία του υπουργείου δικαιοσύνης ξέχωρα από αυτά των άλλων ελλήνων πολιτών.

Ερχόμενη στο πως βλέπει το φαινόμενο της απόρριψης των Ρομ, μας είπε πως αυτοί που φταίνε είναι οι ίδιοι οι τσιγγάνοι γιατί δεν θέλουν να προσαρμοστούν. Τον θέλουν και τον επιδιώκουν τον αποκλεισμό επειδή έτσι τους βολεύει, να ενεργούν εσωστρεφώς και να αποκτούν έτσι κάποια ασφάλεια ανάμεσα στους «δικούς» τους. Επίσης τα περιμένουν όλα από τους άλλους και δεν έχουν καλή κοινωνική συμπεριφορά. Επομένως ότι δέχονται το έχουν προκαλέσει οι ίδιοι. Υπάρχουν και άλλες κοινωνικές ομάδες που έχουν προβλήματα αλλά δεν συμπεριφέρονται όπως οι τσιγγάνοι. Αυτοί από την άλλη έχουν πάρει πολλά από το κράτος (εννοεί τα επιδόματα). Καταλήγοντας είπε ότι υπάρχουν και «φωτεινές» εξαιρέσεις αλλά είναι πολύ λίγες.

6.6.3 Στρατολογικό Γραφείο Λάρισας

Από την επαφή μας με τους Ρουμανόβλαχους της περιοχής μελέτης αισθανθήκαμε την αγανάκτηση τους για τον τρόπο ζωής που ζουν και τις συνθήκες διαβίωσης, τα οποία οφείλονται στην έλλειψη υποδομών αλλά και την αδιαφορία όπως οι ίδιοι είπαν των θεσμικών φορέων να παρέμβουν. Ήταν αυτού μας τονίσθηκε ότι σε πολλά σημεία της περιοχής των Νταμαριών υπαρχει κινδυνος για την σωματική τους ασφάλεια αλλά και για την υγεία τους. Σημαντική ήταν η αναφορά στην έλλειψη έργων και ελεύθερων χώρων όπως ειπώθηκε σε προηγουμενο κεφάλαιο. Σε αντιδιαστολή μ' αυτή την κατάσταση που βιώνουν εξέφρασαν το παράπονο, ότι «εμείς υπηρετούμε αλλά κανείς δεν μας νοιάζεται, μόνο για την ψήφο και για στρατιώτες μας θέλουν».

Ήταν, λοιπόν, αναγκαίο να απευθυνθούμε στο στρατολογικό γραφείο της Λάρισας για να πάρουμε μια γεύση, για το αν τελικά υπηρετούν, αν δημιουργούν προβλήματα κλπ.

Ο διευθυντής του γραφείου μας είπε ότι από τη προσωπική του εμπειρία οι τσιγγάνοι είναι παραγωγικοί και χρήσιμοι στο στράτευμα. Βεβαίως πολλοί από αυτούς εφευρίσκουν τρόπους για να απαλλάσσονται της θητείας ή να υπηρετούν λιγότερο (3-6 μήνες λόγω προβλημάτων υγείας-αναπηρία, ψυχολογικών προβλημάτων, παντρειά, πολλά παιδιά). Επειδή από πολύ μικροί είναι μαθημένοι να δουλεύουν, δεν «λουφάρουν» όπως οι μη τσιγγάνοι φαντάροι. Εξωτερικά φωνάζουν ότι είναι έλληνες αλλά πιστεύει ότι έχουν κάποιο σκοπό που το τονίζουν περισσότερο από τους υπόλοιπους. Πιστεύει επισης ότι οι μεγάλοι σε ηλικία τσιγγάνοι έχουν διαφορετική νοοτροπία από ότι τα νέα παιδιά που είναι πιο μορφωμένα και δεν διατηρούν αυτή την κακομοιριά (αναφορά σε νέους που είναι εγκατεστημένοι).

Πολλές φορές δημιουργούν προβλήματα αλλά η αιτία δεν είναι ότι το κάνουν εσκεμμένα, απλά επειδή είναι αμόρφωτοι δεν καταλαβαίνουν και κάνουν λάθη. Πρέπει σε πολλές περιπτώσεις να ξεφύγουν από τους μεγαλοπαράγοντες-εκπροσώπους τους, οι οποίοι εκμεταλλεύονται την αγραμματοσύνη των πολλών για δικό τους όφελος.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση τους από το στράτευμα, είναι η ίδια όπως όλων των ελλήνων πολιτών.

Σχετικά με το πρόβλημα της απόρριψης που υφίστανται αλλά και του αποκλεισμού τους, μας αναφέρθηκε ότι για να επιτύχει η «ένταξη» τους πρέπει να τους παρασχεθεί μόρφωση. Σ' αυτό μπορεί να παίξει ρόλο και το στράτευμα.

Εκπαιδευόμενοι και αφού αποκτήσουν κάποιες σωστές γνώσεις πρέπει να τους βοηθήσουμε από απόψεως εργασίας για να μην αναγκάζονται να μετακινούνται. Έτσι θα καταφέρουν οι ίδιοι με μια μόνιμη δουλειά να ανεβάσουν το οικονομικό τους επίπεδο και έτσι θα αρχίσουν να ανεβαίνουν κοινωνικά σε (status). Αυτά αν τα αποκτήσουν πιστεύει ότι θα καταφέρουν να ενταχθούν.

Τέλος, αναφερόμενος στο δημογραφικό πρόβλημα μας είπε ότι δεν αποτελούν μέλλον για τον ελληνικό στρατό, γιατί ναι μεν είναι πολύτεκνοι αλλά αρχίζουν σιγά-σιγά (κυρίως οι εγκατεστημένοι) να μειώνουν τον αριθμό των παιδιών τους. Εν

κατακλείδι ανέφερε ότι υπάρχουν έλληνες αξιωματικοί που είναι τσιγγάνοι κυρίως από τη Αγ. Βαρβάρα και το Αιγάλεω.

6.6.4 Ιερείς Ναού Αγίου Δημητρίου Νέας Σμύρνης

Απευθυνόμενοι σε έναν από τους ιερείς του ιερού ναού του Αγίου Δημητρίου Νέας Σμύρνης πήραμε τις εξής πληροφορίες. Οι «Τσιγγάνοι» της περιοχής είναι πολύ ευλαβείς και φοβούνται τα θεία. Δεν επισκέπτονται συχνά όμως την εκκλησία, μόνο στα μυστήρια εμφανίζονται αλλά όχι όλοι. Το μυστήριο δίνει μια επισημοποίηση στο γάμο τον οποίο κάνουν πιο πριν όταν είναι μικροί. Άλλωστε ο νόμος λέει ότι για να γίνει πλέον θρησκευτικός γάμος πρέπει οι μελλόνυμφοι να έχουν συμπληρώσει το 18 έτος της ηλικίας τους.

Αναφορικά με τον κοινωνικό αποκλεισμό και με το τι προσπάθειες κάνει η εκκλησία για να βοηθήσει τους κατοίκους Ρομ της περιοχής δεν πήραμε συγκεκριμένη απάντηση.

6.7 Φορείς κεντρικής πολιτικής

6.7.1 Συντονιστικό όργανο - Συμβούλιο για τους έλληνες Τσιγγάνους

Στα πλαίσια της αντιμετώπισης των προβλημάτων των τσιγγάνων στην Ελλάδα αλλά και για την επιτυχία της κοινωνικής ένταξης αυτών, έχει δημιουργηθεί από μια ομάδα υπουργείων ένα συντονιστικό όργανο-συμβούλιο πολιτικής για τους Έλληνες τσιγγάνους.

Αυτό έχει ως στόχο την επίτευξη της δυναμικής κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων στην Ελλάδα, με ταυτόχρονο σεβασμό στον τρόπο ζωής τους, τη διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας, της γλώσσας, των ηθών και των εθίμων της.

Ο ρόλος του συγκεκριμένου οργάνου και οι αρμοδιότητές του είναι οι εξής:

1. Ο σχεδιασμός και εφαρμογή εθνικής πολιτικής για τους Ρομ
2. Η προώθηση των νομοθετικών και κοινωνικών μέτρων που απαιτούνται
3. Ο καθορισμός των παρεμβάσεων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο και η κατανομή αρμοδιοτήτων στους διάφορους συνεργαζόμενους φορείς παρέμβασης.
4. Ο συντονισμός και αξιολόγηση των προγραμμάτων και ο επαναπροσδιορισμός των στόχων και ενεργειών σε ετήσια βάση.

Με τα παραπάνω το συγκεκριμένο όργανο ευελπιστεί να δώσει τέλος στα προγράμματα και τις πολιτικές που εφαρμόζονται χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους, την κοινωνική και πολιτισμική ιδιαιτερότητα των τσιγγάνων, και τα οποία προσπαθούσαν να επιβάλουν στους Ρομ ξένα πρότυπα προς την ζωή τους.

Έτσι οι βασικές αρχές της πολιτικής των συγκεκριμένων οργάνων είναι:

α. Η αναγνώριση της πολιτισμικής και κοινωνικής ιδιαιτερότητας των Ρομ σε όλους τους τομείς
β. Η αναγνώριση της επιλογής από αυτούς του τρόπου εγκατάστασής τους (εδραιοποίηση, μετακίνηση) και στήριξη αυτής.
γ. Η «ένταξη» στο κοινωνικό και οικιστικό ιστό, σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία χωρίς προσπάθειες αφομοίωσης ή ενσωμάτωσης.
δ. Η ευαισθητοποίηση και συμμετοχή των ίδιων των Ρομ σε όλη την διαδικασία προώθησης των πολιτικών δράσεων, στον σχεδιασμό και στη διαμόρφωση των χώρων διαμονής τους.

Το παραπάνω όργανο θα απαρτίζεται από τα υπουργεία, Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εργασίας, Πολιτισμού, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, και από τους δημόσιους φορείς της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης και της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς. Ακόμη θα συμμετέχουν εκπρόσωποι του Οργανισμού Καταπολέμησης Απεξάρτησης Ναρκομανών Ατόμων, της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας, της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας και του Πανελληνίου διαδημοτικού δικτύου υποστήριξης των ελλήνων τσιγγάνων (ΡΟΜ).

Στις παρακάτω παραγράφους φαίνονται οι κατά υπουργείο δράσεις είτε στα πλαίσια του συντονιστικού οργάνου είτε αυτόνομα.

Πέρα όμως από τις αρμοδιότητες που θα αναλάβει το κάθε υπουργείο μέσα στα πλαίσια του συντονιστικού οργάνου, απαραίτητη είναι η καμπάνια ενημέρωσης - και προτροπής της ελληνικής κοινωνίας για την αποδοχή των Ρομ. Αυτό θα επιτευχθεί τόσο μέσα από τις πολιτικές των διαφόρων υπουργείων, όσο και από τις δραστηριότητες τόσο των ΝΠΔΔ ή των ΝΠΔΙ (Πανεπιστήμια, φορείς που ασχολούνται με την πρόνοια), στα πλαίσια της στήριξης του δικαιώματος του διαφορετικού.

Τέλος, την χρηματοοικονομική στήριξη του προγράμματος και αυτού του συντονιστικού οργάνου, την ανέλαβε το υπουργείο Εσωτερικών και η ΕΕ.

6.7.2 Υπουργείο Χωροταξίας Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ)

Η πρώτη αρμοδιότητα του συγκεκριμένου υπουργείου για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, ήταν η ανάθεση στη ΔΕΠΟΣ των αρμοδιοτήτων διεξαγωγής έρευνας και συντονισμού μελέτης, επιτελικού χαρακτήρα, με σκοπό την επιλογή κατευθύνσεων, την οριοθέτηση ενός σαφούς πλαισίου παρεμβάσεων καθώς και προτάσεων για θεσμικές ρυθμίσεις. Επίσης από τις 22/8/96 ζητήθηκε από τις Νομαρχίες όλης της χώρας να κάνουν προτάσεις για τις άμεσες ανάγκες σε δίκτυο κοινής ωφέλειας, τόσο για τους καταυλισμούς όσο και στις περιφερειακές αστικές ζώνες κατοικίας των Ρομ.

Το ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής για τους έλληνες τσιγγάνους του συγκεκριμένου υπουργείου. προσπαθεί να επιτύχει την αναζήτηση και την επίλυση των προβλημάτων στους χώρους διαβίωσης των Ρομ (κατοικία. περιβάλλοντας χώρος).

Αυτό θα το πετύχει με:

α. υλοποίηση δυναμικού και κυλιόμενου προγράμματος ανάλυσης των προβλημάτων και εφαρμογής προτάσεων

β. διενέργεια στρατηγικής έρευνας για τα κατά τόπους και επιμέρους προβλήματα. Αυτή θα έχει ως στόχο την δημιουργία συστήματος οδηγιών και κατευθύνσεων πολιτικής παρέμβασης. (αυτό που κάνει η ΔΕΠΟΣ βλ. και πιο πάνω συνέντευξη Στρουσοπούλου).

γ. ευαισθητοποίηση των τσιγγάνων για τα προβλήματά τους και συνεργατική παρέμβαση για την επίλυση αυτών

Ο απώτερος στόχος του υπουργείου είναι η δημιουργία ενός εθνικού master plan του οποίου οι καθοδηγητικές γραμμές θα μπορούν να οργανώσουν οποιαδήποτε μελλοντική ενέργεια παρέμβασης για τις περιοχές κατοικίας των Ρομ.

Αυτό το master plan θα εμπεριέχει:

1. ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης (δημιουργία τράπεζας γης με ιδιοκτησιακά δεδομένα)
2. δημιουργία βάσης δεδομένων
3. μεταφορά τεχνογνωσίας μέσω των δικτύων συνεργασίας με άλλες χώρες.
4. πιλοτικές έρευνες ιδιαίτερων περιοχών κατοικίας των Ρομ
5. αξιολόγηση εν εξελίξει προγραμμάτων παρέμβασης
6. Σύνταξη προδιαγραφών για μελλοντικές μελέτες
7. Εκπόνηση κατευθυντήριων γραμμών πολιτικής
8. Εξασφάλιση πόρων από την ΕΕ για τα προς υλοποίηση προγράμματα

Πέρα όμως από τον προηγούμενο μακροπρόθεσμο σχεδιασμό το υπουργείο κινείται προς την κατεύθυνση της υλοποίησης άμεσων βημάτων στεγαστικής πολιτικής για τους Ρομ.

Αυτά είναι:

1. Ενεργός συμμετοχή στο διυπουργικό όργανο και συνεχή σχεδιασμό και υποβολή προτάσεων.
2. Άμεση παρέμβαση με στόχο την βελτίωση - ανακούφιση και αναβάθμιση των χώρων διαβίωσής των Ρομ (υποδομές, βασικό κοινωνικό εξοπλισμό. βελτίωση περιβάλλοντος κλπ.)
3. Άμεση εξεύρεση χώρων για τη δημιουργία χώρων υποδοχής των μετακινούμενων Ρομ (κάμπινγκ)
4. Κατάρτιση προγράμματος χρηματοδότησης των νέων έργων που προτείνονται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Όλα τα παραπάνω θα γίνουν σε συνεργασία και με άλλα υπουργεία στο πλαίσιο του συντονιστικού οργάνου - συμβουλίου για τους τσιγγάνους

6.7.3 Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠΕΣ)

Συνεχίζοντας τον κύκλο αναφοράς στην κρατική πολιτική για τον κοινωνικό αποκλεισμό των τσιγγάνων σειρά έχει το ΥΠΕΣ. Όσον φορά την δράση του, το συγκεκριμένο υπουργείο έχει εντάξει τον κοινωνικό αποκλεισμό στο πρόγραμμα «ποιότητα για τον πολίτη» το οποίο υλοποιεί. Μέσα από αυτό προσπαθεί να βελτιώσει τις συνθήκες απομονωμένων ομάδων σε συνεργασία πάντα με την τοπική αυτοδιοίκηση Α΄ βαθμού.

Επίσης το παραπάνω υπουργείο προωθεί ένα εθνικό πλαίσιο στήριξης των τσιγγάνων με μέτρα για την στέγαση, την εργασία, την υγεία και την εκπαίδευση τους.

Όλα αυτά γίνονται σε συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ και ΥΠΥΠΚΑ (στο πλαίσιο του συντονιστικού οργάνου - συμβουλίου για τους τσιγγάνους (βλ. παρ. 6.7.1)

Ο βασικός στόχος του προγράμματος είναι η κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων αλλά και η ευαισθητοποίηση των υπολοίπων ελλήνων πολιτών για το σεβασμό της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας των Ρομ.

Αυτό έχει προγραμματίσει:

1. μέτρα ανακούφισης των περιοχών που κατοικούνται από Ρομ και μετεγκατάστασης καταυλισμών, όπως επίσης και προγράμματα δημιουργίας οικισμών.
2. μέτρα για τόνωση των θέσεων εργασίας για τους τσιγγάνους (βλ. πρόγραμμα του ΥΠΕΡΓ.)
3. δημιουργία κέντρων υποστήριξης και σταθμών πολλαπλών χρήσεων (συμβουλές σε θέματα απασχόλησης, εκπαίδευσης, υγείας, κοινωνικής και νομικής υποστήριξης).
4. μέτρα για την υγιεινή των τσιγγάνων (εμβολιασμοί, καθαριότητα, υποδομή)
5. διενέργειας ερευνών για την καταγραφή και μετάδοση της πολιτισμικής κληρονομιάς των τσιγγάνων
6. ευαισθητοποίηση και ενημέρωσης των πολιτών για το τι είναι οι Ρομ (σεμινάρια, ταινίες, φυλλάδια, ημερολόγια).
7. μέτρα για την τόνωση του αθλητισμού στους Ρομ (δημιουργία ομάδων, διεξαγωγή αγώνων με μη τσιγγάνους κλπ.)
8. μέτρα για την εκπαίδευση (κάρτα μετακινούμενου μαθητή κλπ.)
9. ενημέρωση και προτροπή του πληθυσμού των ελλήνων τσιγγάνων για την έκδοση ταυτοτήτων.

6.7.4 Υπουργείο Εργασίας (ΥΠΕΡΓ)

Το υπουργείο Εργασίας βλέποντας πόσο επικίνδυνες είναι οι διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού για την ελληνική κοινωνία έχει αρχίσει μια προσπάθεια για την καταπολέμηση του.

Έτσι έχει καταρτίσει με την βοήθεια της ΕΕ (ΕΚΤ) μέσω του 2ου ΚΠΣ, το επιχειρησιακό πρόγραμμα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. Μέσα στις παρεμβάσεις αυτού υπάρχουν κάποιες για τους έλληνες τσιγγάνους. Όλες αυτές εντάσσονται στο υποπρόγραμμα 3 μέτρο 4 του παραπάνω προγράμματος (Ομάδες με γλωσσικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες).

Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος για την καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας φαίνονται παρακάτω. Αυτό που αξίζει να τονισθεί είναι ότι αυτοι αποτελούν τις γενικές κατευθύνσεις. Σε κάθε υποπρόγραμμα τίθενται οι επιμέρους στόχοι κατά ομάδα παρέμβασης (υπάρχει εξειδίκευση των στοχων) στο πλαίσιο όμως της συνολικής πολιτικής.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι:

1. Καταπολέμηση των αντικειμενικών συνθηκών, αιτιών και μηχανισμών που οδηγούν στον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.
2. Καταπολέμηση των υποκειμενικών συνθηκών που οδηγούν στον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας
3. Διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας και επαγγελματικής αποκατάστασης των ατόμων που βιώνουν αποκλεισμό ή απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.
4. Προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής σύγκλισης

Για την επίτευξη των σκοπών αυτών τα προγράμματα προωθούν για τα άτομα που βιώνουν αποκλεισμό

1. καταπολέμηση των διακρίσεων και προαγωγή της κοινωνικής αλληλεγγυης
2. την κοινωνική συμμετοχή τους
3. την ανάπτυξη δεξιοτήτων, ικανοτήτων και επαγγελματικών προσόντων
4. τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης
5. τη δημιουργία υποστηρικτικών δομών

Τα προγράμματα που θα γίνουν στο πλαίσιο του υποπρογράμματος 3 μέτρο 4 για τους τσιγγάνους, θα προσανατολίζονται κυρίως στην αρχή της προώθησης της ικανότητας των χρηστών του προγράμματος, να εξυπηρετούν την «εσωτερική οικονομία» και τις ανάγκες των μελών της ιδιαίτερης κοινωνίας τους. Επίσης θα επιδιώκουν στην ικανοποίηση των αναγκών της ιδιαίτερης κοινωνίας από την οποία προέρχονται τα αποκλεισμένα άτομα, και στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που θα καλυφθούν από τα καταρτισμένα άτομα.

Έτσι θα γίνει προσπάθεια μέσω αυτών να καταρτισθεί επαγγελματικά ο πληθυσμός των Ρομ και να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας οι οποίες θα καταληφθούν από αυτούς, σε τομείς που σχετίζονται με τα προβλήματα των ελλήνων τσιγγάνων που οι μη τσιγγάνοι δεν κατάφεραν να δώσουν λύσεις.

Τέτοιοι είναι:

1) Κοινωνικές υπηρεσίες (υγείας, άτυπων μορφών εκπαίδευσης, συμβουλευτικής στήριξης κλπ.)
2) Προώθηση τεχνών σχετικών με την εσωτερική οικονομία (μηχανικοί αυτοκινήτων, κ.ά)
3) Στήριξη των παραδοσιακών επαγγελμάτων των τσιγγάνων με σκοπό την διεύρυνση σ' αυτά των δραστηριοτήτων (όπως ανακύκλωση, δημιουργία δικτύου εμπορίου για τα τσιγγάνικα υφαντά κλπ.).

Πέρα όμως από τους τομείς παρέμβασης θα υπάρξουν συγκεκριμένες ενέργειες όπως:

Κύριες ενέργειες

- Αλφαβητισμός
- Επαγγελματικός προσανατολισμός
- Προεπαγγελματική κατάρτιση
- Κυρίως κατάρτιση
- Επιδότηση εργοδοτών και δημιουργία αυτοαπασχόλησης

Συνοδευτικές και υποστηρικτικές ενέργειες

- Απόκτηση βασικών συμπληρωματικών γνώσεων
- Ατομική και συλλογική υποστήριξη και συμβουλευτική
- Πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση

Από αυτό το πρόγραμμα θα ωφεληθούν άμεσα 4.394 άτομα (τσιγγάνοι και Πομάκοι) ενώ έμμεσα τουλάχιστον 20.000 μέλη των νοικοκυριών από τα οποία προέρχονται τα άτομα (βλ. καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού, ενημερωτικό φυλλάδιο, ΥΠΕΡΓ, σελ 4).

Η δράση για τους τσιγγάνους γίνεται γιατί αυτοί έχουν αποκλειστεί από τα κοινωνικά και δημόσια αγαθά περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη ομάδα.

Τέλος μέσα από την κοινοτική πρωτοβουλία απασχόλησης, άξονας INTEGRA λειτουργεί ένα πρόγραμμα το «Multi - Roma - Action - Hellas» το οποίο έχει ως στόχο την υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ένταξης των ελλήνων τσιγγάνων. Κύριο μέλημά του είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων και η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων. Στο πρόγραμμα αυτό συμμετέχουν ενεργά το Πανελλήνιο διαδημοτικό δίκτυο Ρομ (ΤΑ), η ΕΕΤΑΑ, η ΓΓΛΕ, και το ΕΚΚΕ, όπως επίσης και εκπρόσωποι των Ρομ αλλά και πολλών άλλων ιδιωτικών φορέων.

Η δράση του χωρίζεται σε οριζόντια και κάθετη.

Η πρώτη έχει ως στόχο την συνεργασία - πληροφόρηση - παραγωγή τεχνογνωσίας για την συνολική παρέμβαση για το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων. Η δεύτερη (τοπικά ολοκληρωμένα προγράμματα) προσπαθεί να επιτύχει τοπική επίλυση των διάφορων θεμάτων των Ρομ.

Τέλος, πέρα από τα παραπάνω θα δημιουργηθούν ολοκληρωμένα σχέδια με στόχο την δημιουργία βάσεων δεδομένων, εκπαιδευτικών - επιμορφωτικών προγραμμάτων και εργαλείων και προϊόντων χρήσιμων για την εφαρμογή οπουδήποτε υπάρξει ανάγκη (καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. ΥΠΕΡΓ. ενημερωτικό φυλλάδιο σελ. 5 - 6).

6.7.5 Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΥΠΥΠΚΑ)

Στους άμεσους στόχους του υπουργείου είναι να δημιουργήσει (τουλάχιστον στους μόνιμους καταυλισμούς των τσιγγάνων) συμβουλευτικούς σταθμούς και κέντρα υποστήριξης σε θέματα απασχόληση, εκπαίδευσης, και υγιεινής κ.α.

Ακόμη σε ένα μακροπρόθεσμο ορίζοντα σχεδιασμού υπάρχουν οι σκέψεις για την υλοποίηση προγράμματος ιατρικής παρακολούθησης του πληθυσμού των ελλήνων τσιγγάνων, όπως και για τη δημιουργία κινητών μονάδων παροχής υπηρεσιών (όπως για εμβολιασμό, κλινικούς ελέγχους, εξετάσεις αίματος, ούρων, τεστ εγκυμοσύνης, PAP κ.α.). Ήδη τέτοιες ενέργειες αρχίζουν και γίνονται.

Τέλος στα σχέδια είναι και η δημιουργία μιας ερευνητικής προσπάθειας μέσα στους καταυλισμούς για τη διάγνωση των προβλημάτων υγείας που μαστίζουν τους έλληνες Ρομ. Αυτό που ελπίζει το υπουργείο είναι τουλάχιστον σε πρώτη φάση να ευαισθητοποιήσει τους Ρομ και να τους ενημερώσει για τις υπάρχουσες διαδικασίες προστασίας της υγείας τους.

Αναλυτική αναφορά για την πολιτική πρόνοιας που εφαρμόζεται έγινε στις παραγράφους 6.4.1 - 6.4.8.

6.7.6 Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ)

Όσον αφορά την πολιτική που ακολουθείται και τις ενέργειες που έχουν δρομολογηθεί προς υλοποίηση από το συγκεκριμένο υπουργείο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η βασική αρχή που τα διέπει είναι η επίτευξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και η βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης. Ακόμη ευελπιστούν στο υπουργείο πολιτισμού να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη για τα θέματα των τσιγγάνων αλλά και να επιτύχουν την αποδοχή αυτών μέσα από προγράμματα γνωριμίας του υπόλοιπου συνόλου με την παράδοση των Ρομ. Έτσι είναι προς υλοποίηση τρία προγράμματα.

1. Η οργάνωση εργαστηρίου εφαρμοσμένων τεχνών
2. Η διεξαγωγή έρευνας και καταγραφής της τσιγγάνικης τέχνης.
3. Η καθιέρωση ελληνικού φεστιβάλ τσιγγάνικης τέχνης

6.7.7 Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ)(Διεύθυνση Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης), Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΓΕΛΕ)

Η παρέμβαση για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προβλημάτων των τσιγγάνων είναι σημαντική μιας και η εκπαίδευσή τους είναι σημαντικό εργαλείο για την κοινωνική ένταξή τους. Ακόμη πρέπει να υπάρξει σεβασμός, και προς αυτή την κατεύθυνση κινείται το υπουργείο, των πολιτισμικών και γλωσσικών ιδιαιτεροτήτων, και δράση για επίλυση των αναγκών των τσιγγάνων.

Γι' αυτούς τους λόγους το υπουργείο προσπαθεί να τονώσει το ενδιαφέρον των τσιγγάνων και να τους ευαισθητοποιήσει σχετικά με την εκπαίδευσή τους. Γι' αυτό έχει εισαχθεί τον τελευταίο καιρό υιοθετώντας τις γραμμές της Ε.Ε. και του J. P. Liegeois η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Αυτή προϋποθέτει την διδαχή στα μικρά τσιγγανόπουλα της Ρομανί Τσιπ. Έτσι θα γίνει πιο ελκυστικο το σχολείο για τους τσιγγάνους και θα τους δώσει πολλές νέες ευκαιρίες εκπαιδεύοντάς τους. Έτσι θα καταπολεμηθεί το υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού που υπάρχει σ' αυτούς (βλ. Βασιλειάδου - Κορρέ, 1996, σελ. 42).

Για να επιτύχει όλα αυτά το υπουργείο, κινείται προς τρεις τομείς παρέμβασης.

Στο θεσμικό επίπεδο έχει συντάξει το νόμο 2413/96 που ρυθμίζει θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Στο διοικητικό επίπεδο δημιούργησε μηχανισμούς διευκόλυνσης της εγγραφής στα σχολεία χωρίς να απαιτούνται πολλά δικαιολογητικά.

Τέλος στο επίπεδο της σχολικής πράξης σχεδίασε και υλοποιεί το πρόγραμμα για την εκπαίδευση τσιγγανόπαιδων.

Αυτό είναι μέρος του γενικότερου προγράμματος το οποίο σχεδιάστηκε στα πλαίσια του 2ου ΚΠΣ, και αποτελείται από 4 προγράμματα τα οποία αφορούν την εκπαίδευση ομάδων μαθητικού πληθυσμού με ιδιαίτερα πολιτισμικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά.

Μέσα από τα παραπάνω προγράμματα γίνεται η προσπάθεια για έρευνα, εκπόνηση ειδικών προγραμμάτων σπουδών, δημιουργία διδακτικού υλικού καθώς και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στην εκπαίδευση των ομάδων αυτών.

Το πρόγραμμα εκπαίδευσης των τσιγγάνων το οποίο εκπονείται από την Φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, έχει ως στόχο την δημιουργία στερεής γνωστικής υποδομής σχετικής με τους τσιγγάνους. Επίσης κάνει αξιολόγηση του υπάρχοντος διδακτικού υλικού για τους μικρούς τσιγγάνους και παράγει νέο επιμορφωτικό και γλωσσικό υλικό για το ίδιο θέμα. Έχει ως απώτερο σκοπό την πιλοτική εφαρμογή αυτών σε αντιπροσωπευτικές περιοχές των τύπων κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων.

Βασικές του επιδιώξεις είναι:

1) η γνωριμία του εκπαιδευτικού και μαθητικού πληθυσμού της χώρας με τις αρχές μιας πολυπολυτισμικής κοινωνίας, στα πλαίσια της οποίας ζουν

κοινωνικές ομάδες με διαφορετικές πολιτισμικές αξίες και στάσεις ζωής που πρέπει να είναι από όλους σεβαστές.

2) Η ένταξη και συμμετοχή των πολιτισμικών ομάδων των τσιγγάνων σε ένα ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα που σέβεται και ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους, και η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για την κοινωνική τους ολοκλήρωση (ενημερωτικό σημείωμα. ΥΠΕΠΘ. εκπαίδευση τσιγγανόπαιδων).

Ειδικότερα για τους τσιγγάνους δράση έχει αναπτύξει από το 1986 αποκλειστικά η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΓΓΛΕ), μιας και με την πράξη του ΥΠΕΠΘ (αριθμ. πρωτ. Γ1/206/14/4/87) παρεμβαίνει η ίδια στις σχολικές ηλικίες με προπαρασκευαστικό και φροντιστηριακό πρόγραμμα. Η τελευταία έχει αναπτύξει όλα αυτά τα χρόνια συνεργασίες τόσο με διεθνείς και με Ευρωπαϊκούς φορείς (UNESCO. AD - HOC Επιτροπή Commission) όσο και με ελληνικούς (δίκτυο Ρομ. ΔΕΠΟΣ κλπ.).

Τώρα τελευταία έκανε έρευνα για την αξιολόγηση του διδακτικού υλικού που προσφέρει στους τσιγγάνους σε επιλεγμένες περιοχές. Ακόμη το 1995 διενέργησε διεθνές συμπόσιο (Αθήνα 6 - 9 Απριλίου 1995) με θέμα την εκπαίδευση των τσιγγάνων και την ανάπτυξη διδακτικού υλικού γι' αυτούς.

Η εκπαιδευτική της πολιτική κινείται σε τρεις άξονες.

Ο πρώτος εμπεριέχει ενέργειες που αναφέρονται αποκλειστικά στους τσιγγάνους α. αλφαβητισμό των τσιγγάνων (μικρών και μεγάλων). β. δημιουργία σ' αυτούς πολιτιστικών και κοινωνικών υποστηρικτικών δραστηριοτήτων και γ. δημιουργία υποδομής και εκπαιδευτικού - διδακτικού υλικού.

Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται στους ανθρώπους που θ' ασχοληθούν με τους τσιγγάνους και θα τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τον κοινωνικό τους αποκλεισμό. Τέτοιες παρεμβάσεις σ' αυτό τον άξονα είναι 1. επιμόρφωση επιμορφωτών, 2. επιμόρφωση εκπαιδευτικών και 3. επιμόρφωση στελεχών που παρέχουν υπηρεσίες στους Ρομ.

Τέλος ο τρίτος άξονας αναφέρεται σε δράσεις με στόχο την ευαισθητοποίηση της υπόλοιπης κοινωνίας γύρω από τους Ρομ. Έτσι γι' αυτό το σκοπό θα γίνουν ή έχουν γίνει ενέργειες για την αντιμετώπιση των προκαταλήψεων απέναντι στους Ρομ. μέσα στο σχολικό περιβάλλον, τον τοπικό περίγυρο και στο κοινωνικό πλαίσιο των χώρων των οποίων μέλη είναι και οι Ρομ. Σ' αυτή την προσπάθεια έχουν υπάρξει οπτικοακουστικά μέσα και πολλά βιβλία. (βλ. Βασιλειάδου - Παυλή Κορρέ. 1996. σελ. 55 - 66).

Στα πλαίσια του συντονιστικού συμβουλίου για την εθνική πολιτική που αφορά τους τσιγγάνους η ΓΓΛΕ μαζί με την ΓΓΝΓ έχουν αναλάβει επιμέρους δράσεις, οι οποίες υποβοηθούν την ένταξη και διατήρηση των μικρών τσιγγανόπουλων στο σχολεία (κάρτα μετακινούμενου μαθητή, ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών για καλή συμπεριφορά στα τσιγγανόπουλα, περιορισμούς διαρροών από τα σχολεία με σχολικούς συμβούλους, δημιουργία κατάλληλων υποδομών για την εκπαίδευση των

Ρομ κ.α.). Ακόμα αναπτύσσουν υποστηρικτικά προγράμματα που επικεντρώνονται στην υγεία, απασχόληση, πολιτιστικές δραστηριότητες, και σε εκδηλώσεις κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Αυτό που πρέπει να τονισθεί για την επιτυχία όλων των παραπάνω, είναι μια από τις βασικές αρχές της ΓΓΛΕ την οποία τόνισε ο τέως γραμματέας της ΓΓΛΕ κ. Παντελής Λαζαρίδης στο διεθνές συμπόσιο της Αθήνας, ότι όλα γίνονται για τους τσιγγάνους αφού πρώτα οι ίδιοι θελήσουν να *αλλάξουν* και να βοηθήσουν τους εαυτούς τους, για να βρεθεί έτσι λύση στα προβλήματά τους (οπως είπε χαρακτηριστικά «συν Αθηνά και χείρα κίνει»). Ακόμη είναι απαραίτητη η συμμετοχή τους σε όλα τα είδη των πολιτικών παρεμβάσεων (σχεδιασμός, υλοποίηση, αξιολόγηση).

6.7.8. Πανελλαδικό διαδημοτικό δίκτυο για την υποστήριξη των Ελλήνων τσιγγάνων «Δίκτυο Ρομ»

Το συγκεκριμένο δίκτυο είναι μια συνένωση 35[90] οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, στους οποίους κατοικούν τσιγγάνοι, και έχει ως μέλημα την βελτίωση των συνθηκών ζωής και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού που αυτοί υφίσταται από την υπόλοιπη κοινωνία.

Το δίκτυο αυτό είναι ένα είδος διαδημοτικής συνεργασίας της οποίας βασικός στόχος είναι η ανάπτυξη πολιτικής με άξονα την τοπική αυτοδιοίκηση, για την εφαρμογή θετικών δράσεων και την υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων πολιτών. Αυτό που προσπαθεί με τις ενέργειες του να πετύχει, είναι η διασφάλιση του δημοσίου και κοινωνικού χαρακτήρα της πολιτικής για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η αιτία της δημιουργίας ενός τέτοιου δικτύου ήταν το γεγονός ότι η κατάσταση στους τσιγγάνους σε όλη την ελληνική επικράτεια είναι πολύ άσχημη σε πολλούς τομείς (εκπαίδευση, κατοικία, υγεία, απασχόληση). Για την επίλυση, λοιπόν, των κατά τόπους προβλημάτων, υπεύθυνοι είναι και οι τοπικοί φορείς.

Οπότε το δίκτυο με ορίζοντα την βελτίωση των συνθηκών ζωής των ελλήνων Ρομ, έχει θέσει τους παρακάτω στόχους στην πολιτική του:

1. την κινητοποίηση των φορέων που ασκούν πολιτική για τις μειονεκτούσες ομάδες.
2. την ανάπτυξη ενός δικτύου ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών και τεχνογνωσίας πάνω στα θέματα επίλυσης των προβλημάτων των τσιγγάνων.

---

[90]Ο αριθμός τους συνεχώς αυξάνεται. Πριν από περίπου 3 μήνες μπήκε και ο δήμος Λαρισας στο δίκτυο.

3. την επίτευξη ενός διαλεκτικού προβληματισμού πάνω στον κοινωνικό αποκλεισμό των Ρομ και στην πολιτική αντιμετώπισής του, μεταξύ των τσιγγάνων της κεντρικής εξουσίας και των άλλων φορέων της κοινωνίας.
4. την ανάπτυξη ενός μηχανισμού ελέγχου και σωστής απορρόφησης των κονδυλίων που διατίθενται σε προγράμματα για τους τσιγγάνους.
5. την ανάπτυξη προβληματισμού πάνω στο θέμα της κοινωνικής ένταξης των Ρομ και στους τρόπους με τους οποίους αυτή πρέπει να γίνει

Η πολιτική του δικτύου καθορίζεται μέσα από τα συνέδρια που διοργανώνει (έχουν γίνει 4 ως τώρα). Άμεσες ενέργειες παρέμβασής του είναι η καταπολέμηση του ρατσισμού και η υπεράσπιση του δικαιώματος της συμμετοχής των μειονεκτουσών πολιτών στις δραστηριότητες του κάθε δήμου, η προφύλαξη των μειονεκτουσών ομάδων και η δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για την κοινωνική τους ένταξη, και η διερεύνηση των προβλημάτων που σχετίζονται με την κατοικία και τις υποδομές στους χώρους εγκατάστασης αυτών. Το δίκτυο κάνει προτάσεις για εξασφάλιση χρηματοδότησης προς τους αρμόδιους φορείς (ΥΠΕΧΩΔΕ, ΕΚΤ) με σκοπό την βελτίωση της κατάστασης ύδρευσης, αποχέτευσης, εκπαίδευσης, πολιτογράφησης, υγείας - υγιεινής, στέγασης κλπ..

Σε συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει στόχο να εκπονήσει μελέτες δημιουργίας οργανωμένων χώρων μεταστάθμευσης, να ανακουφίσει τις αστικές περιοχές με οξυμένα προβλήματα διαβίωσης και να αναπτύξει οικιστικά προγράμματα με οργανωμένη ανέγερση κατοικιών. Όλα αυτά βέβαια για την διευκόλυνση της ζωής των τσιγγάνων.

Αυτό που πρέπει να τονισθεί και είναι μέλημα του δικτύου, είναι ότι πρέπει να παρέμβει άμεσα εκεί που οι μελέτες δείχνουν ότι χρειάζεται αυτή η παρέμβαση και στο βαθμό που οι ίδιοι οι Ρομ επιθυμούν να αλλάξουν κάποια πράγματα στην περιοχή κατοικίας τους.

Τέλος, το δίκτυο είναι ενταγμένο στο πλαίσιο εθνικής πολιτικής για τους τσιγγάνους και συνεργάζεται με το ΥΠΕΧΩΔΕ την ΕΕΤΑΑ, την ΓΓΛΕ και την ΓΓΝΓ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^{ο} : Επίλογος - Προοπτικές

7.1 Συμπεράσματα

Σκοπός της εκπόνησης αυτής της διπλωματικής ήταν η διάγνωση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού στην κοινωνική ομάδα των Ρομ.

Μέσα από την δομή των κεφαλαίων προκύπτει η μεθοδολογία που επιλέξαμε για να το προσεγγίσουμε.

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε αναφορικά με αυτή κάποια πράγματα.

Όπως προέκυψε ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια έννοια - φαινόμενο που συσχετίζεται άμεσα με πολλά άλλα. Αυτή του η συσχέτιση τον οδηγεί στο να έχει πολλές αιτίες (που με τη σειρά τους συχνά προκαλούν και προκαλούνται από άλλα φαινόμενα), όπως και πολλές επιπτώσεις και διαστάσεις, σε πολλούς τομείς της κοινωνίας. Αυτός ο πολυδιάστατος και πολυτομεακός χαρακτήρας του κάνει τον κοινωνικό αποκλεισμό να είναι ταυτόχρονα και μια κατάσταση.

Αυτό του το στοιχείο όμως (το ότι είναι διαδικασία) τον οδηγεί στο να δημιουργεί νέα φαινόμενα με τα οποία μπορεί να αλληλεπιδρά και να διογκώνεται.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι εξαιτίας των πολλών διαδράσεων που υπάρχουν από και για, τη δημιουργία του, αναδύεται ένα πρόβλημα στον ορισμό του και στη μεθοδολογική προσέγγιση που αυτός επιβάλει. Αυτή η ασάφεια του φαινομένου διαχέεται και στην πολιτική παρέμβαση για την αντιμετώπισή του. Γι' αυτό σήμερα οι περισσότερες προσπάθειες που γίνονται για την καταπολέμηση του αποτυγχάνουν, γιατί δεν έχει βρεθεί μια κοινή αποδεκτή μεθοδολογική προσέγγισή του, με αποτέλεσμα οι ενέργειες που γίνονται να χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα.

Η αποσπασματικότητα δεν θα ήταν τόσο κακή αν δεν γινόταν σήμερα να αποτελεί η ίδια, μεθοδολογία για την προσέγγισή του. (Γίνεται παρέμβαση σε ένα συγκεκριμένο τομέα ή χώρο παρουσίας του φαινομένου, αφού όμως πρώτα έχει υπάρξει συντονισμός στις ενέργειές για να αντιμετωπιστεί όλο το εύρος των αιτιών που το προκαλούν). Αυτό όμως δεν γίνεται σήμερα.

Το ότι υπάρχει αποσπασματικότητα στην πολιτική αντιμετώπισης του οφείλεται στο γεγονός ότι δεν έχουν ιδωθεί στις αιτίες του, οι αλληλοσυσχετίσεις των φαινομένων που το προκαλούν αλλά λαμβάνεται σαν αιτία πρόκλησης του φαινομένου το αποτέλεσμά του[91].

Ναι μεν το αποτέλεσμα (το νέο φαινόμενο) μπορεί να είναι νέα αιτία κοινωνικού αποκλεισμού, δεν παύει όμως να έχει προκληθεί από κάτι άλλο, το οποίο με τη σειρά του μπορεί να είναι αποτέλεσμα διαδράσεων πολλών μονοδιάστατων φαινομένων. Γι' αυτό και στο κεφ.2 έγινε η προσπάθεια να αναλυθούν αυτές οι πολύπλοκες

[91] π.χ. αντιμετωπίζει η πολιτεία στα ΑΜΕΑ το πρόβλημα τους βοηθώντας τους ίδιους στο να ξεπεράσουν τις επιπτώσεις που δέχονται λόγω του κοινωνικού αποκλεισμού τους από το σύνολο. Δεν δραστηριοποιείται όμως στην καταπολέμηση των αιτιών που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό τους από το σύνολο. Δεν δραστηριοποιείται όμως στην καταπολέμηση των αιτιών που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό των ΑΜΕΑ.

αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων φαινομένων που στο τέλος δημιουργούν τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Ερχόμενοι τώρα στο θέμα των Ρομ, πρέπει να πούμε τα εξής. Ο κοινωνικός αποκλεισμός όπως αποδείχτηκε διαφέρει από ομάδα σε ομάδα, από χώρο σε χώρο και από χρόνο σε χρόνο όσον αφορά τις αιτίες, διαστάσεις και επιπτώσεις του. Οι Ρομ ανέκαθεν βιώνουν μια απόρριψη. Πολλοί επιστήμονες το αποδίδουν αυτό στην ιδιαίτερη φιλοσοφία που έχουν τόσο στη συμπεριφορά τους όσο και στον τρόπο ζωής τους. Αυτά είναι χαρακτηριστικά του δικού τους πολιτισμού που 1000 χρόνια τώρα έχουν κρατήσει, σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης.

Αυτή δηλαδή η πολιτισμική ιδιαιτερότητα των Ρομ τους έκανε να κινούνται στο περιθώριο μιας κοινωνίας, χωρίς όμως να βιώνουν άσχημες καταστάσεις, εξαιτίας του πολυπολιτισμικού της χαρακτήρα. Όλα αυτά συμβαίνουν στην ελληνική κοινωνία από το Βυζάντιο ως το 1940. Ο Ρομ ήταν απορριπτέος αλλά δεν ήταν αποδιωγμένος αφού ήταν χρήσιμος (εξαιτίας των επαγγελμάτων που έκανε).

Με την αναδιάρθρωση της οικονομίας αλλά και με τη μετάθεση στο αστικό τρόπο ζωής της Ελλάδας μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο βλέπουμε να αλλοτριώνεται η ελληνική κοινωνία κόβοντας τους δεσμούς με την παράδοση αλλά και να μην βασίζεται πλέον στην αγροτική παραγωγή (αστικοποίηση, εκβιομηχάνιση).

Αυτό αυτόματα κόβει και τους δεσμούς του «επαρχιώτη» αγρότη που γίνεται «αστός» με τον Ρομ αφού ούτε την τέχνη του χρειάζεται πλέον ούτε τη μουσική του (υπάρχει το ραδιόφωνο). Έτσι ο Ρομ μη μπορώντας να επιβιώσει οδηγείται και αυτός σε αστικές περιοχές όπου και αρχίζει σιγά - σιγά να μονιμοποιείται και να αλλάζει βασικές διαστάσεις του πολιτισμού του. (αρχίζει να αποκτά περιουσία, ξεχνά τα έθιμά του κλπ.). Αυτό μπορεί να μην ήταν κακό, όμως έγινε, γιατί πέραν του ότι πλέον δεν ήταν χρήσιμος στα νέα επαγγέλματα που δημιουργούνταν, έφερε και την «στάμπα» του διαφορετικού. Αν σ΄ αυτό αθροίσουμε και την ανυπαρξία πολιτικής που υπήρχε εκείνη την εποχή και δεν μπορούσε να βοηθήσει αυτές τις ομάδες τότε μπορούμε να δούμε γιατί όλοι οι οικισμοί των Ρομ είναι άναρχα πολεοδομημένοι και έχουν κακής ποιότητας περιβάλλον.

Αυτή η αρχική απόρριψη με τα χρόνια άρχιζε να διογκώνεται όλο και περισσότερο. Ο εξελιγμένος έλληνας αστός πλέον ενοχλούνταν από τον «βρομιάρη γύφτο» όπως τον θεωρούσαν, και ήθελε να μην τον βλέπει καν. Η ανυπαρξία τρόπων για να βρει ο Ρομ τα προς το ζην εξαιτίας της απόρριψης που δεχόταν, τον τοποθετούσε όλο και πιο βαθιά στο περιθώριο. Έτσι το ένα φαινόμενο έφερνε το άλλο και κατέληξε σήμερα να είναι ένας από τους αποκλεισμένους της εποχής.

Εκτός όμως από τις εμφανείς επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομ, αυτός είχε και κρυφές. Δημιούργησε σε μεγάλες ομάδες Ρομ (κυρίως εγκατεστημένους) αισθήματα όπως αφομοίωσης άνευ όρων παραβατικότητας, εσωστρέφειας τα οποία τους αλλοτρίωσαν. Έτσι αυτοί μη μπορώντας να βρουν «τοις πταίειν» άρχιζαν με το που αποκτούσαν κάποια χαρακτηριστικά που τους διαφοροποιούσαν κάπως από την υπόλοιπη φυλή, να προσπαθούν να βρουν εξιλαστήρια θύματα για να αιτιολογήσουν την απόρριψή τους.

Βλέπουμε λοιπόν από τα παραπάνω πως το φαινόμενο όσο προχωρεί ο καιρός τόσο εξαπλώνεται σε περισσότερους τομείς και δημιουργεί έτσι νέες αιτίες που το αναγεννούν.

Όλα τα παραπάνω προσπαθήσαμε να τα διαγνώσουμε κάνοντας μια έρευνα και συγκεκριμένα εντοπίζοντας το φαινόμενο στους εγκατεστημένους Ρομ. Στο κεφ.5 είδαμε πως λειτουργεί στην συγκεκριμένη ομάδα και τι δημιουργεί σ' αυτή. Είναι γεγονός ότι τουλάχιστον όσον αφορά τη ποιότητα ζωής οι εγκατεστημένοι είναι καλύτερα από τους νομάδες. Όμως η έλλειψη πολιτικής παρέμβασης σε τέτοιες περιοχές είναι εμφανής σε βασικά αγαθά (υποδομές, περιβάλλοντας χώρος, επίπεδο κατοικίας).

Από τη μια οι εγκατεστημένοι φαίνεται ότι ζουν πιο άνετα από τους νομάδες, από την άλλη όμως σε βασικούς τομείς δεν διαφέρουν καθόλου.

Αυτό που διαγνώσαμε στη περιοχή ήταν:

α) αποκλεισμό από την εκπαίδευση (μεγάλο ποσοστό αναλφαβητισμού το οποίο ξεπερνά το 60% και αδυναμία αντιμετώπισής του)

β) αποκλεισμό από την απασχόληση και έλλειψη κατάρτισης

γ) αποκλεισμό από την ψυχαγωγία

δ) αποκλεισμό από τις σχέσεις με τους άλλους κατοίκους της περιοχής (όχι όμως συγκρούσεις)

ε) αποκλεισμό από τις υποδομές και το ποιοτικά ανθρώπινο περιβάλλον.

Αυτά είναι σοβαρά ζητήματα που απαιτούν λύση. Όμως όπως διαφαίνεται πέρα από τις προσπάθειες που γίνονται, πολύ δύσκολα και μετά από πολύ χρόνο και κόπο θα μπορέσει να γίνει κάτι.

Και αυτό γιατί οι φορείς με τους οποίους έρχονται σε επαφή οι Ρομ δεν τους αντιμετωπίζουν ως «όμοιους». Υπάρχει μια υποκριτική ενασχόληση με το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού και με τους Ρομ. Άλλωστε το κράτος πρόνοιας έχει δοκιμαστεί και το μόνο που πετυχαίνει είναι απλά να παρατείνει την διόγκωση του προβλήματος.

Έτσι είναι ανάγκη να πάρει στα χέρια της την κατάσταση η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Κάτι τέτοιο γίνεται μέσω του Πανελλήνιου Διαδημοτικού δικτύου Ρομ, αλλά πολύ φοβόμαστε ότι όταν θα πάψει η χρηματοδότηση από την ΕΕ δεν θα μπορέσουν οι δήμοι και οι κοινότητες να συνεχίσουν το έργο που ήδη έχουν ξεκινήσει.

Πέρα όμως από αυτό πρέπει η ΤΑ να αναλάβει δυναμικότερο ρόλο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των Ρομ.

Απαραίτητη είναι η παροχή σ' αυτούς και η στήριξή τους με υποδομές. Επίσης πρέπει σε συνεργασία τόσο με την ΓΓΛΕ όσο και με το ΥΠΕΠΘ να αναλάβει η ΤΑ ηγετικό ρόλο στην καμπάνια για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού μέσα στους Ρομ. Ίσως αυτό να είναι και το μεγαλύτερο πρόβλημα που προκαλείται αλλά και προκαλεί ο κοινωνικός αποκλεισμός. Ήδη οι συνεργασίες και η εθνική πολιτική για

τους τσιγγάνους που πλέον έχει υιοθετηθεί από το κράτος, δημιουργούν θετικό κλίμα για την δραστηριοποίηση της Τ.Α.

Τέλος πρέπει οι ίδιοι οι Ρομ να ευαισθητοποιηθούν. Αυτό θα γίνει μόνο με το αν η πολιτεία και οι φορείς που ασχολούνται με το θέμα επιδιώξουν με αυτούς την συνεργασία. Για το πως θα ζουν, πρέπει οι ίδιοι να αποφασίσουν. Όμως αυτό δεν άρει την ευθύνη του κρατικού φορέα πολιτικής να παρέχει τα ίδια δικαιώματα και αγαθά σε όλους.

Αφήσαμε τελευταία την πιο σημαντική από όλες τις παραμέτρους για την επίλυση του προβλήματος. Είναι η αλλαγή της νοοτροπίας του κόσμου. Σ' αυτό βέβαια θα συμβάλουν όλοι φορείς πολιτικής παρέμβασης (ενημέρωση, διαπολιτισμική ή διεθνιστική παιδεία, άρση προκαταλήψεων). Όμως για να πετύχει η παρέμβαση των προηγούμενων πρέπει ο δέκτης για τον οποίο γίνεται αυτή (δηλαδή αυτοί που αποκλείουν) να θελήσει να αλλάξει τη νοοτροπία του.

Εκφράζοντας προσωπική άποψη θέλουμε να πούμε ότι αυτό είναι πολύ δύσκολο, όχι όμως ακατόρθωτο. Αρκεί όπως έχει λεχθεί, ο ρυθμιστής αυτής της κατάστασης (αυτός που αποκλείει) να δειξει ανθρωπιά και αποδοχή του άλλου.

Είμαστε πεπεισμένοι ότι όλα είναι δημιουργήματα των βιωμάτων και των ιστορικών, παραδοσιακών πρακτικών του παρελθόντος.

Η ισότητα μπορεί να επιτευχθεί. Γιατί δεν κοστίζει τίποτα στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο το να απλώσει το χέρι σε κάποιον ο οποίος επιδιώκει να έρθει κοντά του. Άλλωστε ο καταυλισμός και η εξαθλίωση αυτού δεν είναι ο πολιτισμός των Ρομ. Ο νομάδας είναι σίγουρο ότι θέλει να αλλάξει και να ζήσει ευπρεπώς μια ποιοτική ζωή.

Πρέπει όμως όλοι να τον βοηθήσουν και να του δείξουν ότι δεν θα οδηγηθεί σε νέο περιθώριο αν κάνει την προσπάθεια να προσεγγίσει το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Πρέπει να γίνει αρχή η αρμονική συμβίωση μαζί τους. Η μόνη λύση για έναν πολιτισμό για να παραμείνει ζωντανός είναι η υγιής αλληλεπίδραση του με άλλους.

Αυτό το αποδεικνύει ο πολιτισμός των Ρομ, αφού ενώ αυτοκρατορίες έχουν καταστραφεί, αυτοί συνεχίζουν την πορεία τους μόνοι, απροσδιωγμένοι αλλά πάντα επιβιώνουν. Έτσι αυτή η αλληλεπίδραση των πολιτισμών του «οικείου» με τον ξένο θα προσδώσει και στους δυο οφέλη.

Όλα τα παραπάνω γνωρίζοντάς τα κατά την πορεία της έρευνας, μας αύξησαν το ενδιαφέρον για την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας.

Η επιτυχία της συγκεκριμένης δουλειάς είναι σχετική, γιατί αυτά που παρουσιάστηκαν είναι συμπεράσματα από ενδείξεις που πήραμε κατά την διεξαγωγή της έρευνάς σε ένα συγκεκριμένο δείγμα (αρκετά μικρό για να βγουν ακλόνητα και πλήρως στατιστικά τεκμηριωμένα συμπεράσματα.

Αυτό που σίγουρα όμως πετυχε είναι, το να μας απαλλάξει από κάποια στερεότυπα και προκαταλήψεις μας. Επίσης, μια έρευνα από τη στιγμή που γίνεται βοηθάει στην διερεύνηση του φαινομένου με το οποίο ασχολείται, γιατί θα οδηγήσει τις επόμενες ερευνητικές προσπάθειες που θα ασχοληθούν με το θέμα, να μην

υποπέσουν στα ίδια λάθη και να οδηγηθούν σε άλλους τομείς και διαστάσεις του φαινομένου, ώστε να επιτύχουν την καλύτερη προσέγγιση[92].

[92] Βλ. Κοτζαμάνης Β., 1993. Διδακτικές σημειώσεις

8. Βιβλιογραφία

8.1 Βιβλία

- Abecrombie N., Hill S., Turner B.S. (μετ. Τερλεξής Π. κ.α.). 1984. The Penguin dictionary of sociology England, Penguin
- Angus Fraser. 1998. Οι τσιγγάνοι. Αθήνα, Οδυσσέας
- Brawn E., 1993. Η Λάρισα του 1669, Θεσσαλικό Ημερολόγιο. τχ.23. σελ 177-189
- Duverger M., 1988. Μέθοδοι κοινωνικών επιστημών. Αθήνα. ΕΚΚΕ. σελ. 212-283
- Karadinos D., Cavounidis J., 1994. Location and Social Exclusion in Greece. Brussels. European Community observatory on policies to combat social exclusion
- Kenrick D.,1997. (μετ. Λαβδά Μ.) Από τις Ινδίες στη Μεσόγειο: Η μετανάστευση των Τσιγγάνων. Αθήνα. Καστανιώτη
- Maloutas Th., 1993. Social segregation in Athens. Antipode. Vol25-N3. σελ. 223-239
- Umberto E., 1994. (επιμ. Κονδύλη Μ.). Πως γίνεται μια διπλωματική εργασία. Αθήνα. Νήσος
- Αξίζι-Καλαντζή Α., Ζώνιου-Σιδέρη Α., Βλάχου Α., 1996. Προκαταλήψεις και στερεότυπα - δημιουργία και αντιμετώπιση. Αθήνα. ΓΓΛΕ
- Βασιλειάδου Μ., 1997. Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα: Μύθος και πραγματικότητα. 2ο κοινό Συνέδριο κοινωνικών λειτουργών Ελλάδας-Κύπρου: Πληθυσμιακές ομάδες σε κρίση. Αθήνα
- Βασιλειάδου Μ., Παυλή-Κορρέ Μ., 1996. Η εκπαίδευση των τσιγγάνων στην Ελλάδα. Αθήνα . ΓΓΛΕ
- Βεργίδης Δ., 1996. Ο εξωσχολικός αλφαβητισμός των τσιγγανόπαιδων στην Κάτω Αχαία: Η έρευνα. η δράση ως μέθοδος αξιολόγησης. εισήγηση στο Διεθνές συμπόσιο Εκπαίδευση Τσιγγάνων : Ανάπτυξη διδακτικού υλικού. Αθήνα. ΓΓΛΕ
- Γαβριηλίδης Π., 1996. Για την ενεργοποίηση της ΤΑ στην προοπτική της ήπιας κοινωνικής ένταξης των Τσιγγάνων πολιτών. Πανελλήνιο διαδημοτικό δίκτυο ΡΟΜ
- ΓΓΛΕ, 1996. Χαρτογράφηση του τρόπου εγκατάστασης των Τσιγγάνων. Αθήνα. ΓΓΛΕ. Διεύθυνση προγραμμάτων-Τμήμα προγραμμάτων
- Γεωργακόπουλος Θ., Πατσουράτης Β., 1997. Δημόσια Οικονομικά. Αθήνα. Το οικονομικό
- Γεωργίου Γ., Τερζοπούλου Μ., 1996. Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα. Αθήνα. ΓΓΛΕ
- Γιαννακόπουλος Τ. 1981. Οι γύφτοι και το δημοτικό μας τραγούδι. Αθήνα. Θουκυδίδης
- Γκότοβος Α., 1996. Ρατσισμός: Κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής. Αθήνα. ΓΓΛΕ
- Δήμος Λάρισας. 1998. Ενημερωτικό δελτίο Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης-Αποχέτευσης Λάρισας. Λάρισα. Δήμος Λάρισας
- ΔΟΥΚ. 1997. Υγεία και πόλη: Απολογισμός 1997. περιοδική έκδοση. Βόλος. Δήμος Βόλου
- ΔΟΥΚ. 1997. Οδηγός κοινωνικών φορέων & υπηρεσιών. Βόλος. Δήμος Βόλου
- Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας. 1998. Χθες - σήμερα - Αύριο. Αθήνα. ΕΟΠ

- ΕΚΚΕ, 1996, Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα. Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής. Έκθεση για το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο, Αθήνα, ΕΚΚΕ, τόμος Α, σελ. 13-196, 251-274, 491-523, και τόμος Β σελ. 195-228
- Εξαρχος Γ., 1996, Αυτοί είναι οι Τσιγγάνοι, Αθήνα, Γαβριηλίδης
- ΕΠΑ, 1987, Πολεοδομική μελέτη Λάρισας επέκτασης αναθεώρησης (2η φάση). Λάρισα
- Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1994, Ευρώπη 2000+: Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη, Βρυξέλλες, Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1997, Προς ένα πρόγραμμα για το αστικό περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Βρυξέλλες, Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Κοινοτικές πρωτοβουλίες Poverty IV, DGV-Social Affairs
- Επτά ημέρες-Ταξιδεύοντας με τους Τσιγγάνους, Καθημερινή, 8/1/95
- ΕΣΥΕ, 1991, Απογραφή πληθυσμού και απογραφή κτιρίων ανά ΟΤ, (πινακοποιήσεις σε μαγνητικό μέσο)
- Εταιρία μελετών περιβάλλοντος και συνεργάτες, 1985-1987, Λάρισα: μελέτη γενικού πολεοδομικού σχεδίου (4 φάσεις), ΕΠΑ 1982-1984
- Ζδάνης Ν., 1992, Η Λάρισα κατά τον Ornstein αμέσως μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους στο Πρακτικά του 1ου συνεδρίου Λαρισαϊκών Σπουδών, Λάρισα, ΠΟΔΛ-ΟΦΘΙ.
- Ιδρυμα Σακη Καράγιωργα, 1998, Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός, 6ο Επιστημονικό Συνέδριο, Αθήνα, ΙΣΚ, (σελ. 19-24, 56-76, 87-93, 124-137, 391-405, 266-287, 728-767)
- Ιωαννίδου Α., 1990, Οι Rom του Δενδροποτάμου, Θεσσαλονίκη, τόμος 2, σελ. 431-457
- Καλαμαράς Δ., Ξυδιανός Χ., 1995, Ολοκληρωμένη παρέμβαση στην περιοχή Αλιβερίου, Δήμου Νέας Ιωνίας, Νομού Μαγνησίας, διπλωματική εργασία, Βόλος, ΤΜΧΠΑ, ΠΘ
- Καλατζόπουλος - Κορρές, 1977, Η αστικοποίηση των τσιγγάνων στον ελληνικό χώρο, αδημοσίευτη εργασία, ΕΜΠ, έδρα πολεοδομίας
- Καραθανάση Ε., 1996, Το κατοικείν των Τσιγγάνων στην Ελλάδα, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, ΕΜΠ (Τομέας πολεοδομίας-χωροταξίας)
- Καραντινός Δ., Κονιόρδος Μ., Τίνιος Π., 1990, Πρώτη Εθνική Έκθεση. Παρατηρητήριο πολιτικών καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Αθήνα, ΥΠΕΣ, ΕΚΚΕ
- ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998, Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία. Αθήνα, Gutenberg (σελ. 9-87, 151-163, 193-220)
- Κοκκινάκη Σ., 1983, Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των Τσιγγάνων της περιοχής των Άνω Λιοσίων Αττικής, Ε.Κ.Ε, τόμος 48, σελ. 110-121
- Κοτζαμάνης Β., 1993, Σημειώσεις για το μάθημα Εισαγωγή στις μεθόδους

κοινωνικής έρευνας. Βόλος. ΠΘ
- Κουτσόπουλος Κ.. 1990. Γεωγραφία: Μεθοδολογία και μέθοδοι ανάλυσης χώρου. Αθήνα. Συμμετρία. σελ. 155-238
- Κωνσταντοπούλου Χ.. 1984. Αρχές κοινωνιολογικών μεθόδων. Θεσσαλονίκη. Κυριακίδη. σελ. 14-25. 52-99
- Λεπενιώτης Γ.. 1988. Τσιγγάνοι και Ρατσιστικές ιδεολογίες στον ελληνικό χώρο. Δελτίο των συνεργαζομένων οικολογικών οργανώσεων τχ. 6. τόμος β. σελ. 39-44. Πανελλήνιο διήμερο διαλόγου και προβληματισμού. Θέματα: μειονότητες και κοινωνικά κινήματα - Πολιτικοί και κοινωνικοί θεσμοί
- Λεπενιώτης Γ.. 1988. Τσιγγάνοι και ελληνικός χώρος. μεταπτυχιακή εργασία. Θεσσαλονίκη. ΑΠΘ
- Λεπενιώτης Γ.. 1998. Εμπειρογνωμοσύνη. για τις μορφές και τις διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων της Θεσσαλίας και στρατηγικές επανένταξής τους. Λάρισα. Περιφέρεια Θεσσαλίας
- Λήμμα Αθίγγανοι. 1976. Μεγάλη Αμερικάνικη Εγκυκλοπαίδεια. Αθήνα. Δημητρακόπουλου. 13η έκδοση. τόμος Αγ
- Λυδάκη Α..1997.. Μπαλαμέ και Ρόμα: Οι τσιγγάνοι των Άνω Λιοσίων. Αθήνα. Καστανιώτη
- Μαλούτας Θ.. 1995. Αποτύπωση της κοινωνικοεπαγγελματικής φυσιογνωμίας των ελληνικών πόλεων. Μεθοδολογικος οδηγός και ένα παράδειγμα: Βόλος. Σειρά ερευνητικών εργασιών, 95-04, Βόλος, ΤΜΧΠΑ. ΠΘ
- Μαλούτας Θ.. 1996. Ανισοκατανομή και απομόνωση κοινωνικοεπαγγελματικών ομάδων στις ελληνικές πόλεις. Σειρά ερευνητικών εργασιών. 96-01. Βόλος. ΤΜΧΠΑ. ΠΘ
- Μαλούτας Θ.. Σωμαράς Χ.. 1993. Η κοινωνική διαίρεση στη Λάρισα. Κοινωνικοεπαγγελματική μορφολογία του τόπου κατοικίας. Σειρά ερευνητικών εργασιών: 97-13. Βόλος. ΤΜΧΠΑ. ΠΘ.
- Μάρκου Γ.. 1996. Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας. η διαδικασία διεθνοποίησης και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Αθήνα. ΓΓΛΕ
- Μπομπότης Θ. & συνεργάτες. 1987-1990. Πολεοδομική μελέτη Λάρισας επέκτασης αναθεώρησης (4η φάση). Λάρισα.
- Νόμος 2413. 17/6/96
- Ντούσας Δ.. 1997. Rom και Φυλετικές Διακρίσεις. Αθήνα. Gutenberg
- Ντούσας Δ.. 1996. Οι τσιγγάνοι της Καρδίτσας μια κατατρεγμένη ομάδα. Θεσσαλικό Ημερολόγιο. τχ.18. σελ. 155-158
- Παλιούγκας Θ.. 1988. Τοπογραφικά. τοπωνυμιολογικά και άλλα στοιχεία του κώδικα του ναού το Αγ. Αχίλλειου της Λάρισας (1810-1881) στο Η Λάρισα του 1810-1881. Ημερίδα του ΟΦΘΙ και της Λαογραφικής Εταιρείας Λάρισας. σελ. 15-61.
- Παλιούγκας Θ.. 1994. Η Λάρισα στο οδοιπορικό του περιηγητή Εβλίγια Τσελεμπή (1668). Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τχ.26. σελ. 80-99.
- Παλιούγκας Θ.. 1996. Η Λάρισα κατά την Τουρκοκρατία (1423-1881). Λάρισα. Δήμος Λάρισας-ΟΦΘΙ
- Παπαστάμου Σ.. 1988. Οι μειονοτητες και η στρατηγική τους: Μια κοινωνιολογική

προσέγγιση της κοινωνικής τους επιρροής. ΕΚΕ. τχ.69. σελ. 3-75
- Παυλή Μ., Σιδέρη Α. 1990. Οι Τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαίας. Αθήνα. ΓΓΛΕ
- ΠΑνεΛλήνια Ένωση ΦΙλων των Πολυτέκνων. 1998. Ημερολόγιο. Αθήνα. ΠΑΛΕΦΙΠ
- Πλαίσιο εθνικής πολιτικής και μέτρα για τους έλληνες Τσιγγάνους. 1996. ΥΠΕΡΓ. ΥΠΥΓΠΡΚΑ. ΥΠΕΧΩΔΕ
- Σπυρόπουλος Α. (μετ. Ούντρια Λ.). 1994. Η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της Λάρισας από το 1881 ως το 1916. Θεσσαλικό Ημερολόγιο. τχ. 25. σελ. 109-119
- Σπυρόπουλος Α. (μετ. Ούντρια Λ.). 1994. Η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της Λάρισας από το 1881 ως το 1916. Θεσσαλικό Ημερολόγιο. τχ. 26. σελ. 232-240
- Τάτσης Ν.Χ., 1988. Κλασσικές έρευνες κοινωνικών επιστημών: Πρώτος κύκλος ανθολόγησης , Αθήνα. Σάκκουλα
- Τάτσης Ν.Χ., 1989. Κοινωνιολογία: Ιστορική εισαγωγή και στοχαστικές θεμελιώσεις, Αθήνα, Οδυσσέας, τόμος Α. σελ. 212-283
- Τσουγιόπουλος Γ., 1981. Το ελληνικό αστικό κέντρο: η περίπτωση της Λάρισας. Αθήνα, ΕΚΚΕ
- ΥΠΕΡΓ,1998. Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. ενημερωτικό φυλλάδιο. ΥΠΕΡΓ
- ΥΠΕΠΘ, 1997, Δελτίο τύπου 23/7/97. Ειδική γραμματεία παιδείας ομογενών διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αποκέντρωσης
- ΥΠΕΠΘ, 1997, Εκπαίδευση Τσιγγανόπαιδων. ενημερωτικό φυλλάδιο. Ειδική γραμματεία ομογενών και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αποκέντρωσης
- ΥΠΕΠΘ, 1997, Πρόγραμμα Τσιγγάνων. Διεύθυνση Προγραμμάτων. ενημερωτικό φυλλάδιο, τμήμα ειδικών προγραμμάτων
- ΥΠΕΡΓ, 1996, Πρόγραμμα για την καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, ΥΠΕΡΓ
- ΥΠΕΣ. 1998. Πρόγραμμα: Ποιότητα για τον πολίτη. ενημερωτικό φυλλάδιο. ΥΠΕΣ
- ΥΠΕΧΩΔΕ, 1996, Πλαίσιο Πολιτικής για τους Έλληνες τσιγγάνους, ΥΠΕΧΩΔΕ
- Φιλίας Β., 1997, Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών, Αθήνα, Gutenberg, σελ. 6-214, 284-316

8.2 Άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά

- Συνέδριο για τον Κοινωνικό Αποκλεισμό, *Εφημερίδα Το Βήμα*. 28/9/97
- Διάσκεψη για τον Κοινωνικό Αποκλεισμό, *Εφημερίδα Ελευθερία*, 10/5/98
- Ψίθυροι εκσυγχρονισμού για την ζωή των Τσιγγάνων. *Εφημερίδα Εξουσία*. 20/3/98. σελ. 20
- Μέτρα στήριξης των Τσιγγάνων, *Εφημερίδα Ελευθερία*. 11/3/98. σελ.. 6
- Συνέντευξη Υφυπουργού Λάμπρου Παπαδήμα. *Εφημερίδα Το Βήμα*. 14/6/98
- WWW.LABOR.MINISTRY.GR/ODHGOS0.HTM
- WWW.LABOR.MINISTRY.GR/YPOPROG3.HTM

- Δύο τσουβάλια σφαίρες στο σπίτι του Κώστα Βιλανάκη. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 30/5/98. σελ. 1.4
- Τσιγγάνοι. οι απόκληροι της Ευρώπης. *Εφημερίδα Καθημερινή*. 9/11/97
- Επιχείρηση απομάκρυνσης των τσιγγάνων. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 2/4/98
- Επεισόδια για μια θέση στην εμποροπανήγυρη. *Εφημερίδα Τα Νέα*. 23/55/97
- Ούτε Ζουλού δεν ζουν όπως οι τσιγγάνοι του Τιρνάβου. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 6/2/98. σελ. 7
- Εκβιασμό για το νερό καταγγέλλουν οι Τσιγγάνοι. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 25/1/97
- Ψίθυροι καρδιάς από αληθινούς τσιγγάνους. *Εφημερίδα Το Βήμα*. 22/2/98. σελ. Γ16-Γ17
- Επιχειρησιακό πρόγραμμα από τη ΝΕΛΕ Λάρισας καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 15/6/96
- Φροντίδα για τη στέγαση των τσιγγάνων από το Δήμο Λάρισας. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 12/2/98
- Ο ρατσισμός είναι εδώ. *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*. 22/11/96
- Υπάρχουν πάντα και δυστυχισμένοι τσιγγάνοι. *Εφημερίδα Εξουσία*. 31/3/98. σελ. 16
- Ο Ήφαιστος των τσιγγάνων. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 17/6/96
- Άθλιες συνθήκες για τους τσιγγάνους στα Τρίκαλα. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 25/8/98
- Ρομ: η μεγαλύτερη μειονότητα στην Ευρώπη. *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*. 4/12/97
- Εμείς οι έλληνες Τσιγγάνοι. *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*. 4/12/97
- Εγκαταλείπουν οι Τσιγγάνοι την Γιάννουλη. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 7/2/1998. σελ. 1.4
- Οι τσιγγάνοι στην ομπρέλα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 15/7/1998
- Πρώτη προσέγγιση σε πανελλήνια κλίμακα της τσιγγάνικης γλώσσας. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 15/9/98
- Η φιλοξενία των τσιγγάνων. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 3/2/98
- Νέος οικισμός τσιγγάνων δημιουργείται από τον ΟΕΚ στους Σοφάδες. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 2/4/98
- Όχι στην γκετοποίηση των παλιννοστούντων, *Εφημερίδα Εξουσία*, 30/3/1998
- Απολογήθηκε από τη TV δείχνοντας τον γιο του. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 29/5/98. σελ. 1.4
- Έγκλημα και τραγωδία. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 27/5/98
- Γεννούσε ανά 6 μήνες. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 10/7/98. σελ. 1.4
- Καταγγελίες για κυκλώματα. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 28/5/1998. σελ. 1.4
- Τα άνθη του κακού φυτρώνουν ανάμεσά μας, Ρατσισμός και ξενοφοβία. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 9/6/98. σελ. 10
- Γενική αρθρογραφία για θέματα γύρω από τους Ρομ και τον αποκλεισμό τους. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 24/3/97
- Γιατί βρε μπαλαμό; . *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*. 22/11/1996
- Γενική αρθρογραφία. για τα προβλήματα των Ρομ. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 24/3/97. σελ. 10-11
- Τσιγγάνοι και Πομάκοι στην ΕΛΑΣ. *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*. 11/1/97

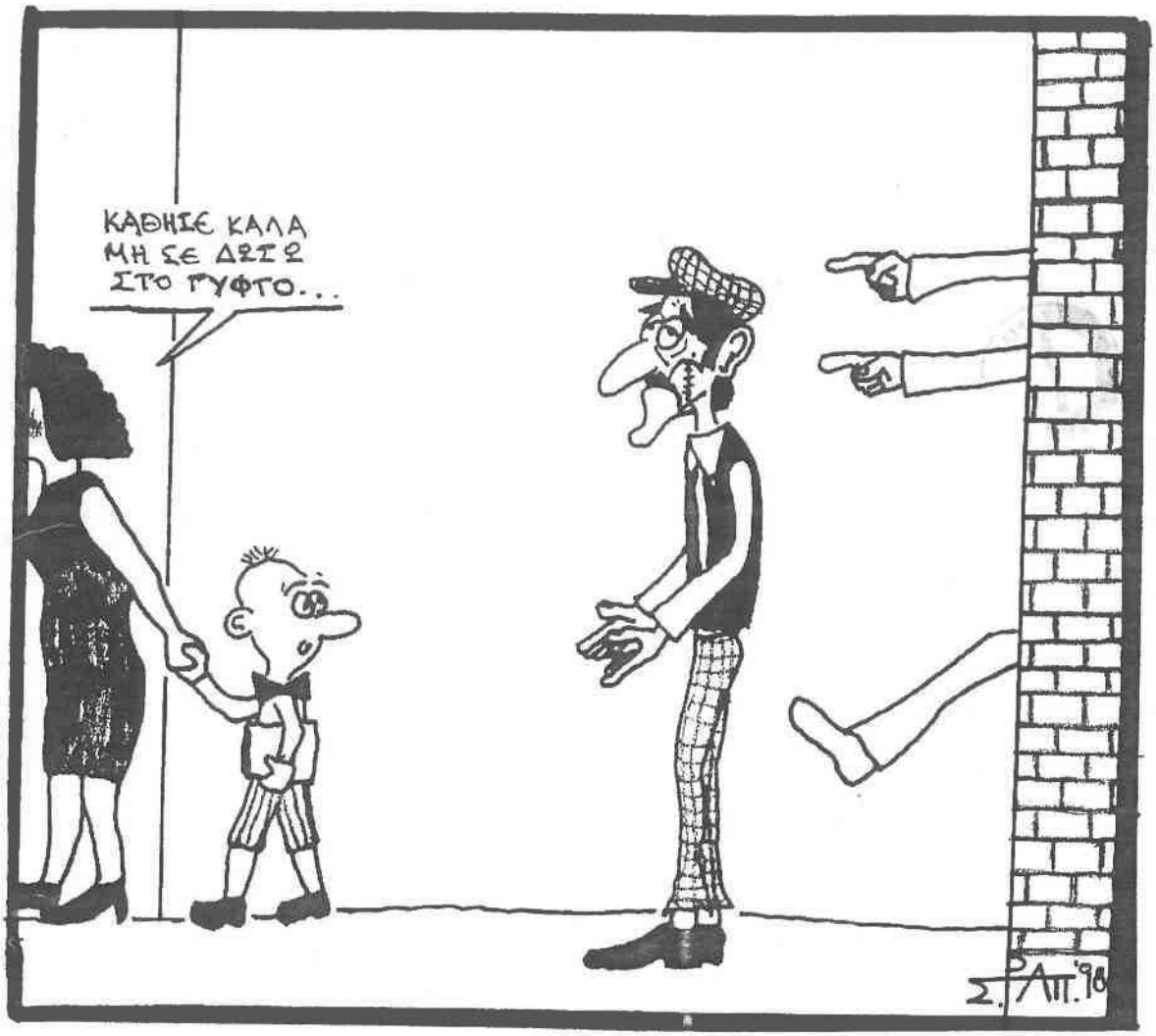
- Κλειδί η παιδεία, *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, 16/3/96
- Γενική αρθρογραφία για τα προβλήματα των Ρομ και για τον τρόπο ζωής τους, (αφιέρωμα), *Εφημερίδα Ελευθερία*, 4/3/96, σελ. 6-7, 10
- Των ξένων οι κοινότητες φτιάχνουν άλλο γαλαξία, *Εφημερίδα Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 5/4/98
- Οδοιπορικό στις συνοικίες μας: Λυτρώστε την Παπασταύρου. 1988. *Θεσσαλικές Επιλογές*, τχ.26, σελ. 41-47
- Τα Νταμάρια της Νέας Σμύρνης: Το λιβανέζικο πρόσωπο της Λάρισας. 1987. *Θεσσαλικές Επιλογές*, τχ.11, σελ. 36-37
- Κοντά στους τσιγγάνους..., *Εφημερίδα Ελευθερία*, 9/6/98, σελ. 11
- Οι Αθίγγανοι της Νέας Σμύρνης, *Εφημερίδα Ελευθερία*, 30/12/86, σελ. 3
- Απομακρύνθηκαν οι τσιγγάνοι από την Φιλιππούπολη. *Εφημερίδα Ελευθερία*, 5/12/93
- Παρελθόν οι τσιγγάνοι στο Μεζούρλο, Επιχείρηση εκκαθάρισης τους. *Εφημερίδα Ημερήσιος Κήρυκας*, 25/6/95-20/5/96
- Ανεπιθύμητοι οι τσιγγάνοι στην περιοχή του γηροκομείου. *Εφημερίδα Ελευθερία*, 10/10/96
- Δεν φεύγουν οι σκηνίτες τσιγγάνοι από την Νεάπολη. *Εφημερίδα Ελευθερία*, 28/11/97
- Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τχ.25, σελ. 201-207
- Στα χωριά μας: Φαλάνη, 1988, *Θεσσαλικές Επιλογές*, τχ20, σελ 43
- Γιάννουλη, εκεί που η γη πουλιέται ακριβά, 1988, *Θεσσαλικές Επιλογές*, τχ.19, σελ. 46
- Χιλιάδες πιστοί κατασκήνωσαν στην κοιλάδα των Τεμπών τιμώντας την γιορτή της Αγίας Παρασκευής, *Εφημερίδα Ελευθερία*, 27/7/96

Διπλωματική εργασία:

Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός των Ρομ.

Οι αιτίες, οι διαστάσεις, η πολιτική και οι επιπτώσεις του φαινομένου

Η διαίωνιση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ (σκίτσο του Σ.Ράπτη)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Βόλος, Σεπτέμβριος 1998

αρ. εισ. ...132/Π.Α.....

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
004000044174

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1425/2 v.2
Ημερ. Εισ.: 20-11-1998
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
1998
ΣΩΜ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Περιεχόμενα

Μέρος 1

1. Δείγμα μαθητολογίου δημοτικών σχολείων Νέας Σμύρνης
2. Πίνακας δικαιολογητικών για άδεια μικροπωλητή
3. Εγκύκλιος 6/1997, ΟΓΑ

Μέρος 2

4. Πίνακας Α: Συσχέτιση της αρίθμησης ΟΤ της ΕΣΥΕ με αυτή της Πολεοδομίας Λάρισας
5. Χάρτης Π1: Αρίθμηση ΟΤ κατά ΕΣΥΕ
6. Πίνακες Β1 & Β2, Β3: Κτιριακή απογραφή ΕΣΥΕ για ΟΤ περιοχής μελέτης

Μέρος 3

7. Διαδικασία επιλογή του δείγματος της έρευνάς μας (στρωματοποιημένη δειγματοληψία) (Πίνακες Γ & Δ)
8. Κανόνες δημιουργία του ερωτηματολογίου μας
9. Γράμμα για ενημέρωση του κοινού σχετικά με την διεξαγωγή της έρευνας
10. Ερωτηματολόγιο Ρομ και Μπαλαμών
11. Κωδικοποίηση απαντήσεων - μεταβλητές βάσης δεδομένων (Πίνακες Ε, Ζ)

Μερος 4

12. Πίνακες στατιστικής ανάλυσης των απαντήσεων
13. Διαγραμματική απεικόνιση ορισμένων μεταβλητών που δείχνουν κοινωνικό αποκλεισμό

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΕΡΟΣ 1^{Ο}

Αριθμός Μαθητών 1997-98 — ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΟ 11ο Δημοτικό

Τάξη Α

26.Τμημα	27 Εγγεγραμμένοι	28:Φοιτούντες	29:Ελληνοπαίδες	30:Παλινόστουντες	31:Αλλοδαποί	32:Αθίγγανοι
Α1	14	12	8			6
Α2	14	14	8		2	4
Α3	15	13			1	14
ΣΥΝΟΛΑ	43	39	16		3	24

Τάξη Β

Τμημα	Εγγεγραμμένοι	Φοιτούντες	Ελληνοπαίδες	Παλινόστούντες	Αλλοδαποι	Αθίγγανοι
Β1	14	14	11			3
Β2	19	17	10		1	8
Β3	26	14				26
ΣΥΝΟΛΑ	59	45	21		1	37

Τάξη Γ

Τμήμα	Εγγεγραμμένοι	Φοιτούντες	Ελληνόπαιδες	Παλινόστούντες	Αλλοδαποί	Αθίγγανοι
Γ1	21	20	13		1	7
Γ2	17	12	12			5
Γ3	27	13				27
ΣΥΝΟΛΑ	65	46	25		1	39

Τάξη Δ

Τμήμα	Εγγεγραμμένοι	Φοιτούντες	Ελληνοπαίδες	Παλινόστούντες	Αλλοδαποί	Αθιγγανοι
Δ1	16	15	11		2	3
Δ2	19	16	16			3
ΣΥΝΟΛΑ	35	31	27		2	6

Τάξη Ε

Τμήμα	Εγγεγραμμένοι	Φοιτούντες	Ελληνόπαιδες	Παλινόστούντες	Αλλοδαποί	Αθίγγανοι
Ε1	18	13	8		3	7
Ε2	14	12	11			3
Ε3	15	9	9			6
ΣΥΝΟΛΑ	47	34	28		3	16

Τάξη ΣΤ

Τμήμα	Εγγεγραμμένοι	Φοιτούντες	Ελληνόπαιδες	Παλινόστούντες	Αλλοδαποί	Αθίγγανοι
ΣΤ1	26	13	8		2	16
ΣΤ2	19	14	12		1	6
					3	22
ΣΥΝΟΛΑ	45	27	20		3	22

Οδηγίες

27: Ανά τμήμα συμπληρώστε τον αριθμό των Εγγεγραμμένων μαθητών για κάθε τμήμα.
28: Συμπληρώστε τον αριθμό των μαθητών που παρακολουθούν μαθήματα σε κάθε τμήμα.
29, 30, 31, 32: Προσδιορίστε τη σύνθεση του αριθμού των εγγεγραμμένων μαθητών ανά τμήμα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ 5ο ΤΡΙΜ. ΠΕ. ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ 11ο 12ο ΔΗΜ. ΣΧ. ΛΑΡΙΣΑΣ

Λάρισα 20-1-1998
Ο Διευθυντής

ΝΙΚΟΣ ΓΟΥΛΟΥΛΗΣ

Διευθ. Εμπορίου Νομαρχίας Λαρίσης 1-10-...

ΑΡΑΓΩΓΟΙ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ

Η Δ/νση Εμπορίου και Τουρισμού θα χορηγεί νέες άδειες μονο ύστερα από σχετική βεβαίωση των Δήμων Λάρισας - Ελασσόνας - Τυρνάβου και Κοινότητας Αγιάς ότι τους χορηγείται θέση και για μια μόνο κατηγορία των παρακάτω ειδών:

1) Οπωρ/κά (στα οποία θα συμπεριλαμβάνονται τα ανθή και τα αυγά
2) Νωπά ψάρια (στη θερμοκρασία τήξης του πάγου)
3) Κατεψυγμένα ψάρια & λαχανικά (στις προβλεπόμενες θερμοκρασίες συντηρησης τους)
4) Φυτά, Πήλινα, γλάστρες και χώμα
5) Αλλαντικά
6) Σακκαύλες
7) Υποδήματα
8) Είδη νεωτερισμού
9) Ειδη υαλοπωλείου & πλαστικά με το μέτρο

Αδειες θα δικαιούνται οι παρακάτω κατηγορίες πολιτών:

1. Άνεργοι 20-30 ετών και άνεργοι ομογενείς παλιννοστούντες από τις χώρες της ΚΑΕ
2. Άνεργοι μέχρι 55 ετών που η κύρια απασχόληση τους εντάσσεται στη λειτουργία της αγοράς οπωρ/κών οπως υπαλλήλων πολιτών λαϊκών αγορών που διατέλεσαν τουλάχιστον επί μια τριετία, ιδιοκτητών ή υπαλλήλων οπωροπωλείων που διετέλεσαν επί πενταετία, πλανοδίων πολιτών που ασκούσαν το επάγγελμα τουλάχιστον επί τριετία.
3. Πολύτεκνοι ηλικίας μέχρι 55 ετών με παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών ή γονείς παιδιών με ειδικές ανάγκες
4. Απεξαρτημένα άτομα που έχουν ολοκληρώσει το πρόγραμμα απεξάρτησης αλκοολικών και τοξικομανών ηλικίας μέχρι 55 ετών
5) Πολιτικοί πρόσφυγες ηλικίας μέχρι 55 ετών του ΠΔ 209 (ΦΕΚ 131Α)
6) ανάπηροι ΟΕΠ

Οι παραπάνω ενδιαφερόμενοι οφείλουν να υποβάλλουν:

1. Αποδεικτικό επικαλούμενης από τον καθένα ιδιότητος (πχ. Βεβαίωση ΟΑΕΔ, βιβλιάρια ΙΚΑ κ.λ.π.)
2. Εκκαθαριστικό σημείωμα εφορίας της τελευταίας τριετίας ή Βεβαίωση της οικείας εφορίας ότι δεν έχει υποχρέωση να υποβάλλει δήλωση
3. Βεβαίωση έναρξης επιτηδεύματος από την οικία ΔΟΥ.
4. Πιστοποιητικό ολοκλήρωσης στρατιωτικών υποχρεώσεων ή νόμιμης απαλλαγής για τους Άνδρες.
5. Πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, όπου υπάρχει λόγος
6. Πρόσφατο απόσπασμα ποινικού Μητρώου εκτός των ατόμων του άρθρου 2 παρ. 1 εδάφιο Αδ

7) Ανάπηροι δικαιώνται ότι δεν έχουν επαγγελματική στέγη ή ίδιοι ή γονείς τους οικογενειακή τους κατ έχουν άλλη άδεια παραγωγικής, πλανοδίου ή λαϊκής (ΗΒ Η τέκνων)

8) Τριτέκνοι ή πολύτεκνοι ή γονείς τους δικαιούνται άδεια λαϊκής οδού ή πλανόδιου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

ΚΛΑΔΟΣ: Γ΄ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: Γ2

Ταχ. Δ/νση: Πατησίων 30
Τ.Κ. 101 70 ΑΘΗΝΑ
Πληροφορίες: Β. Ρομπόρα
Τηλέφωνο: 33 22 127
Fax: 38 20 048

Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 1997

ΠΡΟΣ: Τους κ.κ. ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ ΟΓΑ

ΘΕΜΑ: **«Θεώρηση βιβλιαρίων Υγείας»**

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ Αριθ. 6 / 1997

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 14 του Ν. 2458/97, ο οποίος σας έχει κοινοποιηθεί με την εγκύκλιο μας αριθ. 3/97 και με τον οποίο έχει συσταθεί ο Κλάδος Κύριας Ασφάλισης Αγροτών, η λειτουργία του οποίου αρχίζει την 1η Ιανουαρίου 1998, απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση ή την ανανέωση του βιβλιαρίου υγείας ΟΓΑ των προσώπων τα οποία υπάγονται υποχρεωτικά και αυτοδίκαια στην ασφάλισή του, είναι η απογραφή τους στον Κλάδο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών και η καταβολή τυχόν ληξιπροθέσμων εισφορών για σύνταξη και ασθένεια.

Κατά συνέπεια, τα βιβλιάρια υγείας των εν ενεργεία ασφαλισμένων (μη συνταξιούχων) του ΟΓΑ των οποίων η ισχύς λήγει στις 31.12.97 ή αυτά που θα εκδοθούν το έτος 1998 θα πρέπει να θεωρούνται μέχρι το τέλος του έτους 1998, **δηλαδή μέχρι 31.12.98,** δεδομένου ότι η θεώρηση των βιβλιαρίων για το έτος 1999 προϋποθέτει, σύμφωνα με το νόμο, την υποχρεωτική καταβολή των ληξιπροθέσμων εισφορών σύνταξης και ασθένειας για το έτος 1998.

Για τη θεώρηση των βιβλιαρίων υγείας ΟΓΑ για το έτος 1999 θα σας γίνει σχετική ενημέρωση με νεώτερη εγκύκλιό μας.

Τα ανωτέρω δεν ισχύουν για **τους συνταξιούχους** του ΟΓΑ των οποίων τα βιβλιάρια θα θεωρούνται μέχρι το τέλος του επομένου έτους εκείνου που έγινε η χορήγηση ή η τελευταία θεώρηση.

Διευκρινίζουμε ότι η διάρκεια ισχύος των βιβλιαρίων υγείας ΟΓΑ των προστατευομένων μελών θα πρέπει να ακολουθεί την ημερομηνία λήξης της ισχύος του βιβλιαρίου υγείας ΟΓΑ του άμεσα ασφαλισμένου στον Οργανισμό μας, από τον οποίο αντλούν το δικαίωμα περίθαλψης τα προστατευόμενα μέλη,

με την προϋπόθεση όμως ότι, κατά το χρόνο ισχύος του βιβλιαρίου υγείας του άμεσα ασφαλισμένου, δεν έχουν συμπληρώσει το όριο ηλικίας που ορίζεται από τις διατάξεις του Ν. 1539/85 (εγκύκλιοι ΟΓΑ 4/1985 και 2/1996).

Στις περιπτώσεις αυτές θα ορίζεται χρόνος ισχύος του βιβλιαρίου υγείας των προστατευομένων μελών η ημερομηνία συμπλήρωσης του ορίου ηλικίας τους.

Ο Διοικητής

Σπύρος Γιαννόπουλος

ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ ΓΙΑ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

1. ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
   ΚΑΡΟΛΟΥ 24
   104 37 ΑΘΗΝΑ

2. ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
   ΒΕΡΑΝΖΕΡΟΥ 22
   104 32 ΑΘΗΝΑ

3. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
   ΚΗΦΙΣΙΑΣ 16
   115 23 ΑΘΗΝΑ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ:

—Γραφείο κ. Διοικητή
—Γραφεία Γενικών Διευθύνσεων
—Κλάδοι και Υπηρεσίες
—Όλο το προσωπικό του ΟΓΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΕΡΟΣ 2^{Ο}

Πίνακας Α: Συσχέτιση κωδικών ΟΤ ΕΣΥΕ και Πολεοδομίας Λάρισας

ΟΤ κατά ΕΣΥΕ	ΟΤ κατά ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ
464	1077
465	1077Α
466	1078
485	1083
486	1084
487	1090Β
488	1090Α
489	1084Α
490	1084Β
491	1090
492	1080
493	1079
494	1075Α
495	1075Β
496	1075Γ
497	1076Β
498	1076Α μειόν το μικρό πάνω κομμάτι
499	1068
501	1068Α
502	1069,1069Α
503	1069Β
504	1069Δ,1074Α,1074Β,1074
505	1073Δ
506	1072Β,1073Γ,1073Α,1073Β,1073
507	1072Α
508	1072
509	1070Β
510	1070Α
511	1070Γ,1070
512	1064Β
518	1057Β
519	1055Α
520	1055
521	1055
522	1065
523	1065Α,1065Β
524	1068Β
525	1056 και λίγο 1056Γ (το πάνω)
526	1056Α και λίγο 1056Γ (το κάτω)
527	1056Β
2058	1076Γ, συν το μικρό πάνω κομμάτι του 1076Α
2060	1075
2062	1069Γ
2069	1064,1064Α
2071	αριστερή άκρη του 1057,1057Γ
2072	δεξιά άκρη του 1057
2073	1057Α

Πηγή: Ιδια Επεξεργασια

Χάρτης Π1: Κωδικοποίηση ΟΤ (κατά ΕΣΥΕ)

Πηγή : ΕΣΥΕ, 1990, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας Β1: Οικοδομικά χαρακτηριστικά - Στοιχεία κτιριακής απογραφής ΕΣΥΕ 1990

ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΙΡΙΩΝ			ΟΡΟΦΟΣ ΚΤΙΡΙΩΝ				ΗΛΙΚΙΑ ΚΤΙΡΙΩΝ						
(κατά ΕΣΥΕ)				ΜΟΝΟ ΙΣΟΓΕΙΑ ΜΕΤΗ ΧΩΡΙΣ ΥΠΟΓΕΙΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ			1919 ΕΩΣ 1945	1946 ΕΩΣ 1960	1961 ΕΩΣ 1970	1971 ΕΩΣ 1980	1981 ΕΩΣ 1985	1986 ΚΑΙ ΜΕΤΑ	ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ
	Σύνολο κτιρίων	Υπόλοιπο δείγμα	Ρομ		1	2	3							
464	14	14	0	9	3	2			3	9	1	1		
465	16	16	0	9	7				1	5	5	4	1	
466	25	25	0	15	8	1	1		3	11	9	1	1	
485	7	7	0	5	2					3	3	1		
486	16	16	0	8	7	1			9	6	1			
487	16	16	0	8	8				12	4				
488	15	15	0	10	2	3			1	4	6	1	2	1
489	18	18	0	13	4	1				7	7	2	2	
490	6	6	0	5	1					4	2			
491	12	12	0	9	2	1			1	1	7	2	1	
492	1	0	0	1						1				
493	28	28	0	15	8	5				9	9	6	3	1
494	4	4	0	2	2				2	2				
495	14	8	6	9	4	1			1	4	8	1		
496	6	6	0	5	1					2	4			
497	16	16	0	12	4				11	5				
498	18	18	0	17	1			2	13	2	1			
499	17	11	6	16	1					14	3			
501	23	6	17	21	2					18	4	1		
502	9	0	9	4	5					6	3			
503	7	0	7	5	1	1				4	3			
504	38	7	31	25	12	1			12	20	5		1	
505	9	9	0	1	8						6	1	2	
506	22	22	0	15	6	1		3	8	4	5	1	1	
507	15	15	0	5	9	1		2	2	2	8	1		

508	9	9	0	2	7				2	1	6			
509	8	8	0	2	5	1			2	1	3	1	1	
510	5	5	0	4	1						5			
511	21	13	8	16	5					7	10	2	2	
512	20	0	20	12	6	2			9	3	5	1	2	
518	7	1	6	5	2					6	1			
519	21	14	7	17	4					17	3		1	
520	12	4	8	10	1	1				11		1		
521	11	11	0	8	3				1	9	1			
522	26	6	20	19	6	1				25	1			
523	26	0	26	13	13				1	23	2			
524	5	0	5	5						5				
525	18	9	9	16	1	1			2	11	3	1	1	
526	8	6	2	8						5	3			
527	20	7	13	12	7	1				13	7			
2058	12	12	0	9	3				4	4	2	2		
2060	16	11	5	9	6	1			10	4	1		1	
2062	5	0	5	2	2	1				2	3			
2069	13	13	0	4	6	3				1	4		8	
2071	4	4	0		4						3	1		
2072	3	3	0	1	2						3			
2073	3	3	0	1	2					1	2			
Σύνολο ΟΤ	645	434	210	419	194	31	1	7	110	296	168	32	30	2

Πηγή: ΕΣΥΕ 1990. Ιδία επεξεργασία

ΚΥΡΙΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΟΙΧΩΝ					ΜΟΡΦΗ ΕΠΙΚΑΛΥΨΗΣ ΚΤΙΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΗΣ ΣΤΕΓΗΣ				ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ΤΟΥΒΛΑ ΜΠΕΤΟΝ	ΠΕΤΡΑ	ΤΣΙΜΕΝΤΟ-ΛΙΘΟΙ	ΠΛΙΘΡΑ	ΞΥΛΟ	ΜΕ ΔΩΜΑ ΤΑΡΑΤΣΑ	ΜΕ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΗ ΣΤΕΓΗ			ΚΑΝΟΝΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ
						Κεραμίδια	Μπετόν	Αλλά υλικά	
14					7	6	1		21
16					13	3			22
24			1		13	11	1		35
6		1			3	2		2	3
16					7	9			22
16					5	11			21
15					5	10			27
18					2	16			28
6					2	4			8
12					3	9			15
1					1				
27			1		19	9			43
4					3	1			6
14					10	4			20
6					4	2			7
16					10	6			20
17		1			5	13			22
16		1			8	9			18
20		2		1	11	11		1	25
9					9				14
7					6			1	8
38					30	4		4	48
9					9				12
16	1	3	2		11	11			26
12	2		1		11	4			22

8		1			8	1			13
8					5	3			11
5					5				5
11		10			19			2	20
16		4			18			2	27
7					7				10
21					16	3		2	25
12					7	2		3	14
11					9	2			18
26					17	7		2	34
26					21	2		3	38
5					3	2			5
18					8	7		3	20
8					4	4			8
20					13	7			31
11				1	4	8			14
15			1		12	4			25
5					5				6
13					13				17
4					4				9
3					3				6
3					3				5
611	3	23	6	2	411	207	2	25	854

Πίνακας Β2: Χρήσεις κτιρίων κατά ΟΤ. Στοιχεία απογραφής ΕΣΥΕ 1990

ΟΤ (κατά ΕΣΥΕ)	ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΧΡΗΣΕΙΣ Η ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ						
		ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΙΡΙΩΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ	ΣΧΟΛΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ	ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ	ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ PARKING	ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ
464	14	14	14					
465	16	13	13					
466	25	24	22	1		1		
485	7	5	1	1			2	1
486	16	13	12			1		
487	16	11	11					
488	15	15	15					
489	18	18	18					
490	6	6	6					
491	12	11	11					
492	1	1			1			
493	28	23	22					1
494	4	4	4					
495	14	13	13					
496	6	6	6					
497	16	11	11					
498	18	18	18					
499	17	17	17					
501	23	22	22					
502	9	8	8					
503	7	5	4			1		
504	38	32	32					
505	9	8	8					
506	22	20	18			2		

507	15	14	13	1				
508	9	5	4	1				
509	8	8	8					
510	5	4	4					
511	21	20	17					3
512	20	19	19					
518	7	6	6					
519	21	21	21					
520	12	11	11					
521	11	11	11					
522	26	22	22					
523	26	26	26					
524	5	5	5					
525	18	17	17					
526	8	7	7					
527	20	18	18					
2058	12	11	11					
2060	16	15	15					
2062	5	3	3					
2069	13	12	12					
2071	4	4	4					
2072	3	3	3					
2073	3	2	2					
Σύνολο ΟΤ	645	582	565	4	1	5	2	5

Πηγή: ΕΣΥΕ 1990. Ιδία επεξεργασία

ΧΡΗΣΕΙΣ Η ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ							
ΜΙΚΤΗ ΧΡΗΣΗ							
	ΚΥΡΙΑ		ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ				
ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΙΡΙΩΝ ΜΙΚΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ	ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ	ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ	ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ PARKING	ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ
3	3				3		
1	1				1		
2	2				2		
3	3				3		
5	5				5		
1	1				1		
5	5				4		1
1	1				1		
5	5				2		3
1	1						1
1	1				1		
2	2				1		1
6	6			2	3		1
1	1				1		
2	1	1	1				1

1	1				1		
4	4			2	2		
1	1						1
1	1				1		
1	1				1		
1	1						1
1	1						1
4	4						4
1	1						1
1	1						1
2	2						2
1	1						1
1	1					1	
2	2				2		
1	1				1		
1	1				1		
63	62	1	1	4	37	1	20

Πίνακας Β3: Ηλικιακή δομή των κτιρίων της περιοχής μελετης (κατά ΟΤ)

ΟΤ (κατα ΕΣΥΕ)	1919 εως 1945	1946 εως 1960	1961 εως 1970	1971 εως 1980	1981 εως 1985	1986 και μετά	Υπό κατασκευή
464		21.43%	64.29%	7.14%	7.14%		
465		6.25%	31.25%	31.25%	25.00%	6.25%	
466		12.00%	44.00%	36.00%	4.00%	4.00%	
485			42.86%	42.86%	14.29%		
486		56.25%	37.50%	6.25%			
487		75.00%	25.00%				
488		6.67%	26.67%	40.00%	6.67%	13.33%	6.67%
489			38.89%	38.89%	11.11%	11.11%	
490			66.67%	33.33%			
491		8.33%	8.33%	58.33%	16.67%	8.33%	
492			100.00%				
493			32.14%	32.14%	21.43%	10.71%	3.57%
494		50.00%	50.00%				
495		7.14%	28.57%	57.14%	7.14%		
496			33.33%	66.67%			
497		68.75%	31.25%				
498	11.11%	72.22%	11.11%	5.56%			
499			82.35%	17.65%			
501			78.26%	17.39%	4.35%		
502			66.67%	33.33%			
503			57.14%	42.86%			
504		31.58%	52.63%	13.16%		2.63%	
505				66.67%	11.11%	22.22%	
506	13.64%	36.36%	18.18%	22.73%	4.55%	4.55%	
507	13.33%	13.33%	13.33%	53.33%	6.67%		
508		22.22%	11.11%	66.67%			
509		25.00%	12.50%	37.50%	12.50%	12.50%	
510				100.00%			
511			33.33%	47.62%	9.52%	9.52%	
512		45.00%	15.00%	25.00%	5.00%	10.00%	
518			85.71%	14.29%			
519			80.95%	14.29%		4.76%	
520			91.67%		8.33%		
521		9.09%	81.82%	9.09%			
522			96.15%	3.85%			
523		3.85%	88.46%	7.69%			
524			100.00%				
525		11.11%	61.11%	16.67%	5.56%	5.56%	
526			62.50%	37.50%			
527			65.00%	35.00%			
2058		33.33%	33.33%	16.67%	16.67%		
2060		62.50%	25.00%	6.25%		6.25%	
2062			40.00%	60.00%			
2069			7.69%	30.77%		61.54%	
2071				75.00%	25.00%		
2072				100.00%			
2073			33.33%	66.67%			
Σύνολο ΟΤ	1.09%	17.05%	45.89%	26.05%	4.96%	4.65%	0.31%

Πηγή: ΕΣΥΕ 1990, Ίδια επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΕΡΟΣ 3^{Ο}

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΣΙΜΑΤΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ - ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ
ΤΥΧΑΙΑ ΣΤΡΩΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ (ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗ,ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ- ΜΕ ΒΑΡΗ)

1 ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΡΟΜ-ΜΠΑΛΑΜΩΝ ΠΟΥ ΘΕΛΩ ΝΑ ΠΑΡΩ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ 40 ΚΑΙ 30 ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ (ΜΕ ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ)

2 ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΟΤ ΣΕ ΧΑΡΤΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ

3 ΕΥΡΕΣΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΤΙΡΙΩΝ ΑΠΟ ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991

4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ (ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΑΡΤΩΝ ΕΣΥΕ-ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ) ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΕΛΙΚΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΑΤΑ ΟΤ

5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΙΝΑΚΑ ΜΕ ΒΑΡΗ ΚΑΤΑ ΟΤ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΚΤΙΡΙΩΝ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΤΟ ΚΑΘΕΝΑ (ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΡΙΘΜΟ ΣΤ. ΠΕΡΙΟΧΗ)

6 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΠΟΥ ΘΑ ΠΑΡΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΟΤ (ΒΑΣΗ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤ. ΠΟΥ ΗΘΕΛΑ ΝΑ ΠΑΡΩ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΡΟΜ-ΜΠΑΛΑΜΟ)

7 ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΠΟΥ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΕΡΕΥΝΑ (ΜΕ ΤΟ ΜΑΤΙ ΣΕ ΤΙ ΔΡΟΜΟ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ)

ΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΗΤΑΝ ΤΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΥΣ ΤΩΝ ΟΤ ΤΗΣ ΕΣΥΕ
Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΕΓΙΝΕ ΠΑΙΡΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ΤΗΝ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ

ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΑ ΟΤ 506 ΚΑΙ 511 ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΩΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΜΕΝΑ ΑΠΟ ΡΟΜ ΚΑΙ ΜΠΑΛΑΜΟΥΣ
ΓΙΑΥΤΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΜΕΝΟ ΤΟΝ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟ ΣΕ ΡΟΜ ΚΑΙ ΜΠΑΛΑΜΟΥΣ (ΣΗΠΤΙΑ)
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΤΙΡΙΩΝ ΓΙΑ ΡΟΜ ΚΑΙ ΜΠΑΛΑΜΟΥΣ ΣΕ ΚΑΘΕ ΟΤ ΠΟΥ ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ ΤΕΛΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ Η

Πίνακας 1 : Τελικός αριθμός υπολογισμένων κατοικιών-κτιρίων κατά ΟΤ για την διαχείριση της έρευνας

ΟΤ	ΜΑΦ ΟΤ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ	ΕΣΥΕ	ΜΕΤΡΗΣΗ ΜΟΥ (από χαρτη 4.7.2)	ΤΕΛΙΚΟ	
464		μπαλαμο	14	14	14	
465		μπαλαμο	16	21	16	συγκριση χαρτων
466		μπαλαμο	25	26	25	συγκριση χαρτων
485		μπαλαμο	7	8	7	ΕΣΥΕ
486		μπαλαμο	16	17	17	χαρτη πολεοδομιας
487		μπαλαμο	16	17	17	χαρτη πολεοδομιας
488		μπαλαμο	15	16	15	ΕΣΥΕ
489		μπαλαμο	18	20	18	ΕΣΥΕ
490		μπαλαμο	6	7	7	χαρτη πολεοδομιας
491		μπαλαμο	12	18	18	
493		μπαλαμο	28	28	28	
507		μπαλαμο	15	16	16	χαρτη πολεοδομιας
508		μπαλαμο	9	9	9	
509		μπαλαμο	8	8	8	
510		μπαλαμο	5	5	5	
2069	*	μπαλαμο	13	13	13	
2071	*	μπαλαμο	4			
2072	*	μπαλαμο	3	7	7	
511	*	ρομ-μπαλαμο	21	23	23	χαρτη πολεοδομιας
506	*	μπαλαμο	22	24	24	χαρτη πολεοδομιας
			273	297	287	

ΟΤ	ΜΑΦ ΟΤ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ	ΕΣΥΕ	ΜΕΤΡΗΣΗ ΜΟΥ (από χαρτη 4.7.2)	ΤΕΛΙΚΟ	
492	*	ρομ				
494		μπαλαμο	4	5	5	χάρτη πολεοδομίας
495		ρομ-μπαλαμο	14	14	14	
496		μπαλαμο	6	6	6	
497		μπαλαμο	16	16	16	
498		μπαλαμο	18	34	27	συγκριση χαρτων
499		ρομ-μπαλαμο	17	16	17	ΕΣΥΕ
501		ρομ-μπαλαμο	23	32	23	ΕΣΥΕ
502		ρομ	9			24
503	*	ρομ	7			
504	*	ρομ-μπαλαμο	38	30	54	
505		μπαλαμο	9	9	9	
512		ρομ	20	21	21	χάρτη πολεοδομιας
518		ρομ-μπαλαμο	7	6	7	ΕΣΥΕ
519		ρομ-μπαλαμό	21	21	21	
520		ρομ-μπαλαμό	12		14	27
521	*	μπαλαμο	11	11	25	συγκριση χαρτων
522		ρομ-μπαλαμό	26	27	27	
523	*	ρομ	26		28	30 συγκριση χαρτων
524		ρομ	5	5	5	
525		ρομ-μπαλαμό	18	18	18	
526		ρομ-μπαλαμό	8	9	8	ΕΣΥΕ
527		ρομ-μπαλαμό	20	27	24	συγκριση χαρτων
2058		μπαλαμο	12	6	6	χάρτη πολεοδομίας
2060		ρομ-μπαλαμό	16	16	16	
2062		ρομ	5	4	5	ΕΣΥΕ
2073		μπαλαμο	3	3	3	
			371	325	385	81
				406		

Η ΤΕΛΙΚΗ ΤΕΛΙΚΟ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΣΥΕ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΜΟΥ

Πίνακας Α: Διαδικασία επιλογής ερωτηματολογίων κατά ΟΤ

ΡΟΜ

ΟΤ	ΕΣΥΕ κατα ΟΤ	ΜΕΠ	WEIGHT	ΠΟΛ*40	ΕΡΩΤ1	ΤΕΛΙΚΟ (απο Γ)	ΜΕΠ	WEIGHT	ΠΟΛ*40	ΕΡΩΤ2
495 (6 σπίτια ρομ)	14	6	0.029	1.142	1	14	6	0.027	1.097	1
499 (6 σπίτια ρομ)	17	6	0.029	1.142	1	17	6	0.027	1.097	1
501 (το 3/4 είναι ρομ)	23	17	0.082	3.284	3	23	17	0.079	3.153	3
502	9	9	0.043	1.714	2					
503	7	7	0.033	1.333	1					
504 (μείον 7 σπίτια μπλοκμο)	38	31	0.148	5.902	6	54	47	0.215	8.591	9
512	20	20	0.095	3.808	4	21	21	0.096	3.839	4
518 (μείον 1 μπλοκμο)	7	6	0.029	1.142	1	7	6	0.027	1.097	1
519 (1/3 είναι ρομ)	21	7	0.033	1.333	1	21	7	0.032	1.280	1
520 (2/3 είναι ρομ)	12	8	0.038	1.523	2					
521	11	0				25	9	0.045	1.706	2
522 (3/4 είναι ρομ)	26	20	0.093	3.713	4	27	20	0.093	3.701	4
523	26	26	0.124	4.950	5	28	28	0.128	5.118	5
524	5	5	0.024	0.952	1	5	5	0.023	0.914	1
525 (1/2 είναι ρομ)	18	9	0.043	1.714	2	18	9	0.041	1.645	2
526 (1/4 είναι ρομ)	8	2	0.010	0.381	0	8	2	0.009	0.366	0
527 (2/3 είναι ρομ)	20	13	0.063	2.539	3	24	16	0.073	2.925	3
2060 (5 σπίτια ρομ)	16	5	0.024	0.952	1	16	5	0.023	0.914	1
2062	5	5	0.024	0.952	1	5	5	0.023	0.914	1
511 (8 σπίτια ρομ)	8	8	0.038	1.523	2	9	9	0.041	1.645	2
	311	210			41	322	219			41

ΟΤ	ΕΡΩΤ1	ΕΡΩΤ2	ΕΡΩΤ_ΤΕΛ	ΣΥΝΕΝΤ ΠΟΥ ΠΗΡΑ (χάρτης 5.1)		ΔΙΑΦΟΡΑ
495	1	1	1	0		-1
499	1	1	1	2		1
501	3	3	3	1		-2
502	2		2			
503	1		1	4		
504	6	9	6	2	1	-2
512	4	4	4	1		-3
518	1	1	1	1		0
519	1	1	1	3		2
520	2		2	4		2
		2				
522	4	4	4	4		0
523	5	5	5	3		-2
524	1	1	1	1		0
525	2	2	2	3		1
526	0	0	0	1		1
527	3	3	3	3		0
2060	1	1	1	1		0
2062	1	1	1	2		1
511	2	2	2	3	1	2
	41	41	41	39		0

ΜΕΠ: ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

ΜΠΑΛΑΜΟ

ΟΤ	ΕΣΥΕ κατα ΟΤ	ΜΕΠ	WEIGHT	ΠΟΛ*40	ΕΡΩΤ1	ΤΕΛΙΚΟ (απο Γ)	ΜΕΠ	WEIGHT	ΠΟΛ*30	ΕΡΩΤ2
464	14	14	0.032	0.968	1	14	14	0.031	0.925	1
465	16	16	0.037	1.106	1	16	16	0.035	1.057	1
466	25	25	0.058	1.728	2	25	25	0.055	1.652	2
485	7	7	0.016	0.484	1	7	7	0.015	0.463	0
486	16	16	0.037	1.106	1	17	17	0.037	1.123	1
487	16	16	0.037	1.106	1	17	17	0.037	1.123	1
488	15	15	0.035	1.037	1	15	15	0.033	0.991	1
489	18	18	0.041	1.244	1	18	18	0.040	1.189	1
490	6	6	0.014	0.415	0	7	7	0.015	0.463	0
491	12	12	0.028	0.829	1	18	18	0.040	1.189	1
493	28	28	0.065	1.935	2	28	28	0.062	1.850	2
494	4	4	0.009	0.276	0	5	5	0.011	0.330	0
496	6	6	0.014	0.415	0	6	6	0.013	0.396	0

ΟΤ	ΕΡΩΤ1	ΕΡΩΤ2	ΕΡ ΤΕΛ	ΣΥΝΕΝΤ ΠΟΥ ΠΗΡΑ (χάρτης 5.1)		ΔΙΑΦΟΡΑ
464	1	1	1	1		0
465	1	1	1	1		0
466	2	2	2	1		-1
485	1	0	1	0		-1
486	1	1	1	1		0
487	1	1	1	2		1
488	1	1	1	1		0
489	1	1	1	1		0
490	0	0	0	1		1
491	1	1	1	2		1
493	2	2	2	2		0
494	0	0	0			
496	0	0	0			

197	16	16	0 037	1 186	1	16	16	0 035	1 057	1
198	18	18	0 041	1 244	1	37	37	0 059	1 781	2
505	9	9	0 021	0 622	1	9	9	0 020	0 595	1
506	22	22	0 051	1 521	2	24	24	0 053	1 586	2
507	15	15	0 035	1 037	1	16	16	0 035	1 057	1
508	9	9	0 021	0 622	1	9	9	0 020	0 595	1
509	8	8	0 018	0 553	1	8	8	0 018	0 529	1
510	5	5	0 012	0 346	0	5	5	0 011	0 330	0
2058	12	12	0 028	0 829	1	8	6	0 013	0 396	0
2069	13	13	0 030	0 899	1	13	13	0 029	0 859	1
2071	4	4	0 009	0 276	0					
2072	3	3	0 007	0 207	0	7	7	0 015	0 463	0
2073	3	3	0 007	0 207	0	3	3	0 007	0 198	0
511 (13 σπίτια μπαλαμο)	13	13	0 030	0 899	1	11	14	0 031	0 925	1
495 (8 σπίτια μπαλαμο)	14	8	0 018	0 553	1	14	8	0 018	0 529	1
499 (11 σπίτια μπαλαμο)	17	11	0 025	0 760	1	17	11	0 024	0 727	1
501 (13 σπίτια μπαλαμο)	23	6	0 014	0 415	0	23	6	0 013	0 396	0
504 (7 σπίτια μπαλαμο)	38	7	0 016	0 484	1		7	0 015	0 463	0
518 (1 μπαλαμο)	7	1	0 002	0 069	0	7	1	0 002	0 066	0
519 (2 3 είναι μπαλαμο)	21	14	0 032	0 968	1	21	14	0 031	0 925	1
520 (1 είναι μπαλαμο)	12	4	0 009	0 276	0	14	5	0 011	0 330	0
521	11	11	0 025	0 760	1	11	11	0 024	0 727	1
522 (1 4 είναι μπαλαμο)	26	6	0 014	0 415	0	27	7	0 015	0 463	0
525 (1 2 είναι μπαλαμο)	18	9	0 021	0 622	1	18	9	0 020	0 595	1
526 (3 4 είναι μπαλαμο)	8	6	0 014	0 415	0	8	6	0 013	0 396	0
527 (1 3 είναι μπαλαμο)	20	7	0 016	0 484	1	24	8	0 018	0 529	1
2060 (11 σπίτια μπαλαμο)	16	11	0 025	0 760	1	16	11	0 024	0 727	1
	564	434			31	550	454			29

197	1	1	1	1		0
198	1	2	1	2		1
505	1	1	1	1		0
506	2	2	2	2		0
507	1	1	1	0		-1
508	1	1	1	1		0
509	1	1	1	1		0
510	0	0	0			
2058	1	0	1	0		-1
2069	1	1	1	0		-1
2071	0					
2072	0	0	0			
2073	0	0	0			
511	1	1	1	2		1
495	1	1	1	2		1
499	1	1	1	1		0
501	0	0	0			
504	1	0	0-1			
518	0	0	0			
519	1	1	1	1		0
520	0	0	0			
521	1	1	1	1		0
522	0	0	0			
525	1	1	1	1		0
526	0	0	0			
527	1	1	1	1		0
2060	1	1	1	0		-1
	31	29	30			0

για ΟΤ 520 βλεπε φυλλο αρχικο
για ΟΤ 504 βλέπε φυλλο αρχικο

Πηγη Ιδια Επεξεργασια

Α. ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Α1. ΕΙΔΗ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. ΚΛΕΙΣΤΕΣ (διχοτομικές, πολλαπλής επιλογής με διαβάθμιση, σταθμισμένες)
   ΑΝΟΙΚΤΕΣ
   ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΕΣ (διαβάθμιση απαντήσεων)
2. ΑΜΕΣΕΣ - ΕΜΜΕΣΕΣ (θα μπαίνουν όταν ερωτώνται επικίνδυνα θέματα και θα μπαίνουν στο τρίτο πρόσωπο)
3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ - ΕΠΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ (θα ελέγχουν αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος)
4. ΓΝΩΜΗΣ
   ΠΙΣΤΗΣ
   ΣΤΑΣΗΣ (κυρίως έμμεσες)
5. ΦΙΛΤΡΑ (με μετάβαση σε άλλες όταν η απάντηση σ᾽ αυτές δεν έχει σημασία)
6. ΠΑΓΙΔΕΣ Ή ΕΛΕΓΧΟΥ (για να διαπιστώσουμε αν είναι έγκυρα αυτά που λέει ο ερωτώμενος)
7. ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΥ Ή ΕΝΤΑΣΗΣ (για ομαδοποίηση των ατόμων που ερωτώνται)

Α2. ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΗΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΦΗ, ΕΚΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Πρέπει :

1. να έχουν ελεύθερη έκφραση, να είναι απλές και κατανοητές
2. να έχουν προσωπικό χαρακτήρα
3. να μην επηρεάζουν και να μην καθοδηγούν την άποψη του ερωτώμενου
4. να είναι σαφείς (προσαρμοσμένες στο πολιτισμικό και πολιτιστικό επίπεδο των ερωτώμενων)
5. να είναι ακριβείς (να μην υπάρχουν αοριστίες, να είναι χρονικά προσδιορισμένες, και να μην υπάρχουν διφορούμενες έννοιες)
6. να συλλέγουν εκείνα τα στοιχεία που είναι χρήσιμα
7. να μην πονηρεύουν τον ερωτώμενο ώστε να δίνει απάντηση που εκφράζει την πραγματική του άποψη
8. να είναι δυνατές, σημαντικές και σοβαρά διατυπωμένες για να προξενούν ενδιαφέρον
9. να είναι αποφασιστικές
10. να έχουν ποικιλία
11. ο αριθμός των θέσεων στις προκατασκευασμένες να είναι προσεγμένος (οι τελικές θέσεις θα υπολογισθούν στις ερωτήσεις του δικού μου ερωτηματολογίου μετά το Pretesting)
12. να είναι σύντομες, να μην υπάρχουν διπλές αρνήσεις, και να μην έχουν απολογητικό ύφος

13. να υπάρχει αξιολόγηση του περιεχομένου τους (αυτή έγινε με βάση τα κριτήρια του Τάτση Ν.Χ. 1989, σελ. 263-265, 283)
14. οι ερωτήσεις θέσεως να είναι ανοιχτές
15. ορισμένες ερωτήσεις που δεν είναι ποσοτικές μπορούν να είναι ανοικτές και μετά να ομαδοποιηθούν

Α3. Πρέπει να προσεχθούν κατά την δημιουργία του ερωτηματολογίου:
1. Όχι πολλές ερωτήσεις στην σε κάθε σελίδα
2. Όχι πολλές σελίδες το ερωτηματολόγιο
3. Η σειρά των ερωτήσεων να οδηγεί ομαλά από το ένα θέμα στο άλλο
4. Να χρησιμοποιηθεί η τεχνική του χωνιού (γενικές προς ειδικές, ανώδυνες προς επώδυνες, ζεστάματος προς σημαντικές)
5. Η θέση που θα μπούν οι ερωτήσεις παγίδα και λεπτές ερωτήσεις
6. Η εισαγωγή εκ των προτέρων χτενιών για κάθε μεταβλητή

ΓΕΝΙΚΑ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ:
ΠΙΣΤΟΤΗΤΑ στις ίδιες απαντήσεις όταν συμπληρώνονται από συνεντευκτή σε συνεντευκτή
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ για ευκολία στην συμπλήρωση, για καλή ταξινόμιση, κατανόηση και επεξεργασία των παρεχομένων από την έρευνα δεδομένων-πληροφοριών
ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ - ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ

Α4. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΞΕΙ:
1.Δημιουργία θετικού κλίματος (ευγένεια, ενθάρρυνση, καλοσύνη, εικόνα συμπάθειας) - υπερνίκηση μηχανισμών άμυνας ερωτώμενων όπως η φυγή εκλογίκευση, ταύτιση, υπακοή, μη έκφραση προσωπικής γνώμης)
2.Ενημέρωση δείγματος
3.Συνέπεια στη συμπλήρωση των ερωτήσεων
4.Να απαντηθούν όλες οι ερωτήσεις
5.Δημιουργία ουδέτερων συνθηκών στην έρευνα (να είναι μόνο του το άτομο όταν γίνεται η συνέντευξη, να μην επηρεαστεί)
6.Πρόκληση του ενδιαφέροντος του ερωτώμενου, πρέπει επίσης να τονισθεί η συμβολή του στην διεξαγωγή της έρευνας
7.Διαβεβαίωση για την ανωνυμία του και ενημέρωση για τον τρόπο επιλογής του
8.Δεν πρέπει να υποσχεθούμε τίποτα στον ερωτώμενο
10.Ενημέρωση του για το ότι δεν αξιολογείται αλλά ούτε κρίνεται
11.Διάγνωση της συμπεριφοράς του κάθε ατόμου πάνω στο θέμα που ερευνάται
12. Επίσης βλέπε αρχές σε Κωνσταντοπούλου, 1985, σελ. 79-80

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ = όλα τα άτομα που ζούνε μαζί με τον ερωτώμενο
ΓΕΙΤΟΝΙΑ = τα Νταμάρια

ΕΙΣΟΔΗΜΑ = αυτό του νοικοκυριού
ΚΑΤΑΛΛΥΜΑ = χώρος που ζει
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ = πυρηνική μαζί με παππού και γιαγιά
ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΖΕΙΤΕ = τα Νταμάρια
ΜΑΚΡΙΝΗ ΚΑΤΑΓΩΓΗ = από που είναι ο παππούς γιαγιά
ΑΠΟ ΠΟΤΕ ΕΙΝΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΛΑΡΙΣΑ = πότε ο ερωτώμενος άρχισε να κατοικεί στην Λάρισα

Στο ερωτηματολόγιο που μοιράσθηκε στους φοιτητές δεν συμπεριλαμβάνονται οι ερωτήσεις από αυτό των μπαλαμών: 3, 4, 15, 16, 17, 18, 19, 25, 26, 27, 38, 38α, 39, 97, 51, 57α, 58, 58α, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 69α, γ, 70, 71, 73, 74, 93, 94, 115, I, IV, V, VI, VII, VIII

Στο ερωτηματολόγιο που μοιράσθηκε στους κατοίκους της υπόλοιπης Λάρισας δεν συμπεριλαμβάνονται οι ερωτήσεις από αυτό των μπαλαμών: 57α, 58, 58α, 67, 68, 69, 69α, 70, 71, 73, 93

Σύνολο ερωτήσεων ανά ερωτηματολόγιο:

	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΡΟΜ	142
ΜΠΛΑΜΟΙ	100
ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΛΑΡΙΣΑ	88
ΦΟΙΤΗΤΕΣ	57
ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΒΑΣΗΣ	382

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Λάρισα 17/05/98

ΕΓΓΡΑΦΟ ΓΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Αγαπητέ κύριε ή κυρία,

Επιλεγήκατε με επιστημονικό τρόπο για να πάρετε μέρος σε μια έρευνα με θέμα την διάγνωση του κοινωνικού αποκλεισμού, που γίνεται στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας στο συγκεκριμένο τμήμα.

Ελπίζουμε να αφιερώσετε λίγο από τον χρόνο σας για να απαντήσετε σε ορισμένες ερωτήσεις.

Οι απαντήσεις που θα δώσετε είναι αυστηρά εμπιστευτικές, και μόνο ως στατιστικά σύνολα θα χρησιμοποιηθούν. Η συμβολή σας στην έρευνα αυτή είναι καθοριστική για την επιτυχία της.

Ο απογραφέας είναι ο υποφαινόμενος Σωμαράς Χρήστος ο οποίος και εκπονεί την διπλωματική.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συνεργασίας σας.

Με εκτίμηση

ΣΩΜΑΡΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Α/Α Ερωτηματολογίου _____

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΜΕΡΟΣ 1ο: Στοιχεία της προσωπικής και οικογενειακής κατάστασης του ερωτώμενου

Ερ.1 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΗΛΙΚΙΑ ΣΑΣ; _____ |_|

Ερ.2 ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑΤΕ; _____ |_|_|

Ερ.3 ΠΟΣΑ ΜΕΛΗ ΕΧΕΙ ΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΣΑΣ (Μαζί με σας) |_|_|_|_|_|_|_|_|

1α. με ηλικία κάτω από 5 χρονών		
1β. με ηλικία 5-12 χρονών		
2. Έφηβοι (12-18 χρονών)		
3α. με ηλικία 18-65 χρονών		
3β. με ηλικία πάνω απο 65 χρονών		**Αριθ. οικογ**
Σύνολο Μέλη		

Ερ.4 ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΣΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΕΣΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΘΕΣΗ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΥΤΟΝ (Α ο αρχηγός, Ε ο ερωτώμενος)
Ε|_| Α|_|

1. Παππούς/Γιαγιά		6. Αδελφός/η	
2. Πατέρας/Μητέρα		7. Κουνιάδος/α	
3. Πεθερός/Πεθερά		8. Ανηψιός/α	
4. Θείος/Θεία		9. Γαμπρός/Νύφη	
5. Γιος/Κόρη		10. Εγγονός/η	
		11. Σύζυγος	

Ερ.5 ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΜΑΚΡΙΝΗ ΣΑΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗ; _____ |_|_|
(Για την Ελλάδα αναφέρετε γεωγραφικό διαμέρισμα και περιοχή)
(αν δεν ξέρετε πηγαίνετε στην ερ.7)

Ερ.6 Από που γνωρίζετε την καταγωγή σας; |_|

1. Από την οικογενειά μου
2. Από άλλους ανθρώπους με την ίδια καταγωγή που συναναστρέφομαι (φίλους, γνωστούς)
3. Από εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση, βιβλία
4. Από αλλου, _____

Ερ.7 ΤΙ ΕΙΣΤΕ; |_|

1. Ρουμανόβλαχος (συνεχίστε ερ.9)
2. ΡΟΜΑ ή ΡΟΜ
3. Μπαλαμός/Ρακλός
4. Άλλο _____
5. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.8 Σε ποιά συγκεκριμένη φυλή ανήκετε; _____ |_|_|

Ερ.9 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΣΑΣ; ⌊_⌋⌊_⌋

	1.Ορθόδοξος	2.Καθολικός	3.Προτεστάντης
1. Χριστιανός	⌊_⌋	⌊_⌋	⌊_⌋
2. Μουσουλμάνος			
3. Άλλο	_____		
4. ΔΞ/ΔΑ			

Ερ.10 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΗΤΡΙΚΗ ΣΑΣ ΓΛΩΣΣΑ; ⌊_⌋⌊_⌋

	1α.VLACH	1β.NON VLACH	1γ.Άλλη
1. Ρομάνι (ROMANES)	⌊_⌋	⌊_⌋	_____
2. Ελληνική	(συνεχίστε ερ. 13)		
3. Ρουμάνικη			
4. Άλλη	ποια;_____		

Ερ.11 Θέλετε τα παιδιά σας να συνεχίσουν να μιλούν τη γλώσσα σας; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Οχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.11α Αιτιολογείστε την απάντηση σας _____ ⌊_⌋

Ερ.12 Τα παιδιά σας μιλούν την γλώσσα σας σήμερα; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Οχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.13 Ποια άλλη γλώσσα γνωρίζετε; ⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋
(υπάρχει δυνατότητα για περισσότερες απο μια απαντήσεις)

1. Καμία
2. Ελληνικά
3. Αγγλικά
4. Ρομανί (ROMANES)
5. Ρουμάνικα
6. Άλλη_____

Ερ.14 Αν ξεκινούσατε την εκμάθηση μιας γλώσσας άυριο το πρωϊ, ποια θα ήταν αυτή ; ⌊_⌋

_____

Ερ.14α Για ποιο λόγο; _____ ⌊_⌋

Ερ.15 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ; ⌊_⌋⌊_⌋
(αν χρειαστεί σημειώστε πάνω από μια απαντήσεις)

1. Παντρεμένος/η
2. Ανύπανδρος/η (συνεχίστε στην ερ.19)
3. Χωρισμένος/η ή σε διάσταση
4. Ξαναπαντρεμένος
5. Χήρος/α
6. Συζήτε
7. Άλλο _____ (συνεχίστε στην ερ.18α)
8. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.18α)

Ερ.16 Σε ποια ηλικία παντρευτήκατε; _____ ⌊_⌋
(απαντάται μόνο αν ο ερωτώμενος είναι παντρεμένος,
αν είναι δύο φορές παντρεμένος θέλω την πρώτη φορά)

Ερ.17 Τι γάμο έχετε κάνει; ☐

1. Θρησκευτικό
2. Πολιτικό
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.18α)

Ερ.18 Για ποιο λόγο επιλέξατε αυτό το είδος; _____ ☐

Ερ.18α Καθε πότε πάτε στην εκκλησία; _____ ☐

Ερ.19 ΠΟΣΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΧΕΤΕ; _____ ☐
(Αν δεν έχετε συνεχίστε στην ερ. 24)

Ερ.20 ΖΟΥΝΕ ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ; ☐

1. Ναι (συνεχίστε στην ερ.24)
2. Οχι
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.24)

Ερ.21 Ποια είναι η αιτία θανάτου τους; _____
(αν είναι πάνω από ένα σημειώστε όλων τις αιτίες)

Ερ.22 Ποια η ηλικία θανάτου; _____
(αν είναι πάνω από ένα σημειώστε όλες τις ηλικές)

Ερ.23 Πόσα παιδιά σας έχουν απομείνει; _____

ΜΕΡΟΣ 2ο: Στοιχεία για την απασχόληση του ερωτώμενου

(οι ερωτήσεις 24, 25, 26 αφορούν το κύριο επάγγελμα σε περίπτωση διπλής απασχόλησης)

Ερ.24 ΤΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΕΞΑΣΚΕΙΤΕ; _____ ☐☐
Αν απαντήσετε οικιακά και συνταξιούχος πηγαινετε στις ερ 28,29,32,36,37,41, 39

Ερ.25 Ποια θέση έχετε στο επάγγελμα σας; ☐

1. Μισθωτός
2. Δική σας δουλειά χωρίς απασχολούμενους (αυτοαπασχολούμενος)
3. Δική σας δουλειά με απασχολούμενους (εργοδότης)
4. Άλλο _____

Ερ.26 Ποιος είναι ο χαρακτήρας του επαγγελματός σας; ☐

1. Μόνιμο
2. Εποχιακό
3. Ευκαιριακό
4. Άλλο _____

Ερ.27 Για ποιο λόγο επιλέξατε αυτό το επάγγελμα ; _____ ☐

Ερ.28 ΕΞΑΣΚΕΙΤΕ ΑΛΛΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ; ☐☐☐

1. Ναι ποια _____
2. Όχι (συνεχίστε στην ερ.30)
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.30)

Ερ.29 Ποιος ο λόγος που απασχολείστε σ' αυτά ; _____ ☐

Ερ.30 ΤΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΑΤΕ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ; _____ ☐☐
(μόνιμη απασχόληση για αρκετο καιρό)- (αν πει κανένα συνεχίστε στην ερ.32)

Ερ.31 Ποιος ήταν ο λόγος που αλλάξατε αυτή την εργασία; _____ |_|

Ερ.32 ΠΟΣΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΣΑΣ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΕΣΑΣ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ; |_|_|_|_|_|_|

1α. Με ηλικία κάτω από 5 χρονών	
1β. Με ηλικία 5-12 χρονών	
2. Έφηβοι (12-18 χρονών)	
3α. Με ηλικία 18-65 χρονών	
3β. Με ηλικία πάνω απο 65 χρονών	
Σύνολο	

Ερ.33 ΣΑΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ Η ΤΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ; |_|

1. Ναι (συνεχίστε στην ερ.36)
2. Οχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.33α Ποιος είναι ο λόγος που δεν σας ικανοποιεί; _____ |_|

Ερ.34 Αν δεν εργαζόσασταν στο τωρινό σας επάγγελμα, που θα θέλατε να εργαζόσαστε; |_|

Ερ.35 Ποιος σημαντικός λόγος σας εμποδίζει να το κάνετε αυτό; |_|_|_|

1. Μεγάλη ηλικία
2. Ελλειπή προσόντα, ικανότητες, δεξιότητες, ελλειπής μόρφωση
3. Απόρριψη για ποιο λόγο _____
4. Ελλειπής βοήθεια από το κράτος για να είστε ανταγωνιστικός (έλλειψη κατάρτισης-εκπαίδευσης και κοινωνικών παροχών)
5. Παράδοσιακοί λόγοι
6. Οικογενειακοί λόγοι
7. Άλλο _____

Ερ.36 ΜΕ ΤΙ ΘΑ ΘΕΑΑΤΕ ΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ; _____ |_|

Ερ.37 Πιστεύετε οτι υπάρχει σήμερα κάποιο πρόβλημα που τα εμποδίζει να το κάνουν; |_|
(το πιο σημαντικό)

1. Ελλειπή προσόντα, ικανότητες, δεξιότητες, ελλειπής μόρφωση
2. Απόρριψη για ποιο λόγο _____
3. Ελλειπής βοήθεια από το κράτος για να είναι ανταγωνιστικοί (έλλειψη κατάρτισης-εκπάιδευσης)
4. Άλλο _____

Ερ.38 ΤΟΝ ΕΠΟΜΕΝΟ ΧΡΟΝΟ ΘΑ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΕΙΤΕ ΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΖΕΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ; |_|

1. Ναι (συνεχίστε στην ερ.41)
2. Έχω αμφιβολίες
3. Οχι
4. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.39)

Ερ.38α Για ποιο λόγο και τι κάνετε; _____ |_|

Ερ.39 Ποια πιστεύετε οτι είναι τα βασικά προβλήματα στον χώρο της εργασίας σας;
(μπορείτε να σημειώσετε παραπάνω από μια) |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

1. Ανεργία
2. Χαμηλές αποδοχές
3. Χαμηλές συντάξεις
4. Ωράριο εργασίας
5. Παλλινοστούντες Έλληνες και ξένοι εργάτες που κάνουν την ίδια εργασία με σας
6. Άλλο σημειώστε τι _____

Ερ.40 ΠΟΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΧΕΤΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΣΑΣ; ⌊⌋

_____

Ερ.41 ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΓΙΑ ΣΑΣ Η ΛΕΞΗ ΕΡΓΑΣΙΑ; _____ ⌊⌋

_____

_____

ΜΕΡΟΣ 3ο: Στοιχεία για τα δικαιώματα του ερωτώμενου

Ερ.42 ΑΠΟ ΠΟΥ ΑΝΑΖΕΙΤΑΤΕ ΒΟΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΣΑΣ;
(μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια) ⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋

1. Οικογένεια-φάρα
2. Φυλή
3. Τοπική κοινωνία
4. Εκκλησία
5. Τοπική Αυτοδιοίκηση
6. Κράτος
7. Άλλους ειδικούς επιστήμονες
8. Πουθενά

Ερ.43 Τελικά βρίσκετε λύση στο πρόβλημά σας; ⌊⌋⌊⌋

1. Ναι
2. Οχι
3. Αλλο

τότε τι κάνετε _____

_____

Ερ.44 ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΩΣ ΘΑ ΤΗΝ ΚΡΙΝΑΤΕ; ⌊⌋⌊⌋

1. Πολύ Καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή

αιτιολογείστε; _____

Ερ.45 ΤΙ ΒΑΣΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΕΧΕΤΕ; ⌊⌋

1. ΟΓΑ
2. ΙΚΑ
3. ΤΕΒΕ
4. ΤΣΜΕΔΕ
5. Δημοσίου
6. Ιδιωτική
7. Άλλου είδους (βιβλιάρια απορίας, ηπερηλίκων, κ.τ.λ)
8. Δεν έχω

Ερ.46 ΟΤΑΝ ΧΡΕΙΑΖΕΣΤΕ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΑΠΕΥΘΥΝΕΣΤΕ; ⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋⌊⌋

	για ελαφριά περιστατικά (1)	για βαριά περιστατικά (2)	
Νοσοκομείο, ιατρείο του ΙΚΑ			1
Εξωτερικό γιατρό			2
Οικογένεια-συγγενείς			3
Άλλο			4

Ερ.46α Αιτιολογείστε τις απαντήσεις σας _____ ⌊⌋⌊⌋

_____

_____

Ερ.47 ΠΟΙΑ ΕΜΒΟΛΙΑ ΕΧΟΥΝ ΚΑΝΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ; _____ ⌊⌋

_____

Ερ.48 ΕΧΕΤΕ ΑΛΛΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ; |_||_||_||_||_||_||_||_||_||_||_||_||_|

αν όλα είναι όχι, πάτε στην ερ.50

	Ναι (1)	Οχι (2)		Σημειώστε το Είδος-Οργανισμό
Επιδόματα			1	
Προγράμματα επιμμόρφωσης-κατάρτισης			2	
Ενημέρωση για τα δικαιώματά σας			3	
Παροχή δανείων			4	
Συμβουλευτικά ή συνοδευτικά προγράμματα (οικογενειακός προγραμματισμός, προληπτική ιατρική, ψυχολογική στήριξη κ.τ.λ)			5	

Ερ.49 Σας ικανοποιεί η πολιτική που εφαρμόζεται στα προηγούμενα; _____ |_|

Ερ.49α Αν όχι τι θα περιμένατε _____ |_|

_____

_____

Ερ.50 Τι αντιμετώπιση έχετε από τους φορείς περίθαλψης και παροχής των διαφόρων βοηθημάτων που παίρνετε; |_|

1. Πολύ Καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή

Ερ.51 ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΜΕΣΟ ΠΟΥ ΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΣΑΣ; |_||_|

1. Μηχανάκι
2. Αυτοκίνητο ΙΧ
3. Ημιφορτηγό
4. Φορτηγό
5. Αλλο μέσο_____
6. Δεν έχω

Ερ.52 Μπορείτε να μου πείτε αν γνωρίζετε τι πρέπει να κάνετε, αφού αγοράσετε ένα μεταφορικό μέσο; |_|

Να δω αν ξέρει την διαδικασία _____

για δίπλωμα ή αν έχει δίπλωμα _____

Ερ.53 Χρησιμοποιείτε την τράπεζα για τις δουλειές σας; |_||_|

1. Ναι
2. Όχι για ποιο λόγο _____

Ερ.54 ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΞΕΡΕΤΕ ΤΟ ΤΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΧΕΤΕ ΩΣ ΠΟΛΙΤΕΣ: |_|

1. Πολύ καλά
2. Αρκετά καλά
3. Καλά
4. Πολύ λίγο
5. Καθόλου

Ερ.55 ΕΧΕΤΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΜΕΡΙΔΑ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟ ΔΗΜΟ ΚΑΙ ΕΙΣΤΕ ΓΡΑΜΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΛΗΞΙΑΡΧΕΙΟ; |_||_|

1. Ναι
2. Όχι γιατί _____

ΜΕΡΟΣ 4ο: Στοιχεία για την περιοχή και την κατοικία του ερωτώμενου

Ερ.56 ΠΡΙΝ ΕΛΘΕΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΑΣ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ, ΣΕ ΠΟΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣΕ ΚΑΙ ΣΕ ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑ; _____ ⌊_⌊_

Ερ.57 ΠΟΤΕ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΕ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΛΑΡΙΣΑ ΚΑΙ ΣΕ ΠΟΙΑ ΣΥΝΟΙΚΙΑ; _____ ⌊_⌊_

Ερ.57α Πότε εγκαταστάθηκε στην Νέα Σμύρνη ; _____ ⌊_

Ερ.58 ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΗΤΑΝ Η ΠΡΩΤΗ ΣΑΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ; ⌊_⌊_

1. Σε σκηνή ή παράγκα
2. Κατευθείαν σε χτισμένο σπίτι
3. Φιλοξενούμενος/η σε συγγενείς
4. Άλλο _____

Ερ.58α Για ποιο λόγο; _____ ⌊_

Ερ.59 ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΚΑΤΟΙΚΕΙΤΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΣΤΙΓΜΗ ΕΙΝΑΙ; ⌊_⌊_⌊_

1. Ιδιόκτητο από κάποιο μέλος του νοικοκυριού ποιο; _____
2. Ενοικιασμένο τι ενοίκιο _____
3. Αλλό (αν πει παράγκα συνέχισε ερ.64) _____

Ερ.60 Ποτε χτίστηκε ; _____ ⌊_

Ερ.61 ΔΙΑΘΕΤΕΙ Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΑΣ; ⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_

	Ναι	Οχι		Αν Οχι τι χρησιμοποιείτε
Ηλεκτρικό ρεύμα			1	
Τρεχούμενο νερό			2	
Αποχέτευση (σε υπόνομο)			3.1	
Βόθρο			3.2	
Θέρμανση (κεντρική)			4.1	
Σόμπα ή σώματα			4.2	
Μπάνιο			5.1	
Εσωτερική τουαλέτα			5.2	
Αποχωρητήριο			5.3	
Ηλεκτρική κουζίνα			6	
Τηλεόραση			7	
Τηλέφωνο			8	
Πλυντήριο			9	
Ψυγείο			10	

Ερ.62 ΠΟΣΑ ΔΩΜΑΤΙΑ ΕΧΕΙ Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΑΣ: (υπνοδωμάτια, σαλόνι, κουζίνα) ⌊_

1. ..... (αριθμός)
2. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.63 ΤΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΒΛΕΠΕΤΕ ΝΑ ΕΧΕΙ Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΑΣ; _____ ⌊_⌊_⌊_

Ερ.64 ΠΟΙΑ ΘΑ ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΣΑΣ, ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ 5 ΧΡΟΝΙΑ; (απαντήστε μόνο οι μη ιδιοκτήτες, οι άλλοι πηγαίνετε στην ερ.65) ⌊_

1. Θα συνεχίσω να μένω σε ενοίκιο
2. Θα αγοράσω σπίτι στην περιοχή
3. Θα κτίσω σπίτι σε ήδη υπάρχον οικόπεδο στην περιοχή
4. Θα αγοράσω οικόπεδο για να κτίσω στο μέλλον
5. Θα φύγω από την περιοχή, θα αγοράσω αλλού σπίτι

Ερ.65 ΠΟΣΟΥΣ ΜΗΝΕΣ ΚΑΤΟΙΚΗΤΕ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ; _____ |__|

Ερ.66 ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΣΑΣ ΟΔΗΓΗΣΕ ΝΑ ΕΡΘΕΤΕ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΖΕΙΤΕ; |__|

1. Οικογενειακοί λόγοι
2. Λόγοι εργασίας
3. Οικονομικοί λόγοι (φθηνά οικόπεδα-σπίτια)
4. Τυχαίο
5. Μου άρεσε η περιοχή
6. Γιατί υπήρχε ελεύθερος χώρος
7. Άλλοι λόγοι_____

Ερ.67 ΠΩΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΤΗΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΖΕΙΤΕ; |__|

1. Πολύ καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή

Ερ.68 Ποια πιστεύετε οτι είναι τα βασικά προβλήματα της περιοχής που ζείτε; _____ |__|__|__|__|__|

_____

_____

Ερ.69 ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΥΣΤΕΡΕΙ Η ΓΕΙΤΟΝΙΑ ΣΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑ;

_____ |__|

Ερ.69α Γιατί; _____ |__|

Ερ.70 ΠΟΙΟΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΩΣΤΕ ΝΑ ΔΩΘΟΥΝ ΛΥΣΕΙΣ ΤΟΣΟ ΣΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΑΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΑΣ; |__|__|

1. Συνοικιακό Συμβούλειο
2. Δήμος
3. Νομαρχία - Περιφέρεια
4. Βουλευτές
5. Εσείς οι ίδιοι με τους εκπροσώπους σας
6. Κανένας
7. Άλλοι _____

Ερ.71 ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ ΝΑ ΦΥΓΕΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΜΕΝΕΤΕ; |__|__|

1. Ναι
2. Οχι (συνεχίστε στην ερ.74)
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.74)

Ερ.72 Τι σας αναγκάζει και δεν έχετε φύγει ήδη;_____ |__|

Ερ.73 Που θα θέλατε να εγκατασταθείτε αν φεύγατε από την Νέα Σμύρνη_____ |__|__|

ΜΕΡΟΣ 5ο: Στοιχεία για την εκπαίδευση του ερωτώμενου

Ερ.74 ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ (να σημειώσετε οσα μπορείτε); |__|__|__|__|__|__|

1. Διαβάσετε εφημερίδα
2. Παρακολουθήσετε τηλεόραση
3. Συμπληρώσετε δημόσια έγγραφα
4. Κάνετε λογαριασμούς
5. Βοηθάτε τα παιδιά σας στο σχολείο

Ερ.75 ΜΕΧΡΙ ΠΟΙΑ ΤΑΞΗ ΕΧΕΤΕ ΠΑΕΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ; _____ |__|

Ερ.76 Ποιος ήταν ο πιο σημαντικός λόγος για τον οποίο σταματήσατε το σχολείο; ⌊_⌊_⌋

1. Οι μετακινήσεις της οικογένειάς μου
2. Επειδή βρήκα δουλειά
3. Προβλήματα γλώσσας
4. Προβλήματα με τα άλλα παιδιά
5. Οικονομική κατάσταση της οικογένειας μου
6. Αδυναμία προσαρμογής σας στους κανόνες του σχολείου
7. Αδυναμία προσαρμογής του σχολείου στον τρόπο ζωής σας
8. Απόρριψη από το σχολείο
9. Άλλος λόγος_____

Ερ.77 Θεωρείτε οτι κάνατε καλά που σταματήσατε το σχολείο; ⌊_⌋

1. Ναι (συνεχίστε στην ερ.79)
2. Δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς
3. Όχι
4. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.78 Θα είσασταν διατεθιμένος να συνεχίσετε; ⌊_⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι τι σας εμποδίζει _____
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.79 Ποιος είναι ο πιο σημαντικός λόγος που θα σας έκανε να ξαναπαρακολουθήσετε μαθήματα; ⌊_⌊_⌋

1. Λόγοι εργασίας
2. Λόγοι κοινωνικής αναγνώρισης
3. Για να διαβάζετε εφημερίδα, περιοδικά, βιβλία
4. Για να μην έχετε πρόβλημα με τα δημόσια έγγραφα και τις αιτήσεις
5. Για να αλληλογραφείτε
6. Για να βοηθάτε τα παιδιά σας στο σχολείο
7. Λόγοι οικονομικοί (πρόγραμματα επιμόρφωσης κ.τ.λ)
8. Αλλοι λόγοι_____

Ερ.80 ΕΑΝ ΕΧΕΤΕ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ-ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΠΕΙΤΕ ΜΑΣ ΠΟΙΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΤΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΕ, ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΗΤΑΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΣΑΣ ΟΔΗΓΗΣΕ ΝΑ ΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΤΕ; _____ ⌊_⌊_⌋

_____

(εαν οχι πηγαίνετε στην ερ.82) _____

_____

Ερ.81 Σας βοήθησαν αυτά να βρείτε καλύτερη δουλειά; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.82 Είστε διατεθιμένος να παρακολουθήσετε κάποιο (σε τι αντικείμενο) και τι θα προτείνατε να αλλάξει ώστε να γίνουν καλύτερα; ⌊_⌊_⌊_⌊_⌋

_____

_____

_____

Ερ.83 ΠΟΙΟΝ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΜΟΡΦΩΜΕΝΟ; _____ ⌊_⌊_⌊_⌋

_____

Ερ.84 ΘΕΛΕΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ ΝΑ ΜΟΡΦΩΘΟΥΝ; ⌊_⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι — για ποιο λόγο _____
3. ΔΞ/ΔΑ — (συνεχίστε στην ερ.85)

Ερ.84α Αν ναι για ποιο λόγο; ⌊_⌋

1. Λόγοι εργασίας
2. Λόγοι κοινωνικής αναγνώρισης
3. Για να διαβάζουν εφημερίδα, περιοδικά, βιβλία
4. Για να μην έχουν πρόβλημα με τα δημόσια έγγραφα και τις αιτήσεις
5. Για να αλληλογραφούν
6. Αλλο_____

Ερ.85 Πιστεύετε τελικά οτι θα μορφωθούν; ⌊_⌊_⌋

1. Ναι
2. Οχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.86 Ποιοι λόγοι τα εμποδίζουν να μην αποκτήσουν την κατάλληλη μόρφωσή; ⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊
(Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

1. Μετακινήσεις της οικογένειας
2. Αδυναμία προσαρμογής των παιδιών στους κανόνες του σχολείου
3. Αδυναμία προσαρμογής του σχολείου στον τρόπο ζωής σας
4. Εχθρική αντιμετώπιση από τα άλλα παιδιά
5. Απόρριψη από το σχολείο
6. Οικονομική κατάσταση της οικογένειας
7. Προβλήματα γλώσσας
8. Άλλος λόγος_____

ΜΕΡΟΣ 6ο: Στοιχεία για τις σχέσεις και τον τρόπο ζωής του ερωτώμενου

Ερ.87 ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ, ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΣΑΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙ ΟΙ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ-ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΕΠΗΡΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΖΩΗ ΣΑΣ; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι — (συνεχιστε στην ερ.88)
3. ΔΞ/ΔΑ — (συνεχιστε στην ερ.88)

Ερ.87α Με ποιο τρόπο, και τι αποτελέσματα δέχεστε; _____
_____ ⌊_⌋

Ερ.88 Ποιοι είναι οι λόγοι που θα σας οδηγούσαν να εγκαταλείψετε κάποια ήθη ή έθιμα σας; ⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊
(μπορείτε να σημειώσετε παραπάνω από μια απαντήσεις)

1. Κοινωνικός στιγματισμός σας λόγω αυτών, από τον υπόλοιπο πληθυσμό της περιοχής
2. Λόγοι ευρέσεως καλύτερης εργασίας
3. Η επιλογή ενός νέου τρόπου ζωής για σας, με σκοπό την καλύτερη διαβίωση
4. Οι δεσειδαιμονίες, προκαταλήψεις που σχετίζονται μ`αυτά
5. Κανένας
6. Άλλος_____

Ερ.89 ΠΩΣ ΠΕΡΝΑΤΕ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ; |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
(μπορείτε να σημειώσετε παραπάνω από μια απαντήσεις)

1. Κάνοντας αθλητισμό και σπορ
2. Κάνοντας και δεχόμενος/η επισκέψεις
3. Πηγαίνοντας βόλτες
4. Πηγαίνοντας σε κέντρα διασκέδασης (καφενεία-καφετέριες-ταβέρνες) στα Νταμάρια
5. Βλέποντας τηλεόραση (έργα, αθλητικά, ειδήσεις κ.τ.λ)
6. Πηγαίνοντας στο θέατρο ή στον κινηματογράφο
7. Ακούγοντας μουσική
8. Διαβάζοντας
9. Πηγαίνοντας σε κέντρα διασκέδασης στην υπόλοιπη Νέα Σμύρνη και στην υπόλοιπη Λάρισα
10. Πηγαίνοντας διακοπές
11. Άλλο_____

Ερ.90 ΕΧΕΤΕ ΣΤΕΝΕΣ ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΤΟ ΣΥΓΓΕΝΙΚΟ ΣΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ; |_|

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχιστε στην ερ.92)

Ερ.91 Για ποιο λόγο συμπεριφέρεστε με αυτό τον τρόπο; _____ |_|_|
_____
_____

Ερ.92 ΠΟΙΟΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ; _____ |_|_|
_____
_____

Ερ.93 ΣΤΑ ΝΤΑΜΑΡΙΑ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ: |_|_|_|_|_|_|_|_|

	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΞ/ΔΑ	Ποσοστό (%)
Στα όρια της φτώχειας				
Φτωχοί				
Πολύ φτωχοί				

αιτολογείστε; _____

Ερ.94 Τι πιστεύετε οτι έχουν πάθει τα τελευταία χρόνια, τα εισοδήματα των κατοίκων των Νταμαριών, και που οφείλεται αυτό; _____|_|_|_|
_____
_____

Ερ.95 ΠΩΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΑΣ; |_|

1. Ευκατάστατη
2. Έχει τα απαραίτητα για να ζήσει
3. Με πολλή προσπάθεια καταφέρνει να αποκτά τα προς το ζειν
4. Εχει πρόβλημα στην απόκτηση των προς το ζειν
5. Άλλο _____

Ερ.96 ΣΑΣ ΕΠΗΡΡΕΑΖΕΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΙΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΣΑΣ; |_|

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.97 ΠΟΙΟ ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΚΑΘΑΡΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΟ ΜΗΝΑ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΕΤΣΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΣΑΣ; _____ |_|

Ερ.98 ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΖΗΤΙΑΝΙΑΣ;_____ |_|

Ερ.98α Γιατί; _____ ⌊_⌊_

Ερ.99 ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ ΕΝΑ... ⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_

	Σε συγγένεια δια γάμου (1)	Σαν προσω-πικό φίλο σας (2)	Να κατοικεί στη γειτονιά σας (3)	Στη δουλειά σας ως συνεργάτη ή ως συνάδελφο (4)	Σαν υπήκοο στην χώρα σας (5)	Μόνο σαν επισκέπτη στη περι-οχή σας (6)	Δεν θα τον θέλατε στην περιοχη σας (7)
Ρουμανόβλαχο							
Τουρκόγυφτο							
Τσιγγάνο							
Αλβανό							
Ρουμάνο							
Μπαλαμό							
Αγγλο							
Τούρκο							

Συμπληρώστε Χ σ᾽αυτό που σας εκφράζει πρώτο, από τα αριστερά προς τα δεξιά

Ερ.99α Αιτιολογείστε για το καθένα: _____ ⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_

Ερ.100 ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΖΕΙ ΣΤΑ ΝΤΑΜΑΡΙΑ; ⌊_

1. Πολύ καλή
2. Καλή
3. Όχι και τόσο καλή
4. Κακή
5. Πολύ κακή
6. Εχθρική

Ερ.101 Που το αποδίδετε και πως τους αντιμετωπίζετε; _____ ⌊_⌊_

_____

Ερ.102 ΕΧΟΥΝ ΥΠΑΡΞΕΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΣΑΣ; ⌊_⌊_⌊_
(περισσότερα από μια):

1. Στις σχέσεις σας με τους Τσιγγάνους και Τουρκόγυφτους γείτονές σας
2. Στις σχέσεις σας με άλλους Ρουμανόβλαχους
3. Στις σχέσεις σας με τις αρχές
4. Στις σχέσεις σας με τον πληθυσμό που δεν κατοικεί στα Νταμάρια
5. Άλλα προβλήματα_____
6. Όχι δεν έχουν υπάρξει

Ερ.103 ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΟΥΣ ΣΚΗΝΙΤΕΣ (Σ) ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΠΑΛΑΜΕ (Μ); **Σ⌊_⌋Μ⌊_⌋Ρ⌊_⌋**
(στην απάντηση που σας αντιπροσωπευει σημειώστε το Σ και το Μ, μια απάντηση για καθένα) **Σ⌊_⌋Μ⌊_⌋Ρ⌊_⌋**

1. Δεν έχουν καμία διαφορά από σας		4. Μπορείτε να συνενοηθείτε μαζί τους	
2. Είναι διαφορετικοί από εσάς		5. Τους αντιπαθείτε	
3. Δεν μπορούν να συνενοηθούν με σας		6. Άλλο	

Ερ.104 Πιστεύετε οτι οι σκηνίτες μπορούν να εξελιχθούν; ⌊_

1. Με την προσαρμογή τους σε μόνιμο τρόπο εγκατάστασης
2. Με την βοηθειά μας
3. Είναι απροσάρμοστοι
4. Δεν θέλουν να εξελιχθούν
5. Άλλο _____

Ερ.105 ΕΙΣΤΕ ΕΝΕΡΓΟ ΜΕΛΟΣ ΣΕ: ⌊_⌊_⌋
(μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια)

1. Πολιτιστικούς συλλόγους
2. Πολιτικές οργανώσεις ή κόμματα
3. Αθλητικούς συλλόγους
4. Επαγγελματικούς συλλόγους
5. Θρησκευτικές οργανώσεις
6. Άλλο_____
7.

Ερ.105α Αν δεν είστε μέλος, για ποιο λόγο δεν είστε: _____ ⌊_⌋

Ερ.106 ΠΟΙΟΣ ΣΑΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΣΑΣ; _____ ⌊_⌋
(δεν την απαντούν οσοι δήλωσαν συνταξιούχοι και Οικιακά) _____
_____

Ερ.107 ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΖΕΙΤΕ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι (συνεχίστε στην ερ.112)
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.112)
4.

Ερ.107α Ποιος κατα τη γνώμη σας είναι αποκλεισμένος στην περιοχή; _____ ⌊_⌋

Ερ.108 Σε ποιούς τομείς πιστεύετε οτι αισθάνονται τον κοινωνικό αποκλεισμό_____⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌋
_____
_____

Ερ.109 Από που νομίζετε οτι πηγάζει αυτός; _____ ⌊_⌊_⌋
_____

Ερ.110 Πως αντιδράτε σ`αυτή την κατάσταση; ⌊_⌊_⌋

1. Με πειράζει αλλά δεν μπορώ να κάνω τίποτα
2. Δεν μου αρέσει και προσπαθώ να την αλλάξω με ποιο τρόπο_____
3. Αποκλείω αυτόν που με αποκλείει
4. Τη θεωρώ φυσιολογική και συμμορφώνομαι μ`αυτή
5. Την αγνοώ

Ερ.111 Που νομίζετε οτι οδηγεί αυτή η κατάσταση τους αποκλειόμενους;_____
_____ ⌊_⌊_⌋

Ερ.112 ΕΧΟΝΤΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΣΤΙΓΜΑΤΙΖΕΤΑΙ Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΞΕΝΕΙ; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.113 ΠΩΣ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΘΟΥΝ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΓΙΑ ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΘΕΙ Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ; _____ ⌊_⌊_⌋
_____

Ερ.114 ΑΝ ΕΠΙΛΥΘΕΙ ΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΘΑ ΟΦΕΛΗΘΕΙ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.114α Με ποιο τρόπο; (τι κακό θα πάψει να υπάρχει) _____ |_|_|

Ερ.115 ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΑΘΑΡΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΣΑΣ ΜΗΝΙΑΙΩΣ (περίπου); |_|

1. .... (αριθμός)
2.ΔΞ/ΔΑ

ΜΕΡΟΣ 7ο: Απογραφικά στοιχεία νοικοκυριού-ερωτώμενου

I. Θέση σημείου συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου στον χάρτη _____ |_|

II. Ημερομηνία συμπλήρωσης |_|_| / |_|_| / 1998

III. Φύλο ερωτώμενου |_|

1. Άνδρας
2. Γυναίκα

IV. Τύπος κατοικίας |_|_|

1. Μονοκατοικία
2. Διόροφο — όροφος _____
3. Διαμέρισμα — όροφος _____
4. Παράπηγμα
5. Σκηνή

V. Μέγεθος κατοικίας |_|

1. Μικρό (κάτω των 50 τ.μ)
2. Μεσαίο (από 50 εως 100 τ.μ)
3. Μεγάλο (πάνω από 100 τ.μ)

VI. Κατάσταση Κατοικίας |_|

1. Καλή
2. Μέτρια
3. Κακή

VII. Διαθέτει η κατοικία : |_|_|_|_|_|_|_|_|
(Μπορούν να απαντηθούν παραπάνω από μια)

1. Αυλή
2. Πάρκινγκ
3. pilotis
4. Βεράντα
5. Κλινοσκεπή — είδος: ☐ κεραμίδι ☐ τσίγκος
6. Πλάκα

VIII. Επίπεδο οικονομικής κατάστασης νοικοκυριού: _____ |_|

IX. Ποιότητα συνέντευξης |_|

1. Μη - ικανοποιητική
2. Καλή
3. Άριστη

αιτιολόγηση _____
_____
_____

Α/Α Ερωτηματολογίου_____

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΜΕΡΟΣ 1ο: Στοιχεία προσωπικής και οικογενειακής κατάστασης του ερωτώμενου

Ερ.1 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΗΛΙΚΙΑ ΣΑΣ; _____ ⌊_⌋

Ερ.2 ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑΤΕ; _____ ⌊_⌋⌊_⌋

Ερ.3 ΠΟΣΑ ΜΕΛΗ ΕΧΕΙ ΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΣΑΣ (Μαζί με σας) ⌊_⌋⌊_⌋

Μέλη	Αριθ. οικογ

Ερ.4 ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΣΑΣ, ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΣΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΘΕΣΗ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΥΤΟΝ (Α ο αρχηγός, Ε ο ερωτώμενος)

Ε⌊_⌋ **Α**⌊_⌋

1. Παππούς/Γιαγιά		6. Αδελφός/η	
2. Πατέρας/Μητέρα		7. Κουνιάδος/α	
3. Πεθερός/Πεθερά		8. Ανηψιός/α	
4. Θείος/Θεία		9. Γαμπρός/Νύφη	
5. Γιος/Κόρη		10. Εγγονός/η	
		11. Σύζυγος	

Ερ.5 ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΣΑΣ;
(Για την Ελλάδα αναφέρετε γεωγραφικό διαμέρισμα και περιοχή) _____ ⌊_⌋⌊_⌋

Ερ.7 ΤΙ ΕΙΣΤΕ (εθνικότητα); _____ ⌊_⌋

Ερ.9 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΣΑΣ; ⌊_⌋⌊_⌋

	1.Ορθόδοξος	2.Καθολικός	3.Προτεστάντης
1. Χριστιανός	⌊_⌋	⌊_⌋	⌊_⌋
2. Μουσουλμάνος			
3. Άλλο	_____		
4. ΔΞ/ΔΑ			

Ερ.10 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΗΤΡΙΚΗ ΣΑΣ ΓΛΩΣΣΑ; ⌊_⌋⌊_⌋

2. Ελληνική
3. Ρουμάνικη
4. Άλλη ποια;_____

Ερ.15 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ; ⌊⌊
(αν χρειαστεί σημειώστε πάνω από μια απαντήσεις)

1. Παντρεμένος/η
2. Ανύπανδρος/η (συνεχίστε στην ερ.18α)
3. Χωρισμένος/η ή σε διάσταση
4. Ξαναπαντρεμένος
5. Χήρος/α
6. Συζήτε
7. Άλλο _____ (συνεχίστε στην ερ.18α)
8. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.18α)

Ερ.16 Σε ποια ηλικία παντρευτήκατε; _____ ⌊⌋
(απαντάται μόνο αν ο ερωτώμενος είναι παντρεμένος,
αν είναι δύο φορές παντρεμένος θέλω την πρώτη φορά)

Ερ.17 Τι γάμο έχετε κάνει; ⌊⌋

1. Θρησκευτικό
2. Πολιτικό
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχιστε στην ερ.18α)

Ερ.18 Για ποιο λόγο επιλέξατε αυτό το είδος; _____ ⌊⌊⌋

Ερ.18α Καθε πόσο πάτε στην εκκλησία; _____

Ερ.19 ΠΟΣΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΧΕΤΕ; _____ ⌊⌋

ΜΕΡΟΣ 2ο: Στοιχεία για την απασχόληση, την περίθαλψη και τα δικαιώματα του ερωτώμενου και των απόψεών του στους ίδους τομείς για τους Ρομ

(οι ερωτήσεις 24, 25, 26 αφορούν το κύριο επάγγελμα σε περίπτωση διπλής απασχόλησης)

Ερ.24 ΤΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΕΞΑΣΚΕΙΤΕ; _____ ⌊⌊⌋
Αν απαντήσετε οικιακά ή συνταξιούχος πηγαίνετε στην ερ.97

Ερ.25 Ποια θέση έχετε στο επάγγελμα σας; ⌊⌋

1. Μισθωτός
2. Δική σας δουλειά χωρίς απασχολούμενους (αυτοαπασχολούμενος)
3. Δική σας δουλειά με απασχολούμενους (εργοδότης)
4. Άλλο _____

Ερ.26 Ποιος είναι ο χαρακτήρας του επαγγελματός σας; ⌊⌋

1. Μόνιμο
2. Εποχιακό
3. Ευκαιριακό
4. Άλλο _____

Ερ.27 Για ποιο λόγο επιλέξατε αυτό το επάγγελμα ; _____ ⌊⌋

Ερ.38 ΤΟΝ ΕΠΟΜΕΝΟ ΧΡΟΝΟ ΘΑ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΕΙΤΕ ΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΖΕΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ; ⌊⌋

1. Ναι (συνεχίστε στην ερ.97)
2. Έχω αμφιβολίες
3. Οχι
4. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.39)

Ερ.38α Για ποιο λόγο και τι κάνετε; _____

Ερ.39 Ποια πιστεύετε οτι είναι τα βασικά προβλήματα στον χώρο της εργασίας σας;
(μπορείτε να σημειώσετε παραπάνω από μια) |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

1. Ανεργία
2. Χαμηλές αποδοχές
3. Χαμηλές συντάξεις
4. Ωράριο εργασίας
5. Παλλινοστούντες Έλληνες και ξένοι εργάτες που κάνουν την ίδια εργασία με σας
6. Άλλο σημειώστε τι _____

Ερ.97 ΠΟΙΟ ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΚΑΘΑΡΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΟ ΜΗΝΑ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΕΤΣΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΣΑΣ; _____ |_|

Ερ.41 ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΓΙΑ ΣΑΣ Η ΛΕΞΗ ΕΡΓΑΣΙΑ; _____ |_|_|
_____

Ερ.α ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΣΑΣ ΡΟΜ ΕΧΟΥΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗ ΕΝΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ; |_|

1. Ναι
2. Οχι
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.44)

Ερ.αα Που οφείλεται αυτό; (μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια) |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

1. Ελλειπή προσόντα, ικανότητες, δεξιότητες, μόρφωση
2. Απόρριψη για ποιο λόγο _____
3. Ελλειπής βοήθεια από το κράτος για να είναι ανταγωνιστικοί (έλλειψη κατάρτισης-εκπάιδευσης)
4. Άγνοια καλών τρόπων συμπεριφοράς
5. Εσκεμμένη αντιπαραγωγική συμπεριφορά
6. Ξένοι εργάτες ανταγωνιστικοί με αυτούς
7. Άλλο _____

Ερ.44 ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΩΣ ΘΑ ΤΗΝ ΚΡΙΝΑΤΕ; |_|

1. Πολύ Καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή

Ερ.45 ΤΙ ΒΑΣΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΕΧΕΤΕ; |_|

1. ΟΓΑ
2. ΙΚΑ
3. ΤΕΒΕ
4. ΤΣΜΕΔΕ
5. Δημοσίου
6. Ιδιωτική
7. Άλλου είδους (βιβλιάρια απορίας, ηπερηλίκων, κ.τ.λ)
8. Δεν έχω

Ερ.46 ΟΤΑΝ ΧΡΕΙΑΖΕΣΤΕ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΑΠΕΥΘΥΝΕΣΤΕ; |_|_|_|_|_|_|

	για ελαφριά περιστατικά (1)	για βαριά περιστατικά (2)	
Νοσοκομείο, ιατρείο του ΙΚΑ			1
Εξωτερικό γιατρό			2
Οικογένεια-συγγενείς			3
Άλλο			4

Ερ.46α Αιτιολογείστε τις απαντήσεις σας _____ |_|_|

Ερ.50 Τι αντιμετώπιση έχετε από τους φορείς περίθαλψης; ⌊⌋

1. Πολύ Καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή

Ερ.β ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ, ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΟΙ ΡΟΜ ΤΥΓΧΑΝΟΥΝ ΑΣΧΗΜΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ; ⌊⌋
(δημόσιους και ιδιωτικους, πχ. δημόσιες υπηρεσίες, καφετέρειες, καταστήματα κ.τ.λ)

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ (πηγαίνετε στην ερ.51)

Ερ.βα Που οφείλεται αυτό; ⌊⌋⌊⌋

1. Άγνοια από αυτούς καλών τρόπων συμπεριφοράς
2. Αδυναμία συμμόρφωσης τους στους κανόνες που ισχύουν
3. Απόρριψη για ποιο λόγο _____
4. Άλλο _____

Ερ.51 ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΜΕΣΟ ΠΟΥ ΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΣΑΣ; ⌊⌋

1. Μηχανάκι
2. Αυτοκίνητο ΙΧ
3. Ημιφορτηγό
4. Φορτηγό
5. Αλλο μέσο _____
6. Δεν έχω

ΜΕΡΟΣ 3ο: Στοιχεία για την περιοχή και την κατοικία του ερωτώμενου, και για τον τρόπο ζωής των Ρομ της περιοχής

Ερ.57α Πότε εγκαταστάθηκε στην Νέα Σμύρνη ; _____ ⌊⌋

Ερ.58 ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΗΤΑΝ Η ΠΡΩΤΗ ΣΑΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ; ⌊⌋⌊⌋

1. Σε σκηνή ή παράγκα
2. Κατευθείαν σε χτισμενο σπίτι
3. Φιλοξενούμενος/η σε συγγενείς
4. Άλλο _____

Ερ.58α Για ποιο λόγο; _____ ⌊⌋

Ερ.59 ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΚΑΤΟΙΚΕΙΤΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΣΤΙΓΜΗ ΕΙΝΑΙ; ⌊⌋⌊⌋⌊⌋

1. Ιδιόκτητο από κάποιο μέλος του νοικοκυριού ποιο; _____
2. Ενοικιασμένο τι ενοίκιο _____
3. Αλλό _____

Ερ.60 Ποτε χτίστηκε ; _____ ⌊⌋

Ερ.61 ΔΙΑΘΕΤΕΙ Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΑΣ; ⌊_⌊_⌊_

Ερ.70 ΠΟΙΟΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΩΣΤΕ, ΝΑ ΔΩΘΟΥΝ ΛΥΣΕΙΣ ΤΟΣΟ ΣΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΑΣ, ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΑΣ; ⌊_⌊_

1. Συνοικιακό Συμβούλειο
2. Δήμος
3. Νομαρχία - Περιφέρεια
4. Βουλευτές
5. Εσείς οι ίδιοι με τους εκπροσώπους σας
6. Κανένας
7. Άλλοι _____

Ερ.71 ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ ΝΑ ΦΥΓΕΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΜΕΝΕΤΕ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ; ⌊_⌊_⌊_
(αν όχι συνεχίστε στην ερ.δ) _____

Ερ.73 Που θα θέλατε να εγκατασταθείτε; _____ ⌊_⌊_

Ερ.δ ΠΩΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΡΟΜ ΣΤΑ ΝΤΑΜΑΡΙΑ; ⌊_⌊

1. Πολύ καλό
2. Καλό
3. Μέτριο
4. Κακό
5. Πολύ κακό

Ερ.δα Για ποιο λόγο; _____ ⌊_⌊
_____

ΜΕΡΟΣ 4ο: Στοιχεία για την εκπαίδευση του ερωτώμενου και για τις απόψεις του στον ίδιο τομέα, για τους Ρομ

Ερ.74 ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ (να σημειώσετε οσα μπορείτε); ⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_

1. Διαβάσετε εφημερίδα
2. Παρακολουθήσετε τηλεόραση
3. Συμπληρώσετε δημόσια έγγραφα
4. Κάνετε λογαριασμούς
5. Βοηθάτε τα παιδιά σας στο σχολείο

Ερ.75 ΜΕΧΡΙ ΣΕ ΠΟΙΑ ΤΑΞΗ ΕΧΕΤΕ ΠΑΕΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ; _____ ⌊_⌊
(σημειώστε και άλλου είδους σπουδές έχετε κάνει)

Ερ.84 ΘΕΛΕΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ ΝΑ ΜΟΡΦΩΘΟΥΝ; ⌊_⌊_

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ

για ποιο λόγο _____
(πηγαίνετε στην ερ.85)

(Αν είναι μεγάλα σημειώστε το) _____

Ερ.84α Αν ναι για ποιο λόγο; _____ ⌊_⌊

Ερ.85 Πιστεύετε τελικά οτι θα μορφωθούν; ⌊_⌊_

1. Ναι
2. Οχι
3. ΔΞ/ΔΑ

γιατί _____

Ερ.ε ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΟΙ ΡΟΜ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΣΑΣ ΕΧΟΥΝ ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΑΥΤΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑ ΣΑΣ ΠΑΙΔΙΑ; ⌊_⌋⌊_⌋

1. Ναι
2. Οχι — που το αποδίδετε αυτό _____
3. ΔΞ/ΔΑ — (πηγαίνετε στην ερ.στ)

Ερ.εα Γιατί τελικά δεν μορφώνονται; ⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋
(Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

1. Μετακινήσεις
2. Αδυναμία προσαρμογής των παιδιών τους στους κανόνες του σχολείου
3. Αδυναμία προσαρμογής του σχολείου στον τρόπο ζωής τους
4. Εχθρική αντιμετώπιση από τα άλλα παιδιά
5. Απόρριψη από το σχολείο
6. Οικονομική κατάσταση της οικογένειας
7. Προβλήματα γλώσσας
8. Άλλος λόγος _____

Ερ.στ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΘΑ ΗΤΑΝ ΘΕΤΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΝΑ ΜΟΡΦΩΘΟΥΝ; ⌊_⌋
Ερ.στα Για ποιο λόγο; _____ ⌊_⌋

Ερ.83 ΠΟΙΟΝ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΜΟΡΦΩΜΕΝΟ; _____ ⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋

ΜΕΡΟΣ 5ο: Στοιχεία για τις σχέσεις, τις απόψεις και τις στάσεις του ερωτώμενου για τους Ρομ που ζούνε στην περιοχή

Ερ.92 ΠΟΙΟΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ; _____ ⌊_⌋⌊_⌋
_____

Ερ.93 ΣΤΑ ΝΤΑΜΑΡΙΑ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ: ⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋

	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΞ/ΔΑ	Ποσοστό (%)
Στα όρια της φτώχειας				
Φτωχοί				
Πολύ φτωχοί				

Ερ.94 Τι πιστεύετε οτι έχουν πάθει τα τελευταία χρόνια, τα εισοδήματα των κατοίκων των Νταμαριων, και που οφείλεται αυτό; _____ ⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋
_____
_____

Ερ.98 ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΖΗΤΙΑΝΙΑΣ; _____ ⌊_⌋

Ερ.98α Γιατί: _____ ⌊_⌋⌊_⌋

Ερ.99 ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ ΕΝΑ... ⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋⌊_⌋

	Σε συγγένεια μια χάμου (1)	Σαν προσωπικό φίλο σας (2)	Να κατοικεί στη γειτονιά σας (3)	Στη δουλειά σας ως συνεργάτη ή ως συνάδελφο (4)	Σαν υπήκοο στην χώρα σας (5)	Μόνο σαν επισκέπτη στη περιοχή σας (6)	Δεν θα τον θέλατε στην περιοχή σας (7)
Ρουμανόβλαχο							
Τουρκόγυφτο							
Τσιγγάνο							
Αλβανό							
Ρωσοπόντιο							
Τούρκο							

Συμπληρώστε Χ σ' αυτό που σας εκφράζει πρώτο. από τα αριστερά προς τα δεξιά

Ερ.99α Αιτιολογείστε για το καθένα: _____ ⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌊_⌋

Ερ.100 ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΠΟΥ ΖΕΙ ΣΤΑ ΝΤΑΜΑΡΙΑ; ⌊_⌋

1. Πολύ καλή
2. Καλή
3. Όχι και τόσο καλή
4. Κακή
5. Πολύ κακή
6. Εχθρική

Ερ.101 Που το αποδίδετε και πως τους αντιμετωπίζετε; _____ ⌊_⌊_⌋

_____

Ερ.102 ΕΧΟΥΝ ΥΠΑΡΞΕΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΣΑΣ (μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια): ⌊_⌊_⌊_⌋

1. Στις σχέσεις σας με τους Τσιγγάνους και Τουρκόγυφτους γείτονές σας
2. Στις σχέσεις σας με τους Ρουμανόβλαχους
3. Στις σχέσεις σας με τις αρχές
4. Στις σχέσεις σας με τον πληθυσμό που δεν κατοικεί στα Νταμάρια
5. Άλλα προβλήματα_____
6. Όχι δεν έχουν υπάρξει

Ερ.103Α ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ (Τ) ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΡΟΥΜΑΝΟΒΛΑΧΟΥΣ (Ρ); **Τ⌊_⌋Ρ⌊_⌋**
(στην απάντηση που σας αντιπροσωπευει σημειώστε το Τ και το Ρ, μια απάντηση για καθένα)

1. Δεν έχουν καμία διαφορά από σας		5. Τους αντιπαθείτε	
2. Είναι διαφορετικοί από εσάς		6. Σας φοβίζουν	
3. Δεν μπορούν να συνενοηθούν με σας		7. Έχουν κακή κοινωνική συμπεριφορά	
4. Δεν μπορείτε να συνενοηθείτε μαζί τους		8. Άλλο	

Ερ.103Αα Αιτιολογείστε: _____ **Τ⌊_⌋Ρ⌊_⌋**

Ερ.104Α Πιστεύετε οτι οι Ρομ μπορούν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και πως; ⌊_⌋

1. Με την προσαρμογή τους σε μόνιμο τρόπο εγκατάστασης
2. Με την βοηθειά μας
3. Είναι απροσάρμοστοι
4. Δεν θέλουν να εξελιχθούν
5. Είναι ήδη ενταγμένοι
6. Άλλο _____

Ερ.ζ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΟΙ ΡΟΜ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ; _____ ⌊_⌋

Ερ.ζα Γιατί; _____ ⌊_⌋

Ερ.107 ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΖΕΙΤΕ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ; ⌊_⌋

1. Ναι
2. Όχι (συνεχίστε στην ερ.112)
3. ΔΞ/ΔΑ (συνεχίστε στην ερ.112)
4.

Ερ.107α Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι αποκλεισμένος στην περιοχή; _____ ⌊_⌋

Ερ.108 Σε ποιούς τομείς πιστεύετε οτι αισθάνονται τον κοινωνικό αποκλεισμό; _____ ⌊_⌋

Ερ.109 Από που νομίζετε οτι πηγάζει αυτός; _____ ⌊_⌊_⌋

Ερ.110 Πως αντιδράτε σ`αυτή την κατάσταση; |_|_|

1. Με πειράζει αλλά δεν μπορώ να κάνω τίποτα
2. Δεν μου αρέσει και προσπαθώ να την αλλάξω με ποιο τρόπο _____
3. Αποκλείω αυτόν που με αποκλείει
4. Τη θεωρώ φυσιολογική και συμμορφώνομαι μ`αυτή
5. Την αγνοώ
6. Άλλο _____

Ερ.111 Που νομίζετε οτι οδηγεί αυτή η κατάσταση τους αποκλειόμενους; _____ |_|_|

_____

Ερ.112 ΕΧΟΝΤΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΣΤΙΓΜΑΤΙΖΕΤΑΙ Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΞΕΝΕΙ; |_|

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.113 ΠΩΣ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΘΟΥΝ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΓΙΑ ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΘΕΙ Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ; _____ |_|_|_|

_____

Ερ.114 ΑΝ ΕΠΙΛΥΘΕΙ ΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΘΑ ΩΦΕΛΗΘΕΙ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ; |_|

1. Ναι
2. Όχι
3. ΔΞ/ΔΑ

Ερ.114α Με ποιο τρόπο; (τι κακό θα πάψει να υπάρχει) _____ |_|_|

Ερ.η ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΛΟΓΕΙΣΤΕ ΣΕ ΜΙΑ ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΠΟ 1-10 ΠΟΣΟ ΕΣΕΙΣ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΑΥΤΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΥΝ ΕΝΑΝ ΡΟΜ; (το 1 δηλώνει οτι Καθόλου δεν αντιπροσωπεύει ο επιθετικος προσδιορισμός τον Ρομ, ενώ το 10 τον αντιπροσωπεύει Πάρα πολύ) |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Βρώμικος										
2.Κλέφτης										
3.Ψεύτης										
4.Παραγωγικός										
5.Αλήτης										
6.Κοινωνικός										
7.Φασαριόζος										
8.Δολοφόνος										
9.Επικίνδυνος										
10.Οπισθοδρομικός										
11.Ναρκωμανής										

Ερ.θ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΠΩΣ ΚΡΙΝΕΤΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜ; (σχετικά με προγράμματα κατάρτισης, επιμόρφωσης, παροχή επιδομάτων κ.α) |_|_|

1. Πολύ καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή
6. ΔΞ/ΔΑ

(πηγαίνετε στην ερ. 115)

Ερ.ι Τι πιστεύετε οτι πρέπει να γίνει για να αλλάξει η κατάσταση των Ρομ; _____ |_||_|

Ερ.115 ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΑΣ; _____ |_|

ΜΕΡΟΣ 6ο: Απογραφικά στοιχεία νοικοκυριού-ερωτώμενου

I. Θέση σημείου συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου στον χάρτη _____

II. Ημερομηνία συμπλήρωσης |_|_| / |_|_| / 1998

III. Φύλο ερωτώμενου

1. Άνδρας
2. Γυναίκα

IV. Τύπος κατοικίας

1. Μονοκατοικία
2. Διόροφο — όροφος _____
3. Διαμέρισμα — όροφος _____
4. Παράπηγμα
5. Σκηνή

V. Μέγεθος κατοικίας

1. Μικρό (κάτω των 50 τ.μ)
2. Μεσαίο (από 50 εως 100 τ.μ)
3. Μεγάλο (πάνω από 100 τ.μ)

VI. Κατάσταση Κατοικίας

1. Καλή
2. Μέτρια
3. Κακή

VII. Διαθέτει η κατοικία :
(Μπορούν να απαντηθούν παραπάνω από μια)

1. Αυλή
2. Πάρκινγκ
3. pilotis
4. Βεράντα
5. Κλινοσκεπή — είδος: |_| κεραμίδι ☐ τσίγκος
6. Πλάκα
7. Άλλο _____

VIII. Επίπεδο οικονομικής κατάστασης νοικοκυριού: _____

IX. Ποιότητα συνέντευξης

1. Μη - ικανοποιητική
2. Καλή
3. Άριστη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ, ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

a/a erotim:
η κωδικοποίση θα έχει ως εξής:

- από **1-41** θα είναι αρίθμηση των ερωτηματολογίων των **Ρομ**
- από **51-530** θα είναι αρίθμηση των ερωτηματολογίων των **Μπαλαμών της Νέας Σμύρνης**
- από **61-65** θα είναι αρίθμηση των ερωτηματολογίων των **υπόλοιπων Λαρισαίων**
- και από **71-75** θα είναι αρίθμηση των ερωτηματολογίων των **Φοιτητών**

q1: μπαίνουν οι ηλικίες όπως είναι γραμμένες στα ερωτηματολόγια

q2_1: μπαίνει με κεφαλάια (αγγλικά) ο τόπος γέννησης
q2_2: μπαίνει με κεφαλαία (αγγλικά) το γεωγραφικό διαμέρισμα

q3_1a: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q3_1b: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q3_2: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q3_3a: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q3_3b: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q3_S: θα είναι το αθροισμα των q3_1a ως q3_3b
q3_O: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου

q4_A:
20. Πατέρας, 21. Μητέρα
50. Γιος, 51. Κόρη
60. Αδελφός, 61. Αδελφή
110. Άνδρας, 111. Γυναίκα
12. Ανδρόγυνο
30. Πεθερός, 31. Πεθερά
90. Γαμπρός, 91. Νύφη
99. ΔΞ/ΔΑ

q4_E:
20. Πατέρας, 21. Μητέρα
50. Γιος, 51. Κόρη
60. Αδελφός, 61. Αδελφή
110. Άνδρας, 111. Γυναίκα (σημαίνει ο ίδιος/α)
12. Ανδρόγυνο
99. ΔΞ/ΔΑ

q5_1: μπαίνει με κεφαλάια (αγγλικά) ο τόπος καταγωγής
q5_2: μπαίνει με κεφαλαία (αγγλικά) το γεωγραφικό διαμέρισμα

q6:
1. Από την οικογενειά μου
4. Από την γλώσσα-διάλεκτο
5. Από την οικογένεια και τη γλώσσα μου (εμπεριέχει 1 και 4)
99. ΔΞ/ΔΑ

q7:
1. Ρουμανόβλαχοι - ρουντάρηδες
2. Ρομά ή Ρομ
3. Μπαλαμέ-Έλληνες
4. Ρουμάνοι
5. Έλληνες - Ρουμανόβλαχοι
99. ΔΞ/ΔΑ

q8:
1. Ρουμανόβλαχοι - Ρουντάρηδες
2. Τσιγγάνοι

q9: Σ'όλα θα μπεί default 1 και locked
q9_1: Σ'όλα θα μπεί default 1και locked

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

q10: 1. Ρομάνι (ROMANES)
2. Ελληνική
3. Ρουμάνικη

q10_1: 1. Τσιγγάνικη
2. Γύφτικη

q11: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q11a: 1. Για επικοινωνία (είναι συνήθεια), συνενόηση μεταξύ μας ώστε να μην μας καταλαβαίνουν οι άλλοι
2. Για να χάσω την προφορά, να ξεφύγω από την φυλή
3. Είναι καλό να ξέρεις μια δεύτερη γλώσσα
4. Είναι πιο εύκολη επειδή είναι η μητρική
5. Επειδή μου αρέσει. θέλω έτσι να διατηρηθεί η παράδοση, η γλώσσα

q12: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Οταν δεν έχει παιδιά

q13_1: Καμία
q13_2: Ελληνικά
q13_3: Αγγλικά
q13_4: Ρομανί (ROMANES)
q13_5: Ρουμάνικα
q13_6: οτι περισεύει και βλέπω

q14: 1. Αγγλικά
2. Γαλλικά
3. Ρομανί
4. Ιταλικά
5. Βουλγάρικα
6. Δεν έχω προτίμιση σε καμιά, οποια νά'ναι
7. Καμία

q14a: 1. Επειδή είναι πασίγνωστη παγκοσμίως και μπορείς να συνενοηθείς όπου καιαν πας
2. Επειδή μου αρέσει ως γλώσσα
3. Είναι καλό να γνωρίζει κανείς άλλες γλώσσες για να κινείται στη ζωή(συνενόηση)
4. Επειδή είναι εύκολη
5. Δεν μου χρειάζονται
6. Δεν έχω χρόνο, χρήμα, διάθεση για να μάθω μια γλώσσα, αλλά και λόγω της ηλικίας μου
7. Για λόγους δουλειάς
99. ΔΞ/ΔΑ

q15: 1. Παντρεμένος/η
2. Ανύπαντρος/η
3. Χωρισμένος/η
4. Ξαναπαντρεμένος/η
5. Χήρος/α
6. Συζήτε
7. Αρραβωνιασμένος/η
99. ΔΞ/ΔΑ

q15_1: 4. Ξαναπαντρεμένος/η
6. Συζήτε
0. Οταν δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q16: Θα μπαίνει ο αριθμός που υπάρχει στο ερωτηματολόγιο

q17:
1. Θρησκευτικό
2. Πολιτικό
99. ΔΞ/ΔΑ
0. οταν δεν έχει παντρευτεί

q18:
1. Ετσι λέει η παράδοση. θρησκεία. οικογένεια. έτσι είναι καθιερωμένο
2. Δεν θέλω πολιτικό λόγω θρησκείας
3. Το ήθελα μου άρεσε. το χα όνειρο
4. Δεν υπήρχε ο πολιτικός αλλά έπαιξε ρόλο και η παράδοση (αντίθετη η 2 με την 4)
5. Είναι συνήθεια. έτυχε (ένοια τυχαιότητας. δεν το πολυσκέφτηκε)
6. Δεν ήρθε ο άντρας μου
99. ΔΞ/ΔΑ
0. όταν δεν είναι παντρεμένος

q18a:
1. Καθε Κυριακή
2. Δύο φορές το μήνα
3. Μία φορά το μήνα
4. Όποτε μπορώ. όποτε νοιώθω την ανάγκη
5. Στις μεγαλύτερες γιορτές και στα μυστήρια
6. Δύο φορές την εβδομάδα
7. Ποτέ
99. ΔΞ/ΔΑ

q19: Θα μπαίνει ο αριθμός που υπάρχει στο ερωτηματολόγιο
0. Κανένα
1. 1
2. 2-3
3. 4-5
4. 6 και 10

q20:
1. Ναι
2. Όχι
0. Δεν έχω παιδιά

q24_1: Θα περαστούν με αγγλικά γράμματα
q24_2: Η κωδικοποίηση όπως φαίνεται στους πίνακες Ε. Ζ

q25:
1. Μισθωτός (μόνιμο. επί συμβάσει και με ημερομίσθιο)
2. Δική σας δουλειά χωρίς απασχολούμενους (αυτοαπασχολούμενος)
3. Δική σας δουλειά με απασχολούμενους (εργοδότης)
4. Συμβοηθούντα μέλη

q26:
1. Πλήρης απασχόληση
2. Μη πλήρης απασχόληση (εποχιακό. επί συμβάσει. ημερομίσθιο. ευκαιριακό)

q27:
1. Εξαιτίας της ανεργίας που υπάρχει
2. Επειδή έχω ελλειπή προσόντα ικανότητες. μόρφωση για να κάνω κάτι άλλο
3. Επειδή είναι η πιο επικερδής σε σχέση με τις δουλειές που μπορώ να κάνω
4. Επειδή μου αρέσει. την αγαπάω
5. Επειδή εκεί με οδήγησε η οικογένεια μου (περιέχεται και η οικογ. επιχείρηση)
6. Ηθελα μόνιμη δουλειά. κάτι σταθερό όχι μετακινήσεις
7. Έτυχε
99. ΔΞ/ΔΑ

q28:
1. Ναι
2. Όχι

q28_11: Θα περαστούν με αγγλικά γράμματα
q28_12: Η κωδικοποίηση όπως φαίνεται στους πίνακες Ε. Ζ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

q29: 1. Για οικονομικούς λόγους, για να ανταπεξέλθω στις οικογενειακές υποχρώσεις
2. Για να συμπληρώσω τον ελεύθερο μου χρόνο

q30_1: Θα περαστούν με αγγλικά γράμματα
q30_2: Η κωδικοποίηση όπως φαίνεται στους πίνακες Ε, Ζ
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν είναι εργαζόμενος, δεν πρέπει να υάρχει απάντηση
100. Κανένα

q31:
1. Επειδή δεν είχε καλό μεροκάματο, δεν πέτυχε οικονομικά
2. Λόγω παντρειάς μου, οικογενειακών υποχρεώσεων, παιδιών
3. Εξαιτίας της αναπηρίας μου
4. Λόγω των μετακινήσεων που αυτή απαιτούσε
5. Επειδή ήθελα να ακολουθήσω το επάγγελμα της οικογένειας μου
6. Επειδή έπαψαν να υπάρχουν δουλειές εξαιτίας των ξένων εργατών
7. Την κάνω περιστασιακά ακόμα

q32_1a: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q32_1b: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q32_2: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q32_3a: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q32_3b: μπαίνει ο αριθμός που είναι στο κουτάκι του ερωτηματολογίου
q32_S: θα είναι το αθροισμα των q32_1a ως q32_3b

q33:
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q33a:
1. Δεν δίνει καλά λεφτά η δουλειά (μικρό μεροκάματο)
2. Δεν είναι δική μου δουλειά και δουλεύει για άλλους (δεν ορίζει αυτός τον εαυτό του)
3. Δεν είναι μόνιμη δουλειά
4. Δεν υπάρχουν δουλειές να δουλέψεις
99. ΔΞ/ΔΑ

q34:
2.Στο δημόσιο, σε γραφείο, υπηρεσίες (τράπεζα)
3. Σε εργοστάσιο, σε κάποια τέχνη
4. Σε κάποιο ελεύθερο επάγγελμα (μαγαζί, εμπόριο κ.τ.λ)
5. Σε κάποια μόνιμη δουλειά (όποια και να `ναι), (εμπεριέχει 2, 3, 4)
6. Ελεύθερος επαγγελματίας

q35:
1. Μεγάλη ηλικία
2. Ελλειπή προσόντα, ικανότητες, δεξιότητες (μόρφωση)
3. Απόρριψη
4. Ελλειπής βοήθεια από το κράτος για να είστε ανταγωνιστικός (έλλειψη κατάρτισης-εκπαίδευσης και κοινωνικών παροχών παιδικός σταθμός)
6. Οικογενειακοί λόγοι
7. Οικονομικοί λόγοι, έλλειψη χρημάτων

qn35: Θα μπουν δεύτερες απαντησεις για Q35
2. Ελλειπή προσόντα, ικανότητες, δεξιότητες (μόρφωση)
4. Ελλειπής βοήθεια από το κράτος για να είστε ανταγωνιστικός (έλλειψη κατάρτισης-εκπαίδευσης και κοινωνικών παροχών)
6. Οικογενειακοί λόγοι
7. Οικονομικοί λόγοι, έλλειψη χρημάτων
8. Μετακινήσεις
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

q35_1: 1. Επειδή είμαι Ρομ και νομίζουν οτι είμαστε διαφορετικοί
2. Εξαιτίας των στερεοτύπων που έχει ο κόσμος για μας
3. Επειδή δεν είμαι καταρτισμένος
4. Επειδή είμαστε πολύτεκνοι και είμαστε ασύμφοροι για το κράτος (επιπρόσθετα εξοδα για μας αν γίνουμε μονιμοι)

q36: 1. Με παραδοσιακά επαγγέλματα. γυρολόγοι. μουσικοί. πλανόδιοι σε λαϊκές
2. Στο δημόσιο. γραφεία. υπηρεσίες
3. Σε εργοστάσια. τέχνες
4. Να σπουδάσουν (γιατροί. δικηγόροι. μηχανικοί)
5. Σε μαγαζί ή σε οικογενειακή επιχείρηση (σκραπ)
6. Σε μια οποιαδήποτε μονιμη εργασία (εμπεριέχει 2. 3. 4. 5 έχει την έννοια να σπουδάσει το παιδί)
99. ΔΞ/ΔΑ (όπου θέλουν τα παιδία)

q37: 1. Ελλειπή προσόντα. ικανότητες. δεξιότητες. ελλειπής μόρφωση
2. Απόρριψη
3. Ελλειπής βοήθεια από το κράτος για να είναι ανταγωνιστικοί (έλλειψη κατάρτισης-εκπαίδευσης)
4. Οικονομικοί λόγοι-μετακινήσεις
5. Δεν υπάρχουν δουλειές. δεν δίνει δουλειά το κράτος
6. Επειδή μικροπαντρευόμαστε. παρασυρόμαστε από τον τρόπο ζωής μας και το περιβάλλον που μεγαλώνουμε

q37_1: 1. Εξαιτίας της ευρύτερης οικονομικής κρίσης (υποτίμηση δραχμής κ.τ.λ)
2. Επειδή δεν μας γνωρίζουν οι μπαλαμοί
3. Επειδή είμαστε Ρομ και μας βλέπουν διαφορετικά (ρατσιστικά. πιο σκληρό από τη 2)
4. Είμαστε αμόρφωτοι

q38: 1. Ναι
2. Έχω αμφιβολίες
3. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q38a_1: 1. Αναγκάζομαι να κάνω άλλες δουλειές
2. Κάνω οικονομία
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει να απάντηση

q39_1: Ανεργία
q39_2: Χαμηλές αποδοχές
q39_3: Χαμηλές συντάξεις
q39_4: Ωράριο εργασίας
q39_5: Παλλινοστούντες Έλληνες και ξένοι εργάτες που κάνουν την ίδια εργασία με σας
q39_6: Εξαιτίας της ακρίβειας (οικονομική κατάσταση της χώρας). των πολλών υποχρώσεων που έχω. και στο ότι δεν πάνε καλά οι δουλειές
q39_7: Επειδή το επάγγελμα μου είναι μη μόνιμο (μη σταθερό)
q39_8: Επειδή το κράτος δεν παρέχει εργασίες σε μας. και δεν υπάρχουν δουλειές
q39_9: Εξαιτίας της μεγάλης ηλικίας μου-αρρώστιας
q39_10:
1. Έλλειψη μόρφωσης-κατάρτισης
2. Έλλειψη καλής ασφάλισης
99. ΔΞ ΔΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

q40:
1. Κανένα
2. Η αστυνομία με τους ελέγχους που μας κάνει για τις άδειες πλανόδιου, λαϊκής
3. Το ότι πρέπει να πληρώσω πολλά χρηματα για να βγάλω άδεια (λαϊκές, πλανόδιου), και για την ασφάλιση μου
4. Οι φασαρίες με ξένους εργάτες
5. Κακή συμπεριφορά από τους εργοδότες μας μπαλαμούς αλλά και από τους πελάτες μας στο εμπόριο που κάνουμε
6. Αστυνομία και οι μπαλαμοί (συνδυασμός 6 με 5 και 2)

q41:
1. Τρόπος ζωής (διαβίωσης), αποκατάσταση, οικονομική άνεση, αποκατάσταση
2. Κουράγιο, δύναμη, προσπάθεια για κάτι καλύτερο (εμπεριέχει την αγωνία)
3. Επιβίωση, διαβίωση, άγχος, κούραση (πρέπει να δουλέψεις για να τα βγάλεις πέρα)
4. Τίποτα
5. Δημιουργία, ικανοποίηση, πρόοδος, ευημερία
6. Καλό πράγμα, σαν τη θρησκεία, καλό να υπάρχει
7. Ζητιανιά
8. Τρόπος για να φτιάχνουμε τους πλούσιους
99. ΔΞ/ΔΑ

qa:
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

qa_1:
1. Επειδή είναι οι αυτοαπασχολούμενοι, ασχολούνται με το εμπόριο, και βγάζουν πολλά χρήματα
2. Επειδή δουλεύουν πολυ, ζητιανεύουν, ελισσονται
3. Επειδή είναι τεμπέληδες, δεν θέλουν να δουλεύουν
99. ΔΞ/ΔΑ

qaa_1: Ελλειπή προσόντα, ικανότητες, δεξιότητες, μόρφωση
qaa_2: Απόρριψη
qaa_21:
1. Εξαιτίας των προκαταλήψεων, δεν τους έχουμε γνωρίσει -συνηθίσει, λάθος νοοτροπία των μπαλαμών
2. Εξαιτίας της αμμορφωσιάς, της κακής συμπεριφοράς και του τρόπου ζωής των Ρομ
3. Εξαιτίας του ρατσισμού που νοιώθουμε επειδή είναι Ρομ

qaa_3: Ελλειπής βοήθεια από το κράτος για να είναι ανταγωνιστικοί (έλλειψη κατάρισης-εκπαίδευσης)
qaa_4: Άγνοια καλών τρόπων συμπεριφοράς
qaa_5: Εσκεμμένη αντιπαραγωγική συμπεριφορά
qaa_6: Ξένοι εργάτες ανταγωνιστικοι με αυτούς
qaa_7:
1. Λόγω δυσπροσμογής τους στους κανόνες της κοινωνίας
2. Επειδή δεν τους δίνει σημασία το κράτος και δεν τους βοηθά
3. Εξαιτίας του τρόπου ζωής τους, δεν αλλάζουν τις παραδόσεις τους την φιλοσοφία τους για τον κόσμο

q42_1: Οικογένεια-φάρα
q42_2: Φυλή- φάρα
q42_3: Τοπική κοινωνία
q42_4: Εκκλησία
q42_5: Τοπική Αυτοδιοίκηση
q42_6: Κράτος
q42_7: Άλλους ειδικούς επιστήμονες
q42_8: Πουθενά

q43: 1. Ναι

2. Όχι

q43_1: 1. Βρίσκω τρόπο και το παλεύω μόνος μου (ζητιανιά, άλλες δουλειές), σκεφτομαι να βρω άλλη λύση
2. Απελπίζομαι, στεναχωριέμαι, προβληματίζομαι (ολα θέλουν ρουσφέτι)
3. Δέχομαι την απόρριψη, τους γράφω και φεύγω
4. Τίποτα

q44: 1. Πολύ Καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή
99. ΔΞ/ΔΑ

q44_1 : είναι αιτιολόγηση στην q44
1. Για να σου φερθούν καλά θέλεις ρουσφέτι, μιζα
2. Δεν με εξυπηρετούν λόγω της φυλής που ανήκω (στερεότυπα, προς το λίγο ρατσιστικό), επειδή με ζηλεύουν, λόγω του ότι έχω λεφτα
3. Υπάρχει γραφειοκρατεία, τεμπελιά
4. Παίζει ρόλο το πως θα τους φερθείς για να σου φερθούν καλά
0. Δεν έδωσε απάντηση ο ερωτώμενος

q45:
1. ΟΓΑ
2. ΙΚΑ
3. ΤΕΒΕ
4. ΤΣΜΕΔΕ
5. Δημοσιου
7. Άλλου είδους (βιβλιάρια απορίας, ηπερηλίκων, κ.τ.λ)
8. ΤΑΕ (Ταμείο Ασφάλισης Εμπόρων)
9. Δεν έχω

- q46_11 ως q46_41 (ελαφριά περιστατικά)

q46_11: Νοσοκομείο, ιατρείο του ΙΚΑ
q46_21: Εξωτερικό γιατρό
q46_31: Οικογένεια-συγγενείς
q46_41: 1. Όπου χρειαστεί
2. Φαρμακείο

- q46_12 ως q46_32 (βαριά περιστατικά)

q46_12: Νοσοκομείο, ιατρείο του ΙΚΑ
q46_22: Εξωτερικό γιατρό
q46_32: Οικογένεια-συγγενείς

q46a_1 (για ελαφρια): 1. Αυτό επιτρέπει η ασφάλισή μου, οικονομικοί λόγοι μου απαγορεύουν να επισκέπτομαι εξ. γιατρό
2. Κάνουν καλή δουλειά στα νοσοκομεία, εχουν καλό εξοπλισμό, γι'αυτό δεν πάω σε εξ. γιατρό
3. Πάω σε εξ. γιατρό για πολύ σοβαρά περιστατικά, σιγουριά
4. Δεν σε εξυπηρετούν καλά στα νοσοκομεία
5. Ακούω την γνώμη των δικών μου
6. Πουθενά, δεν εμπιστεύομαι την Ελλάδα, πάω στο εξωτερικό
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q46a_2: (για βαριά): ΓΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

q47: 1. Κανένα (Δεν με ενημέρωσαν)
2. Όλα όσα πρέπει
3. Όλα όσα πρέπει (δεν θυμάμαι ποια)
4. Λίγα (2-3)

0. Δεν έχω παιδιά/είναι μεγάλα
99. ΔΞ/ΔΑ

q48_1: Επιδόματα
q48_1a: 1. Πολύτεκνο
2. Αναπηρίας
3. Χωρισμένης μάνας – ορφανού
0. ΟΧΙ
q48_1b: 1. Πολύτεκνο
2. Αναπηρίας
3. Χωρισμένης μάνας - ορφανού
q48_1c : ΘΑ ΓΡΑΦΕΙ Ο ΦΟΡΕΑΣ

q48_2: Προγράμματα επιμμόρφωσης-κατάρτισης
q48_2a: Θα γραφεί ο φορέας υλοποίησης

q48_3: Ενημέρωση για τα δικαιώματά σας
q48_4: Παροχή δανείων (κυρίως για σπίτι)
q48_4a: 1. Δεν έτυχε να πάρω. δεν το επεδίωξα. δυσκολεύομαι να το πληρώσω
2. Ηθελαν υποθήκη το σπίτι. αλλά το σπίτι μου είναι με προσύμφωνο
3. Δεν ξέρω την διαδικασία για να ζητήσω
0. Δεν πήρα. όχι
q48_5: Συμβουλευτικά ή συνοδευτικά προγράμματα (οικογενειακός προγραμματισμός. προληπτική ιατρική. ψυχολογική στήριξη κ.τ.λ)

q49: 1. Ναι
2. Όχι
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση
q49a: 1. Πρέπει να αυξηθούν τα χρήματα των επιδομάτων (να αυξηθούν τα όρια αυτά)
2. Πιο συχνή βοήθεια από κοινωνικούς λειτουργούς
3. Θέλω να βρω μια καλή δουλειά. δεν θέλω επιδόματα
4. Δεν πρέπει να μας βλεπουν ρατσιστικά (από αυτό ξεκινούν όλα)
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση
q50:
1. Πολύ Καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή
99. ΔΞ/ΔΑ

qb: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση
qba: 1. Άγνοια από αυτούς καλών τρόπων συμπεριφοράς
2. Αδυναμία συμμόρφωσης τους στους κανόνες που ισχύουν
3. Απόρριψη

qnba: 2. Αδυναμία συμμόρφωσης τους στους κανόνες που ισχύουν
qba_1: 1. Στον ρατσισμό που νοιώθουμε. τον φόβο εξαιτίας της φυλής τους
2. Στο ντύσιμο. έλλειψη καθαριότητας και στα στερεότυπα που έχουμε γι`αυτούς
4. Στην αμμορφωσιά τους

q51_1: 1. Μηχανάκι
2. Αυτοκίνητο ΙΧ
3. Ημιφορτηγό - κλούβα

4. Φορτηγό
5. Δεν έχω

q51_2: Βάζω το δευτερο μετ. μέσο

q52: 1. Ναι (ξερει). (έχει δίπλωμα)
2. Όχι (δεν ξέρει). (δεν έχει δίπλωμα)
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q53: 1. Ναι
0. Όχι

q53_1: 1. Οικονομική δυσχέρεια
2. Δεν έχω ταυτότητα για να ανοίξω
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q54: 1. Πολύ καλά
2. Αρκετά καλά
3. Καλά
4. Πολύ λίγο
5. Καθόλου

q55: 1. Ναι
0. Όχι

q55_1: 1. Δεν έχω γραφτεί γιατι δεν ξέρω διαδικασία, δεν ενημερώθηκα

q56_1: 1. ΘΕΣΣΑΛΙΑ-ΚΑΡΔΙΤΣΑ
2. ΘΕΣΣΑΛΙΑ-ΛΑΡΙΣΑ-ΦΑΡΣΑΛΑ
21. ΘΕΣΣΑΛΙΑ-ΛΑΡΙΣΑ-ΠΕΡΙΧΩΡΑ
3. ΘΕΣΣΑΛΙΑ-ΤΡΙΚΑΛΑ-ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ
4. ΘΕΣΣΑΛΙΑ-ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
5. ΘΕΣΣΑΛΙΑ-ΠΕΛΛΟΠΟΝΗΣΟΣ-ΠΑΤΡΑ
6. ΑΘΗΝΑ-ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ-ΜΕΝΙΔΙ
7. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
8. ΣΕΡΡΕΣ
9. ΧΑΛΚΙΔΑ
10. ΠΑΝΤΟΥ ΓΥΡΙΖΑΝΕ
99. ΔΞ/ΔΑ

q56_2: 1. Καρρο
2. Παράγκα-σκηνή
3. Σπίτι (ενοίκιο, δανεικό)
0. Οταν ηταν από παλιά Λάρισα

99. ΔΞ/ΔΑ

q57_1: Θα μπαίνει αριθμός
0. ΔΞ/ΔΑ

q57_2: Θα γράφεται περιοχή (αν είναι διαφορετική από ΝΣ να γράφεται και κατάλλυμα, ειδάλλως μόνο ΝΣ)

q57a: Θα μπαίνει αριθμός

q58: 1. Σε σκηνή ή παράγκα
2. Κατευθείαν σε σπίτι
3. Φιλοξενούμενος η σε συγγενείς
4. Σε σπίτι με ενοίκιο
99. ΔΞ/ΔΑ

q58_1: 1. Το χτίσανε σε αγορασμένο οικόπεδο
2. Το χτίσανε σε ξένο οικόπεδο

3. Το χτίσανε σε προσφυγικό οικόπεδο (τους το παραχώρησαν)
4. Το αγόρασαν έτοιμο

q58a: 1. Λόγω παντρειάς, αρραβώνα
2. Για οικογενειακούς λόγους και παράδοση
3. Οικονομικοί λόγοι δεν μου επέτρεπαν κάτι καλύτερο
5. Δεν μας βοηθησε τότε το κράτος
0. Δεν πρεπει να υπάρχει απάντηση

q59: 1. Ιδιόκτητο (ο ιδιοκτητης είναι μέλος του νοικοκυριού)
2. Ενοικιασμένο
3. Φιλοξενούμενος/η (αν ο ιδιοκτήτης δεν είναι μέλος του νοικοκυριού)

q59_1: ο ιδιοκτήτης σε σχέση με τον ερωτώμενο
1. Πεθερός/πεθερού
2. Γυναίκας/αντρός
3. Πατέρα/μητέρας, γονιών του
4. Του ιδίου/ας
5. Παππού/γιαγιάς
6. Κουνιάδου-αδερφού του/της
7. Ανδρόγυνου
8. Των παιδιών του/της

q59_2: Θα μπαίνει ο αριθμός
99. ΔΞ/ΔΑ

q60: Θα μπαίνει ο αριθμός (ετος)
0. ΔΞ/ΔΑ

q61_1: Ηλεκτρικό ρεύμα
q61_2: Τρεχούμενο νερό

q61_31: Αποχέτευση (σε υπόνομο)
q61_32: Βόθρο
q61_41: Θέρμανση (κεντρική)
q61_42: Σόμπα ή σώματα
q61_51:
1. Μπάνιο (εξωτερικό)
2. Σκάφη
3. Εξωτερικό μπάνιο (ντουζιέρα)
4. Αλλού σε συγγενείς

q61_52:
1. Εσωτερική τουαλέτα
2. Εξωτερική τουαλέτα
3. Αλλού σε συγγενείς (δεν έχει)

q61_53:
1. Αποχωρητήριο (εσωτερικό)
2. Είναι μαζί με τουαλέτα (κενό)
3. Αποχωρητηριο (εξωτερικό)
4. Δεν πρέπει να έχει απαντήσει

q61_6:
1. Ηλεκτρική κουζίνα
2. Πετρογκαζ

q61_7: Τηλεόραση
q61_8:
1. Τηλέφωνο (σταθερό)
2. Τηλέφωνο (κινητό)
3. Δεν έχει

q61_9:
1. Πλυντήριο
2. Σκάφη

q61_10: Ψυγείο

q62: Θα μπαίνει ο αριθμός
0. ΔΞ/ΔΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

q63_1:
1. Έλλειψη χώρου
2. Υγρασία, σκόνη
3. Παλαιότητα, χρειάζεται ανακαίνιση (μωσαϊκά, παράθυρα, υδραυλικά, αποχέτευση)
4. Καθίζηση, ετοιμόρροπο, υπάρχουν ραγίσματα
5. Κανένα
6. ΣΔ, δεν μπορώ να χτίσω
7. Δεν έχω πάρκινγκ
8. Κεντρική θέρμανση

q63_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΑΡΑΠΑΝΩ
q63_3: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

q64:
1. Θα συνεχίσω να μένω σε ενοίκιο
2. Θα αγοράσω σπίτι στην περιοχή
3. Θα κτίσω σπίτι σε ήδη υπάρχον οικόπεδο στην περιοχή
4. Θα αγοράσω οικόπεδο για να κτίσω στο μέλλον
5. Θα φύγω από την περιοχή, θα αγοράσω αλλού σπίτι
6. Θα συνεχίσω να είμαι φιλοξενούμενος, δεν το έχω σκεφτεί, δεν με απασχολεί
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση (ιδιοκτήτες)

q65: Θα μπαίνει ο αριθμός
99. ΔΞ/ΔΑ

q66:
1. Οικογενειακοί λόγοι (διαζύγιο, κληρονομιά, προυπήρχαν συγγενείς στην περιοχή)
2. Λόγοι εργασίας
3. Οικονομικοί λόγοι (φθηνά οικόπεδα-σπίτια)
4. Τυχαίο
5. Μου άρεσε η περιοχή
6. Γιατί υπήρχε ελεύθερος χώρος

q67:
1. Πολύ καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή

q68_1: Θα μπαίνει ένα από τα παρακάτω
q68_2: Θα μπαίνει ένα από τα παρακάτω
q68_3: Θα μπαίνει ένα από τα παρακάτω
q68_4: Θα μπαίνει ένα από τα παρακάτω
q68_5: Θα μπαίνει ένα από τα παρακάτω

1. Η στενότητα χώρου, πυκνοκατοικημένη περιοχή-φασαρία
2. Οι κακοί, στενοί δρόμοι, η αυξημένη κυκλοφορία αυτοκινήτων, η ανύπαρκτη σήμανση, τα παρκαρίσματα στους δρόμους, το καυσαέριο
3. Η κακή υγιεινή, έλλειψη κάδων (βρωμιά, ακάθαρτα νερά, λάσπες, σκουπίδια, σκυλιάγατιά)
4. Η ηχορρύπανση (αεροπλάνα, τραίνα, διεθνής)
5. Οι κακές σχέσεις με γείτονες, σπασμένα, ζήλια (παίζει ρόλο ο πλούτος, οι μπαλαμοί ζηλεύουν)
6. Η κακή κοινωνική συμπεριφορά-αγραμματοσύνη—(ο άλλος τρόπος ζωής που έχουν οι κάτοικοι)
7. Η φτώχια, δεν υπάρχει στους κατοίκους της περιοχής οικονομική άνεση, δεν υπάρχουν δουλειές στην περιοχή)
8. Η έλλειψη υποδομών-κοινωνικού εξοπλισμού, (πεζοδρόμια, υπόνομοι, φωτισμός, πάρκο, πλατεία, παιδική χαρά)

9. Η έλλειψη δραστηριοτήτων-λειτουργιών. (βιβλιοθήκη. παιδικός σταθμός. κέντρο νεότητας. εξωραϊστικός σύλλογος-θέατρο. πολιτιστικό κέντρο. αθλητικό κέντρο. μαγαζιά)
10. Η ρατσιστική συμπεριφορά από τον δήμο (σε εξυπηρέτηση αλλά και στην επιτέλεση των υποχρεώσεών του. καθαρισμός. δημιουργία υποδομών. κ.τ.λ.) αλλά και από τους μη Ρομ-(επειδή κατοικούν Ρομ γι' αυτό γίνεται αυτό)
11. Η έλλειψη αστυνόμευσης της περιοχής
12. Η μη εφαρμογή του σχεδίου πόλεως. ο μικρός ΣΔ για χτίσιμο
131.Το ότι κατοικούν τσιγγάνοι (Ρομ) στην περιοχή (αλητεία. φόβος. ναρκωτικά)--ρατσιστικό
132. Το ότι κατοικούν τσιγγάνοι (Ρομ) στην περιοχή (έλλειψη συνενόησης. διαφορετικός τρόπος ζωής. φασαρία)—μη ρατσιστικό
14. Το ότι η περιοχή είναι απομακρυσμένη από το κέντρο. απομονωμένη (γεωγραφικός αποκλεισμός)
0. Κανένα

q69: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q69a: Αν πει ναι στην q69:
14. Επειδή υπάρχει σύγκρουση χρήσεων γης (κατοικία-νυχτερινά μαγαζιά)
Αν πει όχι στην q69:
17. Επειδή βρίσκομαι κοντά στη φυλή. (δεν υπάρχει μεταξύ μας κακία. αλληλοβοηθιόμαστε)
18. Επειδή εμείς οι Ρομ είμαστε πιο καθαροί
19. Το ίδιο είναι παντού. Δε διαφέρει η περιοχή μας
20. Επειδή βρισκόμαστε κοντά σε όλες τις δραστηριότητες (μαγαζιά. σχολείο. κ.τ.λ.)

qc_1: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

qc_21:
Αν πει ναι στην qc_1:
1. Λόγω στενότητας χώρου. αδυναμία επεκτάσεως λόγω φυσικών εμποδίων (διεθνής . ποτάμι. σιδ. Γραμμή. κακού ρυμοτομικού-πολεοδομικών προβλημάτων με τη μη εφαρμογή του σχεδίου πόλεως. μικρού ΣΔ και αδυναμία για χτίσιμο
4. Εξαιτίας της ηχορύπανσης (αεροπλάνα. τραίνα. διεθνής)
8. Λόγω έλλειψης υποδομών-κοινωνικού εξοπλισμού. (πεζοδρόμια. υπόνομοι. φωτισμός. πάρκο. πλατεία. παιδική χαρά)
9. Λόγω ελλείψεως δραστηριοτήτων-λειτουργιών. (βιβλιοθήκη. παιδικός σταθμός. κέντρο νεότητας. εξωραϊστικός σύλλογος. πολιτιστικό κέντρο. αθλητικό κέντρο. μαγαζιά)
10. Εξαιτίας της ρατσιστικής συμπεριφοράς από το δήμο που εξαιτίας των τσιγγάνων δεν επιτελεί τις υποχρεώσεις του. καθαρισμός. δημιουργία υποδομών
11. Λόγω έλλειψης αστυνόμευσης
132. Λόγω του ότι οι κατοικούν τσιγγάνοι (Ρομ) στην περιοχή. την υποβαθμίζουν (έλλειψη συνενόησης. διαφορετικός τρόπος ζωής. φασαρία. βρωμιά)—μη ρατσιστικό
131. Το ότι κατοικούν τσιγγάνοι (Ρομ) στην περιοχή (αλητεία. φόβος. ναρκωτικά)—ρατσιστικό
99. ΔΞ/ΔΑ

Αν πει όχι στην qc_1:
19. Το ίδιο είναι παντού σε όλες τις συνοικίες (ο δήμος επικεντρώνεται στο κέντρο)
99. ΔΞ/ΔΑ
qc_22: Τα ίδια με την προηγούμενη
qc_23: Τα ίδια με την προηγούμενη

q70_1: 1. Συνοικιακό Συμβούλιο
2. Δήμος
3. Νομαρχία - Περιφέρεια
4. Βουλευτές

5. Εσείς οι ίδιοι με τους εκπροσώπους σας (είτε είναι σε θεσμοθετημένο ή μη. όργανο)
6. Κανένας
7. Κράτος
8. Όλοι οι παραπάνω μαζί
9. Αστυνομία
99. ΔΞ/ΔΑ

q70_2 : κωδικοποιηση ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q71:
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q71_1:
1. Εδώ μεγάλωσα γεννήθηκα. μου αρέσει η περιοχή. έχω συνηθίσει
2. Εξαιτίας των τσιγγάνων. αφού ο δήμος επειδή είναι αυτοί εδώ δεν προσέχει την συνοικία
3. Αν βρω καλύτερο μέρος να μείνω. θα φύγω
4. Δεν έχω οικονομική άνεση για να φύγω. η μεγάλη ηλικία δεν μου το επιτρέπει
5. Έχω φύγει ήδη - πολύ σύντομα φεύγω
99. ΔΞ/ΔΑ

q72:
1. Δεν έχω οικόπεδο-κτίσμα αλλού. δεν έχω που να πάω
2. Οικονομικοί λόγοι
3. Οικογενειακοί λόγοι
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q73:
1. Οδός Βόλου - Χαραυγή - Αγ.Θούπολη
2. Λειβαδάκι - Νέα Πολιτεία - Νεάπολη – Φιλλιπούπολη-ΑΞΑΡΑΪ
3. Κέντρο πόλης
4. Γιάννουλη (εργατικές κατοικίες)
5. Αγ. Μαρίνα. Αγ. Δημήτριος. Αγ. Σαράντα και Νέα Σμύρνη (Παράδεισος)
6. Αθήνα - Ζεφύρι
7. Σε χωριό γύρω από τη Λάρισα (Νίκαια - Τύρναβος)
99. Δεν απάντησε συγκεκριμένα. όπου να ναι

q73_1: Γιατί θέλει να φύγει να φύγει ερωτώμενος ?
1. Βαρέθηκα την φυλή. τον τρόπο ζωής. υπάρχει ζήλια στην φυλή
2. Θέλω πλέον να ζω άνετα. ησυχία. ευρύχωρη περιοχή
3. Θέλω να συνδυάσω την δουλειά μου με την κατοικία μου

qd:
1. Πολύ καλό
2. Καλό
3. Μέτριο
4. Κακό
5. Πολύ κακό
99. ΔΞ/ΔΑ

qda:
1. Δεν συμμορφώνονται με τους κανόνες της κοινωνίας και με τους νόμους. δεν αλλάζουν τρόπο ζωής (φασαριά. αντικοινωνική συμπεριφορά. παραβατική συμπεριφορά. ασυδοσία)
2. Σ'αυτούς υπαρχει φτώχεια. βρωμιά. αμμορφωσιά. μετακίνησεις. υφίστανται αποκλεισμό. κακές συνθήκες διαβίωσης
3. Υπάρχουν προβλήματα μεταξύ των φαρών
4. Επειδή δεν υπάρχουν υποδομές στην περιοχή
5. Επειδή είναι μόνοι τους. απομονωμένοι. δεν τους ενοχλέι κανείς και βοηθά ο ένας τον άλλο οικονομικά
6. Επειδή ειναι άνετοι. χωρίς άγχη - υποχρεώσεις. ελεύθερος λαός. δεν ζητούν πολλά για να περνούν καλά

7. Εξαιτίας του οτι η ένταξη τους βοήθησε να καλυτερεύσουν τις συνθήκες διαβίωσης τους
99. ΔΞ/ΔΑ

q74_1: Διαβάσετε εφημερίδα
q74_2: Παρακολουθήσετε τηλεόραση
q74_3: Συμπληρώσετε δημόσια έγγραφα
q74_4: Κάνετε λογαριασμούς
q74_5: Βοηθάτε τα παιδιά σας στο σχολείο

q75: **1. Καθόλου**
2. 1η-3η δημοτικού
21. 1η
22. 2η
23. 3η
3. 4η-5η δημοτικού
31. 4η
32. 5η
4. Αποφοιτοι δημοτικού (6η)
5. 1η - 2η γυμνασίου
51. 1η
52. 2η
6. Απόφοιτοι γυμνασίου (3η)
7. Απόφοιτοι λυκείου (3η)
8. Απόφοιτοι τεχνικών σχολών (ΚΕΤΕ,ΤΕΣ, ΠΕΚ)
9. Ανώτατη εκπαίδευση-Ανώτερη
91. Φοιτητές ΤΕΙ - ΑΕΙ
92. Απόφοιτοι ΤΕΙ - ΑΕΙ. Μεταπτυχιακοί

q76_1: 1. Οι μετακινήσεις της οικογένειάς μου
2. Επειδή βρήκα δουλειά
3. Προβλήματα γλώσσας
4. Προβλήματα με τα άλλα παιδιά
5. Οικονομική κατάσταση της οικογένειας μου
6. Αδυναμία προσαρμογής μου στους κανόνες του σχολείου
7. Αδυναμία προσαρμογής του σχολείου στον τρόπο ζωής μου
8. Απόρριψη από το σχολείο
9. Έπρεπε να βοηθήσω την οικογένεια μου, δεν με άφησαν οι δικοί μου
10. Επείδη παντρεύτηκα
q76_2: ΓΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q77: 1. Ναι
2. Δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς
3. Όχι
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q78: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q78_1: 1. Η οικονομική μου κατάσταση, φτώχεια
2. Η ηλικία, η οικογένεια, οι υποχρεώσεις μου
3. Οι μετακινήσεις (λόγω δουλειάς μου) και η μη ύπαρξη μόνιμης δουλειάς
4. Ντρέπομαι να πάω, δεν έχω συνηθίσει αφού δεν πήγα ποτέ

q79_1: 1. Λόγοι εργασίας
2. Λόγοι κοινωνικής αναγνώρισης

3. Για να διαβάζετε εφημερίδα, περιοδικά, βιβλία
4. Για να μην έχετε πρόβλημα με τα δημόσια έγγραφα και τις αιτήσεις
5. Για να αλληλογραφειτε
6. Για να βοηθάτε τα παιδιά σας στο σχολείο
7. Λόγοι οικονομικοί (προγράμματα επιμόρφωσης κ.τ.λ)
8. Για γνώσεις, περαιτέρω γνώσεις
9. Κανένας

q79_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

q80_1: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q80_2: Θα γράφω οτι λεει στο ερωτηματολόγιο
0 Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q81: 1. Ναι
2. Όχι
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q82_1: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q82_2a: 1. Σε γραφή, ανάγνωση και αριθμητική
2. Σε ηλεκτρολογικά, ηλεκτρονικά, μηχανολογικά (κατάρτιση)
3. Για τρόπους ανακύκλωσης
4. Σε κοπτική-ραπτική
5. Σε θέματα όπως οικογενειακός προγραμματισμός, προληπτική ιατρική
6. Σε ιστορία, προβλήματα χώρου, περιβάλλοντος (συγχρονα θέματα)
7. Σε αγροτικές εργασίες
8. Σε διακόσμηση
9. Δε με αφήνει η οικογένειά μου
99. ΔΞ/ΔΑ

q82_2b: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ q82_2a

q82_2c: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ q82_2a

q83_1: 1. Τον απόφοιτο λυκείου-γυμνασίου
2. Τον απόφοιτο Πανεπιστημίου, Ανώτατη (3βάθμια)
3. Τον απόφοιτο Δημοτικού
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να έχει απαντήσει

q83_2a: 1. Πρέπει να έχει καλή συμπεριφορά, να σέβεται τους κανόνες της κοινωνίας, καλή παρουσία, ντύσιμο, καλό τρόπο ομιλίας (κοινωνική μόρφωση, συμπεριφορά) σοβαρός
2. Πρέπει να ξέρει γράμματα
3. Είναι αυτός που λέει τα πράγματα με το όνομα τους, ο καλός χαρακτήρας (μπέσα), (ψυχική και πνευματική καλλιέργεια)
4. Είναι ο πλούσιος
5. Είναι ο καταρτισμένος- εξειδικευμένος στο αντικείμενο της δουλειάς του
6. Είναι αυτός που ανταπεξέρχεται στις δυσκολίες, ο έμπειρος
0. Δεν πρέπει να έχει απαντήσει
99. ΔΞ/ΔΑ

q83_2b: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q84: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

0. Τα παιδιά είναι μεγάλα ή μορφωμένα, ή δεν έχει παιδιά

q84a_1: 1. Λόγοι εργασίας
2. Λόγοι κοινωνικής αναγνώρισης
3. Για να διαβάζουν εφημερίδα, περιοδικά, βιβλία
4. Για να μην έχουν πρόβλημα με τα δημόσια έγγραφα και τις αιτήσεις
5. Για να αλληλογραφούν
6. Για καλύτερη ζωή-εργασία, για να την μάθουν, να μην συναντούν προβλήματα (εξασφάλιση του μέλλοντος)
7. Για να αφομοιωθούν, να ξεφύγουν από τη φυλή
8. Για να συμπεριφέρονται καλύτερα, να γίνουν πιο ευγενικά, χρήσιμα
0. Τα παιδιά είναι μεγάλα ή μορφωμένα, ή δεν έχει παιδιά

q84a_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q85: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Τα παιδιά είναι μεγάλα ή μορφωμένα, ή δεν έχει παιδιά

q85_1: 1. Οικονομική κατάσταση οικογένειας
2. Δεν το θέλουν τα ίδια
99. ΔΞ/ΔΑ

qe: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

qe_1: 1. Δεν τα βοηθά η οικογένεια να μορφωθούν, δεν το θέλουν τα ίδια
2. Λόγω του διαφορετικού τρόπου ζωής τους-επίπεδου ζωής (φτώχεια)
3. Επειδή τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης από το σχολείο (αποκλεισμός) – απόρριψη (φυρείς)
4. Επειδή πρέπει να εργάζονται από μικρά
99. ΔΞ/ΔΑ

qe_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q86_1 & qea_1: Μετακινήσεις της οικογένειας
q86_2 & qea_2: Αδυναμία προσαρμογής των παιδιών στους κανόνες του σχολείου
q86_3 & qea_3: Αδυναμία προσαρμογής του σχολείου στον τρόπο ζωής σας
q86_4 & qea_4: Εχθρική αντιμετώπιση από τα άλλα παιδιά
q86_5 & qea_5: Απόρριψη από το σχολείο
q86_6 & qea_6: Οικονομική κατάσταση της οικογένειας
q86_7 & qea_7: Προβλήματα γλώσσας
q86_8 & qea_8: 1. Δεν θέλουν να μορφώνονται, δεν τα στέλνει η οικογένεια
2. Φταίει ο τρόπος ζωής, η φιλοσοφία ζωής που έχουν σαν φυλή
3. Επειδή παντρεύονται μικρά
4. Δεν μπορεί η οικογένεια να τα βοηθήσει αφού είναι αμόρφωτη
5. Επειδή πρέπει να εργάζονται από μικρά
6. Παρασύρονται από τα άλλα παιδιά
7. Αντιδρούν στον αποκλεισμό και δεν μορφώνονται

qst: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

qsta: 1. Επειδή θα γίνουν πιο κοινωνικοί, θα υιοθετήσουν τον δικό μας τρόπο ζωής, θα αποκτήσουν καλύτερη κοινωνική συμπεριφορά, ντύσιμο, καθαριότητα κτλ
2. Θα αρχισουν να προσφέρουν στην κοινωνία, θα θα εργάζονταν σε καλύτερες δουλειές, θα εντάσσονταν καλύτερα και θα γίνονταν ισότιμα μέλη
3. Θα βελτίωναν το βιοτικό επίπεδο (μείωση αναλφαβήτων), θα εξελισσόταν, θα ανεβάζαν το κοινωνικό τους προφίλ, θα διεύρυναν τον τρόπο σκέψης τους

4. Θα εντάσσονταν κοινωνικά. θα αποκτούσαν κοινωνική και πνευματική μόρφωση (πιο πολύ συμμόρφωση)
5. Θα συνενονούνταν καλύτερα με τους μπαλαμούς. θα ανεπτύσαν δεσμούς μαζί τους
6. Ότι και να κάνουν πάλι στα ίδια θα ήταν (δεν αλλάζουν οι τσιγγάνοι)
7. Είναι επικινδυνοι θα μας κυβερνήσουν

q87: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q87a: 1. Λόγω αυτών μας ξεχωρίζουν και μας λένε οι άλλοι. γύφτους
2. Επειδή μας καθορίζουν τον τρόπο ζωής. μας επιβάλουν πράγματα που δεν θέλουμε. εγκλωβιζόμαστε και ενεργούμε σύμφωνα με αυτά
0.Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση
99. ΔΞ/ΔΑ

q88_1: Κοινωνικός στιγματισμός σας λόγω αυτών. από τον υπόλοιπο πληθυσμό της περιοχής
q88_2: Λόγοι ευρέσεως καλύτερης εργασίας
q88_3: Η επιλογή ενός νέου τρόπου ζωής για σας. με σκοπό την καλύτερη διαβίωση (πολλοι δεν υιοθετουν να παντρευονται μικρά τα παιδιά)
q88_4: Οι δεσειδαιμονίες. προκαταλήψεις που σχετίζονται μ᾽αυτά
q88_5: Κανένας
q88_6: 1. Οικονομικοί λόγοι (μπαμπακ).(αγοραπωλησία)
2. Δεν ασχολούμαι με τα έθι; .ι
3. Δημιουργούν εσωστρέφεια-ζούμε 100 χρόνιαπίσω
4. Άλλα είναι θετικά και άλλα αρνητικά. αλλά τα ακολουθούμε γιατί είναι η παράδοσή μας
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπαρχει απάντηση

q89_1: Κάνοντας αθλητισμό και σπορ
q89_2: Κάνοντας και δεχόμενος/η επισκέψεις
q89_3: Πηγαίνοντας βόλτες
q89_4: Πηγαίνοντας σε κέντρα διασκέδασης (καφενεία-καφετέριες-ταβέρνες) στα Νταμάρια
q89_5: Βλέποντας τηλεόραση (έργα. αθλητικά. ειδήσεις κ.τ.λ)
q89_6: Πηγαίνοντας στο θέατρο ή στον κινηματογράφο
q89_7: Ακούγοντας μουσική
q89_8: Διαβάζοντας
q89_9: Πηγαίνοντας σε κέντρα διασκέδασης στην υπόλοιπη Νέα Σμύρνη και στην υπόλοιπη Λάρισα
q89_10: Πηγαίνοντας διακοπές
q89_11: Ασχολούμενος με τα παιδιά και την οικογένεια

q90: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q91_1: 1. Επειδή είναι δικοί μου άνθρωποι και μ᾽αγαπανε. για υποστήριξη στη δύσκολη ώρα. για συμπόνοια. αλληλοκλατανόηση. αλληλοβοήθεια. σεβασμός (επειδή είμαστε μονιασμένοι. δεμένοι. αγαπημένοι)
2. Για παρέα. επικοινωνία. θαλπωρή
3. Επειδή μεγαλώσαμε μαζί. είναι συγγενείς μου. έτσι έμαθα
4. Επειδή το επιβάλει η φυλή μου και η παράδοση
5. Έτυχε
6. Επειδή δεν με βοηθάνε ποτέ
99. ΔΞ/ΔΑ

0. Δεν ερωτήθηκε. δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q91_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q92_1: 1. Να περνάει καλά
2. Να δίνει αγάπη. θαλπωρή. αλληλοσεβασμό. κατανόηση-συμπόνοια.χαρά. ηρεμία στα μελή της
3. Ειναι ο σκόπος του άνθρωπου. τρόπος ζωής του. το θεμέλιο της ζωής και της κοινωνίας. όπως ορίζει η παράδοση και η θρησκεία
4. Να δίνει γνώμη. συμβουλή. στήριξη. βοήθεια. σιγουριά. να προσδίδει στα μέλη της τα απαραίτητα για να ζουν καλύτερα
5. Να βγάλει σωστά άτομα στην κοινωνία (κοινωνικά μορφωμένα). να τα προσέχει από τις κακοτοπιές και να διατηρεί καλό όνομα
6. Δεν έχει ρόλο η οικόγενεια
99. ΔΞ/ΔΑ

q92_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q93_1: (Στα όρια της φτώχειας)
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q93_2: (Φτωχοί)
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q93_3: (Πολύ φτωχοί)
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q93_4: ΓΕΝΙΚΗ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ Οχί
1. Επειδή δουλεύει όλη η οικογένεια
2. Επειδή ζητιανεύουν και βγάζουν από κει λεφτά
3. Επειδή τους βοηθάνε διάφοροι φορείς
4. Βοηθιούνται μεταξύ τους
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q93_1a: θα μπαίνει ο αριθμός που είναι στο ερωτηματολογίο
q93_2a: θα μπαίνει ο αριθμός που είναι στο ερωτηματολογίο
q93_3a: θα μπαίνει ο αριθμός που είναι στο ερωτηματολογίο

q94_1: 1. Χειρότερα
2. Τα ίδια με παλιότερα (πέρυσι)
3. Καλύτερα
99. ΔΞ/ΔΑ

q94_2a: 1. Στους ξένους εργάτες.ανεργία (δεν υπάρχουν δουλειές). ακρίβεια (υποτίμηση). νέες συνθήκες (εκμηχανιση γεωργιας)
2. Στα μικρότερα μερόκαματα. στις μη τακτικές (μόνιμες) εργασίες
3. Στο ότι πολλά μέλη της οικογένειας δουλέυουν.περισσότεροι μισθοί. δουλεύουν περισσότερο
4. Στα ελλειπή προσόντα τους. στο ότι δεν τα προσανατολίζει σωστά η οικογένεια
5. Επειδή δεν θέλουν οι τσιγγάνοι να δουλεύουν
6. Στην μείωση των επιδομάτων που τους δίδονται (μάλλον όταν ενηλικιώνονται τα παιδιά)
7. Στο παράνομο εμπόριο που κάνουν. στη ζητιανιά. πολλές δουλειές (νόμιμες-παράνομες)
8. Επειδή δεν πληρώνουν φόρους
9. Επειδή δεν μετακινούνται πλέον (έχουν μόνιμη βάση)
10. Στο ότι ενεργούν σύμφωνα με την παράδοση δεν εξελίσσονται
11. Στο ότι οι νέοι είναι ενταγμένοι και ξέρουν πως λειτουργεί η κοινωνία
99. ΔΞ/ΔΑ

q94_2b: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q95: 1. Ευκατάστατη

2. Έχει τα απαραίτητα για να ζήσει
3. Με πολλή προσπάθεια καταφέρνει να αποκτά τα προς το ζειν
4. Έχει πρόβλημα στην απόκτηση των προς το ζειν

q96: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΛ

q97: Θα μπαίνει ο αριθμός που υπάρχει στο ερωτηματολόγιο

q98: 1. Κακό, μη σωστό, άσχημο, απαράδεκτο (δεν πρέπει να το κάνει κανείς)
2. Καλό
3. Είναι κακό, όμως η ανάγκη, η ανεργία, η έλλειψη βοήθειας από το κράτος σε οδηγεί σ' αυτό (είναι λύση ανάγκης)

q98a_1: 1. Μόνο οι τεμπέληδες ζητιανεύουν, ο άνθρωπος πρέπει να δουλεύει
2. Επειδή είναι απάτη για να επιβιώσει κάποιος, επάγγελμα, χόμπυ των Ρομ
3. Επειδή είναι ταπεινωτικό, περιφρονητικό, προσβλητικό, ντροπή
4. Επειδή φταίει το κράτος το οποίο απουσιάζει και δεν βοηθά τους Ρομ (γενικοί φορείς), (και το θέμα των ξένων)
5. Επειδή γίνεται εκμετάλλευση των παιδιών
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση, δεν καταλαβαίνουν
99. ΔΞ/ΔΑ

q98a_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q99_1: Ρουμανόβλαχο
1. Σε συγγένεια δια γάμου
2. Σαν προσωπικο φιλο σας
3. Να κατοικεί στη γειτονιά σας
4. Στη δουλειά σας ως συνεργάτη ή ως συνάδελφο
5. Σαν υπήκοο στην χώρα σας
6. Μόνο σαν επισκέπτη στη περιοχή σας
7. Δεν θα τον θέλατε στην περιοχή σας
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντ., δεν ερωτηθηκε

q99_2: Τουρκόγυφτο ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99_3: Τσιγγάνο ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99_4: Αλβανό ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99_5: Ρουμάνο ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99_6: Μπαλαμιό ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99_7: Ρωσοπόντιο ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99_8: Αγγλο ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99_9: Τούρκο ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q99a_1:
1. Επειδή είναι βρώμικος, φασαριόζος, ζημιάρης
2. Επειδή είναι κλέφτης, ψεύτης
3. Επειδή είναι κακός άνθρωπος, δεν έχει μπέσα, τον φοβάμαι, δημιουργεί προβλήματα
4. Επειδή είναι εχθρός της Ελλάδας (για λόγους εθνικής ασφάλειας)
5. Επειδή μας πήραν τις δουλειές
6. Επειδή είναι εμποροι ναρκωτικών, όπλων, δολοφόνοι, εγκληματίες κ.τ.λ.
7. Επειδή δεν τους ξέρω, δεν μπορώ να συνενοηθώ μαζί τους, έχουν άλλα έθιμα, είναι άλλη φυλή διαφορετική από εμάς
8. Επειδή είναι οπισθοδρομικοί, αγράμματοι, ακοινώνητοι
9. Επειδή είναι από άλλη θρησκεία, μουσουλμανοι, αντίχριστοι
10. Επειδή δεν τους συμπαθώ
99. ΔΞ ΔΛ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση, δεν ερωτηθηκε η ερώτηση

q99a_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q99a_3: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99a_4: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99a_5: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99a_6: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99a_7: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99a_8: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q99a_9: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q100:
1. Πολύ καλή
2. Καλή
3. Όχι και τόσο καλή
4. Κακή
5. Πολύ κακή
6. Εχθρική
7. Δεν εχω σχέσεις μαζί τους

q101_1a:
1. Εξαιτίας των στερεοτύπων των μπαλαμών για τους τσιγγάνους (ντυσιμό. παράδοση. πονηροί. ατιμοι. φασαριόζοι. μπαμπεσηδες)
2. Εξαιτίας της αγραμματοσύνης των τσιγγάνων. και της κακής τους συμπεριφορά
3. Εξαιτίας των καλών σχέσεων και των συνεχών επαφών Ρομ-Μπαλαμών (μεγαλώσαμε μαζί). δεν υπάρχουν προβλήματα-διαφορές (έχει την ένοια της φιλίας)
4. Στο ότι τους φέρομαι καλά και δεν τους ενοχλώ (σχέση δούναι και λαβείν). αλλά δεν έχω πολλές σχέσεις μαζί τους
6. Στο οτι τους κάνω παρατήρησεις και με θεωρούν εχθρό
7. Επειδή μας βλέπουν σαν παρακατιανούς. μας φέρονται ρατσιστικά. δεν θέλουν να συμφιλιωθούν.μας θεωρούν διαφορετικούς. τάση διαχωρισμού των μπαλαμών από τους τσιγγάνους
8. Εξαιτίας του ότι δεν γνωριζόμαστε. δεν έχουμε μάθει να ζούμε μαζί. και είμαστε επιφυλακτικοί ο ένας απέναντι στον άλλο
9. Επειδή δεν μοιάζω σαν τσιγγάνος
10. Αισθάνονται μειονεκτικά επειδή θεωρούν ότι είναι όπως τους θέλει το κοινωνικό σύνολο
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q101_1b: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q101_2:
1. Δεν κάνω τίποτα. δεν ξέρω τι να κάνω
2. Τους φέρομαι όπως μου φέρονται
3. Τους βλέπω με επιφύλαξη. τους φοβάμαι
4. Προσπαθώ να γνωρισθώ μαζί τους
5. Τους φέρομαι καλά
6. Προσπαθώ μέσα από τον διάλογο να τους πείσω οτι μου φέρονται άσχημα
7. Τους αγνοώ
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q102_1:
1. Στις σχέσεις σας με τους Τσιγγάνους γείτονές σας
2. Στις σχέσεις σας με τους Ρουμανόβλαχους
3. Στις σχέσεις σας με τις αρχές
4. Στις σχέσεις σας με τον πληθυσμό που δεν κατοικεί στα Νταμάρια
5. Στις σχέσεις με τους Αλβανούς που κατοικούν στην περιοχή
6. Οικονομικά προβλήματα - ανεργία στην περιοχή
7. Όχι δεν έχουν υπάρξει
8. Ζητιανιά-κοροϊδία
99. ΔΞ/ΔΑ-δεν έχω επαφή

q102_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
q102_3: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q103_S: 1. Δεν έχουν καμία διαφορά από εσας
2.Είναι διαφορετικοί από εσάς
3. Δεν μπορούν να συνενοηθούν με σας
4. Δεν μπορείτε να συνενοηθείτε μαζί τους
5. Τους αντιπαθείτε
6. Είναι και δεν είναι διαφορετικοί
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q103_M: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q103_R: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q103_ Sa & q103_Ra: 1. Επειδή είναι οπισθοδρομικοί
2. Επειδή είναι ρατσιστές
3. Επειδή είναι βρώμικοι-αμόρφωτοι
4. Επειδή εχουν κακή κοινωνική συμπεριφορά
5. Επειδή εχουν διαφορετικό τρόπο ζωής
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q103_Ma: 1. Επειδή νομίζουν οτι τα ξέρουν όλα
2. Επειδή έχουν άλλα έθιμα-παραδόσεις
3. Επειδή έχουν καλύτερο και διαφορετικό τρόπο ζωής και συμπεριφοράς, είναι πολιτισμένοι και μορφωμένοι, μοντέρνοι
4. Επειδή είναι πλούσιοι
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q103A_T: 1. Δεν έχουν καμία διαφορά από εσας
2.Είναι διαφορετικοί από εσάς
3. Δεν μπορούν να συνενοηθούν με σας
4. Δεν μπορείτε να συνενοηθείτε μαζί τους
5. Τους αντιπαθείτε
6. Σας φοβίζουν
7. Έχουν κακή κοινωνική συμπεριφορά
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q103A_R: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q103Aa_T: 1. Έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, έθιμα, ήθη, συμπεριφορά
2. Δεν έχω σχέσεις μαζί τους
3. Επειδή είναι κλέφτες, διαφορετικοί, δεν έχουν μπέσα, κάνουν κακό
4. Επειδή δεν είναι μπαμπέσηδες είναι φιλικοί, καλοί άνθρωποι
5. Επειδή είναι βρώμικοι
6. Επειδή είναι άλλη φυλή, δεν είναι έλληνες, είναι μειονότητες
7. Επειδή είναι ρατσιστές, διαφωνούν με μας παντού
8. Επειδή είναι οπισθοδρομικοί

q103Aa_R: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q104: 1. Με την προσαρμογή τους σε μόνιμο τρόπο εγκατάστασης
2. Με την βοηθειά μας (όλων των υπολοίπων εκτός από αυτών)
3. Είναι απροσάρμοστοι
4. Δεν θέλουν να εξελιχθούν
5. Με την βοήθεια του κράτους να τους παρέχει υλικοτεχνική υποδομή και υποστηρικτικές δραστηριότητες
6. Είναι έξυπνοι, εξελιγμένοι
7. Εξαρτάται από τους ίδιους τι θα κάνουνε

q104A: 1. Με την προσαρμογή τους σε μόνιμο τρόπο εγκατάστασης
2. Με την βοηθειά μας, πρέπει να τους αποδεχθούμε εμείς οι υπόλοιποι

3. Είναι απροσάρμοστοι
4. Δεν θέλουν να εξελιχθούν
5. Είναι ήδη ενταγμένοι
6. Με την βοήθεια της πολιτείας (προγράμματα κατάρτισης, επιμόρφωσης) και με υποδομές
7. Πρέπει οι ίδιοι να το αποφασίσουν για να εξελιχθούν
8. Πρέπει να τους αποδεχθεί το κοινωνικό σύνολο και οι ίδιοι να αποφασισουν να ακολούθησουν τους κανόνες της κοινωνίας

qz: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

qza: 1. Επειδή είναι φτώχοι
2. Γιατί έτσι τους βλέπει το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο
3. Επειδή έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, ήθη και έθιμα, δικούς τους κανόνες, είναι άλλη φυλή (εσωστρεφείς-απομονωμένοι)
4. Επειδή κάνουν συγκεκριμένα επαγγέλματα (εμπόριο, μουσική, επαιτεία, εργάτες γης) τα οποία δεν κάνουν άλλες κοινωνικές ομάδες
5. Επειδή σε τι τάξη ανήκει ο καθένας εξαρτάται από τη μόρφωση και το επάγγελμα του οπότε οι τσιγγανοι γενικά δεν έχουν την ίδια μόρφωση και επαγγέλματα, άρα δεν είναι τάξη
6. Όλοι άνθρωποι του θεού είμαστε, ήρθαμε για να φύγουμε

q105_1: 1. Πολιτιστικούς συλλόγους
2. Πολιτικές οργανώσεις ή κόμματα
3. Αθλητικούς συλλόγους
4. Επαγγελματικούς συλλόγους
5. Θρησκευτικές οργανώσεις
6. Σε καμία

q105_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

q105a: 1. Είμαι αγράμματος
2. Δεν έτυχε, δεν το επεδίωξα, δεν με κάλεσαν
3. Δεν υπάρχει στην περιοχή σύλλογος για να ασχοληθώ, είμαι απογοητευμένος από τη φυλή μου (δεν οργανονώμαστε)
4. Δεν έχω καιρό να ασχοληθω (λόγω οικογένειας, δουλειάς, μετακινήσεων)
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση
99. ΔΞ/ΔΑ

q106: 1. Η εφορία, αστυνομία, νόμος (μας κυνηγάνε για τις άδειες λαϊκής-πλανόδιου)
2. Ο δήμος δεν δίνει δουλειές
3. Κανένας
4. Οι εργοδότες μας εκμεταλλεύονται (δουλεύουμε πολλές ώρες στα χωράφια και πέρνουμε μικρά μεροκάματα)
5. Οι Αλβανοί (μας δημιουργούν φασαρίες, μας παίρνουν δουλειές)
6. Οι μπαλαμοί μας διώχνουν όταν κάνουμε την δουλειά μας
7. Οι τσιγγάνοι και οι γύφτοι, είναι πονηροί και προσπαθούν να σε ξεγελάσουν
99. ΔΞ/ΔΑ

q107: 1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

λογικός έλεγχος: αμα απαντηθεί η 2 ή 99 στην q107 τοτε θα πηγαίνει στην q112, και ενδιαμεσα θα βάζει 0

q107a: Ποιους εννοεί ως αποκλεισμένους
1. Ρουμανόβλαχους
2. Τσιγγάνους
3. Αλβανούς

4. Ρομ γενικά
0. Αόριστο
99.ΔΞ/ΔΑ

q108_1: Από Παρέα - Κοινωνικές Σχέσεις - Φιλία
q108_2: Από Απασχόληση
q108_3: Από Ψυχαγωγία
q108_4: Από Δημόσιες υπηρεσίες (Πολιτεία), Καταστήματα
q108_5: Από Υποδομές. (Γεωγραφικός αποκλεισμός, κακές κατοικίες (χαμηλό επίπεδο διαβίωσης))
q108_6: Από Υγεία. Περίθαλψη, Πρόνοια
q108_7: Σε όλους τους τομείς
q108_8: Από Εκπαίδευση
q108_9: Από την εκκλησία-θρησκεία

q109_1: 1. Από στερεότυπα, προκατάληψη, φόβο αυτών που αποκλείουν για τους αποκλειόμενους και στο ότι δεν γνωρίζουν οι πρώτοι τον τρόπο ζωής των δεύτερων (ομιλία, ντύσιμο, βρωμιά, κλέφτες κ.τ.λ.)
2. Από κακία, θεωρούν τους τσιγγάνους κατώτερη φυλή και θεωρούν τον ε αυτό τους ανώτερο (κοινωνιοκεντρισμός), στο ότι τους βλέπουν άλλη φυλή, διαφορετικούς (ρατσισμός)
3. Στο ότι έχουν κολήσει οι τσιγγάνοι στη φάρα (εσωστρέφεια, απομονωση), στο ότι θέλουν να φαίνονται διαφορετικοί με την συμπεριφορά τους, τον τρόπο ζωής τους. Αποκλείονται και αποκλείουν. Αρνούνται να αλλάξουν.
4. Στην απόρριψη των αποκλειόμενων από αυτους που αποκλείουν
5. Στην αμμορφωσιά και την κακή συμπεριφορά των αποκλειόμενων
6. Στο ότι από την κοινωνία προτιμάται ο φθηνοτερος εργάτης
7. Στην οικογένεια τους που δεν τους βοηθά να εξελιχθούν
8. Στην έλλειψη προσόντων από τους αποκλειόμενους και στην δυσκολία προσαρμογής τους
9. Στην έλλειψη βοήθειας από την πολιτεία, αυτή δημιουργεί τον αποκλεισμό
99. ΔΞ/ΔΑ

q109_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q110: 1. Με πειράζει αλλά δεν μπορώ να κάνω τίποτα
2. Δεν μου αρέσει και προσπαθώ να την αλλάξω
3. Αποκλείω αυτόν που με αποκλείει
4. Τη θεωρώ φυσιολογική και συμμορφώνομαι μ᾽αυτή
5. Την αγνοώ, δεν θέλουν να ενταχθούν οι τσιγγάνοι, δεν βγάζεις τίποτα αν έρθει σε κόντρα μ᾽αυτούς
6. Αυτός που έχει τα μέσα αυτός μπορεί να αλλάξει την κατάσταση (Άλλου δουλειά είναι να λύσει το πρόβλημα)

q110_1: 1. Προσπαθώ να βγάλω προς τα έξω τα προβλήματα μας, να μας γνωρίσει ο κόσμος
2. Επιδιώκω τον διάλογο, την συνενόηση με τους μπαλάμους
3. Προσπαθώ να μορφωθώ για να μπορώ να ανταπεξέλθω στα προβλήματα
4. Δουλεύω για να ανεβάσω το οικονομικό μου επίπεδο
5. Ντύνομαι ωραία, αλλάζω την προφορά στην ομιλία μου
6. Βοηθάω τους δικούς μου που έχουν πρόβλημα

q111_1: 1. Στην στεναχώρια, απελπισία, ταπείνωση, στο πουθενά, στην καταστροφή, δυστυχία, οικονομικά προβλήματα, άγχος για το αύριο
2. Τους προβληματίζει γιατί τους συμπεριφέρονται έτσι, στον Θυμό, ενόχληση
3. Στην αντικοινωνική αντίδραση, κακή συμπεριφορά, παραβατικότητα
4. Στην ταύτιση με την κατάσταση (αυτοεκπληρούμενη προφητεία)
5. Στην εσωστρέφεια (να ζουν οπισθοδρομικά), γκετοποίηση, περιθώριο, σε εντονότερο κοινωνικό αποκλεισμό

6. Στο να φύγει από την περιοχή (φυγή από τη ντροπή)
7. Δεν τον νοιάζει, το αγνοεί, δεν κάνει τίποτα για να αλλάξει την κατάσταση, δεν θέλει να κοινωνικοποιηθεί (απάθεια)
8. Στην υποβάθμιση του επιπεδου της ευρύτερης κοινωνίας
9. Αντιδρώ όπως μου φέρονται
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q111_2): ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q112:
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q113_1.
1. Πρέπει οι αποκλεισμένοι και οι αποκλείοντες να συνεργαστούν, να τα βρούνε, να συμφιλιωθούν, να πάψουν να υπάρχουν στερεότυπα και στις δύο πλευρές
2. Δεν υπάρχει λύση-θέληση από κανένα, δεν προσαρμόζονται οι άνθρωποι αυτοί, δεν θέλουν να συμμορφωθούν
3. Οι αποκλεισμένοι πρέπει να πάψουν να δημιουργούν προβλήματα και να ακολουθούν τους κανόνες της κοινωνίας
4. Οι αποκλείοντες πρέπει να φέρονται ανθρώπινα, με καλύτερη συμπεριφορά, φιλικά, και να προσπαθήσουν να γνωρίσουν να βοηθήσουν τους αποκλειόμενους
5. Το κράτος και οι φορείς εξουσίας πρέπει να πάψουν να συμπεριφέρονται στους αποκλειόμενους διαφορετικά, (απαιτείται ίση μεταχείριση). Επίσης πρέπει να μεριμνά γι' αυτούς και να φτιάξει κάποιο κάμπινγκ υποδοχής και τις κατάλληλες υποδομές, να τους βρει δουλειές.(πρόγραμμα ενταξης)
6. Πρέπει να μορφωθούν οι αποκλειόμενοι και έτσι να αλλάξουν την συμπεριφορά τους
7. Πρέπει οι τσιγγάνοι να αποκτήσουν δικούς τους εκπροσώπους και να λύσουν τις διαφορές τους (να αποκτήσουν ομοιογένεια)
8. Πρέπει να εκδιωχθούν αυτές οι ομάδες, να μην τους δίνουμε σημασία
9. Πρέπει να βγάλουν τα ρούχα (να αφομοιωθούν) οι αποκλεισμένοι
10. Πρέπει να ζήσουν σε συγκεκριμένο μέρος μόνο τσιγγάνοι, σε δική τους συνοικία
11. Δεν αλλάζουν οι τσιγγάνοι, εμείς πρεπει να είμαστε πιο ελαστικοί
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q113_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q113_3: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q114:
1. Ναι
2. Όχι
99. ΔΞ/ΔΑ

q114a_1:
1. Πλέον θα βελτιωθεί η οικονομική κατάσταση στους τσιγγάνους
2. Θα πάψει να υπάρχει βρωμιά-φασαρία και κακομοιριά σ' αυτούς που αποκλείονται
3. Δεν θα υπάρχει πλεον ο διαχωρισμός (ο γύφτος), ρατσισμός, φυλετικές διακρίσεις, απόρριψη μέσα στην κοινωνία
4. Θα μπορούν πλέον οι τσιγάνοι να συμμετέχουν ως ισότιμα μέλη σε όλες τις δραστηριότητες, θα μπορούν να συνενοούνται με τον υπόλοιπο κόσμο, θα είναι κοινωνικοί, θα έχουν καλύτερη συμπεριφορά, δεν θα οδηγούνται στην παραβατικότητα (βελτίωση δική τους για να γίνουν καλύτεροι)
5. Θα υπάρξει στην περιοχή καλύτερος κόσμος, θα υπάρχουν δουλειές για όλους
6. Θα πάψουν να υπαρχουν κοντρες-μίσος-ανισότητες-προβλήματα, θα υπάρχει συνεργασία, θα συμβιώνουν αρμονικά, θα υπαρχει αλληλεγγυη-συνενόηση-κατανόηση (βελτίωση όλων των φορέων)

7. Θα υπαρξει αφομοιωση στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο (μόνιμη εγκατάσταση)
8. Θα ενταχθούν οι αποκλεισμένοι. θα αλλάξουν τρόπο ζωής. θα ζουν σαν του υπόλοιπους
9. Θα έχουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και πιθανότητες για μόρφωση
10. Δεν θα αλλάξει η κατάσταση. τους αρέσει να ζουν έτσι
11. Θα εισπράξει το κράτος πολλά έσοδα από την φορολογία
12. Θα αρχίσουν να είναι παραγωγικοί για το κράτος και την κοινωνία
13. Θα πάψουν να υπάρχουν ο φόβος. η προκατάληψη. τα στερεοτυπα
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

q114a_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

qh_1: Βρώμικος
qh_2: Κλέφτης
qh_3: Ψεύτης
qh_4: Παραγωγικός
qh_5: Αλήτης
qh_6: Κοινωνικός
qh_7: Φασαριόζος
qh_8: Δολοφόνος
qh_9: Επικίνδυνος
qh_10: Οπισθοδρομικός
qh_11: Ναρκωμανής

qu:
1. Πολύ καλή
2. Καλή
3. Μέτρια
4. Κακή
5. Πολύ κακή
99. ΔΞ/ΔΑ

qua:
1. Δεν πρέπει να τους δίνει ψεύτικες συντάξεις. να μην τους μαθαίνει να ζητιανεύουν και να μην τους εκμεταλλεύεται
2. Δεν βοηθά το κράτος
3. Για τα επιδόματα που τους δίνει
0. Δεν είπε τίποτα

qi_1: 1. Πρέπει να υπάρξει συμπαράσταση και αποδοχή τους από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. προσαρμογή στους κανόνες της κοινωνίας από αυτούς. μέριμνα από την πολιτεία(όλοι)
2. Πρέπει να δοθούν τα χρήματα από τα προγράμματα σ'αυτούς. να εφαρμόσει το κράτος σωστή κοινωνική πολιτική. να τους βοηθήσει στον τομέα της εργασίας. στους οικισμούς (σταθερή κατοικία). υποδομές (κοινωνικός εξοπλισμός). προγράμματα ένταξης (πολιτεία)
3. Πρέπει να τους προσφέρεται καλυτερη μόρφωση. επιμόρφωση. κατάρτιση (πολιτεία)
4. Πρέπει να τους απομονώσουμε σε ένα χώρο. είτε στην ΝΣ είτε κάπου αλλού. ώστε να μην είναι ανάμεσα μας και να μην νοιώθουν κατωτερότητα
5. Πρέπει να αρχίσει το κράτος να τους ελέγχει. σε φορολογία. συντάξεις αναπηρικές. επιδόματα αν τα δικαιούνται και να τους επιβάλει τον σωστό τρόπο ζωής
6. Δεν υπάρχει περίπτωση να αλλάξει τίποτα. δεν μπορεί να γίνει κάτι
7. Πρέπει να εκδιωχθούν και να μη τους τα δίνουμε όλα
99. ΔΞ/ΔΑ
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

Γ

qi_2: ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

q115: Θα μπαίνει ο αριθμός που υπάρχει στο ερωτηματολογιο
0. Δεν πρέπει να υπάρχει απάντηση

qIII: 1. Άνδρας
2. Γυναίκα

qIV: 1. Μονοκατοικία
2. Διώροφο
3. Διαμέρισμα
4. Παράπηγμα
5. Σκηνή
qIV_1: Θα μπαίνει ο όροφος που φαίνεται στο ερωτηματολόγιο

qV: 1. Μικρό (κάτω των 50 τ.μ)
2. Μεσαίο (από 50 εως 100 τ.μ)
3. Μεγάλο (πάνω από 100 τ.μ)

qVI: 1. Καλή
2. Μέτρια
3. Κακή

qVII_1: Αυλή
qVII_2: Πάρκινγκ
qVII_3: pilotis
qVII_4: Βεράντα
qVII_5: Κλινοσκεπή
qVII_51: 1. κεραμίδι
2. τσίγκος
qVII_6: Πλάκα
qIX: 1. Μη - ικανοποιητική
2. Καλή
3. Πολύ καλή

gamos: το ζευγαρι που είναι παντρεμμένο
1. Τσιγγάνος-Τσιγγάνα
2. Ρουμανόβλαχος-Ρουμανόβλαχη
3. Ρουμανόβλαχος/η-Τσιγγάνα/ος
4. Ρουμανόβλαχος/η-Μπαλαμός/η
5. Ρουμανόβλαχος-Ρουμάνα
0. Όταν ο ερωτώμενος δεν είναι παντρεμμένος

ti einai: Τι είναι στην πραγματικότητα άσχετα με το τι δηλώνει
1. Ρουμανόβλαχος/α
2. Τσιγγάνος/α
3. Μπαλαμός/η

afoniosi 1. ΝΑΙ
2. ΟΧΙ
3. Δεν έχουν γνώμη

xerei lvles: 1. ΝΑΙ
2. ΟΧΙ

Κωδικοποίηση q1, q1Β για ηλικία και για γάμο
1. 0-14 2. 15-19

3. 20-24
4. 25-29
5. 30-34
6. 35-39
7. 40-44
8. 45-49
9. 50-54
10. 55-59
11. 60-64
12. 65 και άνω

Κωδικοποίηση q2_2

1. ARGOLIDA
2. ATTIKH
3. AXAIA
4. BOIOTIA
5. FTHIOTIDA
6. GERMANIA
7. GREBENA
8. IOANNINA
9. KARDITSA
10. KOZANI
11. LARISSA
12. MAGNISIA
13. PREBEZA
14. SERRES
15. THESALONIKI
16. TRIKALA

Κωδικοποίηση q5_2

1. AIGYPTOS
2. AITOLIA
3. ARKADIA
4. ATTIKH
5. ELLADA
6. EVROS
7. FTHIODIDA
8. GREBENA
9. IMATHIA
10. IOANNINA
11. KARDITSA
12. LARISSA
13. MAGNISIA
14. MOLDOBLAXIA
15. PELLOPONISOS
16. PETRITSI-BULGARIA
17. ROMANIA
18. TRIKALA
19. XANTHI

Κωδικοποίηση Q3_s

1. 1
2. 2
3. 3-5
4. 6-10
5. 11 και άνω

Κωδικοποίηση q57, q57α, q60:

1. 1900-1945
2. 1946-1950
3. 1951-1955
4. 1956-1960
5. 1961-1965
6. 1966-1970
7. 1971-1975
8. 1976-1980
9. 1981-1985
10. 1986-1990
11. 1991-1995
12. 1995-1998

Κωδικοποίηση q59_2:

1. 20000
2. 20001-40000
3. 40001-60005

Κωδικοποίηση q97-q115:

1. 1-100000
2. 100001-200000
3. 200001-300000
4. 300001-400000
5. 400001-500000

6. 500001-600000
7. 600001-1000000

Κωδικοποίηση Kodq65:
1. 1 τρίμηνο
2. μισό χρόνο
3. 3 τρίμηνα
4. ολόκληρο χρόνο

Πίνακας Ζ: Κωδικοποίηση επαγγελμάτων (Ομαδοποιήσεις επαγγελμάτων σύμφωνα με Μαλούτας, 1995, 95-04, ΠΘ)

α/α	Περιγραφή επαγγέλματος	Κωδικός ΕΣΥΕ	Θέση στο επάγγελμα
1	Υψηλά ελεύθερα επαγγέλματα (γιατροί νομικοί μηχανικοί)	02,8,12 [illegible]	Εργοδότης
2	Υψηλά ελεύθερα επαγγέλματα (γιατροί νομικοί μηχανικοί)	02,8,12 [illegible]	[illegible]
3	Ελεύθερα επαγγέλματα (πλην "υψηλών" και καλλιτεχνών-συγγραφέων-δημοσιογράφων)	01,03,04,05,07, 08,09, 11,13,14,16,19	Εργοδότης
4	Τεχνικοί βαθμοί ελεύθερων επαγγελματιών	03,07,014,055,085,086,094	Αυτοαπασχ.-Μισθωτός
5	Επιστημονικά επαγγέλματα συναφή με φυσικές επιστήμες	01,06,08	Αυτοαπασχ.-Μισθωτός
6	Οικονομολόγοι & λογιστές	09,11	[illegible]
7	Δημοσιογράφοι-καλλιτέχνες-συγγραφείς	15,16,17	[illegible]
8	Λοιπά ελεύθερα επαγγέλματα	04,14,18,19	[illegible]
9	Εκπαιδευτικοί (πλην καθηγητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης)	13 [illegible] 131	[illegible]
10	Διευθύνοντες επιχειρηματίες	21	[illegible]
11	Διευθυντικά στελέχη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα	20,40,50	Μισθωτός
12	Υπάλληλοι γραφείου	31 έως 39	[illegible]
13	Έμποροι	41,42,43	Εργοδότης
14	Έμποροι	41,42,43	[illegible]
15	Μεσαία στελέχη εμπορίου και υπηρεσιών	42,43,44,52	Μισθωτός
16	Επιχειρηματίες στο χώρο των ασφαλειών, κτηματικών συναλ.	44	Εργοδότης-Αυτοαπασχ.
17	Πωλητές και πλανόδιοι (κυρίως πλανόδιοι)	45,49	[illegible]
18	Πωλητές και πλανόδιοι (κυρίως πωλητές)	45,49	Μισθωτός
19	Επιχειρηματίες στην παροχή υπηρεσιών	51	Εργοδότης
20	Επιχειρηματίες στην παροχή υπηρεσιών	51	[illegible]
21	Απασχολούμενοι στην καπώτερη βαθμίδα υπηρεσιών	53,54,55,56,57,58,59,88	Εργοδότης-Αυτοαπασχ.
22	Απασχολούμενοι στην καπώτερη βαθμίδα υπηρεσιών	53,54,55,56,57,59,86	Μισθωτός
23	Απασχολούμενοι στις υπηρεσίες ασφάλειας	58	Μισθωτός
24	Γεωργοί και κτηνοτρόφοι	60 έως 69	Εργοδότης-Αυτοαπασχ
25	Γεωργοί και κτηνοτρόφοι	61 έως 69	Μισθωτός
26	Εργοδηγοί και αρχιεργάτες	70	Εργοδ.-Αυτοαπ-Μισθ.
27	Τεχνίτες και εργάτες στη βιομηχανία	71 έως 78,83,84,96	Εργοδότης-Αυτοαπασχ.
28	Τεχνίτες και εργάτες στη βιομηχανία	71 έως 78,83,84,96	Μισθωτός
29	Τεχνίτες και εργάτες στη βιοτεχνία	79 έως 82,88,89,91,92,94	Εργοδότης-Αυτοαπασχ.
30	Τεχνίτες και εργάτες στη βιοτεχνία	79 έως 82,88,89,91,92,94	Μισθωτός
31	Τεχνίτες και εργάτες στις κατασκευές και επισκευές	85,87,90,93,95,97	Εργοδότης-Αυτοαπασχ.
32	Τεχνίτες και εργάτες στις κατασκευές και επισκευές	85,87,90,93,95,97	Μισθωτός
33	Τεχνίτες και εργάτες στις μεταφορές	98	Εργοδότης-Αυτοαπασχ.
34	Τεχνίτες και εργάτες στις μεταφορές	98	Μισθωτός
35	Τεχνίτες και εργάτες χωρις ειδίκευση	99	Μισθωτός
36	Συμβαιθούντα μέλη (σύνολο επαγγελμάτων)		
37	Καθηγητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	131	Μισθωτος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

Πίνακας Ε: Κωδικοποίηση των επαγγελμάτων των ερωτώμενων (q24_2, q28_12, q30_2)

ερ.24 και ερ.28	ΠΕΡΑΣΜΑ	ΚΩΔΙΚΟΣ
1. Οικιακά	OIKIAKA	111
2. Πλανόδιος μικροπωλητής (λαϊκές, γυρολόγος) εργαλία, κάλτσες, εσώρουχα, πουκάμισα, μπλούζες, στυλό, αναπτήρες, μαρκαδόρους, είδη προικός	PLANODIOS	17
3. Παλαιοπώλης - σκραπ	PALAIOPOLIS	13
4. Εργάτης γης	ERG_GHS	25
5. Συνταξιούχος (ανάπηρος-άλλος, μαγαζί, υπάλλ. Σε εργατικό κέντρο, πολιτικό πρόσωπο στρατού, οικοδόμος)	SYNTAX_(ALLO ή ΑΝΑΠ ή Μ ή ERG ή STR ή ΟΙΚ) 51-Ανάπηρος, 52-ΙΚΑ, 53-Δημοσίου	51, 52, 53
6. Εργάτης καθαριότητας	ERG_KATH	22
7. Οικοδόμος-σιδεράς	OIKODOMOS	32
8. Μουσικός	MUSIKOS	7
9. Άνεργος	ANERGOS	333
19. Μάγειρας-ισσα	MAGEIRAS	22
20. Λογιστής	LOGISTHS	6
21. Βοηθός λογιστή	B_LOGISTHS	12
22. Δημόσιος υπάλληλος (ΧΥΤΑ)	XYTA_DHM	22
23. Χειριστής μηχανημάτων	XEIR_MHX	32
24. Εργάτης σε εργοστάσιο (πλυντήριο ρούχων)	ERG_ERGOST(PLY)	22
25. Εκπαιδευτικός	DASKALOS	9
26. Μαθητής	MATHITIS	444
27. Φοιτητής	FOITHTHS	222
28. Έμπορος (έτοιμα ρούχα)	EMPOROS	13
29. Κηπουρός (δημ. Υπάλληλος)	KHPOYR_DHM	25
30. Μπακάλης	MPAKALIS	14
31. Ιδιωτικός υπάλληλος (EXALCO)	EXALCO_IDIOT	28
32. Ιδιωτικός υπάλληλος (βιοτεχνία κουμπιών)	BIOTEX_KOYMP	30
33. Κόπτης μαρμάρων	MARMARA	30
34. Φυσιοθεραπεύτρια	FYSIKO	4
35. Τεχνικός αυτοκινήτων στο ΥΠΕΧΩΔΕ	YPEXODE_DHM	34
36. Βιβλιοπώλης	BIBLIOP	13
100. Κανένα	KANENA	100

ερ.30	ΠΕΡΑΣΜΑ	ΚΩΔΙΚΟΣ
10. Καλαθοποιός	KALATHOP	29
11. Υπάλληλος σε κάβα	KAVA_IDIOT	18
12. Υπάλληλος σε κρεοπωλείο	KREAS_IDIOT	18
13. Ταξιτζής	TAXI	33
14. Σιδερώστρια σε βιοτεχνία	BIOTEX_SIDER	22
15. Εργάτης σε βιομηχανία	ERG_ERGOST	28
16. Περιπτεριούχος	PERIPTERO	14
17. Καθαρίστρια	KATHAR	22
18. Εργάτης σε ΟΣΕ, ΔΕΗ. κ.τα.λ. (συμβάσεις)	ERG_DEKO	35
37. Ιδιωτικός υπάλληλος	IDIOT_YPAL	12
38. Ελεύθερος επαγγελματίας	ELEFTH	2
99. ΔΞ/ΔΑ	DX/DA	99
100. Κανένα	KANENA	100

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΕΡΟΣ 4^{Ο}

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΣΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Πίνακας 1: Δομή δείγματος κατά φύλο.

			OMADA					
			MPAL				NSR	
			Q I				Q I	
			DBM	NSM	YLM	Total	NSR	Total
Q III	1.00	Count	3	15	3	21	22	22
		Row %	7.0%	34.9%	7.0%	48.8%	51.2%	51.2%
		Column %	60.0%	50.0%	60.0%	52.5%	53.7%	53.7%
		Table %	3.7%	18.5%	3.7%	25.9%	27.2%	27.2%
	2.00	Count	2	15	2	19	19	19
		Row %	5.3%	39.5%	5.3%	50.0%	50.0%	50.0%
		Column %	40.0%	50.0%	40.0%	47.5%	46.3%	46.3%
		Table %	2.5%	18.5%	2.5%	23.5%	23.5%	23.5%
Total	Count		5	30	5	40	41	41
	Row %		6.2%	37.0%	6.2%	49.4%	50.6%	50.6%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		6.2%	37.0%	6.2%	49.4%	50.6%	50.6%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΣΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Πίνακας 2: Κατανομή HLIKIA με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
HLIKIA κωδ.Q1	1.00	Count		1	1
		% within HLIKIA		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	2.00	Count	2	4	6
		% within HLIKIA	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	9.8%	7.4%
		% of Total	2.5%	4.9%	7.4%
	3.00	Count	6	6	12
		% within HLIKIA	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	15.0%	14.6%	14.8%
		% of Total	7.4%	7.4%	14.8%
	4.00	Count	5	7	12
		% within HLIKIA	41.7%	58.3%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	17.1%	14.8%
		% of Total	6.2%	8.6%	14.8%
	5.00	Count	5	3	8
		% within HLIKIA	62.5%	37.5%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	7.3%	9.9%
		% of Total	6.2%	3.7%	9.9%
	6.00	Count	5	7	12
		% within HLIKIA	41.7%	58.3%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	17.1%	14.8%
		% of Total	6.2%	8.6%	14.8%
	7.00	Count	2	4	6
		% within HLIKIA	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	9.8%	7.4%
		% of Total	2.5%	4.9%	7.4%
	8.00	Count	3	4	7
		% within HLIKIA	42.9%	57.1%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	9.8%	8.6%
		% of Total	3.7%	4.9%	8.6%
	9.00	Count	2	3	5
		% within HLIKIA	40.0%	60.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	7.3%	6.2%
		% of Total	2.5%	3.7%	6.2%
	10.00	Count	5	1	6
		% within HLIKIA	83.3%	16.7%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	2.4%	7.4%
		% of Total	6.2%	1.2%	7.4%
	11.00	Count	3	1	4
		% within HLIKIA	75.0%	25.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	2.4%	4.9%
		% of Total	3.7%	1.2%	4.9%
	12.00	Count	2		2
		% within HLIKIA	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
Total		Count	40	41	81
		% within HLIKIA	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 3: Στατιστικά χαρακτηριστικά μεταβλητών

			Count	Valid N	Maximum	Minimum	Mean	Median
OMADA	MPAL	Q1	40	N=40	70.00	15.00	39.45	36.50
		Q3_1A	40	N=0	.	.	.	.
		Q3_1B	40	N=0	.	.	.	.
		Q3_2	40	N=0	.	.	.	.
		Q3_3A	40	N=0	.	.	.	.
		Q3_3B	40	N=0	.	.	.	.
		Q3_S	40	N=35	7.00	1.00	3.94	4.00
		Q3_O	40	N=35	2.00	.00	1.06	1.00
		Q16	40	N=30	36.00	18.00	23.80	23.50
		Q19	40	N=35	3.00	.00	1.63	2.00
	NSR	Q1	41	N=41	61.00	14.00	33.63	34.00
		Q3_1A	41	N=41	8.00	.00	1.46	1.00
		Q3_1B	41	N=41	5.00	.00	1.76	2.00
		Q3_2	41	N=41	3.00	.00	1.17	1.00
		Q3_3A	41	N=41	12.00	1.00	3.61	3.00
		Q3_3B	41	N=41	1.00	.00	.15	.00
		Q3_S	41	N=41	21.00	2.00	8.10	7.00
		Q3_O	41	N=41	4.00	1.00	1.59	1.00
		Q16	41	N=31	29.00	14.00	17.68	17.00
		Q19	41	N=41	10.00	.00	3.44	3.00
Table Total		Q1	81	N=81	70.00	14.00	36.51	35.00
		Q3_1A	81	N=41	8.00	.00	1.46	1.00
		Q3_1B	81	N=41	5.00	.00	1.76	2.00
		Q3_2	81	N=41	3.00	.00	1.17	1.00
		Q3_3A	81	N=41	12.00	1.00	3.61	3.00
		Q3_3B	81	N=41	1.00	.00	.15	.00
		Q3_S	81	N=76	21.00	1.00	6.18	5.00
		Q3_O	81	N=76	4.00	.00	1.34	1.00
		Q16	81	N=61	36.00	14.00	20.69	19.00
		Q19	81	N=76	10.00	.00	2.61	2.00

Πίνακας 3: Στατιστικά χαρακτηριστικά μεταβλητών

			Range	Standard Error of Mean	Std Deviation	Sum	Variance
OMADA	MPAL	Q1	55.00	2.38	15.06	1578.00	226.87
		Q3_1A	.	.	.	.	.
		Q3_1B	.	.	.	.	.
		Q3_2	.	.	.	.	.
		Q3_3A	.	.	.	.	.
		Q3_3B	.	.	.	.	.
		Q3_S	6.00	.20	1.19	138.00	1.41
		Q3_O	2.00	.06	.34	37.00	.11
		Q16	18.00	.86	4.73	714.00	22.37
		Q19	3.00	.17	1.03	57.00	1.06
	NSR	Q1	47.00	1.99	12.73	1379.00	161.94
		Q3_1A	8.00	.25	1.63	60.00	2.65
		Q3_1B	5.00	.20	1.28	72.00	1.64
		Q3_2	3.00	.17	1.12	48.00	1.25
		Q3_3A	11.00	.31	2.01	148.00	4.04
		Q3_3B	1.00	.06	.36	6.00	.13
		Q3_S	19.00	.54	3.48	332.00	12.14
		Q3_O	3.00	.14	.87	65.00	.75
		Q16	15.00	.57	3.20	548.00	10.23
		Q19	10.00	.42	2.70	141.00	7.30
Table Total		Q1	56.00	1.57	14.15	2957.00	200.13
		Q3_1A	8.00	.25	1.63	60.00	2.65
		Q3_1B	5.00	.20	1.28	72.00	1.64
		Q3_2	3.00	.17	1.12	48.00	1.25
		Q3_3A	11.00	.31	2.01	148.00	4.04
		Q3_3B	1.00	.06	.36	6.00	.13
		Q3_S	20.00	.39	3.39	470.00	11.46
		Q3_O	4.00	.08	.72	102.00	.52
		Q16	22.00	.65	5.04	1262.00	25.45
		Q19	10.00	.26	2.28	198.00	5.20

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΣΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Πίνακας 4.1: Κατανομή της q3_s με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
κωδ.Q3_S	1.00	Count	1		1
		% within kodikopiisi ths q3_s	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.9%		1.3%
		% of Total	1.3%		1.3%
	2.00	Count	2	1	3
		% within kodikopiisi ths q3_s	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	2.4%	3.9%
		% of Total	2.6%	1.3%	3.9%
	3.00	Count	29	6	35
		% within kodikopiisi ths q3_s	82.9%	17.1%	100.0%
		% within OMADA	82.9%	14.6%	46.1%
		% of Total	38.2%	7.9%	46.1%
	4.00	Count	3	26	29
		% within kodikopiisi ths q3_s	10.3%	89.7%	100.0%
		% within OMADA	8.6%	63.4%	38.2%
		% of Total	3.9%	34.2%	38.2%
	5.00	Count		8	8
		% within kodikopiisi ths q3_s		100.0%	100.0%
		% within OMADA		19.5%	10.5%
		% of Total		10.5%	10.5%
Total		Count	35	41	76
		% within kodikopiisi ths q3_s	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 4.2: Κατανομή της Q3_C με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q3_O	.00	Count	1		1
		% within Q3_O	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.9%		1.3%
		% of Total	1.3%		1.3%
	1.00	Count	31	25	56
		% within Q3_O	55.4%	44.6%	100.0%
		% within OMADA	88.6%	61.0%	73.7%
		% of Total	40.8%	32.9%	73.7%
	2.00	Count	3	10	13
		% within Q3_O	23.1%	76.9%	100.0%
		% within OMADA	8.6%	24.4%	17.1%
		% of Total	3.9%	13.2%	17.1%
	3.00	Count		4	4
		% within Q3_O		100.0%	100.0%
		% within OMADA		9.8%	5.3%
		% of Total		5.3%	5.3%
	4.00	Count		2	2
		% within Q3_O		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.6%
		% of Total		2.6%	2.6%
Total		Count	35	41	76
		% within Q3_O	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΣΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Πίνακας 5: Κατανομή της Q4_A με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q4_A	12.00	Count	5		5
		% within Q4_A	100.0%		100.0%
		% within OMADA	14.3%		6.6%
		% of Total	6.6%		6.6%
	20.00	Count	3	10	13
		% within Q4_A	23.1%	76.9%	100.0%
		% within OMADA	8.6%	24.4%	17.1%
		% of Total	3.9%	13.2%	17.1%
	21.00	Count	2	2	4
		% within Q4_A	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	4.9%	5.3%
		% of Total	2.6%	2.6%	5.3%
	30.00	Count	1		1
		% within Q4_A	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.9%		1.3%
		% of Total	1.3%		1.3%
	50.00	Count		1	1
		% within Q4_A		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.3%
		% of Total		1.3%	1.3%
	60.00	Count		1	1
		% within Q4_A		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.3%
		% of Total		1.3%	1.3%
	110.00	Count	23	26	49
		% within Q4_A	46.9%	53.1%	100.0%
		% within OMADA	65.7%	63.4%	64.5%
		% of Total	30.3%	34.2%	64.5%
	111.00	Count	1	1	2
		% within Q4_A	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	2.4%	2.6%
		% of Total	1.3%	1.3%	2.6%
Total		Count	35	41	76
		% within Q4_A	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 6: Κατανομή της GEO_PER2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
GEO_PER2	1.00	Count	2		2
Και Q5_2		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
	2.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	3.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%

Πίνακας 6: Κατανομή της GEO_PER2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
GEO_PER2	4.00	Count	2		2
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
	5.00	Count		1	1
		% within GEO_PER2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	6.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	7.00	Count	1	2	3
		% within GEO_PER2	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	4.9%	3.7%
		% of Total	1.2%	2.5%	3.7%
	8.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	9.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	10.00	Count	1	2	3
		% within GEO_PER2	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	4.9%	3.7%
		% of Total	1.2%	2.5%	3.7%
	11.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	12.00	Count	23	1	24
		% within GEO_PER2	95.8%	4.2%	100.0%
		% within OMADA	57.5%	2.4%	29.6%
		% of Total	28.4%	1.2%	29.6%
	13.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	14.00	Count		2	2
		% within GEO_PER2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.5%
		% of Total		2.5%	2.5%
	15.00	Count		1	1
		% within GEO_PER2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	16.00	Count		1	1
		% within GEO_PER2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Πίνακας 6: Κατανομή της GEO_PER2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
GEO_PER2	17.00	Count		28	28
		% within GEO_PER2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		68.3%	34.6%
		% of Total		34.6%	34.6%
	18.00	Count	3	1	4
		% within GEO_PER2	75.0%	25.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	2.4%	4.9%
		% of Total	3.7%	1.2%	4.9%
	19.00	Count	1		1
		% within GEO_PER2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	99.00	Count		2	2
		% within GEO_PER2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.5%
		% of Total		2.5%	2.5%
Total		Count	40	41	81
		% within GEO_PER2	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 7: Κατανομή της Q6 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q6	1.00	Count	34	34
		% within Q6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	87.2%	87.2%
		% of Total	87.2%	87.2%
	4.00	Count	2	2
		% within Q6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.1%	5.1%
		% of Total	5.1%	5.1%
	5.00	Count	2	2
		% within Q6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.1%	5.1%
		% of Total	5.1%	5.1%
	99.00	Count	1	1
		% within Q6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.6%	2.6%
		% of Total	2.6%	2.6%
Total		Count	39	39
		% within Q6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 8.1: Συσχέτιση TI_EINAI με Q7

			Q7				
			1.00		2.00		3.00
			OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR
TI_EINAI	1.00	Count	14	14	9	9	
		Row %	43.8%	43.8%	28.1%	28.1%	
		Column %	93.3%	93.3%	69.2%	69.2%	
		Table %	34.1%	34.1%	22.0%	22.0%	
	2.00	Count			3	3	
		Row %			75.0%	75.0%	
		Column %			23.1%	23.1%	
		Table %			7.3%	7.3%	
	3.00	Count	1	1	1	1	2
		Row %	20.0%	20.0%	20.0%	20.0%	40.0%
		Column %	6.7%	6.7%	7.7%	7.7%	100.0%
		Table %	2.4%	2.4%	2.4%	2.4%	4.9%
Total	Count		15	15	13	13	2
	Row %		36.6%	36.6%	31.7%	31.7%	4.9%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		36.6%	36.6%	31.7%	31.7%	4.9%

Πίνακας 8.1: Συσχέτιση TI_EINAI με Q7

			Q7					
			3.00	4.00		5.00		99.00
			Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR
TI_EINAI	1.00	Count		2	2	6	6	1
		Row %		6.3%	6.3%	18.8%	18.8%	3.1%
		Column %		66.7%	66.7%	100.0%	100.0%	50.0%
		Table %		4.9%	4.9%	14.6%	14.6%	2.4%
	2.00	Count		1	1			
		Row %		25.0%	25.0%			
		Column %		33.3%	33.3%			
		Table %		2.4%	2.4%			
	3.00	Count	2					1
		Row %	40.0%					20.0%
		Column %	100.0%					50.0%
		Table %	4.9%					2.4%
Total	Count		2	3	3	6	6	2
	Row %		4.9%	7.3%	7.3%	14.6%	14.6%	4.9%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		4.9%	7.3%	7.3%	14.6%	14.6%	4.9%

Πίνακας 8.1: Συσχέτιση TI_EINAI με Q7

			Q7
			99.00
			Total
TI_EINAI	1.00	Count	1
		Row %	3.1%
		Column %	50.0%
		Table %	2.4%
	2.00	Count	
		Row %	
		Column %	
		Table %	
	3.00	Count	1
		Row %	20.0%
		Column %	50.0%
		Table %	2.4%
Total	Count		2
	Row %		4.9%
	Column %		100.0%
	Table %		4.9%

Πίνακας 8.2: Κατανομή Q7 με Q8

			Q8			
			1.00		2.00	
			OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total
Q7	1.00	Count	15	15		
		Row %	100.0	100.0		
		Column %	57.7	57.7		
		Table %	51.7	51.7		
	2.00	Count	10	10	3	3
		Row %	76.9	76.9	23.1	23.1
		Column %	38.5	38.5	100.0	100.0
		Table %	34.5	34.5	10.3	10.3
	4.00	Count	1	1		
		Row %	100.0	100.0		
		Column %	3.8	3.8		
		Table %	3.4	3.4		
Total	Count		26	26	3	3
	Row %		89.7	89.7	10.3	10.3
	Column %		100.0	100.0	100.0	100.0
	Table %		89.7	89.7	10.3	10.3

Πίνακας 8.3: Κατανομή της TI_EINAI με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
TI_EINAI	1.00	Count	32	32
		% within TI_EINAI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	78.0%	78.0%
		% of Total	78.0%	78.0%
	2.00	Count	4	4
		% within TI_EINAI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	9.8%	9.8%
		% of Total	9.8%	9.8%
	3.00	Count	5	5
		% within TI_EINAI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.2%	12.2%
		% of Total	12.2%	12.2%
Total		Count	41	41
		% within TI_EINAI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 9: Κατανομή της Q10 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q10	1.00	Count		3	3
		% within Q10		100.0%	100.0%
		% within OMADA		7.3%	3.7%
		% of Total		3.7%	3.7%
	2.00	Count	40	9	49
		% within Q10	81.6%	18.4%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	22.0%	60.5%
		% of Total	49.4%	11.1%	60.5%
	3.00	Count		29	29
		% within Q10		100.0%	100.0%
		% within OMADA		70.7%	35.8%
		% of Total		35.8%	35.8%
Total		Count	40	41	81
		% within Q10	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 10.1: Κατανομή της Q11 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q11	1.00	Count	27	27
		% within Q11	100.0%	100.0%
		% within OMADA	84.4%	84.4%
		% of Total	84.4%	84.4%
	2.00	Count	4	4
		% within Q11	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	99.00	Count	1	1
		% within Q11	100.0%	100.0%
		% within OMADA	3.1%	3.1%
		% of Total	3.1%	3.1%
Total		Count	32	32
		% within Q11	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 10.2: Κατανομή Q11 με Q11A

			Q11A					
			1.00		2.00		3.00	
			OMADA		OMADA		OMADA	
			NSR	Total	NSR	Total	NSR	Total
Q11	1.00	Count	7	7			3	3
		Row %	25.9	25.9			11.1	11.1
		Column %	100.0	100.0			100.0	100.0
		Table %	22.6	22.6			9.7	9.7
	2.00	Count			4.00	4		
		Row %			100.0	100.0		
		Column %			100.0	100.0		
		Table %			12.9	12.9		
Total	Count		7	7	4	4	3	3
	Row %		22.6	22.6	12.9	12.9	9.7	9.7
	Column %		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	Table %		22.6	22.6	12.9	12.9	9.7	9.7

Πίνακας 10.2: Κατανομή Q11 με Q11A

			Q11A			
			4.00		5.00	
			OMADA		OMADA	
			NSR	Total	NSR	Total
Q11	1.00	Count	5	5	12	12
		Row %	18.5	18.5	44.4	44.4
		Column %	100.0	100.0	100.0	100.0
		Table %	16.1	16.1	38.7	38.7
	2.00	Count				
		Row %				
		Column %				
		Table %				
Total	Count		5	5	12	12
	Row %		16.1	16.1	38.7	38.7
	Column %		100.0	100.0	100.0	100.0
	Table %		16.1	16.1	38.7	38.7

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΣΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Πίνακας 11: Κατανομή της Q13_2 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q13_2	.00	Count	9	9
		% within Q13_2	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.0%	22.0%
		% of Total	22.0%	22.0%
	1.00	Count	32	32
		% within Q13_2	100.0%	100.0%
		% within OMADA	78.0%	78.0%
		% of Total	78.0%	78.0%
Total		Count	41	41
		% within Q13_2	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 11: Κατανομή τηςQ13_3 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q13_3	.00	Count	38	38
		% within Q13_3	100.0%	100.0%
		% within OMADA	92.7%	92.7%
		% of Total	92.7%	92.7%
	1.00	Count	3	3
		% within Q13_3	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.3%	7.3%
		% of Total	7.3%	7.3%
Total		Count	41	41
		% within Q13_3	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 11: Κατανομή της Q13_5 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q13_5	.00	Count	35	35
		% within Q13_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	85.4%	85.4%
		% of Total	85.4%	85.4%
	1.00	Count	6	6
		% within Q13_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	14.6%	14.6%
		% of Total	14.6%	14.6%
Total		Count	41	41
		% within Q13_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 11: Κατανομή της ITALIKA με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
ITALIKA	.00	Count	39	39
		% within ALI_GLOS	100.0%	100.0%
		% within OMADA	95.1%	95.1%
		% of Total	95.1%	95.1%
	1.00	Count	2	2
		% within ALI_GLOS	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
Total		Count	41	41
		% within ALI_GLOS	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 12.1: Κατανομή της ενοποίησης Q15 και Q15_1 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
	.00	Count	2	2	4
		Column %	5.7	4.9	5.3
	1.00	Count	27	28	55
		Column %	77.1	68.3	72.4
	2.00	Count	4	7	11
		Column %	11.4	17.1	14.5
	3.00	Count	2	3	5
		Column %	5.7	7.3	6.6
	4.00	Count	1		1
		Column %	2.9		1.3
	5.00	Count	1		1
		Column %	2.9		1.3
	6.00	Count		4	4
		Column %		9.8	5.3
	7.00	Count	1		1
		Column %	2.9		1.3
Total	Count		35	41	76
	Column %		100.0	100.0	100.0

Πίνακας 12.2: Κατανομή της PANTREIA με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
PANTREIA κωδ.Q16	1.00	Count		4	4
		% within PANTREIA		100.0%	100.0%
		% within OMADA		12.9%	6.6%
		% of Total		6.6%	6.6%
	2.00	Count	7	20	27
		% within PANTREIA	25.9%	74.1%	100.0%
		% within OMADA	23.3%	64.5%	44.3%
		% of Total	11.5%	32.8%	44.3%
	3.00	Count	11	6	17
		% within PANTREIA	64.7%	35.3%	100.0%
		% within OMADA	36.7%	19.4%	27.9%
		% of Total	18.0%	9.8%	27.9%
	4.00	Count	8	1	9
		% within PANTREIA	88.9%	11.1%	100.0%
		% within OMADA	26.7%	3.2%	14.8%
		% of Total	13.1%	1.6%	14.8%
	5.00	Count	3		3
		% within PANTREIA	100.0%		100.0%
		% within OMADA	10.0%		4.9%
		% of Total	4.9%		4.9%
	6.00	Count	1		1
		% within PANTREIA	100.0%		100.0%
		% within OMADA	3.3%		1.6%
		% of Total	1.6%		1.6%
Total		Count	30	31	61
		% within PANTREIA	49.2%	50.8%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.2%	50.8%	100.0%

Πίνακας13: Κατανομή της Q18A με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q18A	1.00	Count	5	8	13
		% within Q18A	38.5%	61.5%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	21.6%	16.9%
		% of Total	6.5%	10.4%	16.9%
	2.00	Count	8	2	10
		% within Q18A	80.0%	20.0%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	5.4%	13.0%
		% of Total	10.4%	2.6%	13.0%
	3.00	Count	7	1	8
		% within Q18A	87.5%	12.5%	100.0%
		% within OMADA	17.5%	2.7%	10.4%
		% of Total	9.1%	1.3%	10.4%
	4.00	Count	2	1	3
		% within Q18A	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	2.7%	3.9%
		% of Total	2.6%	1.3%	3.9%
	5.00	Count	15	22	37
		% within Q18A	40.5%	59.5%	100.0%
		% within OMADA	37.5%	59.5%	48.1%
		% of Total	19.5%	28.6%	48.1%
	6.00	Count	1	1	2
		% within Q18A	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.7%	2.6%
		% of Total	1.3%	1.3%	2.6%
	7.00	Count	1		1
		% within Q18A	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.3%
		% of Total	1.3%		1.3%
	99.00	Count	1	2	3
		% within Q18A	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	5.4%	3.9%
		% of Total	1.3%	2.6%	3.9%
Total		Count	40	37	77
		% within Q18A	51.9%	48.1%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	51.9%	48.1%	100.0%

Πίνακας 14: Κατανομή της AR_PAIDI με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
AR_PAIDI κωδ Q19	.00	Count	8	11	19
		% within AR_PAIDI	42.1%	57.9%	100.0%
		% within OMADA	22.9%	26.8%	25.0%
		% of Total	10.5%	14.5%	25.0%
	1.00	Count	3		3
		% within AR_PAIDI	100.0%		100.0%
		% within OMADA	8.6%		3.9%
		% of Total	3.9%		3.9%
	2.00	Count	24	10	34
		% within AR_PAIDI	70.6%	29.4%	100.0%
		% within OMADA	68.6%	24.4%	44.7%
		% of Total	31.6%	13.2%	44.7%
	3.00	Count		10	10
		% within AR_PAIDI		100.0%	100.0%
		% within OMADA		24.4%	13.2%
		% of Total		13.2%	13.2%
	4.00	Count		10	10
		% within AR_PAIDI		100.0%	100.0%
		% within OMADA		24.4%	13.2%
		% of Total		13.2%	13.2%
Total		Count	35	41	76
		% within AR_PAIDI	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 15.1: Κατανομή της Q24_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q24_2	2.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	4.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	6.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	7.00	Count		2	2
		% within Q24_2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.5%
		% of Total		2.5%	2.5%
	9.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	12.00	Count	2		2
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
	13.00	Count	2	1	3
		% within Q24_2	66,6%	33,3%	100%
		% within OMADA	5.0%	2,5%	3,7%
		% of Total	2.5%	1,2%	3,7%
	14.00	Count	1	1	2
		% within Q24_2	50.0%	50,0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2,5%	2,4 %
		% of Total	1.2%	1,2%	2,4 %
	17.00	Count		10	10
		% within Q24_2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		24.4%	12.3%
		% of Total		12.3%	12.3%
	22.00	Count	4	1	5
		% within Q24_2	80.0%	20.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	2.4%	6.2%
		% of Total	4.9%	1.2%	6.2%
	25.00	Count	1	17	18
		% within Q24_2	5.6%	94.4%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	41.5%	22.2%
		% of Total	1.2%	21.0%	22.2%
	28.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	30.00	Count	2		2
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%

Πίνακας 15.1: Κατανομή της Q24_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q24_2	32.00	Count	1	1	2
		% within Q24_2	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.4%	2.5%
		% of Total	1.2%	1.2%	2.5%
	34.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	51.00	Count		1	1
		% within Q24_2		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	52.00	Count	3		3
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	7.5%		3.7%
		% of Total	3.7%		3.7%
	53.00	Count	2		2
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
	111.00	Count	9	7	16
		% within Q24_2	56.3%	43.8%	100.0%
		% within OMADA	22.5%	17.1%	19.8%
		% of Total	11.1%	8.6%	19.8%
	222.00	Count	5		5
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	12.5%		6.2%
		% of Total	6.2%		6.2%
	333.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	444.00	Count	1		1
		% within Q24_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
Total		Count	40	41	81
		% within Q24_2	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 15.2: Κατανομή της Q26 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q26	1.00	Count	12	1	13
		% within Q26	92.3%	7.7%	100.0%
		% within OMADA	63.2%	3.0%	25.0%
		% of Total	23.1%	1.9%	25.0%
	2.00	Count	7	32	39
		% within Q26	17.9%	82.1%	100.0%
		% within OMADA	36.8%	97.0%	75.0%
		% of Total	13.5%	61.5%	75.0%
Total		Count	19	33	52
		% within Q26	36.5%	63.5%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	36.5%	63.5%	100.0%

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με Q27

			Q27				
			1.00			2.00	
			OMADA			OMADA	
			MPAL	NSR	Total	MPAL	NSR
Q24_2	2.00	Count	1		1		
		Row %	100.00%		100.00%		
		Column %	14.29%		8.33%		
		Table %	1.92%		1.92%		
	4.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	6.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	7.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	9.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	12.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	13.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	14.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	17.00	Count		3	3		3
		Row %		30.00%	30.00%		30.00%
		Column %		60.00%	25.00%		25.00%
		Table %		5.77%	5.77%		5.77%
	22.00	Count	3		3	1	
		Row %	60.00%		60.00%	20.00%	
		Column %	42.86%		25.00%	100.00%	
		Table %	5.77%		5.77%	1.92%	
	25.00	Count	1	2	3		9
		Row %	5.56%	11.11%	16.67%		50.00%
		Column %	14.29%	40.00%	25.00%		75.00%
		Table %	1.92%	3.85%	5.77%		17.31%
	28.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	30.00	Count	2		2		
		Row %	100.00%		100.00%		
		Column %	28.57%		16.67%		
		Table %	3.85%		3.85%		

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με q27

			Q27				
			1.00			2.00	
			OMADA			OMADA	
			MPAL	NSR	Total	MPAL	NSR
Q24_2	32.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	34.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
Total	Count		7	5	12	1	12
	Row %		13.46%	9.62%	23.08%	1.92%	23.08%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		13.46%	9.62%	23.08%	1.92%	23.08%

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με Q27

			Q27					
			2.00	3.00		4.00		
				OMADA		OMADA		
			Total	NSR	Total	MPAL	NSR	Total
Q24_2	2.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	4.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	6.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	7.00	Count					1	1
		Row %					50.00%	50.00%
		Column %					50.00%	20.00%
		Table %					1.92%	1.92%
	9.00	Count				1		1
		Row %				100.00%		100.00%
		Column %				33.33%		20.00%
		Table %				1.92%		1.92%
	12.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	13.00	Count		1	1	2		2
		Row %		25.00%	25.00%	50.00%		50.00%
		Column %		16.67%	16.67%	66.67%		40.00%
		Table %		1.92%	1.92%	3.85%		3.85%
	14.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	17.00	Count	3	2	2		1	1
		Row %	30.00%	20.00%	20.00%		10.00%	10.00%
		Column %	23.08%	33.33%	33.33%		50.00%	20.00%
		Table %	5.77%	3.85%	3.85%		1.92%	1.92%
	22.00	Count	1					
		Row %	20.00%					
		Column %	7.69%					
		Table %	1.92%					
	25.00	Count	9	2	2			
		Row %	50.00%	11.11%	11.11%			
		Column %	69.23%	33.33%	33.33%			
		Table %	17.31%	3.85%	3.85%			
	28.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	30.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με q27

			Q27					
			2.00	3.00		4.00		
				OMADA		OMADA		
			Total	NSR	Total	MPAL	NSR	Total
Q24_2	32.00	Count		1	1			
		Row %		50.00%	50.00%			
		Column %		16.67%	16.67%			
		Table %		1.92%	1.92%			
	34.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
Total	Count		13	6	6	3	2	5
	Row %		25.00%	11.54%	11.54%	5.77%	3.85%	9.62%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		25.00%	11.54%	11.54%	5.77%	3.85%	9.62%

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με q27

			Q27					
			5.00			6.00		
			OMADA			OMADA		
			MPAL	NSR	Total	MPAL	NSR	Total
Q24_2	2.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	4.00	Count				1		1
		Row %				100.00%		100.00%
		Column %				100.00%		50.00%
		Table %				1.92%		1.92%
	6.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	7.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	9.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	12.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	13.00	Count		1	1			
		Row %		25.00%	25.00%			
		Column %		50.00%	33.33%			
		Table %		1.92%	1.92%			
	14.00	Count	1		1			
		Row %	100.00%		100.00%			
		Column %	100.00%		33.33%			
		Table %	1.92%		1.92%			
	17.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	22.00	Count					1	1
		Row %					20.00%	20.00%
		Column %					100.00%	50.00%
		Table %					1.92%	1.92%
	25.00	Count		1	1			
		Row %		5.56%	5.56%			
		Column %		50.00%	33.33%			
		Table %		1.92%	1.92%			
	28.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	30.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με Q27

			Q27					
			5.00			6.00		
			OMADA			OMADA		
			MPAL	NSR	Total	MPAL	NSR	Total
Q24_2	32.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	34.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
Total	Count		1	2	3	1	1	2
	Row %		1.92%	3.85%	5.77%	1.92%	1.92%	3.85%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		1.92%	3.85%	5.77%	1.92%	1.92%	3.85%

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με q27

			Q27				
			7.00		99.00		
			OMADA		OMADA		
			MPAL	Total	MPAL	NSR	Total
Q24_2	2.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	4.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	6.00	Count	1	1			
		Row %	100.00%	100.00%			
		Column %	25.00%	25.00%			
		Table %	1.92%	1.92%			
	7.00	Count				1	1
		Row %				50.00%	50.00%
		Column %				20.00%	14.29%
		Table %				1.92%	1.92%
	9.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	12.00	Count			2		2
		Row %			100.00%		100.00%
		Column %			100.00%		28.57%
		Table %			3.85%		3.85%
	13.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	14.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	17.00	Count				1	1
		Row %				10.00%	10.00%
		Column %				20.00%	14.29%
		Table %				1.92%	1.92%
	22.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	25.00	Count				3	3
		Row %				16.67%	16.67%
		Column %				60.00%	42.86%
		Table %				5.77%	5.77%
	28.00	Count	1	1			
		Row %	100.00%	100.00%			
		Column %	25.00%	25.00%			
		Table %	1.92%	1.92%			
	30.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					

Πίνακας 16.1: Κατανομή της Q24_2 με Q27

			Q27				
			7.00		99.00		
			OMADA		OMADA		
			MPAL	Total	MPAL	NSR	Total
Q24_2	32.00	Count	1	1			
		Row %	50.00%	50.00%			
		Column %	25.00%	25.00%			
		Table %	1.92%	1.92%			
	34.00	Count	1	1			
		Row %	100.00%	100.00%			
		Column %	25.00%	25.00%			
		Table %	1.92%	1.92%			
Total	Count		4	4	2	5	7
	Row %		7.69%	7.69%	3.85%	9.62%	13.46%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		7.69%	7.69%	3.85%	9.62%	13.46%

Πίνακας 16.2: Κατανομή της Q27 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q27	1.00	Count	7	5	12
		% within Q27	58.3%	41.7%	100.0%
		% within OMADA	36.8%	15.2%	23.1%
		% of Total	13.5%	9.6%	23.1%
	2.00	Count	1	12	13
		% within Q27	7.7%	92.3%	100.0%
		% within OMADA	5.3%	36.4%	25.0%
		% of Total	1.9%	23.1%	25.0%
	3.00	Count		6	6
		% within Q27		100.0%	100.0%
		% within OMADA		18.2%	11.5%
		% of Total		11.5%	11.5%
	4.00	Count	3	2	5
		% within Q27	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	15.8%	6.1%	9.6%
		% of Total	5.8%	3.8%	9.6%
	5.00	Count	1	2	3
		% within Q27	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	5.3%	6.1%	5.8%
		% of Total	1.9%	3.8%	5.8%
	6.00	Count	1	1	2
		% within Q27	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	5.3%	3.0%	3.8%
		% of Total	1.9%	1.9%	3.8%
	7.00	Count	4		4
		% within Q27	100.0%		100.0%
		% within OMADA	21.1%		7.7%
		% of Total	7.7%		7.7%
	99.00	Count	2	5	7
		% within Q27	28.6%	71.4%	100.0%
		% within OMADA	10.5%	15.2%	13.5%
		% of Total	3.8%	9.6%	13.5%
Total		Count	19	33	52
		% within Q27	36.5%	63.5%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	36.5%	63.5%	100.0%

Πίνακας 17.1: Κατανομή της Q29 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q29	1.00	Count	11	11
		% within Q29	100.0%	100.0%
		% within OMADA	91.7%	91.7%
		% of Total	91.7%	91.7%
	2.00	Count	1	1
		% within Q29	100.0%	100.0%
		% within OMADA	8.3%	8.3%
		% of Total	8.3%	8.3%
Total		Count	12	12
		% within Q29	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 17.2: Κατανομή της Q24_2 με Q30_2

			Q30_2				
			14.00		17.00		18.00
			OMADA		OMADA		OMADA
			NSR	Total	NSR	Total	NSR
Q24_2	7.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	13.00	Count			1	1	
		Row %			50.00%	50.00%	
		Column %			25.00%	25.00%	
		Table %			2.44%	2.44%	
	17.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	22.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	25.00	Count	1	1	1	1	2
		Row %	5.88%	5.88%	5.88%	5.88%	11.76%
		Column %	100.00%	100.00%	25.00%	25.00%	100.00%
		Table %	2.44%	2.44%	2.44%	2.44%	4.88%
	32.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	51.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	111.00	Count			2	2	
		Row %			28.57%	28.57%	
		Column %			50.00%	50.00%	
		Table %			4.88%	4.88%	
Total	Count		1	1	4	4	2
	Row %		2.44%	2.44%	9.76%	9.76%	4.88%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		2.44%	2.44%	9.76%	9.76%	4.88%

Πίνακας 17.2: Κατανομή της Q24_2 με Q30_2

			Q30_2					
			18.00	22.00		25.00		28.00
				OMADA		OMADA		OMADA
			Total	NSR	Total	NSR	Total	NSR
Q24_2	7.00	Count				1	1	
		Row %				50.00%	50.00%	
		Column %				12.50%	12.50%	
		Table %				2.44%	2.44%	
	13.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	17.00	Count		1	1	6	6	
		Row %		10.00%	10.00%	60.00%	60.00%	
		Column %		50.00%	50.00%	75.00%	75.00%	
		Table %		2.44%	2.44%	14.63%	14.63%	
	22.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	25.00	Count	2	1	1			
		Row %	11.76%	5.88%	5.88%			
		Column %	100.00%	50.00%	50.00%			
		Table %	4.88%	2.44%	2.44%			
	32.00	Count						1
		Row %						100.00%
		Column %						100.00%
		Table %						2.44%
	51.00	Count				1	1	
		Row %				100.00%	100.00%	
		Column %				12.50%	12.50%	
		Table %				2.44%	2.44%	
	111.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
Total	Count		2	2	2	8	8	1
	Row %		4.88%	4.88%	4.88%	19.51%	19.51%	2.44%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		4.88%	4.88%	4.88%	19.51%	19.51%	2.44%

Πίνακας 17.2: Κατανομή της Q24_2 με Q30_2

			Q30_2					
			28.00	33.00		35.00		100.00
			Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR
Q24_2	7.00	Count						1
		Row %						50.00%
		Column %						5.00%
		Table %						2.44%
	13.00	Count						1
		Row %						50.00%
		Column %						5.00%
		Table %						2.44%
	17.00	Count				1	1	2
		Row %				10.00%	10.00%	20.00%
		Column %				100.00%	100.00%	10.00%
		Table %				2.44%	2.44%	4.88%
	22.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	25.00	Count		1	1			11
		Row %		5.88%	5.88%			64.71%
		Column %		100.00%	100.00%			55.00%
		Table %		2.44%	2.44%			26.83%
	32.00	Count	1					
		Row %	100.00%					
		Column %	100.00%					
		Table %	2.44%					
	51.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	111.00	Count						5
		Row %						71.43%
		Column %						25.00%
		Table %						12.20%
Total	Count		1	1	1	1	1	20
	Row %		2.44%	2.44%	2.44%	2.44%	2.44%	48.78%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		2.44%	2.44%	2.44%	2.44%	2.44%	48.78%

Πίνακας 17.2: Κατανομή της Q24_2 με Q30_2

			Q30_2		
			100.00	1725.00	
			Total	OMADA NSR	Total
Q24_2	7.00	Count	1		
		Row %	50.00%		
		Column %	5.00%		
		Table %	2.44%		
	13.00	Count	1		
		Row %	50.00%		
		Column %	5.00%		
		Table %	2.44%		
	17.00	Count	2		
		Row %	20.00%		
		Column %	10.00%		
		Table %	4.88%		
	22.00	Count		1	1
		Row %		100.00%	100.00%
		Column %		100.00%	100.00%
		Table %		2.44%	2.44%
	25.00	Count	11		
		Row %	64.71%		
		Column %	55.00%		
		Table %	26.83%		
	32.00	Count			
		Row %			
		Column %			
		Table %			
	51.00	Count			
		Row %			
		Column %			
		Table %			
	111.00	Count	5		
		Row %	71.43%		
		Column %	25.00%		
		Table %	12.20%		
Total	Count		20	1	1
	Row %		48.78%	2.44%	2.44%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		48.78%	2.44%	2.44%

Πίνακας 18: Στατιστικά χαρακτηρισικά των μεταβλητών

			Count	Valid N	Maximum	Minimum	Mean	Median
OMADA	MPAL	Q32_1A	40	N=0	.	.	.	.
		Q32_1B	40	N=0	.	.	.	.
		Q32_2	40	N=0	.	.	.	.
		Q32_3A	40	N=0	.	.	.	.
		Q32_3B	40	N=0	.	.	.	.
		Q32_S	40	N=0	.	.	.	.
	NSR	Q32_1A	41	N=41	.00	.00	.00	.00
		Q32_1B	41	N=41	2.00	.00	.07	.00
		Q32_2	41	N=41	3.00	.00	.44	.00
		Q32_3A	41	N=41	5.00	.00	1.68	1.00
		Q32_3B	41	N=41	1.00	.00	.02	.00
		Q32_S	41	N=41	8.00	.00	2.22	1.00
Table Total		Q32_1A	81	N=41	.00	.00	.00	.00
		Q32_1B	81	N=41	2.00	.00	.07	.00
		Q32_2	81	N=41	3.00	.00	.44	.00
		Q32_3A	81	N=41	5.00	.00	1.68	1.00
		Q32_3B	81	N=41	1.00	.00	.02	.00
		Q32_S	81	N=41	8.00	.00	2.22	1.00

Πίνακας 18: Στατιστικά χαρακτηρισικά των μεταβλητών

			Range	Standard Error of Mean	Std Deviation	Sum	Variance
OMADA	MPAL	Q32_1A	.	.	.	.	.
		Q32_1B	.	.	.	.	.
		Q32_2	.	.	.	.	.
		Q32_3A	.	.	.	.	.
		Q32_3B	.	.	.	.	.
		Q32_S	.	.	.	.	.
	NSR	Q32_1A	.00	.00	.00	.00	.00
		Q32_1B	2.00	.05	.35	3.00	.12
		Q32_2	3.00	.14	.87	18.00	.75
		Q32_3A	5.00	.23	1.46	69.00	2.12
		Q32_3B	1.00	.02	.16	1.00	.02
		Q32_S	8.00	.30	1.93	91.00	3.73
Table Total		Q32_1A	.00	.00	.00	.00	.00
		Q32_1B	2.00	.05	.35	3.00	.12
		Q32_2	3.00	.14	.87	18.00	.75
		Q32_3A	5.00	.23	1.46	69.00	2.12
		Q32_3B	1.00	.02	.16	1.00	.02
		Q32_S	8.00	.30	1.93	91.00	3.73

Πίνακας 19.1: Κατανομή της Q24_2 με Q33

			Q33					
			1.00		2.00		99.00	
			OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total
Q24_2	7.00	Count	1	1	1	1		
		Row %	50.00%	50.00%	50.00%	50.00%		
		Column %	16.67%	16.67%	4.55%	4.55%		
		Table %	3.03%	3.03%	3.03%	3.03%		
	13.00	Count	1	1	1	1		
		Row %	50.00%	50.00%	50.00%	50.00%		
		Column %	16.67%	16.67%	4.55%	4.55%		
		Table %	3.03%	3.03%	3.03%	3.03%		
	17.00	Count	1	1	8	8	1	1
		Row %	10.00%	10.00%	80.00%	80.00%	10.00%	10.00%
		Column %	16.67%	16.67%	36.36%	36.36%	20.00%	20.00%
		Table %	3.03%	3.03%	24.24%	24.24%	3.03%	3.03%
	22.00	Count			1	1		
		Row %			100.00%	100.00%		
		Column %			4.55%	4.55%		
		Table %			3.03%	3.03%		
	25.00	Count	3	3	10	10	4	4
		Row %	17.65%	17.65%	58.82%	58.82%	23.53%	23.53%
		Column %	50.00%	50.00%	45.45%	45.45%	80.00%	80.00%
		Table %	9.09%	9.09%	30.30%	30.30%	12.12%	12.12%
	32.00	Count			1	1		
		Row %			100.00%	100.00%		
		Column %			4.55%	4.55%		
		Table %			3.03%	3.03%		
Total	Count		6	6	22	22	5	5
	Row %		18.18%	18.18%	66.67%	66.67%	15.15%	15.15%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		18.18%	18.18%	66.67%	66.67%	15.15%	15.15%

Πίνακας 19.2: Κατανομή της Q24_2 με Q33A

			Q33A				
			1.00		2.00		3.00
			OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR
Q24_2	7.00	Count	1	1			
		Row %	100.00%	100.00%			
		Column %	8.33%	8.33%			
		Table %	4.55%	4.55%			
	13.00	Count	1	1			
		Row %	100.00%	100.00%			
		Column %	8.33%	8.33%			
		Table %	4.55%	4.55%			
	17.00	Count	4	4	2	2	
		Row %	50.00%	50.00%	25.00%	25.00%	
		Column %	33.33%	33.33%	100.00%	100.00%	
		Table %	18.18%	18.18%	9.09%	9.09%	
	22.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	25.00	Count	6	6			3
		Row %	60.00%	60.00%			30.00%
		Column %	50.00%	50.00%			75.00%
		Table %	27.27%	27.27%			13.64%
	32.00	Count					1
		Row %					100.00%
		Column %					25.00%
		Table %					4.55%
Total	Count		12	12	2	2	4
	Row %		54.55%	54.55%	9.09%	9.09%	18.18%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		54.55%	54.55%	9.09%	9.09%	18.18%

Πίνακας 19.2: Κατανομή της Q24_2 με Q33A

			Q33A				
			3.00	4.00		99.00	
			Total	OMADA NSR	Total	OMADA NSR	Total
Q24_2	7.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	13.00	Count					
		Row %					
		Column %					
		Table %					
	17.00	Count		1	1	1	1
		Row %		12.50%	12.50%	12.50%	12.50%
		Column %		50.00%	50.00%	50.00%	50.00%
		Table %		4.55%	4.55%	4.55%	4.55%
	22.00	Count				1	1
		Row %				100.00%	100.00%
		Column %				50.00%	50.00%
		Table %				4.55%	4.55%
	25.00	Count	3	1	1		
		Row %	30.00%	10.00%	10.00%		
		Column %	75.00%	50.00%	50.00%		
		Table %	13.64%	4.55%	4.55%		
	32.00	Count	1				
		Row %	100.00%				
		Column %	25.00%				
		Table %	4.55%				
Total	Count		4	2	2	2	2
	Row %		18.18%	9.09%	9.09%	9.09%	9.09%
	Column %		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
	Table %		18.18%	9.09%	9.09%	9.09%	9.09%

Πίνακας 20.1: Κατανομή της Q36 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q36	1.00	Count	2	2
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	2.00	Count	6	6
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	14.6%	14.6%
		% of Total	14.6%	14.6%
	3.00	Count	5	5
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.2%	12.2%
		% of Total	12.2%	12.2%
	4.00	Count	6	6
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	14.6%	14.6%
		% of Total	14.6%	14.6%
	5.00	Count	4	4
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	9.8%	9.8%
		% of Total	9.8%	9.8%
	6.00	Count	14	14
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	34.1%	34.1%
		% of Total	34.1%	34.1%
	99.00	Count	4	4
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	9.8%	9.8%
		% of Total	9.8%	9.8%
Total		Count	41	41
		% within Q36	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 20.2: Κατανομή της Q37 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q37	.00	Count	1	1
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.7%	2.7%
		% of Total	2.7%	2.7%
	1.00	Count	7	7
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	18.9%	18.9%
		% of Total	18.9%	18.9%
	2.00	Count	12	12
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	32.4%	32.4%
		% of Total	32.4%	32.4%
	3.00	Count	2	2
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.4%	5.4%
		% of Total	5.4%	5.4%
	4.00	Count	6	6
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	16.2%	16.2%
		% of Total	16.2%	16.2%
	5.00	Count	2	2
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.4%	5.4%
		% of Total	5.4%	5.4%
	6.00	Count	2	2
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.4%	5.4%
		% of Total	5.4%	5.4%
	99.00	Count	5	5
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	13.5%	13.5%
		% of Total	13.5%	13.5%
Total		Count	37	37
		% within Q37	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 20.3: Κατανομή της Q37_1 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q37_1	1.00	Count	1	1
		% within Q37_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	8.3%	8.3%
		% of Total	8.3%	8.3%
	2.00	Count	1	1
		% within Q37_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	8.3%	8.3%
		% of Total	8.3%	8.3%
	3.00	Count	9	9
		% within Q37_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	75.0%	75.0%
		% of Total	75.0%	75.0%
	4.00	Count	1	1
		% within Q37_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	8.3%	8.3%
		% of Total	8.3%	8.3%
Total		Count	12	12
		% within Q37_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 21: Κατανομή της Q38 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q38	1.00	Count	7	8	15
		% within Q38	46.7%	53.3%	100.0%
		% within OMADA	36.8%	24.2%	28.8%
		% of Total	13.5%	15.4%	28.8%
	2.00	Count	4	13	17
		% within Q38	23.5%	76.5%	100.0%
		% within OMADA	21.1%	39.4%	32.7%
		% of Total	7.7%	25.0%	32.7%
	3.00	Count	6	8	14
		% within Q38	42.9%	57.1%	100.0%
		% within OMADA	31.6%	24.2%	26.9%
		% of Total	11.5%	15.4%	26.9%
	99.00	Count	2	4	6
		% within Q38	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	10.5%	12.1%	11.5%
		% of Total	3.8%	7.7%	11.5%
Total		Count	19	33	52
		% within Q38	36.5%	63.5%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	36.5%	63.5%	100.0%

Πίνακας 22.2: Κατανομή της Q40 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q40	1.00	Count	13	13
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	39.4%	39.4%
		% of Total	39.4%	39.4%
	2.00	Count	3	3
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	9.1%	9.1%
		% of Total	9.1%	9.1%
	3.00	Count	1	1
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	3.0%	3.0%
		% of Total	3.0%	3.0%
	4.00	Count	2	2
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	6.1%	6.1%
		% of Total	6.1%	6.1%
	5.00	Count	6	6
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	18.2%	18.2%
		% of Total	18.2%	18.2%
	6.00	Count	3	3
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	9.1%	9.1%
		% of Total	9.1%	9.1%
	99.00	Count	5	5
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	15.2%	15.2%
		% of Total	15.2%	15.2%
Total		Count	33	33
		% within Q40	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 23: Κατανομή της Q41 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q41	1.00	Count	8	10	18
		% within Q41	44.4%	55.6%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	24.4%	22.2%
		% of Total	9.9%	12.3%	22.2%
	2.00	Count	3	2	5
		% within Q41	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	4.9%	6.2%
		% of Total	3.7%	2.5%	6.2%
	3.00	Count	13	17	30
		% within Q41	43.3%	56.7%	100.0%
		% within OMADA	32.5%	41.5%	37.0%
		% of Total	16.0%	21.0%	37.0%
	4.00	Count		2	2
		% within Q41		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.5%
		% of Total		2.5%	2.5%
	5.00	Count	10	5	15
		% within Q41	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	12.2%	18.5%
		% of Total	12.3%	6.2%	18.5%
	6.00	Count	3	3	6
		% within Q41	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	7.3%	7.4%
		% of Total	3.7%	3.7%	7.4%
	7.00	Count		1	1
		% within Q41		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	8.00	Count	1		1
		% within Q41	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	99.00	Count	2	1	3
		% within Q41	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	2.4%	3.7%
		% of Total	2.5%	1.2%	3.7%
Total		Count	40	41	81
		% within Q41	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 24.1: Κατανομή της QA με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QA	1.00	Count	23	23
		% within QA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	57.5%	57.5%
		% of Total	57.5%	57.5%
	2.00	Count	15	15
		% within QA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	37.5%	37.5%
		% of Total	37.5%	37.5%
	99.00	Count	2	2
		% within QA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
Total		Count	40	40
		% within QA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 24.2.1: Κατανομή της QAA_21 με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QAA_21	1.00	Count	4	4
		% within QAA_21	100.0%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	25.0%
		% of Total	25.0%	25.0%
	2.00	Count	4	4
		% within QAA_21	100.0%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	25.0%
		% of Total	25.0%	25.0%
	3.00	Count	8	8
		% within QAA_21	100.0%	100.0%
		% within OMADA	50.0%	50.0%
		% of Total	50.0%	50.0%
Total		Count	16	16
		% within QAA_21	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 25.2: Κατανομή της Q43_1 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q43_1	1.00	Count	10	10
		% within Q43_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	38.5%	38.5%
		% of Total	38.5%	38.5%
	2.00	Count	8	8
		% within Q43_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	30.8%	30.8%
		% of Total	30.8%	30.8%
	3.00	Count	1	1
		% within Q43_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	3.8%	3.8%
		% of Total	3.8%	3.8%
	4.00	Count	7	7
		% within Q43_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	26.9%	26.9%
		% of Total	26.9%	26.9%
Total		Count	26	26
		% within Q43_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 26: Κατανομή της Q44 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q44	1.00	Count		3	3
		% within Q44		100.0%	100.0%
		% within OMADA		7.3%	3.7%
		% of Total		3.7%	3.7%
	2.00	Count	7	13	20
		% within Q44	35.0%	65.0%	100.0%
		% within OMADA	17.5%	31.7%	24.7%
		% of Total	8.6%	16.0%	24.7%
	3.00	Count	18	16	34
		% within Q44	52.9%	47.1%	100.0%
		% within OMADA	45.0%	39.0%	42.0%
		% of Total	22.2%	19.8%	42.0%
	4.00	Count	10	4	14
		% within Q44	71.4%	28.6%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	9.8%	17.3%
		% of Total	12.3%	4.9%	17.3%
	5.00	Count	3	5	8
		% within Q44	37.5%	62.5%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	12.2%	9.9%
		% of Total	3.7%	6.2%	9.9%
	99.00	Count	2		2
		% within Q44	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
Total		Count	40	41	81
		% within Q44	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 27.1: Κατανομή της Q45 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q45	1.00	Count		9	9
		% within Q45		100.0%	100.0%
		% within OMADA		22.0%	11.1%
		% of Total		11.1%	11.1%
	2.00	Count	25	2	27
		% within Q45	92.6%	7.4%	100.0%
		% within OMADA	62.5%	4.9%	33.3%
		% of Total	30.9%	2.5%	33.3%
	3.00	Count	4	3	7
		% within Q45	57.1%	42.9%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	7.3%	8.6%
		% of Total	4.9%	3.7%	8.6%
	4.00	Count	1		1
		% within Q45	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	5.00	Count	8		8
		% within Q45	100.0%		100.0%
		% within OMADA	20.0%		9.9%
		% of Total	9.9%		9.9%
	7.00	Count		25	25
		% within Q45		100.0%	100.0%
		% within OMADA		61.0%	30.9%
		% of Total		30.9%	30.9%
	8.00	Count	1		1
		% within Q45	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	9.00	Count	1	2	3
		% within Q45	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	4.9%	3.7%
		% of Total	1.2%	2.5%	3.7%
Total		Count	40	41	81
		% within Q45	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 28.2: Κατανομή της Q46A_1 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q46A_1	1.00	Count	17	29	46
		% within Q46A_1	37.0%	63.0%	100.0%
		% within OMADA	42.5%	70.7%	56.8%
		% of Total	21.0%	35.8%	56.8%
	2.00	Count		1	1
		% within Q46A_1		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	4.00	Count	1	1	2
		% within Q46A_1	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.4%	2.5%
		% of Total	1.2%	1.2%	2.5%
	5.00	Count	2		2
		% within Q46A_1	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
	99.00	Count	20	10	30
		% within Q46A_1	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	50.0%	24.4%	37.0%
		% of Total	24.7%	12.3%	37.0%
Total		Count	40	41	81
		% within Q46A_1	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 28.3: Κατανομή της Q46A_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q46A_2	1.00	Count	12	25	37
		% within Q46A_2	32.4%	67.6%	100.0%
		% within OMADA	31.6%	61.0%	46.8%
		% of Total	15.2%	31.6%	46.8%
	2.00	Count	6	4	10
		% within Q46A_2	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	15.8%	9.8%	12.7%
		% of Total	7.6%	5.1%	12.7%
	3.00	Count	2	3	5
		% within Q46A_2	40.0%	60.0%	100.0%
		% within OMADA	5.3%	7.3%	6.3%
		% of Total	2.5%	3.8%	6.3%
	4.00	Count	2	1	3
		% within Q46A_2	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.3%	2.4%	3.8%
		% of Total	2.5%	1.3%	3.8%
	6.00	Count	1		1
		% within Q46A_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.6%		1.3%
		% of Total	1.3%		1.3%
	99.00	Count	15	8	23
		% within Q46A_2	65.2%	34.8%	100.0%
		% within OMADA	39.5%	19.5%	29.1%
		% of Total	19.0%	10.1%	29.1%
Total		Count	38	41	79
		% within Q46A_2	48.1%	51.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	48.1%	51.9%	100.0%

Πίνακας : Κατανομή της με Ο ADA

			OMADA NSR	Total
Q47	1.00	Count	5	5
		% within Q47	100.0%	100.0%
		% within OMADA	17.9%	17.9%
		% of Total	17.9%	17.9%
	2.00	Count	11	11
		% within Q47	100.0%	100.0%
		% within OMADA	39.3%	39.3%
		% of Total	39.3%	39.3%
	3.00	Count	5	5
		% within Q47	100.0%	100.0%
		% within OMADA	17.9%	17.9%
		% of Total	17.9%	17.9%
	4.00	Count	4	4
		% within Q47	100.0%	100.0%
		% within OMADA	14.3%	14.3%
		% of Total	14.3%	14.3%
	99.00	Count	3	3
		% within Q47	100.0%	100.0%
		% within OMADA	10.7%	10.7%
		% of Total	10.7%	10.7%
Total		Count	28	28
		% within Q47	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 30.1: Κατανομή της SYN_EPID με OMADA

			OMADA NSR	Total
SYN_EPID Ενοποίηση	.00	Count	12	12
		% within SYN_EPID	100.0%	100.0%
		% within OMADA	29.3%	29.3%
		% of Total	29.3%	29.3%
	1.00	Count	24	24
		% within SYN_EPID	100.0%	100.0%
		% within OMADA	58.5%	58.5%
		% of Total	58.5%	58.5%
	2.00	Count	5	5
		% within SYN_EPID	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.2%	12.2%
		% of Total	12.2%	12.2%
Total		Count	41	41
		% within SYN_EPID	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 30.3: Κατανομή της Q49 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q49	1.00	Count	6	6
		% within Q49	100.0%	100.0%
		% within OMADA	18.8%	18.8%
		% of Total	18.8%	18.8%
	2.00	Count	24	24
		% within Q49	100.0%	100.0%
		% within OMADA	75.0%	75.0%
		% of Total	75.0%	75.0%
	99.00	Count	2	2
		% within Q49	100.0%	100.0%
		% within OMADA	6.3%	6.3%
		% of Total	6.3%	6.3%
Total		Count	32	32
		% within Q49	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 30.4: Κατανομή της Q49A με OMADA όταν Q48_1=1

			OMADA	
			NSR	Total
Q49A	1.00	Count	17	17
		% within Q49A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	77.3%	77.3%
		% of Total	77.3%	77.3%
	3.00	Count	1	1
		% within Q49A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.5%	4.5%
		% of Total	4.5%	4.5%
	4.00	Count	1	1
		% within Q49A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.5%	4.5%
		% of Total	4.5%	4.5%
	99.00	Count	3	3
		% within Q49A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	13.6%	13.6%
		% of Total	13.6%	13.6%
Total		Count	22	22
		% within Q49A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 31: Κατανομή της Q50 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q50	1.00	Count	2	2	4
		% within Q50	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	4.9%	4.9%
		% of Total	2.5%	2.5%	4.9%
	2.00	Count	11	21	32
		% within Q50	34.4%	65.6%	100.0%
		% within OMADA	27.5%	51.2%	39.5%
		% of Total	13.6%	25.9%	39.5%
	3.00	Count	19	12	31
		% within Q50	61.3%	38.7%	100.0%
		% within OMADA	47.5%	29.3%	38.3%
		% of Total	23.5%	14.8%	38.3%
	4.00	Count	5	5	10
		% within Q50	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.2%	12.3%
		% of Total	6.2%	6.2%	12.3%
	5.00	Count	1	1	2
		% within Q50	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.4%	2.5%
		% of Total	1.2%	1.2%	2.5%
	99.00	Count	2		2
		% within Q50	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
Total		Count	40	41	81
		% within Q50	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 32.1: Κατανομή της QB με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QB	1.00	Count	25	25
		% within QB	100.0%	100.0%
		% within OMADA	62.5%	62.5%
		% of Total	62.5%	62.5%
	2.00	Count	6	6
		% within QB	100.0%	100.0%
		% within OMADA	15.0%	15.0%
		% of Total	15.0%	15.0%
	99.00	Count	9	9
		% within QB	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.5%	22.5%
		% of Total	22.5%	22.5%
Total		Count	40	40
		% within QB	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 32.2: Κατανομή ενοποίησης QBA και QNBA

			OMADA	
			MPAL	Total
	.00	Count	20	20
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	80.0%	80.0%
		Table %	80.0%	80.0%
	1.00	Count	9	9
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	36.0%	36.0%
		Table %	36.0%	36.0%
	2.00	Count	8	8
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	32.0%	32.0%
		Table %	32.0%	32.0%
	3.00	Count	13	13
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	52.0%	52.0%
		Table %	52.0%	52.0%
Total	Count		25	25
	Row %		100.0%	100.0%
	Column %		100.0%	100.0%
	Table %		100.0%	100.0%

Πίνακας 32.3: Κατανομή της QBA_1 με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QBA_1	1.00	Count	7	7
		% within QBA_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	53.8%	53.8%
		% of Total	53.8%	53.8%
	2.00	Count	5	5
		% within QBA_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	38.5%	38.5%
		% of Total	38.5%	38.5%
	4.00	Count	1	1
		% within QBA_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.7%	7.7%
		% of Total	7.7%	7.7%
Total		Count	13	13
		% within QBA_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 33.1: Κατανομή της Q51_1 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q51_1	1.00	Count	5		5
		% within Q51_1	100.0%		100.0%
		% within OMADA	14.3%		6.6%
		% of Total	6.6%		6.6%
	2.00	Count	22	8	30
		% within Q51_1	73.3%	26.7%	100.0%
		% within OMADA	62.9%	19.5%	39.5%
		% of Total	28.9%	10.5%	39.5%
	3.00	Count	1	15	16
		% within Q51_1	6.3%	93.8%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	36.6%	21.1%
		% of Total	1.3%	19.7%	21.1%
	4.00	Count		10	10
		% within Q51_1		100.0%	100.0%
		% within OMADA		24.4%	13.2%
		% of Total		13.2%	13.2%
	5.00	Count	7	8	15
		% within Q51_1	46.7%	53.3%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	19.5%	19.7%
		% of Total	9.2%	10.5%	19.7%
Total		Count	35	41	76
		% within Q51_1	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 33.2: Συσχέτιση Q52 με QIII

			QIII			
			1.00		2.00	
			OMADA		OMADA	
			NSR	Total	NSR	Total
Q52	1.00	Count	15	15		
		Row %	100.0%	100.0%		
		Column %	71.4%	71.4%		
		Table %	45.5%	45.5%		
	2.00	Count	6	6	8	8
		Row %	42.9%	42.9%	57.1%	57.1%
		Column %	28.6%	28.6%	66.7%	66.7%
		Table %	18.2%	18.2%	24.2%	24.2%
	99.00	Count			4	4
		Row %			100.0%	100.0%
		Column %			33.3%	33.3%
		Table %			12.1%	12.1%
Total	Count		21	21	12	12
	Row %		63.6%	63.6%	36.4%	36.4%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		63.6%	63.6%	36.4%	36.4%

Πίνακας 33.3: Κατανομή της Q54 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q54	1.00	Count	4	4
		% within Q54	100.0%	100.0%
		% within OMADA	9.8%	9.8%
		% of Total	9.8%	9.8%
	2.00	Count	3	3
		% within Q54	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.3%	7.3%
		% of Total	7.3%	7.3%
	3.00	Count	9	9
		% within Q54	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.0%	22.0%
		% of Total	22.0%	22.0%
	4.00	Count	14	14
		% within Q54	100.0%	100.0%
		% within OMADA	34.1%	34.1%
		% of Total	34.1%	34.1%
	5.00	Count	11	11
		% within Q54	100.0%	100.0%
		% within OMADA	26.8%	26.8%
		% of Total	26.8%	26.8%
Total		Count	41	41
		% within Q54	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 34.1: Κατανομή της KOD 56_1 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
KOD56_1(xor_diam)	1.00	Count	1	1
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	2.00	Count	15	15
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	36.6%	36.6%
		% of Total	36.6%	36.6%
	3.00	Count	2	2
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	4.00	Count	6	6
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	14.6%	14.6%
		% of Total	14.6%	14.6%
	5.00	Count	2	2
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	6.00	Count	2	2
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	7.00	Count	1	1
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	8.00	Count	1	1
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	9.00	Count	1	1
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	10.00	Count	2	2
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	21.00	Count	3	3
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.3%	7.3%
		% of Total	7.3%	7.3%
	99.00	Count	5	5
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.2%	12.2%
		% of Total	12.2%	12.2%
Total		Count	41	41
		% within XOR_DIAM	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 34.2: Κατανομή της Q56_2 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q56_2	1.00	Count	5	5
		% within Q56_2	100.0%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	25.0%
		% of Total	25.0%	25.0%
	2.00	Count	9	9
		% within Q56_2	100.0%	100.0%
		% within OMADA	45.0%	45.0%
		% of Total	45.0%	45.0%
	3.00	Count	6	6
		% within Q56_2	100.0%	100.0%
		% within OMADA	30.0%	30.0%
		% of Total	30.0%	30.0%
Total		Count	20	20
		% within Q56_2	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 35: Κατανομή της KOD57_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
KOD57_2	1.00	Count	1	4	5
		% within EG_NS	20.0%	80.0%	100.0%
		% within OMADA	3.3%	9.8%	7.0%
		% of Total	1.4%	5.6%	7.0%
	2.00	Count	1	7	8
		% within EG_NS	12.5%	87.5%	100.0%
		% within OMADA	3.3%	17.1%	11.3%
		% of Total	1.4%	9.9%	11.3%
	3.00	Count		4	4
		% within EG_NS		100.0%	100.0%
		% within OMADA		9.8%	5.6%
		% of Total		5.6%	5.6%
	4.00	Count	3	8	11
		% within EG_NS	27.3%	72.7%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	19.5%	15.5%
		% of Total	4.2%	11.3%	15.5%
	5.00	Count	7	5	12
		% within EG_NS	58.3%	41.7%	100.0%
		% within OMADA	23.3%	12.2%	16.9%
		% of Total	9.9%	7.0%	16.9%
	6.00	Count	4	3	7
		% within EG_NS	57.1%	42.9%	100.0%
		% within OMADA	13.3%	7.3%	9.9%
		% of Total	5.6%	4.2%	9.9%
	7.00	Count	4	1	5
		% within EG_NS	80.0%	20.0%	100.0%
		% within OMADA	13.3%	2.4%	7.0%
		% of Total	5.6%	1.4%	7.0%
	8.00	Count	2	1	3
		% within EG_NS	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	6.7%	2.4%	4.2%
		% of Total	2.8%	1.4%	4.2%

Πίνακας 35: Κατανομή της KOD57_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
KOD57_2	9.00	Count		2	2
		% within EG_NS		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.8%
		% of Total		2.8%	2.8%
	10.00	Count	4	3	7
		% within EG_NS	57.1%	42.9%	100.0%
		% within OMADA	13.3%	7.3%	9.9%
		% of Total	5.6%	4.2%	9.9%
	11.00	Count	3	1	4
		% within EG_NS	75.0%	25.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	2.4%	5.6%
		% of Total	4.2%	1.4%	5.6%
	12.00	Count	1		1
		% within EG_NS	100.0%		100.0%
		% within OMADA	3.3%		1.4%
		% of Total	1.4%		1.4%
	99.00	Count		2	2
		% within EG_NS		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.8%
		% of Total		2.8%	2.8%
Total		Count	30	41	71
		% within EG_NS	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 36: Κατανομή της Q58 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q58	1.00	Count	2	32	34
		% within Q58	5.9%	94.1%	100.0%
		% within OMADA	6.7%	78.0%	47.9%
		% of Total	2.8%	45.1%	47.9%
	2.00	Count	22	3	25
		% within Q58	88.0%	12.0%	100.0%
		% within OMADA	73.3%	7.3%	35.2%
		% of Total	31.0%	4.2%	35.2%
	3.00	Count	2	3	5
		% within Q58	40.0%	60.0%	100.0%
		% within OMADA	6.7%	7.3%	7.0%
		% of Total	2.8%	4.2%	7.0%
	4.00	Count	4	2	6
		% within Q58	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	13.3%	4.9%	8.5%
		% of Total	5.6%	2.8%	8.5%
	99.00	Count		1	1
		% within Q58		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.4%
		% of Total		1.4%	1.4%
Total		Count	30	41	71
		% within Q58	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 37: Κατανομή της Q59 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q59	1.00	Count	27	31	58
		% within Q59	46.6%	53.4%	100.0%
		% within OMADA	77.1%	75.6%	76.3%
		% of Total	35.5%	40.8%	76.3%
	2.00	Count	4	3	7
		% within Q59	57.1%	42.9%	100.0%
		% within OMADA	11.4%	7.3%	9.2%
		% of Total	5.3%	3.9%	9.2%
	3.00	Count	4	7	11
		% within Q59	36.4%	63.6%	100.0%
		% within OMADA	11.4%	17.1%	14.5%
		% of Total	5.3%	9.2%	14.5%
Total		Count	35	41	76
		% within Q59	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 38: Κατανομή της KOD60 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
KOD60 (pote_ktisthke)	1.00	Count	1	1	2
		% within pote_ktisthke	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	2.4%	2.6%
		% of Total	1.3%	1.3%	2.6%
	2.00	Count		1	1
		% within pote_ktisthke		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.3%
		% of Total		1.3%	1.3%
	3.00	Count	4	1	5
		% within pote_ktisthke	80.0%	20.0%	100.0%
		% within OMADA	11.4%	2.4%	6.6%
		% of Total	5.3%	1.3%	6.6%
	4.00	Count	4	3	7
		% within pote_ktisthke	57.1%	42.9%	100.0%
		% within OMADA	11.4%	7.3%	9.2%
		% of Total	5.3%	3.9%	9.2%
	5.00	Count	6	2	8
		% within pote_ktisthke	75.0%	25.0%	100.0%
		% within OMADA	17.1%	4.9%	10.5%
		% of Total	7.9%	2.6%	10.5%
	6.00	Count	1	4	5
		% within pote_ktisthke	20.0%	80.0%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	9.8%	6.6%
		% of Total	1.3%	5.3%	6.6%
	7.00	Count	3	5	8
		% within pote_ktisthke	37.5%	62.5%	100.0%
		% within OMADA	8.6%	12.2%	10.5%
		% of Total	3.9%	6.6%	10.5%
	8.00	Count	5	6	11
		% within pote_ktisthke	45.5%	54.5%	100.0%
		% within OMADA	14.3%	14.6%	14.5%
		% of Total	6.6%	7.9%	14.5%

Πίνακας 38: Κατανομή της KOD60 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
KOD60 (pote_ktisthke)	9.00	Count	2	4	6
		% within pote_ktisthke	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	9.8%	7.9%
		% of Total	2.6%	5.3%	7.9%
	10.00	Count	1	3	4
		% within pote_ktisthke	25.0%	75.0%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	7.3%	5.3%
		% of Total	1.3%	3.9%	5.3%
	11.00	Count	1	5	6
		% within pote_ktisthke	16.7%	83.3%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	12.2%	7.9%
		% of Total	1.3%	6.6%	7.9%
	12.00	Count		2	2
		% within pote_ktisthke		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.6%
		% of Total		2.6%	2.6%
	99.00	Count	7	4	11
		% within pote_ktisthke	63.6%	36.4%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	9.8%	14.5%
		% of Total	9.2%	5.3%	14.5%
Total		Count	35	41	76
		% within pote_ktisthke	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 39.2: Κατανομή της Q61_51 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q61_51	1.00	Count	31	21	52
		% within Q61_51	59.6%	40.4%	100.0%
		% within OMADA	88.6%	51.2%	68.4%
		% of Total	40.8%	27.6%	68.4%
	2.00	Count	1	15	16
		% within Q61_51	6.3%	93.8%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	36.6%	21.1%
		% of Total	1.3%	19.7%	21.1%
	3.00	Count	3	4	7
		% within Q61_51	42.9%	57.1%	100.0%
		% within OMADA	8.6%	9.8%	9.2%
		% of Total	3.9%	5.3%	9.2%
	4.00	Count		1	1
		% within Q61_51		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.3%
		% of Total		1.3%	1.3%
Total		Count	35	41	76
		% within Q61_51	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 39.3: Κατανομή της Q61_52 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q61_52	1.00	Count	31	26	57
		% within Q61_52	54.4%	45.6%	100.0%
		% within OMADA	88.6%	63.4%	75.0%
		% of Total	40.8%	34.2%	75.0%
	2.00	Count	4	10	14
		% within Q61_52	28.6%	71.4%	100.0%
		% within OMADA	11.4%	24.4%	18.4%
		% of Total	5.3%	13.2%	18.4%
	3.00	Count		5	5
		% within Q61_52		100.0%	100.0%
		% within OMADA		12.2%	6.5%
		% of Total		6.5%	6.5%
Total		Count	35	41	76
		% within Q61_52	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 39.4: Κατανομή της Q61_53 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q61_53	1.00	Count	6	6	12
		% within Q61_53	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	17.1%	14.6%	15.8%
		% of Total	7.9%	7.9%	15.8%
	2.00	Count	27	31	58
		% within Q61_53	46.6%	53.4%	100.0%
		% within OMADA	77.1%	75.6%	76.3%
		% of Total	35.5%	40.8%	76.3%
	3.00	Count	2	2	4
		% within Q61_53	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	4.9%	5.3%
		% of Total	2.6%	2.6%	5.3%
	4.00	Count		2	2
		% within Q61_53		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.6%
		% of Total		2.6%	2.6%
Total		Count	35	41	76
		% within Q61_53	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 39.5: Κατανομή της Q61_6 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q61_6	1.00	Count	33	29	62
		% within Q61_6	53.2%	46.8%	100.0%
		% within OMADA	94.3%	70.7%	81.6%
		% of Total	43.4%	38.2%	81.6%
	2.00	Count	2	12	14
		% within Q61_6	14.3%	85.7%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	29.3%	18.4%
		% of Total	2.6%	15.8%	18.4%
Total		Count	35	41	76
		% within Q61_6	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 39.6: Κατανομή της Q61_8 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q61_8	1.00	Count	34	14	48
		% within Q61_8	70.8%	29.2%	100.0%
		% within OMADA	97.1%	34.1%	63.2%
		% of Total	44.7%	18.4%	63.2%
	2.00	Count		6	6
		% within Q61_8		100.0%	100.0%
		% within OMADA		14.6%	7.9%
		% of Total		7.9%	7.9%
	3.00	Count	1	21	22
		% within Q61_8	4.5%	95.5%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	51.2%	28.9%
		% of Total	1.3%	27.6%	28.9%
Total		Count	35	41	76
		% within Q61_8	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 39.7: Κατανομή της Q61_9 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q61_9	1.00	Count	33	27	60
		% within Q61_9	55.0%	45.0%	100.0%
		% within OMADA	94.3%	65.9%	78.9%
		% of Total	43.4%	35.5%	78.9%
	2.00	Count	2	14	16
		% within Q61_9	12.5%	87.5%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	34.1%	21.1%
		% of Total	2.6%	18.4%	21.1%
Total		Count	35	41	76
		% within Q61_9	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 40.1: Στατιστικά χαρακτηριστικά μεταβλητών

			Count	Maximum	Minimum	Mean	Median	Sum
OMADA	MPAL	Q59_2	40	65000.00	30000.00	51250.00	55000.00	205000.00
		Q62	40	7.00	2.00	4.14	4.00	145.00
		Q65	40	.	.	.	.	.
	NSR	Q59_2	41	35000.00				
		Q62	41	5.00	1.00	3.22	3.00	132.00
		Q65	41	99.00	1.00	9.29	6.00	381.00
Table		Q59_2	81	65000.00	15000.00	39285.71	35000.00	275000.00
Total		Q62	81	7.00	1.00	3.64	4.00	277.00
		Q65	81	99.00	1.00	9.29	6.00	

Πίνακας 40.2: Κατανομή της ενοποίησης των Q63_1,Q63_2,Q63_3 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q63	.00	Count	35	78	113
		Row %	31.0%	69.0%	100.0%
		Column %	100.0%	190.2%	148.7%
		Table %	46.1%	102.6%	148.7%
	1.00	Count	7	16	23
		Row %	30.4%	69.6%	100.0%
		Column %	20.0%	39.0%	30.3%
		Table %	9.2%	21.1%	30.3%
	2.00	Count	5	4	9
		Row %	55.6%	44.4%	100.0%
		Column %	14.3%	9.8%	11.8%
		Table %	6.6%	5.3%	11.8%
	3.00	Count	8	4	12
		Row %	66.7%	33.3%	100.0%
		Column %	22.9%	9.8%	15.8%
		Table %	10.5%	5.3%	15.8%
	4.00	Count	2	4	6
		Row %	33.3%	66.7%	100.0%
		Column %	5.7%	9.8%	7.9%
		Table %	2.6%	5.3%	7.9%
	5.00	Count	16	15	31
		Row %	51.6%	48.4%	100.0%
		Column %	45.7%	36.6%	40.8%
		Table %	21.1%	19.7%	40.8%
	6.00	Count		2	2
		Row %		100.0%	100.0%
		Column %		4.9%	2.6%
		Table %		2.6%	2.6%
	7.00	Count	1		1
		Row %	100.0%		100.0%
		Column %	2.9%		1.3%
		Table %	1.3%		1.3%
	8.00	Count	1		1
		Row %	100.0%		100.0%
		Column %	2.9%		1.3%
		Table %	1.3%		1.3%
Total	Count		35	41	76
	Row %		46.1%	53.9%	100.0%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 41: Κατανομή της KOD_65 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
KOD_65	1.00	Count	8	8
		% within KOD_65	100.0%	100.0%
		% within OMADA	19.5%	19.5%
		% of Total	19.5%	19.5%
	2.00	Count	16	16
		% within KOD_65	100.0%	100.0%
		% within OMADA	39.0%	39.0%
		% of Total	39.0%	39.0%
	3.00	Count	3	3
		% within KOD_65	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.3%	7.3%
		% of Total	7.3%	7.3%
	4.00	Count	13	13
		% within KOD_65	100.0%	100.0%
		% within OMADA	31.7%	31.7%
		% of Total	31.7%	31.7%
	99.00	Count	1	1
		% within KOD_65	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
Total		Count	41	41
		% within KOD_65	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 42: Κατανομή της Q66 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q66	1.00	Count	14	14
		% within Q66	100.0%	100.0%
		% within OMADA	34.1%	34.1%
		% of Total	34.1%	34.1%
	2.00	Count	2	2
		% within Q66	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	3.00	Count	18	18
		% within Q66	100.0%	100.0%
		% within OMADA	43.9%	43.9%
		% of Total	43.9%	43.9%
	4.00	Count	5	5
		% within Q66	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.2%	12.2%
		% of Total	12.2%	12.2%
	5.00	Count	1	1
		% within Q66	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	6.00	Count	1	1
		% within Q66	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
Total		Count	41	41
		% within Q66	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 43.1: Κατανομή της Q67 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q67	1.00	Count		2	2
		% within Q67		100.0%	100.0%
		% within OMADA		4.9%	2.8%
		% of Total		2.8%	2.8%
	2.00	Count	11	9	20
		% within Q67	55.0%	45.0%	100.0%
		% within OMADA	36.7%	22.0%	28.2%
		% of Total	15.5%	12.7%	28.2%
	3.00	Count	13	13	26
		% within Q67	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	43.3%	31.7%	36.6%
		% of Total	18.3%	18.3%	36.6%
	4.00	Count	2	11	13
		% within Q67	15.4%	84.6%	100.0%
		% within OMADA	6.7%	26.8%	18.3%
		% of Total	2.8%	15.5%	18.3%
	5.00	Count	4	6	10
		% within Q67	40.0%	60.0%	100.0%
		% within OMADA	13.3%	14.6%	14.1%
		% of Total	5.6%	8.5%	14.1%
Total		Count	30	41	71
		% within Q67	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 43.2: Κατανομή της Q71 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q71	1.00	Count	17	24	41
		% within Q71	41.5%	58.5%	100.0%
		% within OMADA	56.7%	58.5%	57.7%
		% of Total	23.9%	33.8%	57.7%
	2.00	Count	12	17	29
		% within Q71	41.4%	58.6%	100.0%
		% within OMADA	40.0%	41.5%	40.8%
		% of Total	16.9%	23.9%	40.8%
	99.00	Count	1		1
		% within Q71	100.0%		100.0%
		% within OMADA	3.3%		1.4%
		% of Total	1.4%		1.4%
Total		Count	30	41	71
		% within Q71	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 44.2: Κατανομή της Q69 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q69	1.00	Count	17	32	49
		% within Q69	34.7%	65.3%	100.0%
		% within OMADA	56.7%	78.0%	69.0%
		% of Total	23.9%	45.1%	69.0%
	2.00	Count	12	8	20
		% within Q69	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	40.0%	19.5%	28.2%
		% of Total	16.9%	11.3%	28.2%
	99.00	Count	1	1	2
		% within Q69	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	3.3%	2.4%	2.8%
		% of Total	1.4%	1.4%	2.8%
Total		Count	30	41	71
		% within Q69	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 44.3: Κατανομή της QC_1 με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QC_1	1.00	Count	27	27
		% within QC_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	77.1%	77.1%
		% of Total	77.1%	77.1%
	2.00	Count	7	7
		% within QC_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	20.0%
		% of Total	20.0%	20.0%
	99.00	Count	1	1
		% within QC_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	2.9%
		% of Total	2.9%	2.9%
Total		Count	35	35
		% within QC_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 44.4: Κατανομή της ενοποίησης των QC_21,QC_22 με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QC	.00	Count	22	22
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	64.7%	64.7%
		Table %	64.7%	64.7%
	1.00	Count	7	7
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	20.6%	20.6%
		Table %	20.6%	20.6%
	4.00	Count	3	3
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	8.8%	8.8%
		Table %	8.8%	8.8%
	8.00	Count	8	8
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	23.5%	23.5%
		Table %	23.5%	23.5%
	9.00	Count	2	2
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	5.9%	5.9%
		Table %	5.9%	5.9%
	10.00	Count	3	3
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	8.8%	8.8%
		Table %	8.8%	8.8%
	11.00	Count	1	1
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	2.9%	2.9%
		Table %	2.9%	2.9%
	18.00	Count	1	1
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	2.9%	2.9%
		Table %	2.9%	2.9%
	19.00	Count	2	2
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	5.9%	5.9%
		Table %	5.9%	5.9%
	99.00	Count	5	5
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	14.7%	14.7%
		Table %	14.7%	14.7%
	131.00	Count	2	2
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	5.9%	5.9%
		Table %	5.9%	5.9%
	132.00	Count	12	12
		Row %	100.0%	100.0%
		Column %	35.3%	35.3%
		Table %	35.3%	35.3%
Total	Count		34	34
	Row %		100.0%	100.0%
	Column %		100.0%	100.0%
	Table %		100.0%	100.0%

Πίνακας 45: Κατανομή της ενοποίησης των Q70_1,Q70_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q70	.00	Count	29	38	67
		Row %	43.3%	56.7%	100.0%
		Column %	96.7%	92.7%	94.4%
		Table %	40.8%	53.5%	94.4%
	1.00	Count	5	4	9
		Row %	55.6%	44.4%	100.0%
		Column %	16.7%	9.8%	12.7%
		Table %	7.0%	5.6%	12.7%
	2.00	Count	11	16	27
		Row %	40.7%	59.3%	100.0%
		Column %	36.7%	39.0%	38.0%
		Table %	15.5%	22.5%	38.0%
	3.00	Count	2	4	6
		Row %	33.3%	66.7%	100.0%
		Column %	6.7%	9.8%	8.5%
		Table %	2.8%	5.6%	8.5%
	4.00	Count		2	2
		Row %		100.0%	100.0%
		Column %		4.9%	2.8%
		Table %		2.8%	2.8%
	5.00	Count		8	8
		Row %		100.0%	100.0%
		Column %		19.5%	11.3%
		Table %		11.3%	11.3%
	6.00	Count	8	6	14
		Row %	57.1%	42.9%	100.0%
		Column %	26.7%	14.6%	19.7%
		Table %	11.3%	8.5%	19.7%
	7.00	Count		2	2
		Row %		100.0%	100.0%
		Column %		4.9%	2.8%
		Table %		2.8%	2.8%
	8.00	Count	2	1	3
		Row %	66.7%	33.3%	100.0%
		Column %	6.7%	2.4%	4.2%
		Table %	2.8%	1.4%	4.2%
	9.00	Count	1		1
		Row %	100.0%		100.0%
		Column %	3.3%		1.4%
		Table %	1.4%		1.4%
	99.00	Count	2	1	3
		Row %	66.7%	33.3%	100.0%
		Column %	6.7%	2.4%	4.2%
		Table %	2.8%	1.4%	4.2%
Total	Count		30	41	71
	Row %		42.3%	57.7%	100.0%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 46.1: Κατανομή της QD με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QD	2.00	Count	9	9
		% within QD	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.5%	22.5%
		% of Total	22.5%	22.5%
	3.00	Count	10	10
		% within QD	100.0%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	25.0%
		% of Total	25.0%	25.0%
	4.00	Count	17	17
		% within QD	100.0%	100.0%
		% within OMADA	42.5%	42.5%
		% of Total	42.5%	42.5%
	5.00	Count	3	3
		% within QD	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	7.5%
		% of Total	7.5%	7.5%
	99.00	Count	1	1
		% within QD	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
Total		Count	40	40
		% within QD	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 46.2: Κατανομή QD με QDA

			QDA					
			1.00		2.00		3.00	
			OMADA		OMADA		OMADA	
			MPAL	Total	MPAL	Total	MPAL	Total
QD	2.00	Count	1	1				
		Row %	100.0%	11.1%				
		Column %	6.7%	6.7%				
		Table %	2.6%	2.6%				
	3.00	Count	2	2	4	4	1	1
		Row %	20.0%	20.0%	40.0%	40.0%	10.0%	10.0%
		Column %	13.3%	13.3%	33.3%	33.3%	100.0%	100.0%
		Table %	5.1%	5.1%	10.3%	10.3%	2.6%	2.6%
	4.00	Count	10	10	7	7		
		Row %	58.8%	58.8%	41.2%	41.2%		
		Column %	66.7%	66.7%	58.3%	58.3%		
		Table %	25.6%	25.6%	17.9%	17.9%		
	5.00	Count	2	2	1	1		
		Row %	66.7%	66.7%	33.3%	33.3%		
		Column %	13.3%	13.3%	8.3%	8.3%		
		Table %	5.1%	5.1%	2.6%	2.6%		
Total	Count		15	15	12	12	1	1
	Row %		38.5%	38.5%	30.8%	30.8%	2.6%	2.6%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		38.5%	38.5%	30.8%	30.8%	2.6%	2.6%

Πίνακας 46.2: Κατανομή QD με QDA

			QDA						
			4.00		5.00		6.00		7.00
			OMADA		OMADA		OMADA		OMAD
			MPAL	Total	MPAL	Total	MPAL	Total	MPA
QD	2.00	Count			3	3	2	2	
		Row %			33.3%	33.3%	22.2%	22.2%	22.
		Column %			100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	66.
		Table %			7.7%	7.7%	5.1%	5.1%	5.
	3.00	Count	2	2					
		Row %	20.0%	20.0%					10.
		Column %	100.0%	100.0%					33.
		Table %	5.1%	5.1%					2.
	4.00	Count							
		Row %							
		Column %							
		Table %							
	5.00	Count							
		Row %							
		Column %							
		Table %							
Total	Count		2	2	3	3	2	2	
	Row %		5.1%	5.1%	7.7%	7.7%	5.1%	5.1%	7.
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.
	Table %		5.1%	5.1%	7.7%	7.7%	5.1%	5.1%	7.

Πίνακας 46.2: Κατανομή QD με QDA

			QDA		
			7	99.00	
				OMADA	
			T	MPAL	Total
QD	2.00	Count	2	1	1
		Row %	2%	11.1%	11.1%
		Column %	7%	100.0%	100.0%
		Table %	1%	2.6%	2.6%
	3.00	Count	1		
		Row %	0%		
		Column %	3%		
		Table %	5%		
	4.00	Count			
		Row %			
		Column %			
		Table %			
	5.00	Count			
		Row %			
		Column %			
		Table %			
Total	Count		3	1	1
	Row %		7%	2.6%	2.6%
	Column %		1 0%	100.0%	100.0%
	Table %		7%	2.6%	2.6%

Πίνακας 47.2: Κατανομή της KOD_Q75 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
KOD_Q75	1.00	Count		15	15
		% within KOD_Q75		100.0%	100.0%
		% within OMADA		36.6%	18.5%
		% of Total		18.5%	18.5%
	2.00	Count	1	9	10
		% within KOD_Q75	10.0%	90.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	22.0%	12.3%
		% of Total	1.2%	11.1%	12.3%
	3.00	Count	2	8	10
		% within KOD_Q75	20.0%	80.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	19.5%	12.3%
		% of Total	2.5%	9.9%	12.3%
	4.00	Count	11	6	17
		% within KOD_Q75	64.7%	35.3%	100.0%
		% within OMADA	27.5%	14.6%	21.0%
		% of Total	13.6%	7.4%	21.0%
	5.00	Count	2	1	3
		% within KOD_Q75	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	2.4%	3.7%
		% of Total	2.5%	1.2%	3.7%
	6.00	Count	2	2	4
		% within KOD_Q75	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	4.9%	4.9%
		% of Total	2.5%	2.5%	4.9%
	7.00	Count	8		8
		% within KOD_Q75	100.0%		100.0%
		% within OMADA	20.0%		9.9%
		% of Total	9.9%		9.9%
	8.00	Count	4		4
		% within KOD_Q75	100.0%		100.0%
		% within OMADA	10.0%		4.9%
		% of Total	4.9%		4.9%
	9.00	Count	10		10
		% within KOD_Q75	100.0%		100.0%
		% within OMADA	25.0%		12.3%
		% of Total	12.3%		12.3%
Total		Count	40	41	81
		% within KOD_Q75	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 48: Κατανομή της ενοποίησης των Q76_1,Q76_2 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
ENOPOIISI APANTHSEON Q76	.00	Count	36	36
		Row %	100.0	100.0
		Column %	87.8	87.8
		Table %	87.8	87.8
	1.00	Count	14	14
		Row %	100.0	100.0
		Column %	34.1	34.1
		Table %	34.1	34.1
	2.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	2.4	2.4
		Table %	2.4	2.4
	4.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	2.4	2.4
		Table %	2.4	2.4
	5.00	Count	21	21
		Row %	100.0	100.0
		Column %	51.2	51.2
		Table %	51.2	51.2
	6.00	Count	3	3
		Row %	100.0	100.0
		Column %	7.3	7.3
		Table %	7.3	7.3
	8.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	2.4	2.4
		Table %	2.4	2.4
	9.00	Count	4	4
		Row %	100.0	100.0
		Column %	9.8	9.8
		Table %	9.8	9.8
	10.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	2.4	2.4
		Table %	2.4	2.4
Total	Count		41	41
	Row %		100.0	100.0
	Column %		100.0	100.0
	Table %		100.0	100.0

Πίνακας 49: Κατανομή της ενοποίησης των Q79_1,Q79_2 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
ENOPOIISI Q79	1.00	Count	6	6
		Row %	100.0	100.0
		Column %	14.6	14.6
		Table %	14.6	14.6
	2.00	Count	12	12
		Row %	100.0	100.0
		Column %	29.3	29.3
		Table %	29.3	29.3
	3.00	Count	6	6
		Row %	100.0	100.0
		Column %	14.6	14.6
		Table %	14.6	14.6
	4.00	Count	3	3
		Row %	100.0	100.0
		Column %	7.3	7.3
		Table %	7.3	7.3
	5.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	2.4	2.4
		Table %	2.4	2.4
	6.00	Count	5	5
		Row %	100.0	100.0
		Column %	12.2	12.2
		Table %	12.2	12.2
	7.00	Count	5	5
		Row %	100.0	100.0
		Column %	12.2	12.2
		Table %	12.2	12.2
	8.00	Count	3	3
		Row %	100.0	100.0
		Column %	7.3	7.3
		Table %	7.3	7.3
	9.00	Count	2	2
		Row %	100.0	100.0
		Column %	4.9	4.9
		Table %	4.9	4.9
	99.00	Count	3	3
		Row %	100.0	100.0
		Column %	7.3	7.3
		Table %	7.3	7.3
Total	Count		41	41
	Row %		100.0	100.0
	Column %		100.0	100.0
	Table %		100.0	100.0

Πίνακας 50.1: Κατανομή της Q82_1 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q82_1	1.00	Count	32	32
		% within Q82_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	78.0%	78.0%
		% of Total	78.0%	78.0%
	2.00	Count	7	7
		% within Q82_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	17.1%	17.1%
		% of Total	17.1%	17.1%
	99.00	Count	2	2
		% within Q82_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
Total		Count	41	41
		% within Q82_1	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 50.2: Κατανομή της ενοποίησης των Q82_2A, Q_82_2B,Q82_2C με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
ENOPOIISI Q82_2	.00	Count	57	57
		Row %	100.0	100.0
		Column %	178.1	178.1
		Table %	178.1	178.1
	1.00	Count	15	15
		Row %	100.0	100.0
		Column %	46.9	46.9
		Table %	46.9	46.9
	2.00	Count	7	7
		Row %	100.0	100.0
		Column %	21.9	21.9
		Table %	21.9	21.9
	3.00	Count	2	2
		Row %	100.0	100.0
		Column %	6.3	6.3
		Table %	6.3	6.3
	4.00	Count	6	6
		Row %	100.0	100.0
		Column %	18.8	18.8
		Table %	18.8	18.8
	5.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	3.1	3.1
		Table %	3.1	3.1
	6.00	Count	4	4
		Row %	100.0	100.0
		Column %	12.5	12.5
		Table %	12.5	12.5
	7.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	3.1	3.1
		Table %	3.1	3.1
	8.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	3.1	3.1
		Table %	3.1	3.1
	9.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	3.1	3.1
		Table %	3.1	3.1
	99.00	Count	1	1
		Row %	100.0	100.0
		Column %	3.1	3.1
		Table %	3.1	3.1
Total	Count		32	32
	Row %		100.0	100.0
	Column %		100.0	100.0
	Table %		100.0	100.0

Πίνακας 51.1: Κατανομή της Q84 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q84	1.00	Count	22	39	61
		% within Q84	36.1%	63.9%	100.0%
		% within OMADA	78.6%	100.0%	91.0%
		% of Total	32.8%	58.2%	91.0%
	99.00	Count	6		6
		% within Q84	100.0%		100.0%
		% within OMADA	21.4%		9.0%
		% of Total	9.0%		9.0%
Total		Count	28	39	67
		% within Q84	41.8%	58.2%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	41.8%	58.2%	100.0%

Πίνακας 51.2: Κατανομή της ενοποίησης των Q84A_1,Q84A_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Enopoihsi Q84	.00	Count	17	34	51
		Row %	33.3	66.7	100.0
		Column %	77.3	87.2	83.6
		Table %	27.9	55.7	83.6
	1.00	Count	3	14	17
		Row %	17.6	82.4	100.0
		Column %	13.6	35.9	27.9
		Table %	4.9	23.0	27.9
	2.00	Count	1	11	12
		Row %	8.3	91.7	100.0
		Column %	4.5	28.2	19.7
		Table %	1.6	18.0	19.7
	3.00	Count	1	7	8
		Row %	12.5	87.5	100.0
		Column %	4.5	17.9	13.1
		Table %	1.6	11.5	13.1
	4.00	Count		3	3
		Row %		100.0	100.0
		Column %		7.7	4.9
		Table %		4.9	4.9
	6.00	Count	13	5	18
		Row %	72.2	27.8	100.0
		Column %	59.1	12.8	29.5
		Table %	21.3	8.2	29.5
	7.00	Count	1	2	3
		Row %	33.3	66.7	100.0
		Column %	4.5	5.1	4.9
		Table %	1.6	3.3	4.9
	8.00	Count	6	2	8
		Row %	75.0	25.0	100.0
		Column %	27.3	5.1	13.1
		Table %	9.8	3.3	13.1
	99.00	Count	2		2
		Row %	100.0		100.0
		Column %	9.1		3.3
		Table %	3.3		3.3
Total	Count		22	39	61
	Row %		36.1	63.9	100.0
	Column %		100.0	100.0	100.0
	Table %		36.1	63.9	100.0

Πίνακας 51.3: Κατανομή των αληθινών απαντήσεων στην Q85 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
OI ALITHINES APANTISEIS STHN Q85	1.00	Count	16	5	21
		% within OI ALITHINES APANTISEIS STHN Q85	76.2%	23.8%	100.0%
		% within OMADA	72.7%	12.8%	34.4%
		% of Total	26.2%	8.2%	34.4%
	2.00	Count	4	26	30
		% within OI ALITHINES APANTISEIS STHN Q85	13.3%	86.7%	100.0%
		% within OMADA	18.2%	66.7%	49.2%
		% of Total	6.6%	42.6%	49.2%
	99.00	Count	2	8	10
		% within OI ALITHINES APANTISEIS STHN Q85	20.0%	80.0%	100.0%
		% within OMADA	9.1%	20.5%	16.4%
		% of Total	3.3%	13.1%	16.4%
Total		Count	22	39	61
		% within OI ALITHINES APANTISEIS STHN Q85	36.1%	63.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	36.1%	63.9%	100.0%

Πίνακας 51.4.2: Κατανομή της Q86_EA_8 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q86_EA_8	.00	Count	25	36	61
		% within Q86_EA_8	41.0%	59.0%	100.0%
		% within OMADA	62.5%	92.3%	77.2%
		% of Total	31.6%	45.6%	77.2%
	1.00	Count	8		8
		% within Q86_EA_8	100.0%		100.0%
		% within OMADA	20.0%		10.1%
		% of Total	10.1%		10.1%
	2.00	Count	5		5
		% within Q86_EA_8	100.0%		100.0%
		% within OMADA	12.5%		6.3%
		% of Total	6.3%		6.3%
	3.00	Count	2	1	3
		% within Q86_EA_8	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	2.6%	3.8%
		% of Total	2.5%	1.3%	3.8%
	4.00	Count		1	1
		% within Q86_EA_8		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.6%	1.3%
		% of Total		1.3%	1.3%
	6.00	Count		1	1
		% within Q86_EA_8		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.6%	1.3%
		% of Total		1.3%	1.3%
Total		Count	40	39	79
		% within Q86_EA_8	50.6%	49.4%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	50.6%	49.4%	100.0%

Πίνακας 51.5: Κατανομή της QE με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QE	1.00	Count	16	16
		% within QE	100.0%	100.0%
		% within OMADA	40.0%	40.0%
		% of Total	40.0%	40.0%
	2.00	Count	22	22
		% within QE	100.0%	100.0%
		% within OMADA	55.0%	55.0%
		% of Total	55.0%	55.0%
	99.00	Count	2	2
		% within QE	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
Total		Count	40	40
		% within QE	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 52: Κατανομή της QSTA με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QSTA	1.00	Count	12	12
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	30.0%	30.0%
		% of Total	30.0%	30.0%
	2.00	Count	8	8
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	20.0%
		% of Total	20.0%	20.0%
	3.00	Count	9	9
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.5%	22.5%
		% of Total	22.5%	22.5%
	4.00	Count	5	5
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	5.00	Count	2	2
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
	6.00	Count	1	1
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
	7.00	Count	1	1
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
	99.00	Count	2	2
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
Total		Count	40	40
		% within QSTA	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 55.1: Κατανομή της Q93_1 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q93_1	1.00	Count	19	40	59
		% within Q93_1	32.2%	67.8%	100.0%
		% within OMADA	63.3%	97.6%	83.1%
		% of Total	26.8%	56.3%	83.1%
	2.00	Count	7	1	8
		% within Q93_1	87.5%	12.5%	100.0%
		% within OMADA	23.3%	2.4%	11.3%
		% of Total	9.9%	1.4%	11.3%
	99.00	Count	4		4
		% within Q93_1	100.0%		100.0%
		% within OMADA	13.3%		5.6%
		% of Total	5.6%		5.6%
Total		Count	30	41	71
		% within Q93_1	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 55.2: Κατανομή της Q93_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q93_2	1.00	Count	15	39	54
		% within Q93_2	27.8%	72.2%	100.0%
		% within OMADA	50.0%	95.1%	76.1%
		% of Total	21.1%	54.9%	76.1%
	2.00	Count	11	1	12
		% within Q93_2	91.7%	8.3%	100.0%
		% within OMADA	36.7%	2.4%	16.9%
		% of Total	15.5%	1.4%	16.9%
	99.00	Count	4	1	5
		% within Q93_2	80.0%	20.0%	100.0%
		% within OMADA	13.3%	2.4%	7.0%
		% of Total	5.6%	1.4%	7.0%
Total		Count	30	41	71
		% within Q93_2	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 55.3: Κατανομή της Q93_3 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q93_3	1.00	Count	11	30	41
		% within Q93_3	26.8%	73.2%	100.0%
		% within OMADA	36.7%	73.2%	57.7%
		% of Total	15.5%	42.3%	57.7%
	2.00	Count	15	11	26
		% within Q93_3	57.7%	42.3%	100.0%
		% within OMADA	50.0%	26.8%	36.6%
		% of Total	21.1%	15.5%	36.6%
	99.00	Count	4		4
		% within Q93_3	100.0%		100.0%
		% within OMADA	13.3%		5.6%
		% of Total	5.6%		5.6%
Total		Count	30	41	71
		% within Q93_3	42.3%	57.7%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	42.3%	57.7%	100.0%

Πίνακας 56: Στατιστικά χαρακτηριστικά των μεταβλητών Q93_1A, Q93_2A, Q93_3A AND Q97

			Count	Maximum	Minimum	Mean	Median
OMADA	MPAL	Q93_1A	40	80.00	.00	28.39	25.00
		Q93_2A	40	30.00	.00	3.56	.00
		Q97	40	800000.00	100000.00	352941.18	325000.00
	NSR	Q93_1A	41	100.00	5.00	41.88	35.00
		Q93_2A	41	60.00	.00	29.38	30.00
		Q93_3A	41	20.00	.00	5.00	2.50
		Q97	41	1000000.0	100000.00	321951.22	300000.00

Πίνακας 57: Κατανομή της Q94_1 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q94_1	1.00	Count	4	26	30
		% within Q94_1	13.3%	86.7%	100.0%
		% within OMADA	11.4%	63.4%	39.5%
		% of Total	5.3%	34.2%	39.5%
	2.00	Count	1	2	3
		% within Q94_1	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	4.9%	3.9%
		% of Total	1.3%	2.6%	3.9%
	3.00	Count	17	10	27
		% within Q94_1	63.0%	37.0%	100.0%
		% within OMADA	48.6%	24.4%	35.5%
		% of Total	22.4%	13.2%	35.5%
	99.00	Count	13	3	16
		% within Q94_1	81.3%	18.8%	100.0%
		% within OMADA	37.1%	7.3%	21.1%
		% of Total	17.1%	3.9%	21.1%
Total		Count	35	41	76
		% within Q94_1	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 58: Κατανομή της Q95 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q95	1.00	Count	3	3
		% within Q95	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.3%	7.3%
		% of Total	7.3%	7.3%
	2.00	Count	5	5
		% within Q95	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.2%	12.2%
		% of Total	12.2%	12.2%
	3.00	Count	23	23
		% within Q95	100.0%	100.0%
		% within OMADA	56.1%	56.1%
		% of Total	56.1%	56.1%
	4.00	Count	10	10
		% within Q95	100.0%	100.0%
		% within OMADA	24.4%	24.4%
		% of Total	24.4%	24.4%
Total		Count	41	41
		% within Q95	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 59: Κατανομή της Q98 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q98	1.00	Count	31	23	54
		% within Q98	57.4%	42.6%	100.0%
		% within OMADA	77.5%	56.1%	66.7%
		% of Total	38.3%	28.4%	66.7%
	2.00	Count		1	1
		% within Q98		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	3.00	Count	5	17	22
		% within Q98	22.7%	77.3%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	41.5%	27.2%
		% of Total	6.2%	21.0%	27.2%
	99.00	Count	4		4
		% within Q98	100.0%		100.0%
		% within OMADA	10.0%		4.9%
		% of Total	4.9%		4.9%
Total		Count	40	41	81
		% within Q98	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 30.1: Κατανομή της Q99_1 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q99_1	1.00	Count	4	37	41
		% within Q99_1	9.8%	90.2%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	90.2%	50.6%
		% of Total	4.9%	45.7%	50.6%
	2.00	Count	17	2	19
		% within Q99_1	89.5%	10.5%	100.0%
		% within OMADA	42.5%	4.9%	23.5%
		% of Total	21.0%	2.5%	23.5%
	3.00	Count	5	1	6
		% within Q99_1	83.3%	16.7%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	2.4%	7.4%
		% of Total	6.2%	1.2%	7.4%
	4.00	Count	3	1	4
		% within Q99_1	75.0%	25.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	2.4%	4.9%
		% of Total	3.7%	1.2%	4.9%
	5.00	Count	6		6
		% within Q99_1	100.0%		100.0%
		% within OMADA	15.0%		7.4%
		% of Total	7.4%		7.4%
	6.00	Count	1		1
		% within Q99_1	100.0%		100.0%
		% within OMADA	2.5%		1.2%
		% of Total	1.2%		1.2%
	7.00	Count	2		2
		% within Q99_1	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
	99.00	Count	2		2
		% within Q99_1	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
Total		Count	40	41	81
		% within Q99_1	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 80.2: Κατανομή τη Q99_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q99_2	1.00	Count	2	5	7
		% within Q99_2	28.6%	71.4%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	12.2%	8.6%
		% of Total	2.5%	6.2%	8.6%
	2.00	Count	10	9	19
		% within Q99_2	52.6%	47.4%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	22.0%	23.5%
		% of Total	12.3%	11.1%	23.5%
	3.00	Count	3	6	9
		% within Q99_2	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	14.6%	11.1%
		% of Total	3.7%	7.4%	11.1%
	4.00	Count	4	2	6
		% within Q99_2	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	4.9%	7.4%
		% of Total	4.9%	2.5%	7.4%
	5.00	Count	6	4	10
		% within Q99_2	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	15.0%	9.8%	12.3%
		% of Total	7.4%	4.9%	12.3%
	6.00	Count	2	1	3
		% within Q99_2	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	2.4%	3.7%
		% of Total	2.5%	1.2%	3.7%
	7.00	Count	7	14	21
		% within Q99_2	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	17.5%	34.1%	25.9%
		% of Total	8.6%	17.3%	25.9%
	99.00	Count	6		6
		% within Q99_2	100.0%		100.0%
		% within OMADA	15.0%		7.4%
		% of Total	7.4%		7.4%
Total		Count	40	41	81
		% within Q99_2	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 60.3: Κατανομή της Q99_3 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q99_3	1.00	Count	2	13	15
		% within Q99_3	13.3%	86.7%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	31.7%	18.5%
		% of Total	2.5%	16.0%	18.5%
	2.00	Count	15	12	27
		% within Q99_3	55.6%	44.4%	100.0%
		% within OMADA	37.5%	29.3%	33.3%
		% of Total	18.5%	14.8%	33.3%
	3.00	Count	4	4	8
		% within Q99_3	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	9.8%	9.9%
		% of Total	4.9%	4.9%	9.9%
	4.00	Count	4	1	5
		% within Q99_3	80.0%	20.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	2.4%	6.2%
		% of Total	4.9%	1.2%	6.2%
	5.00	Count	7	2	9
		% within Q99_3	77.8%	22.2%	100.0%
		% within OMADA	17.5%	4.9%	11.1%
		% of Total	8.6%	2.5%	11.1%
	6.00	Count	2	1	3
		% within Q99_3	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	2.4%	3.7%
		% of Total	2.5%	1.2%	3.7%
	7.00	Count	2	8	10
		% within Q99_3	20.0%	80.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	19.5%	12.3%
		% of Total	2.5%	9.9%	12.3%
	99.00	Count	4		4
		% within Q99_3	100.0%		100.0%
		% within OMADA	10.0%		4.9%
		% of Total	4.9%		4.9%
Total		Count	40	41	81
		% within Q99_3	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 60.4: Κατανομή της Q99_4 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q99_4	1.00	Count	4	1	5
		% within Q99_4	80.0%	20.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	2.4%	6.2%
		% of Total	4.9%	1.2%	6.2%
	2.00	Count	13	5	18
		% within Q99_4	72.2%	27.8%	100.0%
		% within OMADA	32.5%	12.2%	22.2%
		% of Total	16.0%	6.2%	22.2%
	3.00	Count	2	2	4
		% within Q99_4	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	4.9%	4.9%
		% of Total	2.5%	2.5%	4.9%
	4.00	Count	1	6	7
		% within Q99_4	14.3%	85.7%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	14.6%	8.6%
		% of Total	1.2%	7.4%	8.6%
	5.00	Count	2		2
		% within Q99_4	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
	6.00	Count	4		4
		% within Q99_4	100.0%		100.0%
		% within OMADA	10.0%		4.9%
		% of Total	4.9%		4.9%
	7.00	Count	12	27	39
		% within Q99_4	30.8%	69.2%	100.0%
		% within OMADA	30.0%	65.9%	48.1%
		% of Total	14.8%	33.3%	48.1%
	99.00	Count	2		2
		% within Q99_4	100.0%		100.0%
		% within OMADA	5.0%		2.5%
		% of Total	2.5%		2.5%
Total		Count	40	41	81
		% within Q99_4	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 60.5: Κατανομή της Q99_5 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q99_5	1.00	Count	19	19
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	46.3%	46.3%
		% of Total	46.3%	46.3%
	2.00	Count	10	10
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	24.4%	24.4%
		% of Total	24.4%	24.4%
	3.00	Count	1	1
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	4.00	Count	1	1
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	6.00	Count	1	1
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	7.00	Count	8	8
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	19.5%	19.5%
		% of Total	19.5%	19.5%
	99.00	Count	1	1
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
Total		Count	41	41
		% within Q99_5	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 60.6: Κατανομή της Q99_6 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q99_6	1.00	Count	31	31
		% within Q99_6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	75.6%	75.6%
		% of Total	75.6%	75.6%
	2.00	Count	8	8
		% within Q99_6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	19.5%	19.5%
		% of Total	19.5%	19.5%
	3.00	Count	2	2
		% within Q99_6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
Total		Count	41	41
		% within Q99_6	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 60.7: Κατανομή της Q99_7 με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
Q99_7	1.00	Count	15	15
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	37.5%	37.5%
		% of Total	37.5%	37.5%
	2.00	Count	10	10
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	25.0%
		% of Total	25.0%	25.0%
	3.00	Count	4	4
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	10.0%
		% of Total	10.0%	10.0%
	4.00	Count	1	1
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
	5.00	Count	4	4
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	10.0%
		% of Total	10.0%	10.0%
	6.00	Count	1	1
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
	7.00	Count	2	2
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
	99.00	Count	3	3
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	7.5%
		% of Total	7.5%	7.5%
Total		Count	40	40
		% within Q99_7	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 60.8: Κατανομή της Q99_9 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q99_9	1.00	Count	3	2	5
		% within Q99_9	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	4.9%	6.2%
		% of Total	3.7%	2.5%	6.2%
	2.00	Count	11	4	15
		% within Q99_9	73.3%	26.7%	100.0%
		% within OMADA	27.5%	9.8%	18.5%
		% of Total	13.6%	4.9%	18.5%
	3.00	Count	3	2	5
		% within Q99_9	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	4.9%	6.2%
		% of Total	3.7%	2.5%	6.2%
	5.00	Count	4	3	7
		% within Q99_9	57.1%	42.9%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	7.3%	8.6%
		% of Total	4.9%	3.7%	8.6%
	6.00	Count	4	2	6
		% within Q99_9	66.7%	33.3%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	4.9%	7.4%
		% of Total	4.9%	2.5%	7.4%
	7.00	Count	12	28	40
		% within Q99_9	30.0%	70.0%	100.0%
		% within OMADA	30.0%	68.3%	49.4%
		% of Total	14.8%	34.6%	49.4%
	99.00	Count	3		3
		% within Q99_9	100.0%		100.0%
		% within OMADA	7.5%		3.7%
		% of Total	3.7%		3.7%
Total		Count	40	41	81
		% within Q99_9	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 61: Κατανομή της Q100 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q100	1.00	Count	3	3	6
		% within Q100	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	7.3%	7.4%
		% of Total	3.7%	3.7%	7.4%
	2.00	Count	15	17	32
		% within Q100	46.9%	53.1%	100.0%
		% within OMADA	37.5%	41.5%	39.5%
		% of Total	18.5%	21.0%	39.5%
	3.00	Count	5	7	12
		% within Q100	41.7%	58.3%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	17.1%	14.8%
		% of Total	6.2%	8.6%	14.8%
	4.00	Count	3	10	13
		% within Q100	23.1%	76.9%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	24.4%	16.0%
		% of Total	3.7%	12.3%	16.0%
	5.00	Count		1	1
		% within Q100		100.0%	100.0%
		% within OMADA		2.4%	1.2%
		% of Total		1.2%	1.2%
	6.00	Count	1	2	3
		% within Q100	33.3%	66.7%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	4.9%	3.7%
		% of Total	1.2%	2.5%	3.7%
	7.00	Count	8	1	9
		% within Q100	88.9%	11.1%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	2.4%	11.1%
		% of Total	9.9%	1.2%	11.1%
	99.00	Count	5		5
		% within Q100	100.0%		100.0%
		% within OMADA	12.5%		6.2%
		% of Total	6.2%		6.2%
Total		Count	40	41	81
		% within Q100	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 62.1: Κατανομή της Q103_S με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q103_S	1.00	Count	8	8
		% within Q103_S	100.0%	100.0%
		% within OMADA	19.5%	19.5%
		% of Total	19.5%	19.5%
	2.00	Count	12	12
		% within Q103_S	100.0%	100.0%
		% within OMADA	29.3%	29.3%
		% of Total	29.3%	29.3%
	3.00	Count	2	2
		% within Q103_S	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	4.00	Count	6	6
		% within Q103_S	100.0%	100.0%
		% within OMADA	14.6%	14.6%
		% of Total	14.6%	14.6%
	5.00	Count	12	12
		% within Q103_S	100.0%	100.0%
		% within OMADA	29.3%	29.3%
		% of Total	29.3%	29.3%
	99.00	Count	1	1
		% within Q103_S	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
Total		Count	41	41
		% within Q103_S	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 62.2: Κατανομή της Q103_M με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q103_M	1.00	Count	16	16
		% within Q103_M	100.0%	100.0%
		% within OMADA	39.0%	39.0%
		% of Total	39.0%	39.0%
	2.00	Count	21	21
		% within Q103_M	100.0%	100.0%
		% within OMADA	51.2%	51.2%
		% of Total	51.2%	51.2%
	3.00	Count	3	3
		% within Q103_M	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.3%	7.3%
		% of Total	7.3%	7.3%
	4.00	Count	1	1
		% within Q103_M	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
Total		Count	41	41
		% within Q103_M	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 62.3: Κατανομή της Q103_R με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q103_R	4.00	Count	1	1
		% within Q103_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	33.3%	33.3%
		% of Total	33.3%	33.3%
	5.00	Count	2	2
		% within Q103_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	66.7%	66.7%
		% of Total	66.7%	66.7%
Total		Count	3	3
		% within Q103_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 62.4: Κατανομή της Q103A_T με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
Q103A_T	1.00	Count	5	5
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	2.00	Count	14	14
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	35.0%	35.0%
		% of Total	35.0%	35.0%
	3.00	Count	2	2
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
	4.00	Count	5	5
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	5.00	Count	2	2
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
	6.00	Count	5	5
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	7.00	Count	6	6
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	15.0%	15.0%
		% of Total	15.0%	15.0%
	99.00	Count	1	1
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
Total		Count	40	40
		% within Q103A_T	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 52.5: Κατανομή της Q103A_R με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
Q103A_R	1.00	Count	5	5
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	2.00	Count	13	13
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	32.5%	32.5%
		% of Total	32.5%	32.5%
	3.00	Count	1	1
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
	4.00	Count	6	6
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	15.0%	15.0%
		% of Total	15.0%	15.0%
	5.00	Count	1	1
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
	6.00	Count	3	3
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	7.5%
		% of Total	7.5%	7.5%
	7.00	Count	9	9
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.5%	22.5%
		% of Total	22.5%	22.5%
	99.00	Count	2	2
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
Total		Count	40	40
		% within Q103A_R	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 53.1: Κατανομή της Q104 με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
Q104	1.00	Count	13	13
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	31.7%	31.7%
		% of Total	31.7%	31.7%
	2.00	Count	11	11
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	26.8%	26.8%
		% of Total	26.8%	26.8%
	3.00	Count	5	5
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.2%	12.2%
		% of Total	12.2%	12.2%
	4.00	Count	7	7
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	17.1%	17.1%
		% of Total	17.1%	17.1%
	5.00	Count	2	2
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
	6.00	Count	1	1
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	7.00	Count	1	1
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	99.00	Count	1	1
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
Total		Count	41	41
		% within Q104	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 53.2: Κατανομή της Q104A με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
Q104A	1.00	Count	13	13
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	32.5%	32.5%
		% of Total	32.5%	32.5%
	2.00	Count	5	5
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	3.00	Count	5	5
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	4.00	Count	11	11
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	27.5%	27.5%
		% of Total	27.5%	27.5%
	5.00	Count	2	2
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
	6.00	Count	2	2
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	5.0%
		% of Total	5.0%	5.0%
	7.00	Count	1	1
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
	8.00	Count	1	1
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	2.5%
		% of Total	2.5%	2.5%
Total		Count	40	40
		% within Q104A	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 64: Κατανομή της QZ με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QZ	1.00	Count	26	26
		% within QZ	100.0%	100.0%
		% within OMADA	65.0%	65.0%
		% of Total	65.0%	65.0%
	2.00	Count	9	9
		% within QZ	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.5%	22.5%
		% of Total	22.5%	22.5%
	99.00	Count	5	5
		% within QZ	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
Total		Count	40	40
		% within QZ	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 65: Κατανομή της Q107A με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
Q107A	.00	Count	3	9	12
		% within Q107A	25.0%	75.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	22.0%	14.8%
		% of Total	3.7%	11.1%	14.8%
	1.00	Count	1	26	27
		% within Q107A	3.7%	96.3%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	63.4%	33.3%
		% of Total	1.2%	32.1%	33.3%
	2.00	Count	2	5	7
		% within Q107A	28.6%	71.4%	100.0%
		% within OMADA	5.0%	12.2%	8.6%
		% of Total	2.5%	6.2%	8.6%
	4.00	Count	34	1	35
		% within Q107A	97.1%	2.9%	100.0%
		% within OMADA	85.0%	2.4%	43.2%
		% of Total	42.0%	1.2%	43.2%
Total		Count	40	41	81
		% within Q107A	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 66.2: Κατανομή της ενοποίησης των Q109_1, Q109_2 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
ENOPOIISI Q109_1,Q109_2	.00	Count	18	23	41
		Row %	43.9	56.1	100.0
		Column %	64.3	85.2	74.5
		Table %	32.7	41.8	74.5
	1.00	Count	6	11	17
		Row %	35.3	64.7	100.0
		Column %	21.4	40.7	30.9
		Table %	10.9	20.0	30.9
	2.00	Count	6	5	11
		Row %	54.5	45.5	100.0
		Column %	21.4	18.5	20.0
		Table %	10.9	9.1	20.0
	3.00	Count	9	4	13
		Row %	69.2	30.8	100.0
		Column %	32.1	14.8	23.6
		Table %	16.4	7.3	23.6
	4.00	Count	1	2	3
		Row %	33.3	66.7	100.0
		Column %	3.6	7.4	5.5
		Table %	1.8	3.6	5.5
	5.00	Count	7	5	12
		Row %	58.3	41.7	100.0
		Column %	25.0	18.5	21.8
		Table %	12.7	9.1	21.8
	6.00	Count		1	1
		Row %		100.0	100.0
		Column %		3.7	1.8
		Table %		1.8	1.8
	7.00	Count	1		1
		Row %	100.0		100.0
		Column %	3.6		1.8
		Table %	1.8		1.8
	8.00	Count	1		1
		Row %	100.0		100.0
		Column %	3.6		1.8
		Table %	1.8		1.8
	9.00	Count	4		4
		Row %	100.0		100.0
		Column %	14.3		7.3
		Table %	7.3		7.3
	99.00	Count	3	3	6
		Row %	50.0	50.0	100.0
		Column %	10.7	11.1	10.9
		Table %	5.5	5.5	10.9
Total	Count		28	27	55
	Row %		50.9	49.1	100.0
	Column %		100.0	100.0	100.0
	Table %		50.9	49.1	100.0

Πίνακας 66.3: Κατανομή της Q110 με OMADA

			OMADA		Total
			MPAL	NSR	
Q110	1.00	Count	19	12	31
		% within Q110	61.3%	38.7%	100.0%
		% within OMADA	67.9%	44.4%	56.4%
		% of Total	34.5%	21.8%	56.4%
	2.00	Count		8	8
		% within Q110		100.0%	100.0%
		% within OMADA		29.6%	14.5%
		% of Total		14.5%	14.5%
	3.00	Count		1	1
		% within Q110		100.0%	100.0%
		% within OMADA		3.7%	1.8%
		% of Total		1.8%	1.8%
	4.00	Count	3	2	5
		% within Q110	60.0%	40.0%	100.0%
		% within OMADA	10.7%	7.4%	9.1%
		% of Total	5.5%	3.6%	9.1%
	5.00	Count	5	4	9
		% within Q110	55.6%	44.4%	100.0%
		% within OMADA	17.9%	14.8%	16.4%
		% of Total	9.1%	7.3%	16.4%
	99.00	Count	1		1
		% within Q110	100.0%		100.0%
		% within OMADA	3.6%		1.8%
		% of Total	1.8%		1.8%
Total		Count	28	27	55
		% within Q110	50.9%	49.1%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	50.9%	49.1%	100.0%

Πίνακας 67: Κατανομή της Q112 με OMADA

			OMADA		Total
			MPAL	NSR	
Q112	1.00	Count	36	35	71
		% within Q112	50.7%	49.3%	100.0%
		% within OMADA	90.0%	85.4%	87.7%
		% of Total	44.4%	43.2%	87.7%
	2.00	Count	1	5	6
		% within Q112	16.7%	83.3%	100.0%
		% within OMADA	2.5%	12.2%	7.4%
		% of Total	1.2%	6.2%	7.4%
	99.00	Count	3	1	4
		% within Q112	75.0%	25.0%	100.0%
		% within OMADA	7.5%	2.4%	4.9%
		% of Total	3.7%	1.2%	4.9%
Total		Count	40	41	81
		% within Q112	49.4%	50.6%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	49.4%	50.6%	100.0%

Πίνακας 59: Κατανομή της QU με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
QU	1.00	Count	6	6
		% within QU	100.0%	100.0%
		% within OMADA	15.0%	15.0%
		% of Total	15.0%	15.0%
	2.00	Count	6	6
		% within QU	100.0%	100.0%
		% within OMADA	15.0%	15.0%
		% of Total	15.0%	15.0%
	3.00	Count	5	5
		% within QU	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	4.00	Count	9	9
		% within QU	100.0%	100.0%
		% within OMADA	22.5%	22.5%
		% of Total	22.5%	22.5%
	5.00	Count	4	4
		% within QU	100.0%	100.0%
		% within OMADA	10.0%	10.0%
		% of Total	10.0%	10.0%
	99.00	Count	10	10
		% within QU	100.0%	100.0%
		% within OMADA	25.0%	25.0%
		% of Total	25.0%	25.0%
Total		Count	40	40
		% within QU	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 70: Κατανομή της ενοποίησης των QI_1, QI_2 με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
ENOPOIISI QI_1, QI_2	.00	Count	30	30
		Row %	100.0	100.0
		Column %	75.0	75.0
		Table %	75.0	75.0
	1.00	Count	6	6
		Row %	100.0	100.0
		Column %	15.0	15.0
		Table %	15.0	15.0
	2.00	Count	12	12
		Row %	100.0	100.0
		Column %	30.0	30.0
		Table %	30.0	30.0
	3.00	Count	12	12
		Row %	100.0	100.0
		Column %	30.0	30.0
		Table %	30.0	30.0
	4.00	Count	4	4
		Row %	100.0	100.0
		Column %	10.0	10.0
		Table %	10.0	10.0
	5.00	Count	2	2
		Row %	100.0	100.0
		Column %	5.0	5.0
		Table %	5.0	5.0
	6.00	Count	4	4
		Row %	100.0	100.0
		Column %	10.0	10.0
		Table %	10.0	10.0
	7.00	Count	2	2
		Row %	100.0	100.0
		Column %	5.0	5.0
		Table %	5.0	5.0
	99.00	Count	8	8
		Row %	100.0	100.0
		Column %	20.0	20.0
		Table %	20.0	20.0
Total	Count		40	40
	Row %		100.0	100.0
	Column %		100.0	100.0
	Table %		100.0	100.0

Πίνακας 72.1: Στατιστικά χαρακτηριστικά της μεταβλητής Q115

			Count	Maximum	Minimum	Mean	Median	Range
OMADA	MPAL	Q115	40	800000.00	.00	311714.29	300000.00	800000.00
	NSR		41	900000.00	.00	184146.34	150000.00	900000.00
Table Total		Q115	81	900000.00	.00	242894.74	200000.00	900000.00

Πίνακας 72.1: Στατιστικά χαρακτηριστικά της μεταβλητής Q115

			Sum	Valid N
OMADA	MPAL	Q115	10910000	N=35
	NSR		7550000.0	N=41
Table Total		Q115	18460000	N=76

Πίνακας 72.2: Κατανομή της KOD_Q115 με OMADA

			OMADA		
			MPAL	NSR	Total
KOD_Q115	1.00	Count	2	5	7
		% within KOD_Q115	28.6%	71.4%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	12.2%	9.2%
		% of Total	2.6%	6.6%	9.2%
	2.00	Count	7	16	23
		% within KOD_Q115	30.4%	69.6%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	39.0%	30.3%
		% of Total	9.2%	21.1%	30.3%
	3.00	Count	7	3	10
		% within KOD_Q115	70.0%	30.0%	100.0%
		% within OMADA	20.0%	7.3%	13.2%
		% of Total	9.2%	3.9%	13.2%
	4.00	Count	10	3	13
		% within KOD_Q115	76.9%	23.1%	100.0%
		% within OMADA	28.6%	7.3%	17.1%
		% of Total	13.2%	3.9%	17.1%
	5.00	Count	5	2	7
		% within KOD_Q115	71.4%	28.6%	100.0%
		% within OMADA	14.3%	4.9%	9.2%
		% of Total	6.6%	2.6%	9.2%
	6.00	Count	1	1	2
		% within KOD_Q115	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	2.4%	2.6%
		% of Total	1.3%	1.3%	2.6%
	7.00	Count	1	1	2
		% within KOD_Q115	50.0%	50.0%	100.0%
		% within OMADA	2.9%	2.4%	2.6%
		% of Total	1.3%	1.3%	2.6%
	99.00	Count	2	10	12
		% within KOD_Q115	16.7%	83.3%	100.0%
		% within OMADA	5.7%	24.4%	15.8%
		% of Total	2.6%	13.2%	15.8%
Total		Count	35	41	76
		% within KOD_Q115	46.1%	53.9%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	46.1%	53.9%	100.0%

Πίνακας 73.1: Κατανομή της AFOMIOS με OMADA

			OMADA	
			NSR	Total
AFOMIOSI	1.00	Count	23	23
		% within AFOMIOSI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	56.1%	56.1%
		% of Total	56.1%	56.1%
	2.00	Count	15	15
		% within AFOMIOSI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	36.6%	36.6%
		% of Total	36.6%	36.6%
	3.00	Count	1	1
		% within AFOMIOSI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	2.4%	2.4%
		% of Total	2.4%	2.4%
	99.00	Count	2	2
		% within AFOMIOSI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	4.9%	4.9%
		% of Total	4.9%	4.9%
Total		Count	41	41
		% within AFOMIOSI	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

Πίνακας 73.2: Συσχέτιση γάμος με αφομοίωση

			AFOMIOSI				
			1.00		2.00		3.00
			OMADA		OMADA		OMADA
			NSR	Total	NSR	Total	NSR
GAMOS	.00	Count	4	4	1	1	
		Row %	57.1%	57.1%	14.3%	14.3%	
		Column %	17.4%	17.4%	6.7%	6.7%	
		Table %	9.8%	9.8%	2.4%	2.4%	
	1.00	Count			2	2	
		Row %			100.0%	100.0%	
		Column %			13.3%	13.3%	
		Table %			4.9%	4.9%	
	2.00	Count	15	15	9	9	1
		Row %	60.0%	60.0%	36.0%	36.0%	4.0%
		Column %	65.2%	65.2%	60.0%	60.0%	100.0%
		Table %	36.6%	36.6%	22.0%	22.0%	2.4%
	4.00	Count	3	3	3	3	
		Row %	50.0%	50.0%	50.0%	50.0%	
		Column %	13.0%	13.0%	20.0%	20.0%	
		Table %	7.3%	7.3%	7.3%	7.3%	
	5.00	Count	1	1			
		Row %	100.0%	100.0%			
		Column %	4.3%	4.3%			
		Table %	2.4%	2.4%			
Total	Count		23	23	15	15	1
	Row %		56.1%	56.1%	36.6%	36.6%	2.4%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		56.1%	56.1%	36.6%	36.6%	2.4%

Πίνακας 73.2: Συσχέτιση γάμος με αφομοίωση

			AFOMIOSI		
			3.00	99.00	
				OMADA	
			Total	NSR	Total
GAMOS	.00	Count		2	2
		Row %		28.6%	28.6%
		Column %		100.0%	100.0%
		Table %		4.9%	4.9%
	1.00	Count			
		Row %			
		Column %			
		Table %			
	2.00	Count	1		
		Row %	4.0%		
		Column %	100.0%		
		Table %	2.4%		
	4.00	Count			
		Row %			
		Column %			
		Table %			
	5.00	Count			
		Row %			
		Column %			
		Table %			
Total	Count		1	2	2
	Row %		2.4%	4.9%	4.9%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		2.4%	4.9%	4.9%

Πίνακας 73.3: Συσχέτιση Q7 με AFOMIOSI

			Q7				
			1.00		2.00		3.00
			OMADA		OMADA		OMADA
			NSR	Total	NSR	Total	NSR
AFOMIOSI	1.00	Count	8	8	5	5	2
		Row %	34.8%	34.8%	21.7%	21.7%	8.7%
		Column %	53.3%	53.3%	38.5%	38.5%	100.0%
		Table %	19.5%	19.5%	12.2%	12.2%	4.9%
	2.00	Count	7	7	6	6	
		Row %	46.7%	46.7%	40.0%	40.0%	
		Column %	46.7%	46.7%	46.2%	46.2%	
		Table %	17.1%	17.1%	14.6%	14.6%	
	3.00	Count			1	1	
		Row %			100.0%	100.0%	
		Column %			7.7%	7.7%	
		Table %			2.4%	2.4%	
	99.00	Count			1	1	
		Row %			50.0%	50.0%	
		Column %			7.7%	7.7%	
		Table %			2.4%	2.4%	
Total	Count		15	15	13	13	2
	Row %		36.6%	36.6%	31.7%	31.7%	4.9%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		36.6%	36.6%	31.7%	31.7%	4.9%

Πίνακας 73.3: Συσχέτιση Q7 με AFOMIOSI

			Q7					
			3.00	4.00		5.00		99.00
				OMADA		OMADA		OMADA
			Total	NSR	Total	NSR	Total	NSR
AFOMIOSI	1.00	Count	2	2	2	5	5	1
		Row %	8.7%	8.7%	8.7%	21.7%	21.7%	4.3%
		Column %	100.0%	66.7%	66.7%	83.3%	83.3%	50.0%
		Table %	4.9%	4.9%	4.9%	12.2%	12.2%	2.4%
	2.00	Count		1	1			1
		Row %		6.7%	6.7%			6.7%
		Column %		33.3%	33.3%			50.0%
		Table %		2.4%	2.4%			2.4%
	3.00	Count						
		Row %						
		Column %						
		Table %						
	99.00	Count				1	1	
		Row %				50.0%	50.0%	
		Column %				16.7%	16.7%	
		Table %				2.4%	2.4%	
Total	Count		2	3	3	6	6	2
	Row %		4.9%	7.3%	7.3%	14.6%	14.6%	4.9%
	Column %		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Table %		4.9%	7.3%	7.3%	14.6%	14.6%	4.9%

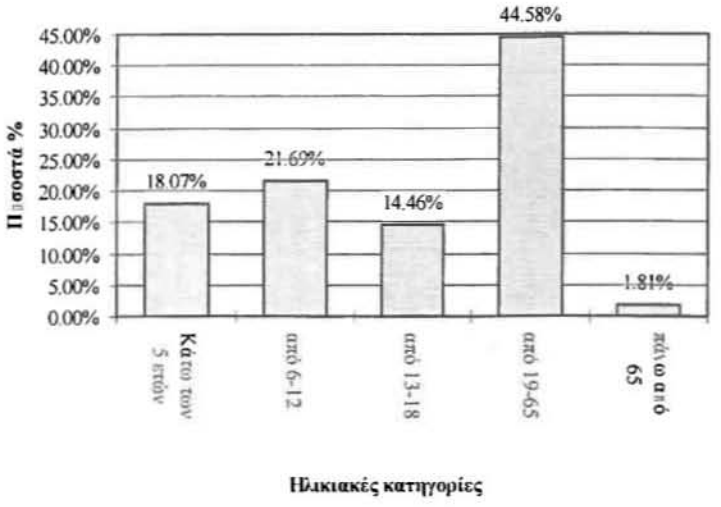
Πίνακας 73.3: Συσχέτιση Q7 με AFOMIOSI

			Q7
			99.00
			Total
AFOMIOSI	1.00	Count	1
		Row %	4.3%
		Column %	50.0%
		Table %	2.4%
	2.00	Count	1
		Row %	6.7%
		Column %	50.0%
		Table %	2.4%
	3.00	Count	
		Row %	
		Column %	
		Table %	
	99.00	Count	
		Row %	
		Column %	
		Table %	
Total	Count		2
	Row %		4.9%
	Column %		100.0%
	Table %		4.9%

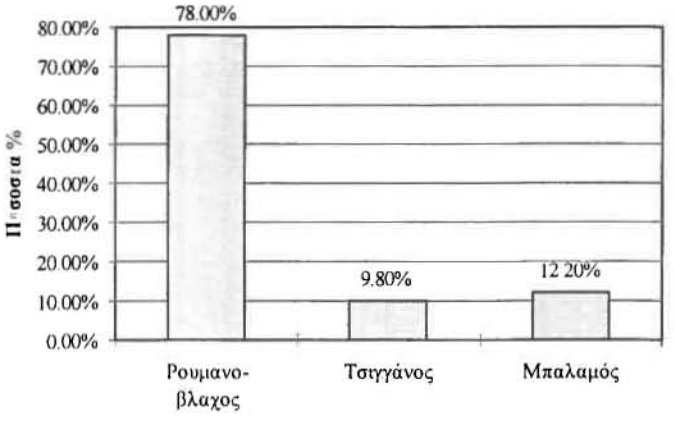
Πίνακας 74: Κατανομή της xerei_fyles με OMADA

			OMADA	
			MPAL	Total
xerei_fyles	1.00	Count	5	5
		% within xerei_fyles	100.0%	100.0%
		% within OMADA	12.5%	12.5%
		% of Total	12.5%	12.5%
	2.00	Count	35	35
		% within xerei_fyles	100.0%	100.0%
		% within OMADA	87.5%	87.5%
		% of Total	87.5%	87.5%
Total		Count	40	40
		% within xerei_fyles	100.0%	100.0%
		% within OMADA	100.0%	100.0%
		% of Total	100.0%	100.0%

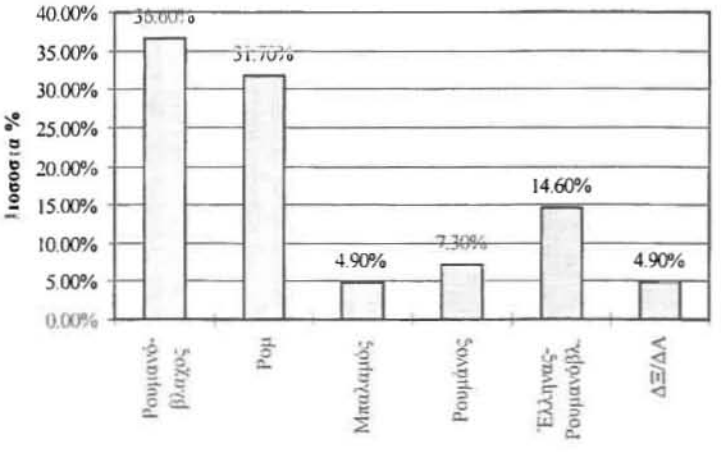
Διάγραμμα 1: Ηλικιακή δομή του πληθυσμού των Ρομ της Νέας Σμύρνης Λάρισας

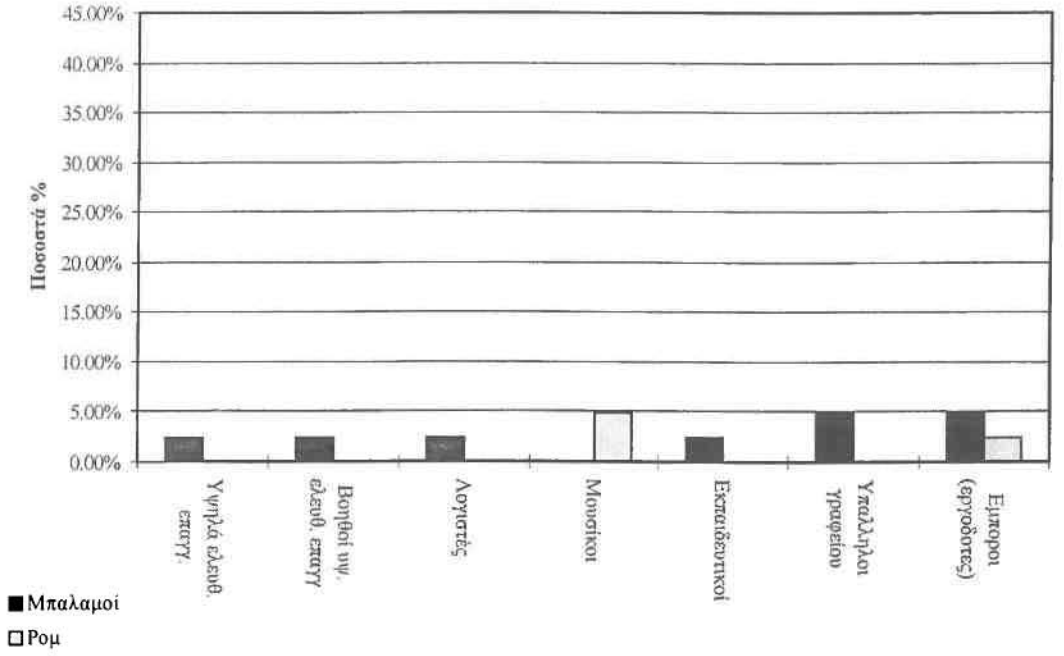
Διάγραμμα 2α: Τι είναι οι ερωτώμενοι Ρομ

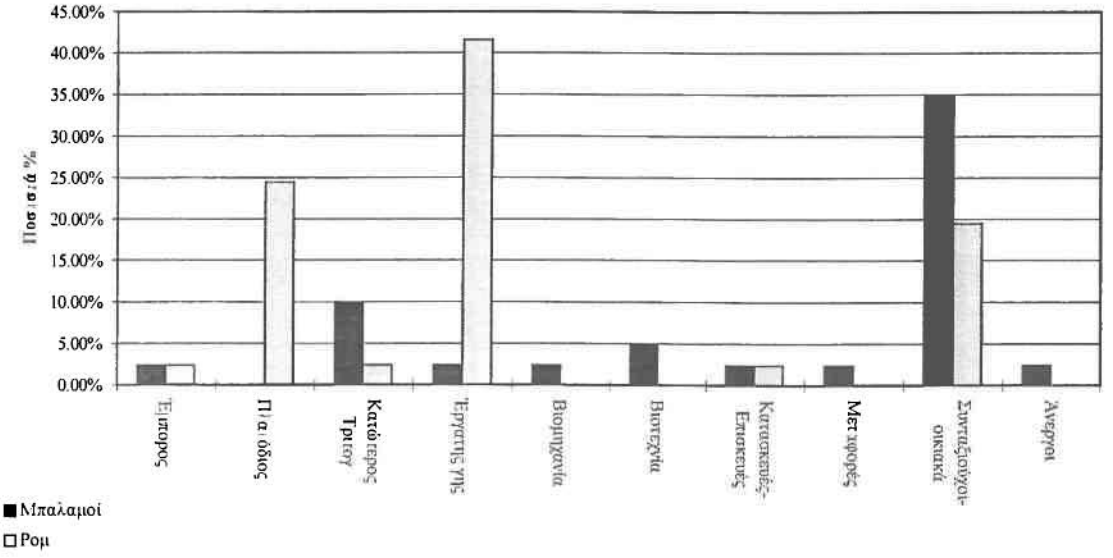
Διάγραμμα 2β: Τι δήλωσαν ότι είναι οι ερωτώμενοι Ρομ

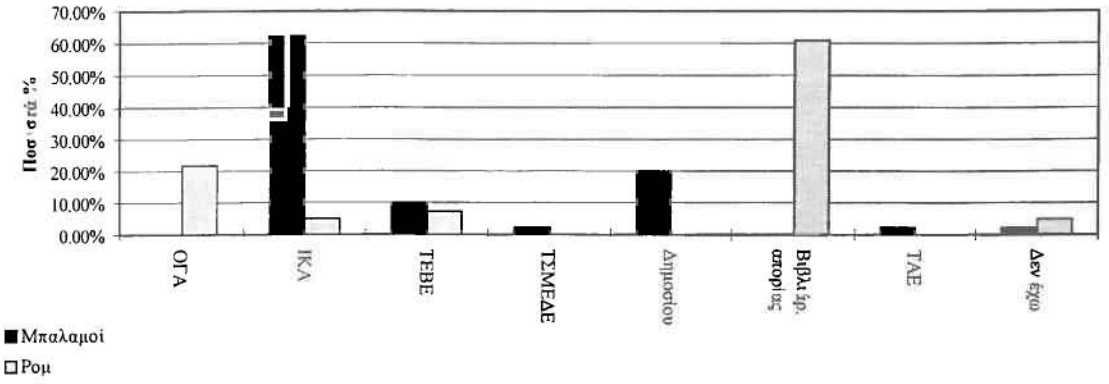
Διάγραμμα 3α : Επαγγέλματα των ερωτώμενων

Διάγραμμα 3β : Επαγγέλματα των ερωτώμενων

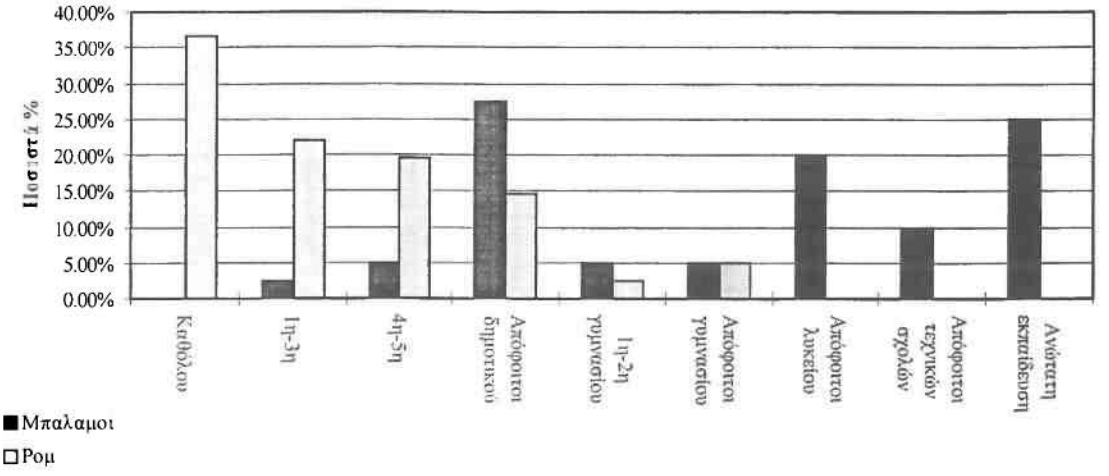
Διάγραμμα 4 : Ασφάλιση ερωτώμενων

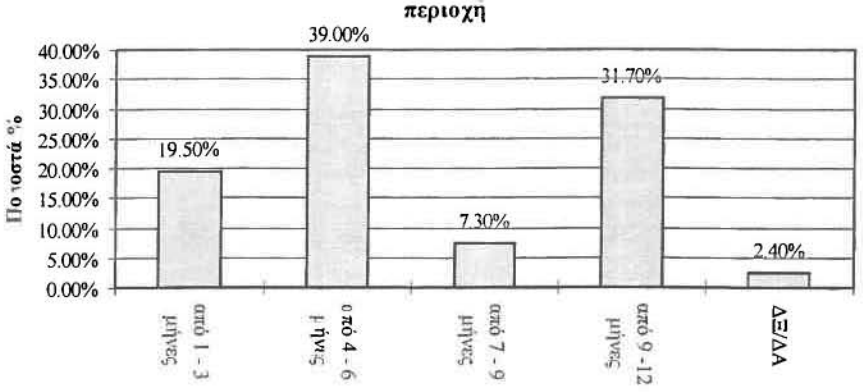
Διάγραμμα 5: Κατά πόσο γνωρίζουν οι ερωτώμενοι Ρομ τα δικαιώματά τους

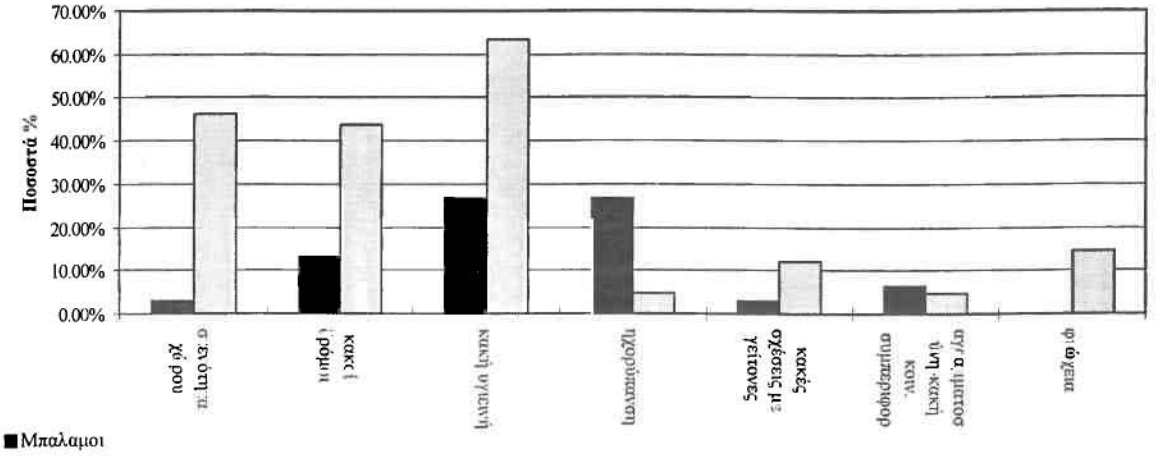
Διάγραμμα 6 : Επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων

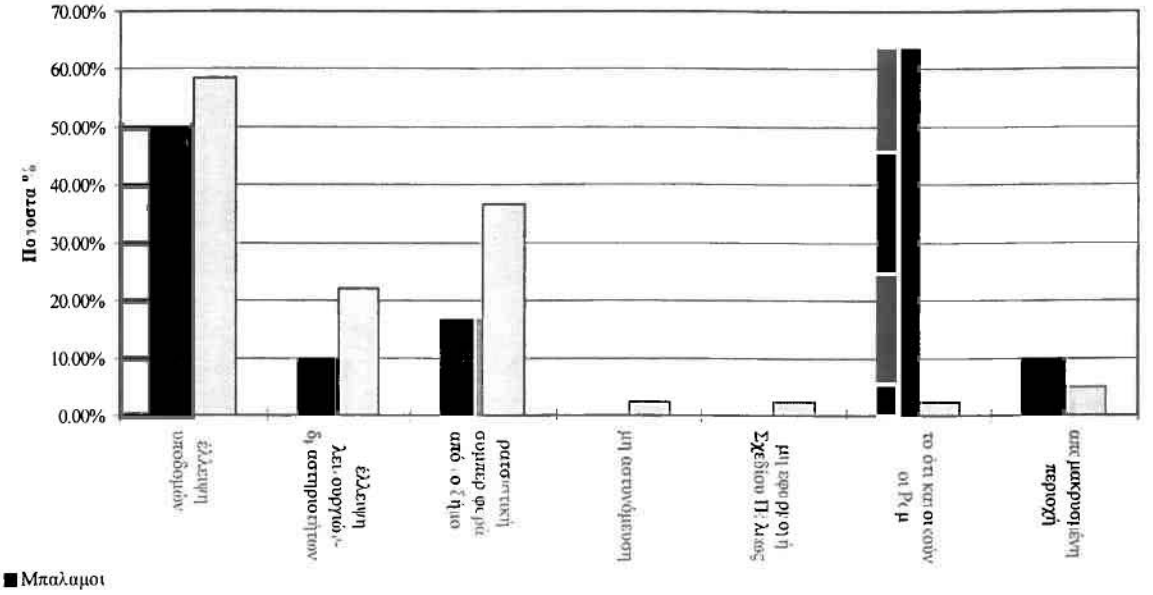
Διάγραμμα 7: Πόσο χρονικό διάστημα μένουν μόνιμα οι Ρομ στην περιοχή

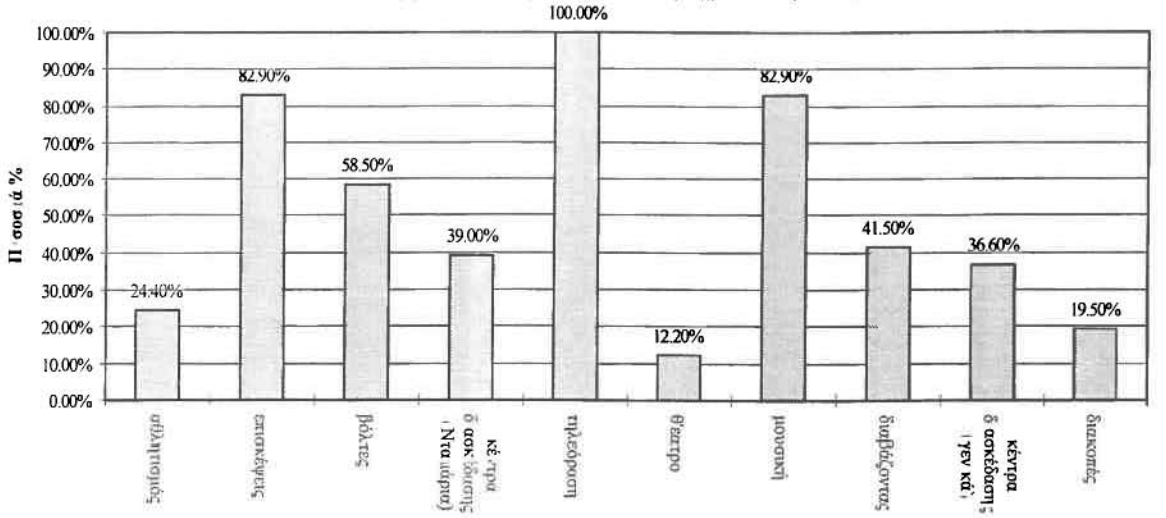
Διάγραμμα 8α: Προβλήματα περιοχής

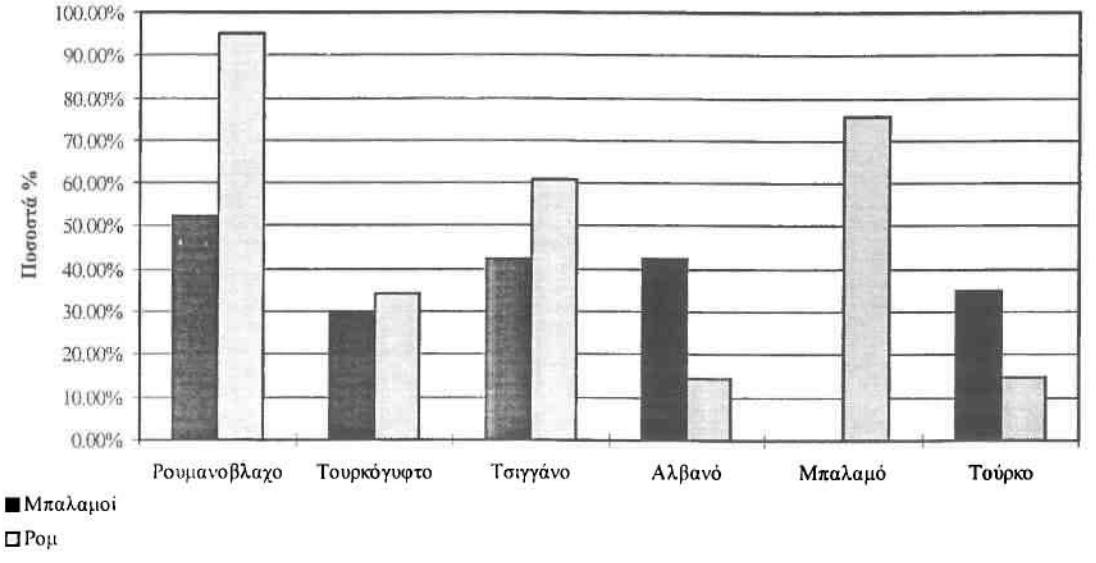
Διάγραμμα 8β : Προβλήματα περιοχής

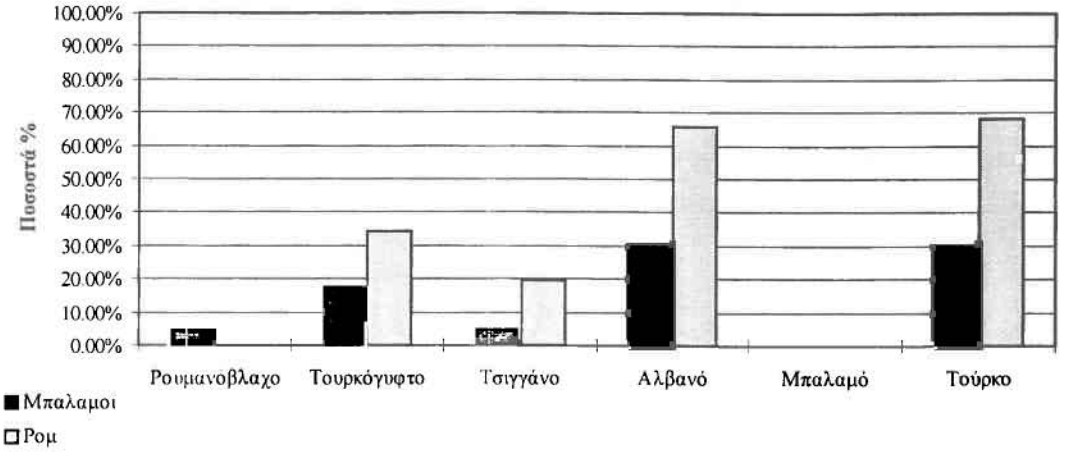
Διάγραμμα 9: Πώς περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους οι Ρομ

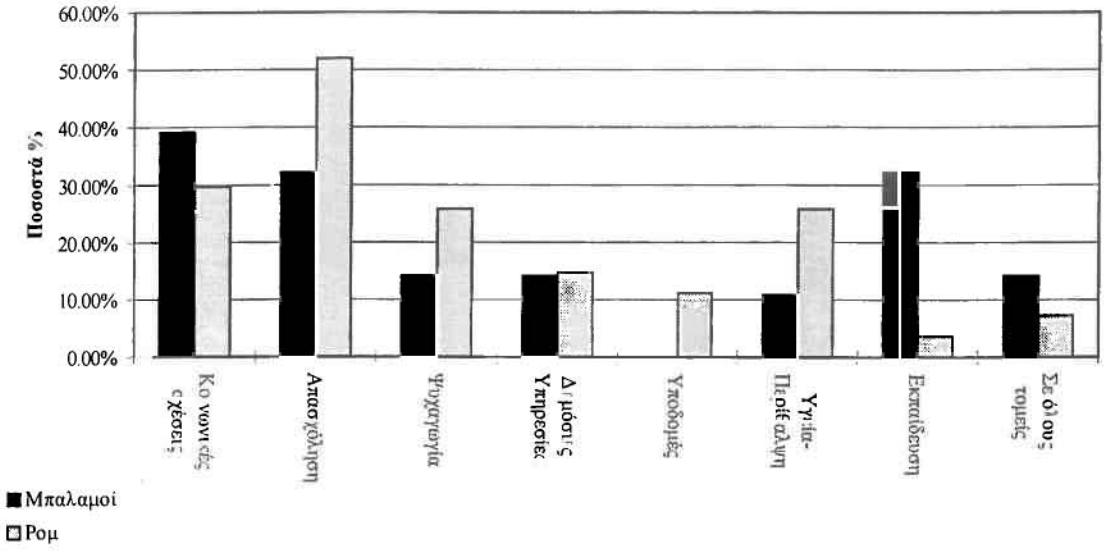
Διάγραμμα 10α :Αποδοχή των παρακάτω από τους ερωτώμενους

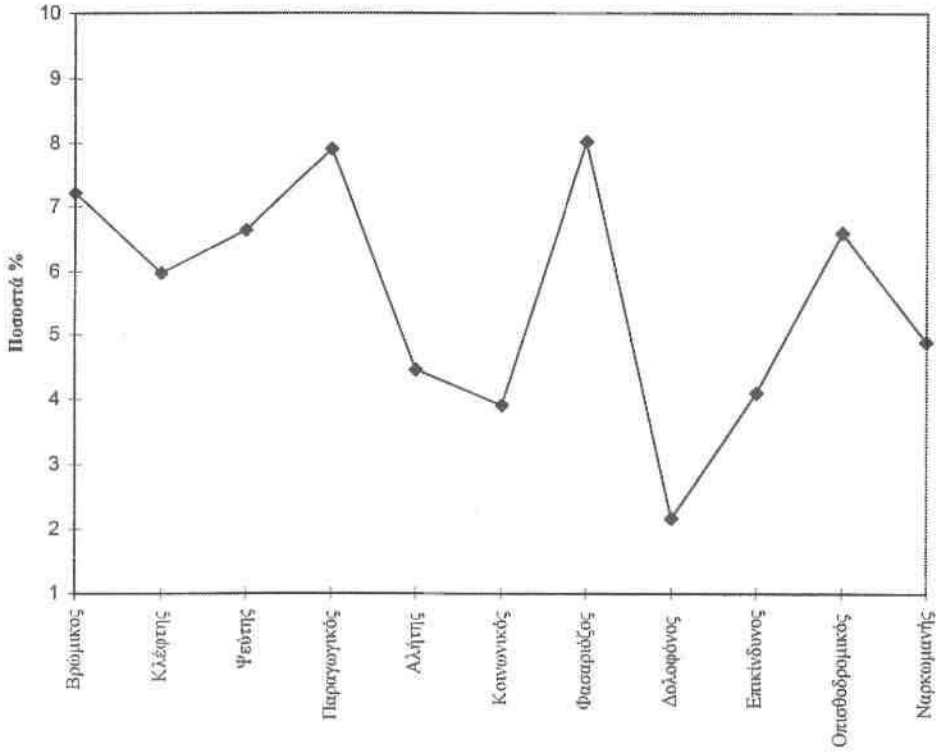
Διάγραμμα 10β : Απόρριψη των παρακάτω από τους ερωτώμενους

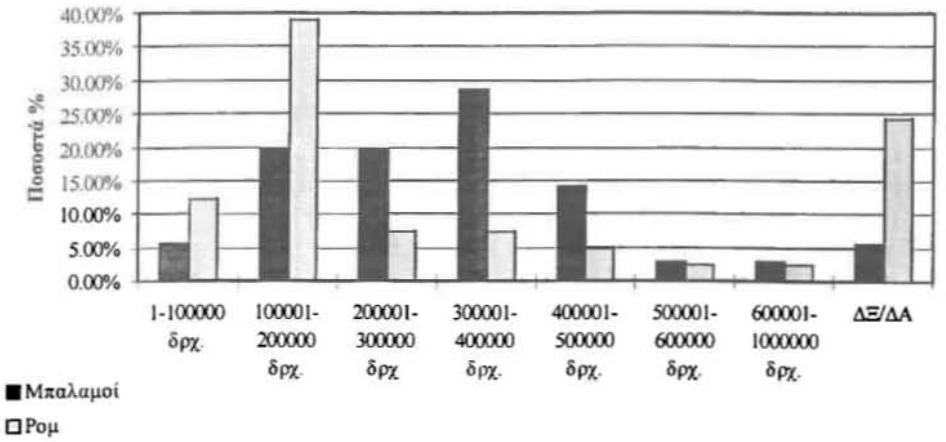
Διάγραμμα 11: Τομείς αποκλεισμού των Ρομ

Διάγραμμα 12: Χαρακτηριστικά των Ρομ, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των Μπαλαμών

Διάγραμμα 13 : Δηλωθέν εισόδημα

Διάγραμμα 14: Πόσοι από τους Ρομ θέλουν την αφομοίωση

